JOSEPH MARKULIN

MACHİAVELLİ

Bir Rönesans Romanı

Remzi Kitabevi

JOSEPH MARKULIN

MACHİAVELLİ

Bir Rönesans Romanı

Türkçesi
Leyla İsmier Özcengiz

Remzi Kitabevi

MACHİAVELLİ / Joseph Markulin
Orijinal adı: *Machiavelli*

© Remzi Kitabevi, 2013

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Erol Erduran
Düzelti: Öner Ciravoğlu
Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1606-3

BİRİNCİ BASIM: Şubat 2014

Kitabın basımı 2000 adet olarak yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 10648

İÇİNDEKİLER

Bir İnfazla Sona Eren Giriş Bölümü 9

BİRİNCİ BÖLÜM

Batı Kültürünün Zirvesinde Bir Çocukluk Çağı

1. Sazan, Enginar, Kara Fasulye, Kuru Fasulye 35
2. Meleğin Bin Kara Dişi ve Şeytanın Kıçı 43
3. Pusu ve Melek 50
4. Haydutların Başpiskoposu 65
5. Yahudi Kızı 76
6. Yahudi Mahallesinde 83
7. Cadı Avı 92
8. Şaşkınlara Rehber 98
9. Mendil 114

İKİNCİ BÖLÜM

Tanrı'nın Elçisi

10. Toplar! Toplar! Toplar! 131
11. Tiran Ölüm Döşeğinde 139
12. Meyhane Dedikodusu, Kilise ve Çarpıcı Vaaz 146
13. Sokaklarda Devrim, Manastırda Politika 158
14. Gizemli Bir Fransız ve Bir Diş Tedavisi 168
15. Örümceğin Oğlu 180
16. Kale Duvarlarında Bir Amazon 188
17. Bombardımancılar 199
18. İşgalcilerden Kurtuluş Mucizesi 212

19. Tanrı'nın Yeryüzündeki Kenti 223
20. Lekelenmiş Peygamber ve Son Görüşme 232

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mesih-Karşıtı ve Soyu Sopu

21. Yeni Papa'nın Boğa Güreşi Merakı 241
22. Amazon Kraliçesine Bir Elçi 253
23. Selam Sana Cesare! 269
24. İspanyol Diplomasisinin İncelikleri 282
25. Babil Fahişesinin Üçüncü Evliliği 297
26. Balayının Böylesi: Havyar ve Komplo 311
27. Niccolo Ünlü Bir Sanatçıyla Tanışıyor ve Cesare'nin Savaş Konseyi 328
28. Günah Çukurunun İçinde 342
29. Çaresiz Hastalıklar Hastanesi 359
30. Yeni Dünyaya Yolculuk ve Ölmüş Papaya Son Görev 375
31. İki Yeni Papa, Bir Başka Sanatçı ve Cesare'nin Son Günleri 387

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Halk İktidarı Dersleri

32. Pisa ile Savaş I: Bilimsel Yaklaşımlar 407
33. Takunyalar 418
34. Kara Ölümle Gelen Aile Serveti Niccolo Almanya'ya Gidiyor 427
35. Pisa ile Savaş II: Yükseklerde Kokuşmuşluk 439
36. Politika, İttifak ve Öç 450
37. Akşam Yemeği 459
38. Roma'dan Çelişkili Haberler 470
39. Pisa ile Savaş III: Sonuç 483
40. İmzasız İhbar, Savaşçı Papa ve Fare-Kral 493
41. Gonfalonyer Yönetimden Çekiliyor 505
42. Kaynar Kurşun 518

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kader Çarkı

43. Yaslı Bir Noel ve Tombul Yeni Papa 537
44. Mis Kokulu Bir Gelişme ve Dünyevi Zevkler Bahçesi 547
45. Yükselişte Bir Adam: Niccolo Mürit Topluyor 561
46. Niccolo'ya Gelen Mesajlar, Hollandalı Bir Papa 578
47. Luthercilerin Sesleri Yükseliyor ve Roma'da Niccolo'yu Şaşkına Çeviren Eskiz 594
48. Bir Ressamın Modeli, Bir Piyango Bileti ve Büyük Mavi Haplar 606
49. Yaltakçıya İçki 622
50. Ayaktakımından Kıyamet Orduları ve Floransa'nın Yeniden Doğuşu 641

SAVOY DUKALIĞI
MİLANO DUKALIĞI
Milano
Bergamo
VENEDİK CUMHURİYETİ
Cadore
Venedik
Padova
Verona
Marignano
Po
Cremona
Mantova
Asti
Parma
Carpio
Ferrara
FERRARA DUKALIĞI
Modena
Bolonya
İmola
Ravenna
CENOVA CUMHURİYETİ
Cenova
MODENA DUKALIĞI
Faenza
Forlì
Mugello
Romagna
Rimini
FLORANSA CUMHURİYETİ
Cesena
Lucca
Prato
Urbino
Floransa
Arno
Sinigaglia
Ancona
Pisa
San Casciano
Toskana
Arezzo
PAPALIK DEVLETLERİ
Cortona
Siena
Livorno
Camerino
Perugia
Fermo
Asisi
SİENA CUMHURİYETİ
L'Aquila
Pescara
KORSİKA
Civitavecchia
Tiber
Roma
NAPOLİ KRALLIĞI
Latina
Napoli
SARDİNYA

Bir İnfazla Sona Eren Giriş Bölümü
23 Mayıs 1493

ERCOLE D'ESTE KENDİ ADINA öylesine saygı duyardı ki, onu söylerken ağzından çıkan sesle heyecandan nefesi kesilirdi. Kendini beğenmişin biri olduğu sanılmasın. Onun kendi adına tapınmaya varan bir saygıyla yaklaşması, daha çok, atalarıyla ölçüsüz denecek kadar gururlanmasındandı.

Este ailesi Ferrara'yı iki yüz yıldan fazla yönetmiş, bunu da tarımı ve sanayiyi geliştirerek, geniş yollar yaparak, sokakları düzelterek halkın genel refahını arttırmak suretiyle gayet akıllıca başarmışlardı. Yeni palazlanan üniversiteye kol kanat germişler, ünlü Yunanlı âlim Guarino da Verona'yı gelip ders vermeye ikna etmişlerdi. O zamana dek duyulmadık bir girişimde bulunup kent duvarlarının daracık sınırları içinde halka açık bir park yapmışlardı. En önemlisi de şehrin surlarını güçlendirmişlerdi.

Ferrara küçük ama zengin bir devletti ve kuzey İtalya'nın tüm diğer şehir devletleri gibi sürekli savaş halindeydi. Politik çalkantı, bir alay kendini beğenmiş dük için bir yaşam biçimi olup çıkmıştı. Sürekli olarak ya saldırıyor, ya saldırıya uğruyor; ya savaşa gidiyor ya da geçit vermez kalelerinde kuşatmaların çözülmesini bekliyorlardı. Çoğu şehir devletine kıyasla Ferrara'da barış ortamı daha sık yaşanırdı. Este ailesi, evliliklerle oluşan akrabalıkları akıllıca kullanıp gizli ittifakları ustalıkla devreye sokarak kentte huzur ve görece bir istikrar sağlamıştı.

Ercole—yani Hercules—d'Este işi iyi yürütüyordu. Buna mecburdu, çünkü kelimenin tam anlamıyla ülkenin sahibi oydu ve varlığı demesek de refahı buna bağlıydı. Toprağın ve onun cömertçe bahşettiği her şeyin sahibiydi. Tarlalar ve bağlar onundu. Nehir ve içindeki balıklar onundu. Madenler, değirmenler, büyükbaş hayvanlar ve nihayet ahali onundu. Kimseye hesap vermeden, her istediğini yapabilirdi. Mutlak iktidar sahibiydi. Kanunları o yapar, o lağvederdi. Şahsının ve ailesinin çıkarına olan işlerin önünü açar, düşmanlarını ceza görmeksizin öldü-

rebilirdi. Vergi koyma, suçluyu cezalandırma ve savaş ilan etme hakkı onundu. Ama Ercole tiranların en sömürücülerinden sayılmadığı için bendelerinin sevgi ve saygısını kazanmıştı.

Este ailesinin sarayında hizmet veren Savonarola adında tanınmış bir hekim vardı. Aslen Padualıydı ama kaplıcalar ve şifalı sular üstüne bir uzman olarak ünlenmiş olduğundan Ferrara'da sağlam bir mevki edinmişti. Daha önemlisi, alkolün yararlı etkilerinin sadık bir savunucusu olup her hastalık için hemen bu reçeteye başvururdu. Alkolün kanı güçlendirdiğini, kalbi canlandırdığını, vücuttan gereksiz sıvıların atılmasını sağladığını ve sindirime yardımcı olduğunu ileri sürüyordu. Yeterli miktarda tüketilirse karın ağrısı, ödem, felç, barsak kurtları ve iskorbüt hastalığı için de birebirdi. Diş ağrısını dindiriyor, vebadan koruyor, şişkinlik ve gaz sıkıntısını bertaraf ediyordu. Hekim Savonarola kendince her derdin devasını bulmuştu. Reçeteleri Este ailesi ve saray halkı tarafından memnuniyetle kullanılıyordu. Kendine sağlam bir yer edinmiş, seçkin bir hekim ve bilim adamı olarak aranan bir isim olmuştu. Yaşlılık döneminde görevini oğluna devretti ve o da babasının kurallarını ve âdetlerini en küçük ayrıntısına kadar sadakatle uygulamaya devam etti.

Üçüncü kuşak saray hekimi olarak aile işini sürdürmesi için, Girolamo Savonarola'nın da babası ve büyükbabası gibi tıp okuması daha çocukken kararlaştırılmıştı. Ama oğlan bu role uygun değildi. Genç Girolamo babasının anlattıklarından, saray hekiminin doktordan çok meyhaneci olarak hizmet verdiği izlenimi edinmişti. Savonarola erkeklerinin doktorluk görevleri arasında insanları keyiflendirmek ve moral dağıtmak da önemli bir yer tutuyordu.

Atalarının ayyaşlığının aksine Girolamo içe dönük, hüzünlü bir çocuktu. Fiziksel olarak ufak tefek, çirkin ve sarsaktı. O soluk benizli, çekingen haliyle diğer çocuklara fazla sokulmaz, yalnızlığı yeğlerdi. Hayattaki en büyük keyfi lavtasıydı. Saatler boyu kendi bestelediği o sızılı, hüzünlü ezgileri çalar dururdu. Şiirler yazar, sonra da onları bestelere dökerdi.

Tıp bilimine özel bir ilgi duymadığı halde dersini kolayca öğreniyordu. Dışardan bakıldığında uyuşuk ve ilgisiz görünse de, çok geçmeden hocaları onun parlak bir zekâya sahip olduğunu anlamışlardı. Son derece zekiydi ama huzursuz ve gergindi. Tıbbi yazıları ve zorunlu ödevleri çabucak bitirip odasının yalnızlığına, müziğine, şiirine ve tek avuntusu olan Kutsal Kitap'a koşuyordu. Peygamberlerin kitaplarını özellikle Yeremya kitabını büyük bir iştahla okuyordu. Ama tekrar tek-

rar belki de yüz kere bıkmadan okuduğu, zihnini açan ve hayal gücünü tutuşturan tek metin, İncil'in son bölümü olan Apokalips[1] Kitabı'ydı.

Girolamo on altı yaşlarındayken, baba Savonarola eğitimini başarıyla sürdürmekte olan oğlunun sarayla ve sarayın nimetleriyle tanışması zamanının geldiğine karar verdi. Böylelikle delikanlı onu bekleyen kazançlı mevki için pratik yapma fırsatına kavuşacaktı. Kendini beğenmiş doktor, oğlunun ağustos bayramına gri cübbe ve uzun yün çoraplardan oluşan o her zamanki sade giysileriyle gitmeye hazırlandığını görünce küplere bindi.

"Yoksa saraya böyle mi gideceksin? Dük sana kahkahalarla güler! Hödük derler adama, ahırdan çıktığını zannederler! Sen! Bir Savonarola ha! Buna kimse inanmaz!"

Anasına oğlunun uzun siyah saçlarını tarattırıp kıvırttı. Giysin diye kadife bir şapka verdi. Israrla beline, kenarında sapı mücevherle bezeli, küçük, keskin, göstermelik bir hançer sallanan deri bir kemer taktırdı. Apar topar yaratılan bu saraylı, kendini biraz da komik hissederek, parlatılmış teneke aynada görüntüsünü inceledi. Artık yeni donanımıyla serin güz havasına karışmak ve morlara, gümüşlere bürünmüş hekimler hekimi enerjik babasına yetişebilmek için, yürümek ne kelime, koşar adım Ferarra'nın sokaklarına dalmaktan başka çaresi kalmamıştı. Ürkek, utangaç Girolamo Savonarola yakında sahip olacağı o zengin ve heyecanlı yaşama doğru yola düştü.

Saray hekimi ile refakatçısı dukalık sarayında büyük coşkuyla karşılandılar. Kadehler şereflerine kalktı. Sefere nadiren çıksa da asker gibi giyinmiş olan Dük Ercole delikanlıyı selamladı ve başarılar diledi. Genç Savonarola'nın gözlerinin kamaştığını söylemek durumu hafife indirgemek olur. Oğlan böylesine ışıklandırılmış bir salonu ömründe ilk kez görüyordu. Savonarola ailesinin mütevazı ikametgâhı ve Ferrara evlerinin çoğu akşamları yumuşak bir ışığa, mumların ve ocak ateşlerinin turuncusuna bürünürdü. Oysa Este Sarayı ışıl ışıldı. Koca salon muhteşem avizelerle, şamdanlarla, binlerce fenerle, parlak beyaz ışık saçsın diye şap katılmış şömine ateşleriyle aydınlatılmıştı. O inanılmaz ışık yağmuru her düştüğü yerden parıltılar yansıtıyor, altınların ve gümüşlerin üstünde şimşek gibi çakıyordu.

İpeklerin, kürklerin, dantellerin ve parlatılmış zırhların bolluğu oğlanı şaşkına çevirmişti. Hele o sarışınlar! Hayatında hiç bu kadar çok sarışın kadın görmemişti. "Ferrara sarayındaki bütün kadınlar sarışın mı

(1) *Apokalips:* İnsanların kaderini saptayan ve önceden açıklayan metinler.

acaba?" diye sordu kendi kendine. "Acaba soylularla aramızda fark yaratan bu mudur?" Sonradan, bu zarif ve dalgalı sarı saçların çoğunlukla sarı ipekten yapılma olduğunu öğrenecekti. O dalga dalga kabarmış takma saçların yalnızca birkaçında, örneğin düşesinkinde, kuzeydeki Almanya'dan ithal edilen gerçek insan saçı kullanılmıştı. Söylenenlere bakılırsa bunlara akıl almaz bir meblağ ödenmiş, daha beter bir rivayete göre de, saçlar savaşta ganimet olarak alınmıştı.

Ziyafet başladığında oğlanın şaşkınlığı daha da arttı. Sofralarda sayısız kuş, bilmediği et çeşitleri, dükün Afrika'dan getirip kendi arazilerinde yetiştirdiği beyaz bostan patlıcanı türünde egzotik sebzeler yer alıyordu. Damağı saran baharatlarla birlikte geri kalanı Levant'dan yani Akdeniz'in doğu sahillerinden ve Uzakdoğu'dan gelmişti.

Tabağının yanına konmuş olan o sivri çatallı aletle ne yapması gerekiyordu acaba? Evde yemek yerken bıçak kullanırlardı. Ayrıca annesinin çorbalık büyük tahta kaşıkları vardı. Akşamları sofrada babasının bütün uygar insanların kullandığını söylediği, eti bıçak ucunda ağızlarına götürerek değil başka bir gereç yardımıyla yediklerini anlattığı, çatal bu muydu yoksa? Burada; çatal, bıçak, kaşık hepsi de pırıl pırıl gümüşten yapılmaydı. Ya şarap kadehleri! Koyu bir gelenekçi olan Dük Ercole, şarabını katedral rahiplerinin kupalarına pek de benzemeyen altın kadehten içmekte ısrar ederken, diğer konuklar cam kadehler kullanıyorlardı. Cam o kadar kıymetli ve öyle az bulunur bir malzemeydi ki Girolamo o güne dek yalnızca adını duymuştu. Ne zarif, ne kırılgandı şu cam dedikleri.

Salon saray halkının nara ve şarkılarıyla inleyip ziyafet yavaştan bir meydan kavgası halini alırken, Girolamo Savonarola kimsenin dikkatini çekmeden kendine salonun arkalarında, duvar dibinde bir yer buldu. Manzaraya hakim noktada dili tutulmuş halde sessizce oturup o sarhoş ve günahkâr çılgınlığın içine çekilme kaygısı duyınadan gecenin getirdiklerini seyre daldı.

Nihayet yeme içme işi bitip sofralar toplanınca sıra eğlenceye geldi. Avrupa'da her sarayın kendi dalkavuğu, maskarası, soytarısı ve delisi olurdu. Ferrara da kuralı bozmamıştı. Dük ve ailesi maiyetlerindeki boy boy cüceyle pek gururlanırlardı. Hatta minicik komiklerini saraya ilave ettirdikleri özel bir bölüme yerleştirmişlerdi. Cücelerin daireleri, minyatür yataklar, masalar ve sandalyelerle döşeli, ufacık, alçak tavanlı bir dizi odadan oluşuyordu. Yerden otuz santim yüksekteki pencereler, etrafı bodur ağaçlar ve alçak kanepelerle çevrili minyatür bir çeşmesi olan bir avluya bakıyordu. Este'nin bu küçük dünyayı içinde

yaşayacak olanları düşünerek yaratıp yaratmadığı meçhuldü. Çoğuna göre dük bunu tuhaf şeylere duyduğu ilgiden yaptırmıştı. Burası daha çok, uzun boylu konukların başlarını komik bir biçimde tavanlara vura vura gezdikleri, daracık koridorlardan sürtünerek geçtikleri bir garabet bahçesiydi. Tanı boy konuklar işleriyle uğraşan hane halkından birini gördüler mi kahkahayı patlatıyorlardı. Onlar da bön bön bakıp göz süzüyorlardı. Bazen nanik yaptıkları da oluyordu.

Ziyafet faslı bittiğine göre dükün cücelerden oluşan trupunu huzura çağırmasından daha doğal bir şey olamazdı. Diğer konuklardan uzakta oturan ciddi ve suskun çocuk, salonun ortasına taklalar atarak gelen yirmi minik şakacıyı hayret dolu bakışlarla izledi. Bu kadar çok cüceyi bir arada göreceği hiç aklına gelmezdi.

Cüceler taklalar atıp hokkabazlık yaptılar. Kahkahalar attılar. Homurtular çıkardılar. O tiz ve nahoş sesleriyle şarkılar söylediler. Yerlerde yuvarlanıp ter döktüler. Eğri büğrü bir cüce, kadın elbisesi giydirilmiş bir babunla çılgın bir dans gösterisi yaptı. Oyuncak müzik aletlerinin çıkardığı uyumsuz gürültü, saray halkından yükselen kahkaha tufanının da eklenmesiyle git gide daha dayanılmaz oluyordu. Cücelerden biri o tuhaf hareketleri yaparken konuklara fazlaca yaklaştığı takdirde tekmeyle salonun ortasına postalanıyordu. Tiz sesleriyle yaygara koparıp açık-saçık espriler yapan cüceler insandan çok deliye dönmüş vahşi hayvanları andırıyorlardı.

Grubun başı olan Matello, Deliler İmparatoru diye bilinirdi. Rahip cübbesiyle çıkıp kalabalığa vaaz vermeye koyuldu. Önce ölçülü bir ses tonuyla konuşuyordu ama daha sonra isterik bir çığlığa dönüşen tiradı, çılgınca gülmekte olan topluluğun kahkaha dozunu ikiye katladı. Duyulmamış perdelere yükselen sesiyle, ciyaklar gibi, sıkıcı söylevinin doruğuna yaklaşırken, Tanrı'ya yakarıyordu. O sırada cübbesinin altına gizlediği tahta ve kâğıt hamurundan yapılmış bir erkeklik organı çıkarmıştı. Tanrı'nın Çevik Kılıcı dediği bu akla hayale sığmaz ceza aletiyle günahkâr takımına ceza yağdırmaya koyuldu. Aleti hiç çekinmeden büyük bir güçle savuruyor, eğlenen güruhun kafasına indiriyordu. Bunu izleyen delilik ortamında seyirciler yiyecekti, tabaktı, ele ne geçtiyse komiğe fırlatmaya başladılar. Deliler İmparatoru'nun gücü tükenip yere düşünce apar topar salondan çıkarıldı.

Bu elit topluluk Matello'nun komedisine gözlerinden yaş gelene kadar gülmüşse, İtalya'nın en tanınmış kadın cücesi olan Kaçık Catherine'e verdikleri tepkiyi tarife söz bulunmaz. Bayağı alkolik, hafiften de kleptoman olan Catherine çaldığı ıvır zıvırı ve değerli eşyayı

minik odasında saklardı. Ancak Kaçık Catherine'in bu kusurlarını affettiren özel bir yeteneği vardı. İstendiği anda, gösterisinin orta yerinde emir üstüne özel numarasını yapabiliyordu. Este ailesinden biri ya da onun bu tuhaf becerisini bilen bir konuk, "Haydi sula Catherine!" diye bağırdı mı, hemen ateşin başına koşar, eteklerini kaldırır, başını arkaya atıp arsızca gülerek alevleri çişiyle söndürürdü! Bu numarayı gecede on iki kez yapabiliyordu!

Catherine kahkahadan kırılan soylu konukların haykırışları arasında ateşleri söndürür ve gaz çıkararak—bu da diğer uzmanlık alanıydı—salonda dört dönerken, Girolamo Savonarola yerinde taş kesilmiş oturuyordu. Hayatında hiç bu kadar ahlaksızca bir şey görmemişti. Soylu kentinin en rafine ve kültürlü bireylerinin bu kadar düzeysiz bir eğlenceden zevk alabileceği hiç aklına gelmemişti.

Girolamo'ya doğru bakan biri, delikanlının uyuduğunu ya da âlem sonunda sızdığını sanırdı. Sırtını taş duvara vermiş, başı öne düşmüştü. Uzun siyah saçları yüzünü neredeyse tamamen örtüyordu. Ama biri durup da gözlerine bakacak olsa, dehşetle irkilirdi. Çünkü orada Po Nehri'nin olanca suyunun söndüremeyeceği büyüklükte bir yangın görecek, o sıska marazi çocuğun yeşil gözlerinde, gün gelecek binlerce günahkârın özlemini tutuşturmak için fışkıracak olan o kutsal ateşi fark edecekti.

Delikanlı o gece, huzur veren bir sessizliğe gömülü karanlık sokaklardan eve dönerken Ferrara Dükü Ercole d'Este'nin sarayına bir daha adım atmamaya yemin etti.

İlk ciddi düş kırıklığını saraydaki deneyimi sonucunda yaşayan genç Savonarola, ikinci darbeyi Laodamia Strozzi'den yedi. Laodamia'yı en iyi "mağrur" sözcüğü anlatabilir. Yüksek tabakadan bir ailenin ferdiydi. Boylu poslu, heykel duruşlu, kibirli bir kızdı. Çocuk yaşından beri aile kökleri, dünyadaki yeri ve onu bekleyen alınyazısıyla ilgili yüksek fikirlerle doldurulmuştu. Karizma fakiri sarsak Savonarola bu karşı koyulmaz yücelik karşısında Laodamia Strozzi'ye umutsuzca âşık oldu. Ferrara'nın aydın soylularının davranışları aklına geldikçe midesi bulansa da, dünyevi yaşamın mahrem zevklerinden vazgeçmek gibi bir kararı yoktu. Aşkın incelikle işlediği mucizeleri birinci elden tatma hevesindeydi. Aşk hakkında o kadar da cahil sayılmazdı canım. Dante'sini de, Petrark'ını da okumuştu. Aşkın başarabildiği görkemli dönüşümleri, sevdanın, o saf haliyle, erkeğine kadınına nasıl gerçek bir ruh asaleti ilham ettiğini bu ustalardan öğrenmişti.

Dahası vardı. Hem bu iki ustadan, hem de dikkatle okuduğu daha nicelerinden, aşkın ne şekilde kök salıp geliştiğini de öğrenmişti. Aşk daima bir rastlantıyla, kaçamak bir bakışla başlıyordu. Lekesiz Laodamia'sını ilk kez babasının kolunda Katedral'in basamaklarında gördüğü an olup biten de bu değil miydi? O da tıpkı bir zamanlar Beatrice'in Dante'ye, Laura'nın Petrark'a yaptığı gibi, bir an gözlerinin ta içine bakmamış mıydı? O bakış kısacık da olsa ruhunun en derinine işlememiş miydi? Kimse aksini iddia edemezdi; İtalya'nın en büyük şairlerinin ölçüleri esas alındığında, mağrur Laodamia Strozzi, Girolamo Savonarola'ya deliler gibi âşık olmuştu. Delikanlı bundan emindi.

Ne acıdır ki Laodamia öyle ince zevkli, kültürlü biri olmadığından, Savonarola'nın şairlerinin savunduğu o yüksek ideallerden habersizdi. Dolayısıyla verilen reçete uyarınca kendisine uzaktan hayranlık besleyip aşkın ayakları yerden kesen etkisi üstüne kaleme alınmış sayfalar dolusu şiir gönderen delikanlıya karşılık vermedi. Yalvarışlarına kızın şu ya da bu şekilde cevap vermemesi delikanlıyı sevinçten deliye döndürmüştü. Demek ki plan işliyordu! Elindeki sürece ilişkin sağlam belgelere göre, kızın suskunluğu kendisine duyduğu aşkın kanıtıydı. Dahası, bu hal onun el sürülemez lekesizliğinin işaretiydi.

Savonarola kur yapma faslının ikisinin de ihtiraslarını daha fazla gemleyemeyecekleri bir noktaya vardığına kanaat getirince, baba Roberto Strozzi'ye mektup yazıp kızıyla evlenmek istediğini bildirdi. Çok geçmeden heybetli Strozzi'nin huzuruna çağrıldı. Belli ki drahoma, düğün tarihi, miras, unvanlar ve benzer konulara ilişkin koşulları içeren evlilik sözleşmesinin olağan ayrıntılarını görüşmeye başlayacaklardı. Girolamo Savonarola açgözlü değildi. Laodamia ile bir aşk evliliği yapacaklardı; çünkü aralarında onları bir ömür boyu, hatta sonrasında da birleştirecek olan derin, ruhani bir bağ oluşmuştu! Bu âdet yerini bulsun diye yapılan anlaşmaların birleşme için engel yaratmayacağından emindi. Dahası, bildiği kadarıyla Floransa'dan yüz kızartıcı bir biçimde kapı dışarı edilip Ferrara'da yokluk içinde bir sürgün hayatına mahkûm olan Strozzi ailesinin, kızlarının tanınmış bir bilim adamının oğluyla evleneceğine seviniyor olmaları gerekirdi. Girolamo ailenin kendisini sevgiyle bağrına basacağından emindi.

İçi içine sığmayan genç talip, Strozzi ailesinin geçici olarak ikamet ettiği saraya vardığında ne yazık ki umduğunu bulamadı. Roberto Strozzi bir yandan olanca heybetiyle salonu arşınlarken bir yandan da aşağılayıcı bir söylev çekti. Babası müstakbel talibini "bu haddini bilmez sahtekâr, bu salak" sözcükleriyle yerin dibine batırırken, mağ-

rur Laodamia da arkada durmuş küçümseyen bakışlarla seyrediyordu. Öfkeyle birlikte ucuz kırmızı şarabın kızarttığı koca suratını sallayarak bağırıp çağıran Bay Strozzi, ailesinin üstünlüklerini sayıp döktü. Sonunda kızının bir hekimin sümüklü oğluna verilemeyecek kadar değerli bir ödül olduğunu ilan ederek kestirip attı. Söylediğine göre, kız zaten Floransa'nın güçlü Medici ailesiyle kuzen olan genç bir adamla sözlüydü. Düğün tarihi saptanır saptanmaz Roberto Strozzi ve değerli ailesi hakları olanı geri almak üzere Floransa'ya döneceklerdi.

Adam, "Bu çelimsiz, çatık kaşlı, gaga burunlu kakalak halinle, unvansız, acınası sümüklünün teki olarak, sıradan kimliğinle Laodamia'mı istemek seni haddine mi düşmüş?" diye kükredi. Öfkesi coşup taştı. Kırmızı yüzü önce morardı, sonra siyaha çaldı. "Benim adım Roberto Strozzi!" O öfkeyle, r'lerin üstüne iyice basıyordu; z'lere de öyle. Sonrasında dayak, kamçılama, parça parça etme, o küçük domuzumsu gözlerin oyulması, hadım edilme, gırtlağının kesilmesi gibi her zamanki bildik tehdit ve tacizler geldi. Çeşitli hayvanların, köpeklerin, vahşi atların, şahinlerin insana neler yapabileceği hatırlatıldı. En sonunda suçludan arta kalanlar, duasız, merasimsiz Po Nehri'ni boylardı.

Girolamo o kadar sarsılmıştı ki verecek bir cevap bulamadı. Önünde dipsiz bir uçurum açılmış gibiydi. Zorba Strozzi adamlarına o bitik bedenini kapı dışarı etmeleri için emir vermemiş olsa, bulunduğu noktada kök salabilirdi. Aşağılanmış talip öyle sersemlemişti ki büyük aşkının, gidişini hızlandırmak, hatta biraz da eğlenmek için köpeklerin üstüne salınmasını önerdiğini duymadı.

Aşkının reddedilişi öyle ani ve şiddetli olmuştu ki, bu şok genç Girolamo'yu daha da derin bir moral bozukluğuna itti. Istırabı tarifsiz, ümitsizliği dipsizdi. Artık vaktinin çoğunu tek başına geçiriyor, dünyanın kötülüğü ve merhametsizliği üstüne kafa yorup duruyordu. Genç olduğu halde bir münzevi gibi yaşıyor, bütün günleri bu şekilde geçiyordu. Daima sade olan giysileri artık iyice eskimiş, sağı solu yamanmıştı. Az yiyor, dedesinin ve babasının toz kondurmadığı sert içkileri ağzına koymuyor, tahta üstüne serilmiş saman şiltede yatıyordu. Ne var ki, aşk acılarıyla kıvranıp onu mahveden tarifsiz çaresizlikler ve kuşkularla boğuştuğundan uykusu düzensizdi.

Yirmi iki yaşını sürerken, nihayet bir gece hayatta ne yapacağına karar verdi. Bu cevabı, işkenceden farksız yaşamı boyunca göreceği pek çok rüyanın ilkinde bulmuştu.

Uykusunda bütün bedeni ateşe verilmişti sanki. Yanıp kavrulurken duyduğu acı anlatılır gibi değildi. Birden gökyüzü yarıldı, tepe-

den buz gibi bir su boşandı. Girolamo tarifsiz bir huzur içinde uyandı. Aylardır bedeninde esip gece gündüz canını yakan ihtiras ateşleri birden söndürülmüştü adeta. Savonarola artık asla evlenmeyeceğini, bir daha bir kadını ya da başka bir tensel zevki arzulamayacağını biliyordu. 1475'te Aziz Joseph bayramında gün doğarken uyandı ve kimseye söylemeden baba evini terk etti. Bir gün boyu yürüyüp Bolonya'ya vardı. Orada San Domenico Manastırı'na kabulünü istedi. Sonradan babasına yazdıklarından, ona bir garez duymadığı, kendisini aşağılayan Laodamia Strozzi'ye karşı da herhangi bir kırgınlık beslemediği anlaşılacaktı. Girolamo çıraklığa girme kararını kendi zayıflığı ve çirkef dünyaya daha fazla dayanamayışı yüzünden aldığını açıklıyordu. Dediğine göre bir süre inzivaya çekilecek ve yolunu bulabilmek için dua edecekti. "Ben de etten kemiktenim," diye yazmıştı, "Bu yüzden şeytanın omuzlarıma binip kudurmuş bir köpek gibi beni cehenneme sürmesine bütün gücümle direnmeliyim."

Savonarola yedi yıl boyunca eğitim gördü, dua etti ve bekledi. 1481'de San Domenico'nun başrahibi tarafından huzura çağrıldı ve kendisine acemilik devresinin sona erdiği bildirildi. Artık Tanrı sözünü iletmek ve başkalarının da şeytanla savaşmasına yardımcı olmak için yeniden insan içine yollanacaktı. Başrahip çırağını avludan uğurlayıp Brescia'ya, Cenova'ya, Toskana ve Lombardiya köylerine yollarken ellerini ovuşturuyordu mutlaka. Dominikenlik, vaizlerin, hem de sıkı vaizlerin, dünyanın ne kadar iğrenç olabileceğini iyi bilen, görmüş geçirmiş, savaşkan adamların tarikatıydı. Onlar sessizlik yemini etmiş olan ve oruç tutup dua etmek için ıssız manastırlarına çekilen mütevazı Benediktin tarikatı üyelerine benzemezlerdi. Misyonlarıyla gurur duyan Dominikenler bu işi şevkle yaparlardı. Onlara Tanrı'nın Bekçi Köpekleri denmesi boşuna değildi.

O gün manastırdan ayrılan aykırı delikanlı Fra[1] Girolamo Savonarola, ne acıdır ki tip olarak vaizliğe de uygun değildi. Çelimsiz, zayıf, çirkin ve hâlâ bir oğlan çocuğundan farksızdı. Son on yılda erkeklik yolunda en büyük gelişimi gösterip irileşen uzvu, burnuydu. Göğüs kafesi o kadar dardı ki, derin soluklarla şişirilip kükreyerek dehşetengiz bildiriler savurma görevi için yeterli olamayacağı açıktı. Davranışları görgü ve zarafetten yoksun, sesi sinir bozucuydu. Zaten tiz geniz sesleri ve tekdüze ritmiyle Ferrara ağzının, yarımadanın en nahoş lehçelerinden biri olduğu bütün İtalya'nın malumuydu. Delikanlının koca-

(1) Fra: Rahiplerde 'kardeş' anlamına gelen unvan.

man gaga burnu, hüzünlü yüz hatlarının arasından kalın etli dudaklarına doğru sarkıyordu. Ama ya o gözler? Başrahibin asıl gördüğü, onlardı işte. Yetersizmiş gibi duran genç rahibi işte o gözler yüzünden Tanrı sözünü yaymaya yollamıştı. O yeşil gözlerde sönmek bilmez, merhametsiz alevlerin yanabileceğini görmüştü. Karatavuk kanadını andıran gür kaşların altında bir fanatizm ve inanç ışığı yakalamıştı. Zamanı geldiğinde Fra Girolamo Savonarola o ateşi nasıl kullanacağını, o enerjiyi nasıl salıvereceğini keşfedecekti.

Savonarola'nın vaizlik kariyeri hiç de şanslı başlamadı. Sonraları sesiyle bütün İtalya'yı titretmekle övünürken, ilk günlerde bir tavuğu bile yerinden kımıldatamadığını itiraf edecekti. Zaten vaaz verebildiği o acınası köylerde kendisini dinlemeye gelenlerin tavuklardan daha kavrayışlı oldukları söylenemezdi. Hepsi, vaizi dinlemektense tespih çekip dua etmeye meraklı sofu ihtiyar kadınlardı. Girolamo'nun yıllarca aldığı eğitimin, kadim Roma ve Yunan hatiplerinin konuşma sanatı derslerini ve söz cambazlıklarını su gibi ezberlemiş olmasının hiç hükmü yok gibiydi. Oysa o görüşlerini adım adım yapılandırmayı, sözlerini fiyakalı Latince sözcüklerle noktalamayı çok iyi biliyordu. Güzel konuşma sanatını Çiçero ve Demokritos'tan öğrenmişti. Üç parçalı devrik cümleler kullanarak sözcüklerle nasıl oynanacağından haberi vardı. Ama bütün bu üst düzey klasik öğrenim, eğitimli genç vaizin vaazını besleyen onca asrın klasik kültüründen habersiz, oturmuş mırıl mırıl dua okuyan zavallı köylü kadınlar karşısında harcanıp gidiyordu.

Rahip Girolamo yaklaşık on yıl boyunca Toskana ve Lombardiya'nın arka yollarını arşınlayıp durdu. Daha çok Dominiken kardeşleri tarafından ihmal edilmiş yoksul köylerde vaaz veriyordu. Soyluların şatolarından uzak duruyor, hanlarda kalıyor, sık sık da Tanrı'nın sözünü ilettiği köylülerin sefil kulübelerinde geceliyordu. Büyük bir alçakgönüllülük ve bağlılıkla çağrısının peşinden gitti. Bir gün tüm Hıristiyan âleminin hatta bütün dünyanın en büyük vaizi olacağını, 1498 yılının 23 Mayısı'nda ise sapkınlık suçu işlemiş bir ölüm mahkûmu olarak kendini Floransa'nın ünlü Signoria Meydanı'nda bulacağını nereden bilebilirdi?

Şafağın sökmesine pek az kala, ufak tefek tombul bir rahip gülerek aşınmış taş basamaklardan indi ve misafirhanenin avlusuna daldı. Tavukların uyumakta olduğu kümes bölümünü geçip kuyunun başında kısa bir mola verdi. Başını iki yana sallayıp sırıtmaya devam ederek ablak kırmızı suratına bolca soğuk su çarptı. Tepesi tıraş edilmiş ba-

şını halka gibi çevreleyen gür siyah saçlarını tombik eliyle ıslatıp iyice bastırdı. Sabah banyosunu tamamlamış olduğundan ellerini ve yüzünü cübbesinin geniş kol ağzıyla sildi. Onu kayıtsızlıkla süzen tavukları selamladı ve havalı bir etek savuruşla dönüp gözden kayboldu.

Taş kemerden hızla geçip sokağa çıktı. Bir ara güdük bacakları dalgalanıp duran cübbesine takılınca az kalsın düşüyordu. Taşlar gece yağan yağmur yüzünden hâlâ ıslaktı. Via San Gallo'dan telaşla San Lorenzo Manastırı'na dönerken deri sandaletleri birkaç kez kaydı. Yuvarlak yüzü mutlu bir gülüşle aydınlandı ve resimlerdeki melek çocuklar gibi ışıdı. Teresa ona *"Ciccio"*, tombiş veya *"Cicciolino"*, yani minik tombiş diyordu. Kocaman yumuşak yatağa devrilirlerken kadın, "Oooo, *Ciccio,* hayır!" diye bağırmıştı. İçi saman dolu şiltenin kokusu hâlâ burnundaydı. Onun dişi bedenin ılıklığını hâlâ duyumsuyordu. O ılık kokuyu. Samanı ve Teresa'yı. "Ooo *Ciccio,* sakın yapma!"

Fra Pagolo Pulci bekâret yeminini fazla ciddiye alan bir din adamı değildi. O mayıs sabahı San Lorenzo Manastırı'nın kapısından soluk soluğa içeri girerken sonsuza kadar lanetlenmeyi de umursamıyordu.

"İsa Peygamber'e şan ve şeref olsun!"

"Daima şan ve şeref olsun."

Bekçiyle karşılıklı olarak parolayı fısıldadılar. Her zamanki manastır selamı. "Keşişler neden herkes gibi bir 'günaydın'la yetinmezler acep?" diye sordu kendine. Dualar yükselen şapelin önünden aceleyle geçti. Sabah ibadeti. Bu fasla yalnızca çıraklar katılırdı. Yoksa kim gün doğmadan kalkıp o soğuk şapelde yarım saat dizleri üstünde dua etmeye koşardı? Maneviyatı güçlü olanlar. Hah! Onların burada, bir Floransa manastırında ne işleri vardı? Çöldeki üşütük, pis, ihtiyar serseriler gibi kırsalda bir mağara bulup münzevi hayatı yaşasalar daha iyiydi. Orada kafaları daha sakin olurdu. Ama burada, Floransa'da insanın aklını karıştıracak çok şey vardı. Dün sabah olduğu gibi. Kapı çalınmış, gidip açtığında San Lorenzo'nun keşişlerine mihrap örtüsü ve çarşaf tedarik eden Giacomo Lenzuolo'nun büyük kızı Teresa Lenzuolo'yu karşısında bulmuştu. Ooooo Teresa! *İsa Peygamber'e şan ve şeref olsun!*

Fra Pagolo o sabah her zamankinin aksine, yumuşak, kremamsı, az tuzlu beyaz peynir ve fırından yeni çıkmış çıtır ekmekle fazla oyalanmayıp kahvaltısını çabucak bitirdi. Yemekhaneden telaşla çıktı. Cömertçe kesilmiş bir kol salamı kapıp cübbesinin kıvrımları arasına sokuverdi. Uzun bir gün olacaktı. Çırak yatakhanesine giden merdivenleri tırmandı. Rinuccio Calvi'nin hâlâ derin uykuda olduğuna şüphe yoktu. "Hey! Uykucu seni! Sana hazır olmanı söyleme-

dim mi? Hadi gidiyoruz. Hey! Ne diye sen de diğer çıraklar gibi soğuk mermer zeminde dizlerinin üstünde değilsin? Rinuccio! Bazen ne işle uğraştığın konusunda şüpheye düşüyorum, tembel piç! Aziz Francis'in hizmetine ve yoluna olan bağlılık seviyen konusunda kaygılıyım. Rinuccio!"

Tombul rahip genç keşişi yumruklamaya başladı. Delikanlı birden uyanıp kollarını kaldırarak kendini korumaya çalıştı. Hedefi zor bulan birkaç uykulu tekmeyle saldırganı uzaklaştırmayı başardı. Pagolo delikanlıya kahverengi kaba kumaştan yapılma cübbesini fırlatarak, "Giyin çabuk," dedi.

Pagolo onu koridorda sürüklerken Fra Rinuccio da Fransisken kıyafetinin bir parçası olan beyaz ipi beline dolamaya çalışıyordu. Atılacak üç koca düğüm Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'a olan görevlerini keşişlere hatırlatmak içindi. Sırık boylu sıska çırak esneyip gerinerek Floransa'da halk huzurunda yapılan idamların tarihçesi üstünde bir söyleve girişmiş olan toparlacık önderinin peşine düştü.

Pagolo Pulci varlıklı bir ailenin yoksul düşmüş çocuğuydu. Babası Ubaldino, aile servetinin kendi payına düşen kısmını har vurup harman savurduğu gibi oğlunun hakkını da yiyip bitirmişti. Sonuçta sıkıntıya düşen pek çok görgülü, iyi aile çocuğu gibi Pagolo da rahipliği seçmişti. Aşağılık bir savurganın soylu oğlu için manastırdan daha iyi bir yer olabilir miydi? Orada geçim derdi yoktu. Keşişler son derece iyi şartlarda yaşıyorlardı. Üstelik Pagolo'nun onların işlerine yarayacak bir yeteneği vardı. Klasik eğitim görmüş olduğundan Latinceyi kusursuz okur ve yazardı. Resmi yazışma dili Latinceydi. Floransa devletinin yönetim organı Signoria'da kayıtlar Latince tutulurdu. Yasal işlemlerde, diplomatik yazışmalarda, hukuki, tıbbi ve bilimsel tezlerde Latince kullanılırdı. Latince Kilise'nin de resmi diliydi. Kısacası ister ruhani olsun ister dünyevi, bütün bilim bilgi Latinceyle edinilirdi.

Rezil hovardanın teki olmakla birlikte Fra Pagolo Pulci mükemmel bir Latinceci idi. Bu yüzden tarikatı için değerli kabul edilir, patavatsızlıkları çoğunlukla görmezden gelinirdi. Tarikatın ileri gelenlerinin gönülsüz de olsa ona saygı duymalarının nedeni dindarlığı değil, dildeki ustalığı ve aldığı eğitimdi. Becerisini kullanmak ve bilgisini göstermek konusundaki dinmek bilmez ihtirası, onu kendi memleketinde, sapkınların halk huzurunda cezalandırılmalarına ilişkin o ipe sapa gelmez, uzadıkça uzayan bilimsel araştırmaya itmişti. Henüz uykusu açılmamış genç keşişin onu dinlediği falan yoktu, ama bodur rahip daha şimdiden soluk soluğa kalmış bir halde bir yandan salamını diş-

lerken, bir yandan da yüz on yıldır Floransa'da kimsenin sapkınlık yüzünden ölüme mahkûm edilmediğini anlatıp duruyordu.

"En sonuncusu Fra Michele da Calci'ydi. Üstü başı yırtık pırtık, azize benzer bir münzeviydi. O tipleri bilirsin. Adam tahrik edici doktrinler yayma suçlamasıyla yakıldı. Sapkınlıkmış! Onun asıl suçu tefecilik, kumar ve zina aleyhinde sesini fazlaca yükseltmekti. Onun zamanında asıl buna sapkınlık diyorlardı."

Pagolo genç arkadaşını uyarır gibi parmak sallayarak devam etti. "Tıpkı bugünkü gibi Rinuccio, tıpkı bugünkü gibi. Farkındaysan daima günahtan yana çıkanların borusu ötüyor ve azizliğin fazlası, sonunda çoğu muteber Floransalının keyfini kaçırıyor."

Pagolo durdu, toparlanıp dikleşti. Hatiplere özgü bir ciddiyetle her çağda İtalyanların yapmaktan büyük haz duyduğu 'sınıf yoklaması'na girişti: "Floransa kenti yüzlerce ressam ve mimarın, bilim adamının, filozofun, şair ve müzisyenin doğum yeridir. Dünyaya bizden daha çok yazar, tarihçi, devlet adamı, politikacı, banker, tüccar hatta kâşif yetiştirmiş bir başka kent daha yoktur!

"Ama," diye devam etti önceden prova edilmiş daha okkalı bir tona geçerek, "İki asırdır koca İtalya'da azizlik mertebesine layık görülmüş adayların sayısı biri, ikiyi geçmiyor. Tam sayıyı ister misin? Üç. Bütün yarımadadan topu topu üç aziz çıkmış. Üstelik bizdeki kayıtlara göre üçü de Floransalı değil!"

Sonra, "Canım, ben de konudan saptım," diye özür diledi ve bilgisinin derinliklerine inerek talihsiz Michele'in idamının ayrıntılarına daldı. Sokaklardan geçerken yürüyüş temposunu asla yavaşlatmıyor, uysal genç keşişi de çekeleyerek peşinden sürüklüyordu. Soluk soluğa devam etti: "Fra Michele—ister keşiş de, ister aziz, orası sana kalmış—1389'da idam edildi. O gün bugündür Floransa yakılarak ölüme mahkûm edilen başka sapkın görmedi." Bir an durdu, olağanüstü hafızasını şöyle bir yokladı, sonra da devam etti. "Şey... tabii Giovanni Cani'yi saymazsak."

Bu son hatırlayış çenesi düşük, delişmen, tombul rahibin yeni bir bilgi seliyle çağlamasına neden oldu: "Teknik olarak bakarsan elbette o da sapkınlık nedeniyle hüküm giymişti ama asıl suçu büyücülüktü. Bilirsin, büyücülük zehir karışımlarının kod adıdır. Büyücü denen kişiler karanlık tarafın eczacılardır, Rinuccio. Ancak bir büyücü o tür malzemeyi toplama cesaretini gösterebilir. Bunlar bazen çok etkili zehirlerin hazırlanması için elzem olan ürkünç maddeler olabilir; iğrenç zehirli kurbağalar, böcekler, yılanlar, mezarlıklardan, savaş meydan-

larından ve hastanelerden toplanmış, kelimelerle anlatılmaz bir alay atık. Giovanni Cani sapkınlık yüzünden kazığa bağlanıp yakıldı ama okumuş olduğum mahkeme tutanaklarına göre asıl suçu Cosimo dé Medici'yi zehirlemeye çalışan bir grup komplocuya 'kurt adam kılı' temin etmekti. Buna inanabilir misin? Nasıl, hoşuna gitti mi?"

Fra Pagolo ter içinde ve soluk soluğa, bilginlere taş çıkartan söylevini bu sözlerle tamamladı. İki Fransisken din adamı hızlı adımlarla kent merkezine yöneldiler. "Bugün tarih yazılacak Rinuccio. Bugün tarihin bir parçasının oluşumuna tanık olacağız. Müthiş bir olay! Müstesna bir hadise! Olağanüstü bir hal! Bir asırdan fazla bir zamandır ilk kez Floransa'da bir sapkının yakılışını izleyeceğiz. Sapkınlık! Bu kentte güneş tutulması, sapkınlıktan hüküm giyenlerden daha sık görülür. Hadi hızlan biraz, yoksa arkalarda kalır hiçbir şey göremeyiz."

Şafak söküyordu. Floransa havalisinde pek çok kişi ufuktan parlak bir mayıs güneşinin doğmaya hazırlandığını görüp şaşırmıştı. Gece boyu şiddetli bir yağmur yağmıştı. İnsanın yüreğini ağzına getiren o gök gürültüsü ve şimşeklerin ardından kimse böyle güneşli bir gün beklemiyordu.

Yüreğinde daha büyük korkusu olanlar, Ulu Tanrı'nın böylesine kara ve lanetli bir günde nasıl olup da güneşin parlamasına izin verdiğine hayret etmişlerdi. Söylendiğine göre büyük bir felaketin yaklaştığına ilişkin işaretler, hem de uğursuz işaretler vardı. Daha bir gün önce Via della Croce'de keçi ayaklı bir bebek doğmuştu. Santa Maria Novella Kilisesi'nde Meryem Ana heykeli gözyaşı dökmeye başlamıştı. Bunu gören çok kişi vardı. Sahici gözyaşları taş heykelin yüzünden sel gibi akmıştı. Gece geç vakit, neredeyse at büyüklüğünde kocaman bir kara köpeğin loş sokaklarda ve meydanlarda sinsice dolaştığı görülmüştü. Başlarına ne gelecekti acaba? Yetkililer dine aykırı düşen o akıl almaz planlarını uygulamaya koyacaklar mıydı? Bu azize benzer adamı sahiden yakacaklar mıydı? Tanrı kesinlikle buna izin vermezdi. Bu kâfirleri elbette çarpacak ve sevgili kulunu alevlerden çekip alacaktı. Evet, evet, Tanrı tarafından ani bir müdahale onu bu aşağılık durumdan kurtaracaktı. Böylece kentimiz de kurtulmuş olacaktı. Çünkü onu öldürürsek, sonsuza dek günahı boynumuza olurdu. Kardeş katili Kabil gibi damgalanır, lanetli kent olarak anılırdık ve bunu kuşkusuz veba salgınları, kıtlıklar, büyük seller ve bir alay felaket izlerdi.

Floransa halkının yüreğine derin bir korku çökmüştü. Herkes dehşet içindeydi. Ölüme yollanmak üzere olan bu garip keşişi düşündük-

çe, şimdi yalnızca, konuşurken gözlerinde yanıp duran ateşi hatırlıyorlardı. Bir ateş ki, korkutan bir yakıcılıkla onlara değmiş, ruhlarını dağlamıştı. Zaten ateşten yaratılmışa benzeyen bu adamı dünyevi alevlerin daha nasıl yakabileceğini kendi kendilerine soruyorlardı. Aptallar! Yakın bakalım ateşlerinizi! O bunlara meydan okuyacaktır! Ateş ona dokunamaz. Sizler ona zarar veremezsiniz!

Hükmün sorumluluğunu taşıyan yetkililer de kaygılıydılar. Onları korkutan ilahi bir müdahale değil, çok daha gerçekçi olan bir halk ayaklanması olasılığıydı. Böyle bir durumun önünü almak ya da patlak verebilecek şiddet olaylarını engellemek için kentin dört bir yanına silahlı askeri birlikler yerleştirmişlerdi.

Genel olarak infaz günlerinde kenti bir karnaval havası sarar, işler askıya alınırdı. Şafakta çanlar gümbürdeyip kentin kapıları ardına kadar açıldığında, dışarıda koca bir çiftçi kalabalığı ve kırsaldan gelme meraklılar kümelenmiş olurdu. Herkes itiş kakış o dar sokaklardan geçerek olayı en iyi biçimde izleyebilecekleri bir seyir noktası bulmak için yarışırdı. Seçkin ailelerin meydanın çevresine kurdurulmuş locaları vardı. Olacakları, o pis kokulu nahoş güruh tarafından herhangi bir biçimde taciz edilmeden localardan rahatça izleyebilirlerdi.

Fırıncılar, bira imalatçıları ve taze şarap satıcıları tezgâhı erken açtıklarından, saat on olmadan kalabalığın büyük kısmı kafayı bulup sokaklarda yalpalamaya başlarlardı. Çanlar sabah boyu susmaz, hengâmeye fon müziği oluştururdu. Açık saçık şarkılar ve baladlar söyleyen sokak müzisyenlerinin çevresinde keyifli bir seyirci kalabalığı birikirdi. Hokkabazlar ve akrobatlar marifetlerini gösterir, bu arada yankesiciler, pezevenkler ve hırsızlar da işlerine bakarlardı. Tombul köylüler, sarhoş olup sürekli küfür eden tüccarlar, dans eden köpekleri seyredip eğlenirlerdi. Çingene falcılar Tarot ve el falı bakarlardı. Vakit öğleye yaklaşırken gürültü ve heyecan doruğa çıktığında lanetli kişi Bargello'dan çıkarılır, bir eşeğin çektiği saman dolu küçük bir arabada halka teşhir edilirdi. Bu geçiş alayları çoğu zaman özenle hazırlanırdı. Tıpkı dini bayramlarda sokaklarda yapılan geçit törenleri öncesinde olduğu gibi, böyle günler için de zanaatkârlar, marangozlar, dekor ustaları işe koşulurdu. Kentin çeşitli yerlerinde on üç set inşa edilir, buralarda hac yolu duraklarının on üçü mizahi olarak canlandırılırdı. Palyaçolar, yüzlerini boyamış veya abartılı maskeler takmış aktörler, danslı, müzikli, belden aşağı şakalarla dolu gösteriler yaparlardı. Efsanedeki Veronica ve örtüsünü konu alan ahlaksız bir taklitçinin yaptığı parodiler kalabalığı gülmekten kırıp geçirirdi. Geçit alayı

Podesta Meydanı'ndan Signoria Meydanı'na doğru ilerlerken etraftan neşeli, alaylı çığlıklar yükselirdi. Adaletin mahkûm ettiği talihsiz kurban, oğlan çocukları tarafından yuhalanıp taşlanır, pencere ve balkonlardan alaylar ve hakaretler eşliğinde kovalar dolusu çamurlu su başından aşağı boca edilirdi.

Ama bugün durum farklıydı. Mahkûm sokaklarda aşağılık bir biçimde teşhir edilmeyecek, halkın alaylarına maruz bırakılmayacaktı. Kalabalık bir muhafız grubu eşliğinde Signoria Sarayı'ndan dosdoğru darağacının kurulu olduğu meydanın ortasına inen, sokak düzeyinden epeyce yüksekte yapılmış daracık bir geçitten geçirilecekti. Yetkililer işi şansa bırakmak niyetinde değillerdi. Signoria Meydanı ve civar sokaklar o güne dek görülmemiş bir kalabalıkla dolup taştığı halde etrafta çıt yoktu. Tek bir çan sesi, tek bir köpek havlaması duyulmuyordu. Kimse bağırmıyor, şarkı söylemiyor, tek bir seyyar satıcı sesini çıkarmıyordu. Bira ve şarap satanlar ortalarda yoktu. Mucizevi olarak o gün büyük kent merkezinde sinek dahi uçmuyordu. Sanki kırsalın kuşları bile ötmez olmuşlardı. Vakit öğleye yaklaşıp güneş tepede parladığı halde, ortalığa büyük bir katedralin gecenin ilerlemiş saatlerindeki ağırbaşlı sessizliği gibi tüyler ürpertici bir sessizlik çökmüştü. Bu öyle derin ve dipsiz bir sessizlikti ki, Signoria Sarayı'nın ağır kapıları paslı menteşelerini zorlayarak açılırken adeta bütün kenti saran bir inilti koyuverdiler. Kapılar bile az sonra olacaklardan dehşete düşmüştü neredeyse.

Fra Pagolo Pulci yukarının hışmından diğerleri kadar korkmuyordu. Floransa Cumhuriyeti'nin sapkınlara karşı nispeten ılımlı tavrı konusunda genç çırağına nutuk atarak yürümeye devam etti. Via Larga'nın köşesini döndüğü an cümlesini yarıda kesti ve kendini Signoria Meydanı denen o geniş alanda buldu. Şafak yeni sökmüştü. Alana açılan sokaklarda tek tük insana rastlansa da meydan çoktan yükünü almıştı. Ölüm mahkûmunun yandaşları sağanak yağmura rağmen bütün gece orada sessizce nöbet tutup dua etmişlerdi. Bütün bu bağlılık ve dindarlık gösterisi Fra Pagolo'nun sabrını taşırdı.

"İsa aşkına, inanamıyorum Rinuccio. Ne yapıyor bunlar? Bu bir bayram! Aman Tanrım, nerede bu satıcılar? Biri idam edileceğinde burası satıcı kaynar. Bir şeyler içmem gerek. Zaten açlıktan ölüyorum. Sana salamımdan bir lokma bile vermemeliydim. O zaman dersini almış olurdun. Gördün mü, belki bütün gün hiçbir şey yiyemeyeceğim, ta ki..."

Alaycı keşişin sesi git gide alçaldı. Gümbür gümbür konuşması iyice hafifleyip sonunda fısıltıya dönüştü. "Sus" emri almışa benzeyen

meydandaki sessizlik adeta bulaşıcı ve bir anlık dahi olsa, bu adamakıllı saygısız küçük adamın kalbine işleyecek kadar etkiliydi.

Pagolo birden toparlandı. "Bakma, bugün satıcı ve şaklabanlara izin çıkmamış ama bu idamların en iyi tarafı nedir bilir misin? Fahişelerin bu saygın meydana adım atmalarını yasaklayan o saçma sapan kanunun askıya alınması. Doğrudur, aslında burası dürüst, rüşvet bilmez yöneticilerimizin toplanıp çok önemli ciddi meseleler tartıştığı yer. Buraya fahişe giremez! Kanun 'yüz adım bile yaklaşamaz' diyor. Ama zavallı bir günahkârı ibret olsun diye teşhir etmek istediklerinde, fahişe yasağını kaldırırlar. Salarlar orospuları. Etraflarına iyice bir baksınlar, ders alsınlar, yüreklerine Tanrı korkusu girsin diye!"

Rinuccio, "Sence adam suçlu mu Pagolo?" diye sordu.

"Suçlu mu? Tabii ya! Suçu, toplumun başına bela olmak."

"Ciddi soruyorum Pagolo, düşüncen ne?"

"Ben de ciddi olarak cevap veriyorum. Evet, suçlu, çünkü baş belası alçağın teki, hem de bir Dominiken! Söyle bana Rinuccio, biz Fransiskenler olarak Türkler, dinsizler ve Pisalılar dışında en çok kimden nefret ederiz? Dominikenlerden, öyle değil mi? Onlar baş iblisler, baş düşmanlarımız ve bir numaralı rakiplerimiz."

"Bunları ben de biliyorum," dedi Rinuccio. "Sen sahiden onun sapkın olduğu fikrinde misin?"

"Günümüzde kime sapkın diyeceğimize karar vermek zor evlat. Ama bu adam Tanrı'dan haber aldığını söylüyormuş. Doğruca Tanrı'dan."

"Ben de onu soruyorum işte," dedi delikanlı. "Tanrıdan haber aldığını söylediği için onu diri diri yakacaklar. Floransa'yı sel götüreceğini söylemişti. Dediği çıktı! Sonra Lorenzo dé Medici'nin yani Muhteşem Lorenzo'nun aniden öleceğini haber verdi. O da oldu! Son olarak Fransa Kralı'nın vahşi, zapt edilmez bir ordunun başında Alpler'den İtalya'ya ineceğini gördü. Tanrım, bu dediği de doğru çıktı! Keşişin öngördüğü bütün olaylar aynen söylediği biçimde gerçekleşti. Sapkınlık bunun neresinde?"

Pagolo tam cevap verecekti ki demir çemberli, çivili, dev ahşap kapılar korkunç bir gıcırtıyla ardına kadar açıldı. İyi de oldu, çünkü hayatında ilk kez Fra Pagolo'nun sorulan soruya verecek bir cevabı yoktu.

İşkenceye başvurmak yasal soruşturmayı müthiş kolaylaştırır; bu yüzden tutuklanmasından yalnızca üç gün sonra Girolamo Savonarola zincire vurulmuş bir halde yakılacağı Signoria Meydanı'nda gün ışığına çıkarıldı.

Ölüm mahkûmunun sağ kolu yan tarafında cansız sallanıyordu. Eskiden kasap olan Gaburra Zolferino, sapık bir cerrah ustalığıyla iki uzun gün boyunca omuzdan parmak ucuna kadar kolun her kemiğini sırayla kırmıştı. Duygusuz işkenceci daha sonra bilimsel bir hassasiyetle bölgeye sıcak demir ve metal eriyiği uygulamıştı. Zaten parçalanmış olan uzvu öyle bir yakmıştı ki, insan kolundan çok yangından kurtarılan kömürleşmiş bir dal parçası gibi duruyordu.

İşkence gören vaiz nihayet zorla kabul ettirilen itirafnamesini imzalamaya razı olduğunda bunu sol eliyle yapmak zorunda kalmış, dolayısıyla imzasını, yazmayı yeni öğrenen bir çocuk gibi beceriksizce, eciş bücüş atmıştı.

Vaiz, dokuz yıl boyunca kenti ateşli sözleriyle esir almıştı. Borgia ailesinden gelen Mesih-Karşıtı Papa VI. Alexander'a kafa tutmuş, halk tarafından ilahlaştırılmıştı. Floransa'yı Fransa'nın gaddar ordularından kurtaran oydu. Son olarak yozlaşmış Medici ailesini de kentten kovmuş, Floransa Cumhuriyetini yeniden özgürlüğe kavuşturmuştu. Bugün ona karşılığını ödüyorlardı. Ama korku içindeydiler.

Korkunun en büyüğü ona en yakın muhafızların yüzlerinde okunuyordu. Ağır zırhlarına ve deriyle demir karışık eldivenlerine rağmen ona asla el sürmüyorlardı. Savonarola, Signoria'nın gölgeli eşiğinde göründü. Beline sarılı pis bir bez dışında çırılçıplaktı. Güçlükle yürüyordu ama kimsede ona yardım edecek cesaret yoktu. Herkes korkuyordu.

Mahkûma yakın durmaktan tek korkmayan, işkenceci Gaburra idi. Mahalli idarenin celladı Giacopo Nero, ruhunun ölümsüzlüğünün tehlikeye girmesinden korkup ortadan kaybolunca, Gaburra infaza iki gün kala işe talip olmuştu. Ruhunun kaderi onu pek fazla ilgilendirmiyordu. Elinde mahkûmu bağlamak için kullanacağı ağır zincirlerle göründü. Her zamanki titizliği ve duygusuz tavrıyla görevini yapmaya hazırdı.

Zincir işini yeni çıkarmıştı. Genellikle mahkûmu bağlarken ip kullanırdı. Ama bu infazın zaten hiçbir olağan tarafı yoktu ki. İskele ve darağacı Arezzo'dan getirilen ustalara yaptırılmıştı. Floransa marangoz loncası bu işi yapmayı reddetmişti. Ortaya dev bir sehpa kurulmuştu. Platformun tabanı en uzun boylu adamın başından bile bayağı yüksekteydi. Platformun ortasında altı metrelik bir direk yükseliyordu. Bu ürkünç direğin tepesine bir tahta merdiven dayalıydı. Bütün hazırlıklar tamamlandığında cellat oraya tırmanacaktı. Girolamo Savonarola'yı yüksek platformdan direğin tepesine çekecekti. Böylelikle mahkûm

Fiesole'den bile görülebilecekti. İşi böyle planlamıştı. Sapkınların sonunu herkes görmeliydi.

Sapkınlığın cezası genellikle yakılmak suretiyle ölümdü. Cezanın evrensel uygulaması kazığa ya da bir işkence direğine bağlanarak yakılmak şeklinde olurdu. Ama bu defa kazığın pek ıslah edici bir örnek oluşturmaya yetmeyeceği söylenmişti. Kazıklı infazda mahkûm kalın bir direğe bağlanır ve çevresine çalı çırpı demetleri yığılır. Mahkûm kolayca tutuşacak bu malzemeyle çepeçevre sarıldığında çember ateşe verilir. Bu iş için o kadar çok çalı çırpı yığılır ki, sapkının ya da cadının bedeni görünmez olur. Ahşap duvarın içi bir anda cehenneme döndüğünden kurban çabucak dumandan boğulur. Bu da ona merhamet etmiş olmak demektir. Çalı çırpı ve odunlar yanıp da içerisi göründüğünde kurban çoktan ölmüş, bedeni hemen hemen kül olmuştur.

Savonarola'nın düşmanları onun kıvranıp çırpınarak ölüşünü seyretmek arzusundaydılar. Bütün onuru en küçük zerresine kadar ayaklar altına alınsın istiyorlardı. Yaşama ve ölüme egemen olduklarını göstermek azmindeydiler ve bunu dramatik bir biçimde yapmak istiyorlardı. Kolayca kanıveren bu bön insanlara peygamberlerinin kimseden bir farkı olmadığını, onun da herkes gibi korktuğunu ve acı duyduğunu, onun da herkes gibi aşağılık bir biçimde ölüme gidebileceğini kanıtlamak istiyorlardı.

Meydanın ortasında göğe yükselen ustalık eseri darağacı bu basit gerçekleri göstermek için kurulmuştu. Öyle ki artık kimsenin bu konuları sorgulayacak cesareti kalmayacaktı. Floransa düşmanı Girolamo Savonarola boş bir alev kulesinin içine sıkışmış olarak öleceğine, zincire vurulmuş olarak darağacının altı metre yukarısına çıkarılacak, orada yavaş yavaş kavrularak ölecekti.

Bütün gözler Palazzo Vecchio (Eski Saray) olarak da bilinen Signoria Sarayı'nın kapısından paldır küldür dışarı çıkan, beti benzi atmış, çaresiz adama çevrildi. Fra Pagolo bile fahişelerini, açlığını unutmuş, bütün dikkatini mahkûm peygambere yöneltmişti. Vaazlarında çok bulunmuştu ama onu ilk kez bu halde görüyordu. Sahiden onu alt etmeyi başarmışlar mıydı? Ruhunu sindirebilmişler miydi? Neredeydi o ateş şimdi? O kuvvet? Onu iten o haşmetli güç?

Gaburra ağır zincirleri platformun kenarına yığmıştı. Muhafızlara mahkûmu geçitten geçirip getirmelerini işaret etti. Fazla yaklaşmak isteyenleri engellemek üzere geçidin altına, sokak seviyesine muhafızlar sıralanmıştı. Etrafta bir alay gözü yaşlı anne vardı. Bebeklerini havaya kaldırmış, peygamberin onları son bir defa daha kutsaması için yal-

varıyorlardı. Muhafızlar onları uzaklaştırmak için uzun mızraklarıyla itelemek zorunda kalıyorlardı.

Darağacına iyice yaklaşmayı başaran Fra Pagolo gördüklerini anlamlandırmaya çalıştı. İlk bakışta Savonarola bitkin, perişan bir adam görüntüsü vermişti. Dışarı çıkarıldığında iki büklümdü ve bir-iki kez sendelemişti. Ama hemen toparlanmış, gözleri aydınlığa alışmıştı. Şimdi de uzun dar geçitten ölümü için seçilen yere doğru ilerliyordu.

Gözlerinde bir şey vardı ama ne? Vaaz verirken dışarı sıçrayacak sanılan o olağanüstü ateş değildi bu. Başkaldırı değildi ama boyun eğişe de benzemiyordu. Korku, evet bu korku olmalıydı. "Ben onun yerinde olsam korkudan altıma ederdim," diye düşündü Pagolo. "Yok ama bu korku da değil. Onun o zincirleri, o direği dehşetle süzeceğini sanırdınız değil mi? Oysa adam o tüyler ürpertici teçhizatın farkında bile değilmiş gibi davranıyor.

"Gergin. Evet, gözlerinde gördüğüm bu. Sinir içinde. Kaygılı. Ölmekten korktuğundan değil. Başka bir şey var. Bir dakika, çevresine bakınıyor şimdi de. Bir şey arar gibi! Kalabalığı inceliyor. Tamam! Burada adamları olmalı. Onu kaçıracaklar. Oh, bugün müthiş bir gün olacak besbelli!"

Pagolo ansızın kalabalık arasından fırlayacağını düşündüğü silahlı adamların izini bulmaya çalıştı. Bunlar darağacının çevresindeki askerleri kahramanca yaracak, önderlerini alıp kaçacaklardı. Ama hiçbir şey olmadı.

Gaburra zincirleri bağlamaya koyuldu. İlkini bileklere sardı. İkincisiyle dizleri bağladı. Pagolo, "Eğer harekete geçeceklerse bunu şu anda yapmalılar," diye düşündü. Cellat, koşum takar gibi Savonarola'nın koltukaltından bir boy zincir geçirdi. Sonra kolları sımsıkı arkaya yapışacak şekilde vücudu baştan aşağı uzun bir zincirle sardı. Etrafta ağır halkaların çıkardığı şıngırtıdan başka hiçbir ses duyulmuyordu.

"Lanet olası adamlar hâlâ ne bekliyorlar?" diye düşündü Pagolo. "Koşup kurtarsalar ya!" Gene hiçbir hareket olmadı.

İdam mahkûmu bütün bu hazırlıklarla ilgilenmiyor gibiydi. Oysa zincirler tenine buz gibi değiyor olmalıydı. Ağır, paslı zincirlerdi bunlar. Savonarola hâlâ kalabalığın içinde bir şeyler arıyordu sanki. Sıkıntısı gözle görülür ölçüde artmıştı. Gözleri fıldır fıldır sağı solu tarıyordu.

Gaburra nihayet direğin tepesinden sarkan zincirin ucuna kancayı geçirdi. İşin bu kısmı tamamlanınca dönüp tahta merdivene tırmandı. Tepede bedenine kalın bir deri kuşak sardı ve daha rahat çekebilmek için kendini direğe bağladı. Ayaklarını dayadığı iki kalın çividen güç

alarak zincire asıldı. Adaleli kollarının var gücüyle iki eliyle zinciri çektikçe, peygamber kısa, hızlı sarsılışlarla havada yükselmeye başladı.

Celladın onu tepeye çekmesi birkaç dakika sürdü. Bir ara soluklanmak için durdu. Bu zaman içinde Pagolo artık bir kurtarma girişimi olmayacağına kanaat getirmişti. Ne olmuştu? Cesaretleri mi kırılmıştı? Peygamberin müritleri asker sayısında yanılgıya mı düşmüşlerdi? Onları bir ele veren mi olmuştu?

Gaburra zincirleri sabitledi ve merdivenden aşağı indi. İşin en güç yanı tamamlanmıştı. Geri çekilip eserini hayranlıkla seyrederken, askerler odun yığınlarını taşıyıp rahibin altına yığdı. Savonarola şimdi altı metre yüksekte, direğin ucunda, zincirle sımsıkı bağlanmış olarak ılık mayıs esintisinde hafif hafif sallanıp duruyordu. Ama o ısrarlı, asabi gözleri, meydanı dolduran başı yukarı dikili kalabalığı hâlâ taramaktaydı. Sonra birden taş kesilmiş gibi oldu. Aradığını bulmuştu.

Kamburun biri—ne zaman gaddarca bir iş yapılacak olsa mutlaka bir kambur bulunur—elinde bir meşaleyle Signoria'dan çıktı ve onu Gaburra'ya uzattı. Cehennemden çıkma bir alevdi bu. Cellat yüksekliği dört buçuk metreyi bulan odun yığınına yaklaşıp meşaleyi, kolay tutuşsun diye çalı çırpıyla dolu yığının göbeğine fırlattı. Odunların tutuştuğundan emin olunca emeğinin sonucundan ve işinin kalitesinden emin bir tavırla Signoria'ya geri döndü. Cellat hazırladığı sonu seyretmeye hiç meraklı görünmüyordu. Onun işi buraya kadardı.

Odun yığını çabuk tutuştu. Bir gece önce yağmur yağmıştı. Gaburra bunu tahmin ederek odun yığınlarının ıslanma tehlikesine karşı kapalı yerde muhafaza edilmesini istemişti. Alevler göz açıp kapayıncaya kadar yükselmiş, zincirlerle bağlı olarak havada sallanan adamın topuklarını yalıyordu. Ama o bunun farkında değilmiş gibiydi. Tırmanan ilk alevlerle artmaya başlayan sıcaklığı hissettiğine ilişkin bir işaret yoktu. Fra Pagolo'nun yüzünde gördüğü o kaygı silinmişti. Onun yerini zalimce bir bakış almış, peygamber gözlerini kalabalıkta tek bir yüze dikmişti. O eski müthiş gücünü yeniden toplamış gibiydi. O güç vahşi yeşil gözlerinin derinliklerinden çığlıklar atarak yükselmişti. Boynu kasılmış, alın damarları fırlamıştı.

Alevler artık ayaklarına çıkmıştı ama onun kendini sakındığı yoktu. Yaptığı tek hareket, meydanın bir kenarındaki Loggia della Signoria denilen revaklı alanın önünde duran genç adamı delici bakışlarla süzerkenki titreyişiydi. Savonarola'nın görmek için çırpındığı kişi oydu.

Savonarola'nın korkunç bakışlarla süzdüğü genç adam onunla göz göze gelince başını çevirmedi. Önceden verilmiş bir kararla, o gün ora-

da bir cevabı iletmeyi kabul etmişti. Ölüme gitmekte olan peygamberin haykıran, çaresiz gözlerinin, ondan ne talep ettiğini biliyordu. Taşıması istenen o korkunç yükün ne olduğunun farkındaydı.

Alevler artık peygambere değiyordu. Birden saçları tutuşuverdi. Vaaz verirken büyük siyah dalgalar gibi havalanan uzun, ipeksi saçları vardı. Şimdi o güzelim saçları alevden bir taca dönmüştü ama o hâlâ kıpırdamıyor, gözünü adamdan ayırmıyordu.

Pagolo'nun durumu kavraması zaman aldı. Peygamberin tüyleri diken diken eden ısrarlı bakışı karşısında şaşkına dönmüş, kükreyerek yanan kurban ateşiyle afallayıp sersemlemişti. Neden sonra genzini yakan ekşimsi dumanla boğulur gibi olup kendine geldi. Dönüp gözleriyle azizin bakışını izleyerek, meydanın öbür ucunda kimsenin dikkatini çekmeden dikilen genç adama ulaştı. Yüreği ağzına geldi.

Genç adamın gözleriyle peygamberin bakışına karşılık vermesini ve kabul anlamında yavaşça başını sallamasını Pagolo şaşkınlıkla izledi.

O baş sallayış Savonarola'ya ölmeden önce öğrenmek istediğini bildirdi. Misyonu sürdürülecekti. Görev kabul edilmişti. Rahip artık tamamen alevlere teslim olmuştu. Bakışları genç adamdan uzaklaştı. Son bir gayretle gözlerini cennete çevirdi. Duman ve alevler onu yutarken yüzünden zafer dolu bir bakış okunuyordu.

Alevler yükselirken bir ilahi duyuldu. Önce mırıltı gibiydi, ama az sonra herkes öyle bir duygu yüküyle dolmuştu ki, var güçleriyle söyledikleri şarkı ateşin homurtusunu ve çatırtısını bastırdı. İlahi, son günleri, son şeyleri, dünyanın küle dönüşünü anlatıyordu.

Dies irae, dies illa...

Öfke günleri, gazap günleri...

Sonrasında neler olup bittiği hâlâ net olarak bilinmiyor. Kara bir duman peygamberi ve darağacını yutup kenti kapladı. Kimse etrafını göremez oldu. Ateş bir zaman sonra kendiliğinden sönüp duman dağıldığında idam sehpasından içi boş bir zincir yığını sarkıyordu.

Tehlikeli sapkının tamamen yandığından emin olunması için kambura zincirlerin altındaki külleri karıştırıp incelemesi emri verilmişti. Ne kadar küçük olursa olsun bir kalıntı, bir kemik parçası bile izleyicilerinin isyanını körüklemek ve umutlarını canlı tutmak için yeterli olabilir, kışkırtıcı hareketlere yol açabilirdi.

Kambur, zincirler ne kadar sıkı olursa olsun, vücut parçalandıkça bir uzvun, bir kolun ya da bacağın aradan kayabileceğini biliyordu. Bazen kafaların bile düştüğü olurdu. Bunları nereden bildiğine gelin-

ce; önceki gün Gaburra ile birlikte bugün yakılanın işbirlikçileri olan Peder Domenico ve deli Maruffi üstünde bir ön çalışma yapmışlardı. Onları bu kadar yükseğe çekmemişlerdi. Bu gerekli değildi. Yalnızca yöntemin sağlıklı işlediğinden, bir aksaklık olmayacağından emin olmak istemişlerdi. Gaburra bir profesyoneldi ve zanaatıyla gururlanırdı.

Kambur bir gün öncesini hatırladı. "Dün ateşler söndükten sonra hâlâ zincirlerin ucunda sallanan parçalar vardı. İnatçı şeyler. Onları düşürmek için taşlamak zorunda kaldık." Ama o gün külleri deştiğinde hiçbir şey bulamadı. "Tuhaf," diye düşündü. "Genellikle kemik olurdu. Kemikler zor yanar. Galiba sıcaklık düşündüğümüzden çok yüksekti."

Gördükleri olayın etkisiyle sersemleyen halk meydanı boşaltırken hava kararıyordu. Gaburra dönüp işi bitirmeye girişti. Yardımcısıyla birlikte ucundan zincirler sarkan direği baltayla kesip alaşağı ederek iskelenin üstüne uzattı. Platformun altına çok fazla çalı çırpı konduğundan her şey kül olmuştu. Arabacılara haber verildi. Adamlar külleri geniş hacimli, iki tekerlekli arabalara yüklediler. Elleri gürzlü ve sopalı muhafızlar eşliğinde, tüm külü ve tozu Arno'nun kıyısına taşıyıp Ponte Vecchio köprüsünün yakınında nehre boca ettiler.

San Lorenzo Manastırı'na dönen Fra Pagolo her zamankinin aksine düşünceli görünüyordu. Halk olmadık şeyler anlatıyordu. Acayip şeyler görmüşlerdi. Yaşlı bir kadın başını kaldırıp yukarı baktığında zincire vurulmuş çıplak bir keşiş değil, kenarı altın yaldızlı beyaz bir cübbe giymiş bir ulu kişi gördüğüne yemin ediyordu. Zincirler birden açılmış ve özgürlüğe kavuşmuştu. Kadın, onun yukarı, göğe doğru yükselip biçim değiştirdiğine ve meleklerin onu cennete taşıdığına yemin ediyordu.

Başkaları da değişik şeyler görmüştü. Heyecanla, Musa ve İsa'nın bariz bir biçimde göründüklerini anlatıyorlardı. Melek Cebrail'in... Aziz Dominic'in... Ve adeta kükreyerek yanan o ateşi izleyen sessizlikte, tek başına uçan beyaz bir güvercinin o kocaman meydanı kat edip Savonarola'nın yeryüzündeki son gecesini geçirdiği tecrit edilmiş ufacık hücrenin pencere pervazına konduğunu kimse inkâr edemiyordu.

Peki ya Pagolo'nun gördüğü neydi? Melekler ve beyaz cübbeli bir beden mi? Güvercine dönüşmüş bir adak kurbanının ruhu mu? Hayır, gördüğü bunların hiçbiri değildi. Gözüne de pek güvenemiyordu aslında. Dumandan yanıp yaşarmıştı. Gördüğü sıradan bir şey değildi ve onu kaygılandırmıştı. Hayal gücünün oyunu olabilir miydi bu?

Hayır, hayır, gördüğü gerçekti. O, bir adamın gözlerinin başka bir çift gözü arayışını görmüştü. Önce bunu bir lanetleyiş, ölmekte olan bir keşişin bedduası ya da ona benzer bir şey sanmıştı—Ölüme mahkûm

edilmiş bir adamın ölümsüzlüğüyle öcü alınan bir ihanet, bir kalleşlik gibi bir şey. Oysa bu bambaşkaydı. Bir rica mı? Bir görevlendirme mi? O sözsüz bakışmada bir acıma, hatta şefkat ögesi bile sezmişti. Pagolo'nun düşünce tarzına göre bu en çok ölüm döşeğindeki bir babanın yegâne oğluna son arzusuna saygı göstermesini emretmesi gibi bir durumdu. Kafası karışmış olan Pagolo sonunda böyle bir şeyin olamayacağına karar verdi. Düşündüğü kesinlikle imkânsızdı.

Pagolo sezgi yoluyla gerçeğe ancak bu kadar yaklaşabilirdi. Asla bilemeyeceği daha pek çok şey vardı. Bir adamın, dehşetengiz bir imha hareketinde öbürünün halefi ve suç ortağı olmayı kabul ettiğini tahmin bile edemezdi. Anlaşmanın koşulları aralarında kesin ve net olarak, ancak otuz yıl sonra meyvesini verecek bir kehanet ölçeğinde belirlenmişti. Pagolo ileride olacakları bilemezdi elbette. Bu anlaşmanın sonucu olarak bir gün bir papaya diz çöktürülecek, hatta Hıristiyanlık temellerinden sarsılacaktı. Cehennem öfkesi bütün İtalya'yı saracaktı. Kılıç ve ateş gelecek, en sonunda yıkımın son büyük kavrayışıyla Ebedi Kent Roma yeni barbar ordularının istilasına uğrayacaktı.

Pagolo bunları bilemezdi elbette. Bu yüzden o ılık ilkbahar gecesinde kafası fena halde karışmıştı. Bu garip rahibin, bu peygamber ve sapkının neden o genç adama ısrarla, sabit bakışlarla baktığını çözemiyordu. Girolamo Savonarola ömrünün son dakikalarında, tutuşmuş saçlarıyla eski çağlardan kalma bir tanrıyı andırırken, ne diye binlercesinin arasından özellikle o kişiyi seçmişti? Onu görmeyeli sekiz yıl olmuştu ama Pagolo, kimsenin dikkatini çekmeyen bu genç adamın, kendi çocukluk arkadaşı Niccolo Machiavelli'den (Makyavel) başkası olmadığına kalıbını basabilirdi.

BİRİNCİ BÖLÜM

Batı Kültürünün Zirvesinde Bir Çocukluk Çağı

1

Sazan, Enginar, Kara Fasulye, Kuru Fasulye

BARTOLOMMEA ON İKİ SAATTEN FAZLA doğum sancısı çekmişti. Doğum zor olmuş ama neyse ki ciddi bir komplikasyon yaşanmamıştı. Bartolommea ufacık tefecik, dinine düşkün bir kadındı. Zaman zaman sancıyla kıvranırken, bedenine girip çıkan bu acının kocasının kucaklayışlarından aldığı zevkin cezalandırılması olduğunu düşünmüştü.

Bebek yıkanıp kundaklanmış, anasının kucağına verilmişti. Şafak yeni sökmüştü. Doğumu gerçekleştiren iki ebe mutfakta tatlımsı yeşil bir yağda kızartılan yumurtalardan tabaklar dolusu yiyerek kendilerini ödüllendirmekteydiler.

Yorgun ama içi içine sığmayan baba Bernardo evin ön cephesi boyunca uzanan geniş balkona çıktı. Birkaç dakika yalnız kalıp serin sabah havasını solumak, doğan ikinci çocuğu için kendini kutlamak istiyordu.

Sabahın bu erken saatinde bile aşağılara yayılmış kentin kıpırtısı hissediliyordu. 1469'da Floransa, Avrupa'nın beş büyük kentinden biriydi. Kayıtlara göre, yıllar önce gelişigüzel yapılmış, sistematik olmayan bir sayım sonunda, duvarlar dahilinde "erkek, kadın, çocuk 50 bin ağız"dan oluşan bir nüfusun varlığı ortaya konmuştu. Diğer üç İtalyan kenti Napoli, Venedik ve Milano nüfuslarının biraz daha kabarık oluşuyla övünüyorlardı. Yarımada dışında daha kalabalık olan bir Paris vardı. Onlarla kıyaslandığında Londra sefil bir taşra kentinden öteye geçemiyordu.

Zamanın tüccarlarının tuttuğu defter kayıtlarına göre 50.000 Floransalı her gün 2 bin 300 kile tahıl, 10 ton peynir ve 70.000 litreden fazla şarap tüketiyordu. Aç kente et sağlamak için her yıl 4.000 büyükbaş hayvan ve 100.000'in üstünde koyun, keçi ve domuz kesiliyordu.

Bernardo bulunduğu geniş açılı seyir noktasından, düzenden yoksun karmakarışık kentini sükûnetle seyre koyuldu. Taş, tuğla ve sıva

kalabalığı içinde dikkati çeken yalnızca iki yapı vardı: Floransa'nın yönetim merkezi Signoria ve kentin katedrali Duomo. Bunlar kentin politik ve ruhani yaşamının odaklarıydı. Geri kalanı, birbiriyle içe içe geçip adeta masif bir taş bloğu oluşturmuşa benzeyen kale kılıklı saraylar, sivri damlı ev kalabalığı, kiliseler, avlular, manastırlar, dükkânlar, sundurmalar, değirmenler ve imalathanelerdi. Bu uyumsuz yapı kütlesinin dört bir yanından tuhaf açılarla yükselen küçük pencereli eski kuleler vardı.

Zamanın Floransa mimarisini kaos sınırına varmış bir düzensizlik olarak tanımlamak mümkündür. Ama kentin yalnızca uyumsuz, çoğu da çirkin şekillerden ibaret bir yığın olduğunu söylemek ona haksızlık olur. Onun gerçek değeri renklerinin ahenginde, kiremit damların yanık turuncudan kızıl kahve, hardal sarısı ve solgun kırmızıya uzanan tonlarında yatıyordu. Sabah güneşi vurdu mu, Floransa altından bir kente dönüşürdü.

Tıklım tıkış kent peyzajına karşın Floransa'da soluk alınabilecek yerler yok değildi. Boş arsalar, bahçeler, meyve bahçeleri ve üzüm bağları, kenti saran devasa taş duvarlarla aşırı kalabalık kent merkezi arasında bir tampon bölge görevi yapıyordu. Yüz yirmi yıl öncesine kadar bu duvarların iç kısmı adam almaz bir haldeydi. Ama 1348 ve 1400'de Avrupa'yı silip süpüren Kara Ölüm, Floransa halkının üçte ikisinden fazlasını yok etmişti. Kent ufalmış, adeta içine kaçmıştı. Kentin hemen dışında bulunan yangın geçirmiş ahşap evler yenilenmemişti. Refah içinde olmakla birlikte azalmış nüfusuyla kent duvarları içinde devinen Floransa, bu haliyle bir devin zırhını kuşanmış küçük bir çocuğa benziyordu.

Hülyalara dalmış olan Bernardo dehşetengiz bir görüntüyle silkinip kendine geldi. Çamurlu Arno'nun yüzeyine kırmızı bir leke yayılıyordu. Koca bir ordunun kanı nehre akmıştı adeta. "*Sangue di Christo!*"[1] Bu nasıl bir alâmettir!" diye haykırdı. Sağ eliyle haç çıkardı. Bir saniye sonra da aptallığına kahkahayla güldü. Gördüğü, bir grup kumaş boyacısının günlük işlerine girişmeden teknelerini suda yıkayıp temizlemelerinden ibaretti.

Bernardo bebeğin doğumunu adeta bir bayram saymış, bu bahaneyle kendine birkaç gün tatil vermişti. Serin taş merdivenden ikinci kata inip Bartolommea'nın az önce doğum yaptığı yatak odasına yöneldi. Başını uzatıp içeri baktı. Anne ve bebeği uyuyordu; benzi solmuş

(1) İsa'nın kanı: Burada 'kötü bir kehanet belirtisi' anlamında kullanılıyor.

bir kadının kollarında kıpkırmızı, buruşuk yüzlü bir bebek... Mutlu bir gülümseme ile yavaşça oradan uzaklaştı.

Bernardo karanlık Via Romana'ya adım attığında öğle vaktiydi ve güneş iyice yükselmişti. Floransa'da güneş tam tepedeyken bile bu sokak zifiri karanlık olurdu. Floransa evlerinin cephelerinde yükselen *sporti* adlı çıkma balkonlar zemini havasız ve ışıksız bırakırdı. Bernardo'nun üçüncü kattaki balkonu evin cephesi boyunca uzanıyordu. Karşı komşununkiyle arasında pek az bir mesafe vardı. Kısa bir süre önce kentte bu balkonlara karşı etkin bir kampanya başlatılmıştı. Yönetim balkonların iletişimi engellediği, ışığı ve havayı kestiği yolunda haklı bir gerekçeyle bu tür çıkmaları yasaklamış, bina sahiplerine ağır cezalar getirmişti. Konsül kimliğine ve yasaları her şeyin üstünde tutma yeminine rağmen bu tavır Bernardo'nun düşüncelerini hiçbir şekilde etkilememişti. Yasayı çiğneyip ceza ödemeyi tercih ediyordu. Diğer birçok Floransalı gibi kendinin ve ailesinin sahip olduğu balkon keyfini feda etmek istemiyordu. Serin akşamlarda orada yiyip içmek, geceleri yıldızların altında oturmak, şafağın söküşünü izlemek gibisi var mıydı? Bernardo, "Hatta bunun halka da yararı var," diyordu. "Sokak biraz loşsa ne çıkar? Yağmur yağdığında ıslanmıyoruz hiç değilse."

Bernardo sokağın kalabalığında ilerledi. Etraf havlayan, homurtular çıkaran, vakvaklayan ve tıslayan hayvanlarla doluydu. Açından, uyuzuna, bakımlısına, şımartılmış gümüş tasmalısına kadar her cins köpeğe rastlamak mümkündü. Pis samanlar arasında fındık fareleri cirit atıyor, karanlık su oluklarında lağım fareleri geziniyordu. Kapı eşiklerine kazlar ve domuzlar yuvalanmıştı. Köylüler sığırlarını ve koyunlarını Mercato Vecchio'ya yani Eski Pazar'a doğru sürüyorlardı. Ürünler öküzlerin çektiği tahta arabalarla taşınıyordu. "Hayvanlar ve hayvan pisliği," diye düşündü Bernardo. "Köpek pisliği, at pisliği, kedi pisliği ve domuz pisliği." İğrenç kokuyu bastırmak için yanından eksik etmediği defneyaprağını parmakları arasında buruşturup burnuna tuttu. Kim bilir kaçıncı kez Lorenzo dé Medici'nin burnunu kıskandı. Burun uzun, düz, ortası kemerli ve çok çirkindi ama bütün Floransa sahibine gıpta ediyordu. Çünkü Lorenzo'nun burnu koku almıyordu.

Bernardo, "Bu kadarına razı olmalı. Daha beteri olabilirdi," diye düşündü. Neyse ki, insanoğlunun bildiği en kötü kokulu imalat yerleri olan tabakhanelerin ve mezbahaların kent duvarları dahilinde faaliyet göstermeleri yasaklanmıştı. Bernardo bu önleme başvurmayan kent-

lerde bulunmuştu; ortalığı saran leş kokusu çok daha beterdi. Temizlik konusunda Floransa, Toskana'nın tepelik kentlerinde olmayan büyük bir avantaja sahipti: Arno Nehri. Önünde sonunda çöpün ve pisliğin büyük bölümü Arno'yı boyluyor ve suyun alt yanındaki Pisa halkına armağan ediliyordu. Bernardo defneyi bir daha kokladı.

Nehrin güney kıyısına, eski taş köprü Ponte Vecchio yakınlarına vardığında gözleri parlak güneş ışığıyla kamaştı. Nehrin geniş ve hâlâ yer yer çimenlik olan iki kıyısı, insana kentin sıkışık bağrında bir parçacık kır havası soluma olanağı sağlıyordu. Güneydeki tepelerden insaflı bir esinti kopup geldi. Bernardo bir süre için defnesini cebine koydu. Floransa'nın en eski köprüsüne yöneldi. En eski derken, buranın özelliği, taştan yapılmış ilk köprü oluşuydu. Ahşap köprülerin hepsi yakılıp yıkılmıştı. Ponte Vecchio, Arno'nun en dar yerinde kurulmuştu. Garip görünüşlü bir alay ev ve dükkân köprüde karşılıklı olarak iki sıra halinde dizilmişti. "İnsan ne diye bir köprünün üstünde oturmak ister ki?" diye düşündü Bernardo. Çocukluğunda orayı para kesesi imalatçılarının doldurduğunu hatırladı. Şimdi o dükkânların yerini kasaplar almıştı. Kasap dükkânı demek, köpek bolluğu demekti. Kentteki köpeklerin çoğu bu bölgedeydi. Bernardo köpeklerden nefret ederdi. Ve de köpek pisliğinden.

Bernardo'nun ilk durağı Eski Pazar oldu. Burada hizmet veren esnaf türlerinden biri de müşterilerini açık havada tıraş eden berberlerdi. Ustura işini görürken Bernardo gözleri yarı kapalı, keyifle oturuyordu. Berberin, her noktayı iyice alabilmesi için becerikli ellerle gerdanın yumuşak katlarını aralaması gerekti. On yıl önce o ten sımsıkıydı. Gelgelelim artık kırk yaşında başarılı bir adam olduğuna göre, biraz da keyfedip gerdan salacaktı elbette.

Birden pazar yerinin uğultusunu bastıran tiz bir ses duyuldu. Ciyaklama Bernardo'nun dikkatini çekti. Gelen, kenti dolanıp haber ve dedikodu aktaran, duyurular yapan profesyonel tellallardan biriydi. Balıkçı Nello'nun sudan az önce çektiği dolgun taze sazanların çığırtkanlığını yapıyor, balıkların pazarın dip tarafında mumcu evlerinin orada kapış gideceğini haber veriyordu. Nello sattığı sazan başına tellala küçük bir komisyon veriyordu. Kolay etkilenen biri olan Bernardo sazanlara bir göz atmayı aklına yazdı. Sazan ve enginar yeni bebeğin şerefine hazırlanacak muhteşem bir akşam yemeğinin malzemesi olabilirdi.

Tellal günün haberlerine geçti. Son birkaç ayın bütün haberleri kentin baş hemşerisi Lorenzo dé Medici'nin eli kulağında olan evlili-

ği hakkındaydı. Geçen yıl Lorenzo'nun Floransa dışından bir yabancıyla, daha da kötüsü bir Romalı olan Clarice Orsini ile evleneceği haberi büyük bir skandala yol açmıştı. Ama Mediciler kamuoyunu etkilemesini gayet iyi bilirlerdi. Küplere binen halkı sakinleştirmek için hiçbir masraftan kaçınmayarak bir turnuva düzenlediler. İtalya'daki bütün kent devletlerinin başları yarışmalara davet edildi. Kentin o güne kadar gördüğü en muhteşem şölen için 10.000 Medici dukası harcandı. Günler boyu sunulan bedava yiyecek ve şahane eğlenceler binlerce destekçinin çılgınca tezahüratıyla karşılandı. Evet, işin sırrı ekmek ve eğlencedeydi.

Müstakbel gelin hakkında kimse fazla bir şey bilmiyordu. Kız henüz Floransa'ya gelmemişti. Etraf dedikodu kaynıyordu. Yok şaşıymış. Yok bıyığı varmış. Âdet olduğu üzere ortalıkta bir portresi dolaştırılmıştı ama resimlerin daima gerçeğinden daha güzel olduğu herkesçe bilinirdi. İşte o gün tellal gelinden haber vermeye çıkmıştı. Lorenzo'nun annesi Lucrezia dé Medici işi şansa bırakmayıp kızın ağabeylerini ziyaret bahanesiyle Roma'ya gitmişti. Aslında görmek istediği, müstakbel geliniydi. Roma'dan dönen Lucrezia genel bir duyuruyla yaşadıklarını halka iletiyordu. Tellalın dediğine göre müstakbel gelinini ilk kez, San Pietro Bazilikası'na giderken annesinin yanında görmüştü. Clarice Roma modasına uygun olarak bir *lenzuola* giyiyordu. Bu, bedeni baştan aşağı örten bol bir elbiseydi. Tabii bu durum Lucrezia'yı çileden çıkarmıştı. O gün tek anlayabildiği, kızın uzun boylu olduğuydu.

Lucrezia bu kadar kapalı giyindikleri için Romalı kadınlara çok kızmıştı. Neyse ki kızı ikinci görüşünde işler biraz daha iyi gitti. Kiliseden Orsini Sarayı'na dönerlerken yolda kızı biraz daha yakından inceleme fırsatı buldu. Vücudu hakkında gene pek bir fikir edinemese de, uzun zarif elli, yuvarlak yüzlü, güzel tenli olduğunu görebilmişti. Olumsuz bulduğu yönleri ise ince boynu ve başını Floransalı kızlar gibi dimdik tutmak yerine öne eğmesiydi. Hepsi neyse de, kız kırmızıya yakın kızıl saçlıydı!

Tellalın verdiği doğrulanmamış haber özeti, spekülasyonları alevlendiriverdi. Dillerde yeni bir dedikodu dizisi daha dolaşmaya başladı. Kız kamburmuş! İnanılmaz derecede şişkoymuş! Evlenmeden hamile kalmış!

Lorenzo'nun müstakbel karısının ölçüleri Bernardo'yu hiç ilgilendirmiyordu. "Bana ne," diye geçirdi içinden. "Ne kadar çirkin olursa, o kadar iyi." Bernardo, Lorenzo'yu da Medici ailesinin fertlerini de zır-

nık kadar sevmiyordu. Düğünden önce ailesini oradan alıp götüreceğine seviniyordu. Ekmek ve eğlenceden önce.

Bernardo sinekkaydı tıraşın ardından defnesini bir kez daha burnuna götürüp o her zamanki boz renkli, yapış yapış insan ve hayvan kalabalığı arasından geçerek Signoria Meydanı'nın yolunu tuttu. Meydan kentteki en büyük açık alandı. Havası da, ışığı da boldu. Bernardo meydanın doğu ucunda yer alan, Floransa'nın hükümet merkezi Signoria'ya gidiyordu. Yapımı on üçüncü yüzyılda tamamlanmış olan binanın yaşı iki yüz yılı aşkındı. Onu inşa etmiş olan katı, dediğim dedik ve kuşkucu insanların ruh halini yansıtan yekpare, yalın bir kaleydi. Onu yapanlar, binayı Floransa'nın cumhuriyetçi yönetim biçiminin korunacağı ve özgürlüğünün yaşatılacağı bir kale olarak düşünmüşlerdi. Ürkünç saray, yıllar içinde pek çok cepheden saldırıya uğramış ama asla yıkılamamıştı. Signoria, somurtkan cephesi ve yüksek, zarif çan kulesi ile Floransa karakterinin bir anıtı, bağımsızlık ve başkaldırının taştan bir ifadesiydi.

Sarayın bitişiğinde Loggia delle Signoria vardı. Burası resmi törenler için sıkça kullanılan, o ciddiyete uygun, revaklı bir açık alandı. Gündelik hayatta ise Floransalı erkeklerin hiç aklından çıkmayan iki konuyu, politikayı ve kadınları konuşup tartışabilecekleri gölgeli bir toplantı yeri işlevi görürdü. Bernardo orada çokça bulunmuş, bütün o hararetli tartışmalara katkı sunmuştu. Ama bugün oraya uğramaya niyeti yoktu. Ne konuşulacağını biliyor, bu da ona hiç cazip gelmiyordu. Nitekim birkaç dostunu ve meslektaşını selamlayarak hızlıca geçerken duydukları tahminlerinde yanılmadığını gösterdi. "Fıçı gibi şişman bir kızmış. Bir gözü de cammış!... Daha on yedisinde ama şimdiden poposu sarkmış diyorlar!... Üstelik solakmış da!"

Bernardo, Signoria'ya girdi. Çevik adımlarla kayıt bürosuna çıktı. Elindeki azman sazan beş kilodan fazla çekmişti. Balığı kısa bir süre için elinden bırakabildiğine sevindi. Giysisinin kolu balık kokmuştu.

Çevresine bakındı ama kimseyi göremedi. Bütün salon tozlu dev ciltlerin sıralandığı raflarla kaplıydı. Vergiler, alım satım işleri, senetler, evlilikler, doğumlar ve ölümlere varıncaya dek Floransa'nın tarihçesi her gün bütün ayrıntısıyla bu kocaman defterlere işleniyordu.

"Folco, Folco, neredesin be moruk?" Salonun arka tarafındaki kapıda kadidi çıkmış, iki büklüm, kır saçlı bir adam belirdi. Folco sahiden de tuttuğu defterler kadar eskimişti.

"Bernardo! Hangi dağda kurt öldü?"

Bernardo cevap vermeden cebinden biri beyaz biri kara iki fasulye tanesi çıkardı ve tezgâhın üstüne koydu.

"Bir tane daha oldu demek. Fazla üst üste değil mi?" dedi yaşlı adam. Sonra da Bernardo'nun ağzını aradı. "Senin Totto doğalı daha bir yıl olmadı, öyle değil mi?"

"Evet, bir çocuğum daha oldu. Bartolommea'nın gücü yeterse daha da olur."

"Şimdiki ne, kız mı oğlan mı?"

"Sen bahse tutuşmayı seversin. Sen söyle."

"Nesine?"

Bernardo bir an düşündü, sonra da "Senin şu arkada duran ama asla açıp okumadığın kitaplardan birine karşılık, ben de şu iştah açıcı sazanı koyuyorum ortaya. Beş kilonun tamamını."

"Hangi kitabı?"

"Sezar'ı (Cesare)."

"Anlaştık. Tahminimce senin bir kızın oldu. Ömrün boyunca doyurmak zorunda kalacağın bir boğaz. Çirkin bir kız olacak, tıpkı babası gibi. O kadar ki, ona koca bulacak drahomayı biriktirmekte zorlanacaksın."

Bernardo sırıttı. Düşünceli bir tavırla beyaz fasulyeyi parmağıyla itiştirip durdu. Sonra zafer kazanmış bir edayla kara fasulyeyi kapıp yaşlı adamın burnunun dibine soktu.

"Oğlan mı?" diye haykırdı Folco.

"Evet oğlan. Bir oğlan daha!"

"Söyle bakayım, bebek anası gibi bir deri bir kemik mi, yoksa babası gibi şişko ve çirkin mi?"

"Pancar gibi kıpkırmızı ve buruş buruş. Ama öyle bir haykırıyor ki, adam olacağı şimdiden belli."

"Hadi nüfusa kaydedelim o halde." Folco dev ciltlerden birini önüne çekti ve kurdeleyle işaretli sayfayı açtı.

Bernardo gerekli bilgileri sıralarken yaşlı adam da okunaksız ama zarif bir yazıyla kayıt düştü:

Machiavelli, Niccolo di Bernardo
3 Mayıs 1649

Folco yazması bittiğinde yazının mürekkebini kuruttu ve bir toz bulutu havalandırarak defteri kapattı. Bernardo kara fasulyeyi yaşlı adama teslim etti ve adamın onu kocaman toprak bir kavanoza atışını izledi. Floransa'nın ölüsünün de, dirisinin de hesabı bu kavanozda tutu-

lurdu. Her fasulye bir Floransalıyı simgelerdi. Kara fasulyeler erkekleri, beyazlar kadınları gösterirdi. Kavanozda 50.000'i aşkın fasulye tanesi vardı. Kimse tam sayıyı bilmezdi. Kimse saymamıştı. Folco o akşam eve gitmeden önce kavanoza üç kara fasulye daha atacak, ama Oltarno tarafında, bezcilerin atölyelerinde çıkan yangın yüzünden kavanozdan yirmi dördü kara, on yedisi beyaz olmak üzere bir avuç dolusu fasulye eksilecekti.

2

Meleğin Bin Kara Dişi ve Şeytanın Kıçı

NİCCOLO MACHİAVELLİ'NİN ÇOCUKLUK GÜNLERİ sıradan geçti sayılır. Ailenin ikinci oğlu olarak hemen her konuda ağabeyi Totto'nun izinden gidiyordu. Bartolommea, Niccolo'dan sonra arka arkaya Primerana ve Ginevra adlı iki kız dünyaya getirdi. Ailenin yaşamı kentle çiftlik evi arasında bölünmüştü. Niccolo iki evini de çok seviyordu. Çocukluğuna ilişkin en eski anılarından biri ağabeyi ve kız kardeşleriyle yattığı yataktı. Yetişkin ölçüleriyle bile devasa sayılabilecek büyüklükte, eni üç buçuk metreyi aşan bir yataktı bu. Odanın orta yerine yüksekçe, ahşap bir platformun üstüne yerleştirilmişti. Dört direkliydi ve her tarafı ağır perdelerle çevriliydi. Küçük bir çocuğun gözünde etrafı surlarla çevrili aşılmaz bir kaleden farksızdı.

Dört küçük Machiavelli kardeş keten çarşafların altında yan yana yatarlardı. Kışın çocuklar üşümesin diye sihirli krallığın sınırları içine *scaldini* adı verilen, korlaşmış mangal kömürü dolu toprak kaplar yerleştirilirdi. Babalarının koku takıntısı olduğu için, odanın havası tavandan sarkıtılmış delikli kürelerde için için yanan kokulu otlarla yumuşatılırdı. Çocukluk devrinin tütsüleri, tarhun otu ve biberiyeydi.

Bartolommea Machiavelli oldum olası inançlı bir kadındı ama yaşlanınca kendini büsbütün dine verdi. Meryem Ana'ların gözyaşı döktüğü, aziz heykellerinin takdirlerini ya da hoşnutsuzluklarını anlatmak için kımıldayıp hareket ettikleri bir dünyada yaşamaya başladı. Herkes o gözyaşlarını ve kımıldanışı kolay kolay göremezdi ama Bartolommea hepsinin farkındaydı. Her akşam çocuklarını çevresine topluyor, hep birlikte tespih duası ediyorlardı. Kutsal Ana'ya ilahiler besteliyor, bunları çocuklarına söylettiriyordu. Niccolo'da ise hiç müzik kulağı yoktu.

Oğlanlar akılları erip bu işlerden anlayacak yaşa geldiklerinde anneleri onları kutsal emanetleri görmeleri için Katedral'e götürdü.

Bunlar yün tüccarları loncası tarafından büyük paralara satın alınmış olan orijinal haçın bir kalıntısı, İsa'nın giysisinden bir kesik ve çarmıhtaki kırbaçlamada kullanılan değneğin bir parçasıydı.

Niccolo annesinin adanmışlığından pek etkilenmemesine karşın babaannesinin anlattığı hikâyelere bayılıyordu. Babaannesi çocukken ağabeyi Dono ona bir cadı kadından söz etmişti. Kadın her gece kurbağaya dönüşüp kırsalda uygunsuz işler çevirmeye koşuyordu.

"Senin büyük dayın Dono da tıpkı senin gibi akıllı ve cesurdu, Coluccio. Sen ona çekmişsin. Bir gece cadının evinin önünde nöbet tutmuş. Gece yarısı evle ahır arasındaki tarlada zıplayan bir kurbağa görmüş. Koşup yakalamış. Arka bacağını büküp bırakmış.

"Ertesi gün, cadı kadını hepimiz gördük, Coluccio. Topallıyordu!"

Babaanne Machiavelli'nin dinsiz ya da sapkın olduğu sanılmasın. Torununa ateşböceklerinin vaftiz edilmeden ölmüş çocukların ruhu olduğunu söyleyen oydu. Ama Hıristiyanlıkla tamamen açıklanamayan bazı durumlar olduğunun da farkındaydı. Daha eski, daha derin gizemler. Ona göre gece rüzgârları kötücül şeyler taşırdı. Hava akımları tehlikeliydi. Etrafta hayaletler, iblisler, kayıp ruhlar geziniyor demekti. Onları hafife almamak gerekirdi.

Niccolo'yu büyüleyen babaanne masallarının hepsi kutsal ya da dünyevi gizemler üstüne değildi. Dünyanın her yerinde çocuklara anlatılan masallarda amaçlandığı gibi, birçoğu yaramazlıkları engellemek, çocuğun uslu olup itaat etmesini sağlamak içindi. "Tavan arasında yaşayan Türk" masalı da bunlardan biriydi. Türk'ün gözü öylesine dönmüş, öyle bir kudurmuştu ki, tek isteği tavan arasından çıkıp küçük çocukları yemekti. Ama her nedense uslu ve terbiyeli olanların yanına yaklaşmıyordu. Saçaklara takılan bir serçe ya da tavan arasında koşturan bir farenin çıkardığı ses çocukların kıyameti koparması için yeterliydi: "*Il Turco!* Türk geldi!"

Çocukken Niccolo'nun, Türk'ten ve onu kaçırdıkları takdirde karnavalda dilenmeye zorlayacak, hırsızlık yaptırıp kan içirecek çingenelerden sonra en büyük korkusu Agnese idi. Agnese karalar içinde, sıskası çıkmış bir köylü kadındı. San Casciano'da Machivalli çiftliğinin yakınlarında yaşardı. Niccolo önce onu da geceleri kurbağaya dönüşen bir cadı sanmıştı. Ama babaannesi işin aslını anlattı: "Sakın Agnese'ye yaklaşma. Onu görünce hemen bir köşeye saklan. Çocukları, özellikle yaramazlık edenleri kaçırıp çiftliğine götürüyor. Orada sabahtan akşama kadar çalıştırıyor. Durdukları anda onları kocaman kaşağılarla dövüyor. Geceleri yerde yatırıyor. Yalnızca bayat ekmek ve su veriyor."

Daha da beteri Agnese o korkunç çiftliğinde tek bir sebze yetiştiriyordu: Soğan. Yani gün boyu çalıştırılan çocuklar bir yandan da gözyaşı dökmeye mahkûmdular!

Bernardo Machiavelli okumaya düşkün bir adamdı. Bu yüzden ilk yıllarda iki oğlunu büyük bir zevkle bizzat eğitti. Onlara harfleri ve sayıları öğretti. Niccolo hevesli bir öğrenciydi ve kolay öğreniyordu ama Totto onun gibi değildi. Bernardo istemeyerek de olsa büyük oğlunun biraz kafasız olduğunu kabullenmeye başlıyordu. Neyse canım; olmadı, babası onu banker yapardı.

Buna karşılık, küçük oğlu Niccolo öyle bir gelecek vaat ediyordu ki, yedi yaşına bastığında babası ona profesyonel bir öğretmen tutmaya karar verdi. Hem de kesesinin elverdiği ölçüde iyi birini bulmalıydı. Sonunda bütçesine uygun Üstat Matteo adında bir eğitmenle anlaştı.

Matteo'nun ne derece isabetli bir seçim olduğu tartışılırdı. Adamın geçmişi biraz karanlıktı. Onunla ilgili olarak pek çok söylenti vardı. Papalık sarayında parlak bir geleceğe ilerlerken adı bir skandala karışmış, skandal örtbas edilmiş ama Matteo düşüncesizce davranışlarından dolayı işinden olmuştu. Gelgelelim, yeteneklerinden kimsenin kuşkusu yoktu. Bernardo araştırmaları sonunda Matteo'nun Latincesinin mükemmel olduğunu, Floransa'nın üslup sahibi en başarılı yazarlarının ondan ders aldığını öğrenmişti. Adamı da sevmişti üstelik. O muzip, yaşlı gözlerde, görüştüğü genç bilgiçlerin, süzgün bakışlı üniversite mezunlarının gözlerinde bulunmayan bir ateş görmüştü. Edebiyat zevki hazcılığa uzanmışsa, Ovidius'u ve Catullus'u, Horace'a ve ahlakçı Seneca'ya yeğliyorsa bundan ne çıkardı?

Matteo dersleri yer yer hafifliklerle renklendirmekle birlikte oğlana sağlam bir eğitim verdi. Öğrencisini sık sık iğneler, her usta öğretmen gibi hayal gücünü harekete geçirmeye çalışırdı. Pedagojik yöntemleri asla tutucu değildi ama işe yarıyordu. Öyle bir ders anlatma yöntemi vardı ki, söyledikleri öğrencinin kafasına mutlaka girerdi. Niccolo'ya "meleğin bin kara dişi ve şeytanın kıçı"ndan söz ettiğinde de öyle olmuştu.

Bir haftayı aşkın bir süredir bu deyimi tekrarlayıp çocuğa etmediğini bırakmamıştı.

"Yok hayır, sen henüz meleğin bin kara dişi ve şeytanın kıçı gibi korkunç şeyleri öğrenmeye hazır değilsin. Daha değil."

Nihayet bir gün insafa geldi. Niccolo'ya, "Önündeki iki kitabı aç bakalım," dedi. "Ne görüyorsun, söyle."

"Biri Latince sözlüğüm, öbürü de gramer kitabım," diye cevap verdi oğlan tereddütsüz.

"Ona şüphe yok. Ama ikisi birbirinden farklı, öyle değil mi? Hangisini okumak daha kolay?"

"Gramer daha kolay. El yazısı daha büyük ve daha okunaklı."

"Doğru. Gramer kitabı henüz bir yıl önce kopyalandı. Ben kopyaladım ve şimdi Floransa'da kullandığımız harf tipini, Coluccio Salutati'nin geliştirdiği yazı karakterini kullandım. Buna karşılık sözlük yüz yıl kadar önce gözde olan farklı bir yazı karakteri ile yazılmış. Okuması çok zor. Hele İngiltere ya da Almanya'da kopyalananları görsen hiç okuyamazsın. Bütün harfler oralardaki kocaman sivri kilise kulelerinin minyatürleri gibidir. Ha Yunanca ve Arapça metinlere bakmışsın, ha bunlara. Latin harflerinden o derece farklıdırlar.

"Her neyse, sen yazmayı öğreneli bayağı oldu Sinyor Niccolo. Bir sayfayı kopya etmek, bunu adam gibi okunaklı bir biçimde yapmak ne kadar zaman alır sence?"

"Benim bir günümü alır ama bir yazman, sanırım birkaç saatte bunu başarabilir."

"Günde dört-beş sayfa yazmak makul bir ölçüdür diyelim. Resimleri saymıyorum. Bu hızla adamımız dört yüz sayfalık bir kitabı ne kadar zamanda kopyalayabilir? Kolay bir hesap bu, hadi söyle."

"Yüz günde."

"Doğru. Ortalama yüz günde diyelim, yani üç ayı aşkın bir zamanda. Kitapların bu kadar nadir ve pahalı oluşu bu yüzdendir. Dolayısıyla herkes okuma öğrenme imkânına sahip olamaz. Ama bu durum çok yakın bir zamanda değişecek. Bu değişim meleğin bin kara dişi sayesinde gerçekleşecek! Gel bak şuna." Niccolo'ya dümdüz, ucuz bir deriyle ciltlenmiş, küçük, gösterişsiz bir kitap uzattı. "Aç bakalım."

Oğlan dediğini yaptı. Karşısında her zamanki ufak, sıkışık harfli, karman çorman bağlamalarla, bitip tükenmez üst yazılarla ve kısaltmalarla dolu sayfanın aksine şaşılacak sadelikte bir metin vardı. Harfler büyük ve düzgündü. El yazısıyla bağlanmamış olup birbirlerinden ayrı duruyorlardı. Mürekkeple karalanmış gibi değil, kalın çizgilerle, net olarak taşa kazınmış gibiydiler.

"Şu sayfayı kopyalamak ne kadar sürdü biliyor musun Niccolo? Yaklaşık bir dakika! Bir saat içinde bunun gibi yüz sayfa ortaya çıktı. Üç ayda bu hızla bir tek değil bin adet kitabın olur! Bunu aklın alıyor mu evlat?"

1477 yılıydı. Floransa'da ilk matbaa makinesi kullanılmaya başla-

mıştı. Üstat Matteo genç öğrencisine yer değiştirebilen matbaa harflerinin sırlarını anlatıyordu. "Meleğin dişleri dediğim, kurşundan dökülüp mürekkeplenmiş binlerce harftir... Bilgi denen nimet bütün insanlara sunulana kadar, defalarca, bir daha, bir daha ısıracaklardır. Bu durum dünyayı değiştirecektir Niccolo, buna hiç şüphen olmasın."

Oğlan hayretler içinde kitabı inceledi. Öyle okunaklı, öyle açıktı ki. Bir sayfayı okumak bir dakika sürmüyordu bile. Bu bir mucizeydi. Matteo oğlanı kendine getirmek için hafifçe öksürdü.

"Şimdi de genç adam, sana doğrudan şeytanın kıçından çıktığı söylenen, daha fesatça bir oluşumu anlatayım. Kuzeyde Alman topraklarındaki Kara Berthold Birader'den ve şeytani icadından bahsedildiğini duymuşsundur."

Niccolo, Kara Berthold Birader'i hiç duymamıştı.

"O patlayıcı tozu, Kara Birader denen adamın icat ettiği söyleniyor Niccolo. Ateşle buluştuğunda büyük bir güçle patlayan, kara bir toz bu. Bu tozdan yeterli miktarı iyice sıkıştırıp ateşledin mi, meydana gelen patlama bir kentin kapılarını patlatıp surlarını yerle bir edebilir. Yüksekliği altı metre, gençliği iki metre olan Floransa duvarları şeytanın kıçından çıkacak alev toplarına uzun süre dayanamaz!"

Niccolo duydukları karşısında hem heyecanlanmış, hem de korkmuştu. O gece uykusunda karabasanlarla boğuştu. Düşleri şeytan ve meleklerle doluydu. Şeytanların kocaman kara kalçaları vardı. Melekler ise kapkara olmuş çürük dişlerle sırıtıyorlardı. Yıllar içinde kendine, bu iki icadın tarif ettiği alan içinde, şeytanın kıçı ve meleğin bin kara dişi arasında bir gelecek kurması gerekecekti.

Latince, Niccolo'nun gördüğü dersler içinde en önemli olanıydı. Sorgulayacağı farklı alanlara ulaşmasını yalnızca Latince sağlayabilirdi. Her şey Latince yazılmıştı. Bu dil bilgiye geçişin kapısıydı. Oğlan Latinceyi ilerlettikçe öğretmeni de müfredata tarih, felsefe, müzik, matematik gibi yeni başlıklar ekliyordu. Ama her şeyin başı Latinceydi.

Genç Niccolo isim takıları, fiil çekimleri, kimi zaman sadistçe görünen gramer egzersizleri sonrasında nihayet ilk kitabını okuyacak düzeye geldi. Öğretmeni standart pedagojik bir metin olarak *Liber Sanctorum*'u yani *Azizler Kitabı*'nı seçmişti. Kitap benzerleri gibi bu dili yeni sökenlere eğitim vermede kullanılan bir eserdi. Cümleler apaçık, süssüz bir biçimde kaleme alınmıştı. Yaşça daha büyük oğlan çocukları kitaba "Bebek Latincesi" adını takmışlardı.

Latince söz dizimi kurallarının keşfinde ve sözcük dağarcığının genişlemesinde son derece faydalı olan *Liber Sanctorum* bir başka önemli bir eğitici işlev daha üstlenmişti. İçinde, kitabın kolayca etkilenen genç okurları için, yaşamları boyun eğmez Hıristiyan tavrına seçkin örnekler oluşturmuş kadın ve erkek din ululârının hikâyeleri bulunuyordu. Niccolo kitabı yutar gibi okuyup ismin halleri ve etken anlamlı edilgen yapılı fiiller üstüne verdiği bütün dersleri öğrendi. Ancak *Liber Sanctorum*'un ahlaki eğitim bakımından genç Machiavelli üstünde bıraktığı etki oldukça kuşku uyandırıcıydı.

Niccolo bütün hikâyeleri bitirdiğinde bir liste yaptı:

Hazreti Yahya, başı kesildi
Aziz Stephen taşlanarak öldürüldü
Aziz Sebastian oklarla öldürüldü
Havari Aziz John yağda kaynatıldı
Aziz Lawrence ateşte kızartıldı
Aziz Paul çarmıha gerildi
Aziz Peter baş aşağı çarmıha gerildi
Azize Agatha, Perpetua, Lucy ve Agnes Romalılar tarafından kirletildi

Niccolo kitaptaki on üç yaşam hikâyesinden on birinin şiddet sonucu ölümle noktalandığını saptamıştı. Azizlerin ne pahasına olursa olsun şehit olma konusundaki anlaşılmaz hevesleri içine dert olmuştu. Büyüdüğünde aziz olmak isteyeceğinden pek emin değildi.

Kendisindeki bu maneviyat eksikliği yüzünden kaygıya kapılan Niccolo derdini öğretmenine açtı. Bu konuda annesiyle dertleşebilmesi olanaksızdı. Annesi onu dine saygısızlıkla veya daha beteriyle suçlayabilirdi. Oysa Matteo öğrencisinin yaptığını duyduğunda kahkahayı bastı.

"Sinyor Niccolo," dedi. "Belli ki henüz azizliğe hazır değilsin. Git Augustine'ini bir daha oku evlat. Tanrı'nın ne kadar cömert ve makul olduğunu görmüyor musun? Kulunu aziz yaşantısının zorluğuna ve fedakârlıklarına davet etmeden önce onun uzun ve uçarı bir gençlik sürmesin izin veriyor!" Böylelikle Niccolo, Üstat Matteo'nun vesayetinde, zarafet ve güzellik açısından olmasa da yaşça ve kafaca gelişip büyüdü.

Niccolo'nun okuma ve kompozisyondaki hızlı ilerlemesinden büyük bir keyif duyan Bernardo, ne zamandır sakladığı *Sezar* adlı kitabı oğluna armağan etmeye karar verdi. Bu arada oğluna, kitabı onun

doğduğu gün nüfus kaydını yaptırırken ihtiyar Folco'dan bahis sonucu kazandığını anlatmayı da ihmal etmedi.

Okuma açlığı duyan Niccolo hemen değerli kitabı açıp, sıra ona gelene dek kuşaklardır Latince öğrencilerinin okumadan geçmediği ünlü sözcüklere daldı. "*Gallia est omnis divisa in partes tres*—Galya'nın tamamı üç bölgeye ayrılır..." Niccolo, Cesare ve Roma ordularıyla birlikte Galya içlerine doğru ilerledikçe onlara duyduğu hayranlık, yerini bir huşu ve saygıya bıraktı. Kimdi bu Romalılar?

Bunlar azizlerin hikâyelerinde okuduğu o bildik Romalılar olamazdı. O Romalılar korkunçtu. Şişko, ayyaş ve oburdular. Önce yiyor, sonra daha çok yiyebilmek için yediklerini kusuyorlardı. Hayattaki en büyük zevkleri Hıristiyan kızların bekâretini almaktı. Kutsal Komünyon ayinine hakaret edebilmek için fırsat kollarlardı. Dönmelere işkence etmekten ve onları çarmıha germekten, peşlerine düşüp köpek gibi izlerini sürmekten, onları katakomplarında yakalayıp öldürmekten, Kolezyum'da aslanlarla ve barbarlarla dövüştürmekten zevk alırlardı.

Oysa Cesare'nin Romalıları farklıydı. Onlar dağlar aşıp bozuk arazide yol alabilen, günde on beş fersah kat edebilen demir gibi adamlardı. Yağmur ve kar altında uyuyabiliyor, peksimet ve kurutulmuş etten başka bir şey yemiyorlardı. Önlerine çıkanı devirerek Avrupa'yı baştanbaşa istila etmişlerdi. Düşmanı kurnazlıkla ve taktikle yenen parlak birer strateji uzmanıydılar. Savaşa tutuştuklarında büyük bir özgüvenle çarpışıyorlardı.

Niccolo kadim Romalılarla ilk gerçek temasını kurmuş ve onları sevmişti. İçinde mezara kadar götüreceği bir tutku ateşlenmişti. Romalılar! *Sezar*'ı bitirince *Justin*'i okuyacak sonra da hiç vakit geçirmeden Titus Livius'un anıtsal tarihi *Ab Urbe Condita*'ya geçecekti. Daha sonra bu kitap onun yaşamında önemli bir yer tutacak, Romalıların dünyaya miras bıraktığı uygarlık ve erdemler üstüne düşüncelerini içeren bin sayfalık bir yorum yazacaktı. Ama şimdilik delikanlıyı savaş ve yiğitlik, Aeneas ve Romulus destanları, Kartaca'yı yıkıp Hanibal'i deviren ama karısı tarafından haince zehirlendiği rivayet edilen Romalı General Scipio bir hayli etkilemişti. Sonradan bir tirana dönüşen Cesare ve o tiranı öldüren Brütüs ise onu büyülemişti.

3

Pusu ve Melek

İLK IŞIKLARI BEKLEYEN KENT, geceden kalma sırları saklamak üzere son önlemlerini—onca zamanın tecrübesiyle—ustaca aldı. Sevişenler birbirlerinden ayrıldılar. Daha günahkâr eylemlere dalmış erkekler aralanan karanlıkla birlikte dağılıp kayboldular. Floransa gecenin uyuşukluğundan silkinirken tek duyulan, şafaktan önce uyananların küçük, bireysel sesleriydi: bir öksürük, bir inilti, oldukça belirgin iç çekişler, mırıldanılan dualar ve beddualar.

Cumhuriyetin bendeleri birer birer, bedenlerini zorla yatağın dışına attılar. Miskin ayaklar soğuk taş zeminde sürüklendi. Külot-pantolonlar bağlandı. Sert çizmeler ayaklara geçirildi. Gömlekler, taranmamış saçlar üstünden geçirilip aşağı çekildi. Kimi yerden ipeğin fısıltısı, kimi yerden sert yünün hışırtısı geldi.

Az sonra buz gibi suyun şoku mahmurlukları dağıtacak, çalan çanların sağanağı gecenin büyülü sessizliğine son verecekti. Kent duvarlarının dışında 'möö'ler, anırmalar melemeler, havlamalar ve gıdaklamalardan oluşan neşeli bir gürültü yükselecek, kendiliğinden oluşuveren bir koro yükselen güneşi, doğan günün olağan mucizesini selamlayacaktı.

Genç Niccolo, San Pietro Gattolino Kapısı'nın muazzam kanatları önünde durmuş bekliyordu. Kırsala gider gibi giyinmişti. Üstünde yün külot-pantolon ve belden geniş bir kemerle sıkılmış kısa deri ceket vardı. Omzundaki ok ve sadakla belinden sallanan deriden yapılmış av çantası, o gün ava çıkmanın planlandığını haber veriyordu.

Açılmakta olan karanlığın ortasında dikilirken, ister yavaşça açılan bir panjurun gıcırtısı olsun, ister cirit atan fındık farelerinin ayak sesleri; kentin eğri büğrü sokaklı, kuleli labirentinin neresinden bir ses sızıp gelse, bakışları o tarafa çevriliyordu. Zihninde dönüp duran öyle çok hikâye vardı ki, masum bir sürgü tıkırtısı bile hayal gücünü harekete geçirmeye yetiyordu. Aklı daha çok ortadan toz olmaya başlayan gece halkında, gri ışıkta sessizce gidip gelen sır sahibi insanlardaydı.

Genç Niccolo'nun Floransası hırsızdan uğursuzdan, balkonlara tırmanan, kafeslerden sarkan çevik âşıklardan geçilmeyen bir yerdi. Geceleri yaşanan düzenbazlıkların sonu yoktu. Akşam oldu mu kumpaslar kurulmaya başlardı. İşlenen günahlar cezasını bulur, düşman dağıtılır, yapılan yanlışların öcü alınırdı. Adalet uygarlık yasalarının dışında daha eski bir koda göre uygulanırdı. Oğlan, aşkın zaferlerinin ve tehlikelerinin de gene o aynı karanlık içinde gezindiğini biliyordu. Coşkulu buluşmalar ve basılma korkusu. Öfkeli kocalar ve becerikli âşıklar... Hepsi geceye aitti.

Zihni, boynuzlanan kocaların ve casusların hikâyeleriyle, gizli aşk randevuları ve işaretleşmelerle meşgulken, Via Chiara yönünde bir hareketlenme dikkatini çekti. İnsan uzaktan küçük yaygaracı bir ordu geliyor sanırdı. Bir boğuşma mı vardı acaba? Birini mi tutukluyorlardı? Çok dikkatli olmaya çalışarak ne olup bittiğini anlamaya karar verdi.

Niccolo, Via del Cocomero'nun köşesinde durup bakınca hiç ummadığı bir manzarayla karşılaştı. Tabii ki kahkahayı bastı. Av arkadaşı Pagolo Pulci dar sokakta dengesiz bir halde sağa sola çarparak, bina cephelerine sürtünüp son anda sıyırarak, her adımda düşecekken tekrar toparlanarak ta uzaktan kopmuş geliyordu.

Pagolo'da doğuştan olan zarafet eksikliği, baldırlarını ve kalçasını saran ağır deri zırhlarla büsbütün ortaya çıkıyordu. Üstündekiler bacaklarını doğru dürüst kullanmasını engelliyordu. Bu yetmiyormuş gibi, ona büyük gelen içi dolgulu deri başlığı gözünün üstüne inmişti. Pagolo bu durumda önünü göremiyordu ama başlığı geri itebilmesine de imkân yoktu. Yanında getirdiği hatırı sayılır miktardaki cephaneyi iki eliyle dengelemeye çalışmakla meşguldü. Niccolo arkadaşının yaptığı müthiş hazırlık karşısında hayrete düşmüştü: Bir yay, iki ok dolu sadak, bir adet çivili balyoz, bir mızrak, bir adet kısa kılıç, birkaç kangal ip, bir adet oduncu baltası ve bir de boynuz biçimli boru. Omzunda içi ekmek, peynir, sosis ve bir damacana şarapla tıka basa doldurulmuş bir de çanta asılıydı. Elindekiler silah ve kumanyadan ibaret olsa, belki sarsak Pagolo bile durumu idare edebilirdi ama asıldığı deri tasmanın ucunda, bütün direnişine rağmen onu kontrolsüzce çekeleyip peşinden sürükleyen bir de taşkın domuz yavrusu vardı.

Via Chiara'nın tam köşesinde domuz sert bir şekilde sağa doğru yalpa vurdu ve Pagolo'nun dengesini büsbütün bozdu. Niccolo atik davranmasaydı, hayatı yükünün insafına kalmış olacaktı. Neyse ki Pagolo arkadaşının yardımıyla haşarı domuzu kontrol altına almayı başardı.

Yorgunluktan alı al mor mor, kendini kaldırımın kenarına attı ve bağdaş kurar gibi oturup soluklanmaya çalıştı.

"*Salve*[1] Pagolo! Büyük şövalye yetişti!"

"Kapa çeneni."

"Bugün ava çıkacağımızı sanıyordum ama gördüğüm kadarıyla sen savaş hazırlığı yapmışsın. Nereye saldırıyoruz? Pisa'ya mı? Milano'ya mı? Fransa Kralı'na mı? Moğol ordularına mı?"

"Kapa çeneni dedim!"

"Yoksa Haçlı Seferi'ne mi çıkıyoruz? Türklere karşı."

"Üstüme gelme Nico. Sen yok musun ah!"

Niccolo yavru domuzu işaret edip "Hey, nedir o tasmanın ucundaki, öğle yemeğin mi? Yoksa kuşluk için atıştırmalık mı?" diye sordu.

"Sus dedim!"

"Dur ben söyleyeyim. Hindistan'da kaplan avına çıkanlar yem olarak ağaca domuz bağlarlarmış. Biz de bugün kaplan mı avlayacağız acaba?"

Pagolo'nun soluğu düzelmişti. Arkadaşı onunla dalga geçmeyi sürdürürken şaşılacak bir hızla toparlanıp mızrağının sapını arkadan Niccolo'nun bacaklarına indiriverdi. Hazırlıksız yakalanan Niccolo kıvrılıp yeri boyladı. Eğlenceli bir boğuşma başladı. Domuzcuk, Via Chiara'nın ortasında alt alta üst üste yuvarlanan iki oğlanı derin bir kuşkuyla seyrediyordu.

Birkaç dakika sonra Floransa'nın elli yedi kilisesi ve yüzlerce özel şapeli çanlarla yeni bir günün başlangıcını duyuruyordu. Dev kapılar ardına kadar açılacak, gece için içine kapanmış olan kent yeniden dış dünyayla bağlantı kuracaktı. Az sonra sokaklar kalabalıklaşırdı. San Piero Kapısı'nın kocaman kanatları yavaşça aralanırken, iki arkadaş kendilerini yana atarak acelesi olan bir atlıdan son anda kurtuldular.

Niccolo kendini zor taşıyan arkadaşının haline dayanamadı. "Dur sana yardım edeyim Pagolo. Hâlâ bu kadar öteberiyle ne yapacağını anlayamadım."

"Bak gör hepsi nasıl işe yarayacak."

"Zırh neyin nesi peki? Hayvanlar sana silah mı çekecek?"

"Yaban domuzları. Öyle bir saldırılar ki. Uzun dişleri vardır."

"Ha, yaban domuzlarına karşı demek. Peki o dizlikler ne oluyor?"

"Çalılar. Dikenler. Dikenlerin zehirli olabileceğini bilmiyor musun?"

---

(1) Selam

"Dikenler ha? Madem kendini bu kadar emniyete aldın, niye eldivenin yok?"

"Onlar çantada."

"Baltayla ne yapacaksın?"

"Kurtlara karşı."

"Ya mızrak?"

"Geyik saldırırsa diye. Bizi boynuzlarıyla delik deşik etmeden onu alaşağı edebilirim."

"Çivili balyoz?"

"Ayılar."

"Pagolo, beni hayal kırıklığına uğrattın. Ayılara balyoz. Nasıl bir strateji bu? Bizim cephaneye ihtiyacımız var asıl. Hiç değilse hafif bir top. Hayvanın mağarasını çevirirız. Kuşatma yaparız. Önünü tıkarız. Çıkışını bekleriz. O çantada bir-iki ay yetecek yiyecek var sanırım..."

"Kes artık Niccolo. Farkındaysan, hiç tarzım olmayan bu barbarca maceraya beni sürükleyen sensin. Ben bir bilim adamıyım. Bir beyefendiyim. Ok atmaktan anlamadığımı bilirsin. Eve eli boş dönüp rezil olmayayım diye getirdim bunları."

Niccolo, Pagolo'yu cephanenin bir kısmını, dönüşte almak üzere nöbetçi kulübesine bırakmaya ikna etti. Ama Pagolo domuz konusunda ısrarlıydı.

"Bu ne işe yarar Pagolo? İz sürer mi? Avı düştüğü yerden bulup getirir mi?"

"Daha da fazlası. Bu domuz tek bir amaç için beslenip büyütülen köklü bir cinse mensup."

"Ne için? Pastırmalık mı, jambonluk mu?"

"Bu domuz son derece hassas burnu sayesinde dünyanın en kıymetli hazinelerinden birini bulup, kökünden söküp çıkarma özelliğine sahip. Şansımız varsa akşam yemeğinde trüf mantarı yiyeceğimizi umuyorum Sayın Bay Machiavelli."

Kentin girişinde yolu tıkayan atlar ve arabalar geçip gittikten sonra iki avcı güneye, tepelere doğru yola düştüler. Güz havası serinceydi. Nemli bir sis pamuk öbekçikleri gibi kayalık yamaçlara asılıp kalmış, alçak araziyi örtmüştü. İki kafadar tepeye tırmanırken saçtıkları minik buhar baloncukları soluk soluğa kalmalarına karşın sürüp giden sohbetin işaretiydi.

Bütün ergenlik çağındaki oğlanların yaptığı gibi, pek az bildikleri ya da hiç fikir sahibi olmadıkları savaş, cesaret ve elbette ki aşkın gi-

zemleri gibi konularda uzun uzadıya atıp tutuyorlardı. İkisi de kendi "bilgi"sinin üstünkörü, çok çok kulaktan dolma birkaç olgu ve birtakım yanlış kanılardan ibaret olduğunu itirafa yanaşmıyordu. İkisi de kuşkularını dillendirmekten, akıllarını kurcalayan sayısız soru ve bariz tutarsızlıkları açığa vurmaktan kaçınıyordu. Bu yüzden ikisi de yüksekten atıyor, yiğitliğe leke sürdürmüyor, ayrıntıya inildiğinde fazlaca muğlak kalan bol renkli hikâyeler anlatıyorlardı. Oğlanların aşkın sırları ve teknikleri hakkındaki bilgileri, henüz bakirenin doğurması olayında gizemli ya da olağandışı bir yan saptayabilecekleri düzeye erişmemişti.

Saatler ilerledikçe güneş sabah sisinden arta kalanı silip götürmüş, etrafı şaşırtıcı berraklıkta bir güz günü aydınlatmıştı. Gökyüzü can alıcı, kesif bir maviydi. Altında keskin hatlı, açık seçik bir yeryüzü uzanıyordu. İki oğlan muhteşem günün tadını çıkarıp bol bol eğlendiler ama avdan yana pek kısmetli değillerdi. Niccolo bir sülün vurmayı becerdi, ne var ki kuş yaşlı ve karttı. Kızartıp yemek söz konusu bile olamazdı. O sert lifli eti yumuşatmak için uzun süre ateşte pişirmek, yahnisini ya da haşlamasını yapmak gerekiyordu.

Günün en başarılı elemanı domuzcuk oldu. Nemli orman zeminini eşeleyerek, kuru yaprakların altından, o kıymetli kara mantardan oluşmuş yüklüce bir hazine çıkardı.

Akşamüstüne doğru oğlanlar epeyce yol kat etmiş, Roma ile Floransa arasındaki ana yol olan Via Romana'ya çıkmak üzere doğuya dönmüşlerdi. Bu yol, tırmanırken soluklarını kesen patikalardan çok daha kısa bir sürede onları kente geri götürecekti. Pagolo sınırlı enerjisini çoktan tüketmişti. Şimdi tek arzusu yolda bir arabaya rastlamak ve kente kadar yürümekten kurtulmaktı.

Canları çıkmış olan iki avcı, tepelerden kıvrılarak aşağı inen bir dağ yolunda ilerliyorlardı. Yüz metre kadar ötede bir açıklık gördüler. Ormandan geçen geniş yolun o noktasında ağaçlar seyrelmiş gibiydi. Yaklaştıkça Niccolo'nun kulağına bazı sesler çalınır gibi oldu. Bu defa arkadaşını sessiz olması konusunda son derece ciddi bir bakışla uyardı. Pagolo sıkı tembihler sonunda dersini almıştı. Çalıların arasından usulca geçmeyi hâlâ öğrenememiş olmakla birlikte artık pek sorun yaratmıyordu.

Yirmi metre kadar daha gittikten sonra seslerin yol kenarındaki açıklık alandan geldiğini keşfettiler. Onları tuhaf bir manzara bekliyordu. İki adam ve bir oğlan çocuğu oturmuş dinleniyor, yanı başlarında da iki eşek otluyordu. Yolda mola vermiş yolculara rastlamak elbet-

te çok doğaldı. Garip olan, adamların tepeden tırnağa siyahlar giymiş olmalarıydı. Başlarına yüksekliği otuz santimi bulan kocaman kare biçimli şapkalar takmışlardı. Oğlan da siyahlar içindeydi. İki erkeğin şaşılacak kadar uzun, gür, kırlaşmış sakalları vardı.

"Ne tuhaf keşişler bunlar," diye fısıldadı Pagolo. "Şu şapkalara, sakallara bak. Bunlar Şark'tan gelmiş olmalılar. Suriye'den belki."

İki kafadar biraz daha yaklaştılar. Keşişlerden birinin yük hayvanlarını işaret ederek oğlana emirler yağdırdığını gördüler. Konuştuğu Floransa İtalyancası değil, yer yer öksürüğü hatırlatan, kulak tırmalayıcı bir dildi.

"Keşiş oğluyla konuşuyor," dedi Pagolo. "Ee, ne yapıyoruz? Gidip kendimizi tanıtalım mı? Hayırlı akşamlar, garip keşişler. Siz nerelisiniz? Denizleri aşıp hangi egzotik topraklardan buralara geldiniz? Barışçı niyetler mi taşımaktasınız?"

"Bunlar keşiş değil Pagolo," dedi arkadaşı. "Hem Suriyeli de değiller. Bunlar Yahudi."

Pagolo korkudan kaskatı kesildi. Yahudiler! Büyükannesi onu hep inançsız Yahudi hikâyeleriyle korkutmuştu. Bunlar çingenelerden de beterdi. Bebekleri çalıp satarlardı. En çok da yaramaz, ablak oğlan çocuklarını kaçırırlardı. O cehennemi andıran Yahudi mutfaklarında özene bezene büyütülmüş tombul Hıristiyan yavrucuklara ne yaparlardı biliyor musunuz?

Bu anıların etkisiyle Pagolo derhal bir hareket planı önerdi: "Niccolo, çabuk kaçalım buradan!"

"Hayır, bekle biraz. Seyretmek istiyorum. Bize zarar verecek insanlara benzemiyorlar." Niccolo da büyükannelerin yaydığı masalları duymuştu ama bunların doğruluğundan kuşkuluydu.

"Nico, bunlar bir hazırlık içindeler. Tuhaf bir kurban töreni. Veya kara büyü ayini. Buradan hemen toz olalım bence."

O sırada adamlardan biri şapka niyetine başında taşıdığı kocaman sarı kutuyu indirdi. Pagolo şapkanın altından korkunç bir şey, örneğin bir çift boynuz çıkmasını beklermiş gibi korkuyla irkildi.

"Tanrım, şuraya bak. Büyük şapkanın altından bir şapka daha çıktı." Pagolo'nun saçmalama noktasına gelmiş olan hayal gücü yeni keşfinin uğursuz imalarına bir anlam yüklemek için kapasitesinin üstünde çalışıyordu. Bu arada Yahudi çocuk, eşeklerden birinin üstünden bir torba alıp geldi. Yere bir yaygı serdi. Üçü etrafına oturdular. Yemek yemeğe hazırlanır gibi bir halleri vardı. Paolo o torbadan kim bilir ne korkunç şeyler çıkacağını düşünüp ürperdi.

"Nico," diye yalvardı. "Lütfen gidelim." Genç Machiavelli aslında Yahudilerle konuşmaktan yanaydı ama arkadaşının gitgide artan korkusu yüzünden beklemeye karar verdi. Durup biraz daha seyredecekti. Merakı müthiş kamçılanmıştı. Niccolo Machiavelli ve Pagolo Pulci'nin bekleyişi fazla sürmeyecekti. Birkaç dakika içinde gözlerinin önünde yaşanacak olaylar, onları sonsuza dek çocukluk denen o masumiyet çağının sınırları ötesine fırlatacaktı.

Üç Yahudi yemeklerini bitirmek üzereydiler. Pagolo artık iyice huzursuzlanmaya başlamışken Niccolo uzaktan gelen birtakım sesler duydu. Floransa yönünden bir grup atlı hızla yaklaşıyordu. Bir dakika içinde bir toz bulutu halinde görüş alanına girdiler. Yol kenarındaki üç yolcuyu gören kafile başı aniden durdu. Diğerleri de aynını yaptı. Ormancı kılıklı toplam sekiz kişiydiler. Tepeden tırnağa silahlanmışlardı. Atların ağızları dörtnala koşturulmaktan köpürmüştü.

Grubun en arkasında Dominiken tarikatının kara başlıklı cübbelerinden giymiş olan biri vardı. Geniş başlık yüzünü tamamen gizliyordu. Keşiş, atını dürtüp öne geçti ve üç Yahudi'nin önünde durdu. Adamlar ayaklanmışlardı ama korkmuş bir halleri koktu.

Yetişkin Yahudilerden biri hafifçe eğilerek, "İyi akşamlar, peder, size nasıl yardımcı olabiliriz?" diye sordu.

"Nassssıl? Yardım ha!" diye tısladı bir ses başlığın içinden. "Sssen bize nassssıl yardımcı olabilirssssin? Dur bir düşünelim. Mutlaka bir yolunu buluruz. Gel istersssssen önce paraları toka ederek işe başla." Bu korkunç teklifi yaparken sıradan bir öneride bulunur gibiydi. Tıslama sesine rağmen hoş, hatta rahatlatıcı bir konuşması vardı. Uzun ve vurgulu s'ler eski bir ocağın bildik ateşinde kaynayan bir kap suyu hatırlatıyordu.

Pagolo para lafını duyar duymaz dondu kaldı. "Haydutlar," dedi Niccolo'ya kıvranarak. "Eğer buradan uzaklaşmazsak, altıma edeceğim."

"Şşşş," dedi Niccolo eliyle arkadaşının ağzını kapatarak.

Yahudi ölçülü bir ses tonuyla hiçbir korku belirtisi göstermeden, "Çok üzgünüm Sinyor ama paramız yok," dedi. "Kişisel öteberilerimiz, birkaç parça da dini eşya. Yeni yılı ailemizle kutlamak için ağabeyimle Roma'ya gitmiştik."

"Duydunuz mu? Eylülde yeni yıl kutlamasssssı! Ne yüce! Ne eşsiz bir espri. Şu 'birkaç para dini eşya', efendi... Altın ve gümüşten midir acaba?"

"Sizin için bir değer ifade edeceğini sanmam Sinyor. Kuşaklardır ailemizin muhafaza ettiği el yazması dua parşömenleri."

"Yalan söylüyor. Yahudiler yanlarında daima para taşır. Keseler dolusu para." Bunu söyleyen kişi pederin yandaşlarından ufak tefek, şeytan suratlı bir adamdı.

"Ssssanırım haklısın, Antoniaccio. Bakalım bu efendi doğru mu ssssöylüyor. Adamlardan biri o şirin yük hayvanlarını arasssın."

İki Yahudiden o zamana kadar ağzını açmamış olan yaşlısı itiraz etti. Yüklerin içinde para edecek hiçbir şey olmadığını kendi açıp göstermek istedi. Yaklaşan haydutla eşeğin arasında durmuştu. Çiğ eti andıran kıpkırmızı elli, kötü bakışlı, pis insan azmanı, incecik Yahudi'yi sakalından tuttuğu gibi yere çaldı. Bu hareket üstüne haydutlar kahkahayı bastılar.

İnsan azmanı dört bohçayı da parçalayıp açarak içindekileri çimenlere boşalttı. Yahudi'nin dediği gibi hepsi giyecek, yiyecek, dua yazmaları ve birkaç kitaptan ibaretti. Ne altın vardı, ne gümüş. Aradığını bulamadığı için küplere binen haydut yere savurduğu adamın başına dikildi. Adam ayağa kalkma çabasıyla dizleri üstünde doğrulmuştu. Haydut onun karnına şiddetli bir tekme savurdu. İkinci tekme çeneyi buldu. Adamın boynundan korkunç bir çatırtı geldi. Yaşlı adam şöyle bir sallandı ve kara bir kumaş kümesi halinde yere yığıldı.

Her şey o kadar hızlı olup bitmişti ki cinayetin şok dalgası hemen vurmadı. Bu mümkün değildi. İnsanlar bir dakika önce yiyip içiyorlardı. Şimdiyse biri ölüp gitmişti. Şıp diye. İlk anda bunu kavrayabilmek çok zordu. Ama az sonra şaşkınlık dehşete, dehşet de paniğe dönüştü. İlk kendine gelen Yahudi oğlan oldu. Bir çığlık attı ve kaçmaya başladı.

Keşiş şimşek gibi döndü. Batmakta olan güneşin huzmeleri arasında bir ışık çaktı. Bir fısıltı ve tok bir ses. Çocuk canhıraş bir feryatla yere kapaklandı. Kama kürek kemiklerinin arasına saplanmıştı. Ucu belkemiğine dayanmıştı. İncecik elleri kamanın sapına uzanmaya çalıştı ama olmadı. Haykırışları yeri göğü inletiyordu. Kolay ölmedi. Kolları giysisinin kumaşına dolanmıştı. Gene de çılgınca tekmeler savuruyor, yerde kıvranıyordu. Bir an dehşet içinde duraladıktan sonra tekmeler hafifledi. Son bir defa çırpındı ve çelimsiz bedeni yol boyu uzayıp giden derin tekerlek izlerinden birinin içinde hareketsiz kaldı.

Haydutlardan biri, can çekişen oğlunun yardımına koşmasın diye babayı sımsıkı kavramıştı. Adam yavrusunun usulca canını teslim edişini seyrederken tepinip direnmekten vazgeçti. Ağabeyi ve oğ-

lu ölmüştü. Bunu kavradığı an korkusu kedere ve çaresizliğe dönüştü. Artık kaybedecek tek bir şeyi kalmıştı. Sakladığı o şeyi ruhunu teslim etmeden önce bulmamaları için gücünün son damlasıyla Tanrı'ya yalvardı.

"Yazık, bayım," dedi haydut. Başlığın içinde kafasını salladığı anlaşılıyordu.

"Seninkiler talihsssiz bir kazaya kurban gittiler. Bu yabani adamları engellemek zordur. Bazen ben bile durduramıyorum. Birden işi azıtıveriyorlar." Sonra bıkkın bir iç çekişle sağ koluna dönüp, "Antoniaccio," dedi. "Bitir şu tatsssız işi artık."

Sonra sona kalan Yahudi'ye dönüp adeta bir baba şefkatiyle, "Antoniaccio sana bir ders verecek," dedi.

Adı Antoniaccio olan, iğrenç bir gülüşle okunu ve yayını hazırladı. Boydan boya gerilmiş dudaksız ağzı yüzünde bir yara gibi duruyordu. Kafası ufak ve sivriydi. Minik keskin dişleri aralıklı ve fareninkiler gibi sürekli kemirmekten aşınmıştı. Gözleri etle çevrelenmiş iki kara delikten ibaretti.

Yahudi'yi iki ağacın arasında sürükledi. Homurtular ve işaretlerle ellerini havaya kaldırttı. Yayıyla yukarı, daha yukarı kaldırmasını işaret etti. İğrenç mahlûk bir an durup yarattığı tabloyu seyretti. Sakallı bir aile babası kollarını kaldırmış, ellerini cennete doğru açmış yakarıyordu.

Birden bir ok vızıldayarak geçti ve adamın sağ elini ağaca mıhladı. Adam ne olduğunu anlayamadan bir ok da sol eline saplandı. Yahudi dehşete düştü. Yaralarından kan fışkırıyordu. Gözyaşları sel olmuştu. Yalnızca acıdan değil, böyle bir alçaklığa tanık olmaktan dolayı ağlıyordu. Böylesine bir akıl durması, vahşet ve delilik! "Neden?" diye sordu boğulur gibi. "Neden?"

"Antoniaccio, bitir işini," diye karar verdi haydut başı. "Acıssssını dindir." Üçüncü ok Yahudi'nin göğsünde hedefi buldu. Öyle bir şiddetle saplandı ki, sağ el kurtuldu ama adam çoktan ölmüştü. Birbiri ardına gelen iki ok durumu garantiledi.

Haydutlar atlarına bindiler. İçlerinden yalnızca Antoniaccio dolap faresi gibi cesetten cesede dolaşıp ölmüşlerin ceplerini karıştırıyordu. Birden durup şeytani bir sevinçle haydut başına baktı: "Para kuşakları Majesteleri. Para kuşakları!"

Niccolo sanki ok yemiş gibi olduğu yere çakılıp kalmıştı. Daha önce de ceset görmüştü. Boyun eğmeyenlerin sonu âleme ibret olsun diye,

ölüleri düzenli olarak pencerelerden sallandırılır, kent duvarlarından sarkıtılırdı. Ama daha önce gözlerinin önünde ölen biri hiç olmamıştı. Ölümün bu kadar sıradan, aynı zamanda bu kadar korkunç olabileceği hiç aklına gelmezdi. Adam öldürmek bu kadar kolay mıydı? İnsan bu kadar duygusuzlaşıp laf olsun diye öldürebilir miydi?

Pagolo kıpırdandı. Ne zamandır kendini yumuşak toprak ve kuru yapraklar arasına gömmek için eşiniyordu. Artık neredeyse üstü tamamen örtülmüştü. Tortop olmuş başına gelecekleri bekliyordu. Niccolo doğrulması için omzuna dokunduğunda çığlık attı.

"Sakin ol, Pagolo, bitti. Geçti artık. Gittiler."

"Emin misin? Ya geri dönerlerse? Belki bir şey unutmuşlardır."

"Adamlar gideli yarım saat oldu. Artık güvendeyiz sanırım. Aşağı inip bir bakalım."

Pagolo ve Niccolo hâlâ yaşadıkları şokun etkisi altında, siper aldıkları yosunlu kütüğün arkasından çıktılar. Ortalığa sinmiş kötülüğün uzanıp onları da mahvetmesinden korkarak tereddüt içinde açıklığa doğru süründüler.

İki oğlan olay yerine yaklaşırken ortalıkta çıt çıkmıyordu. Yalnızca kutu biçimli şapkalardan biri şiddetlenen akşam esintileriyle sağa sola savrulup duruyordu. Niccolo bundan sonra ne yapacaklarına bir türlü karar veremedi. Ölüleri gömmeli miydiler? Gidip gördüklerini yetkililere anlatmaları gerekir miydi? Yoksa tabana kuvvet kaçıp dillerini tutmalı, bu anıyı zihinlerinden silmeli miydiler? Bir karar vermek, harekete geçmek istiyordu. Ne olursa olsun bir şeyler yapmalıydı. Ama yere çöküp ağlamaktan başka elinden bir şey gelmedi.

Sessizliği bozan Pagolo oldu. "Onları ne diye öldürdüler ki?"

"Çünkü bu adamlar kana susamış haydutlar. İstediklerini alamadılar diye."

Pagolo birden aklına bir şey gelmiş gibi atıldı: "Başpiskopos! Mutlaka oydu. Öyle olmalı. Toskana'nın en merhametsiz kanun kaçağı odur."

"Tabii ya," diye ona hak verdi Niccolo. "Kanun kaçaklarının başpiskoposu Michele! O keşiş mutlaka oydu."

Sahiden de Michele o yörede boy gösteren, Roma yolunun yolcularına kan kusturan merhametsiz bir hayduttu. Roma yolcusu bir Fransız kardinaline yaptıkları yüzünden adı Başpiskopos'a çıkmıştı. Kardinal, Burgonya Başpiskoposuydu ve çok zengin kilise mensuplarının genellikle yaptığı gibi gösterişli bir kafile ve müthiş bir tantanayla yolculuk ediyordu. Michele ve adamları Floransa'nın hemen güne-

yinde Fransızların yolunu kestiler. Hepsini soyup soğana çevirdiler, giysilerini aldılar, dayaktan geçirip Floransa'ya yayan yolladılar.

Daha sonra Michele, başpiskoposun değerli giysilerini giyip iki adamının asılmak üzere olduğu Arezzo'ya gitti. Ana meydandaki darağacına yaklaştı ve büyük bir alçakgönüllülükle infazı bekleyen iki sefil yaratığın ne suç işlediğini sordu. Kendisine adamların cinayet ve soygunla suçlanan haydutlar olduğu bilgisi verildi. Başpiskopos kılığındaki Michele mahkûmları kutsamak, ölümsüz ruhlarının nihai kurtuluşuna yardımcı olmak amacıyla onları affetmek için izin istedi. Adamları, gelen başpiskoposun Michele olduğunu fark edince dizlerinin üstüne çöküp af dilediler. Şeflerinin ayağını ve saten cübbesinin eteğini öptüler.

Michele, "Bakın bu adamlar tövbekâr olmuşlar," diye görüşünü bildirdi. "Onları nasıl asarsınız? Yalvarırım onları bana teslim edin. Onların sorumluluğunu ben alıyorum. Islah olmaları sağlayacağım. Bugünden sonra Tanrı'nın sadık kulları olacaklar." Arezzo halkı başpiskoposun ricasıyla insafa geldi ve iki mahkûmu onun gözetimine verdiler. Sahte başpiskopos içinden gülerek adamlarıyla birlikte huzur ve huşu içinde Arezzo'yu terk etti. Sahtekârlık ancak gece saatlerinde, gerçek Fransız kardinalin ve maiyetinin çırılçıplak, mosmor bir halde küfürler savurarak gelip başlarından geçenleri anlatmalarıyla ortaya çıktı.

O günden sonra Michele'in adı "Başpiskopos" kaldı. En vahşice, en kanlı saldırılar hep ona mal edilir oldu. Tilki kadar kurnaz, kudurmuş köpek gibi azgın olduğu söyleniyordu.

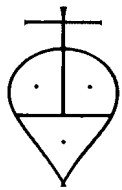
"İyi ki az önce kim olduğunu anlamamışız Pagolo. Yoksa daha çok korkardık öyle değil mi?"

Niccolo ağır adımlarla haydut tarafından tüyler ürpertici bir yöntemle çarmıha gerilen Yahudi'ye yaklaştı. Ağaca okun girdiği tek elinden asılı kalmış, vücudu acayip bir şekilde sarkmıştı. Niccolo için zaman ilerlemiyor gibiydi. Neden sonra kıvrılıp sarkmış bedene ulaştı. Acaba kendinde ikinci oku çekip çıkaracak gücü bulacak mıydı? Güçlükle yutkundu. Oka iki eliyle asılıp çekti. Ok bulaşan kan yüzünden kayganlaşmıştı ve ağaç üstünde çok derine saplıydı. Niccolo okun ucunu gevşetmek için sağa sola çevirdi ama bu da işe yaramadı. Ölünün yüzüne, dışarı uğramış gözlerine bakmamaya dikkat ediyordu. Nihayet oku ortadan kırmayı başardı. Delinmiş el kurtulup düştü. Niccolo, "Sana verebileceğim huzur bu kadar," diye düşündü. "Hiç değilse uzanıp rahat uyuyabilirsin böylece."

Bu arada Pagolo da eğilmiş, yol ortasındaki kana bulanmış tozlu yığını inceliyordu. Birden o yığının içinde oğlan çocuğunun kıvrılıp kalmış bedenini fark etti. Kusmaya başladı. Biraz kendine gelir gibi olduğunda Niccolo şarap testisiyle başında duruyordu. "Gel Pagolo, birkaç yudum iç şundan. Ağzın temizlenir, ferahlarsın." Pagolo testiyi dudaklarına dayadı ve uzun uzun içti.

Niccolo bakışlarını oğlanın içler acısı cesedine çevirdi. Onu biraz kenara çekmek istedi. Böylece hiç değilse cansız bedeni, geçecek arabaların tekerlekleri ve atların toynakları altında büsbütün ezilip paralanmaktan kurtulmuş olurdu. Şimdiden katılaşmaya başlamış olan cesedi tutmaya çalışırken birden kama gözüne ilişti. Çocuğun felaketi olan alet, kandan sırılsıklam olmuş giysilerin orta yerinde, kürek kemikleri arasında saplı duruyordu. Haydut kamasını almamıştı. Niccolo kamanın yalnızca sapını görebiliyordu, kesici kısım bütünüyle çocuğun sırtına saplıydı. Uzandı ve ölümcül alete dokundu. Yapış yapıştı. Sapı tuttu, gözlerini yumdu ve var gücüyle asıldı.

Bu kesmek için değil, delme ve saplama amacıyla yapılmış, keskin ve ince bir ucu olan küçük bir bıçaktı. Boyu on santim kadardı, sapı da bir o kadar vardı. Uzaktan fırlatmaya uygun, dengeli bir aletti. Üstüne bulaşmış kanı gömleğinin ucuyla sildi. Gösteriş amacıyla değil öldürmek için yapılmış süssüz, etkili bir silahtı bu. Aşınmış siyah parlak sapın düzgün yüzeyine tek bir sade desen işlenmişti.

Niccolo kamanın sağını solunu iyice inceledi. Oyuncağı andıran bu küçük alet az önce ıstıraplı bir ölüme yol açmıştı. Hem de bir hiç yüzünden. Kolayca. Ama neden? Sahibi şimdi neredeydi peki? Neyle meşguldü? Niccolo birden gerildi; acaba geri dönüp kamasını almak isteyebilir miydi? Olup bitenleri kavramaya çalışırken birden Pagolo'nun bulunduğu taraftan acı bir çığlık yükseldi. Niccolo'nun ödü patladı. Başını kaldırdığında ilk gördüğü, on adım ötede gerilmiş yaylar ve kendisine doğrultulmuş bir düzine ölümcül ok oldu. Pagolo bir daha haykırdı. O da aynı durumdaydı.

Biri çıkıp okçuların oluşturduğu duvarın önünde durdu. "Şuraya bakın hele. Savaş olmuş burada. İki canavar ve üç ölü. Bu ikisi çocuk aslında. Sen, elinde kanlı kamayla cesedin başında duran, elindekini bir daha mı saplayacaktın? Bana kalırsa o çoktan ölmüş. Öfken hâlâ geçmediyse birkaç tekme at. O zaman anlar."

Adam Pagolo'ya yaklaştı. Küstah bir tonla konuşuyordu. "Sen tombul oğlan, keyfin yerinde besbelli. Şarabı gömleğine dökmüşsün. Muhteşem zaferinizi mi kutluyordun? Sanırım oklarla delik deşik olan şu Aziz Sebastian'ı sen hallettin. Sıkı nişancıymışsın doğrusu. Ama söyle bakalım üçüncüyü, şu yaşlı Golyat'ı nasıl öldürdünüz? Taş ve sapanla mı sevgili müstakbel Davut'larım?"

"Biz... biz bir şey yapmadık. Yalnızca avlanıyorduk," diye kekeledi Pagolo.

"Bakın bir de bu yaptığına avlanmak diyor. Demek av hayvanı bunlar. O halde söyleyin bakalım, yaşlı Yahudiler ve küçük çocuklar kolay avlanıyor mu?"

"Onları biz öldürmedik," diye atıldı Niccolo. "Biz şurada kütüğün arkasında saklanmıştık. Bütün olup biteni gördük. Bunu yapanlar kanun kaçakları. Haydutlar."

"Haydut mu?" diye sordu adam ilgiyle.

"Evet, öyle," diye söze karıştı Pagolo. "Haydutlar. Başlarında Başpiskopos vardı."

"Ahh, Başpiskopos. Neye benziyordu bu adam?"

"Görmedik." dedi Pagolo. "Üstünde keşiş cübbesi vardı. Başlık yüzünü gizliyordu. Yüzünü göremedik."

"Yüzünü görmediniz demek. Peki o olduğunu nereden anladınız? Ya Başpiskopos değilse?"

"Başka kim olabilir ki?" diye inledi Pagolo. "Bunu başka kim yapabilir?"

"Sanırım herkesi buna inandırmak istiyorsunuz siz. Nasıl olsa buna inanmak kolay. Ama siz yalancısınız. Yalancı ve katil! 'Biz bir şey yapmadık. O Başpiskopos denen haydut yaptı. Gözümüzle gördük.' diyorsunuz. Ama yüzünü bilmiyorsunuz, öyle mi? Ben size neye benzediğini anlatayım o zaman. Ufak tefek biri, aşağı yukarı benim kadar. Benimki gibi uzun kıvırcık saçları var. Gördüğünüz adam böyle biri miydi?" Sesin tehditkâr bir tona bürünmüştü.

Pagolo, "Yüzünü görmediğimizi söyledik size. Başlık örtüyordu," diye itiraz etti ağlamaklı bir sesle.

"Yüzünü göremediniz demek. O zaman, tıpkı bende olduğu gi-

bi, yüzünün sol yanında, gözünden burun deliğine inen uzun bir yara izi olup olmadığını da bilmiyorsunuz." Adam malumu ilan etmeden önce susup sözlerinin iyice anlaşılmasını bekledi. "Ahmak veletler. Başpiskopos benim!"

Bu kez Pagolo'nun uzun feryadı umutsuzluk doluydu. Niccolo'nun nutku tutuldu. "Beterin beteri var," dedikleri acaba bu muydu?

"Demek suçu üstüme atarak bu işten sıyrılmak istiyorsunuz öyle mi?" Adam başını salladı. "İki adam ve bir çocuk. Silahsız. Korkak veletler sizi. Açıkça karşılarına mı dikildiniz, yoksa onları çalıların arkasından mı hakladınız? Kapıştınız mı, yoksa onları pusuya mı düşürdünüz? Peki yüklerin içinde neler buldunuz? Mücevher mi?"

"Ne olur bizi öldürmeyin," diye sızlandı Pagolo.

"Şu zavallı Yahudiler de ölmeden önce size böyle mi yalvardılar?" Adam gruptakilerden birine yanaşıp onunla kısa bir görüşme yaptı. Sonra da sonucu duyurdu:

"Az önce suçlu bulundunuz. Tanrı'nın intikamı hızlıdır. Görünüşe göre en azından şimdilik infaz için beni görevlendirmiş bulunuyor. Her şey bittiğinde sizi ve kurbanlarınızı aynı mezara gömeceğim. Hiç değilse onlar da öçlerini almış olacaklar. Burada kural basittir. Göze göz, dişe diş. İnceliklere gerek yok." Sonra ani bir kararla sözlerini noktaladı: "Bir dakikanız var. Son duanızı edin." Sözlerine son noktayı koyar gibi kollarını göğsünde kavuşturdu.

Niccolo suçsuzluklarına ilişkin hayduda sunabileceği bir ayrıntı, bir kanıt, bir açıklama bulmaya uğraştı. Zihnini iyice yokladı ama hiçbir yol bulamadı. Galiba haydudun dediğini yapıp dua etmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı.

Bütün bu süreç içinde okçular bir saniye olsun yaylarını gevşetip oklarını indirmemişlerdi. Emir verildiği an uygulamaya hazırdılar. Bakışlarında hiç merhamet yoktu.

Pagolo dizüstü çökerken avaz avaz dua edip haç çıkarıyordu. Niccolo başı önünde sessizce duaya durmuştu.

Haydut, "Hazır mısınız..." diye başladı ama sözleri yarım kaldı. Arkasından emir veren berrak bir ses yükseldi: "Bırakın onları. Onlar suçsuz." Bu bir genç kız sesiydi.

Haydut hızla arkasına döndü. Pagolo yere kapaklandı. Okçular kıpırdandılar. Niccolo hayretle bakakaldı. Gelen bir melek miydi yoksa?

Yolun karşısındaki sık fundalığın arasından bir kız çıkmış, onlara doğru yürüyordu. Hayır, yürüyordu demek doğru olmaz; başka dün-

yalardan gelmiş gibi süzülüyordu adeta. Hareketleri öyle zarif ve kontrollüydü ki, Niccolo onun ancak melek olabileceğini düşünmüştü.

Ama ilk şoku izleyen birkaç saniye içinde fikrini değiştirdi. Uyuşmuş beyni gördüğünün bir melek olmadığını söylüyordu. Çünkü kız yaldızlı beyaz elbise değil siyahlar giymişti. "O zaman ya Azize Catherine ya da Azize Rita'dır," diye düşündü.

Kararmaya başlayan günün azalan ışığında yaklaşan kişiyi seçmek sahiden de zordu. İkircikli bir adam olan Başpiskopos okçularına o yöne dönme emri verdi. Yeni sürprizlerle, arkasından dolap çevirenlerle karşılaşmak istemiyordu. Sesin sahibi haydut başının önünde durdu. Niccolo gözlerini kısıp baktı ama hızla çöken karanlıkta geleni net olarak göremedi. Kapkara giysileri hayal meyal seçebiliyordu. Beden arkadaki karartılara karışmış gibiydi. Başı siyahlar içindeydi. Niccolo uzaktan bunun bir örtü mü, yoksa parlak uzun saçlar mı olduğuna karar veremedi. O bulanık şekilsizliğin içinde parlayan, yalnızca yüzüydü. Niccolo o yüzü cennetten dökülen tek bir ışık huzmesinin aydınlattığına yemin edebilirdi.

Kız şaşalamış olan hayduda döndü. Kararlı ama cansız bir sesle konuştu: "Çocukları bırakın. Doğruyu söylüyorlar. Aynen anlattıkları gibi oldu. Sekiz atlı üç Yahudi'ye saldırdı. Şefleri keşiş kılığındaydı ve yüzünü gizlemişti. Yolun karşı tarafından her şeyi gördüm."

"Bu kibar genç beyefendiler gibi siz de mi ava çıkmıştınız yoksa?" diye sordu Michele. "Hepiniz beraber misiniz?"

"Hayır," dedi kız. "Onları daha önce hiç görmedim."

"O halde siz kimsiniz, öğrenebilir miyim acaba? Akşam vakti dağda bayırda, yol kenarlarında ne işiniz var? Buraya yalnız mı geldiniz?"

"Hayır," dedi kızın bedensiz sesi. "Ben onlarla geldim." Bunu söylerken elini uzatmış yerdeki üç cesedi gösteriyordu. "Şu ağaçların arasında yatan Yahudi, babam olur."

4

Haydutların Başpiskoposu

EŞİ GÖRÜLMEDİK KAFİLE Toskana gecesinin koynunda ağır ağır ilerledi. Dolunayın masalsı gümüş ışığında tepeleri aşıp uçurum kenarlarından geçerlerken, siluetleri gökyüzüne yansıdı. Başlarındaki adam, sessizce, çevik adımlarla yürüyordu. Çarpık bacaklı, düşük omuzlu biriydi. Upuzun kolları iki yanında sallanıp duruyordu. Arkasından gelenler de aynı ona benziyordu; ufak tefek, eğri büğrü bir ırka mensup, ufak tefek, eğri büğrü adamlar... Bunlar aslında toprağı işleyen, asmaları budayan, taş kıran, demir döven dürüst insanlardı. Ama yeri geldiğinde kendilerini savunabilecek, hesap sorabilecek, silahlanıp talana başvurabilecek, hatta gerekirse öldürebilecek kadar sertleşebilirlerdi.

Onları eşek üstünde dimdik oturan, siyahlara bürünmüş küçük bir tanrıça izliyordu. Hayvanı, başı önünde, cansız, gönülsüz adımlarından yorgun olduğu belli olan bir oğlan çocuğu idare ediyordu. Çocuk, gelinini hana götürmekte olan bir zamane Yusuf'uydu sanki. Onu bir başka çocuğu taşıyan bir eşek izliyordu. Tombul oğlan kendini eşeğin yürüyüş temposuna kaptırmış, bir dalıp bir uyanıyordu. Uykudan ağırlaşmış başını her defasında tam zamanında toparlıyor, tepetaklak olmaktan son anda kurtuluyordu. Elinde tuttuğu ip çalımla yürüyen asi bir domuzcuğun boynuna bağlıydı.

Katliam sonrası Başpiskopos duruma el koymuş, adamlarına emirler yağdırıp ortalığın toparlanmasını sağlamıştı. Niccolo ve Pagolo'nun daha önce saklandığı kütüğün yakınındaki yumuşak toprakta fazla derin olmayan mezarlar kazılmıştı. Ölüler hızla ama saygı göstererek gömülmüştü. Michele kıza mezarların başında birkaç söz söylemek isteyip istemediğini sormuş kız bundan kaçınmıştı.

"Üçünüz de benimle geliyorsunuz!" Sözler tam bir emir gibi ifade edilmemişti. Ama gençlerin boyun eğmekten başka çaresi yoktu. Etraf karanlıktı. Kent gece için dış dünyaya kapılarını kapatmıştı. Kapılar ertesi sabahın ilk ışıklarına kadar açılmazdı. Bu yüzden bir düzine adam ve üç çocuk ücralardaki dik tepelere doğru tırmanışa geçmişlerdi.

Git gide daha yabanıl bir ortama dalıyorlardı. Yollar yan yollara, yan yollar patikalara, patikalar, çalılarla neredeyse tamamen örtülmüş zorlu keçi yollarına dönüşüyordu. Niccolo ateş böceklerini seyre koyuldu. Etraf binlercesiyle doluydu. Karanlık vadileri, yamaçları, her yanı sarmışlardı. Babaannesinin dediklerini hatırladı. Vaftiz olmamış çocukların ruhları. Toskana karanlığında titreşip duran onca kayıp ruh. Acaba Yahudi çocuğun ruhu da onların arasında mıydı?

Bir taş ocağının yakınından geçtiler. Niccolo dev taş bloklarını seçebiliyordu. Ortalık terkedilmiş bir savaş meydanını çağrıştırıyordu. Büyük çatışmadan geriye, yalnızca devler tarafından yeryüzünden koparılıp öfkeyle fırlatılmış kaya parçaları kalmıştı sanki. Kocaman yekpare taş parçaları, yenik düşmüş devlerin bedenleri gibi etrafa saçılmış duruyordu.

Birkaç kez dönüp eşeğin üstündeki kızın yüzünü görmeye çalıştı. Kızın başı dimdik, gözleri açıktı. Bir ara ay ışığı yüzüne vurdu. Sahiden de bir başka dünyadan gelmişe benziyordu. Soluk yüzü gecenin karanlığında boşlukta salınıp duran bir hayalet gibi, hiçbir yere bağlı olmadan havada asılıydı sanki.

Ağır servi ve çam kokularıyla yüklü gece havası yavaş yavaş Niccolo'nun tutuşmuş hayal gücünü sakinleştirmeye başlamıştı. Bu arada bir şey fark etti. Zaman zaman adamlardan biri birkaç veda sözcüğüyle kafileden ayrılıp karanlığa karışıyordu. Öndeki kanun kaçakların sayıları birer birer azalmaya başlamıştı.

Başpiskopos düzensiz arazide büyük bir özgüvenle yoluna devam etti. Yüzünde korkunç bir yara izi taşıyan bu haydut onları nereye götürüyordu acaba? Aklında ne vardı? Niccolo konuk mu, mahkûm mu, hatta esir mi olduklarına karar veremedi. Kendini en kötüsüne hazırlamaya çalıştı. Haydutların nasıl yaşadığını tahmin ediyordu. Onlarınki dağ başlarında uygarlıktan uzak, kanun düzen tanımayan bir yaşamdı. Bu ahlaksız zorbalar kayıp kadınlarla çadırlarda ömür sürer, çılgın âlemler yapar, bayılana kadar içer, sonra da toprağın üstünde sızarlardı. En büyük keyiflerinden biri de horoz döğüşü yaptırmaktı. Demek ki en adi eğlencelere tanıklık etmek zorunda kalacaklardı.

Niccolo karşıdan yükselen uzun bir kurt ulumasıyla, haydut yaşantısının bayağı zevklerine ilişkin iç karartıcı hayallerden sıyrıldı. Michele durdu ve ilk kez oğlana dönüp konuştu. "*Il lupo!* Kurt!" dedi sırıtarak.

Niccolo kurt ulumasına sevinip sırıtan birini ilk kez görüyordu. Ama o kadar bitkindi ki fazla üstünde durmadı. Zorla kan içip köpek

eti yiyerek barbar haydutların ayinlerinde tanrıya sövmektense, kurt tarafından parçalanmaya razıydı.

Kafile bir kaya yüzünde açılmış keçi yolunda ilerlemeye devam etti. Solda derin bir uçurum uzanıyordu. Niccolo'nun ayağıyla itelediği taşların yere çarpıp ses vermesi epey zaman alıyordu. Haydut grubu yol üstünde birer birer ortadan kaybolmuşlardı. Michele üç çocukla, iki oğlan ve o garip kızla baş başa kalmıştı. Niccolo sonunu bekleyerek vücudunu kastı. Korkunç hayvanın üstüne atlayıp onu boşluğa yuvarlamasını bekledi. Yaklaştığını duyuyordu. Kurtların gözleri kırmızı mı olurdu acaba? Telaşlı ayak sesleri ve hızlı bir soluma. Başını uzatıp baktı.

Birden ortaya bir karaltı fırladı, zıplayıp haydut başının üstüne atladı. Niccolo soluğunu tuttu. Michele yerde yuvarlanıyordu. Hayvanı kulaklarından yakalamıştı. Niccolo gözlerine inanamadı. Haydut gülüyordu. Hayvan onun yüzünü yalamaya başlamıştı.

Michele hemen toparlanıp kalktı. "Köpeğim," dedi. "Bir haftadır görmüyordum onu."

Küçük kafile köpek eşliğinde alçak bir tepeyi döndü. Sonunda vadiler ve sel yataklarıyla örülü yabanıl toprakların bir noktasında genişçe bir açıklığa ulaştılar. Ortada bir ev vardı. Sıradan bir çiftlik evi. Bir kenarda içinde on, on iki keçi bulunan bir ağıl dikkati çekiyordu.

"Geldik," dedi Michele.

"Geldik mi?" diye kekeledi Niccolo. "Yani siz bu evde mi yaşıyorsunuz?"

"Pek öyle ahım şahım bir yer sayılmaz," dedi haydut af diler gibi yaparak. "Umarım kentli delikanlılarımız anlayış gösterirler."

Niccolo rahat bir soluk aldı. "Ben... ben.. sa- sanıyordum ki haydutlar ormanlarda, şeylerle birlikte... ah, her neyse," diye kekeledi.

Birkaç dakika sonra yorgun grup parlak gürül gürül bir ateşin başına kurulmuştu. Niccolo çevresine bakındı. Bir ocak. Bir masa. Tahta oturma sıraları. Çanak çömlek. O gün yaşadıkları dehşetin ardından etraftaki sıradan, bildik manzarayı doyasıya içine çekti. Gerçek şeyler. Elle tutulur eşyalar. Rahat ve huzur. Sandalyesine iyice yerleşti. Sandalyenin yastığı da vardı. Yumuşacıktı. Gevşemeye başlıyordu. Sonunda gözleri kapanıverdi.

Tıslama sesi durmak bilmiyordu. Niccolo gene o yol kenarındaydı. Oklar havada uçuşuyordu. Tıs sesiyle uçan oklar. Ölmüş adamın eline saplanmış oku çıkarmaya çabalıyordu. Tıslama artmıştı. Avucundaki kaygan ok birden yılana dönüşüverdi. Tıslayıp tükürük saçarak elleri-

ne dolandı ve sıkmaya başladı. Niccolo kaçmaya çalıştı ama bacakları kurşun gibi ağırlaşmıştı. Hareket edemiyordu. Yılan kıvrılıp bükülüyordu. Niccolo onu kendinden uzaklaştırmak istiyordu ama hayvan sürünerek yükselip git gide yüzüne yaklaşıyor, çatallı dilini ağzına sokup çıkararak tıslıyordu.

Niccolo ansızın yerinden fırladı. Gözlerini açtı. Uyanmıştı ama tıslama durmuyordu. Kalbi yerinden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Neden sonra nerede olduğunu, başından neler geçtiğini hatırlayabildi. Kafasını toplayıp dikkatli bakınca o şeytani tıslamanın nedenini keşfetti.

Şişe geçirilmiş çeşitli boy ve biçimde iki düzine kuş ocakta kızarıyor, yağları ateşe düştükçe tıslamaya benzer bir ses çıkıyordu. Niccolo derin bir oh çekti. Ocağın sıcaklığı ve kızartma kokuları yüzünden iyice gevşemek üzereydi.

"Acıktın mı?" Konuşan ev sahibiydi. Orta İtalya'nın en kötü şöhretli haydudu... Ateşin turuncu ışığında kanun kaçağının yüzündeki eğri iz, bir türlü kapanmayan açık bir yara gibi daha da belirgindi. Ama onun dışında yüz hatları fena sayılmazdı; gülümser gibi duran büyükçe bir ağız, sert bir çene, zor yılların çizgilediği bir alın... Sağlam gözü şefkatli bakıyordu. Niccolo bu ayrıntıların ilk kez farkına vardı. Daha önce pusunun hemen ardından, tek fark ettiği yara izi olmuş ve sonra da o izi taşıyan adamın korkunç şöhretini hatırlamıştı.

"Hoop Michele! Bıldırcına dikkat. Bir tarafı yanıyor. Sürekli çevirmelisin." Seslenen, bir kadındı. Demek bir de Sinyora Haydut vardı. Bayan Başpiskopos yani!

Kadın gölgelerden sıyrılıp Niccolo'nun görüş alanına girdi. Şişin sapını haydutlar haydudu Başpiskopos'un elinden kapıp kendi çevirmeye koyuldu. Michele'in karısı ya da sevgilisi, her nesiyse, Niccolo'nun hastalıklı ve dişsiz ayyaşlar olarak hayal ettiği haydut eşlerine hiç benzemiyordu.

Pagolo da uyanmış sersemliğini üstünden atmaya çalışıyor, giysileriyle yattığı yerde debelenip duruyordu.

Michele karısına döndü: "Bunlar benim konuklarım. Nihayet uyandılar. Adını sanını bilmediğim iki oğlan çocuğu. Dediğim gibi, onları garip, şüpheli bir konumda buldum."

"Adım Giovanpagolo Pulci. Saygılarımı sunarım," dedi Pagolo gururla.

"Bu ne şeref!" diye alay etti Michele. "Ünlü Pulci ailesinin bir evladı. Bir zamanlar Floransa'nın önde gelen ailelerindendiler. Ama bu sen doğmadan çok önceydi, öyle değil mi Giovanpagolo Pulci?" Pagolo

kaşlarını çattı ama ailesini savunmaya kalkışmadı. Ne yazık ki haydut haklıydı. Pulciler daha önce güzel günler görmüşlerdi. Hiç değilse Pagolo'nun akrabaları o zamanlara yetişmişti.

"Bir beyefendi daha var," diye devam etti Michele. "O da mı ünlü Pulciler'den acaba?"

"Hayır, benim adım Niccolo Machiavelli."

"Daha önce söylemiştim, benim adım Michele. Başpiskopos da derler. Bu da karım Cesca."

Cesca oğlanlara bakıp gülümsedi. Artık iyice rahatlamış olan Niccolo da güldü. Pagolo kaygıyla çevresine bakınıp, "Domuzum nerede?" diye sordu.

"Ha şu yanındaki küçük domuz mu?" dedi Michele. "Alttaki şişte, ördeğin yanında kızaran o işte. Birazdan pişer. Hoş, bana iyice semirmiş bir hayvan gibi gelmedi."

Pagolo kızgınlıktan deliye döndü. Düzgün cümle kuramayıp anlaşılmaz bir şeyler geveledi. "Yapma Michele. Zavallı Giovanpagolo Pulci'ye takılmayı bırak. Zaten bugün başına gelmedik kalmamış." Sonra Pagolo'ya döndü. "Domuzunu merak etme. Dışarıda, ağılda. Kimsenin onu yemeye niyeti yok."

"Öncelikle merak ettiğim bir konu var," diye söze girdi Michele. "Floransalı bir delikanlı ne diye yanında bir domuzla dağlara çıkar?"

"Tabii ki trüf mantarı bulmak için." Michele'e cevap veren karısı Cesca oldu. "Haklı mıyım Pagolo?"

Pagolo adeta erimişti. Kadın onu fethetmişti. Artık Pagolo da gülüyordu. Arada filizlenmeye başlayan dostluk oğlanların önceki korku ve kuşkularını yavaş yavaş siliyordu.

Niccolo birden doğrulup çevresine bakındı. Aklına kız gelmişti. O neredeydi peki? Yoksa gördüğü hayalden mi ibaretti?

"Merak etme, o da dinleniyor," dedi Cesca oğlanın kaygısını fark ederek. "Aç değildi. Ona badem sütüne bastırılmış biraz taze ekmek verdim. Sarı papatya çayı içirdim. Uyumasına yardımcı olur."

Michele ve Cesca şişleri ateşten alıp sofrayı hazırlamaya koyuldular. Niccolo şaşkınlıklar içinde duruma bir anlam vermeye çalışarak onları seyre koyuldu. Hayatı, o günlerin en azılı haydudunun elindeydi. Ama haydudun bir evi ve bir eşi vardı, hem de ne eş! Köpeği vardı. Hatta espri anlayışı bile vardı. Gülümseyişi hoştu ve az sonra onlara leziz yemekler sunacağa benziyordu. Ötesinin bir anlamı yoktu artık. Bu yaşadığı gün alışılmış düzene ilişkin pek çok kanısını alt üst etmişti. Keşişler merhametsiz katiller olabiliyorlardı. Ama bu olaydaki mer-

hametsiz katil sevimli ve cömert bir ev sahibi çıkmıştı. Ayrıca güzel bir karısı, bir evi, bir de köpeği vardı.

Niccolo, Cesca'nın "*A tavola*," diyerek herkesi sofraya davet eden tatlı sesiyle daldığı düşüncelerden sıyrıldı. Kadın kocasının yardımıyla masanın ortasına geniş bir tahta tepsi koydu. En alta sert kabuklu Toskana ekmeğinden kalın dilimler dizilmiş, üstüne dağ gibi kuş kızartmaları yerleştirilmişti. Büyük kuşlar en alttaydı. Kıyı sazlıklarında avlanmış semiz ördek, yaban tavuğu ve sülün gibi büyük kuşlar en alta, keklik, yavru güvercin, üveyikler ortaya, ufacık ardıçkuşları da en üste konmuştu. Her minik gaga garnitür olarak bir zeytin tanesiyle süslenmişti.

Pagolo bu olağanüstü yemek tepsisini görünce gözleri parladı. "Halbuki babam köylü kısmının çok kötü beslendiğini söyler. Hep küflü ekmeğe ve sade suya un çorbasına talim ettiklerini, şalgam buldular mı bayram yaptıklarını anlatır."

"Hele üstüne bir bardak da sıcak su içip hepsini mideye yollamışsak, bizden mutlusu olamaz öyle değil mi?" dedi Michele. "Ama bu gece özel bir durum var. Floransa Cumhuriyeti vatandaşı Giovanpagolo Pulci varlığıyla bizi şereflendirdi. Haydi yemeğe başla Pagolo. Afiyet olsun. Doymazsan üstüne bir şeyler daha ikram edebiliriz. Rafine kentli damağına uygun tatlar; küçük balıkların karaciğeriyle sote edilmiş tavus kuşu dili örneğin. Üstüne de Fransa'da yaptıkları gibi gülsuyu serpebilirsin."

Herkes güldü. Pagolo şakayı duymazlıktan geldi. Ama tam ortalık düzelmişken bir sorun daha çıktı. "Bıçak yok mu?" diye sordu Pagolo.

"Bıçağı ne yapacaksın? Elinle yesene," dedi Michele.

Pagolo ağzını açıp itiraz edecek oldu ama hemen vazgeçti. Kuşların cazibesi, altın gibi kızarmış çıtır derileri ve süzülen yağı içip yumuşamış kalın ekmek dilimleri, titizlik gösterileri ve lafla daha fazla vakit kaybetmesini engelledi. Yiyeceklere öyle bir saldırış saldırdı ki, yanlışlıkla birkaç kez o tombul yumuşak parmaklarını bile ısırdı.

Sofrada yiyeceğin dışında bir tahta kupa ve "brocca" denen içi şarap dolu süslü bir seramik sürahi vardı. Michele kupayı doldurdu, içti ve derin bir iç geçirdi. Kupayı bir daha doldurup karısına uzattı. Kadın da içti. Sıra Niccolo'ya gelmişti. Yemeğe önce küçük kuşlardan başladılar. Sıra yavaş yavaş daha büyüklerine geldi. Tek şarap kupası masanın çevresinde defalarca elden ele dolaştı.

Herkes tıka basa doyduğunda tepside hâlâ bol miktarda yiyecek kalmıştı. Masada dağ gibi birikmiş kuş kemikleri nasıl bir açlıkla sof-

raya oturulduğunu açıkça anlatıyordu. Tahta tepsi kaldırılmış, Cesca ortaya parlak yeşil zeytinyağıyla hazırlanmış rezene salatası koymuştu. Rezenedeki anason tadı Niccolo'nun hoşuna gitti. Damağını temizleyip ferahlık verdi. Rezenenin, az önce yediği ağır yemeğin hazmını kolaylaştıracağını, babasının öğrettiklerinden de biliyordu.

Michele gene Pagolo'yu iğnelemeye başlamıştı. "Bugün sana 'şişko' dediğim için özür dilerim. Onun yerine 'topaç' demeliydim. Her neyse, artık doydun mu Pagolo? Yoksa biraz da dana beyinli kabak ya da tereyağında kızartılmış yavru yılan balığı alır mıydın?"

Niccolo, "Pagolo'nun evinde en çok ne yenir biliyor musunuz?" diye söze girdi gülümseyerek. "Floransa baklası!"

Michele kahkahayı basınca devam etti. "Pagolo'nun babası o kadar cimridir ki mutfak için özel bir masa aldı. Uzun ama eni otuz santim kadar. Herkes yemek yerken yan yana oturuyor. Kışın masayı ocağın yanına çekiyor. Böylece herkes sırtını ateşe vererek yemeğini yiyor. Bu sayede bütün odayı ısıtacak kocaman bir ateş yerine küçük bir ateş yakarak idare ediyorlar. Böylece yakacaktan tasarruf edilmiş oluyor."

Michele ve Cesca Pagolo'nun ev haline ilişkin gerçekleri gülerek dinlediler. Pagolo iyice doyduğundan durumu olgunlukla karşıladı. Yıllarca kullanılmaktan rengi mora çalan kupa elden ele gezmeye devam ediyordu.

Michele zeki bir gülüşle Niccolo'ya baktı. "Machiavelliler'in sofrası daha mı bereketlidir?"

"Evet, bizim mutfak daha zengindir. Babam yemek konusunda çok titizlenir."

Michele şaşırır gibi oldu. "Ne diye titizleniyor ki? Yiyecek bolsa gerisi teferruat."

Niccolo açıklamaya girişti. "Babam ne yediğine, ne zaman yediğine çok önem verir. Yemeğin bir düzeni olması gerektiğine inanır. Ona göre belli öğünler günün belli saatlerinde yenmelidir. Bizim evde yemek faslı asla böyle geç saatlere kalmaz. Hazım zorlaşır. İnsan uykusunda kâbus görür."

"Peki kâbus görmemek için ne zaman yemeli?" diye sordu haydut başı.

"Biz günde iki öğün yeriz," dedi Niccolo. "İlki sabah dokuzla on arasındadır. İkincisi ise hava kararmadan."

"Hmmm," dedi Michele. "Ben de zenginler her acıktıklarında, yoksullar da her bulduklarında yer sanırdım." Machiavelli ailesinin dakik

yemek düzeni onu şaşırtmıştı. "Peki her gün aynı şeyleri mi yersiniz? Bak Pagolo'nun evinde hep bakla pişermiş. Sizin evde ne yeneceği de mi kurala bağlı?"

Niccolo konuşma yapar, ya da Latince gramer çalışırken ezberlediği egzersizleri söyler gibi cevap verdi. Bu daha önce birçok kez tekrarlamış olduğu bir dersti. "Önce antipastomuzu yeriz. Bu salata, meyve, börekçikler veya salam olabilir. Ondan sonra sulu veya haşlama sıcaklar gelir. Makarna, çorba, haşlama et veya balık gibi. Bunu bir kızartma ya da fırınlanmış ana yemek izler. Sonra hazma yardımcı olan meyve ile yemek sonlanır. Etle balık aynı öğünde yenmez. Haşlama balıksa, ana yemek de balık kızartması olmak zorundadır."

Niccolo hafifçe kızararak devam etti. "Ama izninizle burada bir noktaya işaret etmek isterim. Doğru öğün düzenine uymayışınız yüzünden, çok geç yemekten ötürü hazımsızlık çekeceğimi bilmeme rağmen yemeğin gerçekten şahane olduğunu söylemeliyim. Babam bunu söylediğimi duysa beni öldürür, ama her şey nefisti."

Bu övgü Michele'in hoşuna gitti. Yiyecek konusunda şaşılacak ölçüde kuralcı olan bu çocuktan ve sandalyesinde çoktan uyuyup kalmış olan tombul arkadaşından hoşlanmıştı. Az sonra ocağın başında iyice gevşeyen Niccolo ev sahibine ilk baştaki korkularını açtı. O daima kanun kaçaklarının pisliğin içinde vahşi bir hayat sürdüklerini düşünmüştü. "Burada böyle yaşadığınızı görmek beni hayrete düşürdü. Her şey o kadar... o kadar... normal ki."

"Bir tek farkla ki, biz yemeklerimizi senin sıralamaya göre veya doğru zamanda yemiyoruz," dedi Michele.

Niccolo, "Ben aslında sizin haydut olmadığınıza inanmaya başlıyorum," dedi. "Sizler bizim şu *contadini grassi* dediğimiz karnı tok, sırtı pek köylülerdensiniz."

"Ben asma budarım, keçi güderim, ardıçkuşu avlarım ama unutma, bugün karşılaştığımızda silahlı bir çetenin başındaydım Machiavelli. Gerektiği zaman haydutluk da yaparım ben."

"O halde Başpiskopos ve kanlı marifetleriyle ilgili anlatılanlar doğru, öyle mi?"

Michele, "Biraz... abartılıyor diyeyim," diye karşılık verdi. "Bir kısmı doğru, bir kısmı yanlış. Burgonya Başpiskoposunu soyduğum doğrudur. İsmim oradan geliyor zaten. Ama o günden beri bir alay adamın, yollarda, dağlarda yaptığı alkışa değer ya da sahiden canavarca her iş bana mal edildi. Bu yüzden şöhretim aldı yürüdü. İnsanlara efsane lazım."

"Ama adam öldürdün, öyle değil mi?" diye sordu Niccolo.

"Birkaç kişi," diye karşılık verdi haydut başı. "Ama onlara insandan çok hayvan demek gerekir."

"Soygun da yaptın?"

"Öteberilerini aldım diyelim. Şöyle ki, ara sıra birinden alır, öbürüne veririm."

"Yani zenginden alıp fakire dağıtıyorsun, öyle mi?" diye sordu Niccolo durumu kavradığına sevinerek.

"Ancak ahmak olan yoksulu soyar Machiavelli. Onların neyini çalacaksın? Zenginlere gelince, onlar ayrı hikâye. Onlar genel anlamda çok daha cazip bir hedef."

Michele soluklanıp devam etti: "Sonuç olarak, ara sıra bazen bir 'fırsat' doğduğunda, bazen de çözülmesi gereken bir durum olduğunda etrafa haber salarım. Birkaç adam bir araya geliriz. İşimizi görür, yolumuza devam ederiz. Ortadan toz oluruz. Sıradan günlük hayatlarımıza döneriz. 'Karnı tok sırtı pek' bir köylü gibi yaşamaya devam ederiz. Benim yakalanma şansım sıfır. Kim buralara gelip kendi halinde bir köylüyü yakalamak istesin? Kim şüphelenir benden?"

"Bu durumda tanınmadan her istediğiniz yere gidebilirsiniz demek ki. Floransa'ya bile."

"İstesem giderim elbette," dedi Michele. "Ama ne diye gideyim? Duyduğuma göre orada yeterince hırsız ve adam kesen varmış. Hayır, rekabet fazla kızışır o zaman. Şöhretim zarar görür. Ayrıca küçük bir mesele daha var. Benim ailem yedi kuşak Floransa'ya giremez. Yasaklı."

"Sizin aileniz Floransalı mı?" Niccolo şaşırmıştı. Halbuki o Michele'in sanatını icra ettiği bu sarp arazide doğup büyüdüğünü sanıyordu.

"İşte şimdi tam bir Floransalı gibi konuşuyorsun!" diye bağırdı Michele. "Bunlar lafı döndürüp dolaştırır, sonunda mutlaka kimlerden olduğunu sorarlar. Floransa kadar soy sop takıntısı olan bir başka kent daha yoktur. Ve hep o soru sorulur: 'Ailen Floransalı mı?' Floransalı olmak! En yüce şecere! Evet Machiavelli, benim ailem Floransalıdır."

"Floransa'da mı doğdunuz? Sizi haydutluk yüzünden mi sürdüler?" diye sordu Niccolo. "Resmen mi yani?" Niccolo daha önce 'resmen' sürgün edilmiş biriyle karşılaşmamıştı. "Yasa emriyle mi?"

"Evet, ben resmen sürgün edildim. Yasa emriyle. Ama Floransa doğumlu değilim. O şerefe sahip olamadım. Ben haydut olduğum için sü-

rülmedim. Tam tersi. Sürüldüğüm için haydut oldum. Dedem yüzünden."

Michele bir an durdu ve düşüncelere daldı. Niccolo adamın ellerini seyrediyordu. Kendi cüssesindeki çoğu kişiye göre fazla büyük, adaleli ellerdi bunlar. Michele konuşurken devamlı hareket eden elleri akışkan bir yorum sunuyor, vurguluyor, öfkenin, sonra da memnuniyetin ifadesi oluyordu.

Sustuğunda o boğumlu ellerin birinden bir parmak havalandı ve alnından kör gözüne, oradan da yanağına inen uzun yara izini ovuşturdu. İz yüzünün ortasına kanla yazılmış bir "7" sayısını hatırlatıyordu.

Niccolo hayatında hiç bu iz kadar olağanüstü bir şey görmediğini düşündü: Sert, güçlü ve irkiltici. Ayrıca romantik. Farkında olmadan haydudu taklit ederek bir parmağını yanağına sürttü. Aynı yerde yara izi varmış gibi.

"Ne yapmış?... Büyükbabanız?"

"Bir isyana önderlik etmiş. Bir devrime. Ciompi isyanından söz edildiğini duymuş muydun?"

"Hayır. Neymiş bu Ciompi?" diye sordu Niccolo.

"Senin tarihin zayıf Machiavelli," diye alay etti haydut başı.

Niccolo sinirlenerek, "Hiç de değil," diye atıldı. "Titus Livius tarihini okudum ben. Romus ve Romulus'u, Sabinli kadınlara tecavüz edilmesi olayını, Romalı asker ve devlet adamları Marius ve Sulla'yı, Cesare'yi ve Rubikon'u, Brutus'u, senatör Cassius'u, Marcus Antonius'u bilirim, dahası..."

Michele sözünü kesti: "Sen bin yıl önce, daha rahipler ortada yokken Roma mıdır her neresiyse, orada olup bitenleri biliyorsun ama yüz yıl önce kendi kentinde yaşananlardan haberin yok. Floransalıymış!"

Niccolo utanmışa benziyordu.

Michele devam etti: "Zamanın kumaş işçilerine 'ciompi' derlerdi. Yeryüzünün tortusu, horlanan, perişan insanlardı bunlar. Onlara bu ismin yakıştırılma nedeni, yıkama havuzlarında çalışırken giydikleri, yürürken 'çomp, çomp, çomp' diye ses çıkaran ağır tahta takunyalardı. Efendilerine başkaldırdıkları günün hikâyesini dinlemek ister misin? Onların devrimi ilgini çeker mi? Takunyaların Floransa sokaklarında nasıl takırdadığını, takunyalı bir ordunun kenti nasıl ele geçirdiğini merak eder misin?"

Niccolo dinlemeye can attığını anlatmak ister gibi hevesle başını salladı.

Michele uzun, düşündürücü bir giriş yaptı: "Çoğu şehir devletinde bölünme iki parçalı olur diye bilinir ama Floransa farklıdır, öyle değil mi? Floransa sürekli olarak irili ufaklı bin parçaya bölünmesi bakımından diğer kentlerden ayrılır. İki derebeylik yetmemiş olmalı ki, kendi içinde yüzlercesini üretmiştir. Baskın grup daha zaferini tamamlayıp ağırlığını koyamadan o da ikiye bölünmüş, savaş tekrar başlamıştır..." Haydut başı sustu. Kendi kendine güldü. "Lafı bu kadar uzatmamalıydım," diye geçirdi içinden. Konuğu çoktan derin bir uykuya dalıp gitmişti.

5

Yahudi Kızı

NİCCOLO DOĞRULUP BAŞUCUNDAKİ PENCEREDEN BAKTI. Perde yoktu. Ne diye olsun ki, dağ başındaydılar zaten. Ama dışarıyı göremedi. Ahşap çerçeveye, ışığı geçiren ama gece esip insanları uykularında öldüren soğuk esintilere karşı kalkan vazifesi gören, yağlanmış, kalın bir pamuklu bez gerilmişti. Niccolo kumaşı yana itti ve güneşin çoktan yükselmiş olduğunu gördü. Neredeyse öğle oluyordu. Farkında olmadan ilk düşündüğü, sabah öğününü kaçırdığı oldu. Babası mı seslenmişti yoksa?

Kendini tekrar yatağa bıraktı ve şiltede Pagolo'nun bedeninin yarattığı çöküntüyü gördü. Önlerinde çok sorunlu ve sorularla dolu bir gün uzanıyordu. İnsanın yaşamadan geçmek istediği günlerden biri. Gene uykuya dalıverse ne güzel olurdu. Bir önceki gün serüven diye yanıp tutuşmuştu. Bugün bu düşünce yüreğine korkular salıyordu. Artık serüven sözcüğünü bile duymak istemiyordu.

Nihayet sidik torbasındaki yanma hissi onu ambara serili yatağından zorla kaldırdı.

Aceleden çizmelerini bile giymeden külot-pantolonunun bağlarını çözmeye çalışarak evin arka tarafına koştu. Düğümleri zamanında açamayacağından korktu. Son bir gayretle kendini tutarak bağları çözmeyi başardı. Baraj patladı. Niccolo işemesinin uzun süreceğini anlayıp sırtını evin duvarına verdi ve ayağının dibinde oluşan gölcüğü seyre daldı. Birikinti git gide genişledi ve aşağı doğru damlamaya başladı. Niccolo minnetle iç geçirerek yokuş aşağı süzülmeye başlayan küçük dereye baktı. Nereye kadar gidecekti acaba? Niccolo zeminin durumunu anlamak için biraz daha ileriyi görmeye çalıştı. Yol açıktı. Toprak zemin insanların ve hayvanların ayakları altında çiğnenmekten taşlaşmıştı adeta. Bir at arabasının açtığı derin olmayan tekerlek izi belki biraz problem yaratırdı. Sonra bir miktar çimen vardı, sonra bir çift siyah çizme, siyah bir etek ucu... Niccolo'nun soluğu kesilir gibi oldu.

Azize! Melek! O kız on beş adım ötesinde durmuş kendisini süzüyordu.

Niccolo yutkundu. Bir şeyler söylemeyi denedi. Kekeledi. Bir açıklama yapmak istiyordu ama konuşma yeteneğini yitirmişti. Nihayet sözel olarak iletişim kurmaktan vazgeçip omuz silkti. "Ne yapayım?" der gibi ellerini iki yana açtı.

"Neyse canım, artık devam et de başladığın işi tamamla." Önce meraklı bakışlarla Niccolo'yı süzen kız talihsiz oğlanın şaşkınlığı karşısında işi şakaya vurdu. "Bari arkamı döneyim de sen rahatça işini gör. Oldu mu?" Kız zarif bir biçimde ona sırtını dönerken Niccolo ağzında bir şeyler geveledi.

"Tanrım," diye düşündü. "Orada dikilecek şimdi. Bekleyecek. O oradayken ben yapamam ki. İmkânsız. Sesini duyar." Niccolo işemekten vazgeçti. Pantolonunun kuşak iplerini bağladı, hatta fazladan önlem olarak bağları iyice sıktı. Kulakları yanıyordu. "Tamam. İşim bitti. Dönebilirsin."

Kız gülmesini tutmak istedi ama elinde değildi. Kıkırdama şeklinde başlayan gülüşü az sonra onu kahkahadan soluksuz bırakacaktı. Niccolo'nun o çatık kaşlı ciddi duruşu kızın kahkaha krizini büsbütün arttırdı. Zavallı oğlan yüzüne kibar bir gülüş oturtmaya çabaladı ama bu onun had safhaya varan gerginliğini maskelemek için yeterli olmadı.

Neden sonra kahkahalar azaldı ve kız kendini kontrol etmeyi başardı. Gözlerini kuruladı ve "Affedersin," dedi normale dönen sesiyle. "Öyle acınası, öyle suçlu gibi bir halin vardı ki. Sanki gerçekten büyük bir kabahat işlemişsin gibi. Hadi, boş ver artık. Ben kimseye söylemem. Korkunç sırrın ikimizin arasında kalacak." Yeniden kıkırdamaya başladı.

Niccolo taş kesilmişti. Perişandı. Aşağılanmanın da ötesinde bir durumdu bu. O an yaralı gururunu onarmak için sessizce çekip gitmekten başka bir isteği yoktu. Ama işkencecisi bu hassas ve can yakan konuyu ustaca değiştirip onu kurtardı. "Hadi biraz yürüyelim. Adım Giuditta. Ya seninki?"

"Niccolo," diye geveledi oğlan.

Yürürlerken kız onu soru yağmuruna tuttu. Evini, ailesini, sevdiklerini, nefret ettiklerini, ne yiyip ne yemediğini en küçük ayrıntısına kadar sordu. Niccolo bir konuda merakını zar zor giderdiğinde kız hemen başka bir konuya yöneliyordu. Oğlan sıkılmaya başlamıştı. Bu sohbet değil adeta bir soruşturmaydı.

Kendinden emin tavırlı genç kız, Floransalı Machiavelli ailesinin oğlu Niccolo ve genel olarak Hıristiyanlık adetleri hakkında bir ansik-

lopediyi dolduracak kadar bilgi topladığında durup bir soluk aldı ve, "Sen ne suskun bir çocuksun böyle," dedi. "Bütün Hıristiyanlar senin gibi az mı konuşurlar?"

Niccolo utanmıştı. Daha önce tembellik, küstahlık, saygısızlık etmekle suçlandığı olmuştu ama az konuştuğu için ilk kez eleştiri alıyordu. Oysa dostları arasında sivri dilli ve fazla konuşan biri olarak tanınırdı. Kendi konuşma yeteneğiyle gurur duyar; karşılıklı konuşmayı bir iletişimden çok düello sayardı. Hele Pagolo'yu gerçekten çok hırpalardı ama oğlan kendisiyle dalga geçilmesini büyük bir olgunlukla karşılardı. Ama bu kız onu hazırlıksız yakalamış baştan avantaj elde etmek isteyen bir kılıç ustası gibi konuşma hamlesi başlatmış, susmak bilmiyordu. Bir yandan cevap yetiştirip bir yandan çapraz sorgulamayı savuşturmaya çalışan Niccolo dilinin düğümlenmesini sonunda kızın Yahudi oluşuna bağladı. Daha önce bir Yahudi kızıyla hatta herhangi bir Yahudi'yle konuştuğu olmamıştı. Bu açıklama onu tatmin etti. Ama Niccolo henüz on ikisinde bir oğlan çocuğuydu. Huzursuzluğunun aslında kızın Yahudi oluşundan değil, yalnızca karşı cinsten oluşundan kaynaklandığını algılayamıyordu.

Kız, "Biliyor musun, ilk kez Hıristiyan bir oğlanla konuşuyorum," dedi. "Fazla üstüne gittiysem özür dilerim, ama öğrenmek istediğim o kadar çok şey var ki." Niccolo'nun yaralı gururu biraz daha deşildi.

Biri dayak yemişten beter olmuş iki dövüşçü, sohbet ederken Michele'in arazisinin çevresinde dolanıp keçi ağılına gelmişlerdi. Uzun sorgulama sırasında Niccolo onu sıkboğaz eden kızın yüzüne doğru dürüst bakamamıştı. Kızın yanı başındaki coşkulu varlığını şiddetle hissetmesine rağmen, gözlerini ayaklarına ve toprak yol üstünde tekmeleyip durduğu küçük taşlara dikmeyi yeğlemişti.

Kızın yüzünü ilk kez yakından gördüğünde hafifçe şaşırdı. Bir gece öncesinden hatırladığından çok daha esmerdi. Mehtap kendisine oyun edip o doğal olmayan beyaz ışığıyla kıza başka dünyalardan gelmiş bir hava vermiş, onu bir azize veya meleğe benzetmesine neden olmuştu. Oysa kızın azizelikle ilgisi yoktu.

Yüzlerce çeşit tebessümle kıvrılıp bükülen dolgun dudaklı, geniş bir ağzı vardı. Gür saçlı, kalın kaşlıydı. Esmerdi ama çekiciydi. Niccolo kızın görüntüsünden cesaret aldı. Onu dehşete düşürmüş olan sözel fırtına hiç değilse şimdilik dinmişti. Hıristiyan oğlanla Yahudi kız sessizce birbirlerini tarttılar.

Niccolo bir punduna getirip, "Bir soru sorabilir miyim, yoksa sırayı bozmuş mu olurum?" dedi.

"Elbette sorabilirsin," dedi kız şaşırmış gibi yaparak. "Madem öyle istiyorsun. Bak, ben senin aşırı çekingen olduğunu düşündüğüm için utanmayasın diye sürekli konuşup durdum. Eğer konuşmak istiyorsan, buyur konuş. Hiç alınmam."

Kız sohbet sırasında o kadar hızlı konuşmuştu ki, Niccolo bazen dediklerini anlamakta zorlanmıştı. Şimdi de, sanki böyle bir şey mümkünmüş gibi, onun konuşma temposunu arttırmaya çalışıyordu.

"Evet, ne bekliyorsun? Hani bir soru soracaktın? Yoksa vaz mı geçtin?" Kızın sesi gene tizleşmeye, dalgalanmaya, yükselip kontrolden çıkmaya başlamıştı. "Söylesene! Hadi söyle!"

Niccolo o sözlü cesaret gösterisi ve kahkaha tufanının ardında kızın aklından neler geçtiğini tahmin eder gibiydi. Kız gülüp konuşarak, dinleyerek, her ne olursa olsun bir işle meşgul olarak, neşeli görünüp onu iğneleyerek, sayısız anlamsız ayrıntı için onu sıkıştırarak aslında o gün yaşadığı dehşeti ve buna ilişkin anıları unutmaya çabalıyordu. Ama o dehşet, kurduğu bu kırılgan kalkanları aşıp yeniden üstüne çullanıyordu. Niccolo büyülenmiş gibi ama çaresizlik içinde kızı seyrederken maske düştü ve kızın ağzından dökülen sözlerin yerini hıçkırıklar aldı.

Kız az sonra kendini toplayıp şişmiş gözlerini kuruladı. Cesur görünmeye çalışıyordu. "Üzgünüm," diye mırıldandı.

Niccolo yalnızca, "Biliyorum," diyebildi. Ama bu sözcüğü içten gelen bir duyguyla, alışılmadık derinlikte bir anlayış ve sempatiyle söylemişti. Her ikisinin de yaşadığı o korkunç olay bir bağın oluşmasını sağladı. Orada öylece dikilip birbirlerine baktılar. Aralarında ve çevrelerinde yarım saatlik bir sessizlik yaşandı.

Suskunluğu bozan Niccolo oldu. Kızın elbisesinin kol ağzına işlenmiş, insanı ürperten sarı amblemi işaret ederek, "Nedir o?" diye sordu.

Kız, "Bir arma, bir işaret," diye kestirip attı. Söz konusu arma insan eli büyüklüğündeydi. İğneli bir tekerleğe benziyordu, ayrıca güneşin veya bir yıldızın kozmolojik tasviri de olabilirdi.

"Anlamı ne?" diye sordu Niccolo.

"Benim Yahudi olduğumun işareti," dedi kız.

"Bu her Yahudi'de bulunur mu?"

"Buna zorunluyuz," dedi kız ayrıntıya girmeden.

Niccolo, "Bu dini bir işaret midir?" diye sordu ısrarla.

"Galiba öyle ama benim dinimde bir anlam taşımıyor, sanırım sizin dininizde anlamlı."

Cevap tatmin edici değildi. Niccolo'nun aklı karışmış, merakı artmıştı. "Madem anlamını bile bilmiyorsun, o halde neden üstünde taşıyorsun?"

Kız içini çekti. Kalın kafalı bir çocuğa onuncu kez ders anlatır gibi sabırla açıkladı: "Çünkü yasa bunu yapmamı emrediyor. Benim yasam değil, sizin yasanız, Papa'nın yasası. Bütün Yahudiler bu işareti taşımak zorunda."

"Neden?"

"Yahudi olduğumuz anlaşılsın diye. Böylece bizden uzak durmaları, bizi hırpalamaları, taciz etmeleri ya da bizi Hıristiyanlığı kabule zorlamaları kolaylaşır. En çok bunu seviyorlar değil mi? Yahudi'yi dininden döndürmeye zorlamayı?" Sesine bir acılık oturmuştu.

Niccolo kızın ruh halindeki değişikliği fark etti. Ne yapması gerektiğini biliyordu. Onun dikkatini dağıtıp başka şeyler düşünmesini sağlamalıydı. "Dönme olmakta ne kötülük var? Hıristiyanlığı seçen Yahudilere daima rastlanır. Bak sana bir hikâye anlatayım. Floransa'da Gianotto adında kumaş ticareti yapan bir adam yaşardı. Müşterileri arasında İbrahim adlı zengin bir Yahudi tüccar vardı. Gianotto dostunun dürüstlüğüne ve sağlam karakterine hayrandı. İnanç eksikliği yüzünden bu iyi adamın sonsuza kadar ayıplı kalmasına ve cehenneme mahkûm edilmesine gönlü razı olmuyordu. Sonunda onu Hıristiyan yapmaya karar verdi.

"Gianotto Yahudi arkadaşına tuttuğu yolun yanlışlığını anlatmaya, Hıristiyanlığın kutsallığını ve iyiliğini sayıp dökmeye başladı. İbrahim önceleri direndi: 'Ben Yahudi doğdum öyle öleceğim. Hiçbir nedenle dinimi değiştirmem.' diyordu. Ama Gianotto ısrarlıydı. Onunla uğraştı ve sonunda direncini kırdı. İbrahim bir şartla Hıristiyan olmaya razı oldu. 'Pekâlâ, Gianotto,' dedi. 'Senin dinini deneyeceğim Ama önce Roma'ya gitmek, Kutsal Peder'i ve kardeşlerini, kardinalleri ve bütün Curia'yı[1] görmek isterim. Bütün bu ulu ve aziz insanları gözümle görürsem, neden senin inancının benimkinden daha iyi olduğunu anlayabilirim. Böylelikle vaftiz olmaya rıza gösteririm.'

"Gianotto umutsuzluğa kapılmıştı. İbrahim'in Roma'ya gitmesini engellemek için elinden geleni ardına koymadı. 'Çok uzak, senin yaşında bir adam için tehlikeli, çok para gider, üstelik hava da kötü,' dedi ama dinletemedi. İbrahim gitmekte kararlıydı. Dediğini de yaptı.

---

(1) Katolik Kilisesi yönetici kadrosu.

"Roma'ya vardığında Papa'yı, kardinalleri ve diğer din adamlarını gözlemeye koyuldu. Şaşırmıştı. Hayatında ilk kez bu kadar berbat bir grup görüyordu. Bunlarda doğal ya da doğal olmayan her türlü kötülük mevcuttu. Papalık Sarayı'nda göze girmenin yolu fahişe ve oğlanlara aracılık etmekten geçiyordu! Sonuç olarak İbrahim derin düşünceler içinde Floransa'ya döndü."

Niccolo anlattıkça açılıyordu. Kızın ilgisini çektiği açıktı.

"İbrahim döndüğünde Gianotto utancından hatta korkusundan arkadaşıyla konuşamadı. Çünkü İtalya'da yaşayan her Hıristiyan gibi onun Ebedi Şehir'de nelere tanıklık etmiş olabileceğini biliyordu. Ancak İbrahim onu çağırtınca gitmek zorunda kaldı. Ürkerek, 'Kutsal Peder'i nasıl buldun?' diye sordu.

"'Feciydi. Kardinaller de, diğerleri de öyle. Orada hiç iyi şeyler görmedim. Ne kutsallık, ne sadakat, ne örnek yaşamlar... Aksine yedi ölümcül günahın dehşet verici bir biçimde sergilenişine tanık oldum. Şehvet, öfke, oburluk, tembellik, açgözlülük, kıskançlık ve kibir gördüm. Hal böyleyken sizin Tanrınızın nasıl gazap yağdırıp bu ahlaksızlık yayan kiliseyi yok etmediğine şaştım.

Gianotto büyük bir utanç içinde susuyordu.

"Ama yapmıyor işte!" diye sürdürdü İbrahim. "Papa'nın ve rezil maiyetinin dünyada iyi ve kutsal olan her şeyi yıkmak için onca çaba göstermesine rağmen. Bu durum beni çok düşündürdü Gianotto. Bunca günahkârlığa ve yozlaşmaya dayanabilen bir kilisenin sağlam bir nedeni olmalı. Sadede gelelim; ben seçimimi yaptım. Başka ne yapabilirim? Vaftiz olmaya hazırım."

Niccolo önceleri büyük bir ciddiyet içinde anlatırken sonradan abartmaya başlamıştı. Hikâyenin beklenmedik sonu kızı o kadar eğlendirmişti ki neşeyle ellerini çırptı. "Ne güzel eller," diye düşündü Niccolo. "Ufacık."

Keyfi yerine gelmişti. Kızın takdirini kazanmıştı. Mutluydu. Çabalarıyla kızı biraz olsun rahatlatmayı başarmıştı. Hatta o kadar ki, kız ödül olarak Niccolo'nun alnına minik bir öpücük kondurma cüretini bile gösterdi.

"Beni din değiştirmeye zorlamazsan arkadaş olabiliriz," dedi kız.

"Söz veriyorum," diye yemin etti Niccolo.

"Bıktık artık ama asla vazgeçmiyorlar," dedi kız. "Yahudilere vaaz versin diye Yahudi mahallesine her hafta bir vaiz gönderdiklerini biliyor muydun? Hepimiz gitmek ve sessizce oturup dinlemek zorundayız. Yasa gereği. 'Belki içlerinden dönecek biri çıkar,' diye düşünülüyor."

"Biz de her pazar gitmek zorundayız," dedi Niccolo. "Bir pazar atladın mı doğrudan cehenneme gidersin. Sanırım herkes için aynı."

"Aynı değil," dedi kız. Gene ruh hali değişmiş, yeniden karamsarlığa kapılır gibi olmuştu." Bizim için farklı. Geldiğimiz görülsün diye bu işaretleri takmak zorundayız. Toprak sahibi olmamıza, silah taşımamıza izin yok. Akşam oldu mu dışarıya çıkma iznimiz bile yok. Ne zaman bir olay çıksa, suç Yahudilerin üstüne kalır. Veba salgını baş gösterdiğinde ne dediler biliyor musun? Güya Yahudiler kuyuları zehirlemiş! Daha neler, neler." Kara gözlerinde yaşlar birikmişti.

Uzunca bir süre hiç konuşmadılar. İnatçılıklarıyla ünlü sakallı keçileri seyre daldılar. Niccolo, Yahudilerin yaramaz oğlanları kaçırmadıklarını idrak edecek yaşa geldikten sonra onlar üstüne hiç kafa yormamıştı. Onların daima, o tuhaf âdet ve inançlarının biçimlediği kapalı toplumlarında mutlu bir şekilde yaşadıklarını düşünmüştü.

Kız yeniden konuşmaya başladığında ikindideki o canlı, coşkulu sesi gitmiş, yerini bir gece önce yol kenarında duyduğu mesafeli, kaygılı, tekdüze tona bırakmıştı: "Hıristiyan ustalar bizi resim ve heykellerinde nasıl anlatıyorlar biliyor musun? İsa'yı tanımayı kabul etmeyen Yahudileri nasıl ifade ediyorlar?"

Niccolo bilmediğini söyledi.

"Gözleri bağlanmış, güzel bir kadın olarak."

6

Yahudi Mahallesinde

KIZ O GÜN ÖĞLEDEN SONRA kesinlikle kente dönmek istediğini belirtti. Niccolo öyle sonsuz bir heves, istek, ısrar ve şevkle ona eşlik etmek istediğini gösterdi ki, gören onu aptal âşık sanırdı. Teklif zarifçe, utangaç bir gülümsemeyle kabul edildi. Akşam olmadan Floransa'da olmayı planlıyorlardı.

Vedalaşmadan önce gene yiyip içtiler. Pagolo büyük bir incelik göstererek trüf mantarı hazinesinin hemen hepsini minnet ifadesi olarak Cesca'ya sundu.

Kanun kaçaklarının başpiskoposu Michele küçük grubun önüne düşüp onları dağların arasından, karmaşık ve tehlikeli keçi yollarından aşağı indirdi. Niccolo geçtikleri yerleri aklında tutuyordu. Fırsat bulduğunda yeni dostlarını ziyaret etmeye söz vermişti. Michele üç yolcuyu dar ama işlerine yarayacak bir yol üstünde bıraktı. Bu yol onları Floransa'nın San Friano Kapısı'na götürecekti.

Niccolo kentin yayan iki saat, atla çok daha kısa çekeceğini keşfedip şaşırdı. O korku ve bitkinlik içinde bir gece öncesinin olayları fantastik boyutlar kazanmış, yol ona çok daha uzunmuş gibi gelmişti.

Pagolo yemek sonrası rehaveti içindeydi. Görülmemiş şeydi ama Niccolo onun hem uyuyup hem yürüdüğüne kalıbını basabilirdi. Niccolo güvenliğinden sorumlu olduğu genç kızla o kadar meşguldü ki tombul arkadaşı uçurumdan aşağı yuvarlansa haberi olmayabilirdi.

Niccolo, "Nereye gideceksin?" diye sordu kıza. "Annen..."

"Öldü," dedi kız onun sözünü keserek. "Hepsi öldü. Babamın iş ortağı olan Melchisadech'e gideceğim. Kapı komşumuzdur. Bundan sonra ne yapacağıma o karar verir."

"Artık sana o mu bakacak?" Niccolo'nun sesinde bir hayal kırıklığı vardı. İçten içe bir plan tasarlamış, Machivaelli ailesini kimsesiz kalmış bu talihsiz kızı hiç değilse geçici olarak, belki uzunca bir süre, hatta belki de devamlı olarak himaye altına almaya ikna edilebileceğini düşünmüştü.

Konuyu değiştirerek kıza, "Nerede oturuyorsun, tarif et," dedi.

Giuditta anlatmaya girişti ama birçok nedenden ötürü işi zordu. Öncelikle Niccolo *"borghetto"* veya *"getto"* da denilen Yahudi mahallesinin sokaklarını hiç bilmiyordu. Kıza gelince, onun da kendi mahallesinden başka bildiği yer yoktu. Şehrin içinde her ikisinin de bildiği ortak bir yer bulmaya çabalarken, Floransalılarla Yahudilerin aynı sokak isimlerini kullanmadığını hayretle keşfettiler. Giuditta'nın Via dei Macellai yani Kasaplar Sokağı dediği yeri, Niccolo'nun Via dei Giudei yani Yahudi Sokağı olarak bildiğini baştan anlayabilselerdi, işleri çok daha kolaylaşacaktı. Ama en sonunda Giuditta Niccolo'ya evinin yerini aşağı yukarı tarif etmeyi başardı.

"Köşede boş bir arsa var," diye anlattı kız. "Çöp döküyorlar. Leş gibi kokuyor. Bunu bizi taciz etmek için özellikle yapıyorlar."

"Kim yapıyor?" diye sordu Niccolo.

"Kim olacak, öküz arabalarıyla çöp taşıyan adamlar," diye karşılık verdi kız. "Dinle şimdi... Boş arsayı geçince yan tarafında kocaman bir duvar resmi bulunan bir ev göreceksin. O ev Yahudi mahallesinin girişinde yer alır.

"Çirkin bir duvar resmi. Her nedense ellerinin ve dizlerinin üstüne çökmüş bir kadının başında duran kanatlı bir adamı gösteriyor. Dinî bir konuyu anlatıyor sanırım. Tuttukları ressam yeteneksizin biri olduğundan ortaya böyle berbat bir şey çıktı. Düşünebiliyor musun, yetkililer o sevimsiz resmi yaptırmak için parayla ressam tuttular. Biri biz Yahudileri terbiye edip dönme fikrine bir adım daha yaklaştırmak amacıyla Yahudi mahallesine dinî bir resim koymanın akıllıca olacağını düşünmüş olmalı. Böylece Hıristiyanlığı anlatan kutsal bir tablomuz oldu.

"Konu babamı çok incitmişti. Amcamla birlikte yetkililere şikâyete gittiler. Resmin uygunsuz olduğunu düşündüklerini, bunu dinlerine ve hassasiyetlerine hakaret amacı taşıdığını bildirdiler. Resmi kaldırmak için izin istediler. Ne cevap aldılar biliyor musun? Dövülüp üstüne de para cezasına çarptırıldılar.

"İş bu kadarla da kalmadı. O gece biri gelip resim üstünde oynamış. Ertesi sabah duvarın önünde büyük bir kalabalık birikmiş 'Kutsala saygısızlık, kutsala saygısızlık!' diye bağırıyorlardı.

"Yeni resimde kanatlı adam hâlâ yerindeydi. Kadın da önünde diz çökmüştü. Ama... ama..." Giuditta sustu ve kıkırdadı. Kıpkırmızı kesilerek devam etti. "Ama adamın başı şimdi keçi biçimindeydi ve kadınının yüzüne doğru kılıç yerine... nasıl anlatayım... ayıp bir şey sallıyordu.

"Resmi yapan ressamı bulup hemen zavallı adamın organına müdahale ettirdiler. Dine hürmetsizlik kabul ettikleri bu olay babamla amcamın üstüne kaldı. Tutuklandılar, dövüldüler ve bir kez daha para cezasına çarptırıldılar."

Giuditta'nın sanatın kent için kullanımı konusunda verdiği ders bittiğinde Floransa'yı çevreleyen duvarlar görünmüştü. Kız aniden durdu. Niccolo da aynını yaptı. "Senden bir isteğim olacak," dedi kız.

"Ne istersen yaparım," dedi oğlan. Bunu samimiyetle söylemişti ve gerçekten de her isteneni yapmaya hazırdı.

"Dün yol kenarında bir şey buldun ve aldın. Onu bana vermeni istiyorum. Kardeşimi öldüren o kamayı ben istiyorum." Gözlerinde sakin ama duygusuz ve inatçı bir bakış vardı. "Onu bana ver ki olanları asla unutmayayım."

Niccolo, Via Romana'ya saptı ve baba evini gördüğü anda içini bir sevinç kapladı. Aynen bıraktığı gibi sapasağlam, güven veren bir duruşu vardı. Oysa yuvası dışında her şey değişmişti. Dünyası hafifçe kaymış, içindeki her şey ona göre yeniden bir düzene oturmuştu. İki gün önce bu evden çıkarken var olmayan konular, artık onun için hayati önem taşır olmuştu.

Yokluğunu babasına açıklamakta fazla zorlanmadı. Oğlunun becerikli ve sorumluluk sahibi bir çocuk olduğunu bilen Bernardo Machiavelli onun bu geliş gidişlerine alışıktı. Niccolo ara sıra, özellikle av mevsiminde birkaç gün ortadan kaybolurdu. Buna karşılık aynı şeyi büyük oğlu ve meşru mirasçısı Totto yapsa panikleyebilirdi. Totto beceriksiz ve mankafaydı. İnsanlar ona kötü şeyler yapabilirlerdi.

Ne var ki oğlunun üç cinayete tanıklık etmiş olduğunu, haydutlarla yaşadığını, daha da kötüsü Yahudilerle dostluk ettiğini bilse, meraksız Bernardo bile çılgına dönerdi.

"Demek dağlardaydın ve geceyi bir köylünün yanında geçirdin öyle mi? Hıh!" dedi Bernardo küçümser bir tavırla. Tam saatinde ailecek akşam yemeğin oturmuşlardı. "Ne yedin? Şalgam mı?"

"Ördek. Av kuşları," dedi Niccolo.

"Hazmı zor etler. Yağlıdır bunlar. Umarım yediklerini kolay sindirmek için salata da yemişsindir." Bernardo bunu söyledikten sonra karaciğer sucuğuna uzandı. Bu hareket konuşmanın sona erdiğinin işaretiydi. Bu kadar ağır bir yemeğin hazmı için de bol soslu salatayı imdada çağıracağına kuşku yoktu.

Niccolo heyecandan tıkandığından pek bir şey yiyemedi. Gece de uyku tutmadı. Ertesi gün için planlar yapıyordu. O garip ama güzel kızı ziyarete gitmeyi kafasına koymuştu.

Birbirlerinden ayrılmaları aceleye gelmişti. Vedalaşmaları umduğu gibi olmamış, en azından nazik bir el öpme faslı bile gerçekleşmemişti. Kentin kapısından içeri girdiklerinde akşam oluyordu. Birkaç adım önde yürüyen Giuditta birden dönüp, "Teşekkürler, hoşça kal," diye fısıldamış sonra da koşmaya başlamıştı. Kaçıyordu sanki.

"Bekle!"

"Olmaz," diye bağırmıştı kız koşarken arkasına bakıp. "Acelem var." Sesi git gide hafiflemişti. "Unuttun mu, akşam olunca Yahudilerin dışarıda kalmaları yasak!"

Niccolo yatağında o beklenmedik vedanın anlamları üstüne kafa patlatıp ertesi günkü coşkulu kavuşmayı planlamaya koyuldu. Çiçek götürse miydi acaba? Atla mı gitseydi? Siyah kadife yeleğini giyse daha mı şık dururdu?

Bu türden düşüncelerle yatağında dönüp durdu. Sık sık pencereye gidip kalpsiz geceyi gözlüyor, şafağın ilk ışığına ilişkin bir işaret arıyordu. Duyguları karmakarışıktı. Hem yoğun bir heyecan, hem de olağanüstü bir tatmin duyuyordu. Bir zamanlar Floransa'nın en büyük şairinin "buzla kaplı ateş" diye ifade ettiği, kendisinin henüz tanımlayamadığı bir histi bu. Kısacası Niccolo'nun duydukları aşkın ilk kıpırtıları, ilk kıvranışlarıydı.

Nihayet ışığın pembe parmakları doğu semasını okşamaya başladı. Niccolo en iyi beyaz gömleğini ve yeni beyaz külot-pantolonunu giydi. Sonunda yeni siyah kadife yeleğini giymeye karar vermişti. Kendini pek havalı buldu; tam bir kahramana benziyordu. Ev halkı uyurken aşağı indi. Birilerine yakalanırsa kıyafeti merak uyandırırdı. Neyin peşinde olduğu ortaya çıkarsa alay konusu olmaktan kurtulamazdı. Babasının üç atından birini eyerledi. Kahramanlarınkini andıran giysilerine uysun diye siyah atı seçmişti.

Niccolo bir saat süreyle dayanılmaz bir gerginlik içinde atıyla amaçsızca dolaştıktan sonra gün doğuşunun üstünden makul bir süre geçtiğine, bu saatte artık planladığı ziyareti gerçekleştirebileceğine karar verdi. Aslında saat yedi buçuk sularıydı. Niccolo nehrin karşı kıyısına geçti ve kuzey yönünde kendisine git gide yabancılaşan bölgede ilerlemeye koyuldu.

Kızın kendisine Meryem Ana'yı hatırlattığını düşünüyordu. Bu çok da mantıklıydı üstelik. Meryem gibi, Giuditta da bir Yahudi'ydi. Bal gi-

bi de benziyorlardı. Kız güzel ve hüzünlüydü. Ve de hassas. O da tıpkı *Pietà* betimlemelerindeki ölü oğlunu kollarına almış Meryem gibi dünyanın bütün hüznünü omuzlamışa benziyordu. Niccolo kızın yüzünden bin bir duygu pırıltısı geçtiğini görmüştü; üzüntü, öfke, keder, hatta umutsuzluk... Ama o hepsini dizginleyip hemen kontrol altına alıveriyordu. Onun tavırları, acılarını ortalık yerde ağlayıp feryat ederek, göğsünü döverek, kimi zaman üst baş yırtarak, yolunarak, numaradan bayılarak abartılı bir biçimde ifade eden Floransalı kadınlarınkine benzemiyordu. Bu kız tutkulu, onurlu ve mahremine düşkündü. Üstelik güzel. Hem de zeki.

Niccolo baş belası çöplüğü ve ihtilaf konusu olan duvar resmini bulmakta zorlanmadı. Görsel sanatlara hiç merakı olmayan Niccolo bile resmin ehil olmayan titrek bir el tarafından yapılmış olduğunu görebiliyordu. Melek Cebrail kocaman küt kafalı, boş bakışlı biri olarak resmedilmişti. Meryem dizlerinin üstünde müjdeyi alıyor gibi değil, yerleri ovuyor gibiydi. Bu son derece beceriksizce yapılmış duvar resminin ardında gettonun gizemli sokakları uzanıyordu.

Niccolo, anın ateşine ve kendini at üstünde havalı göstermek için yanıp tutuşmasına rağmen, Yahudilerin bu hiç bilmediği gizli dünyasına öyle son hız dalmadı. Temkini elden bırakmayarak orayı birkaç sokak geçti. Sonunda atını gönül rahatlığıyla bağlayabileceği bir meyhane buldu. Kapısının önüne bu iş için ağır demir halkalar çakılmıştı. Aynı yerde bağlı duran, sahiplerinin dönüşünü bekleyen başka atlar da vardı.

Niccolo yere atlayıp atını bağladı. Dizginler onu biraz uğraştırdı. Gergin olduğu her halinden belliydi. O kadar olacaktı elbet; şu kısacık ömrünün en önemli serüvenini yaşıyordu. Meyhane ve çevresindeki evler pek öyle beğenilecek cinsten yapılar değildi. Çoğu köhne ve tamire muhtaçtı. Niccolo dikkat çekmemeye özen göstererek sıkışık evli pis sokaktan aşağı doğru yürüdü. Yolda yaşça ondan büyük bir grup kaba tavırlı genç adam gördü. Ayaküstü, fahişe kılıklı genç kadınlarla gönül eğlendirmekteydiler. Yanlarından büyük bir ciddiyetle yürüyüp geçti. Takunyalı erkekler. Takunyalı kadınlar. Giydiği binici çizmelerinden, siyah kadife yeleğinden ve şık yünlü külot-pantolonundan rahatsızlık duydu. Süslü giysilerinin kentin bu incelikten yoksun bölümünde kendisini ele vermesinden korktu. Ama boşuna telaşlanıyordu. Kimsenin onunla ilgilendiği yoktu.

Melek Cebrail'in Kutsal Meryem Ana'nın karşısına görülmemiş bir kabalıkla dikildiği duvar resmine geri döndüğünde, köşede bir hare-

ket gördü. Oraya çoğu yoksul takımından çeşitli tipte insanların oluşturduğu bir kalabalık toplanmıştı. Niccolo ne olup bittiğini öğrenmek için aralarına karıştı ama kulağına çalınanlardan pek bir şey çıkaramadı. Kopan yaygara içinde tek anlayabildiği, sık sık tekrarlanan "Yahudi cadısı" sözcükleriydi.

Bir su deposu üstüne oturmuş olan öfkeli bir ihtiyar, bilgiç bir tavırla avaz avaz anlatıp duruyordu. Niccolo bu tipleri bilirdi. Her yerde adamları bulunur, haberi herkesten önce alır, hemen sonuca varırlardı. Adam, "Ben kömürcü Simone'den duydum," diye anlatıyordu. "Kızı bulan o. Bir adrese mal teslim etmeye gittiğinde kızı elinde bıçakla yaşlı adamın başucunda görmüş. Dediğine göre kız, adamın kanıyla bütün duvarlara eski Babil cadısının işaretlerini çizmiş."

Niccolo, "Şu çenesi düşük ihtiyarın söylediğinde biraz olsun doğruluk payı varsa, ki hiç sanmam, olay tüyler ürpertici," diye düşündü.

"Kız doğrulunca Simone onun Yahudi işareti taşıdığını görmüş. Dürüst bir tüccar ve iyi bir Hıristiyan olduğu için birkaç adım gerileyip haç çıkarmış.

"Ama kız, 'Gitme,' diye bağırmış. 'Bana gel.' Ah ne de güzel, minyon bir şeymiş; siyah saçlar, kara gözler... Sonra şeytanınki gibi boğuk bir sesle 'Bana gel,' diye tekrarlamış. Sonra yere uzanıp eteklerini sıyırmış. Bacaklarının arasında bir kuyruk varmış."

Bu hayret verici açıklama kalabalığın soluğunu kesti.

"Simone dönüp kaçmaya yeltenmiş ama kız cadıların yaptığı gibi bir sıçrayışta onun üstüne atlamış. Gözlerini tırmalarken bir yandan da Babil cadılarının dilinde küfürler savuruyormuş. Simone birden onun bıçağını çekip kendisine salladığını görmüş. Bıçak kanlıymış. Her tarafında kurumuş kan lekeleri varmış.

"Simone canından olacağını düşünüp haykırarak oradan kaçmış." Hikâyecinin ciğerlerinin kocaman körüğü, gür sesini çalıştıran makine bir an durdu. Sürpriz sondan önce dramatik bir ara vermek istemişti.

"Simone bana ne dedi, biliyor musunuz?" Sesini sır verirmiş gibi iyice alçaltmıştı. "Kızın uçtuğuna yemin edebilirmiş. Havaya yükseldiğini ve uçup gittiğini gözleriyle görmüş."

Bu mucizevi haberin sonunda merakları iyice kamçılanmış olan dinleyiciler olayla ilgili ayrıntı almak amacıyla hikâyeciyi soru yağmuruna tuttular. Hikâye, soru cevapların açığa vurduğu akıllara durgunluk veren yeni ayrıntı ve açıklamaları kapsayacak biçimde dallanıp budaklandı.

Niccolo duyduklarına inanmayarak başını yana salladı ve yoluna devam etti. Yahudi mahallesine girdi. Burada sokaklar daha dar ve sessizdi. Niccolo bir yeraltı geçidine girdiği hissine kapılmıştı. Etraf serin ve nemliydi.

Giuditta'nın tarifine uygun olarak döne döne gettonun merkezine doğru ilerledi. Sokaklar git gide daralıyor, ışık daha da azalıyordu. Kızın söylediklerini hatırlamaya çalıştı. Sokak adının Via dei Macellai yani Kasaplar Sokağı olduğunu söylemişti galiba. Tezgâhlarında tombul Hıristiyan bebekleri olan rezil kasaplar bunlar mıydı yoksa?

Az önce ardında bıraktığı Hıristiyan Floransa'nın aksine burada kimsecikler yoktu. Tek bir Tanrı'nın kulu bile. Niccolo ürkmeye başlıyordu. Uzak ihtimal de olsa, oralarda başıboş gezinen bir cadı olabileceği fikri huzursuzluğunu büsbütün arttırdı. Buraları sır doluydu. Niccolo onları pek öğrenmek niyetinde değildi. Evler hatta dükkânlar bile sırlarını açığa vermiyordu. Korkunç, merhametsiz bir duruşları vardı. Hepsinin kapıları ve panjurları dış dünyaya sıkı sıkıya kapalıydı. İnsanlar neredeydi acaba? Hem de bir cumartesi sabahında?

Niccolo, Melchisadech'in evini bulmakta zorlanmadı. Yeşil kumaşla kaplı kanepe oradaydı ama Melchisadech ortalarda yoktu. Zaten etrafta hiç kimse görünmüyordu. Niccolo neredeyse serüvenini yarıda kesip geri dönecekti. Yarın daha aydınlık bir zamanda yanına birkaç kişi alıp yeniden gelirdi. Gene caydı. Cesaretini kaybetmemeliydi. Bunu o kız için yapmalıydı. Kapıyı çaldı. Ürkek bir vuruştu bu. Bekledi. Gelen giden olmadı. İçerden duymaları için kapıyı daha kuvvetli çalması gerektiğini biliyordu. Gelgelelim bunu gerçekten istiyor muydu?

Niccolo karar vermeye çalışırken kapının çerçevesine yapışık küçük bir nesne gördü. Tırtıla benziyordu. Eğilip yakından baktı. Bu bir metal parçasıydı. Üstü ne olduğunu çözemediği birtakım sembollerle doluydu. Burası sahiden de sır kaynıyordu. İçgüdüsel olarak kendini o gizemli nesneden geri çekti.

Birden kapıya şiddetle vurdu. Parmak eklemleriyle tıklatmak yerine el ayasının dip kısmını var gücüyle indirmişti. Kız böylesinden anlıyordu besbelli. İlginç bir şey oldu. Darbenin etkisiyle ağır kapı hafifçe aralandı. Niccolo kanadı itti. Demir menteşeler gıcırdadı. İçerisi çok daha serin ve karanlıktı. Niccolo seslendi ama bir cevap alamadı. Durup gözlerinin loşluğa alışmasını bekledi. Önce karaltı gibi duran şekiller yavaştan netlik kazanmaya başlamıştı.

Bir masa, ama tersine dönmüş. Birtakım ağır, raflı dolaplar yere devrilmiş, içindekiler sağa sola saçılmış. Muhasebe ve veresiye defter-

leri yerlere savrulmuş, hepsi darmadağın olmuş... Niccolo bir kenarda bir lamba gördü, ama onu yakacak bir şeyi yoktu. Sağ tarafta köşede bir yığın dikkatini çekti. Yaklaştı. Ne olduğunu anlamaya çalıştı. Takunyalar. Yüzlerce takunya. Burada sandığından çok daha derin sırlar gömülüydü. Michele'in takunyalarla ilgili anlattıklarını hatırlamaya çalıştı. Bir devrimden mi söz etmişti ne! Bunun Yahudilerle bir ilgisi olabilir miydi? Bu da başka bir komplo muydu yoksa?

Odanın karşı duvarında bir kapı daha vardı. Buyurun bakalım, belaya bir davet daha! Niccolo ortalığa saçılmış öteberinin, tahta çanakların, teneke kupaların ve tabakların, kirli çamaşırların ve sayısız takunyanın arasından dikkatle geçerek kapıya doğru gitti. Bu Melchisadech denen adam faizci miydi yoksa hurdacı mı? Niccolo yürürken arada dönüp arkasına bakıyordu. Birden sokak kapısının kapanıvermesinden, içeri dalan şeytanın onu cehenneme sürüklemesinden korkuyor gibiydi. Önündeki kapıyı itince kenarlardan hafif bir ışık sızdı. Kapı bir avluya açılıyordu.

Avluda asmalı bir çardakla taştan bir kanepe vardı. Gidip kanepeye çöktü. Gerginliği bir ölçüde hafifler gibi olmuştu. Karanlık sokaklar boyu uzanıp giden o kasvetli, ürkünç duvarların ardında burası pek hoş bir yer, tam bir sığınaktı.

Birden bütün vücudu kasıldı. Tam arkasında bir şey kıpırdamıştı. Ayağa fırlayıp döndüğü anda ortalığı yırtan bir feryat duyuldu. Sonra bir kez daha. Korkudan olduğu yere çakılıp kaldı. Sonra ürkünç bir insan sesi işitti. Duyduğu, insan sesinden çok kızgın bir kuşun ötüşüne ya da ciyaklamasına benziyordu. Ses asma çardağının arkasından geliyordu ama oğlan asmanın sık yaprakları yüzünden sesin kaynağını göremedi. Ürkünç ses bir ara susup sonra kulak tırmalayan bir hırıltı halinde tekrar başladı. Niccolo duyduklarına hiçbir anlam veremiyordu.

Güçlükle yutkundu. "Kim var orada? Çık ortaya!" Bunu laf olsun diye söylemişti. O çardağın ardından ne tip bir saldırganın fırlayacağını bilmediğinden, şeytani sesin sahibiyle yüzleşmeyi pek istediği söylenemezdi.

"Bana dokunma. Bırak beni!" Ses, Floransa ağzıyla bir şeyler söyler gibi olup sonra gene anlaşılmaz saçmalıklarını sayıp dökmeye koyuldu. Niccolo bekledi ama ortaya çıkan olmadı.

Niccolo aradaki uzaklığı koruyup kendine geniş bir manevra alanı bırakarak tereddütle çardağın arka tarafına doğru yürüdü. Asmayla avlu duvarı arasında iki büklüm duran bir karaltı seçti. Karaltı arada hareket ediyor ve o kulak tırmalayıcı sesle bir şeyler söylüyordu.

Niccolo yaklaştı. Karaltı kımıldadı. Niccolo şimdi onun uzun beyaz saçlarını seçebiliyordu. Karaltı bir hareket daha yaptı. Bu defa Niccolo onun yüzünü görmeyi başardı. Yaşlı bir kadındı bu.

Niccolo yaklaşıp elini uzattı: "Gel ana, sana zararım dokunmaz."

Kocakarı başını çevirdi. "Bırak beni. Git buradan." Bu defa neyse ki Floransa ağzıyla konuşmuştu.

Niccolo kadını rahatlatır ve konuşmasını sağlar düşüncesiyle, "Ben Melchisadech'i arıyordum," dedi ama bu masum cümle tam tersi bir etki yarattı. Kadın bir çığlık attı ve çaresizlik içinde bir mırıltı tutturdu. Dua mı ediyordu acaba?

Sözcükler ve lanetler tufanı sona erdiğinde Niccolo isteğini tekrarladı. Kocakarı bir ciyaklama koyuverdi. Ama Niccolo'dan kurtulmanın başka yolu olmadığını anlayınca huysuz bir tavırla, "Çalışma odasında," dedi. "Şuradan git."

Niccolo avluyu geçip kadının işaret ettiği yere doğru yöneldi. Bu Melchisadech denen adamın ev ortamı sahiden pek garipti. Bu defa küçük bir kapıyı tıklattı. Cevap alamayınca yavaşça içeri sızdı.

Melchisadech tahta bir sıranın üstüne uzanmıştı. Uyuyor gibiydi. Niccolo önce gördüklerini tam olarak kavrayamadı. Adam tahta sıraya iple sımsıkı bağlanmıştı. Gözleri tavana dikiliydi. Boğazında açık bir yara vardı. Niccolo dehşetle etrafına bakındı. Çalışma odasının bütün duvarları kanla yazılmış kargacık burgacık harflerle doluydu. Gizemli Babil cadısının sembolleri.

7

Cadı Avı

"BANA SORMA," diye konuştu kocakarı hırıldayarak. "Ben bir şey bilmiyorum."

"Melchisadech'e bunu yapanı görmedin mi?"

Kocakarı darmadağın saçlarını sallayarak, "Hıı?... Neyi?" diye sordu karga sesiyle.

"Gösterdiğin nedir be çocuk? Ben körüm."

"Ya!"

Niccolo başka bir yol denedi: "Melchisadech'i bir cadının öldürdüğünü söylüyorlar. Sen hiç cadı gördün mü? Yani duydun mu demek istedim. Evde bir cadının varlığını hissettiğin oldu mu?"

"Ne cadısı? Git başımdan. Veya istersen öldür beni." Büsbütün iki büklüm oldu.

"Benden sana zarar gelmez, ana. Buraya birini bulmak için geldim. Adı Giuditta. Onu ararken..." Kocakarı ismi duyunca bir kez daha feryat etti.

"Sen Giuditta'yı nereden tanıyorsun?" diye sordu ani bir merakla savunmaya geçerek.

"Dün beraberdik. Bir yerde... karşılaştık. Ona kente kadar eşlik ettim."

Tortop olmuş kocakarının bedeni hafifçe gevşedi. Aksi suratını Niccolo'nun bulunduğu yöne çevirdi. "Bana sözünü ettiği o yabancı çocuk olmalısın. Sen o musun?"

Tarif de ne tarifti ama. "Evet, o yabancı çocuk benim."

"O halde sana güvenebilirim yabancı çocuk." Kocakarı uzun uzun iç geçirdi. Sonra şaşırtıcı bir akıcılıkla anlatmaya koyuldu: "Bu sabah erkenden geldiler. Buradan ayrılmak üzere eşyamızı topluyorduk. Giuditta, Melchisadech'e babasının amcasının ve kardeşinin başına gelenleri anlatmış, o da kaybedilecek zamanımız olmadığını söylemişti. İspanya'ya gitmeyi planlıyordu. Buradan olabildiğince uzağa. Burasının artık güvenli olmadığını söylüyordu."

"Çok geç kalmışız," diye devam etti kocakarı saçlarını çekiştirerek.

"Çok geç kalmışız. Tam Melchisadech'in yardımcısı eşyalarını ata yüklerken içeri o adam girdi."

Kocakarı derin bir soluk alıp devam etti. "'Ne o yoksa seyahate mi çıkıyordun?' diye sordu. 'Umarım kenti terk etmek gibi bir niyetin yoktur Melchisadech. Sssseninle görülecek küçük bir hessssabımız var, öyle değil mi?'"

"O nasıl söz öyle?"

"Adam aynen böyle tıslayarak konuşuyordu. Tısss sesi çıkararak. 'Yoksa korktun mu Melchisadech?' diye sordu. 'Dün ne yaptığımızı bilmek ister misin? Gidip ortaklarını bulduk. Onlarla Roma'daki şu küçük girişimini tartışmak istiyorduk. Ama ne yazık ki bizimle işbirliği yapmaya yanaşmadılar. Biz de onlara küçük bir ders vermek zorunda kaldık. Senin de öğüde ihtiyacın var mı Melchisadech? Sana da ders verelim mi? Aynı dersi?'

"Sonra Melchisadech'in haykırışlarını duydum Onu dövüyorlardı. Onu sürükleyerek çalışma odasına götürdüler. Adam devamlı feryat ediyordu. Ben bir köşeye saklandım. Sonra etraf sessizliğe gömüldü."

"Ya Giuditta?"

"Melchisadech onu uyardı. Son anda. Onu döverlerken bizim dilimizde 'Kaç kurtul. Babanı öldürenler beni de öldürmeye geldi' diye bağırdı."

"Kız o sırada neredeydi?"

"Bitişikte, kendi evinde. Toparlanıyordu. Bizimle İspanya'ya gelecekti."

"Peki uyarıyı işitti mi? Kaçabildi mi?"

"Bilmiyorum. O küçük kara şeytan Melchisadech'in uyarısını anladı. Hemen arama yapsınlar diye bitişik eve adam yolladı."

"Küçük kara şeytan da kim?"

"Tıslayarak konuşan adamla birlikteydi." Kadın biraz daha ayrıntı vererek, "Küçük kara şeytan casustur," diye açıkladı.

"Ya cadı?"

"Cadı falan yoktu," dedi kocakarı kesin bir dille. "Yalnızca o küçük kara şeytan."

Niccolo soruları bir bir sıralıyordu ama aldığı cevaplar aklını karıştırmaktan başka işe yaramıyordu. Melchisadech ölmüştü. Giuditta ortalarda yoktu. Belki de tıslayan adam ve varlığı şüpheli yardımcısı küçük kara şeytan tarafından kaçırılmıştı. Kadın kara şeytanın casus olduğunu ileri sürmüştü. Olayların tek tanığı konuya daha fazla ışık tutamıyordu.

Niccolo kadına dönüp, "Burada kalamazsın, ana," dedi. "Gidecek yerin var mı?"

"Hı," dedi kadın. "İspanya. Gel, el ver şu kocakarıya."

Niccolo onun dediğini yaptı. Bohçasını eline verip sokağa çıkardı ve köşeye kadar götürdü. Kadın karanlıklar içinde başka bir kapıyı çaldı. Kapı ancak onun gireceği kadar aralandı. Kocakarı içeri girmeden önce bomboş beyaz gözlerini ona dikip hararetle konuştu. "Giuditta'yı bul, çocuk. Ona Pisa'ya gitmesini söyle. Gemi iki gün sonra şafak vakti yola çıkacak. Söyle ona, bir daha asla buraya dönmesin." Ve gözden kayboldu.

Niccolo kocakarının anlattıklarının bir bölümünü tereddütle karşılamıştı ama ortada kesin olan bir şey vardı. Bir gün önce tanık olduğu o yol kenarı katliamı planlı olarak yapılmıştı. Melchisadech'in katli de bu korkunç tiyatronun, bu "dersss"in son perdesiydi. Katil kurbanlarının adlarını, ne iş yaptıklarını, nerede yaşadıklarını biliyordu. Olayı haydut ya da eşkıyaya yüklemek boşunaydı. Bunlar belli ki yasalardan yakalarını sıyırmakta ustalaşmış, kent içinden birileriydi.

Şimdi ne yapmalıydı? Niccolo geldiği tarafa baktı. Ne bir ses vardı, ne de bir yolcu. Yeşil kumaşla kaplı öbür tahta sırayı gördü. Ölmüş adamınkinin aynısıydı. Giuditta'nın babasınındı bu. Adam sağlığında faizcilik işini buradan yürütüyordu besbelli. Demek Giuditta'nın evi burasıydı. Niccolo evi uzaktan şöyle bir inceledi. Diğer evlerden bir farkı yoktu. Hiç sır vermiyordu.

Dikkatle eve yaklaştı. Kapının pervazında, daha önce görmüş olduğu metal tırtılın aynısı vardı. Bir gizli ittifak? Bir gizli cemiyet?

Kız artık burada olamazdı. Kapı bir-iki kurcalamadan sonra kolayca açıldı. Kilit kırılmıştı. Niccolo içeri adım attığında Melchisadech'in evindeki karmaşanın aynısıyla karşılaştı. Her taraf darmadağındı. Burası daha da beter altüst olmuş, masalar sandalyeler devrilmiş, çekmeceler boşaltılmış, kitaplar ve hesap defterleri parça parça edilmiş, şilteler deşilmiş, çanak çömlek kırılıp dökülmüştü.

Niccolo duyulur duyulmaz bir sesle, adeta fısıldar gibi kıza seslendi. Cevap yoktu. Kim olduğunu seslenerek usulca odadan odaya geçti. Her yer savaş alanı gibiydi ama ortalıkta kimsecikler yoktu. Kaos, dağınıklık, korkunç bir yıkım ve takunyalar, dağ gibi takunya yığınları. Tam bir çıkmaz.

Beklemeli miydi acaba? Kız bir zaman sonra eve dönmek isteyebilirdi. Birden dışarıda birtakım gürültüler duyuldu. Birileri geliyordu. Giuditta olamazdı. Eve bir grup atlıyla birlikte dönecek hali yoktu ya.

Kulağına erkek sesleri geldi. Kapı gürültüyle itilerek açıldı. Niccolo son anda kendini kırık mobilyaların arkasına attı. Soluk bile almıyordu.

"Şu Calandrino denen sersem nerede acaba? Burada gözcülük edecekti güya."

"Belki uyuyakalmıştır. Bahçeye bakın." Epeyce bir arama taramadan sonra sersem Calandrino bulundu. Adam gözlerini ovuşturarak avlu tarafından çıkıp geldi.

"Günaydın be, Calandrino!" diye bağırdı gruptan birisi, "Ne haber?"

"Ne haber olsun ki?" dedi adam safça.

"Gelen giden oldu mu? Cadı döndü mü?"

"Hayır, kimse gelmedi. Cadı filan yok."

"Gelse de duymazdın ki zaten. Nasıl, yatağın rahat mıydı bari?"

"Arka taraftaki tahta sıraya uzandım," diye itirafetti Calandrino esneyerek. "Güneş de vurmuştu. Ne güzeldi, sıcacık."

Birden içeri bir başkası daldı. Niccolo saygı sözcüklerinden adamın grubun lideri olduğunu anladı. "Küçük cadı tüneğine döndü mü?" diye sordu adam tıslar gibi. "Küçük Giuditta babasına ve kardeşine kavuşmak istemiyor mu?"

Niccolo'nun karnına bir sancı saplandı. İçini dağlayan korku yüzünden kusacağını hissetti.

"Henüz gelen giden yok Ekselansları," dedi gözcü. "Daha ne kadar beklememizi emredersiniz?"

"Çok beklemenize gerek kalmayacak. Ssssimone muhafızlarla yola düştü çoktan. Cadı hikâyesini Kaptan Oca'ya ve burayla Signoria arasında her önüne gelene anlattı. Bütün kent o küçük Yahudi cadıssssını konuşuyor şimdi. Birazdan hepsi 'Kan isteriz' diye haykırmaya başlarlar. Yahudi kızın kanını.

"Hakları da var tabii. Parçalanmış bir ceset gösterdik onlara. Adak sunmanın işaretlerini aynen taşıyor. Şüphe çekmeyecek bir tanık, işi Yahudi cadısının yaptığını anlatıyor. Sonuç olarak halk galeyana gelmiş durumda. Namuslu insanlar Yahudilere karşı önlem alınmasını isteyecekler. Sert önlemler talep edilecek. İbrahim'in birkaç işbirlikçisinin daha yola getirilmessssi gerekecek. Akıllı olanlar kenti terk edecekler. Kalanların ödleri kopmuş olacağından ne denirse onu yapacaklar. Faizcilik ve bankerlik işi gene bizden sorulur hale gelecek. Yahudiler tekrar bize kafa tutmayı akıl edene kadar çok zaman geçer. Ne yapalım, iş iştir."

"Evet ama ya cadıyı bulamazsak?" diye sordu gruptakilerden biri.

"Bulacağız. Simone onu tanıyor. Kızı bulana kadar muhafızlarla kapı kapı dolaşacak. Ödül de koyacağız."

"Ya kız kaçmayı başarırsa?"

"Planımın güzelliği de bu ya. Birkaç gün içinde onu bulamazsak, intikam çığlıkları öyle bir ayyuka çıkacak ki, sonuçta öyle ya da böyle bir Yahudi cadısı yaratılacak, peşine düşülecek. Halk bu konuda çok beceriklidir. Kurbanları şıp diye bulurlar. Merak etme. Şu veya bu Yahudi cadısı adaletin karşısına çıkarılacak. İbreti âlem için yakılacak. Aşağısı kurtarmaz. Böylece halka bir seyir imkânı sağlanmış, Yahudilere de bir dersss verilmiş olacak. Politika dersssi... Bu arada, olur da bizim küçük cadı Giuditta ortaya çıkarsa, o da talihsiz ailesiyle aynı sonu paylaşacak." Tıslayan adam bunları söyleyerek emrindekileri uyanık olmaları konusunda uyardı ve ani bir hareketle odadan çıktı.

Lider çıkınca mahmur gözcü diğerlerine, "Bir şeyler içelim mi?" diye sordu. Güvenlik, iş dünyası ve politikanın üç muhafızı birlikte ön odaya geçtiler. Niccolo az sonra ayyaşlık dayanışmasının işareti "sağlığa, bize, şansa..." türünden sözler duydu.

İçki faslı hızlı geçti ve her zaman olduğu gibi yerini taşkınlığa ve dolanan dillere bıraktı. Niccolo kurtulmak için bu durumdan yararlanabileceğini düşündü. Sarhoş olduklarından onu kolay fark edemezlerdi.

Yeterince içildiğine kanaat getirdiğinde saklandığı köşeden yavaşça çıktı. Ön kapıdan kaçması söz konusu olamazdı, çünkü adamlar tam o araya yayılmışlardı. Tek umudu avluydu.

Kader bu ya, Niccolo tam çıkacakken sulu bir göz bahçe tarafına kaydı. Hemen ortalık ayağa kalktı.

"Hey, kim var orada! Dur bakalım. Çık ortaya!" Üç adam toparlanıp ayağa kalkmaya çabaladılar. "Yoksa küçük Yahudi cadısı evine mi döndü?"

Niccolo tek şansını kullandı. Bir çığlık attı. Düşmanları bir an için neye uğradıklarını şaşırdılar. Sonra dönüp arka duvara koştu. Mümkün olabildiğince yükseğe zıpladı. Son anda duvarın tepesine tutunmayı başardı. Tuğlalar canını acıtıyordu. Ellerini bırakmadı. Kendini yukarı çekip öbür tarafa atladı. Nereye düştüğünü bilmiyordu ama riski göze almak peşindeki üç canavarın eline düşmekten iyiydi.

Niccolo birden kendini bambaşka bir dünyada buldu. Paçavralar, paçavra öbekleri, her çeşit, büyüklük ve renkte kumaş parçaları, kabarmış bez dalgaları halinde her yeri kaplamıştı. Niccolo paçavra okyanusunun içindeki boşluklarda, sessiz ve donuk bakışlarla kendisine bakan altı yüz gördü. Acılı yüzlerdi bunlar. On iki suçlayan göz. Yaşlı

kadınların dimdik bakışları. Kadınlar yere oturmuş paçavraları elden geçiriyor, iyilerini ayırıyorlardı. Hiçbiri kımıldamadı. Hiçbiri tek söz söylemedi.

Niccolo duvarın öteki tarafından gelen seslerden, sarhoş saldırganların duvara tırmanmaya uğraştıklarını anlıyordu. Biri tepetaklak yeri boylamıştı ama vazgeçmeyecekleri belliydi. Niccolo telaşlandı.

Birden paçavracılardan biri sıska kolunu kaldırıp kuru parmağıyla sol taraftaki küçük yeşil kapıyı işaret etti. Niccolo hiç tereddüt etmedi. Tanrı sizinle olsun! Bir anda gözden kayboldu.

Bir saniye sonra tıslayan adamın yanındakilerden biri paçavracı kadınların ortasına düştü. Onu ikincisi izledi. Zalim, tehditkâr, silahlı iki adam. Kadınlar gene istiflerini bozmadılar. Kimse konuşmadı. Sıska kol tekrar havaya kalktı ve kuru parmak yolu gösterdi. Adamlar bağıra çağıra, Niccolo'nun kaçtığı kapının tam aksi yönündeki mavi bir kapıdan çıkıp gittiler.

8

Şaşkınlara Rehber

NİCCOLO'NUN KENDİNİ DIŞARI ATTIĞI KAPI bir geçide, geçit bir sokağa, sokak daha büyükçe bir sokağa açılıyordu. Bu körlemesine kaçış sırasında tek düşüncesi sağa sola çarpmadan, kaygan taş zeminde düşmeden oradan uzaklaşabilmekti. Sonunda her dem tetikte duran Melek Cebrail'in boş yere nöbet tuttuğu meydana ulaştı. Ama Yahudi mahallesine doğru giden kalabalık bir üniformalı muhafız grubunun yaklaştığını görünce saklanmak için kendini bir yan sokağa atmak zorunda kaldı. Askerlerin arkasından Yahudi karşıtı sloganlar atan küçük bir yurttaş grubu geliyordu. Korkusuz muhafızların başındaki çelimsiz, biçimsiz karaltıyı tanıdı. Küçük kara şeytan muhafızların başıyla heyecanlı bir konuşmaya dalmıştı.

Belli ki kızın peşine düşmüşlerdi.

O güzel, tatlı kızın. Yahudi işaretli. Siyah saçlı. Kara gözlü. Bıçak.

Sakinleşmeye çalıştı. Başka bir kızı da arıyor olabilirlerdi. Siyah saçlı, kara gözlü, bıçak taşıyan güzel bir kız... Bu tarife uyan yüzlerce, hatta binlerce Yahudi kızı vardı.

Bir rastlantı eseri son derece aşağılık, gizli gerçeklere tanık olmuştu. Ne var ki gizli bir iş çevrildi mi, bunun gizli tanıkları da olurdu. Etrafında türlü cinayet ve komplo dönüyordu. Hepsinin odağında dillendirilmeyen bir ders vardı ama bunun ne dersi olduğu, kime verilmek istendiği belli değildi. Öğretmen de meçhuldü üstelik.

Niccolo nemli çimenlere oturarak saatlerce muhafız grubunun gettodan çıkmasını bekledi. Demek ki görevi burada sona eriyordu. Bu korkunç bekleyiş yaşadığı serüvenin yürekler acısı, kaçınılmaz sonundan bir önceki bölümdü. Çamurlu çimendeki nemin yavaş yavaş şık beyaz külot-pantolonuna geçtiğinin, güzel yeleğinin kir pas içinde kaldığının farkında değildi.

Nihayet demirin demire, demirin taşa vuruşunu duydu. Muhafız grubu gettodan çıkıyordu. Adamlar karanlık sokağın başında belirdiklerinde soluğunu tuttu. *Deo gratias!* Tanrıya şükür! Kimse yakalanmamıştı. Cadı filan yoktu.

Niccolo yanından geçen muhafız kıtasındaki konuşmalara kulak verdi. Muhafızların başı, "Merak etme. Yakalayacağız onu." diyordu. "Her kapıya adam diktik. Dışarı çıkacak her at arabası aranacak. Kentin çıkışları şarap tulumunun ağzı gibi sımsıkı kapatılacak." Kara şeytanın önlemleri onayladığı belliydi. Bu kararlılık içinde yürüyüp uzaklaştılar.

Niccolo büyük bir sevinç içinde meyhaneye kadar koştu. Atını oraya bağladığı andan bu yana asırlar geçmiş gibi geliyordu. Uslu uslu bekleyen hayvanına atlayıp eve doğru yola çıktı. Ama, artık sevdiceği olarak düşündüğü kızın kurtuluşuyla ilgili sevinci fazla sürmedi. Kentin kapalı kapılarından birinin yakınından geçerken, muhafızların görev başında olduklarını, son derece kaba davranışlarla sorgulama yaptıklarını, her şeyi didik didik aradıklarını gördü. İşi gerçekten de şarap tulumunun ağzı gibi sıkı tutuyorlardı.

Niccolo sersemlemiş bir halde Via Romana'nın yolunu tuttu. Yeniden korku ve kaygılara teslim olmuştu. Bundan sonrasını atına bıraktı. Artık nasıl olsa evin yolunu bulurdu. Sadık hayvan sonunda sahibini Machiavelli'lerin kapısına ulaştırdı. Niccolo rüyadaymış gibi eyeri ve dizginleri çıkardı. Hayvanın suyunu, yemini verip ahıra kapattı.

Ağzı tükürük dolmuş, içine bir de acı tat karışmıştı. Yerdeki samanların üstüne tükürdü. Evin o kocaman, geçit vermez kapılarını kapatıp ağır demir sürgüleri çektikten sonra küçük şarap penceresini açıp sokağı inceledi.

Varlıklı birçok Floransalı gibi babası Bernardo'nun da üzüm bağları vardı. Şarap üreticiliği yapıyordu. Dolgun, iyi bir şarap üretiyordu. Üretim fazlası oldu mu Bernardo malını o pencereden satışa sunardı. Via Romana'daki her evin kapısında omuz hizasına gelen bir şarap penceresi bulunurdu. Niccolo, "Şarap penceresi casusların da işine yarayacak bir fikir," diye geçirdi içinden.

Tarama sonunda farklı bir durum dikkatini çekmedi. Sokak o her zamanki kadın erkek ve hayvan kalabalığıyla dolup taşıyordu. Ne görmeyi ummuştu ki?

"Pssst." Niccolo boş bulunup olduğu yerde zıpladı. Sinirleri olup bitenler yüzünden son derece zayıflamıştı zaten. Ses zeytin ve sirke fıçılarının oradan gelmişti. Ama paniği uzun sürmedi. Kız kardeşleri Primerana ve Ginevra oradaki fıçıların arasında koşup oynamaya bayılırlardı. Evler yapar, mahalleler oluşturur, hatta kırık fıçılardan krallıklar kurarlardı. Eski çuvallardan çadırlar diker, saatlerce içlerin-

de hayali delikanlıları ağırlarlardı. Niccolo canı sıkkın bir halde kızların saklandıkları yere doğru gitti. Oyun oynamak, gülüşmek, mutlu aile tabloları çizmek havasında değildi.

Neşesiz bir sesle, "Hadi çıkın dışarı," diye söylendi. Emri karşılıksız kalmadı. Giuditta aydınlığa doğru bir adım attı. "Ne zamandır seni bekliyorum," dedi sanki olağanüstü bir durum yokmuş gibi. "Nerelerdeydin?"

"Nerede miydim?" diye şaşaladı Niccolo. "Nerede olacağım; bütün kentin altını üstüne getirdim. Bilmediğim mahallelere daldım, sizin eve gittim, Melchisadech'in... ya sen neredeydin?"

"Burada seni bekliyordum," dedi kız onun ağzını arar gibi. "Niye bu kadar geciktin?"

"Burada mı?" diye sordu Niccolo hayretle. "Benim evimde, öyle mi?" Bunları söylerken birden kızın kentte gidebileceği yüzlerce yer varken onun evine gelmiş olduğu gerçeğini kavradı. İçi ölçüsüz bir gurur ve tatmin duygusuyla doldu.

Kız onu düşüncelerinden ayırdı: "Başım biraz belada sanırım."

"Biraz mı?" diye bağırdı Niccolo. "Bir alay muhafız seni arıyor. Yakında bütün kent halkı canını almak için peşine düşecek. Silahlı haydutlar evinin önünde pusu kurdular. Sen buna biraz mı diyorsun?"

"Benim suçum değil ki."

"Söylesene, şu kahrolası küçük kara şeytan kimdir?"

"Bir casus. Lütfen küfürlü konuşma."

"Hey Tanrım," diye inledi Niccolo ani bir rahatlama duygusuyla. "Azize Meryem aşkına, sen benim evimi nasıl buldun peki?"

"Sen söyledin ya," dedi kız.

"Buradan geçerken öylesine söylemiştim. Hatırladın demek."

"Ben hiçbir şeyi unutmam," dedi kız kendinden emin bir sesle.

Niccolo kızı bulmanın şokunu atlatınca, Giuditta çabucak başından geçenleri anlattı. Hikâyesi Niccolo'nun bildikleriyle bire bir örtüşüyordu. Tıslayan adam Melchisadech'i öldürmeye gelmişti. Kız bahçe duvarının arkasından tartışmalarını duymuştu. "Melchisadech avazı çıktığı kadar bağırarak kaçmamı söyledi. Ben de dediğini yaptım."

Niccolo bir solukta kıza gördüklerini özetledi. "Melchisadech'i öldürmüşler. Olanları bana yaşlı bir kadın anlattı."

"Magda. Melchisadech'in kölesi."

"Adamın köleleri mi var?"

"Toprağı olamıyor ki," dedi kız. "Başka neler öğrendin?"

"Cinayete kurban ayini süsü vermişler. Seni suçluyorlar. Adını bile öğrenmişler."

"Yok canım." Kız anlattıklarını ve olayı hafife alıyor olabilir miydi?

"Bir de tanıkları var. Kapkara bir bücür. Yapanın bir Yahudi cadısı olduğuna yemin etmeye hazır. Kimdir o?"

"Mangal kömürü imal eden biri. Zanaati gereği öyle simsiyah gezer. Adı Simone'dir."

"Yahudi mi?"

"Melez. İşi gücü bizi gözetlemektir. Bütün evlere mal verir, bu yüzden her yere girip çıkabilir. Muhbirleri vardır. Onlara para verir."

"Kimin hesabına casusluk yapıyor?"

"İlgili taraflar adına."

"Tıslayan adam gibi mi yani? Onun kim olduğunu biliyor musun?"

"Kendini ilgili tarafların temsilcisi olarak tanıtıyor. Bazen uğrayıp babama mesaj iletir, dostça öğütler verirdi."

"İş konusunda mı?" diye sordu Niccolo.

"Çoğunlukla. Faizcilik konusunda bilgin var mı?"

"Tefecilik mi demek istiyorsun?" diye atıldı Niccolo düşünmeden.

Kız, "Sizinkiler yapınca adı bankacılık oluyor," diye yapıştırdı cevabı. "Her neyse babam ve aynı işi yapan başkaları, devlete liderlerinin heykellerini diksinler ya da şunu bunu yapsınlar diye belli bir faiz oranıyla borç para verirler. Son günlerde oranların yüksek olmasından şikâyet edilmiş, bunu düşürmemiz istenmişti. Tatsızlık o ara başladı zaten.

"Özellikle babam açısından. Babam elebaşılıkla, uyuşmazlık tohumları ekmekle suçlandı. Faizcilik yapanlar ve rehinciler dövülüp soyuldu. Evleri ve dükkânları yakıldı. Çoğu kenti terk etti."

Kız soluk alıp devam etti. "İşlerini başka yerlere taşıdılar. Babam ve Melchisadech, Papa'nın çok daha uygun bir faiz oranıyla borç para aldığını öğrenmişlerdi. Bu yüzden Floransa piyasasından bütünüyle çekiliyorlardı. Roma'ya gitme nedenlerimizden biri buydu işte..." Kızın gözleri daldı. Belli ki o yolculuğu ve acı sonunu hatırlamıştı.

"Baştan beri babanın ölümünün planlı olduğunu biliyordun öyle mi?"

"Emin olduğumu söyleyebilirim."

"O halde neden buraya döndün? Korkmadın mı?"

"Hep birlikte İspanya'ya gidecektik. İki gün içinde yola çıkmaya hazırlanıyorduk. Ben Melchisadech ve diğerlerini görmeye geldim Onlardan teslim almam gereken bazı önemli şeyler vardı. Melchisadech'in evine

baskın yaptıklarında oradan kaçtım. Gettoda saklanacak olsam beni bulacaklarını biliyordum. O nedenle kendimi uçsuz bucaksız Hıristiyan Floransası'na attım. Kapılara varmayı başarabilirsem kurtulacağımı düşündüm. Arkadaşlarım kent dışında Pisa yolu üstünde bir handa beni bekliyorlardı."

"Ya şimdi?"

Kız başını kaldırıp Niccolo'nun gözlerinin içine bakarak, "Kent dışına çıkmama yardımcı olmalısın," dedi.

"Nasıl?" diye sordu Niccolo.

Kız alaycı denebilecek bir tavırla, "Bilsem senden yardım istemezdim," dedi. "Sen cin gibisin. Bir yolunu bulursun."

Giuditta konuşma boyunca Machiavelli ailesinin üretiminin stoklandığı fıçı ve varillerin arasında oturmuştu. Niccolo şaşkınlıktan taş kesilmiş halde tam önünde dikiliyordu. Birden kızı dinlerken şık kıyafetinin paçavraya dönmüş olduğunu fark etti. Bundan çok utandı. Beyaz külot-pantolonu çamurlanmış, üstüne çerçöp yapışmıştı. Kadife yeleği yırtılmış, yumuşak pamuklu gömleği terden sırılsıklam olmuştu. Yeniden harekete geçmeden önce kahramanın bakıma girmesi gerekiyordu.

Niccolo kızı avlunun arka tarafında daha rahat ve güvenli bir yere götürdü. Burada köylülerin ve mevsimlik işçilerin kaldığı, içinde kaba şilteler bulunan bir baraka vardı. Şu ara boştu. Kızı oraya yerleştirdikten sonra yorgun argın merdivenleri çıkarak ailenin yaşadığı bölüme yollandı. Kıza yiyecek getirdi. Giuditta önce yemekleri kuşkuyla süzdüyse de sonunda dayanamayıp yedi. Herkes kızı ararken gündüz vakti yollara düşmenin aptalca olduğuna karar verdiler. Karanlığı bekleyeceklerdi. Ama ne yapmak için?

Niccolo aileyi şüphelendirmemek için akşam masadaki yerini aldı. Kir pas içinde kalmış olan kahraman serüvenci, kirli giysilerini kimse görmeden çıkarmış, yıkanıp temizlenmişti. Sofrada babası o yıl iç bakla sıkıntısı çekileceğine ilişkin bir söylev vermekteydi. Niccolo nedenini anlayamadı. O yıl yağmurdan ve güneşten yana bir sıkıntı olmamış, mevsim iyi geçmişti. "Açgözlü çiftçiler," diye homurdandı babası. "Malı stokladılar. Daha sonra yüksek fiyattan satacaklar."

Niccolo'nun zihni biri çok vahim, diğerleri ikincil derecede önem taşıyan bir alay sorunla meşguldü. Kentten nasıl çıkabileceklerini kendi kendine sorup duruyordu. Gün batımında kapılar kapanıyordu. Duvarlar tırmanılamayacak kadar yüksekti ve önleri nöbetçi kaynıyor-

du. Kente tam anlamıyla kilit vuruluyordu. Yetkililerin özel izni olmadan giriş çıkış mümkün değildi. Zihni uygulanması olanaksız seçeneklerden yorulup sürekli aşılmaz engellerle karşılaştıkça fanteziye kayıyor, aklına gizli geçitler, yeraltı kaçış yolları geliyordu. Sonra acı gerçek kafasına dank ediyordu. Gizli geçitler ancak masal kitaplarında bulunurdu. Gece kente giriş çıkış olanağı yoktu.

Yemekten sonra Niccolo'nun annesi bu kötü dünyaya ve yüksek iç bakla fiyatlarına karşı güç toplamak amacıyla özel şapeline kapandı. Babası önündeki zorlu hazım sürecini, akşam esintileri ve bir şişe fındık likörü yardımıyla daha kolay atlatabilmek için balkona çıkmıştı. Niccolo keyifsiz olduğunu ileri sürüp odasına çekildi. Gözünde bir damla uyku yoktu. Derhal kafasını toplayıp bir çıkış yolu bulması gerekiyordu.

Lancelot ve Guinevere'nin hikâyelerinden fırlamış gibi, masal kahramanlarına özgü şövalye kıyafetiyle at üstünde evden çıktığından beri, son iki günde, hatta sabahtan bu yana oldukça değiştiğini hissediyordu. O gün, daha birkaç saat önce, kırılıp dökülmüş eşyaların arasında tir tir titreyerek şeytani entrikaların planlanışına, en aşağılık ayrıntısına varıncaya dek ince ince tezgâhlanışına kulak misafiri olmuştu. Sonra tabanları yağlamıştı. Bu pek şövalyelere yakışır bir davranış değildi elbette. Riski ölçüp biçmiş, kafasını kullanmış, en akıllıcasının kaçmak olduğuna karar vermişti. Hâlâ hayatta oluşunu, atik davranmasına borçluydu. Dün ölümü görmüş, bugün yüz yüze gelmişti ve hâlâ yaşıyordu.

Sabahın masalsı düşleri çok geride kalmıştı. Giriştiği cesaret gösterisi ve şövalye havaları şimdi gerçeküstü geliyordu. Kahramanlık, gösterişli giysiler içinde at üstünde boy göstermekten çok öte bir anlam taşıyordu. Asıl yiğitlik yerlerde yuvarlanmak, duvarlara tırmanmaktı. Zamanında saklanmayı ve kaçmayı bilmekti. Ne zaman korkmak gerektiğini kavramaktı.

Daha bir gece önce bu yatağa uzandığında ne hayaller kurmuştu. Sevgilisini atının terkisine almış Pisa'ya götürüyordu. Kıza hoş hikâyeler anlatıyor, zekice esprilerle onu güldürüyor, güle konuş Arno Nehri'nin dağlar arasında kıvrılarak uzayan rotasını izleyip...

Nehir.

Hey Tanrım! Nehir her yerde karşısına çıkıyordu. Gece, gi Nöbetçi kulelerinin önünden, köprülerin altından, duvarların bentlerin kenarından akıp özgürlüğüne kavuşuyordu. Onu kimse yoktu. Kimse evrakını göstermesini istemiyordu. Ki gittiğini sormuyordu. Niccolo işi çözmüştü.

❦

Giyindi. Bu defa gece işine uygun giyecekler seçti. Siyahlara büründü. Aşağı inerken yavaşça kız kardeşlerinin odasına girdi. Ayakucundaki sandığı karıştırıp sonunda aradığını buldu.

Barınağa koşup kapıyı sıkıca örttü. Kıza elindekini uzatarak, "Giy bunu," dedi.

Giuditta, "Nedir bu diye sordu?" merakla.

"Floransa yünlüsünden bir elbise. Bizi durdurdukları takdirde sendeki Yahudi işaretini görmelerini engeller. Böylece belki konuşarak onları atlatabiliriz."

Giuditta elbiseyi alıp havada şöyle bir tuttu. "Ne de çirkinmiş," dedi. "Kolları da kısa gelecek. Gidip bana daha uygun bir şey bulamaz mısın?" Sonra güldü. "Tamam, giyeceğim," dedi. "Ama lütfen arkanı dön. Floransa'da delikanlılara terbiye vermiyorlar mı?"

Az sonra, "Hazırım," dedi kız. "Ne zaman gidiyoruz?"

"Yarım saat içinde. Çanlar çalınca kapılar kapanır. Sokaklarda kimseler kalmaz."

"Muhafızlar dışında," dedi Giuditta.

"Öyle," diye onayladı Niccolo. "Onları boş ver şimdi. Yüzme biliyor musun?"

"Elbette biliyorum," dedi kız gözlerini kaçırarak.

"İyi," dedi Niccolo. "Nehir yoluyla kaçacağız. Kulelerde nöbet tutan muhafızların tam burnunun dibinden geçeceğiz."

"Ya bizi fark ederlerse?" diye atıldı Giuditta. Nehir fikrinden hafifçe rahatsız olmuş gibiydi.

"Edemezler," dedi Niccolo. "Bunların içinde, asla!" Barınağın köşesinde yığılı çürüğe çıkarılmış, kırık fıçıları işaret etti. "Planımı dinle şimdi!"

Niccolo sözlerini bitirdiğinde Giuditta epeyce kaygılı görünüyordu ama itiraz etmedi. Yalnızca, "Gizli bir geçit olmadığına emin misin?" diye sordu.

Niccolo, "Yok," dedi. "Tek kaçış yolumuz nehir."

Toz içindeki sert yataklardan birinin iki ucuna oturmuşlardı. Aralarında Giuditta'nın ağzı açık küçük bohçası duruyordu. Niccolo onu kente geri getiren "önemli şeyler"i inceledi. Bunlar dini anlam taşıdığını sandığı bazı bozuk paralar, birkaç garip demir alet ve birkaç küçük kitaptan ibaretti. Aletleri göstererek, "Bunlar nedir?" diye sordu. "Bakmama izin var mı?" Birini alıp yakından inceledi.

"Bunlar babamındı," dedi kız. "Sikke basımı için damga. Tasarımı

babam kendi hazırlardı." Niccolo loş ışıkta gözlerini kısarak baktı. Damganın üstünde elinde terazi tutan bir kadın vardı. Gözleri bağlıydı. Adalet.

"Şuna bir bak," dedi kız Niccolo'yu dalgınlığından çekip çıkararak. Ona bir kitap uzatıyordu. Kitap Latince değildi. Harflerin fantastik, tuhaf bir görünüşü vardı. Yahudice olabilir miydi acaba? Sonra, "İbranice," diye düzeltti kendi kendini. Aslında harfler öyle tuhaftı ki, bunların herhangi bir alfabeye ait olduğu bile su götürürdü.

Niccolo kitabı karıştırırken, "Nedir bu?" diye sordu. Harfleri, ağaçlara, süslü balıklara, olta kancalarına benzetmişti. "Resim kitabı mı?"

"Avrupa'daki dost isimlerin listesi. Hatta Doğudakiler ve Afrika'dakiler de kayıtlı. Bu kişiler babamın tanıyıp güvendiği kişilerdi. Benim de güvenebileceğim insanlar. Taşımaya değmez mi sence?"

"Okuyabiliyorsan ne âlâ."

"Bu da o iş için," dedi kız neşeyle başka bir kitap uzatarak. Bu defaki, çeşitli tablolar ve şifre anahtarlarıyla doluydu. Niccolo kitapta tuhaf biçimli imgesel sembol dizilerinin yanı sıra sütunlar halinde sıralanmış Latin harfleri, Yunan ve İbrani alfabesine ait harfler de gördü. Bazı şekilleri hiç çıkaramadı. Sümerce olabilir miydi? Yoksa hiyeroglif yazısı mıydı bunlar?

"Bu anahtar kitapla diğer kitabı okuyabilirsin," dedi Giuditta." Veya mesaj yazabilirsin. Gizli mesajlar."

"Demek sen hem okuma, hem yazma biliyorsun," diye kıza takıldı Niccolo.

"İbranice, Latince, Yunanca ve tabii ki Floransa İtalyancası," dedi kız tereddütsüzce. "Ya sen?"

İbranicesi kusur kalsın, Yunancaya dahi pek hakim olduğu söylenemeyen Niccolo sustu. Yüzündeki alaycı gülüş kayboldu.

"Anahtar kitap olmadan sembolleri çözemem," dedi kız. "O kadar çok var ki karıştırabilirim. Denemek ister misin? Bak şimdi." Babasının güvendiği isimlerin listelendiği kitabı açtı ve bir sayfa çevirdi. "Gördün mü, kitap kentlere göre hazırlanmış. Sayfanın başında kentin adı yazılı."

Kız anahtar kitabı aldı, istediği sayfayı bulup açtı ve ikisini yan yana Niccolo'nun önüne koydu. "Bu sayfayı okumak için şu tabloyu kullanacaksın. Bana hangi mesaj için hangi tabloyu kullanmak gerektiğini nereden bildiğimi sorma. Bu çok karışıktır. Güven bana. Hadi, şifreyi çöz, sonucu bul bakalım!"

Niccolo çok meraklanmıştı. Giuditta'nın verdiği kitapta sembollerin karşılığını aramaya koyuldu. Harfleri birleştirmek biraz zaman aldı. İçerisinin loş oluşu işini büsbütün güçleştiriyordu. L-E-P-O-R-E-S. Lepores. Bu Latincede tavşan demekti. E, şimdi ne olacaktı peki? Niccolo'nun kafası karıştı. "Bu nedir şimdi? Bundan nasıl bir anlam çıkarmam gerekiyor?"

"Henüz işin yarısındasın," dedi kız." Harflerin hepsini çıkardın ama 'lepores' belli ki bir şifre. Bunun için şifreleri gösteren başka bir tabloya bakmalısın. İşte şurada."

Niccolo parmağını kızın gösterdiği sütunun üstünde kaydırdı. Burada hayvan, kuş ve balık isimleri listelenmişti. "Lepores"i buldu. Yanında *"gentes florentinorum"* yazıyordu. Floransalılar! Bu, Floransa sayfasıydı! Niccolo kendi şifre çözme yeteneğine hayran kaldı.

"Bir deneme daha yap," dedi kız. "Şunu bul bakalım." Sayfanın altını işaret ediyordu. Niccolo o madde üstünde çalışmaya koyuldu. Diğer maddelerle karşılaştırdığında bunun farklı bir el tarafından yazılmış olduğunu görüyordu. Semboller daha bir özenle çizilmişti. Daha kolay seçiliyorlardı. Harfleri yüksek sesle okudu: M-A-C-H... birden durup kıza baktı. Ne çıkacağını anlamıştı.

"Durma," dedi kız. "Devam et. Bitir!"

Niccolo bitirdiğinde ortaya şu sözcükler çıkmıştı:

Machiavelli, Niccolo, Via Romana

Giuditta yavaşça eline dokundu. "O maddeyi ben ekledim," dedi. "Bugün öğleden sonra, seni beklerken."

Niccolo duygulanmış, biraz da utanmıştı. Neyse ki loş ortam yüzüne basan kızıl rengi gölgeledi. Kitapları elinden bıraktı. Utancını gizlemek ister gibi aceleyle konuştu: "O sonuncu kitapta ne var? Gene şifreler mi?"

"Hayır, bu başka," dedi kız. "Bu babamın en sevdiği kitaplardan biriydi. Onun anısına yanıma aldım. Hem bana da faydası olabilir. Maimonides tarafından yazılmış çok eski bir kitap bu."

Niccolo küçük cildi evirip çevirdi. "Adı ne?"

"*Şaşkınlara Rehber*."

Giuditta sustu. Düşünceler içinde bohçasını toplamaya koyuldu. Niccolo onun birkaç parça değerli eşyasını kırmızı kumaşın içine özenle yerleştirişini seyretti. Kız bohçayı sarıp bağlamadan önce Niccolo ilk sayımda gözünden kaçmış bir nesne fark etti. Düzgün kara sapına anlaşılmaz bir işaret oyulmuş, küçük, dengeli bir kamaydı bu. Arka arka-

ya çalan çanın kulağı rahatsız eden tiz sesi kent kapılarının kapandığını haber verdi.

İki kafadar Machivaelli ailesinin evinden sessizce dışarı süzüldüler. Niccolo'nun kararlaştırdığı yoldan nehre doğru ilerlediler. Büyük meydanlara, kalabalık geniş sokaklara fazla yaklaşmadılar. Floransa'nın arka sokaklarını ve loş geçitlerini kullanarak dolaylı bir yol izlediler.

Niccolo'nun görüntüsü çok tuhaftı. Bir bölümü kırık bir fıçıyı kaplumbağanın kabuğu gibi sırtına vurmuştu. Bu yüzden iki büklüm yürüyordu. Fıçının uzunluğu delikanlının boyunun dörtte üçü kadardı. Fıçının alt kısmı her adımda dizlerinin arka tarafına çarpıyordu ama oğlan hiç tınmadan hızla ilerliyordu. Fıçının bazı tahtaları koptuğundan bir tarafı açılmıştı. Bu kısmı yukarı verdiniz mi fıçı alçak, hantal bir tekneden farksızdı.

Giuditta çevik adımlarla Niccolo'yu izliyordu ama delikanlı harcadığı güç yüzünden soluk soluğa kalmıştı. Hesabına göre gizli gece yolculuğunun yarısına geldiklerinde soluklanmak için durdu. Giuditta evden ayrıldıklarından beri hep yaptığı gibi etrafı gene büyük bir şaşkınlıkla süzmeye koyuldu. İnsanlardan arınıp mehtaba bürünen kent onun için alışılmadık bir manzaraydı. Kentin bu halini daha önce hiç görmemişti, çünkü Yahudilerin karanlık bastıktan sonra dışarı çıkmaları yasaktı.

Tam bir gece kuşu olan Niccolo uykuya yatmış sessiz kenti daha önce çok gördüğünden bu defa onun dingin güzelliğiyle ilgilenmedi. Onun yerine yol arkadaşının şaşkın yüzünü, kanlı canlı kadınları hortlağa ve meleğe çeviren mehtabın aydınlattığı yüz hatlarını seyretmeyi yeğledi.

Koyu gölgelere ve içerlek kapı girişlerine yakın yürüyorlardı. Gerektiği zaman buralara sığınabilirlerdi. Niccolo dikkatini, rotası ve stratejisi üstünde yoğunlaştırmıştı. O ana kadar her şey yolunda gitmişti ama henüz işin zor kısmını atlatmamışlardı. Nehrin gece halini düşünüp ürperdi. Suda şişmiş kedi köpek leşleri olurdu. Bazen de cesetler yüzerdi. Kimi kent ahalisindendi ama bazıları da nehrin yukarı kısmından, Bibbiena veya Poppi'den sürüklenip gelirlerdi. Ya suyun kapkara yüzeyinin altı? Orasını Tanrı bilirdi. Fareler yüzebiliyorlar mıydı acaba?

Ponte alla Carraia adındaki köprünün hemen yakınında nehre ulaştılar. Niccolo kaçış için bu bölgeyi özellikle seçmişti çünkü bu kesim suyun kenarına kadar barınaklar ve ambarlarla doluydu. Varlıkları

dikkati çekmezdi. Fıçıyı indirdi ve derin bir soluk aldı. Buraya kadardı işte.

Giuditta bu kez derin bir kaygıyla ona baktı.

"Ben aslında yüzme bilmiyorum," dedi.

"İşte asıl şimdi Tanrı yardımcımız olun," diye düşündü Niccolo. Artık geri dönmek için çok geçti. "Yüzmene gerek yok," dedi. "Suyla birlikte akıp gideceksin. Fıçıya tutun ve kendini akıntıya bırak. Merak etme, boğulmana izin vermem. Hadi hazırlan şimdi. Eteğini toplayıp bağla ki bacaklarına dolanmasın."

Niccolo suyun kıyısına indi. Karşı tarafa baktı. Suda yüzen herhangi bir döküntü yoktu. Nehir sanki biri üzerine bolca yağ dökmüş gibi dümdüz ve kıpırtısızdı. Elini karanlık suya daldırdı. Soğuktu ama dayanılırdı. Aralıkta değil eylülde olduklarına dua etti. Gömleğini çıkarıp külot-pantolonunun bağlarını gevşetti. Birkaç kez eliyle su alıp çıplak bedenine çarptı. Giuditta birkaç adım ötede durmuş onun bu garip hazırlığını izliyordu.

Dayanamayıp, "Ne yapıyorsun böyle?" diye sordu şaşkınlık içinde.

"Alışmak için," diye açıkladı Niccolo. "Birden soğuk suya girersen ani ısı değişikliği mide kaslarında şiddetli bir kasılmaya yol açar ve bu da hazmı engeller. Bu durum öldürücü olabilir. Boğularak öldüğü söylenen çoğu insanın aslında suda boğulmadığını biliyor muydun? Sürünerek kıyıya çıkar, sıkışma hissinden dolayı tıkanıp ölürler.

"Sahi mi?"

Karşılıklı geçip fıçıyı birlikte havaya kaldırdılar. Tahtaları olmayan üst kısmı başlarının üstüne gelecek şekilde tutup, yavaşça aşağı indirdiler. Tepelerinde her ikisini de içine alan, garip bir miğfer görünümündeki varille her seferinde yanlamasına bir adım atarak suya doğru ilerlediler.

Yuvarlak tıpa deliğinden ve kurumuş fıçı tahtalarının aralıklarından sızan ışıkta birbirlerinin yüzünü seçebiliyorlar, buralardan giren hava sayesinde soluk alıyorlardı. Yavaşça suya girdiler. İlk anda soğuk suyla ürperdiler.

Su önce ayak bileklerine, sonra dizlerine yükseldi. Nehrin zemini çamurlu, yumuşak ve kaygandı. Niccolo, Giuditta'yı uyarmıştı. Su kalçalarına yaklaştığında zemin keskin bir eğimle aşağı inecek, ayakları yerden kesilecekti.

Kız, "Ayy," derken başı suya gömülüverdi. Niccolo içgüdüsel bir hareketle iki ayağını öne uzatıp onu tuttu ve yukarı çekti. Başı suyun altından çıkan kız, öksürüp su tükürdü. Giuditta'nın bir an nefesi daral-

dı ama hemen toparlandı. Niccolo, "İyi misin?" diye sordu heyecanla fısıldayarak.

"Sanırım," dedi kız öksürerek.

"Ayağın mı kaydı?"

"Yok canım, ne kayması," dedi Giuditta işi şakaya vurarak. "Herhalde yediğim bir şey dokundu."

Yolculuk başlamıştı. Fıçı başıboş bir şekilde Arno'nun yüzeyinde sürükleniyordu. Niccolo ayaklarının birkaç makas hareketiyle fıçıyı nehrin ortasına çekmişti. Şimdi ikisi de debelenmeyi kesmişler kendilerini suya bırakmış akıp gidiyorlardı.

Niccolo ve Giuditta fıçının iç tarafında yaşama sımsıkı tutunmuş, fıçının içinde oluşan küçük hava boşluğunda başlarını suyun yüzeyinde tutmaya çalışıyorlardı. Uzun ve yumuşak bir şey Niccolo'nun bacağına değip geçti. Oğlan yılanbalığı düşüncesiyle ürperdi.

Fıçının kabuğumsu iç yüzeyi baskın, yakıcı bir koku yayıyordu. Bir zamanlar içinde şarap değil sirke depolamışlardı. Niccolo kokuyu tanıdı. Günlük sirkenin incelmiş asitli aroması değildi bu. Balzamik sirkenin o zengin ve yoğun kokusunu seçti. En az yirmi yıl beklemiş, asidi meşe fıçıda iyice yumuşamış, sıvısı yoğunluk kazanmış ve tadı iyice oturmuştu.

Niccolo herhangi bir engele takılıp kalmasın diye fıçıyı nehrin iki yakasına da yaklaştırmıyor, arada bir bacak hareketiyle fıçının nehrin tam ortasında kalmasını sağlıyordu. Nehrin tembelce akışından daha hızlı gitmemeye özen gösteriyordu. Aksi halde dikkati çekebilirlerdi.

Bu şekilde sürüklenerek yol aldılar. Onları gizleyen ve alıp götüren fıçı, tembel daireler çizerek yüzdükçe çatlaklardan giren gümüşi ışıklar sürekli yer değiştirip duruyordu. Giuditta'nın sağ gözüne vuran ışık, fıçının yavaşça dönüşüyle yüzünü tarayıp sol gözüne düşüyordu. Ağzı bir an aydınlanıyor, sonra tekrar kayboluyordu.

İkisi de konuşmuyordu. Birbirlerinin nefes alıp verişini işitiyorlardı. Niccolo birbirlerinin soluğunu yüzlerinde duyacak, hatta öpüşecek kadar yakın olduklarını düşündü.

Niccolo'nun hesabına göre nehre girdikleri noktadan yüz metre kadar sonra kenti çevreleyen suları geçmeleri gerekiyordu. Bu alışılmadık gizli gece yolculuğunun en kritik noktasına varmaları artık an meselesiydi. Şehrin çıkış noktası olan bu yerde kent surları alçalıp kıyı boyunca yüksek olmayan setler oluşturuyor, nehrin iki yakasında içi silahlı askerlerle dolu iki kule bulunuyordu. Şansları yaver giderse oradan geçip kent dışına, kırsala çıkmış olacaklardı.

Birden suyun sakin şırıltısına birtakım sesler karıştı. Yaklaştıkça konuşmalar netleşti. Kafayı bulmuş nöbetçiler bağrışıp duruyorlardı.

"Yüz... yüz elli... iki yüz." Kumar oynuyorlardı. "Seni hilebaz seni..." Birden karşı yakadan bir ses oyunu sekteye uğrattı. "Heeey, Gianuzzo, Luca, *fate attenzione!* Dikkat! Nehirden aşağı doğru gelen bir şey var. Size daha yakın. Bir göz atın."

Niccolo panikledi. Görülmüşlerdi. Yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Soluklarını tutup olacakları beklediler.

"Bu da neymiş yavvv?" dedi gözcülerden biri dili dolaşarak, "Tam seçemiyorum. Dur... yuvarlak... kısa bir şey."

"Belki bir rahip ölüsüdür," diye fikir yürüttü arkadaşı.

"Hayır Luca, bu bir fıçı. İçi içki doludur belki. Getir şu uzun sopayı. Kıyıya çekip bir bakalım."

Niccolo sezdirmeden ayaklarını çırptı. Kıyıdan olabildiğince uzaklaşıp aksi yöne kaymak istiyordu. Adamların homurdanışları onlara kadar geliyordu. Duydukları seslerden uzun tahta sopanın taş duvara çarptığını ve sert taşa sürtünerek suya yöneldiğini anladılar. Fıçının otuz santim ötesinden foş diye bir ses geldi.

"Az kalsın yakalıyorduk. Sen bırak Luca, ver sopayı bana. Beni belimden tut da iyice eğileyim." Komik bir manzara olmalıydı, çünkü karşı yakadan bir kahkaha kopmuştu.

Sopa fıçıya değdi, bir tak sesi çıktı ama yakalayamadı. Bir tak daha. "Lanet olsun. Yakalayamıyorum. Uzaklaşıyor. Hey, karşıdakiler. Fıçıyı size doğru iteleyeceğim. Bir ip atın bakalım."

Fıçının yan tarafına inen bir darbe onu fırıl fırıl döndürerek karşı yakaya yolladı. Niccolo az kalsın fıçının kenarını bırakıyordu. Ama neyse ki tutundu ve hızı biraz olsun azaltmayı başardı. "Hadi bize yardımcı olun ve şunu yukarı çekin," diye üsteledi Gianuzzo'nun sesi.

"Siz ikiniz de sarhoşsunuz," dedi karşı kıyıdaki ses.

"Lanet olsun, uzaklaşıyor. Kalıbımı basarım ki o fıçıda Portekiz'in en kaliteli şarabı vardı. Yazıklar olsun! Lanet olsun!"

"Ne diye peşinden suya atlamıyorsun o zaman?" diye takıldı öbür ses.

"Orospu çocuğu seni, hiç değilse bir kenarından tutabil..." Tartışma alevlenip hakaretler havada uçuşmaya başlarken sesler hafifledi ve uzaktan gelen birtakım bağrışmalara dönüştü. Artık yalnızca suyun sesi duyuluyordu. Tembel tembel akarak onları kurtuluşa götüren nehrin güven veren şırıltısı.

"Daha ne kadar gideceğiz?" diye sordu Giuditta. "Daha fazla tutunamayacağım." İkisinin de gücü tükenmek üzereydi. Buna rağmen yiğit Niccolo ayaklarını kızın incecik bedenine dolayıp onu kendine çekti. Kolları ve elleri fıçıya asılmaktan ağrıyordu. Kızı tutmaya, başının su üstünde kalmasını sağlamaya çalışırken bütün karın adaleleri kasılmıştı. "Az kaldı," diye fısıldadı. Yüzleri birbirlerine değecek kadar yakındı, kız titriyordu. Niccolo bunun korkudan mı yoksa üşümekten mi kaynaklandığına karar veremedi. Farkında olmadan koruma güdüsüyle kızı iyice kendine çekti ve sarıldı.

Giuditta birden, "Tamamdır! Ayaklarım dibe değdi," diye fısıldadı.

Niccolo bacaklarını açınca ayakları nehrin zeminine değdi. Suyun yüksekliği doksan santime düşmüştü. "Ayağa kalkabilir misin?" diye sordu kıza. Kız öyle ani bir hareketle kalktı ki, kafası fıçıya çarptı. Canı acımasına rağmen güldü. İkisi de gülüyorlardı. "Bir dakika kıpırdamadan dur," dedi Niccolo. "Kafanı fıçının altından çıkarma ve hareket etme. Burada kıyıya çıkmamızın uygun olup olmadığına bakacağım." Bunu söyledikten sonra derin bir soluk alıp karanlık suda kayboldu.

Birkaç dakika geçti. Giuditta çömelmiş, geceyle karanlık suları birbirinden ayıran güvenli sığınağın içinde sessizce bekliyordu. Birden içeri dolan havayla birlikte fıçı havalanıp su yüzeyinden kalkıverdi. Niccolo beline kadar suyun içinde kahramanlar gibi karşısında dikiliyordu. "Hadi gel. Kurtulduk artık," diye bağırdı. Sesi biraz yüksek çıkmıştı ama sevincini gizlemeye yeltenmedi. Kızın elini tuttu, nehrin çamurlu yamacına tırmandılar. Kuru toprağa bastıklarında soluk soluğa durdular.

"Bir dakika," dedi Giuditta. "Biraz dinleneyim. Ben... bu yolculuk... beni inanılmaz..." Derin bir oh çekip kendini yere bıraktı. Niccolo üç saat önce cüretkâr planını açıkladığından beri ilk kez rahat bir soluk alıyordu. İşin en zor tarafını atlatmışlardı.

Niccolo zaferin tadını çıkararak geride kalan kara duvarları seyretti. "Aşılması zordu ama her şeyin bir yolu vardır," diye geçirdi içinden keyifle. Başarmıştı. Kızı kentten çıkarıp uzaklaştırmıştı. Bitkindi ama kendini hiç bu kadar iyi hissettiğini hatırlamıyordu.

Suya kapılmış giden minyatür Nuh'un gemisini seyrederken tek düşündüğü, onun içinde birbirlerine değerek duruşları, o yakınlığın yarattığı duygu yoğunluğu, soğuk suya rağmen uyanan o ılık duygu tatlı koku, yüzünde hissettiği o soluktu.

Niccolo ve Giuditta onca yorgunluğa rağmen fazla oyalanmadılar. Birkaç dakika içinde toparlanmışlardı. Ana yola kolayca çıktılar. Üstleri başları ıslak olduğundan üşümemek için tempolu bir yürüyüş tutturdular. Güneyden sert ama insafsız denemeyecek, taze, kuru bir rüzgâr esiyordu. Çamurdan kaskatı kesilmiş giysileri kısa sürede nispeten kurumuştu.

Geniş yolun kenarından yürüyorlardı. Bir gelen olursa hemen kendilerini karanlık çalıların arasına atacaklardı. Ama ne gelen vardı, ne giden. İki gencin arasında ortak bir savaşın ve zaferin birleştirdiği silah arkadaşlarının yaşadığı türden bir yakınlaşma doğmuştu. Birlikte risk almış, tehlikelere göğüs germiş ve kazanmışlardı. Giuditta her fırsatta gülüyordu. Haydutlarla ilgili espriler yapıyorlardı. Niccolo yolun sonsuza dek uzamasını arzuladı. Keşke o ıssız karanlık yolda birlikte güle oynaya binlerce kilometre gidebilselerdi. Bundan güzel bir dünya hayal edemiyordu.

Kıza sormak istediği o kadar çok soru, bilmek istediği o kadar çok ayrıntı vardı ki. Kız gettoyla ilgili bazı bilinmeyenleri açıklamıştı. Babasına ait rehinci dükkânındaki onca takunyanın sırrını, örneğin... Niccolo'da komplo ya da devrim çağrışımı yapan o tablonun altından yalnızca merhamet çıkmıştı. Giuditta'nın babası muhtaç insanlara küçük meblağlarda borç verirken teminat olarak onların beş para etmez eski takunyalarını kabul ediyordu. Bu insanlar yoksuldu ama ne kadar çaresiz olurlarsa olsunlar asla sadaka kabul etmeyecek kadar onurluydular. Hele hele bir Yahudi'den. Takunya teminatı, değiş tokuş ve karşılıklı borçlu olma geleneğini, ayrıca eşitlik duygusunu diri tutuyordu. Ayrıca o ezilmiş ruhlarda bir özsaygı ve onur kıvılcımı yaşatıyordu. Bir erkeğin karısının ve çocuklarının yüzüne bakabilmesini sağlıyordu.

Giuditta halkının durumunu anlattı. Yahudiler her zaman bir şekilde taciz edilmişlerdi ama bu durum son yıllarda iyice dayanılmaz bir hal almıştı. Faizle borç para verenleri, özellikle elebaşı olmak ve nifak tohumları ekmekle suçlanan babasını sürekli rahatsız etmişlerdi. Pek çok rehinci dövülmüş ve soyulmuştu. Evleri ve dükkânları kundaklanmıştı. Çoğu kenti terk ediyordu.

"Neden herkes İspanya'ya gitmek istiyor?" diye sordu Niccolo merakla.

"Orada insanımızı iyi karşılıyorlar. Bizi kabul eden birkaç yerden biri. Fransa'dan ve İngiltere'den kovulduk. Ama İspanya'da kendimizi güvende hissediyoruz. Orada cemaatimiz var. Sırf Toledo'da 70.000 Yahudi yaşıyor."

"Sen de Toledo'ya mı gideceksin?"

"Evet," dedi kız. O ana kadar süregelen neşesi kaybolmuş, yüzüne hüzünlü bir çaresizlik ifadesi oturmuştu. "Evet, Toledo'ya."

Buluşma yeri olan hanı kolayca buldular. Şafak sökmek üzereydi. Avludaki küçük Yahudi topluluğu telaşla son hazırlıklarını yapmaktaydı. Kadın erkek on iki yetişkin, birkaç da çocuk vardı. Niccolo içlerinde yalnızca gözleri görmeyen Macar kadını Magda'yı tanıdı. Eşeğe binmişti. Yüzü rüzgâra çevrili, darmadağın ak saçları savrulup duruyordu.

Giuditta onlarla İbranice bir şeyler konuştu. Kızın başından geçenleri kaygı ve merakla dinledikleri belliydi. Kız anlatırken arada endişeyle Niccolo'dan tarafa bakıyor, başlarını sallıyorlardı.

Yarım saat sonra küçük kervan korunaklı avludan çıktı ve limana doğru nehre paralel olarak kıvrılıp giden yola düzüldü. Bu yol kızı Niccolo'dan ayıracak, Pisa'ya, oradan ta İspanya'ya götürecekti. Mahzun delikanlı kafile uzaklaşıp gözden kaybolana kadar arkalarından baktı.

"Addio," demişti kız ona. "Elveda. Sonsuza dek."

9

Mendil

FLORANSA'YA SIK SIK KAR YAĞMAZ, yağsa da fazla tutmaz. Ama 1482'de Paskalya öncesi perhizin ilk çarşambasında ender bir durum yaşandı. Vahşi bir kuzey rüzgârı gece boyu kente kar taşıyıp durdu. Sabah kırmızı damlarda ve sokaklarda iki karıştan fazla kar birikmişti. Bu lekesiz örtü ertesi gün çamur, saman ve hayvan pisliğiyle karışıp kahverengiye çalan sarı renkli bir eriyik halini alacaktı, ama hâlâ bulutlardan dökülen seyrek tombul kar taneleriyle kent şimdilik o yumuşak, masalsı güzelliğini koruyordu. Sıcacık bir odada ateşin başında oturup dışarısını seyreden bir çocuk, cennetin tıpkı böyle bir yer oluğunu düşünebilirdi.

Beklenmedik fırtına alışverişe sekte vurmuş, sokaktaki insanlar yok denecek kadar azalmış, bütün işler durunca meydanlar oyun alanına dönmüştü. İhtiyarın biri uzun saplı süpürgesiyle bir meyve ağacını dürtüyor, biriken karları dallar kırılmasın diye silkmeye çalışıyordu.

Kara meydan okuyup dışarı çıkan ama yaptığına bin pişman olan yiğit yurttaşlardan biri de genç Niccolo Machiavelli idi. Karda güçlükle ilerliyordu. Kar ayaklarına yapışıyor, yürümesini zorlaştırıyordu. Her zamanki gibi tempolu gidemiyor, güç bela adım atıyordu. Kulaklarını ve ellerini pancar gibi kıpkırmızı yapan kara sövmeye başladı. Çizmelerinin kösele tabanlarından ve kalın yün külot-pantolonundan giren, derisinden sızıp kemiğine işleyen o buz gibi ıslaklığa verip veriştirdi. Her adımı insanüstü bir dayanıklılık gösterisi kılan ayak parmaklarındaki o keskin, zonklama şeklindeki acıya lanetler okudu.

Ama en çok burnundan yana dertliydi. Sabah kendini gayet iyi hissetmiş, kar yağarken çıkmakta bir sakınca görmemişti. Ama sabahın ilerleyen saatlerinde şiddetli bir nezleye yakalanmış, gözleri şişip sulanmıştı. Çeşmeye dönen burnunun akıntısını durdurmasına olanak yoktu. Mendili ihtiyaca cevap vermez olmuştu.

Silmekten burnunun derisi öyle fena soyulmuştu ki, Niccolo mendili değdirmeye korkuyordu. Çaresizlik içinde artık iki parmağının yardımıyla burnunu temizliyordu. Sümüğü avucuna akıtmak çok ayıp-

tı; bu yüzden burun akıntısını, kimsenin bakmadığı sırada, iki parmağının arasından karın üstüne sümkürüyordu.

Niccolo hayretle başını salladı. Güçlükle soluk alırken, "İnsanın kafasında nasıl bu kadar sıvı birikebilir?" diye sordu kendine. Nezle olduğunda hep aynı şeyi düşünürdü. Bu tip hastalıkları ağır geçirirdi. Derdi ona yetmezmiş gibi öğretmeni, öğrencisinin bu durumdan büyük rahatsızlık duyduğunu anlayınca onu insafsızca iğnelemişti. Kaba çocuklar gibi sümüğünü koluna silmemesi için uyarılarda bulunarak ona azap çektirmişti. Hatta işi muzipliğin doruğuna vardırmış, öğrencisine küçük yıpranmış bir kitap uzatıp günlük alıştırma niyetine görgü kurallarını tercüme ettirmişti.

Burnunu çekip duran zavallı Niccolo üstü kapalı sözcüklerle durumunu tarif edip acısını daha da dayanılmaz kılan o cümleleri Latinceye çevirmek zorunda kalmıştı. İşe Bonvicino da Riva'nın "Sofrada Elli Nezaket Kuralı"nın ilkiyle başlamıştı: "Sümkürürken veya öksürürken masaya bir şey sıçramayacak şekilde arkanızı dönün."

Niccolo o gün görgü kuralları konusunda daha başka bilgiler de edindi: "Köylüler burunlarını şapkalarına veya ceketlerine, salam imalatçıları ise kollarına ve dirseklerine silerler." Son rezil darbe mendil kullanımı konusunda kimliği meçhul bir bilgenin öğüdüyle geldi: "Yeni yıkanmamışsa, mendilinizi kimseye teklif etmeyin... Ayrıca burnunuzu sildikten sonra mendilinizi açıp, içine inciler yakutlar dökülmüş gibi incelemek hiç yakışık almaz."

Bu iç karartıcı, felaket günde ne diye evde kalmamıştı sanki? Ne diye derse gitmekte inat etmişti? Neyi öğrenmek için? "Sümük"ün Latincesini mi?

Neredeyse öğlen oluyordu ama hava ısınacağı yerde daha da soğumuştu. Niccolo alnının kara yazısını örtmek ister gibi şapkasını iyice aşağı, kulaklarına doğru çekti. Niccolo kafası sümük ve burnu boşaltma yollarına ilişkin yılların deneyimlerle dolu olarak uyuşmuş bir halde karda zor bela yürümeyi sürdürdü. Isıran soğuk dışında dış dünyayla bütün ilgisi kesilmiş gibiydi.

O sırada bir olay dikkatini çekti. Keşişin biri kayıp yere düşmüştü. İşin kötüsü adam kartopu yağmuruna tutulduğundan kapaklandığı yerden bir türlü kalkamıyordu. Kartoplarını atanlar, paçavralar içinde iki sokak çocuğuydu. Zavallı keşişin durumunu pek eğlenceli buldukları belliydi.

Niccolo'nun adalet duygusu şahlandı. Buna izin veremezdi. Saldırgan çocuklara, "Defolun! Bırakın adamı!" diye bağırdı. Cevap sol ta-

raftan tam gözüne yediği kartopu oldu. "Sizi gidi piç kuruları sizi," dedi öfkeyle. "Canınıza okuyacağım sizin." El ve ayaklarının artık iyice hissizleşmiş olmasına rağmen Niccolo dosdoğru çocukların üstüne gitti. Yerden avuçladığı karları top yapıp fırlatıyordu. Çocuklar keşişe sataşmaktan vazgeçip, kendilerinden yaşça büyük olan Niccolo'yu hedef aldılar. Ama kartopları onu durduracak gibi değildi. Niccolo birden üstlerine atladı. Küçüğünü ensesinden yakaladı. Diğeri paçasını kurtardı. Güvenli bir mesafede durup küfürler savurmaya başladı.

Niccolo'nun öfkesi kabardığı gibi çabucak sönmüştü. O pis suratlı küçük esirine vurmaya kıyamadı. Kıçına bir tekme atıp iteledi: "Hemen toz olun buradan. Adamı da rahat bırakın." Çocuklar zikzaklar çizerek kaçarken gönülsüzce arkalardan birkaç kartopu savurdu. Sonra dönüp sebepsiz saldırının kurbanına yardıma gitti.

O arada keşiş doğrulup oturmayı başarmış ama ayağa kalkamamıştı. Kendisini kurtardığı için Niccolo'ya teşekkür etti ve uzanan yardım eline minnetle yapıştı. Ayağa kalktığı an yüzünü buruşturup acıyla içini çekti. Din adamı olmasa kesinlikle küfrü basacaktı belli. "Galiba kalçamı incittim," diye inledi.

Niccolo adamı bu kadar kolayca çekip kaldırabildiğine şaştı. Keşiş tüy kadar hafifti. Avucundaki eli küçük ve zayıftı. Kadınlarınki gibi uzun tırnakları vardı.

Sıskalığına ve o kırılgan haline rağmen giysileri incecikti. Daha da ilginci, insanın iliğine işleyen o soğuktan rahatsız olmuşa benzemiyordu. Üstünde Dominiken tarikatının kukuletalı beyaz giysisi vardı. Giysi incecik ve boldu, üstelik kumaşı kardan sırılsıklamdı. Giysisinin üzerindeki kukuletalı siyah pelerin koruyucu olmaktan çok tarikatın simgesi olarak üniforma niyetine giyilmişti. Tespihi onu soğuktan ne kadar koruyabilirse o da ancak o kadar işe yarardı.

Kavgayla ısınan bedeni soğumaya yüz tuttuğu için Niccolo tekrar titremeye başlamıştı. "Sen üşümedin mi Keşiş Efendi? Donmuyor musun?" diye sordu keşişe.

"Soğuk beni rahatsız etmez," dedi keşiş. "Tensel acılardan daha beter zulümler vardır. Bu küçük önemsiz çilelerim Tanrı'ya feda olsun."

Niccolo içinden, "Tam bir fanatik," diye geçirdi. Kuşkucu ve saygısız öğretmeni onu bağnazlık saçmalığı konusunda sıkı bir eğitimden geçirmişti. Başını iki yana sallayarak keşişin üstüne kalıp halinde yapışıp kalmış karları silkelemesine yardım etti.

"Eee, burada ne dikiliyoruz?" diye sordu Niccolo. "Üstünüzü kurutabileceğiniz bir yere gidelim. Islak giysilerle dolaşırsanız ölürsünüz."

"Ben San Marco Manastırı'nı arıyordum. Buraya uzak mıdır?"

"Hayır değil," dedi Niccolo. Sonra vicdanına yenilip kendi halini hiç düşünmeden, "Ben sizi oraya götüreyim," dedi. "Şuradan gideceğiz."

Niccolo şehitlik mertebesine ulaşmak üzereyken kurtardığı adamı şöyle bir inceledi. Kulağa uzaklardan geliyormuş hissi veren tiz bir sesi vardı. Yüzü... Tanrım, adam basbayağı çirkindi. O burun ve o kaşlar. Uzun ıslak saçları tutamlar halinde ayrılmıştı. Sıska bedenine yapışmış giysileriyle ilk bakışta boğulmaktan son anda kurtarılmış bir hayvanı andırıyordu.

Yola düzüldüler. Keşiş adeta kuş gibi sekerek gidiyordu. Niccolo onun her zaman mı, yoksa incinen kalçası yüzünden mi böyle yürüdüğüne karar veremedi. Bu arada himayesine aldığı adamın fanatizmine ilişkin bir kanıt daha keşfetti. Karla örtülü dar yokuşu tırmanırlarken bir ara cübbesinin eteği havalandı. Sandaletler! Karda çıplak ayak, yalnızca sandaletle! Bunun verebileceği ıstırabı hayale çalıştı. Düşüncesi bile dayanılmazdı. Çilenin böylesi. Ürperdi.

"Kentin yabancısı mısınız?" diye sordu Niccolo.

Keşiş inişli çıkışı iniltili sesiyle karşılık verdi: "Floransa'ya ilk gelişim. Tarikat beni Büyük Perhiz vaazları için San Marco'daki kiliseye gönderdi." Bu açıklama Niccolo'nun yüreğinin sıkışmasına neden oldu.

O sabah annesine ne pahasına olursa olsun akşam onu kiliseye götüreceğine söz vermişti. Babası kilisenin yolunu bilmezdi. "Kiliseye kadınlarla çocuklar gider," sözünü dilinden düşürmezdi. Niccolo su gibi akan burnu, hapşırık ve öksürüğü ile akşamı nasıl çıkaracağını kara kara düşünmeye başlamıştı. Kiliselerin içi buz gibi olur, insanın kanı donardı. Bu haliyle o soğuğa nasıl dayanırdı? Birden bu ürkek, ıslak fare kılıklı keşişin annesinin sözünü ettiği din adamı olduğunu keşfetti. Annesi Büyük Perhiz vaazları için San Marco'ya yeni bir rahip gönderildiğinden söz edip durmuştu. Demek akşam uğrunda ayakta dikilerek arada soğuk taş zeminde diz çökerek dinleyeceği kişi, uzaklardan gelen sofu sesiyle vaaz verecek olan bu kartopu aziziydi. Kara yalınayak çıkılmayacağını dahi bilmeyen biri! "Boş ver, bunu da çileden say," diye düşündü Niccolo içinden.

"Nasıl oldu da o iki küçük canavarın eline düştünüz?" diye sordu Niccolo laf olsun diye.

"Maalesef yolumu kaybettim. Önlerinden bir o yana, bir bu yana, birkaç kez geçmek zorunda kaldım. O dolanıp duran çaresiz halimi komik bulmuş olmalılar. Bana laf attılar. O sırada ayağım kayıp düşünce

alaya başladılar. Sonra kartopu yağmuru geldi. Ama ziyanı yok. Onlara kızmadım. Bu onların suçu değil."

"Onların suçu değil mi?" diye öfkelendi Niccolo. "Küçük birer hayvandan farkları yok. Büyüyünce haydut olur bunlar."

"Eğitilmezler, terbiye edilip yönlendirilmezlerse, onlara iyi örnekler sunulmazsa, dediğin olabilir. Ama onlar Tanrı'nın çocukları..."

Niccolo, "Tanrı'nın çocukları mı?" diye atıldı. "Bunlar şeytanın dölü. Edepsizler!"

Keşiş, "Sen onlardan daha mı iyi olduğunu sanıyorsun?" dedi Niccolo'ya dönerek. Gözlerine acımasız bir bakış oturmuştu. Niccolo içlerinde kıvılcımlar görür gibi oldu. Birden o gözlere beklenmedik bir güç egemen olmuştu. "Bu soğukta ürperip titremeden durabilmek için o incecik bedene çelik katılmış olmalı," diye düşündü Niccolo. Bir güç ya da delilik. Niccolo lafı uzatmadı.

Keşiş, Niccolo'ya parmağını sallayarak, "Bırak ilk taşı en günahsız olan atsın," dedi. Sonra da neşeyle, "Ya da şimdi olduğu gibi ilk kartopunu," diyerek aralarındaki gerilimi noktaladı. "Neyse canım, sana vaaz vereceğim yerde teşekkür etmeliyim asıl. Sana minnettarım."

"Teşekkürün kabul edildi Peder," dedi Niccolo. Keşişler aynı zamanda Tanrı'nın emrinde birer rahip olduklarından saygı ifadesi olan "peder" sözcüğünü özellikle kullanmıştı.

"Bana Peder demene gerek yok oğlum," diye düzeltti keşiş. Kardeş anlamında Frate veya Fra diyebilirsin. Frate Girolamo, örneğin."

"Olur, Frate Girolamo," dedi Niccolo." İşte geldik. Meydanın karşındaki, San Marco Kilisesi. Rahip evi de köşeyi döner dönmez arkada."

Cılız keşiş durup büyük bir hayranlıkla kiliseyi seyre daldı. İlk kez bu kadar ulu, görkemli ve büyük bir yerde vaaz verecekti. "Buranın San Marco olduğuna emin misin?" diye sordu. "Ben mütevazı bir cemaat yeri bekliyordum."

"Burası Venedik değil Frate," diye karşılık verdi Niccolo. "Burada tek bir San Marco var, o da tam karşında."

"Bizim tarikat beni buraya yanlışlıkla göndermiş olmalı," dedi keşiş kaygıyla. "Ben böylesine alışık değilim. Bu... bu nasıl bir ihtişamdır böyle!"

Niccolo inanmasa da, "Kaygılanmayın, üstesinden gelirsiniz," dedi. Bu dininde imanında kara kuru adam adına sahiden de üzülmüştü. O ince düdük gibi sesiyle San Marco'nun mağarayı andıran iç mekânını doldurması olanaksızdı.

Niccolo serseme dönmüş keşişi rahiplerin yaşadığı manastır bölümüne götürdü ve girişi gösterdi. Kapıyı hafifçe tıklatıp adamı orada bıraktı. Meydana doğru yürürken bir ara dönüp keşişin ne durumda olduğuna baktı. Zavallıcık mütevazılığından büsbütün küçülmüş, biri kapıyı açsın diye orada öylece sabırla dikiliyordu. Kapı açıldı ve manastır onu yuttu.

Niccolo meydandan çıkıp Via Larga'ya saptığı anda kafasına bir kartopu yedi. Şapkası az kalsın uçuyordu. İki küçük canavar gene yolunu kesmişti. Sırf onlarla kalsa iyi; bu defa büyükçe üç çocuk daha vardı. Durum Niccolo'yu tedirgin etti. Çocukların üstlerindeki giysilerin yırtıklarından adaleli kolları ve taş gibi göğüsleri görünüyordu. Eksik dişli ağızlarını yayarak pis pis sırıtıyorlardı. Niyetlerinin ne olduğu belliydi.

Küçük canavarlardan biri, "Yakalayın onu," diye bağırdı. "Tutun onu! Yakalayın! Bana tekme attı! Onu bana verin!" Niccolo ellerine geçtiği takdirde işin kartopuyla kalmayacağını anlamıştı.

Başının belada olduğunu görüp tabanları yağladı. Ama o ıslak çizmeler ve ağrılı ayaklarıyla bu karda fazla ileri gidemezdi. Üstelik kayıp düşerse hepsi üstüne çullanacaktı. Bunu düşünmek bile istemedi. O ağızlardaki dişlerin kendiliğinden dökülmediğine kalıbını basabilirdi. Bunlar vahşi yaratıklardı. Akılla mantıkla işleri yoktu. Göze göze, diş diş diyen takımındandılar. "Yandık," diye düşündü Niccolo.

San Marco Kilisesi tam karşıda yükseliyordu. Dosdoğru oraya koştu. Aklından mabetlerin birer sığınak olduğu düşüncesi geçer gibi oldu. Kilisede emniyette olurdu. Kilisede kimse kimseye el süremezdi. Peşini bırakırlardı. Aslında başka zaman olsa Niccolo en haince ve korkunç cinayetlerin Floransa kiliselerinde işlendiğini mutlaka hatırlardı.

Koşar adım ilerledi. Sağ taraftaki küçük yan kapının açık olması için dua etti. Canavarlar ona yetişmek üzereydi. Bu durumda ana kapıya kadar gidemeyecekti. Küçük kapıyı itti ve kendini içeri attı. Kapattığı anda kapıya çarpan kartoplarının patırtısını duydu. Tak, tak, tak, küt!.. Bu canavarlar kartoplarının içine taş gömen cinsten çocuklardı. Tahmininde haklı çıktı. İnançtan ya da batıl inançtan, çocuklar peşinden kiliseye girmediler. Hemen oracıkta basamaklarda durup, "Korkak adam! Ödlek adam!" diye bağırmaya başladılar. Kartoplarını öfkeyle fırlatmaya devam ediyorlardı.

Sesler kesildiğinde Niccolo kapıyı aralayıp dışarı baktı. Canavarlar hâlâ oradalardı. Alaylar ve kartopu faslı tekrar başladı. Niccolo bir ara

cesaretini toplayıp hafiften kendini gösterecek oldu. Bir ayağıyla kapıyı aralık tutuyordu. Sağ elini yumruk yapıp sol elini de dirsek içine şaplatarak o malum işareti yaptı. Onlar ancak bu dilden anlarlardı. Müthiş bir kartopu saldırısı onu içeri kaçmaya zorladı.

Bir süre aralıktan dışarısını seyretti. Küçük canavarlar ve ağabeyleri gitmeye niyetli görünmüyorlardı. Niccolo onlar gitmeden çıkamazdı. Hay lanet! Çok yorgundu. Acıkmıştı. Donuyordu. Burnu yeniden akmaya başlamıştı. Onu resmen içeri hapsetmiş olan oğlanlara bakıp küfrü bastı. Pis köpekler; bunlar mutlaka burunlarını kollarına, hatta daha da kötüsü, masa örtüsüne silen takımından olmalıydılar.

Niccolo'nun esarete boyun eğmekten başka çaresi yoktu. Bir süre, belki ikindi boyunca kilisenin içinde oyalanması gerekecekti. Gidip bir mum yakar, hiç değilse ellerini azıcık ısıtırdı. Arada kapıya çarpan tek tük kartopları hâlâ esir olduğunu hatırlatıyordu. Kapıdan uzaklaşıp kilisenin iç tarafına yürüyecekken birden ödü koptu. Soluğunu tuttu.

Antrenin dip tarafında tek kelime etmeden ona bakan bir adam vardı. Elindeki kana bulanmış kısa kılıcı Niccolo'ya doğrultmuştu.

İkisi de kıpırdamadı. Adam gülümsüyordu. Sırıtıyordu demek daha doğru olur. Ağzı öyle gerilmişti ki gülüşü yapay duruyordu. Otuz iki dişi meydandaydı. İnci gibi dişlerdi bunlar. Adam konuşmadı. Gaddar bakışlı patlak gözlerini Niccolo'ya dikmişti. Öne doğru uzattığı kılıç milim oynamıyordu.

Teni ölü derisi gibi soluk, kül ve donuk mermer rengindeydi. Başı sarılıydı. Sol kolu askıdaydı. Gırtlağındaki açık yaradan gömleğine kan damlamıştı.

Niccolo "Çookk... özzz..ür dilerim," diyebildi. Cevap alamadı. Tıs yoktu. Korkunç bir ölüm maskesini andıran o sırıtkan yüz inatla gözünün içine bakmayı sürdürüyordu. Kılıç hâlâ Niccolo'ya çevriliydi.

Niccolo geri gitmek isterken sırtını kapalı kapılara çarptı. Kaçacak yer de yoktu. Bakışlarını yere indirdi. O deli bakışlı korkunç gözler onu tedirgin ediyordu. O sırıtış ve ürküten sessizlik. Daha fazla dayanamadı. Yana doğru bir adam attı. Bir adım daha... Belki hortlak kılıklı adamın etrafında bir daire çizebilirdi. "Size tüm saygılarımla..." diye başladı. Başını kaldırıp baktığında kocaman gözlerin artık kendisine çevrili olmadığını gördü. Adam hâlâ, az önce durduğu yere bakıyordu. Niccolo dikkatle bir adım daha attı. Bunu üst üste iki adım daha izledi. Hayret! Adam bir santim bile kıpırdamamıştı. Bakışları da, kılıcı da artık Niccolo'ya çevrili değildi. Niccolo "Tanrım," diye geçirdi içinden. "Ölü bu! Taş kesilmiş!"

Niccolo adamı baştan aşağı inceledi. Kim olduğunu, başına ne geldiğini bilemezdi ama varlıklı biri olduğu kesindi. Omuzlarında kenarı beyaz kürk biyeli, kızıl ipekten kısa bir pelerin vardı. Siyah çizmelerinin yan tarafındaki yırtmaçlardan şık kırmızı deriden yapılma çizme astarı görünüyordu. Yalnızca zengin ve iktidar sahibi kişiler bu tip çizmeler giyerlerdi. Niccolo bütün cesaretini toplayıp adama daha yakından bakmaya karar verdi.

Ve hayretten donup kaldı! Kılıcını kendisine doğrultup ecel terleri dökmesine neden olan adam bir balmumu heykelden başka bir şey değildi. Gerçek giysiler giydirilmişti. Kılıcı da gerçek bir kılıçtı. Soğuk balmumu parmakları taşlarla bezeli altın yüzüklerle donanmıştı. (Yüzükler balmumundan değillerdi ama belki sahici de değillerdi.)

Niccolo aptallığına içerledi. Işık onu yanıltmış olmalıydı. Korkunç heykelle yaşadığı o utanç verici sahneyi kimseciklerin görmediğine sevindi. Kendine mazeretler yarattı: Kiliselerde böyle heykeller bulunmazdı. Bu heykel balmumundandı ve giysileri gerçekti. Gerçek ipek kumaşlar ve kürk kullanılmıştı. Lanet olsun; özellikle o loş ışıkta insan onu canlı sanıyordu.

Heykelin arkasında duvara raptedilmiş küçük bir çerçeve dikkatini çekti. İçinde kenar süsleri ve yaldızlı minyatürlerle bezenmiş özenli bir el yazısı vardı. Yazıyı okudu:

> Kendisini düşman elinden kurtaran ulu Tanrı'ya şükranlarımız ve merhametine minnetimizle, Sevgili Lorenzo dé Medici'mizin bu heykelini Floransa halkına armağan ederiz.

Demek bu oydu: Muhteşem Lorenzo. Niccolo onu daha önce halk toplantılarında ve törenlerde yalnızca uzaktan görmüştü. Bu defa heykeli alıcı gözüyle inceledi. Eğer aslına benziyorsa, adı muhteşem olsa da yakışıklı sayılmazdı. Kocaman çarpık bir burnu, ilginç bir ağzı vardı. "Tanrım, heykelin saçları sahici!" diye düşündü.

Niccolo dalmış balmumu heykeli incelerken birden sözcüklerin üstüne basarak konuşan boğuk bir ses duydu: "Eee, nasıl buldun? Gerçeğinden farkı yok, öyle değil mi?"

"Gerçekten de oldukça..." Cümlesini bitiremedi. Hayretten donakaldı. Aynı ağız! Aynı burun! Yüz daha düzgünceydi, ama aynı yüzdü gördüğü. Bu oydu! Heykel! Muhteşem Lorenzo!

Niccolo şaşkınlık içinde bir heykele bir adama, bir sahtesine bir gerçeğine bakıyordu. Aynı gür, siyah saçlar, aynı çarpık burun, aynı

uzun, kıvrık dudaklı ağız, aynı köşeli ve çıkık alt çene... Bir tek boyları tutmuyordu. Gerçeği, heykelinden çok daha kısaydı.

Canlısı, yüzünde ölümün korku verici solgunluğunu taşıyan heykel gibi soluk benizli değildi. Elinde kılıcı da yoktu. Keyifle gülümseyerek, "Gerçeğinden farkı yok, öyle değil mi?" diyerek sorusunu tekrarladı.

Niccolo bir adama bir heykele bakmayı sürdürerek, "Evet, öyle," dedi. "Müthiş."

"Demek bunu daha önce hiç görmedin," dedi Lorenzo.

Niccolo ilk şaşkınlığını atmıştı. Dönüp Lorenzo dé Medici'ye baktı. "İlk anda gerçekten çok şaşırdım. Heykeli canlı sandım. Buranın ışığı insanı yanıltabiliyor."

"O heykeli kentin en yetenekli zanaatkârları yaptı. Yüzü biçimlendirmeleri için onlara saatlerce poz verdim. Ellerdeki ayrıntıları bile aynen aktarmakta ısrar ettiler. Projeyi Verrochio yürüttü. Mucize bir adam. Benim muhteşem heykeltıraşım Verrochio'yu duymuşsundur."

Niccolo duymamıştı. İşin doğrusu Medicilerle ilgili pek az şey biliyordu. Babasının Medici ailesine garezi vardı. Machiavelli ailesinin evinde Medici adı küçümseme ve sövgüyle anılırdı. Niccolo cehaletini gizlemeye çalışarak, "Ben kiliseye yalnızca aziz heykelleri konur sanırdım," dedi.

Floransa'nın en nüfuzlu adamı delikanlının gözlemi karşısında kahkahalara boğuldu. "Demek beni azizliğe yakıştırmadın. Doğru, değilimdir. Dünya nimetlerini ve şehveti reddeden geleneksel anlayışa göre aziz sayılmam." Yalancıktan titredi. "Şehvete bayılırım. Ondan asla vazgeçemem. Benim için değerlidir. Övgüye layıktır."

"Gene de başka açılardan beni azizden sayabilirsin," diye devam etti Lorenzo. "Sevgili Marsilio'm benim şiir, müzik, heykel, resim ve felsefenin koruyucu azizi olduğumu söylüyor."

Niccolo aşırı bir coşkuyla ifade edilen bu iddiaya nasıl bir karşılık vereceğini bilemedi. Ansızın gelen hapşırık saçma bir cevap vermesini engelledi.

Ama Muhteşem Lorenzo açılmıştı bir kere. Gözleri ışıldayarak, "Bizi hayvanlardan farklı kılan sanattır," diye konuştu. "Müzik olmasa, edebiyat olmasa ne olurduk biz? Hayvan! Yalnızca hayvan! Müzler kulaklarımıza fısıldamasa, elimizi, dilimizi kalemlerimizi yönlendirmese, biz insanlar da birer yük hayvanı olup çıkardık. Beş para etmezdik. Ama güzellik, şarkı söyleyip dans edelim diye ruhlarımızı özgür kıldı. İnsan olana yakışan iş, güzelliğin peşinden gitmektir. Sen de aynı fikirde değil misin?"

"Ah, tamamen katılıyorum," dedi Niccolo nazikçe.

Büyük adam konuşmasını sürdürdü: "Biraz şiir karalıyorum. Korkarım, bir kısmı epeyce müstehcene kaçıyor. Bu sabah yazdığım dizeler pek hoşuma gitti. Eğlenceli fingirdek şeyler. Bu berbat, iç karartıcı havadan kurtulup ilkbaharı düşünmek istedim. Yazdıklarımı dinlemek ister misin?" Cevap beklemediği belliydi. Heyecanla ellerini göğsünde kavuşturdu:

Quant'e bella giovinezza
Che si fugge tuttavia!

Ah, ne de hoştur gençlik
Çabucak geçse bile...

Boğuk bir sesle yüksek perdeden, daha önce de düşkünlüğünü belirttiği tene ve şehvete övgüler düzmeyi sürdürdü. Prova edilmişe benzeyen jestleri hayli abartılı ve zarafetten yoksundu. O kol sallamalar ve baş oynatmalar daha çok kukla tiyatrosunu çağrıştırıyordu.

Niccolo olduğu yerde büzüldü. Hâlâ üşüyordu ama artık iyice açılan oyuncunun gösterisini yüzünde kibar bir gülüşle izlemeye devam etti. Duyguyu kolayca kapıvermişti. Dizeler Baküs'ten, aşktan, ormandan, mutluluk için hoplayıp zıplayan, dans eden orman perilerinden söz ediyordu. Tek kelimeyle, o güne kadar, biraz küçümseyerek "şiir" olarak düşündüğü her şeyi kapsıyordu.

Lorenzo şiirini okurken Niccolo müthiş bir iç çatışma yaşıyordu. Az sonra burnundaki o ıstırap veren gıdıklanma başlayacak, git gide şiddetlenecek, karşı konulamayan, dayanılmaz bir hal alacaktı. Bu hoş sunumu bir hapşırıkla rezil etmek istemiyordu.

Lorenzo coşkuyla, biraz da soluk soluğa, "Çünkü kesin değildir, yarına dair hiçbir şey!" dizesiyle şiirini bitirdi. "Eee, nasıl buldun?" Oğlandan övgü beklediği belliydi.

"Şey... çok güzeldi," dedi Niccolo.

"Beğenmene sevindim," dedi coşkulu ozan "Ama dedim ya ben amatörüm, öylesine bir şeyler çiziktiriyorum işte. Gelelim Angelo'ya! Canım Angelom, benim eşsiz Angelom! O gerçek bir ozandır işte! Bugün İtalyan dilinde de, Latince yazanlar arasında da onun bir eşini daha bulamazsın. Dante ve Petrarca ile birlikte bu çağın en büyük ozanlarından biri olarak anılacak. Şöhreti yüzlerce asır sürecek. Belki daha fazla. Sanatıyla ölümsüzlüğü kazanmış olacak." Bu son cümleyi adeta huşu içinde, kendinden geçerek söylemişti.

Niccolo eve gitmek istiyordu ama adamın onu bırakmaya niyeti yok gibiydi. "Angelo'nun o muhteşem *Dörtlükler*'ini okudun değil mi?"

Şiddetli bir hapşırık krizi Niccolo'nun, Angelo'nun muhteşem dörtlüklerini okumadığını itiraf etmesini engelledi. Oğlanın sıkıntısını anlayan Lorenzo giysisinin kol ağzından bir mendil çekip çıkardı. Mendil çarşaf kadar vardı. Niccolo'ya uzatıp, "Al, bu işini görür," dedi.

Islak, tahriş olmuş burnu mendilin yumuşacık kumaşına değdiğinde Niccolo kendini cennette sandı. Daha önce burnuna bu kadar nadide, bu kadar zarif bir güzelliğin dokunduğu olmamıştı. Niccolo bu iyilik karşısında büyük bir minnet duydu. Bu adam bütün gün karşısında durup şiir okusa artık gıkı çıkmazdı. Adama hararetle teşekkür edip yüzünü yeniden o muhteşem mendile gömdü.

"Hadi söyle bana," diye üsteledi Lorenzo. "Sen en çok hangi şairleri seversin?"

Niccolo şiirden hiç mi hiç hoşlanmadığından, şöyle bir düşünmek zorunda kaldı. "Ah, evet... Vergilius'u."

"Ah ilahi Vergilius! Evet, *Egloglar*'ın, çoban şiirlerinin ozanı Vergilius! Pastoral yaşamın muhteşem kutsanışları! İyi şarap, iyi yemek, temiz hava! Berrak akan dereler! Ağaçlarda cıvıldayan kuşlar. Angelo *Egloglar*'ı ne kadar dikkatle okumuş bilsen. Baştan sona hepsini ezbere biliyor. Onları bitip tükenmez bir ilham kaynağı sayıyor."

Niccolo adeta özür diler gibi, "Ben onlardan söz etmiyordum," dedi. "Vergilius derken *Aeneid*'i yani Roma'nın kuruluş destanını kastetmiştim."

"O şiddet dolu uzun, berbat şey... Katliam, savaşlar, çatışmalar. Hassas bir delikanlı öyle bir metinde ne bulur?" Lorenzo şaşırmıştı. "Daha hoş şeyler de okuyorsundur umarım."

Niccolo bildik sularda gezinmeye başlamanın sevinciyle, "Elbette," diye karşılık verdi. "*Sezar*'ı ve Titus Livius'u bitirdim. Tacitus'a başladım, *Germania*'sına..."

"Bu yaşta biri nasıl olur da bu tür savaş edebiyatı okur?" diye derin bir iç geçirdi Lorenzo. "Senin merakın bu mu? Savaş mı? Asker mi olmak istiyorsun?"

"Tam olarak savaşa meraklı olduğum söylenemez," diye açıklık getirdi Niccolo. "Ben tarihe meraklıyım... ve... ve politikaya."

"Ne kadar ilginç! Politikaya merakı varmış. Bu konuda sana bir tavsiyem olabilir. Politikadan uzak dur. Dost nasihati. Kaç ondan! Şiire ve müziğe sarıl. Politika eziyetli iştir. Bir güzelliği, çekiciliği, eğlencesi yoktur. Kalleşlik, komplo ve şeytanla kırıştırmak demektir. Sen bana

sor. Bak şuna." Balmumu ikizini gösterdi. "Boynumdaki o yara politika yüzündendir. Daha da kötüsü, kardeşim bu yüzden katledildi." Şair coşkusu dinmiş sesine bir hüzün oturmuştu.

Niccolo meraktan çatlayacaktı. Lorenzo'nun zararsız ve şair ruhlu bir adam olduğu anlaşılıyordu. Peki ama heykelin boğazındaki açık yara ve elindeki kanlı kılıcın anlamı neydi?

"Olay neydi?" diye sordu.

"Bir komplo," diye iç geçirdi Lorenzo. "Bakma, Pazziler adlarının anlamından çok daha deli ve kudurukturlar. Beni ve kardeşim Giuliano'yu öldürmek için bir suikast planı yaptılar. Çekememezlikten. Papa'nın da olayda parmağı vardı. 'Floransa'yı Medicilerden kurtarın,' buyurmuş Papa Hazretleri. 'Hayır duam sizinle.'

"Bunu bir ziyafet sırasında yapmayı planlamışlar. Zehirle. Zehir korkağın silahıdır bilirsin. Ama kardeşim o ara hastalandı ve uzun süre yataktan çıkamadı. Bunlar iyice sabırsızlanmışlar. O kızgınlıkla ellerine geçecek ilk fırsatta işimizi bitirmeye karar vermişler. Katedral'de ayin sırasında saldırıya geçeceklermiş. Kutsala saygısızlığın daniskası!" Lorenzo sözün burasında haç çıkardı.

"Francesco dé Pazzi elebaşıydı. Son ana kadar bize dost numarası yaptı. Samimiyetimizden ona Franceschino derdik. Kilisenin dışında kolunu kardeşimin omzuna attı. Hastalığıyla dalga geçti. 'Tombullaşıp hantallaşmışsın,' dedi. Kardeşimi sevgiyle kucaklar gibi yaptı. Meğer üstünde silah var mı, içine zırh giymiş mi diye yokluyormuş. O arada bıçağını hangi yumuşak bölgeye saplayacağına da karar vermiş.

"Kutsal ayin sırasında rahibi göreve çağıran çan çaldığında üstümüze atıldılar. İki muhalif rahip bana saldırdı, ama çevik ve güçlü değillerdi. Kılıcımı çekip onları savuşturdum. Giuliano benim kadar şanslı değildi. Francesco ona arkadan, öküzü bile devirecek şiddette bir darbe indirdi. Nefreti öyle büyüktü ki, bıçağını yerdeki kardeşimin yumuşak bedenine defalarca sokup çıkardı. Kana susamış, aklını yitirmiş bir hali vardı. Onu çekip uzaklaştırmaya çalışırlarken hâlâ bıçağını savurup duruyordu. Hatta hıncını alamayıp bıçağı kendi bacağına sapladı!

"Ben canımı kurtardım. Arkadaşlarım yardıma koştular. Darbe başarısızdı." Balmumu heykeli işaret etti. "O vaziyette sarayın balkonunda boy gösterdim. Titriyordum, yaram ağır değildi ama keder içindeydim. Halkıma öfkelerine hakim olmaları, intikam peşinde koşmamaları için yalvardım. Ama ne fayda.

"Ortalık yatışana kadar suçlu suçsuz seksenden fazla insan ölmüştü. Bedenler parça parça edilmiş sokaklarda sürükleniyordu. Baş-

piskopos bile komplocularla işbirliği yapmıştı. O da Pazzilerle birlikte çırılçıplak, boynuna ip geçirilerek Signoria'nın pencerelerinden sallandırıldı. Angelo o manzarayı gördü. Ben görmedim. Anlattığına göre, ipler boğazlarını sıkarken, tezahürat yapan kalabalığın tepesinde havayı tekmeleyip çırpınıyorlarmış. Başpiskopos son nefesinde son bir öfke patlamasıyla dişlerini ölü Franceschino'nun bacağına geçirmiş. Yaşadıkları gibi ölmüşler; kuduz köpekler gibi.

"Bana saldıran iki dönme rahip hadım edilip asıldılar. Aile büyüğü Jacopo dé Pazzi kaçtı, ama kısa sürede bulunup getirildi. İşkenceden geçirildi. İşkence yapmaktan bıkınca onu astılar. Diğerlerinin aksine Hıristiyan adetlerine göre gömüldü ama daha sonra bir grup cesedi mezarından çıkarıp sokaklarda teşhir etti. Darbe girişiminden sonra baş gösteren aşırı yağmurlar ve seller onun kötü ruhunun marifeti olarak yorumlandı. Sonunda ceset evine yani Pazzi Sarayı'na getirildi. Cesedi kapıya dayayıp kafasını kapı tokmağı olarak kullandılar. Başını meşe tahtalara vurup 'Açın kapıyı. Efendiniz geldi. Eve girmek istiyor.' diye haykırdılar. Kafatası tamamen dağılana kadar bu hareketi tekrarladılar. Beyni, kanı ve saçları, anı ve uyarı olarak kapıya saçılıp kaldı."

Lorenzo, hikâyesini bitirirken gözleri iyice kısılmış, ince dudakları sonsuz bir hüzün ifadesiyle iyice büzülmüştü. "Şimdi neden politikadan uzak durmanı öğütlediğimi anladın mı?"

Niccolo nihayet San Marco Kilisesi'nden çıktığında kış mevsiminin kısa günlerinden biri daha sona ermek üzereydi. Tahmin ettiği gibi düşmanları kuşatmayı çoktan sona erdirmiş, başkalarının başına bela olmaya gitmişlerdi.

Ev yolunda Niccolo'nun aklına 'orman perileri' ve 'şiirler' geldi. Başını iki yana salladı. Belki büyüdüğünde bu tip şeyler hoşuna gidebilirdi. Belki bu da babasının o sert, gırtlak paralayan içkileri gibi zamanla alışılan bir lezzetti. Babası bir gün Niccolo'nun da o içkileri keyifle içeceğinden yüzde yüz emindi. Bir an gözünün önünden yetişkinlik çağına ait bir sahne geçti: Elinde bir kadeh *grappa,* yanı başında pastoral şiirler kitabı, koltukta kestiriyordu. Yeni edindiği mendile kuvvetlice sümkürdü. Lorenzo mendilin onda kalmasında ısrar etmişti.

Ne tuhaf bir adamdı. Bir an cırcırböceği gibi orman perilerini anlatıp duruyor, sonra dönüp yürek dağlayan politik bir suikastı hikâye etmeye koyuluyordu. Niccolo zihninde durumu netleştirmeye çalıştı. Babası Lorenzo dé Medici'nin salağın biri olduğunu söyleyip dururdu.

Onun o kulak tırmalayan tiz sesiyle orman perilerine methiyeler düzüşünü dinlerken babasına hak verir gibi olmuştu.

Böyle bir saçmalığa ilk kez tanık oluyordu ve bu gösteriyi sahneleyen kişi, Floransa'nın bir numaralı vatandaşı ve fiili yöneticisiydi. Niccolo, "Bu böyleyse kim bilir gerçek ozan muhteşem Angelo nasıldır?" diye düşünmeden edemedi.

Bir de o suikast girişimi hikâyesi vardı. Dinlerken Lorenzo'ya bayağı acımıştı. Saldırıda erkek kardeşi ölmüştü. Politikadan iğrenmesinin, güzellik ve şehvetin peşine düşmesinin nedeni belki de buydu. Bu varsayım Niccolo'nun aklına yattı.

Sonunda adamdan hoşlanmış olduğunu kendi kendine itiraf etti. Babası Lorenzo'nun kenti batıracağını söylüyordu ama bu onun fikriydi. Babası zaten ondan daima ahlak yoksunu bir egoist olarak söz etmişti. Oysa Niccolo karşısında yalnızca bir erkek görmüştü. Hatta biraz safça, gamsız bir erkek. Nazik ve cömertti. Niccolo'yu kendi kurduğu müzik ve resim akademisine almayı bile teklif etmişti. Niccolo düşüneceğini söylemiş ama reddetmeyi çoktan aklına koymuştu. Böyle bir ihtimalin dillendirilmesi bile babasını çıldırtmaya yeterdi. Ayrıca resim ve müziğe hiç ilgi duymuyordu. Müzik alanındaki çabaları pek iç açıcı sonuçlar vermemişti. Kaskatı, beceriksiz parmakları lavta ve rebabın tellerini bir türlü kavrayamamış, flütün deliklerini bulamamıştı. Kulağı sıfırdı, iki nota arasındaki farkı asla yakalayamazdı. Lorenzo'yu sevmişti ama uğrunda müzisyen olacak kadar değil!

Niccolo elini cebine atıp bir anda en değerli varlığı haline gelen kocaman mendili çıkardı. Mendili açtığında daha önce gözünden kaçmış olan bir şey dikkatini çekti. Mendilin köşesine küçük bir amblem işlenmişti. "Lorenzo'nun ailesinin sembolüdür mutlaka," diye düşündü. Zenginler ve iktidar sahipleri eşyalarına aile amblemlerini ve armalarını işletmeye bayılırlardı. Kış akşamının soluk ışığında işareti iyice görebilmek için iyice yakından baktı. Birden donup kaldı. Aklı karıştı. Ani bir çaresizlik duygusuyla sarsıldı. Bu işareti daha önce de görmüştü. Zihni altı ay öncesine gitti. Öldürülen oğlan çocuğunun sırtından çekip çıkardığı kamanın sapına oyulmuş işaretin aynısıydı bu.

İKİNCİ BÖLÜM

Tanrı'nın Elçisi

10

Toplar! Toplar! Toplar!

ŞARKI SOKAKLARDAN GÖKYÜZÜNE YÜKSELİYORDU. *Palle! Palle! Palle!–Toplar! Toplar! Toplar!* Bu, yirmi üç yılı aşkın bir zamandır Lorenzo dé Medici'yi Floransa devletinin başı olarak selamlayan marştı. Aynı şarkı daha önce dedesinin de babasının da kulaklarında çınlamıştı.

Toplar! Toplar! Toplar! Bu şarkı, Lorenzo'nun zaferlerini müjdeledi. *Toplar! Toplar! Toplar!* Şarkısı Lorenzo'nun politik kararları beklendiği kadar başarı olmadığında ona destek verirdi. Hatta göz göre göre aptalca işlere girişse, eylemleri felaketle sonuçlansa bile Lorenzo'nun daima *"Toplar! Toplar! Toplar!"* diye coşkuyla bağıracak ateşli yandaşları olurdu. Coşku yeterli değilse ya da destek sağlamada zorluk çekiliyorsa derhal para imdada koşar, karşıtların itiraz ve protestoları, gümbür gümbür gözdağı veren *"Toplar! Toplar! Toplar!"* temposu içinde boğulup giderdi.

Topların nasıl olup da Medici ailesini temsil edegeldiği, Karanlık Çağlar'ın sislerine gömülüp kalmış bir hikâyeydi. Hikâye Şarlman'ın maiyetinden Averardo adında serüvenci bir şövalye ile Floransa'nın kırsal kesimine kan kusturan kötü devin kapışmasını anlatıyordu. Bu ikili arasında müthiş bir kavga yaşanmış, devin şeytani öfkesine ve amansız gücüne rağmen Averardo onu yenmişti. Kapışmada şövalyeyi demir çivili balyoz darbelerinden koruyan, elindeki kalkanı olmuştu. Derin balyoz darbeleriyle kalkanın üzerinde oluşan çukurlar, daha sonra altın bir kalkan üzerine yerleştirilen kırmızı toplarla sembolleştirilerek Medici ailesinin arması oluşturuldu.

Averardo gördüğü sonsuz teveccüh karşısında orada kalmaya ve gelecekte de halkı, çevrede yuvalanmış, terör ve sömürüden nemalanan yeni devlerin talanından korumaya karar vermişti. Kahraman şövalye, Mugello yöresine yerleşti ve bir gün Mediciler olarak anılacak ailenin atası oldu.

En azından, Medicilerin parayla tuttuğu "hatırı sayılır bir tarihçi"nin çok eski Fransızca ve Latince kaynaklardan aldığını iddia ettiği bilgi-

lerle ortaya böyle bir tarihçe çıkmıştı. Patronlarını memnun etmek için tarihçinin edindiği bilgiyi ne derece allayıp pullamış olabileceğini varın siz tahmin edin.

Devlerle, kahramanlık gösterileriyle dolu masallara prim vermeyenler ise bu toplara ilişkin kendi açıklamalarını getirdiler: Bazıları topların kolay yutulması için hap haline getirilmiş ilaç *(medicine)* olduklarını ve Medicilerin de isimlerinden anlaşıldığı gibi tıp doktoru *(medical doctor)* olduklarını ileri sürdü. Medicilerin yandaşı olmayan çevreler ise topların madeni parayı simgelediğini, bunun da rehinci ve tefecilerin asırlık alâmeti farikası olduğunu öne sürdüler.

İçinden çıkılamayan bir başka sorun da topların tam sayısının ne olduğuydu. Aslının on iki adet olduğu söylense de, Medici amblemlerinde bazen on, bazen yedi adet olarak yer alıyorlardı. Mezar taşlarında ve bina cephelerinde beş ya da altı topa rastlandığı oluyordu. Bu belirsizlik zaman içinde 'Medicilerin toplarının sayısından bile haberleri yok' şeklinde kaba bir yoruma zemin oluşturdu. Erkekliğin "toplar" la ölçüldüğü bir dilde, uygun jestlerle desteklenmiş 'Adamın yedi topu var,' şeklinde bir cümle, kişinin, normal bir erkeğin üç buçuk katı bir cesarete sahip olduğu anlamına geliyordu. Bu yüzden böyle bir dilde toplarının sayısındaki belirsizliğin şaka götürür tarafı yoktu.

Halk aşağıda *"Toplar! Toplar! Toplar!"*ı söylerken Lorenzo kendi durumundaki bir insanın olanca gayretiyle gülümsedi. Gut yüzünden ayakları ve bilekleri davul gibi şişmiş, o bölgede teni mor ve parlak bir görünüm almıştı. İki aydır ne yürümüş, ne de ayakkabı giyebilmişti. Ağrı, eklemleri bir bir tırmanarak bacaklardan yukarı doğru çıkmış, kalçasına, dirseklerine, omuzlarına, hatta parmak uçlarına kadar ulaşmıştı.

Bir haftayı aşkın bir zamandır ateşi yüksekti ve düşeceğe de benzemiyordu. Bu ateş onu tüketiyor, gücünü yok edip halsiz düşürüyordu. Bunu kanında ve damarlarında, kemiklerinde ve bağırsaklarında hissediyordu. Onu inceden inceye muayene eden doktorlar karaciğerinin tehlikeli bir biçimde büyümüş olduğunu söylemişlerdi. Sinirleri mahvolmuştu. O kadar fenaydı ki kalem tutacak gücü kalmamıştı. Etrafını güçlükle seçiyordu. Şiirlerinde sık sık gençliğe methiyeler düzen adam henüz kırk üçünde ölüyordu.

Bu özel gün için dik arkalıklı bir koltuğa alınıp oturduğu yere sıkıca bağlanmış ve halkı selamlayabileceği bir pencerenin önüne yerleştirilmişti. Hiç de öyle azametli bir hali yoktu ama o kadar uzaktan nasıl olsa kimse bir şey anlayamazdı. Üstünde Floransa'nın saygıdeğer,

ciddi adamlarının giydiği, kemersiz ve ayağa kadar dümdüz inen sade bir *lucco* vardı. Doğanın ve zamanın acımasızlığını kolayca gizleyebilen bol bir kıyafetti bu. İçinde barındırdığı, bir zamanlar sımsıkı olup da sonradan gevşemiş, eskiden taş gibiyken şimdi çökmüş uzuvlara ilişkin hiçbir ipucu vermiyordu. Kızıl renkli bu bol kumaş sayesinde onu yiyip bitiren hastalığın izlerini, bir deri bir kemik kalmış kol ve bacaklarını, sarkmış göbeğini ve çökmüş göğsünü kimseler fark etmeyecekti.

Selamlama faslı için güzelce tıraş edilmiş, yüzüne, özellikle gözaltındaki o derin mor halkaları kapatmak amacıyla yoğun bir makyaj uygulanmıştı. Saçları kara yağlı tutamlar halinde kafasına yapışmış olduğundan önce başını yıkamayı düşünmüşler, ama soğuk algınlığının o zayıf bünye için risk oluşturacağı fikri güzel görünüm kaygılarını bastırmıştı. Onun yerine başına bir şapka geçirilerek sorun halledilmişti.

Balkonda pek kısa kaldı. Zaten konuşması beklenmiyordu. Hasta olduğu yolundaki söylentileri yalanlamak amacıyla rahatsızlığının hafif bir larenjitten ibaret olduğuna ilişkin bir duyuru yapıldı. Halk *"Toplar! Toplar! Toplar!"* diye yeri göğü inletti. Sonra bir açıklama daha yapılarak değerli büyüğün Vigone kaplıcalarında bir kür yapacağı ve yola çıkmasının an meselesi olduğu bildirildi.

Lorenzo apar topar içeri alındı. Bir tahtırevana oturtulup bağlandı ve kendisini bir arabanın beklediği avluya çıkartıldı. Kalabalık fazla büyük değil miydi, yoksa ona mı öyle gelmişti? *"Toplar! Toplar! Toplar!"* haykırışları biraz heyecansız gibiydi. Hani, marşa eşlik eden o havaya kalkmış, sıkılı yumruklar, o vurgulu tempo ve o kükreyiş neredeydi? Kendisine yüz çevirmeye mi başlıyorlardı? Son deminde onu yalnız mı bırakacaklardı? Yoksa keşişin safına mı geçmişlerdi? Acısı öyle baskındı ki Lorenzo salim kafayla düşünemiyordu. Nihayet arabasına bindirildi. Bitkin olduğundan hemen huzursuz bir uykuya daldı. Muhteşem Lorenzo olarak bilinen Lorenzo dé Medici, kuşkular, dalkavuklar ve hâlâ sadakat besleyenlerle çevrili olarak bu acıklı tablo içinde 1492 Martında Floransa'ya veda etti. Bir daha kentine geri dönmeyecekti.

Lorenzo'nun kırk sekiz yaşında ölen babası Piero, kronik hastalığı yüzünden hep aşağılık bir lakapla anılmıştı: "Gutlu Piero." Dolayısıyla, aşırılıklar ve sefahatin neden olduğu ağrılı gut hastalığı Lorenzo'nun da kaderi olmuştu. Artık o kupkuru, romatizmalı parmaklarını kıvırıp bükemiyordu. Bir zamanlar aynı parmakların bir lirin telleri üstünde

nasıl dans ettiğini, en zarif, en oyuncaklı harfleri kâğıda nasıl ustalıkla dökebildiğini hatırladı. Şimdi davul gibi şiş olan ve artık hiçbir işe yarayamayan ayaklarıyla bir zamanlar uçarak yürümüş, ilk gençliğinde top oynamış, delikanlılığında dans pistlerinden inmemişti. O ayaklar ne zaferler görmüş, ne yatak odalarına girmişti. Hızlı ama iyi yaşamıştı. O günlerin anıları şimdi acısını bir nebze olsun dindiriyordu.

Bir iç çekişle maziye dönüp geçmişte neler başardığını düşündü. Eğitim ve bilimi desteklemiş, ressamların, heykeltıraşların, şairlerin ve müzisyenlerin hamiliğini yapmıştı. Bina projeleri çizmiş, bunların inşasına önayak olmuştu. Dünyanın halen varlığını sürdüren en kapsamlı klasik eserler ve el yazmaları kütüphanesini kurmuştu. Floransa'ya ülkeler nezdinde büyük saygınlık, kültürel alanda parlaklık ve üstünlük kazandırmıştı.

Daima iyi bir baba olmuş; somurtkan bir Romalı ve can sıkıcı bir ev hanımı olan karısına şefkatli bir eş olmaya çalışmıştı. Lorenzo herkese hep dostça davranmış, yardımcı olmaya çalışmıştı. Hayvanları çok severdi. Yarış atı, inek, sülün, domuz ve tavşan beslemişti. Arıcılıkla ve bahçe işleriyle uğraşmış, peynircilik yapmıştı. Kendi açısından dünyada yapılmaya değer ve güzel olan her işe el atmıştı.

Bu keşiş kendisinden daha ne istiyordu peki? Ne diye kürsüye çıkıp onu yüksek sesle suçlamıştı? Ne diye tasmasından kurtulmuş bir zebani gibi peşindeydi? Ne diye halkı aleyhine çevirmeye çalışarak ona eziyet ediyordu? Lorenzo işin içinden bir türlü çıkamamıştı.

Bir ayı yarı baygın bir halde geçirdi. Artık hastalığa direnmek yerine ona teslim olmuş gibiydi. Belki de bu teslimiyet yüzünden arada ağrısız geçirdiği günler oluyordu. O günlerden birinde nisan ayı başlarında bir sabah Lorenzo bayağı keyifli uyandı. O kadar ki çarşafları değiştirmeye gelen temizlikçi kadınla iki çift laf etmek istedi. Kadının kıt zekâlı ve cahil olduğu varsayımıyla onunla villanın duvarlarını süsleyen şahane fresklerden konuşmak yerine, konumuna ve yetersiz hayal gücüne uygun düşeceğine inandığı Poggio a Caiano'daki egzotik hayvanat bahçesini anlatmaya girişti.

"Kocaman bir at düşün," dedi kadına. "Her tarafı sarı ve kahverengi beneklerle kaplı."

Temizlikçi kadın, "Sizin at vebaya ya da malaryaya tutulmuş olmasın?" diye sordu kuşkuyla.

"Şimdi de öyle uzun boyunlu bir hayvan hayal et ki, başını kaldırdığında Floransa'nın surlarından dışarı bakabilsin. Benim zürafam aynen böyle işte."

"Şeytan gibi bir hayvan bu!" dedi kadın haç çıkararak. "Tanrı bizi bu tür canavarlardan korusun!" Sonra ihtiyatla, "Onu nereden buldunuz peki?" diye sordu.

"Dostum Babil Sultanı hediye olarak göndermişti."

"Babil ha," diye homurdandı kadın. "Babil'den günah, bela ve orospudan başka bir şey çıkmaz!" Ve kente ilişkin İncil bilgilerine dayanarak, zürafanın şeytani kökleri konusunu bir daha açılmamak üzere kapattı.

"Dediğin gibi olsun be kadın. Başka hayvanlarım da var. Ayılar! Kaplanlar! İspanya'dan getirilmiş boğalar, yaban domuzları, yaban öküzleri. Ne istersen."

"Hiç aslanınız yok mu?"

"Olmaz mı? Neden sordun?"

"Galiba kentin onlara ihtiyacı olacak."

"Nedenmiş o?"

Lorenzo, Via del Leone yani Aslan Sokağı'nda iki aslanın bir kafes içinde övünçle sergilendiğini biliyordu. Onları kente bağışlayan kendisiydi. Komünün tescilli aslanları olarak arada halk toplantılarında boy gösterirlerdi. Bir seferinde Lorenzo'nun teşvikiyle Signoria Meydanı dev bir av sahasına dönüştürülmüş, içinde her tür av hayvanıyla cesur gençlerin emrine sunulmuştu. Soluk kesici bir eğlenceydi. Aslanlarla vahşi köpek sürüsünün kapışmasına sıra geldiğinde heyecan doruğa ulaşmıştı. Ama aslanlar da, köpekler de kavga konusunda son derece temkinli davranmışlar, birbirlerinden inatla uzak durmuşlardı. Onları kapıştırmak için çok uğraşılmış ama sonunda bu sevdadan vazgeçilmişti. Aslanlar o gün müthiş görkemli bir manzara oluşturmuşlardı. Korkunçtular. Krallara layık bir duruşları vardı. Adeta soyluluğun somutlaşmış halleriydiler.

Kadının, "O iki aslan öldü," diye kestirip atması, Lorenzo'yu hayallerinden sıyırdı.

"Ne? Öldüler mi? Nasıl?" Lorenzo'nun benzi soluvermişti.

"Kafesin içinde birbirlerini öldürmüşler. Kavgaya tutuşup birbirlerini parçalamışlar."

"Tanrım," dedi Lornezo. "Bu bir işaret."

"Ölümün işareti diyorlar," diye onayladı kadın.

"Kimin ölümünün?"

"Kimin olacak; aslan hayvanların kralıysa, demek ki bu olay kralın öleceğinin işareti." Onun gibi okul, eğitim yüzü görmemiş biri için şaşılacak kadar sağlam bir mantığı vardı.

Bu son yorum korkunç ve beklenen sonun kehaneti olarak bütün ağırlığıyla Lorenzo'nun üstüne çöktü. Olay kralın öleceğine işaretti. Ama Floransa'da kral yoktu ki. Floransa bir cumhuriyetti. Floransa'yı halk yönetiyordu. Ancak...

Ancak keşiş, Lorenzo'dan her zaman bir kral olarak söz ediyordu. Onu katedralin vaiz kürsüsünden kınamıştı. Saçları dalga dalga uçuşarak, kolları havada Floransa halkına seslenmişti: "Doğumla kazandığınız kadim hakkınızı, her şeyden aziz tuttuğunuz özgürlüğünüzü sattınız! Karşılığında elinize geçmiş olan şey nedir? Değerli özgürlüğünüze karşılık terazinin öbür kefesinde ne var? Onu takasa koydunuz, iffetsiz eğlenceler karşılığında çarçur ettiniz, boğaz tokluğu ve arena şovları karşılığında harcadınız, bir tiranın size sahnelediği gösteriler karşılığında har vurup harman savurdunuz!" Evet keşiş onu, Lorenzo'yu aynen böyle itham etmiş, kral, gaspçı ve tiran olmakla suçlamıştı.

Yaşlı temizlikçi, "Yalnızca bu değil, başka işaretler de olduğu söyleniyor," diye devam etti. "Dişi kurtlar uluyormuş. Tepelerden sesleri geliyormuş. Geceleri gökyüzünde bir aydınlık beliriyormuş..."

"Yeter! Kes artık! Amacın nedir? Onu korkudan öldürmek mi?" İçeri kırk yaşlarında yakışıklı, kadınsı görünümlü bir adam girmişti. "Def ol git, kadın."

Lorenzo korkudan yattığı yerde doğrulmuş ve kuru parmakları kürk biyeli saten yatak örtüsünün kenarına yapışmıştı. Ekşi kokulu bir ter içinde yüzüyordu. İçeri giren en sevgili dostu Angelo Poliziano yatağın başucuna koştu.

Kaygılı Poliziano, Muhteşem Lorenzo'yu yeniden özenle yatırıp sırtını yastıklarla besledi. Titreyen iskelet parmaklı yumrukları dikkatle açıp örtülerin altına yerleştirdi. Hareketleri ustaca, hatta titiz denecek kadar itinalıydı. Efendisin sağını solunu düzletirken teskin edici sözler söylüyor, rahatlatıcı sesler çıkarıyordu. "Masallar, fanteziler, uydurmalar. Kocakarı lafları bunlar. Hepsi palavra. Sakın tek kelimesine bile inanmayın."

Ölüm döşeğindeki adam, "Angelo, Angelo, sen nerelerdeydin?" dedi hırıltılar içinde.

"Batıl inançlı yaşlı sersemlerin hezeyanlarının değil, bilimin peşinde koşuyordum. Yardım talebinde bulunmuştum. Bak kimler geldi." Kapının hemen dışında saygıyla beklemekte olan iki adamı içeri çağırdı, "İçeri buyurun Beyler". Yaklaştıklarında Lorenzo özel doktoru Piero Leoni'yi tanıdı. Yanında da gözlüklü bir yabancı vardı.

Angelo yabancıyı, "Milano'dan, Lodovico il Moro'nun saray görevlilerinden Doktor Lazaro di Pavia," diye tanıttı. "Söylendiğine göre kendisi mucizeler yaratıyormuş."

Yeni doktor solgun, sıska suratını Lorenzo'ya çevirip kısa bir selam verdi.

Angelo, "Muayeneye başlayabilirsiniz," diyerek ona yol gösterdi. Lorenzo cansız bir biçimde gülümsedi. Doktor büyük, ağır kumaş çantasını yere bıraktı. Çanta zemine değdiğinde içinde hassas ameliyat aletleri değil de duvarcı takımları varmış gibi bir şangırtı koptu. Doktor bitkin hastasının üstüne eğildi. Ağzına, burnuna, gözüne baktı. Örtüleri kaldırıp sağını solunu kurcaladı. Her seferinde ciddi bir yüzle başını sallıyordu. Bir parça dışkı örneği rica etti. Angelo iki haftadır bunun mümkün olmadığını bildirdi. Kıskanmışa benzeyen Doktor Leoni rakibini şüpheyle izliyordu.

Doktor muayenesini bitirdikten sonra karşıdaki küçük odacığa doğru yürüdü. Buraya meşeden yapılma ağır bir masa konmuştu. Çantasını masanın üstüne koyup içindekileri tangır tungur boşaltmaya koyuldu. Angelo peşinde Lorenzo'nun doktoru Piero ile yeni doktorun yanına koştu. "Evet, durum nedir?" diye sordu. "Onun için bir şeyler yapabilir misiniz?"

Doktor hiç kuşkusu yokmuş gibi, "Elbette yapabilirim," diye yapıştırdı cevabı. "Ancak hastalığı ilerlemiş. Keşke beni daha önce çağırsaydınız." Sonra Leoni'ye dönüp mağrur bir ifadeyle, "Sevgili Doktor, benden önce nasıl bir tedavi uygulamaktaydınız acaba?" diye sordu.

Doktor Leoni hem övünür hem de kendini savunur gibi, "Büyücü değil doktor olduğum için, bazı 'meslektaşlar'ın—bu sözü küçümsemeyle söylüyordu—aksine, iksirlerden, uyduruk karışımlardan uzak durdum. Sıcak tutulmasını, ıslak kalmamasını önerdim. Geceleri bir şey yememesini, böylece sistemin kendi kendini temizleyebileceğini söyledim. Ayrıca armuttan uzak durmasını, üzüm yerken o küçük çekirdeklerini asla yutmamasını..."

"Üzüm çekirdeği mi!" diye homurdandı Milanolu doktor. Rakip doktorların daima yaptığı gibi önce ağız kavgasına giriştiler, sonra da birbirlerini suçlamaya başladılar. Son derece alınan Doktor Leoni büyük bir öfke gösterisinden sonra burnundan soluyarak odayı terk etti.

Galip gelen doktor mutlu bir gülümseme ile Angelo'ya döndü: "Şu sersemden kurtulduğumuza göre artık işimize başlayabiliriz." Siyah doktor cübbesinin derinliklerinden küçük bir kadife kese çıkardı. Düğümünü çözdü. İçindekileri bir fincana boşalttı. Kesenin içinden

bir avuç süt beyazı hap döküldü. Angelo hayretle onu izliyordu. Doktor fincanın içindekileri mermer bir havana aktardı. Gene mermerden bir havaneliyle hapları toz haline getirinceye kadar dövdü. Aynı işlemi çeşitli kıymetli taşlarla da tekrarladı. Bu defa demir uçlu bir havan tokmağı kullanıyor, malzemesinin direnci arttıkça darbeleri şiddetleniyordu. Taşı döven demir ve taştan çıkan sesler ortalığı çınlatıyor, duvarlardan yansıyordu.

Angelo bir hasta odasından çok bir taş ocağında olduğu hissine kapılmıştı. Şeytani bir sevinçle kıymetli taşları havanda dövüp un ufak eden çılgın doktoru seyrederken bayağı huzursuzdu. Ayrıca bu gürültünün efendisini rahatsız etmesinden ve hatırı sayılır miktarda içkiyle güç bela dalabildiği huzursuz uykusunu bölmesinden korkuyordu.

"Orada mısın Angelo?" Lorenzo'nun zayıf sesi hurdacıdan daha gürültülü çalışan doktorun iş gördüğü bölüme nasılsa ulaştı. Angelo hemen başucuna koştu. "Nedir bu gürültü? Ne yapıyor bu adam?" diye inildedi Lorenzo.

Angelo doktorun alışılmadık işlemlerini ve egzotik ilaçlarını anlatmaya girişti. Lorenzo'nun yüzünde bir umut ışığı belirir gibi oldu. Angelo'nun elini avuçları arasına alarak merakla sorgulamaya girişti. Heyecandan Angelo'nun elini sıkıp duruyordu. "İşe yarayacak değil mi? İyi gelecek, bunu hissediyorum. Çılgınca ama harika. Beni iyileştirecek olması ne büyük mucize, değil mi Angelo?" Lorenzo soluk soluğa kalmıştı.

Angelo başını öte yana çevirdi. "Evet," diye onayladı. "İyi gelecek elbette." Oradan apar topar ayrılıp odasına gitti ve hıçkırıklara boğuldu.

Lorenzo neden sonra küçük odadan gelen gürültünün dinmiş olduğunu fark etti. Gözlerini açıp çevresini seçmeye çalıştı. Doktor başucunda durmuş ince dudaklarıyla gülümseyerek ona bakıyordu. İki elinde kristal berraklığında iki küçük şişe vardı. Çifte hazineyi hasta adama doğru tutarak, "Bakın size ne hazırladım," dedi. "Krallara layık bir ilaç!"

11

Tiran Ölüm Döşeğinde

TEBEŞİRİMSİ SIVI AZAR AZAR yanmış boğazından içeri aktıkça Lorenzo öksürüyor, çevresine tükürükler saçıyordu. Durumun ne kadar içler acısı olduğunun farkındaydı. Bir ömür boyu uğraşmış, Hıristiyanlık âleminde eşi benzeri olmayan değerli taşlardan bir hazine biriktirmişti. Oysa son bir haftada o paha biçilmez rakipsiz koleksiyonun hatırı sayılır bir bölümünü mideye indirmek zorunda kalmıştı. Lazaro di Pavia adlı Milanolu şarlatan tıbbi amaçlarla ondan yalnızca yakut, zirkon, zümrüt ve yüklüce miktarda altın, gümüş değil, iki kap dolusu da inci sızdırmıştı.

Bir süre sonra herkes alınan tüm önlemlere rağmen Lorenzo'nun iyileşme ihtimalinin kalmadığını anlamıştı. Durumu git gide kötüleşiyordu. Hem de hızla. Un haline getirilmiş kıymetli taşlar kurşun gibi bağırsaklara oturmuş, zaten dolmuş olan geçiş yollarını büsbütün tıkayarak sindirim ve dolaşımı iyice zorlaştırmıştı. Derken kıymetli taşların tamamının ilaç yapımına gitmediği, bir kısmının da doktorun cübbesinin dipsiz kuyuya benzer ceplerini boyladığı anlaşıldı.

Lorenzo'yu bu kayıplardan haberdar etmenin bir anlamı yoktu. Yönetimde olduğu yıllar boyunca da her gün birçok uygunsuz ve korkunç ayrıntı ondan aynen böyle saklanmamış mıydı?

Lorenzo bir yönetici olarak ne iyi, ne kötüydü; aynen çağdaşlarına benzediği söylenebilirdi. Hatta bir devlet başkanı olarak çoğundan daha hoş ve cana yakın olduğu, hele hele bir tiran olarak Milano Dükü Fillipo Maria Visconti veya onun haleflerinden biri olan Galeazzo Maria Sforza'dan çok daha ılımlı davrandığı bir gerçekti. İlki, güçsüz çarpık bacaklarıyla orantısız bedenini taşımakta zorlanan şişko pis bir adamdı. Hayattaki en büyük zevki sıcak yaz günlerinde çirkin bedeninin üstünde ne varsa çıkarıp, çırılçıplak, uluyarak bahçesinde toprağın üstünde yuvarlanmaktı. O kadar çirkindi ki, portresinin yapılmasına karşı çıkmıştı. Kınından çıkmış bir kılıç gördü mü ödü patlar, haykırmaya başlayıp krize girerdi. Eşek şakalarına bayılırdı. En sevdiği de devlet işlerinin konuşulduğu bir toplantının orta yerinde gömleğinin

kolundan canlı yılan çıkarmaktı. Ölümünden sonra Milano'nun durumu "kötü"den "beter"e doğru değişmişti.

Milanolu Galeazzo Maria Sforza ise dengesizliğiyle, el ve ayak kesmekten sadistçe zevk almasıyla ünlenmişti. Hepsi elbette ki paralı asker olan gerçek ve hayali düşmanlarının işkence edilmelerini, sistematik olarak el ve ayaklarının kesilmesi olaylarını bizzat tasarlıyor, nezaret ediyor, hatta uyguluyordu. Can çekişenlerin haykırışları kulağına müzik gibi gelirdi. Cesetler ise özel ilgi alanıydı. Tiranların kıyaslanması söz konusu olduğunda Floransa'nın Milano'ya göre çok daha şanslı olduğu kesindi.

Bir yönetici olarak Lorenzo'nun günahları, işlediklerinden çok göz yumduklarıyla ilgiliydi. Yönetimindeki Floransa hükümetinin İtalya yarımadasındaki diğer şehir devletlerinden pek bir farkı yoktu. Casusluk, rüşvet, işkence ve cinayet hem iç, hem de dış politikada tercih edilen enstrümanlardı. Gizlilik, güvenilmezlik ve ihanet, gücün ifadesinde ve hesaplanmasında kullanılan değişken denklemin sabit öğeleriydi.

Kötü gidişattan sorumlu olmakla birlikte Lorenzo'nun yönetimdeki yeri, diğer şehir devletlerindeki yönetici pozisyonuna kıyasla bayağı karışıktı. Resmi bir unvan istemiyor, kendine kral hatta dük bile dedirtmiyordu. Lafta kalmakla birlikte, Giulio Cesare (Jül Sezar) dünya hakimiyken nasıl kendini yalnızca *primus inter pares* yani "eşitler arasında birinci" olarak adlandırdıysa, aynı şekilde Lorenzo'ya da, halk arasında formaliteye kaçmadan basitçe "birinci yurttaş" deniyordu. Oysa tıpkı Giulio Cesare gibi, o da mutlak otoritenin sahibiydi.

Onu çağının diğer tiranlarından ayıran özellik, gücünü doğrudan kullanmayı pek tercih etmemesiydi. Yönetim ve halkın yaşantısına ilgisi fiyakalı gösterilerden öteye geçmez, debdebeyi, törenleri, resmi ziyaretleri, turnuvaları, şatafatı, bol masraflı devlet gezilerini pek severdi. Ciddi devlet işlerini alt kadrosundakilere bırakmıştı. Ancak, yerini hak etmeyen kimi vekillerin had ve yetkilerini aştıkları çok olurdu.

Lorenzo'nun bu 'bırakınız yapsınlar' tavrı yani karışmama politikası yıkıcı sonuçlar doğuruyordu. Lorenzo devletin başı olduğu gibi, daha da önemlisi, dünyanın en büyük aile şirketi niteliğinde bir ticari girişim olan Medici Bankası'nın da başkanıydı. Lorenzo'nun bankacılıkta başarısız olması, devlet işlerinde yetersiz kalması kadar büyük bir felaket demekti.

Şube yöneticilerine fazla özgürlük tanımış; beceriksiz kişilerin tavsiyelerine fazla bel bağlamıştı. Bu hataların sonuçları çok geçmeden

kendini göstermişti. Yüksek miktarlarda isabetsiz kredi vermiş olan Londra şubesi iflas bayrağını çekmişti. Bruges, Milano, Roma, Napoli ve Lyon şubeleri de peş peşe aynı kaderi paylaşmıştı. Bütün teşkilatla birlikte servetini ve gücünü ondan alan aile çöküşün eşiğindeydi.

Ölüm döşeğindeki Lorenzo bankacı ve devlet adamı olarak eksiklerinin farkındaydı. Şimdiki duruma düşmezden önce birtakım iyileştirmeler yapmayı hedeflemişti. Henüz iki yıl önce gücünün zirvesindeyken, ölümünün yakın olduğunu söyleseler gülüp geçerdi. Keşiş işte o günlerde kente gelmiş, vaazlarına başlamıştı. Önceleri, Lorenzo'yu ihmalkârlık yüzünden suçlayıp yaşam tarzını eleştirirken oldukça tereddütlü konuşuyordu. Lorenzo araya adamlar koydu. Bu kişiler durumu inceleyeceklerine, keşişe vaazları için başka konular seçmesini önereceklerine söz verdiler. Ancak keşiş küstahça bir öğütle onları Lorenzo'ya geri yolladı: "Tövbe et, yoksa Tanrı'nın gazabı üstüne olur!"

O günden sonra kürsüden Lorenzo'yu kınamak, keşişin vaazlarında en sık kullandığı tema haline geldi. Lorenzo aldırmayıp kendi işine bakıyor, daha doğrusu her zamanki gibi keyfinin peşinde koşuyordu. Ta ki keşişin o olağandışı, dikkat çekici vaazına kadar... O uğursuz pazar günü keşiş eleştiri sınırlarının, tövbe çağrılarının ve ilahi öç tehditlerinin ötesine geçti. Tanrı'dan vahiy geldiğini öne sürerek Lorenzo'nun ne zaman öleceğini bildirdi.

Medicilerin görgülü çevresi bu kehaneti, "Saçmalık" olarak yorumlayıp hiç ciddiye almadılar. O günlerde ruhsal ve bedensel sağlığının zirvesinde bulunan Lorenzo bile keşişe "takıntılı" deyip geçti. Ama şimdi, o olayın iki yıl sonrasında keşişe inananların saflığıyla alay edecek hali kalmamıştı. Keşişin bildirdiği o son hafta gelip çatmıştı ve kendisi ölüm döşeğindeydi işte. Tam anlamıyla dünyevi bir hayat sürmüş olmasına rağmen şimdi aklı fikri ölümsüz ruhunun ne olacağındaydı. Sonsuza dek lanetlenme ihtimalini düşündükçe paniğe kapılıyordu.

Sonunda kararını verdi. Başından bir an bile ayrılmayan Angelo Poliziano'ya düşüncesini açtı. Sesi ancak bir fısıltı halinde çıkıyordu. "Angelo, keşişi çağır bana," dedi hırıltıyla soluyarak. "Ölmeden önce beni kutsamasını istiyorum."

Angelo onu kararından vazgeçirmeye çalıştı. "Onun yerine Fra Mariano'yu çağırayım. Huzura kavuşmak için ona günah çıkartın."

Lorenzo acılar içinde kıvranarak, "Ah Angelo, ah!" diye inledi. "O takdirde huzura eremem. Anlamıyor musun? Beni keşişin kutsaması gerek."

❀

Gelen iki keşiş tam bir zıtlık örneğiydiler. Medici Sarayı'nın rahibi Fra Mariano biraz işgüzar, tıraşını, manikürünü, pudrasını ihmal etmeyen, tombul, heybetli bir adamdı. Etrafa neşe saçardı. Cömert ruhluydu. Lorenzo'ya yaltaklanma derecesinde bir şefkat gösterirdi.

Buna karşılık Floransa'nın en güçlü adamının ödünü patlatan keşiş ilkine kıyasla pek sönüktü. Geride durmuş, Mariano'nun yardım ve hizmet adına koşuşturmalarını bir kenardan sessizce izliyordu. Ama Lorenzo ateşler içinde yanan perişan bedenini doğrayan o kesintisiz ve şiddetli acı gibi, keşişin varlığını da aynı yoğunlukta duyuyordu.

Fra Mariano kadife astarlı kutsal emanet kutusundan ince ipek bir atkı çıkardı. Ölüm döşeğindeki adamın yanına oturdu. Kendine çeki düzen verdi, haç çıkardı ve başlamaya hazır olduğunu işaret etti. "Beni affedin Peder, çünkü günah işledim..." Lorenzo duyulur duyulmaz bir sesle o bildik sözcükleri sıralamaya koyuldu. Rahip o kadar eğilmişti ki, Lorenzo'nun adeta ölüm kokan düzensiz soluğunu duyabiliyordu.

Çatlamış dudaklardan dökülen ölüm döşeği itiraflarının, korkunç cinayetler veya gaddarca şeytanlıklarla ilgisi yoktu. Bu daha çok aşırı hoşgörünün, işlenmiş hataların, önemsiz kıskançlıkların ve sadakatsizliklerin sayılıp dökülmesiydi. Zaman zaman sefahate düşmüş, aptalca işler yapmış olabilirdi ama asla isteyerek kötülük etmemişti. Para toplayıp keyfine harcamıştı ama bunu yaparken asla içinde kötü niyet taşımamıştı. Zimmetine para geçirdiği doğruydu, ancak daima aldığını hazineye iade etme niyeti taşıdığı için eylemin hırsızlık olup olmadığı tartışılabilirdi. Bankadaki parayı bir bakıma "özelleştirmişti". Babadan kalma mirası çarçur edip kendinden daha genç iki kuzenini meteliksiz bırakmıştı. Kendi oğlunun miras payına bile el atmıştı. Ancak bu davranışlarıyla asla kimseye zarar vermek istememişti.

Lorenzo günahlarını sayıp dökerken bakışları tombul rahibin ardında hortlak gibi dikilmiş öbür keşişe kayıyordu. O sabit fikirli affetmez yargıcın suçlar bir tavırla sessizce, sükûnetle beklediğinin farkındaydı. Adeta Lorenzo'nun ruhunu kapmak için fırsat kollar gibiydi.

Lorenzo günahlarını sıralayıp bağışlanması için içtenlikle yalvardı. Fra Mariano onun tövbesini kabul etti. Zarif bir altın kutuda muhafaza edilen okunmuş ekmeği çıkardı ve dini törene başladı. İltihaplı boğazı yüzünden çiğneyemez ve yutamaz hale gelmiş olan Lorenzo kutsal ekmeği ağzına alıp yumuşamasını bekledi. Eskisinden daha bitkin ama ruhani çabalarla bir nebze olsun rahatlamış olarak kendini yavaşça ya-

tağa bıraktı. Soluğu bir miktar düzelince Fra Mariano saygıyla çekilip Lorenzo dé Medici'yi odada Savonarola ile baş başa bıraktı.

Lorenzo o iri kahverengi gözlerini keşişe dikerek bağışlanma dilendi. Ama başucunda duran adamda bir merhamet belirtisi göremedi. Yüzüne aksi, müsamahasız, affetmez bir bakış oturmuştu. Yeşil gözleri Tevrat'tan bir peygamberinin amansız öfkesiyle yanıyor gibiydi. Muhteşem Lorenzo onun karşısında küçüldüğünü hissetti. Ahlaksızlıklarından dolayı utanç duyup başını öte yana çevirdi.

Perişan halinin bu sert adamda bir acıma duygusu yaratacağı umuduyla, "Ben ölüyorum," diye mırıldandı. Savonarola sesini çıkarmadı.

"Seni buraya hayır duanı almak için çağırttım."

"Bu bir rica mı emir mi Medici hazretleri?" diye terslendi keşiş.

"İstersen yalvarış de," diye inledi can çekişen adam.

"Peygamber ne buyurmuştu?" diye karşılık verdi keşiş. "O'nun gücüne dikkat edin. Yüceltilmişin kibrini söndürmüş, güçlüye boyun eğdirmiştir!" Yumuşak bir sesle ama inançla konuşuyordu.

"Hayır duan, Peder. Ölmekte olan birinden bunu esirgeyecek misin?"

"Siz günah çıkardınız ve tövbekâr oldunuz zaten. Daha ne istiyorsunuz? Benim hayır duamın size ne faydası var?"

"Sana kendimi affettirmek istiyorum ki seninle, kentimle, dünyayla barışık ölebileyim."

"Ömrünüzü dünyevi beyhudelikler ve günah dolu zevkler peşinde koşarak geçirmiş olduğunuza göre dünyayla zaten barışık olduğunuz su götürmez. Dünyayı özel fahişeniz gibi kullanmışsınız. Bana gelince, benim ne önemim var ki? Siz kendinizi bana değil Ulu Tanrı'ya affettirin. Hesap soracak olan O, ben değil!"

Keşiş duygusuz bir sesle devam etti. "Neden putperest bilgelerinizi, Yunanlılarınızı çağırmıyorsunuz? Neden şimdi Platon ve Aristo'dan yardım istemiyorsunuz? Onlardan şefaat dilenseniz ya! Ölümden sonrasına onlar eşlik etsinler."

Lorenzo bu serzenişlere boyun eğerek karşılık verdi ama vaizin haklı öfkesi dallanıp budaklanmıştı bir kere: "Midenizi şarapla doldurmuşsunuz. Fazla içmekten böbrekleriniz çürümüş. Ellerinizde yoksulun kanı var. İsimsiz yoksulların! Sizin adınıza onlara yapılan barbarlıklardan haberiniz var mı? Sizin işkencecileriniz tarafından parçalara ayrılan ve Santa Maria Nuova'nın misafirhanesinde ölen münzevi Martuccio'yu tanır mısınız? Tabanlarını soyup ateşe tuttular; yağları akarken adam çığlıklar atıyordu. Sonra açık yaraları iyice yansın di-

ye kaldırıp kaya tuzu üstünde yürüttüler. Suçu neydi mi diyorsunuz? Pek öyle ciddi bir suçlama yoktu. Ama adamı sorgulamak için çok geçti, çünkü adam ölüp gitmişti. Saray çevrenizin dışındakiler sizi bu eylemlerle tanıyorlar işte. Başarı hanenize yazılı olanlar bunlar.

"Benden af diliyorsunuz öyle mi? Bedeninizi ve ruhunuzu benim ellerime teslim etmek istiyorsunuz. Buyurun o halde. Bedeniniz zaten mahvolmuş. Onu şehvet ve içkiyle harap etmişsiniz. Öngördüğüm gibi, artık iflas etmek üzere. Benim nezaretimde ruhunuz da hak ettiği ödülleri alacak... Onu sonsuz ateşlere yollayacağım." Kendinde değilmiş gibi konuşuyordu.

"Ya İsa'nın merhameti? O beni bağışlamaz mı? Bunun bir geri dönüşü yok mudur?" diye sordu Lorenzo telaşla.

"İsa'nın merhameti pişman olanlar ve iman edenler içindir," diye kestirip attı keşiş. "Siz gerçekten tövbekâr oldunuz mu Lord Medici? İnancınız tam mı?"

"Evet, evet, evet," diye inledi Lorenzo hıçkırıklar arasında. Kurumuş bezlerinde yeterli nem olsa tuzlu gözyaşları da dökecekti.

Keşişin sesi, kararını bildiren bir yargıcınki ya da riskli ama kârlı bir takas öneren bir tüccarınki gibi buz kesti. "Üç koşulu var," dedi.

Lorenzo, "Söyle, neymiş bunlar?" diye çaresizlikle keşişin eline sarıldı. Bu el onu kurtarabilirdi belki. Savonarola elini çekip geriledi.

"Önce, dünyevi düşkünlüklerinizin bir hata olduğunu kabul edeceksiniz. Tanrı'nın merhametine sığınıp, şefkatine iman edeceksiniz."

Lorenzo başıyla onayladı.

"Hile, yalan ve dalavereyle haksız yere başkalarından aldığınız her şeyi iade edeceğinize söz vereceksiniz."

Lorenzo gene kabul işareti yaptı.

"Son olarak şahsınız ve aileniz adına tiranlıktan vazgeçecek, Floransa'ya özgürlük tanıyacaksınız."

Lorenzo birden dikildi. Gözlerinde kıvılcımlar çakıyordu. "Ben Floransa'yı dünyanın en önemli kenti yaptım! Bütün Hıristiyanlık âlemi kıskançlıktan çatladı! Kent benim yönetimim altında gelişip zenginleşti! O yepyeni bir kent! Onu ben yarattım! Bunu nasıl inkâr ederim? Kendi eserimden nasıl vazgeçerim?"

"İmar ettiğiniz doğrudur Lord Medici. Ama neyi, söyler misiniz? Açgözlülüğünüzü doyuracak anıtları! Bunları adınızı ölümsüz kılmak için yaptırdınız. İsa ölüye diriye hesap sormak için döndüğünde, bunlara mı bakacak sanki? Şık villa ve sarayları, freskleri, suçunuzu hafifletmek için yaptırdığınız ibadethaneleri mi sayacak?

"Topu topu bin yıl boyu Medicilerden, onların cömertliğinden ve zevkinden söz edilmesi, onu ne kadar ilgilendirebilir ki? Saraylarınızı, anıtlarınızı önemser mi sanıyorsunuz? Çok mu etkilenir dersiniz? Çok mu duygulanır? Yoksa bunların neyle yapıldığını mı soracaktır? 'Yoksulların kanı ve kemikleriyle' mi diyeceksiniz? Hepsinin belini bükmek pahasına. Üstelik niye? Ulu ve güçlü Medici adı insanoğlunun hafızasında yer etsin diye mi? İşte sizin ölümsüzlükten anladığınız budur. Bir putperestin, bir kâfirin ölümsüzlüğü! Peşinden koştuğunuz buydu işte, bin yıllık bir dünyevi ihtişam. İstediğinizi aldınız, hem onu, hem de sonsuz lanetlenişin binlerce, yüzbinlerce yıl sürecek cehennemini!" Keşiş konuşurken Lorenzo'ya bakmıyor, sanki daha kalabalık hayali bir izleyici kitlesine sesleniyordu. Sözleri bittiğinde bronz bir heykel gibi hiç kıpırdamadan öylece durdu.

Lorenzo'nun gözleri dışarı uğramıştı. Bakışlarında derinlerden gelen çaresiz bir öfke ve gururla karışık rezilce bir korku okunuyordu. Ağzı oynadı ama ses çıkmadı. Ruhunun karanlık köşelerinde, varlığının derinliklerinde bir yerde bir şey onu engelliyordu. Yaşadığı şekliyle hayatını ve başarılarını inkâr etmeye gönlü elvermiyordu. O bunlar için didinip durmuştu. Başarmıştı. İnsan bunun için lanetlenebilir miydi? Keşişin ithamlarını, onun koşullarını kabul edemezdi. Lorenzo dé Medici bu gerçeği kavramanın muhtemel sonuçlarından korkarak yavaşça yüzünü soğuk ve ifadesiz duvara çevirdi.

Lorenzo son saatlerinde rahat huzur bilmedi. Günün geri kalan kısmını korku ve kuşkular içinde kıvranarak geçirdi. Ölümsüz ruhunun kaderi ne olacaktı? Tanrı onu affedecek miydi? Yoksa Rahip Savonarola'nın bağıra çağıra ilan ettiği gibi artık sonsuza kadar lanetlenmiş miydi? Bu garip, dediğim dedik, merhametsiz din adamı birçoğunun ileri sürdüğü gibi Tanrı adına mı konuşuyordu? Kıyametin habercisi, Tanrı'nın kırbacı dedikleri şey miydi?

Kabir azabı çektiren bu soru Lorenzo'daki son güç kırıntılarını da eritti ve bacaklarındaki dayanılmaz ağrılardan başka hiçbir şey hissetmez oldu. Son gücü de tükenince komaya girdi. Savonarola'nın kehanetini doğrulayarak tam gece yarısı ruhunu teslim etti.

Lorenzo dé Medici Floransa'yı yıllar boyu alt üst edecek o soruyu cevaplayamadan mezara kondu: Bu keşiş, bu Rahip Savonarola denen adam aziz miydi, yoksa delinin teki mi?

12

Meyhane Dedikodusu, Kilise ve Çarpıcı Vaaz

SAVONAROLA, LORENZO İLE GÖRÜŞMESİNİN ARDINDAN, içi dışı top amblemiyle süslü bir Medici arabasıyla Floransa'ya geri gönderildi. Tövbe etmeyen Lorenzo'nun karşısında susuşu, şimdi de sükûnetle oturuşu içinde kopan fırtınayı asla yansıtmıyordu. Aslında o da içten içe yanıyordu. Zihninde korkunç görüntüler canlanıyor, hepsi birden üstüne çullanıyordu: Yıkımın, büyük değişimler getiren felaketlerin, isyanın, sokaklarda oluk gibi akan kanın görüntüleri...

Bu kıyamet sahneleri içinde birini hepsinden daha net olarak seçebiliyordu. Ona yoğunlaştı. Bir el gördü. O elde parıldayan muazzam bir kılıç vardı ve kılıç Floransa'nın fırtınalı semalarına doğrultulmuştu. Üstünde şu yazı vardı: *Gladius Domini super terram cito et velociter* yani Tanrı'nın dünyaya kılıç çekişi. Hızla ve pek yakında... Vereceği vaaz şimdiden o görüntü ve yazı çevresinde şekillenip oluşmaya başlamıştı bile.

O gece yalnızca Savonarola'nın yangınlı hayalinde değil yeryüzünde de müthiş bir fırtına vardı. Şiddetli rüzgâr ve yağmur Floransa'nın örtülü kepenklerini dövüyordu. San Marco Manastırı'na dönmüş olan keşiş, çalışma ve yaşam mahalli olarak kullandığı hücre gibi odasında dua etmek için soğuk taşlar üstünde diz çöktü. Vakit gece yarısını geçmişti. Oda karanlıktı ama lamba veya mum yakmak istememişti. O gece aydınlığın kendi içinden kopup geleceğini biliyordu.

Kentin başka bir köşesinde, nehrin karşı yakasında daha eskice evlerin arasına sıkışmış bir binada ise bir cümbüş sürüp gidiyordu. İçerdekilerin dua ve uykuyla ilgisi yoktu. Kapalı kepenklerin arasından ışık sızıyor, içerideki gürültü dışarı taşıyordu. Bunlar meyhanelerin vazgeçilmez şamatasının içinde yer alan ayyaş şarkıları, naralar, sövüp saymalar ve atıp tutmalardı.

Gece sokağa çıkma yasağı yürürlükteydi. Meyhane müdavimleri çoğunlukla yaptıkları gibi, tutuklanmak, düzeni bozup rahatsızlık ver-

mekle suçlanmak gibi riskleri göze almaktansa geceyi meyhanede geçirmeye karar vermişlerdi. O gece içerinin tıklım tıklım dolu olmasında fırtınalı havanın da payı vardı.

Meyhane Floransa'da, İtalya'da, hatta dünyanın her yerinde sayısız benzeri bulunan meyhanelerden farklı bir yer değildi. Kaba tahta masalar, kaba tahta sıralar, kaba meyhaneci kızlar... İçki ve sohbet başını alıp gitmişti. Sesler ve görüntüler tanıdık, manzara dünyanın her yerindekinin aynıydı.

Geniş yapraklı tütünün sarımı, tüttürülmesi ve içe çekilmesinin popülerlik kazanması için en azından bir yüz yıl daha bekleneceğinden, içeride sigara dumanı yoktu. Meyhane o keskin tütün kokusundan yoksun olmakla birlikte, rahat soluk alınan, temiz havalı bir ortam olduğu söylenemezdi. Lambalarda yakılan yapış yapış sarı mum yağı yüzünden içerisi bayağı dumanlıydı. Mekânın duvarları ve demirbaşları o dumandan kalma yağlı bir sarıyla parlıyordu. Ne var ki müdavimlerin gözleri her daim buğulu ve kaymış, lambaların ışığı da fazla parlak olmadığından gün ışığı girmeyen meyhanede kimse durumun farkında değildi.

O gece, o yapış yapış, sağlıksız ortamın farkında olmadan eğlenen müdavimlerin arasında Machiavelli de vardı. Taşkın hareketlerinden iyice sarhoş olduğu belliydi. Bir ay sonra yirmi üçünde olacaktı. Çocukluğunda yaşadığı o travmatik olayların üstünden on bir yıl geçmişti. O yıllar süresince bıkıp usanmadan eğitimine devam etmiş, yaşı geldiğinde de hareketli bir gece hayatına dalmıştı. Kadınlara düşkün olmasına karşın henüz kafasında ciddi bir evlilik düşüncesi oluşmamıştı. Şimdilik, meyhanede rastladığı türden kadınlarla sıkı kucaklaşmalar ve kısa birliktelikler yaşamak daha çok işine geliyordu.

Niccolo alçak bir sıraya oturup sırtını duvara yaslamıştı. Ayaktayken, bayağı boylu poslu olduğunu görebilirdiniz. İnceydi ama kuru, sıska biri değildi. Uzun düz bir burnu, canlı bakan kahverengi gözleri vardı. Yanları biraz basık gibi duran başını daima dik tutardı. Siyah saçları uzundu. Biraz daha kısa olmuş olsa, kulaklarının aynı düzeyde ve aynı büyüklükte olmadığı hemen göze çarpacaktı.

Ancak yüzünün en fazla dikkati çeken, insanları ilk tanışmada çarpan, sonradan onu düşündüklerinde ilk hatırladıkları, usta bir karikatüristin vurgulamak isteyeceği en büyük özelliği, taşıdığı ifadeydi. Ağzının kenarında köşesinde dolanan, dudak kıvrımlarını bir büzüp bir gevşeten o alaycı ifadeyi silip atması imkânsızdı. Aynı alay dolu sinyaller gözlerde de çakıyor, ona müthiş kurnaz, aynı zamanda son dere-

ce kuşkucu bir gözlemci havası veriyordu. İçkiliyken bile etrafını gözlemeyi sürdürüyor, hiçbir ayrıntıyı atlamıyordu. Dolayısıyla o ara, arkadaşı Biagio Buonacorsi'nin masa altından el yordamıyla Beatrice'in beklenti içindeki tombul bacaklarına uzandığı da gözünden kaçmamıştı. Biagio, şair Dante'nin soylu aşkı Beatrice'in saflığına duyduğu derin saygıdan ötürü o kızların hepsine Beatrice derdi.

Niccolo bir başladı mı hızlı konuşurdu. Güvensizlik ve asabiyetle beslenen bir hız değildi bu; coşku ve heyecandan kaynaklanırdı. Ağzından dökülen sözcükler zihninde son hızla birbirini kovalayan düşüncelere boşuna yetişmeye çalışırdı. Sözcük bulmakta hiç zorlanmaz, içkiliyken bile akıcı konuşurdu.

O akşamki ekip, yeni tanıyıp arkadaş olduğu Biagio Buonacorsi, kadim dostu Pagolo Pulci, "Beatrice" ve kız kardeşleri, işsiz yün işçilerinin kızları ve genç beylere "öde götür" tarzıyla hizmet veren taşra kızlarından oluşuyordu.

O geceki eğlencenin görünürdeki sebebi Pagolo'nun yakın gelecekte Roma'ya gidecek oluşuydu. O sıralar 50.000 nüfuslu Roma'da 10.000 kişi, başarı dereceleri değişmekle birlikte hayatlarını şu veya bu şekilde fahişelik yaparak kazanmaktaydılar. O akşam meyhane masasının konusu, yakın zamanda yapılmış bir sayıma dayandırılan bu bilgi ve bunun Pagolo için ifade ettikleriydi.

Biagio, "Stella ve Fiammetta gibi isimleri oluyor. Yıldız ve Alaz anlamında. Ha bir de Flora!" diye anlatıyordu. "Amcam yıllarca Roma elçiliğimizde çalıştı. Bu kızların şarkı söyleyip dans ettiklerini, hatta istenirse Latince şiir bile yazabildiklerini söyler. Kültürlü kadınlar! Güzel tınılı isimler!" Biagio sözün burasında yumruğunu masaya indirdi ve Fiammetta, Stella, Flora ve elbette "Beatrice"in şerefine içmelerini teklif etti. Üstü ezik büzük teneke kupalar havaya kaldırıldı ve kekremsi kırmızı şarap mideleri boyladı.

Niccolo, Biagio'nun bıraktığı yerden sözü aldı: "Duydun mu Pagolo, hepsi cilveli esprili, okumuş, klasik eğitim görmüş kadınlarmış! Daha ne istersin? Bazıları azizlerden daha çok tanınıyor! Bundan haberin var mıydı? Pagolo, bunlar birer efsane olmuş, Roma'nın kibar fahişeleri! La Grechetta'yı ele alalım örneğin, 'küçük Grek kızı'nı. Kız gebe kalıp doğurmuş. Babası kimmiş? O konuda yoğun bir spekülasyon almış yürümüş. Kimi Lyon Kardinali, kimi de İspanyol büyükelçi diyormuş. İsa'nın Vekili'ne çevrilen parmaklar bile varmış!

"Kadın susmakta direnmiş. Baskı yapmışlar. Sonunda La Grechetta isim vermek zorunda kalmış ve kurnaz Yunanlı kız, kumlara dört harf

çiziktirmiş: SPQR—***S**enatus **P**opulus**q**ue **R**omanus* yani Senato ve Roma Halkı'nın baş harflerini yazarak, çocuğun babası 'tüm Senato ve Roma halkıdır' demeye getirmiş."

"Haydi bakalım! Yunan olan her şeyin şerefine!" Biago gene şerefe içmek istiyordu. "Zekâya ve klasik eğitime."

Sözü Biagio aldı: "Ama bir sorun var sevgili Pagolo. Çok yazık ama senin paran onlara yetmez! Gene de üzülme. Roma'da her keseye uygun olanı vardır. Amcam mumcu ve kandilcilerin arka odalarında iş tutan pek çok kız olduğunu söylüyor. Onlara 'di candela' deniyormuş; ne hoş, zarif ve çağrışım yüklü bir sözcük değil mi? Bunlar kesinlikle daha alt sınıftan kızlar Pagolo, aynen bu Beatrice gibi, ama kursağına daha az yemek giriyor diye neden utansın insan? Ömrü uzar hatta. Uzun ömre içelim!" Biago bir kez daha kupasını kaldırdı.

"Konuyu saptırıyorsun Biagio," diye söze girdi Niccolo. "Nedir bu sürüp giden fahişe sohbeti? Pagolo'muz oraya din adamı olarak gidiyor. Çiçeği burnunda bir Fransisken rahibi olarak Roma Katolik Kilisesi'nde göreve başlayacak."

Gerçekten de Pagolo'nun züğürt babası biricik oğlunu Fransisken tarikatına sokmuştu. Floransa'da uzun yıllar süren çıraklığın ardından kilise onu son bağlılık yeminleri için Roma'ya gönderiyordu. Pagolo'nun meyhanede bulunuşu mesleğine ne kadar içtenlikle bağlı olduğunun göstergesiydi. Sanat eserlerindeki çocuk meleklere benziyordu. Tombul oğlan şimdi tombul bir delikanlı olmuştu. Yuvarlak yüzünü kestane rengi kıvırcık saçlar çevreliyordu. O güzelim lüleler yakın bir gelecekte Roma manastırlarından birinde Romalı bir başrahibin makasına kurban gidip yeri boylayacaktı. Pagolo tepesi tıraşlı çember şeklindeki saç modeliyle kendini yoksulluk, bekâret ve itaate teslim edecekti. Düşünceyi kafasından uzaklaştırmak için kupasından bir yudum aldı.

Biagio, "Roma'ya gittiğinde selamlarımızı Papa'ya iletirsin," dedi.

Niccolo yapmacık bir kederle, "Papa'nın sağlığının iyi olmadığını duydum," dedi. "Belki kutsallığı yeni keşfetmiş olan Pagolo onun adına aracılık etmek isteyebilir, hatta bakarsınız bir mucize yaratır."

"Caccasangue!"(1) diyerek birden patladı Biagio. "Duydun mu? Şu anda zavallı Papa VIII. Innocent'e ne yaptıklarını biliyor musun? Perişan haldeki adama önerilen tedaviyi duydun mu? Bunu resmen tıp mesleğinde çevrilen akıl almaz dolapların somut bir örneği ola-

(1) *Caccasangue:* "Kanlı Bok" anlamında "pislik" gibi sövgü olarak kullanılan söz.

rak sunuyorum. Papa bir süredir emzikli annelerin sütüyle besleniyor! Kaynağından emmesine izin yoktur tabii ki." Ailesinin kentle yakın ilişkileri nedeniyle Biagio'nun Roma'da olup biten çoğu şeyden haberi vardı. Verdiği haberler doğruydu üstelik.

"Gelgelelim Papa'nın durumu ciddiyetini koruyormuş. Bu durumda süt dışında ne yapmışlar biliyor musunuz? Bir Yahudi doktor bulmuşlar. Adam yaşlılıktan belini doğrultamaz hale gelmiş olan Papa'nın canlanması için bedenine taze insan kanı verilmesini önermiş. Bu tıp mucizesi uğruna on yaşında oğlan çocukları bulunup bütün kanları alınmış. Şarlatanı görüyor musunuz! Tam bir rezil! Lanet olsun bu doktorlara!

"Haydi, Papa'nın sağlığına!" Biago üst üste birkaç kez yumruğunu masaya indirdi.

Niccolo onu dinlemiyordu. Yahudi doktor lafını duyunca, her Yahudi sözcüğünü duyuşunda olduğu gibi aklına on bir yıl önce o tuhaf kızla yaşadığı çılgınca macera gelmişti. O buluşma gizemler üretmiş, arzular uyandırmıştı. On bir uzun yıl boyunca Niccolo o gizemler üstüne kafa patlatmış ve yavaş da olsa o arzuların farkına varmıştı. Ama her iki konuda da elinden bir şey gelmiyordu.

"Papa'nın sağlığına! Papa'nın sağlığına!" Biagio meyhanedeki bütün müşterileri ayağa kaldırmıştı. Floransa Papa'dan ve papalık politikalarından pek hoşlanmasa da, içerisi en üst düzeydeki ruhani öndere sağlık dilekleri gönderen sarhoş naralarıyla inliyordu. Niccolo da sonunda şamataya katıldı. Kupa tokuşturma faslı sona erdiğinde alaycı bir tavırla, "İyi gösteriydi Biagio," dedi. "Sıkı bir iş çıkardın. Ama sağlık dilekleri boşa gidecek. Savonarola Papa'nın temmuzda öleceğini söyledi."

"Bakma, Savonarola daha neler söylüyor," dedi Biagio. "Kumar ve kâğıt oyunlarının, açık saçık eğlencelerin de yasaklanmasını istiyor. Karnavalların hatta *palio*[1]nun bile kaldırılmasını öneriyor. Kadınların göğüslerini açıkta bırakan giysiler giymemelerini, fazla şık dolaşmamalarını, koku, pudra ve makyajdan uzak durmalarını öğütlüyor. Savonarola'nın bu önerilerinden bıktım ben. Bunları söyleyeceği başka bir yer bulsa da biz de kurtulsak."

"Demek sen de büyük önderimiz Lorenzo ile aynı kafadasın," dedi Niccolo. "Savonarola, Lorenzo'yu Yahudileri alevli fırına attıran

(1) *Palio:* Siena şehir meydanında düzenlenen ve 17 mahalleyi temsil eden yarışçıların katıldığı geleneksel at yarışları.

Nabukadnezar'a benzeterek yerden yere vurmuş. Bu defa söz konusu kişiler, kentimizin gençleri oluyor herhalde. Bir de onu, kenti yanarken oturup tıkınan sefahat düşkünü obur Neron'a benzetmiş."

"Zavallı Lorenzo'nun fazla üstüne gitmemiş mi sence? Unutma, adam iki yıldır Lorenzo'nun ölüm tarihini verip duruyor. Hatta nisanın ilk haftasında öleceğini söylemişti. Bu hafta yani. Söyledi de ne oldu? Lorenzo öldü mü? Katır gibi kuvvetli. Careggi'de dinleniyor. Her gün biraz daha iyileştiğine ve yönetimin başında olduğuna dair haberler geliyor. Hatta birkaç hafta içinde Pisa'ya gidip birlikleri bizzat denetleyeceği bile açıklandı. Medici kıskacının..."

"Medici'nin gırtlaklara yapışmış elinin..." diye düzeltti Niccolo.

"Medici'nin gırtlaklara yapışmış elinin gevşeme tehlikesi yok. Lorenzo keşişi gömer. Hatta diline biraz ayar çekmezse, Lorenzo o dilin yuvalandığı kafayı isteyebilir."

Niccolo sırıttı: "Savonarola büyük bir din adamıdır Biagio. Ne saygısız şeysin sen."

"Ama kehanetleri isabetli değil. Üstelik fahişeliğe son vermek, Beatrice'i benden almak istiyor. O kadar da değil."

"Öyle ya, Beatrice..." dedi Niccolo kıza dönüp. "Savonarola'nın sana ve seçtiğin mesleğe saygı duymaması çok acı sahiden. Seni gibileri nasıl tanımlıyor biliyor musun? Gözü kaşı olan bir et parçası! Gözler de göz hani. Sana haksızlık etmiş. Gözü, dudakları, dili de var demeliydi. Ve büyülü parmakları. Mis kokulu ipeksi saçları ve yumuşacık bir teni!"

Niccolo'nun düşünce silsilesini Biagio sürdürdü. "Davetkâr gülüşleri, uzun bacakları, yumuşak parfümlü memeleri ve koyu renkli meme başlarıyla bütün o tatlı şeyler... Olmaz olsun Savonarola!" Ve gene yumruğunu masaya indirip kupasını kaldırdı. Kalabalık bu defa teklifi suskunluk ve kuşkulu bakışlarla karşılamış, tezahürattan kaçınmıştı. Beatrice bile ona karşı çıkıp hatta hafifçe ayıplayarak, "Bir din adamını alaya almamalısın Biagio," dedi.

Biagio "Hıh," diye suratını ekşitti. "Hadi bir şeyler yiyelim o zaman." Pagolo da onu destekledi. Ama Niccolo'nun canı yemek istemiyordu. Meyhanenin o aşırı yağlı, lezzetsiz yemeklerinin düşüncesi bile midesini bulandırmaya yetti. O yemeğini daima evinde yerdi.

Ortaya ısmarladıkları tabağı beklerken Niccolo'nun aklına bir fikir geldi: "Keşişin vaazını hiç dinledin mi Biagio?"

"Ne diye dinleyeyim ki? Ben rahip işinin her türlüsüne karşıyımdır."

"Ya sen Pagolo?"

"Hiç dinlemedim."

"Ben dinledim," diye atıldı Beatrice. Hepsi hayretle ona baktılar. "O... o... onu tarif etmek çok zor. Ona bir bakan bir daha gözünü ayıramıyor. O konuşurken çevredeki başka her şey siliniyor. Dünyada yalnızca ikiniz kalıyorsunuz. Onu dinliyorsunuz ama kulaklarınızla değil. Yüreğinizle duyuyorsunuz onu. Muhteşem ama korkutucu."

Beatrice'in yorumunu kafasında evirip çevren Niccolo düşünceli bir tavırla, "Size bir önerim var," dedi. "Gidip onu görelim. Onu dinledikten sonra karar verelim. Ne diyorsun Pagolo?"

"Biagio da gelirse, giderim."

"Bana pek anlamlı gelmiyor ama dediğiniz gibi olsun," dedi Biagio. "Doğrudan Tanrı'yla iletişim kuran büyük bir vaizi görmek eğlenceli olabilir."

"Karar verilmiştir o halde," dedi Niccolo. "Hiç vakit kaybetmeyelim. Yarın sabah gideriz. Bu sabah demek daha doğru çünkü neredeyse gün ağarıyor. Anlaştık mı?"

"İçmeye devam," dedi Biagio. "Kiliseye kabulümden beri kapısından içeri adımımı atmış değilim. Cesaret toplamam gerek. O aciz ve günahkâr ruhumu güçlendirmeliyim. Savonarola'ya!" Diğer müşteriler gene ona sitem dolu bakışlar fırlattılar ama Biagio bunları fark edemeyecek kadar kafayı bulmuştu.

Küçük grubun sohbeti, dolaşan diller yüzünden güç bela kurulan cümleler ve onay niyetine çıkarılan uzun homurtular düzeyine inmişti. Ne var ki bu toplu uyuşukluk hali kapının şiddetle dövülmesiyle son buldu. Herkesin ilk düşüncesi "Nöbetçiler!" oldu.

Telaşa kapılan meyhaneci kapıya seğirtti. "Kim o?" diye bağırdı. "Benim," diye bir cevap geldi. "Aç çabuk!" Meyhaneci sesin sahibini tanımış olmalı ki kapıyı dış dünyaya kapatan ağır sürgüleri aceleyle açmaya koyuldu. Ulak apar topar içeri daldı. "Öldü," diye soludu, "Lorenzo dé Medici öldü."

Dumanlı meyhane gün ağardıktan hemen sonra içini Floransa sokaklarına boşaltıverdi. Soğuk, rutubetli, yağmurlu bir ilkbahar günüydü. Sokaklarda kendileri gibi meyhane ve kumarhaneden çıkmış olanlardan başka kimseler yoktu.

Her sabah olduğu gibi çanlar çalıyordu. Bu çan sesleri özellikle pazar günleri inananları ibadete çağırırdı. Niccolo dindar bir delikanlı değildi. Eskiden olduğu gibi şimdi de İtalya'da yaygın olan antiklerika-

lizmin yani kilise karşıtlığının—kilisenin devlet işlerine karışmasını istemeyenlerin—yoğun baskısı altındaydı. Ne var ki son zamanlarda Pazar ayinlerine katılmaya başlamıştı. Annesi bu duruma pek şaşırıyordu. Yıllarca oğlunu kiliseye götürebilmek için dil dökmüş ama onu bir türlü ikna edememişti. Niccolo artık kendiliğinden gidiyordu. Bartolommea Machiavelli bu gönül değişikliğini Ulu Tanrı'nın aracılık etmiş olmasına yoruyordu. Oysa Niccolo'nun "dönmesinin" ardında daha çok dünyevi nedenler vardı. Şaşırtıcıdır ama kiliseyi birden kucaklayışındaki en büyük etken, Paskalya yortusu dışında hiçbir ayine katılmayan ve bu işlere pek inancı olmayan babası Bernardo olmuştu.

Ana oğulun yaşadığı bir tartışmaya kulak misafiri olan baba Bernardo kavga sırasında Niccolo'nun kendisini örnek gösterdiğini duyunca hemen oğlunu yanına çekti. "Ben senin yaşındayken tek bir Pazar ayinini kaçırmazdım," dedi.

Niccolo babasını kuşkuyla süzdü. "Erkekler ayine gitmez," diye homurdandı biraz da utanarak.

"İşte benim de anlatmak istediğim bu Niccolo. Erkekler gitmezse kim gider? Kadınlar elbette. Hangi kadınlar? Kentin en kaliteli kadınları, oğlum! Genç kadınlar! Ailelerin sıkı sıkıya korudukları en büyük hazineleri! Kıskanç, dediğim dedik babaların hafta boyunca kilit altında tutulan bu kızları gönderdikleri tek yer, kilise. Zarif, utangaç bakirelerin, kıvama gelmiş genç dulların hepsini, hem de en şık halleriyle orada bulursun!" O günden sonra Niccolo ayine gitmeyi alışkanlık haline getirmişti.

Annesi ibadet için son zamanlarda yeni yapılan Santo Spirito'ya gitmeye başladığından, Niccolo da din dışı gözlemlerini burada sürdürmeye başlamış ve çok memnun kalmıştı. Tüccar kızlarının alımlı çalımlı halleri, daha üst tabakadan "iyi aile" kızlarının soylu kibrinden daha cazip geliyordu. Niccolo malum nedenlerle yalnızca Santo Spirito'ya devam ettiğinden, keşişi dinleme şansı olmamıştı.

Üç Floransalı genç San Marco Kilisesi'ne vardıklarında cemaat çoktan dışarda kümelenmiş aralarında fısıldaşmaktaydılar. Delikanlılar meydanda bir tur attılar. İçkili oldukları anlaşılmasa da hâlâ tam ayılmış sayılmazlardı. Baş ağrısı ve mide bulantısına daha çok vardı. O sırada kiliseden çıkan bir keşiş kısa bir açıklama yapıp gözden kayboldu. Kalabalık hemen çözüldü. İnsanlar dağılıyordu.

"Hayır, olamaz," diye sızlandı Biagio. "Ben Beatrice'in sıcak yatağını bırakıp buraya kadar gelmişim. 'Tanrı keşişe boğaz ağrısı illeti verdi' türünden bir bahaneyle sunumu iptal mi edecekler yani?"

Niccolo yanlarından itiş kakış geçmeye çalışan yaşlı bir çifti durdurup, "Ne olmuş?" diye sordu.

"Yeni vahiyler varmış," dedi yaşlı adam parmağını sallayarak. "Keşiş bugün çok önemli şeyler söyleyecekmiş. Hayret verici şeyler. Herkes aklını başına toplasın, ayağını denk alsın diye! Kilise dar gelmiş. Bu yüzden bugün Duomo'da vaaz verecekmiş. Bütün kentin orada toplanmasını ve mesajına kulak vermesini istiyor!"

Biagio tepeden bir bakışla Niccolo'yu süzdü. "Kâhinlere sorsak keşişi dinlemek için daha uygun bir gün bulamazdık," dedi.

Floransa katedrali Santa Maria del Fiore dünyanın insan elinden çıkma en heybetli yapısıydı. Öyle bir tutku ve hırsla tasarlanmıştı ki, hiçbir mimar ya da mühendis kiliseyi çökertmeden çatıyı örtecek büyüklükte bir kubbe yapamadığı için yüz yıl tepesi açık beklemişti. 'Peygamber' keşiş işte Hıristiyan âleminin bu en büyük kilisesinde vaaz verecekti.

O gün içerde oturacak yer yoktu. Mümkün olduğu kadar çok dinleyici girebilsin diye, cemaatin ara sıra oturduğu geçici sıralar kaldırılmıştı. Tanrı'nın vahiylerini dinlemeye gelen binlerce insan oluk oluk, iyice genişlemiş olan o uçsuz bucaksız salona doluyordu.

Keşiş ayini yönetmek istemediğinden tören onsuz başlamıştı. Çiçero'dan sonra gelmiş geçmiş en büyük hatip kutsal emanetler bölümünün arkasındaki küçük odada beklemeyi tercih etmişti. Ama konuşma yapmadan önce sinir krizleri geçirdiğini hatta zaman zaman kustuğunu itiraf etmiş olan Çiçero'nun aksine, gayet sakindi. Söz alacağı zamanı bekliyor ve dua ediyordu.

Niccolo, Biagio ve Pagolo erken gelmiş olduklarından vaaz kürsüsünü rahatça görebildikleri bir yerde durmuşlardı. İncil okunduktan sonra keşiş buyur edildi. Kilise birden koyu bir sessizliğe gömüldü. Kubbede sinek uçsa vızıltısı duyulabilirdi ama içerde sinekten eser yoktu. Keşiş yanan bir mum taşıyan rahip yardımcısının peşinde göründü. Kürsüye başı önünde çıktı ve bir süre öylece dua etti. Sonra yavaşça haç çıkarttı, başını kaldırıp derin bir soluk aldı. Kolları ağır ağır havaya kalktı. Cemaatin en yürekli üyelerini bile ürperten yankılı bir sesle, "Ey Mısır!" diye başladı.

O yoğun kalabalıkta Niccolo kadar şaşıran bir başkası yoktu kuşkusuz. Korkunç kehanetler ve felaket uyarılarının dehşetine, şimdi bir de adamı tanımanın şoku eklenmişti. Ortalığı titreten bu ateşli vaiz, on yıl kadar önce kartopu yağmuru altında ölmekten kurtardığı o cılız keşi-

şin ta kendisiydi! Tüyler ürpertici Rahip Savonarola ve acınacak halde bulduğu o savunmasız Fra Girolamo!... Olacak şey değildi!

Niccolo şoktaydı ama o an buna kafa patlatacak halde değildi. O da herkes gibi keşişin gürleyen sesinin ve insanı olduğu yere mıhlayan hipnotize edici bakışlarının girdabına kapılmak üzereydi.

Keşiş o sırada veba ve açlıktan, Tanrı'nın Mısır üstüne yağdırdığı belaların daha beterlerinden, Babil'in tepesine inen dev bir balyozdan söz etmekteydi. Bazen sözcükler net olarak anlaşılamıyordu ama genel anlamı yakalamak zor değildi. Tehditleri ve tövbe öğütleri gök gürlemesi gibi patlıyor, gerçek haçtan kalma kalıntılarla birlikte ana mihrabın altında gömülü olan Aziz Reparata'nın kemiklerini de sarsıyordu.

Ortalama Floransalıya göre kavrama yeteneği çok daha yüksek olan ve çağdaş peygamberlere oldukça kuşkulu yaklaşan Niccolo Machiavelli kafasını toplamaya çalıştı. İlk anki taarruz onu serseme çevirmişti ama şimdi iradesini kullanarak o cazibeden sıyrılmış, peygamber gazabının yükselen dalgasından korunup bir parça geri çekilmişti.

Sakin kafayla, "Ne anlatıyor bu adam?" diye düşünmeye çalıştı. Kutsal kitaplarda, Yeremya'da, Yeşaya'da bulup okuyamayacağı yeni hiçbir şey söylemiyordu; Mısır ve Babil, savaşlar, savaş rivayetleri, yalayıp yutan ateş ve toptan yok oluş. Henüz vakit varken tövbe et! Niccolo vaizi bir fanatik olarak yaftalamak üzereydi. Ama dehasını kabul etmek gerekirdi. Gene de temelde dindar bir fanatikti işte. Tam o sırada keşişin konuşması farklı bir havaya büründü ve içine çağdaş bir vurgu yerleşti. Konuşma sıkı sıkıya Tevrat peygamberleri üstünden yürüse de, mesajı çağdaş Floransa tarihi ve politikasını işaret ediyordu.

"Lorenzo dé Medici'nin ne zaman öleceğini önceden sizlere bildirdim. Karşınıza çıktım ve yanıp yerle bir olan bir kuleden söz ettim. Dediğim çıktı. Kibir kulesi alaşağı oldu. Tiranın ruhu cehennemi boyladı."

Bu noktada Savonarola birden tavır değiştirip şefkatli, adeta babacan bir havaya büründü. Floransa'yı ve onun tarihini, onun özgürlüğe olan kadim aşkını, son dönemde itibar yitirip bir tirana boyun eğmek zorunda kalışını anlattı. İddiasına göre, Floransa'yı farklı kılan temelindeki bu özgürlük ve halk yönetimi tutkusu, yapısal olarak onun uzun süre tiran boyunduruğunda yaşamasını olanaksız kılıyordu.

Keşiş daha sonra halkı esaretin boyunduruğundan silkinmeye ve yeniden halkın yönetimini kurmaya çağırdı. Artık Nil'in ve Şeria

Nehri'nin kıyısında peygamberlerle gezinmeyi bırakmıştı. Ülkeye, Arno Nehri'nin kıyılarına dönmüş, en yumuşak anlatımıyla devrim çağrısı yapıyordu. Kürsüden 'ateş ve kükürt' vaizlerinin zararsız yaygaralarının çok ötesine geçen kararlı bir adım atmıştı.

"Tanrı gazabını dünya üstüne saldı. Onun öç almaya susamışlığı kolay dindirilemez. O, değersiz ve nafile kulları arasında beni seçti. Sizleri korkunç gazabına karşı uyarmamı buyurdu.

"Beni buraya, Floransa'ya yollamasının sebebi, sizi gazabından haberdar etmek içindir. İnsan nasıl göğsünün ortasında bir kalp taşırsa, Floransa da İtalya'nın kalbidir. Tanrı'nın bildiri yeri olarak bu kenti seçmiş olması bir lütuftur. Mesajı buradan İtalya'ya oradan da bütün dünyaya yayılacaktır.

"Mesaj şudur: Tövbe edin, kalplerinizi temizleyin, özgürlüğünüzü geri isteyin ve yaklaşan tufana karşı koyabilmek için ayağınızı denk alın." Vaiz bu noktada tufanın yürek parçalayan tasvirine girişti. Anlattıkları, imgelerin korkunçluğundan değil, tarihsel içeriğin o güne kadar eşi benzeri görülmemiş bir kesinlik taşıması bakımından dehşet vericiydi. Keşiş Papa'nın üç ay içinde öleceğini söylüyor, hatta bunun temmuz sonunda olacağını kesin bir dille ifade ediyordu. Ayrıca yerine Mesih-Karşıtı'nın gelip Aziz Peter'in tahtına çıkacağı, yozlaşma yüzünden leşe dönmüş kara bir haçın Roma'dan yükselip bütün dünyayı kucaklayacağı, değdiği her yerde fırtınalara, kasırgalara ve büyük kargaşalara neden olacağı konusunda uyarıda bulunuyordu.

Sonra bir gece önce gözüne görünen o hayali, Tanrı'nın inmeye hazır, çekilmiş duran kılıcını, üç yönden gelen gür sesi ve o sesin kendisine, ilahi cezanın gelişinden önce günahkârları dine döndürmesini buyuruşunu anlattı. Cennetten yeryüzüne inen beyazlar içinde bir alay melek görmüştü. Melekler herkese üstünde kızıl bir haç olan örtüler uzatıyor, kimi alıyor, kimi reddediyordu. "Sonra ağır ağır kılıcı tutan el dönmeye başladı. Hava kapkara dolu ve fırtına bulutlarıyla doldu. Sonra da bir kılıç, ok ve ateş yağmuru geldi."

Floransa halkı donup kalmış, herkesin korkudan ödü patlamıştı. Savonarola kıyametin dehşetini tasvir etmekle, gelecekteki meçhul öcün tehditlerini sergilemekle yetinmeyip vahyin yorumunu da yaptı. Keşişin o gün halka önemli bir bildirimde bulunacağı duyurulmuştu. Sıra buna geldiğinde Savonarola, iki yıl içinde Fransa Kralı VIII. Charles'ın yenilmez bir ordunun başında Alpler'i aşıp İtalya'yı yerle bir edeceğini kesin bir dille bildirdi ve taş kesilmiş cemaati büsbütün acılara saldı.

Vaaz sırasında keşişin sesi bazen kıyıya vuran dev dalgaların gümbürtüsü gibi yükselmiş, bazen de kayalar arasına saklanmış sakin göllerin şıkırtısına inmişti. Bir an sessizleşip tereddüt içinde kıpırdanan güruha baktı. Sonra sanki başka dünyalardan seslenir gibi son ve öldürücü darbeyi indirdi: "Ey Floransa, bugün duyduğunuz mütevazı bir keşişinki değil, Ulu Tanrı'nın sesiydi. Amin."

Keşiş kürsüden indi ve gözden kayboldu. Ayin rüyaymış gibi sürdü. Çanlar işaret verilmiş gibi çalmaya başladı. Cemaat, duasını eksiksiz tamamladı. Birkaç kişi kendinden geçecek gibi olup son anda ayin yerindeki parmaklığa tutundu. Ama kimse yaklaşan kıyamet mesajını ve az önce kulaklarıyla duydukları Ulu Tanrı'nın hükmünü aklından çıkaramıyordu

Niccolo bile kiliseden çıktığında bir tükenmişlik duygusu içindeydi. Yoğun bir cinsel boşalma sonrasına ya da ölüme teğet geçmiş olmaya benzer bir duyguydu bu.

Bu arada dış dünya Rahip Savonarola'nın kehanetlerini haklı çıkarmaya hazırlanmakla meşguldü. Floransa devrimin eşiğindeydi. Henüz Fransa tahtına oturmuş olan VIII. Charles şimdiden fetih aşkıyla kıvranmaya başlamıştı. Papa Innocent'in vadesi doluyordu ve Roma'da Aziz Petrus'un tahtına yakışacak son adam olan iğrenç bir İspanyol, papalığı satın almak için ustaca manevralar yapmaktaydı. Zamanı geldikçe hepsi yaşanacak, bu oluşumlar Niccolo Machiavelli'nin geleceğini sarsıcı bir biçimde etkileyecekti.

Bu arada uzaklarda İspanya'da, Savonarola'nın farkında olmadığı bazı olaylar da Niccolo'nun hayatının seyrini değiştirecekti. Bugün herkesin gayet iyi bildiği gibi 1492 yılında İspanya Kralı ve Kraliçesi, gelecekte dünyanın kaderini değiştirecek bir keşif yolculuğunu ve batıdan Hindistan'a varmayı hedefleyen Kolomb'u finanse etmeye hazırlanıyorlardı. Bu arada tarih sahnesinden çok Niccolo Machiavelli'nin yaşamını etkileyebilecek bir başka gelişme daha vardı: Koyu Katolik olan Ferdinand ve İsabella, Yahudilerin İspanya'dan kovulması kararına imza atmışlardı.

13

Sokaklarda Devrim, Manastırda Politika

LORENZO'NUN ÖLÜMÜNÜ İZLEYEN haftalarda ve aylarda Medici serveti hızla eridi. Bunda başlıca etken Lorenzo'nun yirmi iki yaşındaki oğlu Piero'un yetersizliği ve duyarsızlığıydı. Piero o kadar sevilmeyen biriydi ki, mükellef Medici Sarayı'ndan çıkmak zorunda kaldığı zamanlar önden bir "bahşişçi" giderdi. Bahşişçinin görevi uyuşuk ahalinin üstüne para saçmaktı. Adamlar paraların peşinde sağa sola koşuşunca ortada bir yol açılır, mağrur Piero da herhangi bir tacize uğramadan bu yoldan geçip giderdi.

Piero uygunsuz davranış alanı olarak laik devlet işlerini, Lorenzo'nun ikinci oğlu Giovanni de kiliseyi seçmişti. Giovanni babasının ölümünden sonra kardinalliğe yükselmişti. Lorenzo'nun son hamlelerinden biri de ikinci oğlunun Kilise'deki geleceğini güvenceye almak için Papalık Hazinesi'ne astronomik meblağlar aktarmak olmuştu.

Yakışıklı ve atletik yapılı olan Piero'nun aksine Kardinal Giovanni dé Medici hantal ve hareketsizdi. Yüzü ve gerdanı çoktan kat kat olmuştu. Zeki olmasına karşın devamlı ağzı açık ve yüzünde şaşkın bir bakışla dolaşması ona geri zekâlı havası veriyordu. Çocukluğundan beri bir fistül nedeniyle kronik gaz rahatsızlığı çekmekteydi. Yüksek rütbeli bir rahip olarak nereye giderse gitsin pek de kutsal olmayan bir çürüme kokusu, sindirim sorununun yol açtığı kokulu sızıntıyla birlikte çürüyen kaliteli yiyeceklerin kokusu da peşinden gelirdi. Başrahip olup kırmızı şapkaya hak kazandığında sekiz, Kardinal nişanını aldığında da on altısındaydı. Daha o zamandan gözleri bozulmaya başlamıştı.

Halkın Medicilere olan sevgi ve ilgisi azalırken Savonarola git gide güçleniyordu. Lorenzo'nun öleceği günü bilmesi onun peygamberliğe oynaması için yeterli bir kanıt oluşturmuştu. Üç ay sonra da Papa'nın ölmesi ve yerine fırsatçı bir İspanyol'un gelmesi, ona duyulan güveni pekiştirmişti. Takipçileri çoğaldıkça keşiş, Medici ailesine daha fazla yüklenmeye başlamıştı. Tövbe çağrısını sürekli tekrarlıyor ve ken-

disine inananları "arınmanın beyaz giysileri"ni giymeye zorluyordu. En çok da yaklaşan Fransız işgalinin tehlikelerine işaret ediyor, Galya Kralı ve ordularının ellerinde dev usturalarla İtalya'nın derisini yüzmeye geleceklerini, yolları üstünde ne varsa yakıp yıkacaklarını söylüyordu. Bazen de büyük tufandan söz ederek, bu badireden sağ çıkabilmek için Floransalılara bir Tövbe Gemisi inşa ettirmeye çalışıyordu.

Kentte kıyamet kaygısı artmakla birlikte halk tam olarak neye odaklanması gerektiğini bilmiyordu. Arada ayaklanmalar oluyordu. Bir gün Piero bunlardan birini bastırmak için istemeyerek de olsa halka hitap etmek zorunda kaldı. Yıldız falcıları saat biri uygun görmüş olduklarından tam bu saatte Medici yöneticilerinin dört kuşaktır çıkıp halka hitap ettikleri balkonda belirdi. Onun görünmesi üstüne kalabalıktan, kuşaklar boyu seleflerine de yapılmış olan *"Toplar! Toplar! Toplar!"* haykırışları yükseldi. Ne var ki bu sefer tezahürat yapanlar ayak takımıydı. Sarhoş oldukları açıkça görülüyordu. Piero o ince, heyecansız sesiyle konuşurken birden kalabalıktan bir haykırış yükseldi. Bu, beklenmedik, kurgulanmadık yani Medici parasıyla satın alınmamış biriydi. Ses giderek yükseldi ve parayla tutulmuş kalabalığın ağzından dökülen cansız *"Toplar"*ı kolayca bastırıverdi. Piero bu gürültü karşısında sesini duyurma çabalarından vaz geçip geri çekildi ve içeri girerken *"Halka Özgürlük!"* sloganları kulaklarında çınladı: *Popolo e liberta! Popolo e liberta! Popolo e liberta!*

O gün o kalabalığın arasında, politik duruş olarak Medici karşıtı olanlarla birlikte atölyelerden atılmış işçiler, çöken ekonominin kurbanları gibi gidişattan doğrudan etkilenmiş gruplar da vardı. Niccolo Machiavelli ve Biagio Buonacorsi nispeten hali vakti yerinde ailelerin çocuklarıydılar ama halkın yararı ve özgürlüğü dendi mi akan sular dururdu: *Halka Özgürlük!* Serde delikanlılık ve iyi niyet olunca kalabalığı harekete geçiren duygu dalgasına onlar da kapılıverdiler. Zor zamanlardan geçiyorlardı. Havada devrim kokusu vardı. İki ateşli genç haftalardır kendilerini halk hareketinin coşkusuna kaptırmış durumdaydılar.

Meydandan ayrıldıklarında günün politik heyecanı ikisini de bitirmişti. Niccolo, Piero dé Medici'nin kaçınılmaz görünen görev bırakmasını kastederek, "Ne kadar dayanır dersin Biagio?" diye sordu.

"Sen de iyi biliyorsun ki doğru kişileri besler, yeterli sayıda paralı asker tutarsa, daha uzun süre iş başında kalabilir."

"Ama kalamayacak," dedi Niccolo. "Öyle aptal ve küstah ki... Üstelik şimdi durum farklı. Artık Savonarola'yı da hesaba katmak gerek. O ta-

raf değiştirecek biri değil. Kendisinin,—affedersin, Tanrı'nın—Medici yönetimine duyduğu tiksintiyi halka kolay kolay unutturacağa benzemiyor."

"Haklı olabilirsin," diye kabullendi Biagio. "Onu görevden alabilirler. Peki ya sonra? Kenti keşiş mi yönetecek? Bak bunu da görmüş oluruz. Tespih dualarıyla iş gören bir iktidar! Bir derdin var ve gidip keşişin kapısını çalıyorsun. Bir dakika izin verin, gidip Tanrı'ya bir danışayım, diyor. Bir dakika bile sürmez! Bir suçtan mahkûm mu oldun? Yedi kere Tanrı Babamız, yedi de Meryem duası oku, yürü git ve bir daha da günah işleme!"

"Öyle düşündüğünü sanmıyorum," dedi Niccolo. "Bence o daha somut bir iş çeviriyor. Bir planı olmalı."

"Olmaz mı? Gökyüzünden yanan haçlar yağmasını, büyük beyaz tufanın dağlardan kopup gelmesini, Piero'yu dev bir akrebin sokmasını bekliyordur."

"Soyutla somutu birbirine karıştırıyorsun," diye itiraz etti Niccolo. "Yanlış anlama, kehanetleri kastetmiyorum. Onların ne anlama geldiğini sen de biliyorsundur pekâlâ. Ama son zamanlarda kıyamet laflarının ardına sığınıp zorbalıktan, bir halk iktidarından dem vuruyor. Bence bu konuda gayet ciddi. Bence asıl istediği, bir tür temsilciler meclisinin görevi tirandan alması."

"Olabilir," dedi Biagio. "Belki de tiranın yerine kendi geçmek istiyordur."

"Gidip ona soracağım," dedi Niccolo sükûnetle. "Onu tanıyorum."

Biagio, "Ya, ne demezsin!" diye arkadaşını alaya aldı.

Niccolo, "Ben ciddiyim," deyip keşişin Floransa'ya adım attığı gün yaşadığı kartopu saldırısını bir çırpıda özetledi.

"Aynı kişi olduğuna emin misin?" diye üsteledi Biagio hâlâ kuşkulu.

"Ta kendisi," dedi Niccolo. "Aynı günün akşamı vaazını dinlemeye gittim. Anneme eşlik ediyordum. Adamın acınacak bir hali vardı. Üzüldüğümü hatırlıyorum. O koskoca soğuk kilisede ufacık bir adam. Ya o sesi? Bağırıp çağırıyor, kürsüde bir o yana bir bu yana sıçrıyordu."

"Hıh," dedi Biagio. "Öyle anlattığın gibi acınacak bir adamsa nasıl aynı kişi olabilir?"

"İnan bana Biagio. Bu o. Benimle gelecek misin?"

"Yok, beni unut," dedi Biagio. "Ben meyhaneye gidiyorum. Susadım."

Niccolo bilmiş bir sırıtışla, "Beatrice ile gizli aşk randevun var demek," dedi.

"Beatrice'i nereden çıkardın şimdi?" diye homurdandı Biaggio. "Duymadın mı? Beatrice başkasını bulup beni bıraktı."

"Kimmiş o?"

"İsa Peygamberimiz!" diye içini çekti Biagio masaya yığılır gibi yaparak. "Keşişin vaazı Beatrice'i çok duygulandırmış; duygulanmak evet, kullandığı sözcük buydu. Kız tövbekâr oldu Niccolo. Beni de, günahı da bıraktı. Artık onun müritlerinden biri. Beyaz tövbe kıyafetini giyiyor ve bütün gününü kilisede, bizim gibi zavallı kayıp ruhlar için dua etmekle geçiriyor."

İki arkadaş ayrılırlarken Biagio, "Ona söyle, Beatrice'i bana geri versin," diye seslendi. "Sana bir borcu var."

Niccolo öğle güneşinde akıp giden hayatın içine daldı. İki kedi çiftleşiyordu. İhtiyarın biri tepelerinde durmuş kıkırdayarak onları seyrediyor, arada bir de elindeki sopayla hayvanları dürtüyordu.

Niccolo, San Marco Kilisesi ve Manastırına doğru yürürken adımlarına bir canlılık gelmişti. Ellerini arkasında kenetlemiş, başı ve omuzları dimdik yürüyordu. Giyimindeki züppelik dozu yaşıtı delikanlılarınki kadardı. Önden bağlı, bele oturmuş, kısa, kareli bir ceket giymişti. Koyu mavi kolsuz ceketi kırmızı gömlek ve kalçalarıyla bacaklarını düzgün gösterdiğini düşündüğü kırmızı külot-pantolon tamamlıyordu. Hava soğuktu. Arada sert bir rüzgâr çıkıyordu. Gene de Niccolo fiyaka uğruna mavi pelerinine sarınmayıp önünü açık bırakmıştı. Gençti, şapkaya da gerek yoktu.

Floransa giyim konusunda Roma ve Venedik gibi abartıya kaçan kentlere kıyasla gayet ölçülü sayılırdı. Bu sebeple Niccolo, Santa Croce Meydanı'ndan geçerken gözüne ilişen bir çifti hafif bir alayla süzdü. Kadın kat kat kıvrılmış en az yirmi beş metrelik parlak yeşil bir kumaşa bürünmüştü. Yusyuvarlak olduğundan, bu haliyle yürüyen bir yeşil salataya benziyordu; tabii buz gibi taşlar üstünde o düzensiz gidişe yürümek denirse... Ayağındaki *zoccoli* denen yüksek ayakkabılar yüzünden kavalyesine yüklenerek ilerlemek zorundaydı. Venediklilerin gösteriş merakının bir ürünü olan *zoccoli,* taban ve topuğu birleştiren tahta platformla ihtiyacı olana bayağı bir boy veriyordu. Yeşil salataya gelince, o yüksek platformlar kadının boyuna neredeyse yarım metre eklemiş gibiydi.

Ama ah, ya erkek; o çok daha muhteşem bir manzaraydı. Tepeden tırnağa, aralarına yaldız ve sim serpiştirilmiş pembeler ve siyahlar içindeydi. Parlak güneşin altında öyle bir ışıldıyordu ki, ilk bakışta bileşenlerine ayırmaya olanak yoktu. Ayrıntılar yavaştan belirmeye baş-

ladı. Işıltılı ipek pelerini, pembe siyah dama desenliydi. Her dikdörtgen, simden yapılma saç örgüleriyle çevrelenmişti. Pelerinin eteğinde beyaz kürk biye kullanılmıştı. Pembe pantolonun üstüne ayrıca kırmızı ve siyah acayip motifler işlenmişti. Kürk kenarlı pembe şapkanın gölgeliği dört kişilik bir aileyi yağmurdan koruyacak kadar genişti. En tepeye insan kolu boyunda kıvrık bir tüy oturtulmuştu. Yeşil salatayla hararetli bir konuşmaya dalmış olan bu şıklık yumağı, sözlerini vurgulamak ister gibi arada kolunu havada sallıyordu. Bu hareketi her yapışında akıllara durgunluk veren pelerinin altına saklanmış öteki hazineler, zincirler, mücevher bezeli silahlar ve çiçekli ceket de gün ışığına çıkıyordu.

Niccolo insanların budalalığı karşısında başını iki yana sallayarak, gözden kaybolana kadar ikiz garabetin arkasından bakakaldı. Az önce gördüğü kâbus, Savonarola'nın korkunç öngörülerini bile bastırabilirdi. Acaba bu manzara neye işaretti? Kıs kıs güldü. Yoksa Fransızların gelişine mi?

Niccolo tam önündeki dumanı tüten at pisliğini çevik bir adımla aştı. Pislik kümesi bir saat sonra donmuş olurdu. Bu açıdan kış en işe yarar mevsimdi. "Donmuş bok kokmaz", kötü kokulardan herkesten daha fazla etkilenen Bernardo Machiavelli'nin özdeyişlerinden biriydi.

Niccolo manastıra yaklaşırken hafiften tereddüde düşer gibi oldu. İçeri kabul edilmeyebilirdi. Keşişin daima tetikte duran bir alay korumacı din adamıyla çevrili olduğuna şüphe yoktu. Cübbesinin eteğine dokunmak için birbirini itip kakan azimli hayranlara karşı daima uyanık olmak gerekirdi. Suikastçılar da bunların arasına sızabilirdi. Keşiş onun adını bilmiyordu. Bu yüzden Niccolo Machiavelli olarak takdim edildiğinde tanımayabilirdi. Birden aklına bir fikir geldi. Eğilip bir haftadır yerde durmaktan kararmış bir avuç kar aldı.

Kapıyı çaldı. Kapı aralığında genç biraderlerden birinin başı göründü. Yuvarlak tepe tıraşı bir an için Niccolo'ya Pagolo'yu hatırlattı. Arkadaşı kim bilir nelere göğüs germek zorunda kalıyordu. Klasik selamlaşma faslından sonra genç keşiş Niccolo'ya ne istediğini sordu.

Niccolo Rahip Savonarola'yı görmek istediğini söyleyince keşiş işgüzar bir tavırla, "Herkes de Rahip Girolamo'nun peşinde," dedi. "Kime sorsanız. Her isteyeni içeri alamayız ki. Onunla hangi konuda görüşecektiniz?" Son soruda bir meydan okuma var gibiydi.

"Özel bir konu," dedi Niccolo. "Eski bir dostuyum. Benimle görüşmek isteyip istemediğini kendisine sorar mısınız?"

"Ah elbette," dedi keşiş Niccolo'yu tepeden tırnağa süzerek. Nihayet cüzam için mucize ilaç arayan biri ya da paralı katil olmadığına kanaat getirdiğinde insafa geldi. "Kim geldi diyelim?"

"Kendisine bunu verin." Niccolo grileşmiş kartopunu kapı görevlisinin titreyen avuçlarına attı. Ürkek genç keşiş şaşkınlıkla kendini geri çekti ve sanki eli cehennem ateşinin koruna değmiş gibi kartopunu yere düşürdü. Niccolo sabırla eğilip kartopunu aldı. Bu defa nazik bir hareketle yeniden keşişe sundu. "Bu kartopunu kendisine verin. O anlar." İçinden de, "Umarım," diye geçirdi.

Keşiş ziyaretçinin silahsız olduğuna hükmedip Niccolo'yu talebinin sonucunu beklemek üzere içeri aldı ve manastır yemekhanesine giden sütunlu koridorun başında bıraktı. Etrafın tertemiz ve sade oluşu Niccolo'nun hoşuna gitti. Bu serin ıssız koridorlarda, genelde insanın olduğu her yerde hüküm süren o karmaşadan eser yoktu. Kapıcı keşiş nihayet dönüp geldi ve ağzından iki sözcük döküldü: "Beni izleyin."

Keşiş, Niccolo'yu keşişlerin İncil'den dualar dinleyerek sade yemeklerini yedikleri yemekhaneden geçirdi. Sonra onları zindeleştiren ve canlandıran soğuk suyla yıkandıkları banyodan ve üzerinde tüneyip birlikte düşünceye daldıkları, sıra halinde dizilmiş tuvaletlerden geçtiler. Bir avluya vardılar. Bir dizi merdiven çıkıp, Cebrail'in Hz. Meryem'e haber ulaştırmasını betimleyen tablonun, İsa'yı değişik hallerde gösteren tabloların, haçların ve heykellerin, yan yana sıralanmış ufacık hücre benzeri odacıkların önünden geçtiler. Köşeyi dönüp yeniden oda kapılarının sıralandığı bir koridora çıktılar. En sonda diğerlerinden hiç farkı olmayan ahşap bir kapı vardı. Keşiş saygı dolu bir baş selamıyla kapıyı işaret etti ve Niccolo'nun girmesi için yol verdi.

Niccolo neyle karşılaşacağını tahmin edemiyordu. Soğuk, cilalı ahşap kapıya bir kez vurdu. Duyulur duyulmaz bir ses girmesini buyurdu. Keşiş bir yazı masasının başında, yüksek arkalıklı bir tabureye oturmuştu. Bakışları Niccolo'dan masanın üstünde duran gri kar yığınına kayınca dudaklarında hafif bir gülümseme belirdi. Niccolo gevşedi. On yıl öncesinin Fra Girolamo'sunun karşısındaydı işte, silahtan sayılırsa, kartoplarının alaşağı ettiği o ufak tefek, mütevazının da mütevazısı keşişin.

O korkulan Rahip Savonarola, Tanrı'nın kişisel kırbacı ve kürsünün yaramaz çocuğu hiç değilse şimdilik nazik, gülümseyen bir kisveye bürünmüş durumdaydı.

İlk konuşan Savonarola oldu: "Bunu görünce gelenin saldırganlardan biri değil, beni onlardan kurtaran kişi olmasını umdum."

"O halde hatırladınız," dedi Niccolo.

"Hatırlamaz mıyım? Floransa'ya ilk adım attığım günü nasıl unuturum? Bana hazırladığı karşılama törenini? Ama çok zaman geçti, ona kin güdüyor değilim. Üstelik zayıfın imdadına koşan senin gibi yurttaşlar da var." Keşiş yumuşak tatlı bir sesle konuşuyordu.

Rahat bir soluk almış olan Niccolo keşişe olayın sonrasını, başına bela olan çocukların onu kovalayışını, kiliseye sığınmasını ve onlar gidene kadar orada bekleyişini anlattı. Hikâyeyi gülümseyerek dinleyen keşiş bir kez daha minnettar olduğunu söyleyip, "Adın nedir oğlum?" diye sordu.

"Niccolo Machiavelli."

"Kim bilir, belki bir gün bana ettiğin yardımın karşılığını öderim." Birden, dalgın bir adam havalarında, unuttuğu bir şey varmış ve birdenbire hatırlamış gibi utanarak sordu. "Tabii ya, buraya benden bir ricada bulunmaya gelmiş olmalısın."

"Hayır Peder."

"O halde niye geldin?" Cevabı beklerken yeşil gözlerini Niccolo'ya dikti. Müritleri konuşma sırasında o yeşil gözlerden alevcikler fışkırdığına yemin ediyorlardı. Niccolo dosdoğru o gözlerin içine baktı ama hiç de huzursuz olmadı. Neredeyse opak denecek kadar donuktular. Kocaman küreler, fitili indirilip—şimdilik—neredeyse sönük denecek kadar kısılmış iki güçlü lambayı andırıyordu.

"Sırf merakımdan geldim Peder," dedi Niccolo ansızın. Sonra özür diler gibi, "Meşgulseniz gidebilirim. Zamanınızı almak istemem."

"Hayır, hayır, vaktim var. Merakının sebebi nedir, söyle bakalım."

"O tanıştığımız günün akşamı vaazınızı dinlemek üzere kiliseye gittim Peder. Nasıl söyleyeceğimi bilemiyorum, lütfen beni bağışlayın ama bugünkü halimizden çok farklıydınız. Hatta aradaki fark o kadar büyük ki, bir ara acaba siz gerçekten o musunuz diye tereddüde düştüm... İnanmam kolay olmadı."

Keşiş, Niccolo'nun densizlik etmemek için gösterdiği gayret ve özen karşısında anlayışla gülümsedi. Başını sallayarak Niccolo'nun açıklama yapmak için daha fazla çırpınmasını engelledi. "Karşılıklı konuştuğumuza göre, iki vaizin aynı insan olduğuna inanmışsındır artık."

"Evet."

"Ama aradaki fark seni hâlâ şaşırtıyor değil mi?"

"Şaşkınlığımı bütünüyle atabilmiş değilim Peder."

"Niccolo, ben çocukken, tıpkı bir çocuğun konuştuğu gibi..." Cümlesini bitirmedi. Başka bir açıklamaya girişti. "Vaaz vermeye baş-

ladığımda, söyleyecek hiçbir şeyim yoktu. Başkalarının vaazlarından yararlanıp biraz değiştiriyor, bazı zayıf bulgularımı da katarak idare etmeye çalışıyordum. Ama iletecek kayda değer hiçbir mesajım yoktu. Senin ilk gördüğün vaiz oydu, çekingen ve hiç de inandırıcı olmayan biri.

"Üç yıl önce her şey değişti. Uzun bir ayrılığın ardından tekrar Floransa'ya döndüm. Buraya doğru adeta çekildim Niccolo. İradem in dışında bir güç beni buraya dönmeye zorladı. Aynı yılın ağustosunda İncil'in son bölümü olan ve Kıyamet Günü'nden söz eden Vahiy'i tefsire başladım. Mesajım basitti ve üç ayağı vardı. İlki kilise reformunun çağımızda gerçekleşeceği, ikincisi İtalya'nın günahları nedeniyle Tanrı tarafından cezalandırılacağı, üçüncüsü de bunların yakın bir gelecekte olacağıydı. O gün beni dinleyenler bugün de aynı şeyleri söylediğimi göreceklerdir. O zaman da çıkarımlarımı mantıklı iddialara dayandırmak, akla yakın olmak amacındaydım.

"Bir süre bu şekilde devam ettim. Gerçeği açıklama cesaretim yoktu. Gerçek, bunların bana Tanrı tarafından bildirilmiş olduğuydu." Bunu "Yağmur başlamış," der gibi son derece olağan bir tavırla söylemişti.

Konuşurken gözleri sık sık Niccolo'dan haçına kayıyordu. İnsanın yarı beli yüksekliğindeki haşmetli haç yazı masasının tam ortasına, ona dönük olarak sabitlenmişti. Üstünde başındaki dikenli telden tacıyla İsa'nın kıvrılmış çıplak bedeni asılıydı.

"İçimde bir kaygı ve öfke büyüyordu. Bir gece coşup bir vaaz yazdım. Bilgilerimi nereden aldığımı ve uyarımın acil olduğunu anlatıyordum. Ürkütücü öngörülerime ve bunların önemine ilişkin hiçbir ayrıntıyı atlamadım. Ama ertesi gün yazdıklarımı okuduğumda vaazı verme fikrinden caydım. Şafak vakti dua ederken kulağıma bir ses çalındı: 'Aptal!' dediğini duydum. 'Bunları aynen bu şekliyle iletmeni istediğimi anlamıyor musun?' O sabah insanları dehşete düşüren bir vaaz verdim. O günden sonra hiçbir çekinmem kalmadı. Kendimi O'nun iradesine bıraktım."

Savonarola bunları büyük bir sükûnetle, sesini asla yükseltip titretmeden anlatıyordu. Niccolo şaşkındı. İlk kez bir Tanrı sözcüsünün huzurunda bulunuyordu. Az önce duyduklarının ağırlığı ve manastır odacığına sinmiş soğuğun etkisiyle elinde olmadan ürperdi. Keşişin hikâyesine kapılıp gittiğinden daha önce soğuğun farkına varmamıştı. Şimdi biraz da can acısıyla durumu fark ediyordu. İçerinin dışarıdan daha soğuk olduğuna bahse girebilirdi. Şömine vardı ama yanmıyordu. Savonarola konuşurken sözcükler kalın dudaklarından küçük

buhar bulutçukları içinde dökülüyordu. Niccolo'nun kartvizit niyetine verdiği kartopu hâlâ masanın üstündeydi ve henüz hiçbir erime işareti yoktu.

Keşiş bir çırpıda konuyu değiştirip Niccolo'ya kendisi ve ailesi hakkında sorular sormaya koyuldu. "Şimdi ne işle meşgulsün oğlum?"

"Henüz bir işim yok Peder," dedi Niccolo tereddütle. "Ben... okuyorum. Öğrenciyim."

"Konu ne? Tıp mı? Hukuk mu?"

"Tarih okuyorum."

"Bir tarih öğrencisi olarak Floransa'nın bugünkü politik durumu ilgini çekiyor mu?"

"Hem de nasıl Peder! Şiddetle. Bu konuya iyice takılmış durumdayım," dedi Niccolo gençliğinin olanca ateşiyle.

"Bu akış içinde tarafını belirledin mi? Kavgadaki tarafını..."

Artık tanıdık sularda seyretmeye başladıklarından Niccolo karşılık vermekten çekinmedi: "Vahiy'de sıcak ya da soğuk olmamız tembih edilmez mi? Çünkü O, 'ılık' olanları yani taraf belirlemeyip ilgisiz kalanları tükürüp atacaktır."

Savonarola delikanlının cevabından etkilenmişe benziyordu. Yazı masasının üstünde duran kâğıdı işaret etti. "O halde bu senin ilgini çekebilir. Gel, başlığına bir göz at."

Niccolo, Savonarola'nın neyin üstünde çalışmakta olduğunu görünce heyecanını gizleyemedi. *"Del reggimento del governo della citta di Firenze."* Bu, Floransa'nın nasıl yönetilmesi gerektiği üstüne bir tezdi! Keşişin sahiden bir planı vardı demek ki.

"Daha yeni başladım ama görüşlerimi kafamda net olarak belirlemiş durumdayım."

Niccolo, "*Stretto* mu, yoksa *largo* mu?" diye atıldı. Bununla kent yönetiminde temsil konusundaki görüş ayrılığına işaret ediyordu. *"Governo stretto"* yani dar yöntem aristokratlar tarafından savunuluyordu. Onlar küçük bir elit grubun—elbette ki kendilerinin—iktidarın dizginlerini sıkıca ellerinde tutmasından yanaydılar. *"Governo largo"* denen geniş yöntem ise devlet kurumunda daha eşitlikçi ve geniş tabanlı bir temsil sistemi öngörüyordu.

Savonarola genç adamın coşkusunu görünce, "*Largo* da yetmez," dedi. *"Larghissimo* yani çok daha geniş kapsamlı olmalı. İnanılmayacak kadar geniş hatta!"

İlahi esin kıvılcımlarıyla ilgili tecrübelerini aktarırkenki ölçülü tavrıyla Floransa'daki mevcut tiranlığın yerine geniş katılımlı bir temsil

hükümeti kurma planını anlattı. Venedik'teki gibi büyük bir konsey hayal ediyordu ama buradaki çok daha kapsamlı, en yoksullar da dahil halkın bütün kesimlerini kucaklayan bir yapı olmalıydı. Kimin hangi ölçekte temsil edileceğini, seçimlerin hangi sıklıkta ve nasıl yapılacağını, buna benzer bir sürü ayrıntıyı kısaca toparladı. Niccolo bunu da mı Tanrı'nın doğrudan ilettiğini sormaya cesaret edemedi.

Keşiş bitirdiğinde Niccolo sordu. "Konsey için Venedik modeli esas alınacaksa, önemli bir ögeyi yani dükü unutmuş olmuyor musunuz? Büyük Konsey'in başında kim olacak? En yüksek mevkide kim olacak?"

"Tanrı," dedi Savonarola.

Niccolo keşişin hücre-odasından çıktığında kafası çok karışıktı. Savonarola'yla ilgi pek çok konuda merakı tatmin olmuştu ama gizemli keşişle yaptığı görüşme çıkış yolu bulunmayan yeni ikilemler ve tezatlar doğurmuştu. Keşişin açık ve heyecan verici fikirleri, gerçek reform yolunda somut düşünceleri ve devrimsel nitelikte bir yönetim planı vardı. Buna karşılık, teklifinde, her zaman güçlü bir lidere ihtiyaç duyulan o en tepe noktanın boş olduğu görülüyordu.

Niccolo bu güç transferinin mekanizması, Piero dé Medici'nin hangi yolla görevden alınıp yerine yeni hükümet üyelerinin getirileceği gibi konularda onu bir parça sıkıştırdığında Savonarola gene o ilahi müdahale söylemine ve Alpler'den gelecek bela uyarısına sığınıvermişti.

Savonarola'nın politik düşünceleriyle öngörülerinin ayrılmaz bir bütün oluşu Niccolo'yu hayrete düşürmüştü. Her şey birbirine uygundu. Keşiş dünya ile cennet arasında kolayca gidip gelebiliyordu. Konuşmasında yalnızca umut ya da özgüven değil kesinlik de dikkat çekiyordu. Bu çıldırtıcı bir durumdu.

Niccolo keşişin bir demagog ya da ikiyüzlü biri çıkmayışına neredeyse hayıflanacaktı. Aslında ilk başta tahmini yarı yarıya bu yöndeydi. Önceleri keşişin, dindarlığı ve vaazlarını kendi iktidar emellerine alet ettiğini düşünmüştü. Öyle olsa iş daha kolaylaşır, hiç değilse karşınızda amacı belli, anlayıp uzlaşabileceğiniz, hamlelerini tahmin edebileceğiniz biri olurdu. Ama Savonarola öyle biri değildi.

14

Gizemli Bir Fransız ve Bir Diş Tedavisi

SAVONAROLA KENTTEKİ TEK VAİZ DEĞİLDİ. Floransa ticaretin sürekli geliştiği bir yerdi ve ticaretten kaynaklanan rekabet fikri Floransa'nın iliğine işlemişti. Bu yüzden keşişin bile rakipleri olabileceğine hiç şaşmamak gerekirdi.

Diğer vaizler tefecilikten cinsel sapıklığa uzanan geniş bir günahlar dizisini konu etmeye alışıktılar. Ama Savonarola ezberi bozmuştu. Hangi kürsüden ya da meydandan gelirse gelsin mesaj aynıydı. Güncel vaaz konuları artık yaklaşan kıyamet, tövbe etme ve eli kulağındaki felaketlere karşı uyarılardı. Vaazlarında daha sabun köpüğü konulara girenler seyirci kaybetmeye başlıyordu. Alan hemen daralıvermişti.

Piero dé Medici halkın artan sinir bozukluğundan yararlanmak ve sonuçta ortaya çıkan dine yöneliş salgınına yeni bir yön verebilmek için ateşe ateşle karşı çıkmaya karar verdi. Domenico da Ponzo ve Bernardino da Feltre adlarında konularında kendilerini kanıtlamış iki kışkırtıcı ajanı görevlendirdi. Bernardino özellikle sövgünün belli bir dalında uzmanlaşmıştı: Halkı Yahudilere karşı kışkırtmak. Başlangıçta yeterince büyük kalabalıklar toplamayı başardı ama onları kendine bağlayamadı. Sık sık kürsüye sarhoş çıkıyordu. Vaazlarında olay yaratacak hiçbir yan yoktu. Tıpkı yoksullar gibi Yahudiler de daima cepte sayılırlardı. Yeri geldiğinde bir miktar öfke kusmak, gerektiğinde küçük ölçekli finansal krizleri önlemek gibi konularda daima işe yararlardı ama gerçek bir tehdit oluşturmuyorlardı. Yahudi konusu, Savonarola'nın İtalyan yarımadasında rüzgârını estirdiği türde ilahi müdahale gerektirecek bir sorun değildi.

Niccolo sırf merakından Fra Bernardino'nun vaazını dinlemeye gitmişti. Yıllardır Medicilerin Yahudilere karşı nasıl bir politika güttüklerini yakından izlemişti. Bu politikanın yürütülmesinde rol sahibi kişiler son derece ilgisini çekiyordu. Hâlâ on yıl kadar önce işlenen o suçların izini sürüyordu. Aradan çok zaman geçmişti ama o cinayetler hâlâ zihnini kavuruyor, tasarlayıcı ve uygulayıcısı olan adamın görün-

tüsü, konuşurken yılan gibi tıslayan, vahşice iş bitiren, politika derssssi veren o gizemli adam gözünün önünden gitmiyordu.

Fra Bernardino kürsüye çıktı ve gözünü cemaate dikip onları hitabet sanatına özgü uzunca bir bekleyişe mahkûm etti. Bir deri bir kemik, küçük gözlü, nefret uyandıran bir adamdı. Bütün gözler kürsüye çevrilmişti. Niccolo katili ele verecek tek bir ayrıntıyı bekliyordu: Sesini.

Fra Bernardino'nun vaazının ilk sözcüğü "selamet" oldu. Sözcüğü "sssssselamet" olarak telaffuz etmişti! Bu keşif Niccolo'yu tepeden tırnağa ürpertti.

"Sssselamet ey günahkârlar!" diye devam etti vaiz. Niccolo kendinden geçmişti. "İntikam," diye düşündü. Tanrı'nın kılıcı her nasılsa bir şekilde, hemen olmasa da çok yakında inecekti!

Ama birden bir saptama, zafer duygusunu söndürüverdi.

Fra Bernardino 's'leri söylerken tıslamakla kalmıyor, 'r' ve 'l'leri yuvarlıyor, 'p' ve 'b'lerde dili dolaşıyor ve bütün sesli harfleri yutuyordu. Adam körkütük sarhoştu.

Niccolo düş kırıklığı içinde ama kararlılığı elden bırakmadan kiliseden çıktı. Telaş etmeden ama vazgeçmeden aramaya devam edecekti. 'Gün ola harman ola,' diye düşündü. Belki bir gün adaletin yerini bulmasını sağlar, bir daha hiç göremeyeceği o kıza küçük bir iyiliği dokunurdu.

Susamış bir halde rotasını bildik bir adrese çevirdi. O adreste enerji ve cesareti kupayla, olmadı testiyle alabilirdiniz. Son zamanlarda meyhanenin işleri bozulmuştu. Beatrice'in arkasından fahişelerin birçoğu mesleği bırakıp iman peşinde koşar olmuşlardı. Anlaşılır gibi değildi. Savonarola'nın ahlaki yenilenme çağrısı bayağı taraftar buluyordu.

O ilk buluşmadan sonra Niccolo ile Savonarola arasında bir samimiyet doğmuştu. Garip, sır vermez keşişin biriyle ne ölçüde samimi olabileceği tartışılabilirdi elbette. Aralarındaki tuhaf bir dostluktu ama bu ilişki Niccolo'ya tarifsiz zevk veren başka bir fırsat yaratmıştı: Politika sohbetleri. Onun yaşında bir genç adamın ilgisini çekecek yalnızca iki sohbet konusu vardı ve Savonarola ile kadınlardan söz edemeyeceği aşikârdı. Dahası, pek çok konuda görüş ayrılıkları vardı. Savonarola da arada uçurumlar olduğunun fakındaydı. Gene de Niccolo politikada ikinci dersi keşişin dizi dibinde öğrendi.

Niccolo ilk buluşmada kendini bir politika tutkunu olarak tanıtmıştı ama o tutku gençliğe özgü bir heves, oyun oynamanın verdiği

bir hazdı. Daha çok münazara meraklısı öğrencilerin eğlence niyetine giriştiği bir laf kalabalığıydı bu; ne kadar incelikli yapılırsa, o kadar makbuldü. Niccolo, hitabet ve tartışma sanatına epeyce ağırlık veren eğitimi sayesinde sözel atışmaların verdiği heyecanın tutkunu olmuştu. Etkileyici bir fikir savunması, başarının doruğuna çıkmak demekti. Konuşma sanatında karşı tarafı mat edip masayı üstlerine devirmekten daha büyük bir zafer olabilir miydi? O bir Hıristiyan değil bir Çiçero müridi olarak yetiştirilmişti.

Niccolo, Savonarola'dan güncel politik karmaşanın kürsüden karşılıklı yıldırımlar yağdırmaktan öte bir anlam taşıdığını, Medicilerle halk arasındaki çekişmenin farklı bir önemi olduğunu kavramaya başlamıştı. Bir tarafın değerleri öbür tarafınkilerle örtüşmeyebiliyordu. Herkes sonunda bir seçim yapmak zorundaydı. Bu politika oyunu yüzeysel bir konu değil bir ölüm kalım meselesiydi. Niccolo Machiavelli Savonarola'dan o güne kadarki siyasi eğitiminde eksik kalmış iki unsuru öğrendi: Coşku ve vaat.

Niccolo keşişin özgürlüğü hararetle savunuşuna saygı duymasına karşın, Savonarola'nın güncel tabloya olan yaklaşımında canını sıkan çelişkili yanlar vardı. Evet, şehir devletinin yönetimi için bir plan oluşturmuş olması güzeldi. Ayrıntılı, iyi düşünülmüş, cesur ve ilerici adımlar içeren, muhteşem bir plandı bu. Peki ama bu planı uygulamaya koymak, gerçeğe dönüştürmek için bir çabası var mıydı? Destek arıyor, buna taraf olabilecek nüfuzlu çevrelerle görüşüyor, bir tür Mediciler sonrası koalisyonu için nabız yokluyor muydu? Hayır. Yalnızca bekliyordu.

Keşiş artık hemen her gün korkudan titreyen dev kalabalıklara vaaz veriyordu. Her gün aynı sade, zarif ve kesin mesajı beyinlere kakıyordu: "Geliyor!" Niccolo onu acil cevap isteyen gerçekçi ve stratejik sorularla sıkıştırsa da keşiş aynı ısrar ve o ürkütücü katiyetle cevap veriyordu: "Geliyor!"

Niccolo kafasında bu düşüncelerle meyhaneye girdi. İçerisi boş sayılırdı. Şarap istedi. Sırtını duvara verip gözlerini mekânın o dinlendirici loşluğuna dikti. Canı sıkkındı. Dişi ağrıyordu.

Şarap yavaştan işe yaradı. Onu gevşetti ve çenesindeki zonklamayı giderdi. Canı biraz çene çalmak, kafa dağıtmak istiyordu ama her zamanki meyhane arkadaşları görünürde yoktu. Daha doğrusu içerde ondan başka tanımadığı iki müşteri daha vardı. Tanıdık gibi gelmemişlerdi. Ama?... Olabilir miydi sahi? Birine daha dikkatlice baktı. Evet, kesinlikle oydu. Kir pas içinde, tüyleri yolunmuş, üstü başı

lekelenmiş, berbat olmuştu ama o zevksizlik örneği kıyafeti unutmak mümkün müydü? Karşısındaki, pembe şövalyenin ta kendisiydi.

Niccolo bu şatafat düşkününü ilk kez ayaklı yeşil salatanın yanında gördükten sonra birkaç kez daha rastlamış, kim olduğunu, ne çevirdiğini merak etmişti. Üstüne başına bakılırsa işler iyi gitmemişti. Yüzünde gözünde oluşmuş morluklardan sıkı bir dayak yediği anlaşılıyordu. Niccolo adama yaklaştı:

"Siz bir şey içmiyor musunuz?"

"Caccasangue!" diye sövdü adam öfkeyle. "Piç oğlu piçler bütün paramı aldılar. Bu pis meyhaneci de bana veresiye içki vermeye yanaşmıyor!" Niccolo adamın tam bir Floransalı gibi küfrettiğini ama Fransız aksanıyla konuştuğunu hayretle gördü.

"Benim beyefendi bir halim yok mu?" diye devam etti, "Sağlam birine benzemiyor muyum? Borç mu takarım sanıyor? Pislik herif!"

Gerçi o an adamın üstü başı kan ve çamur içindeydi ama, öyle olmasa da borcuna sadık, ödemelerini aksatmadan yapan birine pek benzemiyordu. Niccolo yatıştırıcı birkaç yumuşak söz söyleyip adamı sakinleştirmeye çalıştı. "Meyhaneci yaradılıştan kuşkucu biridir. Şu ara işleri de kötü. Ayrıca sizi tanımıyor belli ki... Ama size katılmama izin verirseniz, hatayı tamir için içecek bir şeyler ikram edebilirim."

"Size sonsuza dek minnettar kalırım," dedi adam kibar, yağcılığa varan bir ses tonuyla. Öfkesi birden sönüvermiş gibiydi.

Niccolo kendini tanıtıp sordu: "Sizin adınız?"

"Callimaque," dedi adam gösterişli bir tavırla.

"Ah, tahmin ettiğim gibi Fransızsınız," dedi Niccolo. "Hangi kentinden acaba?"

"Sevgili bayım, bütün dünya gibi siz de Fransa'da tek bir kent olduğunu biliyorsunuzdur. Daha fazla açıklamama gerek var mı?"

"Alıngan, kibirli ve şatafat düşkünü," diye geçirdi Niccolo içinden. O pembe terzilik mucizesi içinde başka türlü olması beklenemezdi zaten. Ama Fransız'ın zırhındaki deliği keşfetmişti. "Söyler misiniz şu sıralar Paris'te öfke anında Floransa lehçesinde küfür etmek moda mı? Örneğin sinir başınıza vurunca bizde olduğu gibi siz de *'Caccasangue'* diye mi bağırıyorsunuz?"

Mösyo Callimaque kıpkırmızı kesildi. Niccolo'yu şöyle bir süzdü ve dişine göre bir rakip olup olmadığını tartmaya çalıştı. Sonra yüzüne kocaman bir gülümseme yayıldı. Başını sallayıp kupasını Niccolo'ya kaldırdı. Oyununun keşfedildiğini anlayıp teslim bayrağını çekmişti.

"Herkes ana dilinde küfreder," diye kestirip attı Niccolo. "Sinyor Callimaco'ya içiyoruz o halde."

"Doğrudur! Floransalı Callimaco Guadagni'ye! Ve Sinyor Niccolo'ya!" Adam Fransız aksanından vazgeçmişti. "Aptal olmayan ve aptallara hiç tahammül edemeyen genç adama." Kupaları dudaklarına götürdüler.

Niccolo merak etmişti. "Fransız aksanıyla konuşmak nereden aklınıza geldi? Hem ayrıca..." Eliyle adamın giyimini işaret etti. "Bütün bu şatafatlı giyim niye?"

"Meslek icabı," dedi Callimaco.

Niccolo berbat olmuş çiçek işlemeli pembe pelerine bakarak, "Nasıl bir meslekse," diye geçirdi içinden. Sonra birden adamı her görüşünde yanında güzel olmasa da hali vakti yerinde bayanların bulunduğunu hatırladı.

"Mesleğinizin niteliğini sormamda bir sakınca var mı? Tahminimce seçkin hanımefendilere birtakım hizmetler sunmaktasınız."

"Hizmet, öyle ya. Ne ima ettiğinizi anladım. Beni satılık bir erkek sandınız. Paralı işçi. Jigolo! Daha da beteri, haydudun biri. Ya da bir pezevenk. Hayır Niccolo, bu defa yanıldınız." Kollarını göğsünde kavuşturup alınmış gibi yaptı. "Ben bir profesyonelim."

"Bağışlayın. Neyle meşgulsünüz peki?"

"Hemen hakkımda o affedilmez aşağılık yargılara varmamış olsaydınız, söyleyecektim zaten. Genel anlamda bilimle uğraşan biriyim. Sağlık alanında hizmet veriyorum."

"Beni mazur görün ama hiç de doktora benzer bir haliniz yok. Onlar genellikle siyahlar giyer, kare biçimli şapka takarlar."

"Şu ara mesleğim cesaret isteyen yönlere kaydı diyelim. Şöyle ki hazırladığım bazı tıbbi karışımlar kentin üst düzey hanımları tarafından çok beğeniliyor."

"Ne tür tıbbi karışımlarmış bunlar?"

"En rağbet göreni, saçı sarıya boyayan bir ürün. Kuzguni saçlı hanımların bol olduğu bu memlekette yok satıyor."

"Kozmetik," dedi Niccolo çok hoşuna gitmiş gibi. "Demek siz güzellik ürünleri satıyorsunuz. Bunları satmak için mi böyle giyinip konuşurken bir Fransız gibi dudak büzüyorsunuz?"

"Alay edin siz. Bu kıyafet son derece işime yarıyor. Buralı kadınlar egzotik Fransız ürünlerine iki kat fazla ödemeye hazırlar. Bir Fransız kavanozundan çıkan sarı boya onlara daha ışıltılı lüks, güzel ve kışkandırıcı geliyor. Onlara keyif alma fırsatı yaratıyorum."

"Ona göre de kâr ediyorsunuz," diye işaret etti Niccolo. "Demek ki aslında tıp alanında çalışan biri değilsiniz."

"Pardon?" diye atıldı adam öfkeyle. "Ben Paris Üniversitesi'nde okudum ve tıp doktoruyum!"

"Öyle mi? Sahi mi?" Niccolo gerçekten şaşırmıştı.

"Tabii ya. Sizin de şıp diye anladığınız gibi ana dilim Floransa İtalyancasıdır. Burada doğdum. Ben iki veya üç yaşındayken ailem Paris'e taşınmış. Herkes gibi politik nedenler yüzünden. Paris'te büyüdüm. Sorbonne'un tıp bölümünden diplomalıyım. İşte gerçek bu."

"Peki ne diye geri döndünüz Dottore? Paris'te yeteri kadar hasta yok muydu?"

"Ah, oradaki hastaların sayısı tahmin edilenden çok daha fazla ve üstelik durumları daha vahim. Pis hava ve kirli su yüzünden. Ne var ki eğitimimi tamamlamıştım. Annem babam ölmüştü. Beni oraya bağlayacak hiçbir şey yoktu. Dünyayı görmek istiyordum. Ben de işe kendi memleketimden başladım."

"Artık vatanınızdasınız. Mesleğiniz var, doktor olmuşsunuz. Ne demeye saç boyalarıyla uğraşıyorsunuz peki?"

"Şanssızlıktan ve ihtiyaçtan. Doktorluk lisansı ve meslek birliğine üyelik için başvurdum. Ama arkamda maddi desteğim ve dilekçemi hızlandıracak param olmadığından işler gecikti. Bu arada bir şekilde karnımı doyurmak zorundaydım. Birkaç hasta baktım. Çok iyi iş çıkardım. Şarlatanlıkla alakam yoktu. Ama meslek birliği durumdan haberdar olmuş. Bir sürü ceza yedim. Açgözlü moruklardan da bir alay ahlak dersi dinledim. Kendini beğenmiş pezevenkler! Bu hiç hoş olmamıştı. Mesleğim tehlikeye girmişti. Vaziyet kötüydü.

"Ve işte bugünkü halimi görüyorsunuz. Kör talih beni bu durumlara düşürdü. Güzellik ürünleri imal ediyor ve karışımlarımı mağrur ve çoğunlukla da çirkin Floransalı hanımlara satıyorum."

"Daha beteri de olabilirdi," dedi Niccolo filozofça.

"Daha ne olsun," dedi adam morluklarını ve yırtılmış elbiselerini göstererek, "Sizi fena hırpalamışlar! Başınıza ne geldi?"

"Basit bir yanlış anlama, hepsi bu." Callimaco'nun olayı anlatmak istemediği belliydi. Niccolo üstelemedi. Bir süre sessizce içtiler. Niccolo ağrıyan dişini diliyle sürekli kurcalayıp duruyordu.

Birden adama, "Hey doktor bey, siz dişten anlar mısınız?" diye sordu.

"Diş mi?" diye tekrarladı Callimaco canlanarak. "Diş, çene, ağız, dil, hepsi benden sorulur. Dişiniz mi ağrıyor?"

"Hem de nasıl. Günlerdir geçmek bilmedi."

"Derhal müdahale edebilirim. Sakın endişe etmeyin. Ama önce ücret olarak şu güç veren kırmızıdan bir tane daha alayım."

Callimaco son derece istekli ve iyi niyetli görünüyordu. "Bir saate kalmaz bir zamanlar orada bir dişiniz olduğunu bile unutursunuz."

Niccolo ansızın dehşet verici bir düşünceyle sarsıldı. "Dişi çekmeyi düşünmüyorsunuz değil mi?" diye sordu korkarak.

"Kesinlikle hayır! Acil durumlarda başvurduğum bir yöntem. Kendi yaptığım bir ilaç var. Mucizeler yaratıyor. En şiddetli ağrıyı kesiyor. Diş çürüğü ne kadar ilerlemiş olursa olsun."

Sözün burasında sır verecekmiş gibi Niccolo'ya yaklaşıp fısıldadı: "İçindeki aktif madde nedir biliyor musunuz? Gizli madde? Bakın, siz aydın bir kişisiniz. Bu işlerden anlarsınız. Söyleyeyim. Kurutulmuş ve dövülmüş beyaz köpek kakası!"

Niccolo'nun midesi bulanır gibi oldu. "Bunu ağzıma mı koyacaksınız?"

"Söylemesem ruhunuz bile duymayacaktı. Cesur olun. Merak etmeyin, tadını almayacaksınız. Garanti veririm. Zeytinyağı ve naneyle karıştırılmıştır. Şeker ya da sindirim ilacından farkı yok."

Niccolo, Callimaco'nun inandırıcı sözleri sonunda ikna oldu. Konunun üstüne fazla gitmek istemese de bir ayrıntıyı sormadan edemedi. "Neden ille de beyaz köpeğin kakası?"

"Beni iyi dinlemiyorsunuz," dedi Callimaco. "Ben beyaz köpeğin kakası değil, beyaz köpek kakası dedim. Renk bağlamında yani. Bir dil meraklısı olarak ana dilinizin nüanslarına daha duyarlı olmanız gerekmiyor mu?" Yeni hastasını iğnelemekten müthiş zevk aldığı belliydi.

"Yani kastettiğim beyaz köpeğin kakası değil, köpeğin beyaz renkli kakası. Köpek kakası genelde kahverengi olur. Burada köpeğin değil kakanın renginin beyaz olması önemli. Bu nasıl elde edilir biliyor musunuz?"

Niccolo bu çok özel oluşumun kökenini bilmemeyi tercih ederdi.

"Tamamen yenilen şeylerle ilgili," dedi Callimaco. Bilimsel konularda ne kadar derin bir bilgiye sahip olduğunu göstermeye can atar gibiydi. "Bir köpeğe kemikten başka bir şey vermezseniz bir hafta sonra buyurun size beyaz kaka! Kuru, tebeşirimsi ve her nasılsa diş ve diş eti hastalıklarına bire bir!" Niccolo'nın sırtına vurdu. "Hadi gidelim. Kaygılanmayın. Bana güvenebilirsiniz!" Niccolo başına geleceklere dayanabilmek için birkaç yudum daha içti.

Sokağa çıktıklarında Niccolo içini ürperten kamburun, kaldırımda sırtını meyhane duvarına vermiş uyumakta olduğunu gördü. Callimaco da o ufak tefek bedeni fark etmişti. Modern bilimin seçkin üyesi çevik adımlarla adamın yanına yaklaştı. Parmak uçlarını adamın kamburu üstünde gezdirdi. Bunu yapmaktan büyük memnuniyet duyduğu belliydi. Niccolo'ya bakıp gülümseyerek sessiz ağız hareketleriyle, "*Porta fortuna!* Şans getirir," dedi.

"Tanrım," diye düşündü Niccolo. "Başıma nasıl bir dert aldım ben?"

Callimaco'nun atölyesi meyhaneden fazla uzak değildi. Yeri insana pek güven vermiyordu. "Buradan," dedi Callimaco. Öne düşüp herkesin geçtiği bir yoldan çok tüneli andıran loş, dar bir sokağa yöneldi. Niccolo sağlıkçıların ve ilaç satıcılarının toplandığı bölgede olmadıklarının farkındaydı. Burada karanlık işlerin çevrildiği belliydi. Birçok kapının üstünde burçların sembolleri vardı. Yıldız falcıları! Geniz yakan bir duman ve tuhaf kokular burada simyacıların faaliyet gösterdiğinin işaretiydi.

Callimaco genç adamın tereddüdünü fark etmişti. "Etrafa boş verin," dedi neşeyle. "Atölyeyi kurarken beş param olmadığını söylemiştim." Bir eşikten içeri girip birkaç basamak indiler. Rutubetli bir koridora daldılar. Havada pis bir küf kokusu vardı. Uzun koridordan sonra çöplüğe dönmüş bir avlu geçip basamaklara yöneldiler. Sokak seviyesinden altı kat yükseğe tırmanmaya koyuldular. Merdivenin sonuna ulaşıp kapı sahanlığına geldiklerinde ikisi de soluksuz kalmıştı. Callimaco öne geçmiş olan Niccolo'nun arkasından, "İşte benim atölyem," diye seslendi.

Niccolo önde olduğundan durumu ilk gören o oldu. "Biri şapkanızı getirip bırakmış," dedi.

Callimaco, "Tanrıya şükür," diye mırıldandı ama sahanlığa vardığında ağzı bir karış açık kaldı. O muhteşem süslü şapkası dört çiviyle kapıya mıhlanmış, ortasına da bir kama saplanmıştı.

"Biri size bir mesaj vermek istiyor olabilir mi?" diye sordu Niccolo.

Callimaco mahcup bir gülüşle, "Eşek şakası," dedi. "Buralarda sık sık böyle şeyler yaparlar." Çarmıha gerilmiş şapkasına elini sürmeden kapıyı itti ve Niccolo'yu içeri buyur etti. O loş, kasvetli merdivenlerden sonra içerinin aydınlığı Niccolo'yu şaşırttı. Çatı katındaydılar. Sivri tavan yanlardan belli bir eğimle alçalıyordu. Yüksekte açılmış büyük pencerelerden dolan gün ışığında toz zerrecikleri dans ediyordu. Niccolo yeni dostunun kapıyı kapattığını duydu.

Bakışları aşağılara indiğinde yerde yığılı bir alay alet edevat, şişe, rulo ve damıtma işleminde kullanılan araç gereç gördü. Duvarlara asılı raflara çeşitli renklerde şişecikler ve kavanozlar, ayrıca toprak taslar, kaplar ve kazanlar dizilmişti. Dev şöminenin içine de bir alay öteberi istiflenmişti. Masaların üstünde kitap yığınları, şemalar, çizimler göze çarpıyordu. Niccolo gördüğü kemiklerin insana ait olabileceğinden şüphelendi. Burası Karanlık Çağlar'dan kalma bir büyücü ini gibiydi. Doktor Faust'un bir gün ruhunu şeytana satacağı laboratuvarı andırıyordu.

Callimaco ileride köşede, duvarın alt tarafına asılmış kafeslere doğru gitti. O taraftan küçük köpeklerin çıkardığına benzer sesler geliyordu. Niccolo adamı izledi. Eğilip bakınca kafeste zıplayıp duran kıpır kıpır bir siyah teriye gördü. Arada minik ayaklarını kafesin kenarına dayayıp dışarı bakıyordu. Belli ki hayvancağız hem can yoldaşı, hem de Callimaco'nun diş ilacı üretiminde kullandığı şu fantastik makineydi.

"Gördünüz mü?" dedi doktor onu göstererek. "Size demedim mi?" Kafesin zemininde heyecanla zıplayıp duran hayvanın ayakları arasında çoğunluğu tavuk kemiğinden oluşan hammadde ve yanında da imal edilmiş ürün duruyordu: Kurumuş tebeşirimsi küçük topçuklar halindeki gizli "etken madde".

Niccolo'nun midesinin tepkisinden korkmasına gerek kalmadı. Callimaco'nun hazırda ilacı olması çok işine geldi. Böylece adım adım terkibin hazırlanışına tanıklık etmek zorunda kalmayacaktı. Doktor kendi kendine mırıldanarak tozlu, isimsiz kavanozları gözden geçirmeye koyuldu. Sonunda aradığını buldu. Emin olmak için kapağını açıp kokladı.

"Tamam buldum Niccolo. Oturun lütfen." Doktor gün ışığının altına bir sandalye çekti. Hastasının başını parlak ışığın tam altına gelecek şekilde ayarlayarak, "Oldu işte," dedi. "Şimdi ağzınızı açın da durumu bir görelim."

Niccolo isteksizce ağzını açtı. Doktor eğilip baktı. Muayene sürerken Niccolo kendini daha iyi hissetti. Adamın ağzının çevresinde hızlı ama ustaca dolaşan ellerinde güven veren bir yan vardı.

Doktor, Niccolo'nun dişleriyle meşgulken o da yeni dostunun yüzünü incelemeye koyuldu. Öpmek ye da öpülmek dışında ilk kez bir yüz kendisininkine bu derece yaklaşıyordu. Sakal tıraşı gelmiş bir yüzü bu kadar yakından görmek herkese nasip olmazdı. Kumral saçları tutamlar halinde birbirine yapışmış taranmak istiyordu. Gene de şiş, morar-

mış sol göze, çene ve yanaklardaki çürüklere rağmen adamın düzgün bir yüze ve biçimli yüz hatlarına sahip olduğu görülüyordu. Kara gözlerinde zekâ kıvılcımları oynaşıyordu. Bakışları o anda mesleki ilgi ve merakla işine odaklanmıştı. Niccolo, "Ya ne yaptığını bilmiyorsa?" diye düşünmeden edemedi.

Callimaco mucize ilacı ağrıyan dişe tatbik ettiğinde, Niccolo pek de fena olmayan bir alkol ve nane kokusunun ağzının içine yayıldığını duydu. Merhemin içindeki gizli aktif maddenin kokusunu almak için özel bir gayret göstermedi. "Tamam," dedi doktor, "Bir dakikaya kalmaz iyileşirsiniz. Diş ağrısı diye bir derdiniz kalmaz."

Adam tepesinden çekilince Niccolo'nun gözüne yukarıdan sallanan bir şekil ilişti. Tepesine grotesk bir maske yerleştirilmiş bir kaftan çatı kirişlerinden aşağı sallandırılmıştı. Süs niyetine tepeye asılmış bir karnaval kostümüydü bu.

Karnaval kostümünün maskesi, başı kaplayıp omuzlara kadar inecek kadar uzundu. Göz boşluklarına iki kristal mercek yerleştirilmişti. Tam ortada boynuzla gaga arası kocaman, çıkık, sarı bir uzantı vardı. Kıyafet bu haliyle gözleri şaşkınlık ve korkuyla dışarı uğramış çirkin bir kuş azmanına benziyordu. Şaşırtıcı tuhaflıklarla dolu odadaki en garip nesnelerden biriydi bu.

Niccolo, "Şu tepede asılı olan fazla abartılı bir kostüm değil mi?" diye sordu doktora. Hoş, yeni arkadaşının sokakta günlük kıyafet niyetine giydikleri, bundan çok daha gösterişliydi ya, neyse.

"Kostüm mü?" dedi Callimaco. "O bir iş kıyafetidir."

"Sahi mi? Onu giyenler ne işle uğraşıyor? Taze yumurta üretimiyle mi?"

Niccolo gülerken Callimaco sesini çıkarmadan kostümü aşağı indirdi. Niccolo'ya boyun kısmının ve kolların vücuda nasıl iplerle sıkıca bağlandığını gösterdi. Kaftanın altı dikiliydi. Yalnızca ayakların geçeceği iki delik vardı. Giyildikten sonra bunlar da sıkıca bileklere bağlanıyordu. Kıyafeti elleri koruyan yumuşak siyah deri eldivenler tamamlıyordu.

Doktor, Niccolo'nun maskeyi denemesine izin verdi. Başlığın içinde yoğun güzel bir koku vardı. Oyuk olan gaganın içi bitki özleriyle doldurulmuştu. Niccolo merceklerden dışarısını ne kadar rahat görebildiğine şaştı. Başlığı çıkarıp arkadaşına uzatırken, "Sahi ne işe yarıyor bu?" diye sordu.

"Farkındaysanız maske ve eldivenler takıldıktan sonra dış dünya ile bütün temas kesilmiş oluyor." Callimaco daha önce duymadığı kadar

ciddi bir ses tonuyla konuşmaya başlamıştı. "Bu deri zırhın içine girdiniz mi, hastalık yapıcı minik hayvancıklar size ulaşamazlar. Veba hastalarına giderken bu 'kostüm'ü giyerim ben."

Niccolo veba sözcüğünün zihnide uyandırdığı ölüm ve yıkım görüntüleriyle ürperdi. Kara Ölüm. Bir an bu garip sarı gagalı kara kuşun, ölmüş ya da can çekişen insanların evleri arasında sessizce gidip geldiğini görür gibi oldu.

"Vebayı bilir misiniz? Veba salgınına tanık oldunuz mu?"

"Hem de kaç kez," dedi Callimaco.

Niccolo onu ilgiyle süzerek anlattı: "Ben Floransa'da bir kez salgın yaşandığını hatırlıyorum. Fazla yayılmadı. Ama babam işi şansa bırakmadı. Derhal bütün ailemizi hastalıklı kentin dışına çıkardı. Veba vurdu mu en iyisi kırsala kaçmaktır."

"Olabilir ama bu durum bir doktor için söz konusu olamaz herhalde," dedi Callimaco.

Niccolo karşılık vermedi. Yeni arkadaşının sandığından çok daha esaslı biri çıkacağını düşünmeye başlamıştı. Adamı ilk başta gösteriş budalası, üçkâğıtçı, şarlatan, küfürbaz ve küstah vurguncunun biri sanmıştı, ama şimdi onu tanıdıkça...

Niccolo adamın gözünde değer kazanmaya başladığını düşünürken kapı şiddetle vuruldu. Kapıya inen yumruk değil, kılıç kabzalarıydı. Niccolo ayağa fırladı. Callimaco çok önce toparlanmıştı. Pencerelerden birinin altına konmuş bir masayı işaret etti. "Buradan," diye fısıldadı. "Çabuk ol."

Pencereden aşağı atlayıp kırmızı kilden eğik bir damın üstüne düştüler. Niccolo yassı tuğlaları tıkırdatarak ilerleyen Callimaco'nun peşine takıldı. "Ne cehenneme gidiyor bu adam?" diye düşünürken çatının kenarına gelivermişlerdi. "Aşağıya atlamayı mı planlıyor acaba?" diye düşündü Niccolo dehşetle.

En uca vardıklarında Callimaco diz çöküp yüz üstü uzandı, yavaşça kenara doğru süründü. Bir kolunu aşağı sarkıttı ve bir şeye sıkıca asılıp çekti. Dört-beş metrelik bir ip kangalı aşağı doğru çözülerek açıldı. Callimaco kenardan bacaklarını aşağı sallandırıp ipi ayaklarıyla yakaladı. Özür diler gibi Niccolo'ya baktı. "Buralarda böyle şeyler olağandır."

Callimaco'nun çevik ve alışkın hareketleri daha önce de bu yolu kullandığını kanıtlıyordu. İpten aşağı süzülüp sallanarak avlunun karşı tarafında bir binanın merdiven penceresinden içeri daldılar. Birkaç dakika sonra kendilerini sokağa atmayı başardılar.

Ne var ki bu defa da karşıdan gelmekte olan küçük ama eli silahlı bir topluluğun tam önüne çıkmışlardı. Tabanları yağlayıp kaçamadan, kendilerini kalabalığın ortasında buldular. Ama hayrettir, adamlar ikisine de aldırış etmeden yanlarından geçip gittiler. Niccolo ve Callimaco soluk soluğa, şaşkınlık içinde birbirlerine baktılar.

Akılları başlarına gelir gelmez Callimaco'nun kapısına dayanan saldırganlarla arayı açabilmek için tabanları yağladılar. Koşarken yolda, "*Tutti in piazza!* Herkes Meydana!" diye bağrışan başka öfkeli gruplar gördüler.

Bir şeyler oluyordu. "Gene gösteriler var," diye düşündü Niccolo. Sahiden de sokaklardan yükselen "Halka özgürlük!" sloganlarını duyabiliyordu. Callimaco'nun çamur içindeki pembe yeleğine asılarak, "Hadi gel," dedi. "Signoria Meydanı'nda neler olduğunu merak ediyorum. O kargaşada kimse seni fark etmez. Kalabalıkta daha güvende oluruz."

Kentin kalbine doğru yürürlerken sokaklardaki kalabalık sürekli artıyordu. Her yerde çılgınca bir telaş vardı. Niccolo gürültücü takımından olmayan birini yakalayıp, "Ne var? Ne oluyor?" diye sordu. O kıyamette sesini duyurabilmek için bağırmak zorunda kalmıştı.

Adam Niccolo'yu aydan gelmiş biri gibi süzdü. "Duymadınız mı?" diye sordu hayretle. "Fransız ordusu Alpler'i aşıp İtalya'ya girdi."

"Aman tanrım," diye düşündü Niccolo adamın yakasını bırakarak. "Sahiden geliyor!"

15

Örümceğin Oğlu

FRANSA KRALI XI. LOUİS, Örümcek Kral olarak isim yapmıştı. Diplomasi, entrika, ihanet ve silah zorunun ustaca oluşturulmuş bileşimi sayesinde Akdeniz'den Kuzey Denizi'ne uzanan devasa bir birleşik krallık kurmayı başarmıştı. Örümcek, Paris'teki iktidar koltuğundan ağını örmeye başlamış, zaman içinde birbiriyle savaşıp duran Burgonya, Artois, Picardie, Anjou, Orleans, Franche -Comte ve Provence dukalıklarını kuşatıvermişti. Bu bağımsız krallıklara birer birer boyun eğdirdi. Bir biri ardına hepsini fırsat kollayan çelik ipliklerle kendine bağladı. Bir zamanlar sürekli aralarında kapışıp duran bu bir dizi küçük devlet artık merkezden yönetilen güçlü bir birleşik krallık yapısı içinde yer alıyordu. On beşinci yüzyılın sonlarına doğru Fransa, Örümcek'in çabaları sayesinde birliğini kurmuş bir ülke, kendiyle barışık, tek halklı, tek yönetimli bir ulus devlet niteliği kazanmıştı.

Oğlu VIII. Charles bütün Fransa'nın hükümdarı olarak taç giydi. Kendisine sağlam bir taht, dolu bir hazine, güçlü bir ordu ve refah içinde bir toplum miras kalmıştı. Charles istese kendisine sunulmuş bu armağanla yetinip günlerini huzur içinde geçirebilirdi. Ama genç ve hırslıydı. Büyük düşler kuruyordu. Kulağına fısıldananlar vardı. Bir ses, "fetih, büyüme, imparatorluk," diye üsteliyordu. İşte bu yüzden zafer için yanıp tutuşan Örümceğin Oğlu gözünü güneye, İtalya'ya dikmişti.

Alpler'in ötesine baktığında pırıl pırıl muhteşem bir güneş, ılık esintiler, mavi gökler görüyor, çam ve sedir ağaçlarının kokusunu duyuyordu. Ama bu yeryüzü cennetinde her şeyin yolunda gitmediğini de görüyordu. Vahşet ve musibetin bini bir paraydı. İhanet, adaletsizlik ve açgözlülük almış yürümüştü. Kısacası gördüğü, bir düzensizlik, savunmasızlık ve fırsat tablosuydu.

1494 yılının 9 Eylül günü otuz bin kişinin üzerindeki bir orduya komuta eden Örümceğin Oğlu kararlı bir adım attı. Monginevra'da Alpler'i aşarak kuzeyden İtalya'nın Asti bölgesine girdi.

Charles'ın kaderin akışını değiştiren İtalya atağına uğursuzluk işaretleri ve mucizeler de eşlik etti. Gece vakti Puglia'da gök gürültüsü ve şimşekler arasında gökyüzünde üç güneş doğdu. İnsan ve hayvandan olma canavarlar dünyaya geldi. Anlatılanlara göre Napoli'nin kısa bir süre önce ölen kralı Ferrante'nin hayaleti geceleri eski bahçesinde dolaşıyor, oğlu Alfonso'ya takıntı halinde hep aynı sözü tekrarlıyordu —Fransa.

Gerçekten de İtalya'da en çok kaygılanması gereken Alfonso idi, çünkü Charles'in İtalya seferiyle Napoli'yi hedeflediği ortaya çıkmıştı. Bir yabancının İtalya'da bir krallığa göz dikmesi yadırganacak bir durum değildi. Bölünüp parçalanmış olan İtalya asırlardır Avrupa'da büyüme çekişmelerinin savaş alanı olmuştu. Özellikle Napoli, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünden sonra devamlı olarak yabancı egemenliğinde yaşamıştı. Tarih içinde bir ara Kuzey Afrika'da yaşayan Mağribîler bile bu verimli güney İtalya krallığına sahip olmuşlardı.

İtalya, Fransa gibi bir ulus değildi. Bir dağ silsilesiyle Avrupa'dan kopmuş çok başlı, bölünmüş bir yapıdaydı. Bir ölçüde dil ve kültür bağdaşıklığı sağlanmışsa da politik bakımdan bölünme içinde bölünmeler yaşanmıştı. Karmaşa hüküm sürüyordu. Şehir devletleri arasında yapılan ittifaklar bir ay hatta bir hafta sonra bozuluyordu. Devletlerarası ilişkilere egemen olan hile ve ikiyüzlülük sıradan sorunlar değil devasa problemler yaratıyordu.

Örümceğin Oğlu'nun İtalya'nın güney ucunda bulunan Napoli'ye ulaşması için bütün yarımada boyunca aşağı doğru inmesi gerekiyordu. Milano onu dostça karşıladı. Venedik tarafsız kaldı. Güneyde Papa, her ne kadar yüz kızartıcı da olsa işgalci Fransız'la anlaşma yolları bulmak için çoktan çırpınmaya başlamıştı.

Her yerde haraçlar ödeniyor, anlaşmalar yapılıyor, Fransızların kendilerine dokunmadan geçmeleri sağlanıyordu. İtalya Charles'ın karşısında dize gelmişti. İlerledikçe, gözünü diktiği Napoli yolundaki engeller bir bir kalkıyordu. Çözüm isteyen tek bir problem vardı. Charles'ın yolu Floransa'nın tam ortasından geçiyordu.

Kentte tartışmalar sürüyordu. Fransız çıkarlarına geleneksel olarak sıcak bakan Floransa, İtalya'nın tehlikeli politik atmosferinde bağımsızlığını korumak için ağırlıklı olarak Fransa'nın sağladığı dış destekten yararlanmıştı. Ama bu defa durum farklıydı. Charles'ın Floransa'dan tek istediği yalnızca Toskana'dan geçmek değildi. Ayrıca geniş çaplı bir bölgeden gelir imtiyazı ve Napoli'yle yapacağı savaş için muazzam bir parasal katkı talep ediyordu. Charles'ın bu küstahça ta-

lepleri birçok Floransalının tepesini attırmıştı. Charles bir müttefik değil bir fatih gibi geliyordu.

Floransa kabulle direniş arasında kararsızdı. Piero dé Medici Napoli ile ittifak lehinde üstünkörü bir görüş bildirdikten sonra son tutkusu cirit oyunlarına dalmıştı.

Savonarola'nın sesi artık her zamankinden daha gür ve inandırıcıydı. Şaka değil, kehanetlerinden biri daha doğru çıkmıştı. Bela geliyordu. Ancak vaazlarında o belanın nasıl savuşturulacağına ilişkin bir reçete yoktu. Halka silahlanma çağrısı yapmış olsa, buna derhal uyulurdu. Olmadı, silah yerine yalnızca dişlerine güvenip surlardan düşmanın üstüne atlamalarını söylese, o da kabul görürdü. Ama keşiş hiçbir yol göstermiyordu. Bu son derece dünyevi tehdit karşısında cemaatine gözlerini cennete çevirmelerini öğütlüyordu. "Geliyor," diyordu. "Ama yapabileceğiniz hiçbir şey yok. Tanrı'nın gözetmediği bir kenti insanoğlunun korumaya çalışması nafiledir." Keşiş bir mucize bekliyordu.

İlahi müdahaleye pek aklı yatmayan diğer yurttaş kesimiyse Piero dé Medici'nin krizi yönetmedeki yetersizliğinden git gide daha fazla kaygı duymaya başlıyordu. Bu sorumlu yurttaşlardan ikisi, Piero Capponi ve Francesco Valori, kenti yaklaşan yağmacı sürüsünün saldırısından korumak için çırpınmaktaydılar.

Yokuş yukarı bir çabaydı bu. Hali vakti yerinde olanlar kendi çıkarlarının peşine düşmüş, kıymetli varlıklarını emniyet altına almakla, zarara uğramadan yağmayı nasıl atlatacaklarını hesaplamakla meşguldüler. Floransa'nın daimi ordusu yoktu. Eğer kent savunulacaksa paralı ordu oluşturmak gerekecekti ama para da suyunu çekmiş durumdaydı.

Caponi ve Valori çaresizlik içinde Savonarola'ya koşup nüfuzunu kullanarak kendilerine yardım etmesi için yalvardılar. Ama keşiş yumuşamıyordu. Onunla ikinci buluşmada keşişin hamilik ettiği gençlerden biri dikkatlerini çekmişti. Bütün tartışmaları can kulağıyla dinleyen bu genç adam da, belli ki keşişin inadı karşısında şaşkındı. O toplantının ertesi günü Niccolo Machiavelli, kendini Francesco Capponi'ye tanıtıp Cumhuriyet'in selameti için hizmete hazır olduğunu, onun mahvını önlemek için gönüllü olarak çalışabileceğini bildirdi. Daha yetkin yurttaşların halkı değil kendilerini düşünmeleri yüzünden bir bakıma memleketi kurtarmak Niccolo'ya düşmüştü. Görüşme sonunda genç adama önemli bir görev verildi. Yirmi beş yaşındaki Niccolo'ya çocukluk fantezilerinden birini yaşamak kısmet oldu. Artık o bir casustu.

Fransız ordusu İtalya'ya doğru ilerlerken Monginevra'daki dağ geçidinden geçmişti. Kestirme değildi ama aşılması en kolay ve en geniş yol buydu. Bu yüzden Hanibal, kocaman hantal birer savaş makinesi olan fillerini sarp ve tehlikeli dağları kolayca aşabilsin diye bin yıl önce bu rotayı seçmişti. Charles'ın da kendi biçimsiz savaş makinelerini, o havaleli demir döküm toplarını en az kayıp ve zorlukla dağlardan aşırabilmek için aynı yolu izlemişti.

Ne var ki o ara İtalya'da hızla yayılan bir dedikodu Floransa'ya da ulaştı. Charles'ın topu yoktu! Charles İtalyan devletlerinin teslim olacaklarından o kadar emindi ki yanında silah getirmeye gerek bile duymamıştı. Söylenen doğruysa Floransa'yı savunmak sanıldığı kadar zor olmayabilirdi. Kimsenin sorumluluk almak, eylemde bulunmak istemediği o kargaşa ortamında bu söylentinin doğruluğunu araştırma görevi Niccolo Machiavelli'ye verildi.

Niccolo yanına bir tek kişi almaya karar verdi. O da yeni arkadaşı Callimaco Guadagni idi. Onun mükemmel Fransızca bilgisi bu istihbarat toplama görevinde çok işine yarayabilirdi. Callimaco gitmeye dünden hazırdı. Üstelik böylesi çok daha işine geliyordu. Onun açısından şu ara kentte kalmak Fransızların üstüne gitmekten çok daha tehlikeliydi.

Atlarına atlayıp yola çıktılar. Kuzeye, Apeninler'e vurdular. Niccolo arkadaşının bu defa sade ve göze batmayan tarzda giyinmesini şart koşmuştu. Görevin zorluğuna ve kendilerini tehlikeye atıyor olmalarına rağmen ikisinin de keyfi yerindeydi. Callimaco başına gelenleri ve Floransa'daki bu talihsiz kovalamacaya yol açan şaşırtıcı nedenleri anlatıyordu. Niccolo'nun da tahmin ettiği gibi sorunun özünde Callimaco'nun bir müşterisiyle işi pişirmesi ve kıskanç kocanın devreye girmesi yatıyordu.

Fransız ordusu ağır ilerliyordu. Charles hiç acele etmiyor, bu harikulade güzel ve egzotik ülkede adeta hayatın tadını çıkarıyordu. Onun şehvet düşkünlüğüyle ilgili dedikodular harekâta ilişkin haberleri bastırmıştı. Bu konuda olmadık hikâyeler anlatılıyordu. Niccolo ve Callimaco yaklaşmakta olan ordunun yerini saptamakta zorlanmadılar. Hiç acele etmeden ilerleyen askerlerin izini şıp diye buldular. Aradıkları bilgiye ulaşmak çok kolay oldu. İkisi de askeri konularda uzman değillerdi ama gerçeği bir çocuk bile görebilirdi. Fransız saflarında ağır silah nakliyatında kullanılan azman öküzlerden ve o kocaman, dikkat çekici arabalardan eser yoktu.

Niccolo ve Callimaco görevlerini yapmış olmanın iç huzuruyla artık Floransa'ya dönebilirlerdi. Ne var ki başka yararlı bilgiler edinme umuduyla birkaç gün daha bu Fransız kervanının peşine takılmaya karar verdiler. Bir ara düşmanı yakından görebilmek için Fransız kamplarına yaklaşmayı bile düşündüler. Aslında bunu yapmak fazla bir cesaret istemiyordu. Charles hiç de gizli kapaklı davranmıyordu. Ayrıca güvenlik son derece gevşek tutuluyordu. Bilinçli olarak elbette. İtalyanlar, Fransız ordugâhlarına rahatlıkla girebiliyorlardı. İşportacılar, tüccarlar, köylüler, esnaf takımı ve elbette ki kadınlar... Fransa Kralı: Gelsinler de görsünler otuz bin savaşçıyı, diye düşünüyordu. Hepsi de taş gibi, insanın ödünü koparan, silahlı, profesyonel askerler. Gelsinler de görsünler. Tir tir titresinler.

Tepelerden bakıldığında ordunun disiplini hayli etkileyiciydi. Özellikle İsviçreliler sarı kırmızı desenli üniformalarıyla dikkati çekiyorlardı. Bitişik düzende, bir duvar gibi blok halinde yürüyorlardı. Niccolo bu işe hayret etmişti. Acaba uyurken de mi sırayı bozmuyorlardı bunlar?

Niccolo ve Callimaco tüm orduyu baştan sona iyice bir inceledikten sonra gölge gibi arkalarına takılıp izlemeye koyuldular. Fransızların arkasından onların çıktığı kasabalara dalıyorlardı. Böylece başlarını derde sokmadan, memleketlilerine rahatça soru sorabiliyorlardı. Ayrıca bu sayede geceleyecek rahat yerler bulmaları kolaylaşmış, ıslak toprak üstünde uyumaktan kurtulmuşlardı.

Fransız askerlerinin "fethedilenler"e son derece küstahça ve kabaca davrandıklarını öğrendiler. Charles gözlerden uzak duruyor, yalnızca yöneticiler ve eşrafla ilişki kuruyordu. Elbette ki o kimseye yaklaşmıyor, herkes onun ayağına gidiyordu. Kral her gece, her kentte, ille de genç ve güzel bir İtalyan kadınıyla beraber olmak istiyordu. Rivayete göre beraberinde Paris'ten getirdiği ressamına her kadının portresini yaptırtıyordu. Niyeti resimleri, bu kibar ve konuksever ülkeden hiçbir engele takılmadan geçişinin anısına hazırlatacağı kitaba koymaktı.

Ordu İmola ve Faenza'dan geçip Forli bölgesine girdi. Mordano Kalesi önlerindeki geniş ovada ordugâh kurdular. Artık deneyimli casuslar safına katılan iki genç Floransalı, bir adım arkada, Faenza'da kalmışlardı. Kentteki meyhaneleri aşındırıyor, müşterilerden Fransızların alışkanlıkları konusunda istihbarat topluyorlardı. Rahatlamışlardı. Korkuları silinmişti. İkisi de artık bu adamlardan Floransa'ya fazla bir zarar gelmeyeceğine inanıyorlardı. Fransa Kralı yüksek meblağda haraç istemişti. Floransa gururunu ayaklar altına alarak istenenin yarı-

sını verecek, böylelikle anlaşma sağlanacaktı. Charles'ın başka şansı yoktu ki. Askerleri kırsalı yağmalayabilir, varlıkları küçük bir derebeylik şatosunu korkutabilirdi ama deposu erzak dolu surlarla çevrili bir kent, cephanesi olmadan aylarca hatta yıllarca bir orduya karşı direnebilirdi. Kralın aslında gözü Napoli'ye dikilmişken, Floransa'yı uzun süreli kuşatmaya kalkması olacak iş değildi.

Callimaco ve Niccolo Fransız ordugâhına sızmak için uygun birer kılık düşünmekteydiler. Niccolo dini eserler ve hatıra eşyası pazarlamayı önerdi. Bunları çok ucuza temin edebilirlerdi. Callimaco karşı çıktı. Fransız askerleri dindar değillerdi ama batıl inançları çoktu. Bu durumda gene ucuza mal edilebilecek, yara berelere karşı koruyucu bir iksir pazarlamak daha akılcı olurdu. Haberi bu eğlenceli sohbet sırasında aldılar. Forli Düşesi Caterina Sforza Fransız ordusunun topraklarından geçişine izin vermeyeceğini açıklamıştı. Ucunda ölüm olsa bile onlara karşı koymaya kararlıydı.

Açıklama Romagna bölgesinde deprem etkisi yarattı. O zamana kadar Fransızlarla savaşı göze alan çıkmamıştı. Nereye gitseler haraçla savuşturuluyorlardı. Bu yüzden istilacı taraf olarak pek saldırgan davranmıyor, küçük savunmasız köyleri talan etmekle yetiniyorlardı. Yaltakçı İtalyanların gönüllü olarak sunduklarını güç kullanarak almaya ne gerek vardı ki?

İşte Caterina'yı harekete geçiren bu gurur zafiyeti olmuştu. Ülke erkeklerinin yabancı istilacının ayaklarına kapandığını görünce büyük bir öfkeye kapılmıştı. Eğer bu barbar kral İtalya'ya sahip olmak istiyorsa onun için savaşması gerekecekti.

Caterina hafife alınacak bir kadın değildi. Yırtıcı, çelik iradeli, Amazon ruhlu biri olan Caterina, on yıl kadar önce Papa tarafından öldürtülen Forli Lordu Girolamo Riario'nun dul karısıydı. Bu kalleşliğin ardından Papa hemen Forli'yi almak için asker göndermiş, başsız kalan kenti kolayca ele geçirebileceğini sanmıştı. Ama Caterina savunmayı bizzat yöneterek saldırıyı püskürtmüştü.

Cesaretine ve savaş tecrübesine rağmen Caterina düşünmeden karar verecek biri değildi. On yıl boyunca Forli'yi bir aslan gücü ve tilki kurnazlığıyla yönetmişti. Boyun eğeceği ya da kafa tutacağı zamanı bilirdi. İtalya'da bütün hükümdarlar ondan korkar ve ona saygı duyarlardı.

Fransa Kralı'na karşı durma kararı mantıksız değil hesaplanmış bir tavırdı. Böylelikle Romagna'da kendi durumunu güçlendirmekle kalmayacak, çevresindeki ödlekleri de harekete geçirerek ülkelerinin hak-

kını ve toprağını canla başla savunmalarına ön ayak olacaktı. Fransa Kralı'nın kış yaklaşırken uzun ve yıpratıcı bir Forli kuşatmasıyla vakit kaybetmek istemeyeceğinden emindi. Kral kuşatmayı desteklemek için küçük bir kuvvet bırakacaktı kuşkusuz, ama ağır silahları olmayan askerin beklemekten başka çaresi yoktu. Caterina onları pes ettireceğinden emindi. Sonuçta küçük de olsa ordunun bir bölümünü yenmiş olacak, bu stratejisi belki de ordunun daha kolaylıkla haklanabilecek parçalara ayrılması sonucunu doğuracaktı. Diğer kentler peşinden geldiği takdirde, Charles birbiri ardına bütün kuşatmaları sonlandırmak zorunda kalacak, iyice bölünen ordu tehlikeli olmaktan çıkacaktı.

Bu arada Charles da bu seferberliğin sonu gelmez bir sefahat döngüsü halini almış olmasından bıkmaya başlıyordu. Canı savaş çekiyordu. Bu nedenle Caterina Sforza'nın meydanın okumasına itiraz etmedi. Karşılıklı savaş ilan edildi. Ekim başlarında sağanak yağmur altında Fransız ordusu Mordano Kalesi'nin aşılmaz duvarları çevresinde kuşatma düzeni aldı.

Fransa Kralı VIII. Charles'ın savaş yönetiminde nasıl bir devrim yaptığını anlamak için o zamanlar İtalyan yarımadasında geçerli olan temel muharebe prensiplerini anlamak gerekir.

Bir kent, savaşa girecekse bir *condottiere* yani para karşılığı savaşan bir komutanla anlaşma yapılırdı. Komutan kendi askerini kendi getirirse, ayrıca asker kiralamak gerekmezdi. Paralı askerler, ordudan atılmış muhariplerden, sabıkalılardan, kaçak kölelerden ve başka ülkelerden gelmiş firarilerden toplanırdı.

"Condottiere" denen bu komutanlar peşin ödeme prensibiyle çalışan bir tür iş adamıydılar. Zafer pek umurlarında değildi. Savaşın uzaması işlerine gelirdi. Süreye göre para aldıklarından savaş uzadıkça daha çok kazanırlardı. Ayrıca uzun seferberlikler daha çok yağma olanağı sağlardı.

Fiili savaşı yönlendiren angajman kuralları da gayet pratik temellere dayanırdı. Ordular öldürmek için değil daha sonra fidye karşılığında salıverilecek esirler toplamak için mücadele ederlerdi. Geceleri asla savaşılmazdı. Hava şartları uygun değilse ordugâhtan çıkmazlardı. Kış geldi mi kasaba ve kışlalara çekilir, kendilerini güvenceye alırlardı.

Muharebeler ustalık isteyen olaylar olup bir taktik uzmanından çok bir koreograf tarafından hazırlanmışa benzerdi. Çarpışacak kuvvetler adeta birbirleriyle dans ederlerdi. Vuracak gibi hamle edip geri çekilir, çatışmaya girmekten dikkatle kaçınırlardı. Anghiari Muharebesi bu-

nun tipik bir örneğiydi. Binlerce askerin katıldığı mücadele tek bir kayıp verilmeden son bulmuştu.

Ordular ilerlemeye karar verdiler mi, bu, bulundukları çevreyi yağmalayıp tertemiz ettikleri ve talan edecek yeni yerlere ihtiyaç duydukları anlamına gelirdi. Söylendiğine göre, askerlerin çoğu, mızrağıyla düşman öldürmekte değil koyun gütmekte daha çok ustalaşmıştı.

Taraflardan biri karşı tarafa uygun bir tazminat ödemeyi ya da anlaşmazlığa neden olan topraklardan vazgeçmeyi kabul etti mi, savaş sona ererdi. Şaşırtıcıdır ama politika sürecinde neredeyse yurttaşlığın erdemlerinden sayılan şiddet ve öldürme eylemine askeri alanda pek rastlanmazdı. Savaş yalnızca bir işti ve her iş gibi uygarca idare edilmeliydi. Sahiden de İtalyanlar uygarlığa katkılarıyla gurur duyarlardı. Bu bağlamda atalarına yani İmparatorluk Roması halkına sadakatleri sonsuzdu. Ancak geçmişte kültürlü Romalıların da ne yazık ki gözden kaçırdıkları gibi, onlar da uygarlıklarının kuzeyden gelen amansız bir düşmanın saldırısına uğramak üzere olduğunun fakında değillerdi.

Mordano Muharebesi bundan böyle Avrupa'da savaş yöntemini değiştirmek üzereydi. Bu çatışmada silah teknolojisindeki son gelişmeler bütün ihtişamıyla sergilenecekti. Askeri anlamda modern çağ başlamak üzereydi.

16

Kale Duvarlarında Bir Amazon

AMAZONLAR, ESKİ ÇAĞLARDA yaşadıkları bilinen savaşçı kadınlardan oluşan bir topluluktu. Devlerle tanrıların yeryüzünde kol gezdiği, yazılı tarihin şafağından önceki o belirsiz dönemde Truva Savaşı'nda Argoslulara karşı Truva'nın yanında yer almışlardı. Amazonların kraliçesi Penthesileia, Akhilleus tarafından katledilmişti. Tarihi olaylar içindeki—ya da efsanelerdeki—yerleri ne olursa olsun, daima savaşçı bir kavim olarak anılmışlardı. "Amazon" sözcüğü "göğsü olmayan" anlamına gelirdi. Kaynaklara göre bu vahşi kadınlar ok atarken yayı daha rahat kullanabilmek için yetişkinliğe erdiklerinde sağ göğüslerini kestirirlerdi.

Forli Kontesi Caterina Sforza'nın onlardan aşağı kalır yanı yoktu. Amazonlar gibi savaşçı bir ruha sahipti ve tıpkı onlar gibi fedakârlık etmeye hazırdı. Otuz binden fazla askerin kuşattığı Mordano Kalesi'nin duvarlarına çıktı ve belki de İtalya tarihindeki en büyük meydan okumanın kahramanı oldu.

Kuşatmanın ikinci haftasıydı. Örümceğin Oğlu taarruza geçmemiş, kuşatma uzadıkça uzamıştı ama kral, Caterina'nın karşısında bir birlik bırakıp ordusunu güneye indirmeye hiç niyetli görünmüyordu. İtalyanların aklı karışmıştı. Yağma açısından önemli ve dişe dokunur olmayan bu yer için onca zaman harcaması kimseye mantıklı gelmiyordu. Daha güneyde göz dikebileceği, aralarında Floransa'nın da bulunduğu çok daha zengin kentler vardı.

Charles hareketsiz sanılsa da boş durmamıştı. Casuslarını işe koşarak Caterina'nın iki oğlunu kıyı kesiminde, gözlerden uzak bir villada gizlediği bilgisini edinmişti. Fransız general Louis d'Armagnac komutasında küçük bir birliği oğlanları bulup getirmekle görevlendirdi. D'Armagnac bu işi diplomatik yoldan çözmeye karar verdiği için operasyonda tek damla kan dökülmedi. General, oğlanların muhafızlarına rüşvet vererek işi halletti. Her şey tereyağından kıl çeker gibi oldu. Tam anlamıyla İtalyan usulü.

Olay duyulduğunda bütün civar köylüler Caterina'nın teslim ol-

masıyla sonuçlanacağından emin oldukları yüzleşmeye tanıklık etmek için toplandılar. D'Armagnac Fransız generallerine özgü mavi peleriniyle kaleyi çevreleyen su dolu hendeğin kenarındaydı. Elinde, sert ekim rüzgârında dalgalanan beyaz ipekten bir bayrak vardı. Bayrağın üstüne Fransa arması ve Tanrı'nın Arzusu anlamına gelen *"Voluntas Dei"* sözcükleri nakşedilmişti. Caterina'nın korkmuş iki oğlu D'Armagnac'ın arkasında pek küçücük duruyorlardı. Çevrelerini saran elleri mızraklı, dev gibi, hoyrat askerlerin arasında özene bezene yapılmış iki oyuncak gibiydiler.

Caterina Sforza mazgallı siperlerin tepesinde kafese kapatılmış dişi bir aslandan farksızdı. Bu kalleşliği öngörüp önlem almadığı için kendine kızıyordu. Oğlanlar için fidye teklif etmişti. Önerdiği muazzam meblağı bulmak imkânsız değilse de çok zordu. Ne var ki general bunu kabul etmemişti. Geriye tek bir çözüm yolu kalıyordu. Oğlanların hayatına karşılık Caterina'nın teslim bayrağını çekmesi.

Caterina bütün haşmetiyle tepede dikildi. Uçuşan sarı saçlarının çevrelediği yüzünde acımasız bir bakış vardı. Alnını, çenesini ve göğsünü öfke dolu bir meydan okuyuşla yukarı dikmişti. Elinde kılıcı, bacaklarını iki yana açarak cevabını vermeye hazırlandı.

"Evet, kararın nedir?" diye seslendi Fransız general bozuk bir İtalyancayla. "Kılıcın mı, yoksa oğullarının hayatı mı?"

Caterina oğullarının hayatına eşdeğer olup olmadığını hesaplar gibi kılıcına baktı. Başını indirip kılıcını kınına soktu. Yüzünde buz gibi bir nefret okunuyordu. Rüzgâra doğru eğilerek uçuşmakta olan uzun eteklerini topladı. Bir anlık bir tereddüt geçirdi. Sonra gayet bilinçli bir tavırla uzun zamandır sakladığı bir sırrı açığa vurur gibi eteklerini beline kadar yukarı çekti.

Uzun adaleli bacakları ve birleştikleri yerdeki siyah tüyler apaçık ortadaydı. "Buraya bak Fransız!" diye bağırdı küstahça bir kalça kırışla. "Gel de oğlan doğurmam için gerekli olanı kendi gözünle gör. Oğullarımın yeri dolar ama özgürlüğüm giderse gelmez!"

Issız kaleyi çember şeklinde çevreleyen irili ufaklı rengârenk çadırlar kenti, uzaktan dev bir gezici sirki andırıyordu. Efsunlu bir görüntü yayan yerleşimin içinde birtakım ölümcül hazırlıkların sürüp gittiğine ilişkin en küçük bir iz yoktu.

Caterina'nın o dramatik reddinden sonra Niccolo ve Callimaco istilacıların ordugâhına sızmayı başarmışlardı. Bu casusluk hamlesi için büyük bir ustalık gerekmemişti. Otuz binden silahlı asker ve onların

başını bekleyen binlerce kişi hesaba katıldığında, Fransız ordugâhının İtalya'daki üçüncü veya dördüncü büyük kent olduğu rahatlıkla söylenebilirdi. Bölgede fırıncılar, biracılar, şarapçılar bir dizi tezgâh açmıştı. İşler iyiydi. Fransızların parası vardı. Enflasyon başını almış gidiyordu. Fahişeler normal fiyatın üç-dört katı para talep ediyorlardı.

Callimaco da tıp bilgisini avantaja çevirip yükünü tutmuştu. Çıban yarıyor, nasır alıyor, istilacı orduda yaygın olan zührevi hastalıkları tedavi ederek iyi para kazanıyordu. Niccolo onun yardımcısı rolündeydi, hatta lazım olduğunda sahiden de asistanlığını yapıyordu. Ama vaktinin çoğunu gözlemle geçiriyor, etrafı tarayan aç gözleri ordugâhın bütün ayrıntısını adeta içiyordu.

Üniformaların çeşitliliği onu hayrete düşürmüştü. Her Alman paralı asker bölüğü farklı renklerde şık kısa yelekler, farklı desenlerde çorap pantolonlar giyiyorlardı. İsviçrelilerin dalgalanıp duran kızıl tüylü, parlak çelik miğferleri vardı. Her Fransız kontu veya baronu kendi renk ve desenini kullanmıştı. Piyadeleri, mızraklı askerleri ve okçuları ayıran belirgin işaretler vardı. Sıradan bir Fransız'dan daha sert görünümlü ve ufak tefek olan, dövüşkenlikleriyle ünlü Gaskonyalılar parlak mavi tek parça üniforma giyiyorlardı. Niccolo onlara baktıkça çocukluğunu hatırlıyordu. O zamanlar askerliğin esasının üniforma olduğunu, orduların marş çalmak ve geçit törenlerinde boy göstermek için kurulduğunu sanırdı.

İşin gerçeğini şimdi öğreniyordu. O gösterişli dış görünüşün altında acımasız bir erkek dünyası vardı. Küfür ortak dildi. Sabahtan akşama kadar Fransızca, Almanca hatta İngilizcenin her lehçesinde sövgü duymak mümkündü. Çadırlardaki cümbüş, bayraklar ve üniformalar, askerlerin gözlerindeki o bakışı gizlemeye yetmiyordu. Bunlar şiddete eğilimli, öldürmek için eğitilmiş adamlardı. Niccolo'nun belleğindeki askerlerle hiçbir ortak yönleri yoktu. Onun hatırladıkları, Floransa sokaklarında Lorenzo dé Medici'nin kara kadifeden inci işlemeli mantosunun ardında uygun adım yürüyen davullu ve flütlü, neşesi yerinde genç kılıç erbabıydı. İncili manto gözünde canlandı. O güzelim incilerin ışıltısı bu adamların gözlerinde çakan o vahşi ışıklarla boy ölçüşemezdi. Her yer savaş aletlerinin bilendiği döner çarklardan fışkıran kıvılcımlarla doluydu. Kargı uçları ve kılıçlar, baltalar, baltalı kargılar ve mızraklar öldürücü keskinlikte bir kusursuzluğa ulaşana kadar bileniyordu.

Müthiş bir hazırlık vardı. Zırhlar parlatılıyor, eğerler yağlanıyor, savaş aletleri defalarca gözden geçiriliyordu. Manzarayı seyretmekte

olan Niccolo kıyametin yaklaştığını düşündü. Gene de kafasını kurcalayan bir soru vardı. Kısa kılıçlar ve uzun oklar kalınlığı iki metreye yaklaşan taş duvarlara işlemezdi ki. Hele Caterina Sforza gibi dirençli bir kadına, asla!

Niccolo'yu en korkutan askerler İskoçya'dan gelmiş olan dev yapılı, kaba sakallı, kızıl saçlı vahşi adamlardı. Onların yeryüzünün en iyi okçuları oldukları söyleniyordu. Niccolo onları büyülenmiş gibi izliyor, boylarına poslarına, renklerine, tenlerine ve büründükleri postlara şaşkınlıkla bakıyordu. Callimaco başka işlerle meşgulken Niccolo farkında olmadan İskoç askerlerinin kampına yöneliyor, bu tuhaf ama muhteşem yaratıkları seyretmeye bayılıyordu.

Bu yürüyüşlerden birinde bir farklılık dikkatini çekti. Kralın en güvendiği asker takımını oluşturan Fransız şövalyeler ve komutanlar tıpkı kral gibi soylu muamelesi görüyordu. Hepsinin bir eli yağda bir eli baldaydı. Rütbenin önemi büyüktü. Charles Fransa'dan üstün becerilere sahip özel hizmet ekibini getirmişti. Bunların arasında aşçılar, şarap servisi yapanlar, doktorlar, müzisyenler, gösteri ekibi, hatta fahişeler de vardı. Ancak bu sonuncu gruba dahil olanlar hayli eğitimli ve meziyet sahibi kadınlar olduklarından bunlara fahişe değil 'kurtezan' yani bir bakıma 'kibar fahişe' deniyordu. Tabii ki bu insanların sundukları konfor ve eğlence ağırlıklı hizmetler yalnızca Charles ve yakın çevresi içindi. Mavi üniformalı, boncuk gözlü Gaskonyalı piyadeler elbette ki ilgi alanları içinde değildi.

Niccolo'nun düş dünyasını harekete geçiren huysuz İskoçlar ordugâhın en kenarında, kral çadırlarının en uzağına yerleşmişti. Bu onların ordunun en itibarsız kesimi olduğunu gösteriyordu. Dolayısıyla, bedensel zevkler ve kadın gibi konularda kendi başlarının çaresine bakmak zorundaydılar. Komuta merkezine en uzak noktada ayrı bir alanda, yan yana, gayet sade ve gösterişsiz altı çadır kurulmuştu. Bunlar koca orduyu ayakta tutan seyislerin, katırcıların, marangozların ve tekerlek tamircilerinin kullandığı türden çadırlardı. Buralarda kalanların alt tabakadan oldukları açıktı. Çoğu pis, bakımsız ve kılıksızdı. Ordugâhta onlar gibi yüzlercesi vardı ve Niccolo bunları kayda değer bulmamıştı. Ta ki bazı küçük noktalar aklını kurcalamaya başlayana kadar.

Bir akşam o süssüz çadırlara giden iki kadın dikkatini çekti. Pek öyle saklanır gibi bir halleri de yoktu. Şık giyimliydiler. Saçları Fransız usulünde özenle yapılıp süslenmişti. Bu kadınların orada ne işleri olabilirdi? Niccolo bir süre sonra konuyu unuttu. Ertesi gün öğle vakti ge-

ne gizemli İskoçlarını gözetlerken, bir dizi hizmetlinin aynı çadırlara ağızlarına kadar dolu tepsiler taşıdıklarını gördü. Tepsiler gümüştendi. Uşakların üniformaları ise Fransa sarayının hizmetinde olduklarını gösteriyordu. Niccolo yaklaşıp kimsenin dikkatini çekmeden çadırların bulunduğu alana sızmak istedi ama daha girişte kısa boylu şişko biri tarafından durduruldu. Niccolo'nun kendisine git dendiğini, üstelik bunun hiç de kibarca söylenmediğini anlayacak kadar Fransızcası vardı.

Daha sonra bu keşfini Callimaco'ya anlattı. "İnan bana, orada birtakım garip işler dönüyor. Ne olduğunu bir türlü anlayamadım."

Callimaco meraklanmıştı. "Belki ben içeri girmeyi başarabilirim," dedi. "Filanca dükün yolladığı bit ilacını getirdiğimi söylerim. Fransızcam mükemmeldir, 'bazıları' gibi aksanlı konuşmam." Aklı sıra Niccolo'ya taş atıyordu. "Bence bu iyi bir fikir. *Allons, donc, mon ami!*"[1]

Ama o gizemli çadırlara yaklaştıklarında maalesef geç kaldıklarını gördüler. Uzun siyah doktor önlüğü içinde sıska bir adam çadırların bulunduğu alandan çıkıp bozuk yolu tırmanmaya başlamıştı. Belli ki doktorun o günkü viziti sona ermişti.

"*Caccasangue!*" diye küfrü bastı Callimaco. "Yarına kadar sabretmek zorundayız."

Niccolo başını salladı. İskoç çadırlarından bir müzik yayılmaya başlamıştı. Düş kırıklığından sıyrılmak için o tarafa bir göz atmayı önerdi. Tam flüt nağmelerini andıran o tuhaf müziğe yöneldiklerinde sert bir ses yüreklerini ağzına getirdi. "Callimaque!"

Ödü kopan Callimaco hızla arkasına döndü. Seslenen siyah önlüklü doktordu. Sıska kuru suratını yaklaştırıp tekrarladı. "Callimaque? Callimaque Guadagne? *C'est vous?*"[2]

"Üstat Albert? *Mon Dieu!*"[3] Niccolo'nun hayret dolu bakışları arasında doktorla arkadaşı sarmaş dolaş oluverdiler. Bir Fransızca tufanıdır koptu. O kadar hızlı konuşuyorlardı ki Niccolo'nun anlaması mümkün değildi. İlk coşku dindiğinde Callimaco Niccolo'ya dönüp, "Sana Üstat Albert'i tanıştırayım," dedi. "Paris'te tıp hocalarımdan biriydi."

Bundan sonraki birkaç saat Niccolo için oldukça can sıkıcı geçti. "Callimaque" ile birlikte akşam yemeği için Fransız doktorun çadırına davet edilmişti. Hocayla öğrencisi arayı kapatmak için soluk almadan konuşuyorlardı. Niccolo'nun varlığından habersiz gibiydiler. Bir

(1) Gidelim o halde, dostum.
(2) Siz misiniz?
(3) Aman Tanrım!

ara Callimaco bütün konuştuklarını daha sonra özetleyeceğini bildirip onu bu defa tamamen unuttu. Saatler geçti. Niccolo, "İnsanın anlamadığı bir dilde konuşulanları dinlemek zorunda kalması ne büyük eziyet," diye düşündü. Sonra da Fransızcasını ilerletmeye yemin etti.

Niccolo gecenin sona ermek üzere olduğunu hissettiğinde Callimaco'nun kulağına eğilip doktora, çıkarken gördükleri o uzak çadırlarda neler döndüğünü sormasını istedi. "Damdan düşer gibi olmasın," diye de ekledi. "Çaktırmadan sor."

Callimaco kabul etti. On dakikalık bir Fransızca sohbet işkencesinin sonunda kalktılar. Dışarı çıktıklarında Niccolo, "Eee, bir şey öğrenebildin mi?" diye sordu.

Callimaco başını evet anlamında salladı. "Dediğine göre onlar..."

En doğru sözcüğü bulmaya çalıştı. Niccolo onun kullandığı sözcüğü İtalyancada hiç duymamıştı ama Fransızcasıyla benzeştiğini düşündü. Callimaco'nun cevabı şuydu: "Onlar... bombardımancılarmış."

Niccolo yirmi dört saat geçmeden bu el üstünde tutulan gizemli bombardımancıların sırrını keşfedecekti. Ancak daha önce dostu Callimaco ile önlerinde eşsiz, olağanüstü bir fırsat belirdi. Kralın huzuruna çıkacaklardı.

Her şey Üstat Albert'in mesleki bir konuda Callimaco'dan yardım istemesiyle başladı. Kralın dişi apse yapmıştı. Saray doktoru Jean Michel çaresizdi. Asistanı olan Albert de ağız ve diş konularında uzman değildi. Ama Albert, Callimaco'nun, Paris'te bu özel alanda cerrahlık öğrendiğini biliyordu. Sonuçta eski öğrencisi olan genç meslektaşını konsültasyona çağırmaya karar vermişti.

Diş doktoru ve "hizmetkârı" Niccolo Machiavelli, Üstat Albert tarafından kraliyet çadırına buyur edildi. Kral gemi direği yüksekliğinde, mavi beyaz, külah biçimli bir çadırda kalıyordu. Çevresine daha küçük çadırlar kurulmuştu. Her yer muhafız kaynıyordu.

Fransız kampının ortası arı kovanından farksızdı. Haberciler, teşrifatçılar, emir erleri ve uşaklar sağa sola koşuşmaktaydılar. Yüzlerindeki kibir görevlerinin önemini ortaya koyuyordu.

Niccolo kraliyet çadırına adım attığında buranın dışarıdaki askeri kampın kaba saba dünyasından ne kadar farklı olduğunu görüp şaşırdı. Bütün dekor ve donanıma lüks ve ihtişam hakimdi. Mobilyalar, seferberlik halinde bir orduda olması beklenen hafif ve portatif eşyalara hiç benzemiyordu. İçeride altın ve gümüş kakmalı gayet gösterişli lake dolaplar diziliydi. Niccolo az ötede direkli, perdeli, cibinlikli dev bir

yatak gördü. Sağda solda üstleri yastıklı ağır koltuklar, yerlerde kalın halılar vardı Her yer, her şey Fransa Krallığı'nın sembolü olan beyaz zambak deseni ile süslenmişti.

İçerisi kalabalık olmasına karşın çadıra sessiz, saygı uyandıran bir atmosfer egemendi. Goblen duvar kaplamaları ve yüksek perdeler hem sesleri emiyor, hem de devasa alanı labirente benzer daha küçük bölmelere ayırıyordu. Her bölümde majestelerinin ihtiyaçlarının karşılanması için farklı bir hizmet yürütülüyordu. Kâhyaların ve kostümcülerin işi başından aşkındı. Çarşaflar ve masa örtüleri değiştirilip havalandırılıyor, eskiler kaldırılıp yenileri seriliyordu. Aşçılar ve uşaklar dikkatle kralın öğle yemeğini tadan çeşnicilerin başına toplanmıştı. Maskelenmiş bölümlerdeki arp ve obualardan belli belirsiz dökülen sakinleştirici bir fon müziği ortamı saran saten kadife ve kürk zenginliğinin yarattığı atmosferi pekiştiriyordu.

Callimaco ve yardımcısı saray doktoru Jean Michel'e takdim edildiler. Doktor yüzünde bin türlü ifade gezinen biriydi. Bakışlarında sahte tevazudan, içtenliksiz kaygılara, abartılmış ilgiye, yapmacık samimiyete kadar her şeyi bulmak mümkündü. Büründüğü ruhani hava da cabasıydı. Niccolo bir bakışta ona notunu vermişti. Adam tam anlamıyla işini bilen bir saraylıydı. Yarı iğrenmiş yarı eğlenmiş bir halde, mesleki tartışmalara dalan üç doktorun yanından sessizce uzaklaştı.

Keyif olsun diye etrafı incelemeye koyuldu. O an seferberlik halinde bir ordunun tam göbeğinde bulunduğuna inanamıyordu. Daha çok, şık ama açık saçık giyinmiş cariyelerin çevresinde el pençe divan durduğu şımarık bir sultanın otağında olduğu hissine kapılmıştı. Etrafta generallere ya da savaş hazırlığına ilişkin hiçbir iz yoktu. O sırada büyük bir masa üstündeki haritaları inceleyen bir grup adam gördü. Fazla dikkat çekmemeye çalışarak gruba yaklaştı. Belki neler planladıklarını göz ucuyla da olsa görebilirdi. Acaba Mordano'ya bir taarruz hazırlığı mı vardı? Yoksa orduyu güneye indirmeyi mi düşünüyorlardı? Arkası dönük olarak ucun ucun geçici harekât odasına doğru kaydı. Kimse onun farkında değildi. Yeterince yaklaştığına hükmedince dönüp arkaya acele bir bakış fırlattı. "Hayret!" diye düşündü. "Charles'ın taktik derken kastettiği bu muydu?" Masa başındaki adamlar yıldız haritalarını incelemekle meşguldüler.

Bu arada konsültasyon sona ermişti. Doktorlar önde Niccolo arkada Örümceğin Oğlu'nun huzuruna kabul edildiler. Kralın arkası dönüktü. Niccolo'nun ilk iki izlenimi başındaki kelleşmiş bölge ve... kamburu oldu.

Yaldız kenarlı beyaz şapkayı ve üstü altın işlemeli, kenarı kürklü masmavi pelerini, hele o rüküşlük timsali ayakkabıları çok daha sonra fark edecekti. Onu en fazla şaşırtan, adamın akıl almaz ölçüde, acınacak derecede çirkin oluşuydu. Kral çırpı bacakları üstünde dönüp iki büklüm yürüyerek yanlarına geldi. Etrafını şaşkınlıkla süzüyormuş gibi bakan iri, cansız, nemli gözleri vardı. Kocaman burnu şiş gibi duruyordu. Sarı benizliydi. Ona salakça bir ifade veren aralık dudakları arasından kapkara çürümüş bir alay diş görünüyordu.

Hareketlerinde sinirli bir hal vardı. Konuşurken kekeliyordu. Kafasının küçüklüğüne bakılırsa içinde fazla bir beyin taşımadığı muhakkaktı. Çenesindeki kızıl renkli kıvırcık bir tutam kıl keçileri hatırlatıyordu. Niccolo şaşkınlıktan küçük dilini yutmak üzereydi. Tanrı'nın Kılıcı dedikleri bu muydu? Bütün İtalya'yı karşısında diz çöktüren kişi? Bütün bunları yapan, şu ufacık tefecik huysuz canavar mıydı?

Arkadaşı kralın apsesine müdahale ederken Niccolo da seyre koyuldu. Cüce kral önce bir koltuğa oturtuldu. Callimaco ile dalkavuk Jean Michel görüş alış verişinde bulunup hızlıca fısıldaştılar. Daha sonra muayene faslı başladı. Callimaco sol eliyle kralın başını destekleyip sağ eliyle karanlık ağzın içini yokladı. Arada açıyı değiştirip başı ışığa doğru çeviriyor, bazen geriye itiyor, bunları yaparken elini arada bir kralın kamburuna değdirdiği de oluyordu. Niccolo, "Şansın bol olsun," diye geçirdi içinden.

Niccolo muhteşem Fransa tahtının sahibini bakışlarıyla didik didik ederken, gözü bir ara ayakkabılarına kaydı. Kral çizme giymemişti. Ayağında siyah kadifeden, düz, yumuşak tabanlı pabuçlar vardı. En ilginci, pabuçların biçimiydi. Topuk kısmı dar başlıyor, parmaklara doğru geniş, yassı bir yay şeklini alıyordu. Soylu ayakların sahibi, bu pabuçları yürürken değil de yüzerken giyse çok daha rahat ederdi. Sahiden de şu Fransız modasına akıl sır ermiyordu.

Callimaco'nun yüzündeki ciddi ifadeden, diş çekmek ya da daha beter bir müdahalede bulunmak için yetkilendirildiği anlaşılıyordu. Niccolo, "İşimiz uzun," diye geçirdi içinden. Keyif sığınağından adeta düşsel bir tat alarak, sürekli gelip giden, bazen de köşelerde kimselere duyurmadan gülüşen sessiz, şehvetli kadınları seyre daldı. Lüksle donanmış bu baştan çıkarıcı ortam onu serseme çevirmişti. Birden o yumuşacık, dolgun kadınlar haremine hiç de uygun düşmeyen bir karaltı fark etti. Birkaç adım uzakta durmuş, kaygıyla kralın durumunu izliyordu. Üstü başı perişan, ayakları çıplaktı. Üstündeki çuval kumaşından giysinin aylardır su yüzü görmediği belliydi. Çölde yirmi yıllık bir

açlığın ardından çıkıp gelmiş gibi duruyor, çevresine feci bir koku yayıyordu. Niccolo az sonra onun gerçekten de münzevinin biri, bir tarikidünya olduğunu öğrenecekti.

Eski münzevi demek daha doğru olurdu belki. Adam az sonra üzüntüyle kendi kendine bir şeyler mırıldanarak kralın huzurundan çekildi ve Niccolo'nun yanından geçip gitti. Niccolo derhal adamın peşinde düştü. Kendi kendine söylenen adamın Fransızca değil İtalyanca konuşmakta olduğunu fark etmişti. Floransalı Niccolo o an casusluk görevini hatırlamış ve bir İtalyan'ın Fransa Kralı'nın dizi dibinde ne işi olduğunu çok merak etmişti.

Adamın kendi kendine alçak sesle mırıldanışını bölerek, "Kralın bir derdi mi var?" diye sordu.

Bir an telaşa kapılan ufak tefek münzevi cevap vermeden önce Niccolo'yu uzun uzadıya süzdü. Sonra toparlanıp, "Dert mi? Kralın mı?" diye kıs kıs güldü. "İkinci Şarlman'ın ne derdi olabilir ki? Alnına Kâfir'i istila etmek ve yeryüzünü tek çobanlı bir ağıla dönüştürmek yazılmış birinin ne derdi olur ki? Hayır, hayır, onun hiçbir derdi yok." Gerçek bir iman sahibi gibi bilgece güldü.

Niccolo, "Al sana bir peygamber daha," diye düşündü. "Bu da Tanrı'nın Kılıcıyım diyenlerden besbelli." Gene de fikirlerini kendine saklayıp adamı biraz daha sıkıştırdı. Aldığı cevaplardan anlaşıldığına göre Charles, Fransa'da büyük bir kitle tarafından, dünya çapında bir birleşik Hıristiyan imparatorluğunun başına geçecek ikinci bir Şarlman olarak görülüyordu. İşin ilginci, o da kendini böyle görmeye başlamıştı. İtalya'yı fethedip Napoli'yi Fransız egemenliği altına aldıktan sonra, kendine Papa diyen o yoz, barbar Mesih-Karşıtı'nı yerinden edip Roma'ya gerçek dinsel düzen getirecekti. Sonra kendinden önceki Haçlılar gibi doğuya yönelecek ve Türkleri ezecekti. Sonunda tüm imansızları tek bir gerçek Hıristiyan cemaati bünyesinde toplayacaktı.

Niccolo saçı sakalına karışmış adama bakıp, "Bütün bunları nereden biliyorsun?" diye sordu.

"Bana Tanrı söyledi," dedi adam.

Niccolo münzeviden ayrılıp diş ameliyatının sürdüğü bölüme döndü. Callimaco krala sakinleştirici bir şeyler vermiş olmalıydı. Daha önce kıvranıp duran adam şimdi kıpırdamadan yatıyordu. Doktorların yüz ifadelerine bakılırsa operasyon başarılı geçmişti. Bu arada Callimaco ellerine bulaşmış bir miktar soylu kanı yıkamakla meşguldü.

İki hizmetli kendinden geçmiş kralı kocaman yatağına taşıyıp eğri büğrü küçük bedenini özenle yumuşak yastıkların arasına uzattı-

lar. Dikkatle pelerinini, şapkasını, ceketini ve ayakkabılarını çıkarttılar. Bu arada kaz tüyü yorgan üstüne çekilmeden hemen önce Niccolo dehşetengiz bir keşif yaptı. Paytak stildeki ayakkabılar modanın bir kaprisi değildi. Bunlar Fransa Kralı VIII. Charles'ın her ayağında altışar parmak bulunduğu gerçeğini gizlemek üzere tasarlanmıştı.

Callimaco kralın dişini büyük bir ustalıkla çektiği için mükâfatlandırılacağı vaatleriyle çadırdan uğurlandı. Keyifle Niccolo'nun sırtına vurdu ve "çığır açıcı" dediği ameliyatın ayrıntılarını anlatmaya koyuldu. İşin dişçiliği ve tıbbı ilgilendiren yönleri bir yana sonucun kendisini zengin edeceğinden emindi.

Arkadaşının yüzüne bakıp sırıtarak kemerindeki keseden yeşilimsi kara, küçük bir yumru çıkardı.

"Olamaz!" dedi Niccolo.

"Majestelerinin dişi!" dedi Callimaco zaferle.

"Bunu öğütüp afrodizyak yapmayı mı düşünüyorsun yoksa?" diye atıldı Niccolo.

"Veya sıradan bir adamı kral yapacak bir iksir!" dedi Callimaco gözlerinde hınzırca bir pırıltıyla.

"Ya da on iki parmaklı kambur bir Fransız," diye noktayı koydu Niccolo. Kahkahayı bastılar. Callimaco hazinesini bir bez parçasına sarıp sakladı. Bunun bir gün çok işine yarayacağı içine doğuyordu.

Niccolo ondan kralın nasıl bir adam olduğunu, neler konuştuklarını anlatmasını istedi.

"Acınacak biri," dedi diş uzmanı. "Sanki konuşmak için ağzını açtığında dili ve dudakları ona karşı çalışıyor gibiler. Dili kekeliyor, sarkık dudakları engel yaratıyor, böylece ağzından çıkanlar bir gevelemeden ibaret kalıyor. Adam sayıklar gibiydi. Sürekli olarak ikinci Şarlman'dan, kilise reformundan, Konstantinopolis'i Türklerden kurtarmaktan dem vuruyordu. Bu söylediklerine inanıyor Niccolo. Sahiden inanıyor."

Böylelikle Callimaco, Niccolo'nun münzevi peygamberle yaptığı konuşmadan çıkardıklarını onaylamış oluyordu. Kralın kafasında Mahşer'in canavarları ve yaratıkları dolaşıyor, çevresindekiler de onu bu yolda yüreklendiriyordu. Kralın Tevrat'tan daha fazla peygamberi vardı ve görünen o ki, askeri hamlelerini yıldız falcıları planlıyordu. Niccolo öğrendiklerini yorumlarken Callimaco bir bilgi daha aktardı.

"Aklımdayken söyleyeyim, ilahi takdir saydığı görevi ve geleceği konusunda atıp tutarken, peygamberin bunu önceden bildiğini, peygamberle konuşup ondan akıl alması gerektiğini söylüyordu."

"Biliyorum," dedi Niccolo. "Peygamberi gördüm. Kargacık burgacık pis bir İtalyan. Aksanına bakılırsa güneyli. Sanırım Napoli'den birileri tarafından kafasını deli saçmalarıyla doldurmak ve onu bu istilaya ikna etmek üzere gönderilmiş."

Callimaco kaşlarını çatıp arkadaşını şaşkınlıkla süzdü. "Kralın kastettiği kişi o değil," dedi. "Charles'ın akıl danışmak için yanıp tutuştuğu peygamber, onun gibi kekeleyerek söylemem gerekirse, Sav-vo-vo-vo-vonarol-l-l-la!"

"Caccasangue!"

İki casus kafadar önemli olabilecek bilgiler edinmişlerdi. Hemen Floransa'ya doğru yola çıkmaya hazırlandılar. Ancak ordugâhta birden kopan kıyamet onları yollarından alıkoydu. Gürültünün nereden geldiğini araştırdıklarında, kalabalık bir kafilenin yıldırım hızıyla kampa girdiğini gördüler. Niccolo her biri tıkanmış, canı çıkmış ikişer at tarafından çekilen otuz altı yük arabası saydı.

Söylendiğine göre Cenova'yla aradaki mesafeyi üç günde almışlardı. Bu müthişti. Şaşırtıcıydı. Eski çağlarda Romalıların yapmış olduğu Via Emilia'yı takip etmiş, bitek kuzey İtalya ovasını aşmışlardı. Bir an önce varabilmek için yemek bile yememişler, atları susuz koşturmuşlardı.

"Peki ama neden?" diye düşündü Niccolo. Fransızlar yarımadayı en kısa sürede aşma rekoru kırsınlar diye mi? O arabaların içinde bu kadar önemli ne olabilirdi? Kralın fahişeleri için yeni elbiseler mi? Kralın sofrası için Bordo şarabı mı? Bir süre sonra kıyametin nedenine kafa yormaktan vazgeçip Callimaco'nun pelerinini çekiştirdi. Artık yola koyulsalar iyi olacaktı. Birden hayretle dondu kaldı. Konvoy arabalarını çeken ağızları köpürmüş atlar hız kesmeden dosdoğru bombardımancıların kaldığı özel kamp alanına yönelmişti.

17

Bombardımancılar

BİR KUŞATMA SİLAHI OLARAK TOP, Avrupa, Kuzey Afrika ve Doğu'da çoktandır yaygın olarak kullanılmaktaydı. Surlarla çevrili kent kuşatmalarında ya da garnizon saldırılarında topun değeri tecrübeyle sabitti.

Dünya topun en etkili kullanımlarından birine 1453'te İstanbul'un kuşatılmasında tanık olmuştu. Bu VIII. Charles'in İtalya'yı istila etmesinden kırk yıl kadar önceydi. Osmanlı padişahı II. Mehmet eski surları yıkmak için toplam altmış sekiz parça top kullanılmıştı. Bu topların en büyüğü Macar top dökümcüsü Urban tarafından padişah için dökülmüş ve bütün dünyada zamanın en yıkıcı savaş makinesi olarak kabul edilmişti. Menzili yaklaşık 1.600 metre olup namlu çapı 80 santim kadardı ve 725 kilogram ağırlığında gülle atabiliyordu.

Böyle bir silahın bir müstahkem mevkiyi savunanların korkulu rüyası olacağı kuşkusuzdu ama büyük topun dezavantajları da yok değildi. Böyle bir topu çekebilmek için altmış öküz ve iki yüz adam gerekiyordu. Ayrıca, ağırlığına ve ölçülerine uygun, ona hareket kabiliyeti veren arabalar veya taşıyıcılar da yoktu. Padişahın dev topu kuşatılmış kentin surları önüne getirildiğinde bir tepeciğe oturtulmuş ve namlusu düşmana doğru doğrultulmuştu. Nişan almak son derece zordu. Topun yeniden doldurulması iki saat sürüyordu.

II. Mehmet'inki gibi dev bir topu, vurulacak hedefe olabildiğince yakın yerleştirmek gerekiyordu. Fransızların böyle bir topun atış gücünü aşmak için yapabilecekleri fazla bir şey yoktu ama topçulukta yeni bir buluş geliştirmişlerdi: Taşınabilirlilik. Mordano'daki kampa fırtına hızıyla dalan atlı arabalar bunun kanıtıydı.

Milanoluların kendilerini adeta kucak açarak karşıladıkları kuzey İtalya'da ağır silahlara ihtiyaç duyulmayacağını anlayan Fransızlar, bunları gemiyle gizlice Cenova'ya yollamışlardı. Orada toplar atlı arabalara yüklenmiş ve hızla cepheye nakledilmişti. Düşmanı şaşırtan da, harekâtın bu hızı olmuştu. Öküzlerin çektiği ağır aksak arabalardan oluşan bir konvoy İtalyanların mutlaka dikkatini çeker, büyük olasılık-

la saldırıya uğrardı. Ama ovalardan uçar gibi geçen ve son derece zararsız görünen bu araçlardan kim şüphe edebilirdi? Ölümcül bir yük taşıdıkları kimin aklına gelirdi?

O gece Niccolo'yu bir türlü uyku tutmadı. Floransa'ya dönmekten vazgeçmişlerdi. Bombardımancıların kampına girebilmenin hiçbir yolu yoktu ama gelen seslerden neler olduğunu tahmin edebiliyordu. Çiviler çakılıyor, savaş makineleri hazırlanıyordu. Niccolo surlara tırmanmayı kolaylaştıracak ya da okçuların kale içine yüksekten atış yapmalarını sağlayacak mekanizmaların yapımını zihninde canlandırabilirdi, ama şu anda kurulmakta olan sistemi hayal bile edemiyordu.

Şafak söktüğünde ordunun savaş hazırlığı içinde olduğu iyice gün ışığına çıktı. Sağdan soldan emirler yağıyordu. Herkes hareket halindeydi ama aşırı bir telaş ya da heyecan yoktu. Askerler ağır ve kararlı bir biçimde savaş düzenine geçiyorlardı. Charles da meydana çıkmıştı. Soylu pelerinin altından parlak zırhı görünüyordu. Ufak kafasına tepesi tüylü sağlam bir miğfer takmıştı. Çevresi generaller ve krallığın akıl hocalarıyla sarılıydı. Onlar el kol hareketleriyle birliklerin durumuna ve harekât planına ait bilgiler sundukça, Charles ciddi bir yüzle kafa sallıyordu. Tatmin olduğunda hepsini işlerinin başına yollayıp bu defa yakındaki bir çadırdan altı kişi çağırttı. Niccolo kir pas içindeki bombardımancıları tanıdı. O muazzam renk, arma ve dört bir yana doğru alçalıp yükselen ışıltılı silahlar denizinde, perişan yağlı tamirci kılıklarıyla pek iğreti duruyorlardı. Charles onların söylediklerini can kulağıyla dinledi. Sustuklarında Fransa Kralı her birini tek tek kucakladı. Niccolo şaşırmıştı. Deli de olsa bir kralın alenen böyle bir davranışta bulunmasını aklı almamıştı.

Niccolo ve Callimaco çevre köylüler gibi taarruzu seyre hazırlandılar. Ne de olsa savaş hali, İtalya'da Palio ve turnuvalardan çok daha fazla seyirci çeken bir gösteriydi. Marşlar insanı coşturuyordu. Üniformalar muhteşemdi. Bütün bu prodüksiyon o gün için işi boşlamaya değerdi.

Floransalı iki casus tehlikeden uzak ama olup biteni rahatça izleyebilecekleri alçak bir tepeye konuşlandılar. Kumanya olarak yanlarında o günlük yetip artacak kadar yiyecek ve şarap vardı. Önlerinde uzanan keyifli manzara fonunda birliklerin hareketlerini gözlemeye koyuldular. Kırmızı ve sarı giymiş İsviçreliler ve gri-mavi Gaskonyalılar ön saflarda yer alıyorlardı. İskoçlar ve İngiliz okçular da öncüler arasındaydı.

Müthiş bir tantana içinde bir sıra hafif top itilerek birliklerin ön tarafına götürüldü ve savaş düzenine göre yerleştirildi. Silahlar o kadar hafifti ki, her top tek bir atın çektiği bir römorkla yerine taşınabiliyordu. Niccolo tekerlekleri telli ve demir çemberli arabaların geceki montaj faaliyetinin ürünü olduğunu tahmin etti.

"Şuraya bakar mısın," dedi Callimaco'ya. "Bu Fransızların işine akıl sır ermiyor. Kralları da zırdeli. Floransa'da seyrettiğim havai fişek gösterisinde bu oyuncak topların atacağından çok daha fazla ateş gücü vardı. Namluları bunlarınkinden çok daha büyük olan ne misket tüfekleri, ne arkebüzler gördüm ben!"

Callimaco arkadaşına hak verdi. Bu topların fırlatacağı taş gülleler en fazla yumruk büyüklüğünde ya da Fransa Kralı'nın o ufak, beyinsiz, sivri başı kadar olabilirdi. Ne var ki herkes gibi onlar da Örümceğin Oğlu'nu fazla hafife almışlardı. Adam deli olmasına deliydi ama deliler körü körüne takıntılarının peşinden gittiklerinden son derece tehlikeli olabilirlerdi.

Atların yularları çözüldükten sonra her bir topu ateşleme yerine itmek için iki adam yetti. Her top, arabasıyla birlikte ancak üç-üç buçuk metre kadardı. Namlu, insan boyu yüksekliğindeydi. O gün Mordano Kalesi önüne yalnızca on top yerleştirildi. Her birinin başında dört ya da beş kişilik bir bombardımancı ekibi vardı. Atış vaziyeti aldıklarında boruların ve davulların sesi git gide yükseldi. Gürültü kulakları sağır eden bir düzeye ulaştığında Kral Charles at üstünde meydanda göründü. Büyük bir resmiyet içinde son derece görkemli bir jestle kılıcını havaya kaldırıp indirerek taarruz emrini verdi. Çalınan marş birden bire sustu.

Niccolo ve Callimaco ilk fitilin ateşlenişini izlediler. Uzakta olduklarından önce duman bulutunu görüp hemen ardından patlamayı duydular. Patlayışı boğuk bir gümbürtü izledi. Gülle surlara ulaşamadan tehlikesizce çamuru boyladı.

Topçulardan biri hemen atış yapan topa koştu. Niccolo onun ne yaptığını tam olarak anlayamadı. Elindeki cetvel ve çekülü kullanarak namlunun ucunu hedefe yöneltmeye çalışıyor gibiydi. Arabanın mekanizmasına yerleştirilmiş bir dizi mil atış açısını kolayca ve anında ayarlamasını sağlamıştı. Bir sonraki atış boşa gitmeyecekti.

İlk top tekrar doldurulurken ikinci topun atışı da ilki gibi hedef şaştı. Bir başka cüce bombardımancı da ikinci topa koşup gerekli düzeltmeleri yaptı ve hedefe doğru merminin izleyeceği yolu yeniden belirledi. Böylece on top da sırayla deneme atışı yapmış oldu. Niccolo

ve Callimaco çok eğleniyorlar, gösteriyi biraz da alayla seyrediyorlardı: Duman bulutları, ötelerden gelen patlama sesleri ve bir miktar toprak havalandırmaktan başka işe yaramayan hedefi şaşırmış gülleler.

Caterina Sforza kalenin surlarında belirdi. Toplar yeniden doldurulurken kılıcını sallayarak düşmanı taciz etti. Bombardımancılar onun alaylarına aldırmadan aralarında kısa bir görüşme yapıp toplarının başına döndüler. Caterina bir okçu birliği çağırdı ve topçuları vurmalarını emretti. Adamlar topları yeniden dolduramadan okçuların çoğunu devireceğinden emindi.

Ama umduğu gibi olmadı. Okçular henüz emrini yerine getiremeden toplardan biri ateşlendi. Bir duman bulutu yükseldi ve bir patlama duyuldu. Gülle duvara çarptığında bu defa boğuk bir çatırtı değil metalik bir vınlama yükseldi. Savunma için yapılmış görkemli duvardan iri bir parça düştü.

Kimse ne olduğunu anlayamadan bir patlama daha duyuldu, sonra bir daha, bir daha. Toplar on ikiden vuruyordu. Her gülle aynı noktaya isabet ediyor, her darbeyle taşlar dökülüp duvardaki gedik büyüyordu.

Güllelerin etkisiyle bütün surlar sarsılıyordu. Caterina geri çekilmek zorunda kalmış, askerlerini toparlamaya çalışıyordu. Acımasız yaylım ateşi sürüp gitti. Canavar bombardımancılar silahların çevresinde delirmiş gibi dört dönüyor, topları dolduruyor, nişan alıyor, ateş ediyor, aman vermeyen şeytan işi güllelerini hızla parçalanmakta olan duvara yolluyorlardı.

Fransız ordusunun geri kalanı sonucundan asla şüphe edilmeyen bir gösteri izler gibi son derece rahattılar. Bekliyorlardı. Kaçınılmaz sonun ne olduğu belliydi. Niccolo olup bitenlerin yalnızca bir bölümünü kavrayabilmişti. Fransızların topları doldurma işlemini bir şekilde hızlandırmayı başardıklarını görmüştü. Atış yapan topçuların toplarını yeniden dolduramadan, surlardan fırlayan savunma askerleri tarafından katledildiklerini çok duymuştu. Hatta bazen iki atış arasında geçen zamanda duvarcı ve marangozların duvardaki deliği örebildikleri bile oluyordu.

Oysa şimdi birkaç dakika içinde topları yeniden doldurmak mümkündü. Arka arkaya surları vuran güllelerin hızı insanı hayrete düşürüyordu. Daha da şaşırtıcı olan, her güllenin yol açtığı yıkımdı. Niccolo çok doğru bir tahminle, bunların her zamanki gibi taş değil, demir güller olduğunu anlamıştı. Surlarda çıkardıkları madeni ses ve deliğin şaşırtıcı bir hızla büyümesi bunun kanıtıydı.

Ama onun bilmediği, daha sonra anlatılanlardan ancak uzmanların çıkarabileceği bir başka gerçek vardı. Charles, o dönemde İtalya'da bilinenin on katı gücünde yeni bir barut cinsi kullanıyordu. Bu güçle gülle fırlatmalarına rağmen son derece hafif ve kolay taşınır olan Fransız topları demirden değil bronzdan dökülmüştü... Savaş meydanını seyredenlerin bilemeyeceği, ama casuslar ve istihbaratçılar yoluyla kısa sürede İtalyanların duyacağı bir haber daha vardı. Charles bir topçu okulu kurmuş, takıntılı bir adamın azmiyle parasal kaynaklarını ve ilgisini bu konuya yöneltmişti. Bir yandan topçularını eğitirken bir yandan da mühendislerini ve dökümcülerini yeni deneyler ve icatlar için teşvik ediyordu. Bütün bu teknisyenleri kanatları altına almış, onların yenilikçi çalışmalarıyla bizzat ilgilenmişti. İşte şimdi emeğinin karşılığını alıyordu.

Bombardımancılar şeytan makinelerinin çevresinde adeta dans ediyor, onları el çabukluğuyla dolduruyor ve yıkım getiren şiddetli atışlarla düşmana büyük zarar veriyorlardı. Elleri simsiyah baruta bulanmıştı. Yüzleri ter ve isten kapkaraydı. Birçoğunda ciddi yanıklar oluşmuştu. Gene de demirci ocağında coşkuyla hoplayıp zıplayan küçük eciş bücüş ateş tanrıları Vulkanlar gibi bitip tükenmez bir enerjiyle görev yapıyorlardı. Örümceğin Oğlu yaşayan, soluk alan, böğüren bir canavar yaratmıştı. Çok başlı, ateş kusan bir savaş canavarı!

Niccolo'nun bulunduğu noktadan bombardımancıların ne büyük bir zahmetle iş gördükleri belli olmuyordu. O durduğu yerden, kale duvarının metodik, bilimsel, adeta cerrahi bir müdahale yapılıyormuş gibi parçalara ayrıldığını görüyordu. Savaş adeta sterilize edilip geometriye dökülmüş, teknolojik gelişme, harbin olmazsa olmazları sayılan kan, ter ve cesareti yok etmişti.

Bir buçuk saat içinde duvarda gedik açılmıştı. Eskiden günler hatta haftalar alan bu iş öğle olmadan olup bitmişti. Toplar susmuştu. Niccolo artık üstünlüğünü kanıtlamış olan Charles'ın temsilciler göndererek Caterina'yla ateşkes imzalamak isteyeceğini düşünmüştü. Aksine, birden marşlar başladı ve birlikler harekete geçtiler. İskoç okçular da iki yandan ilerleyerek piyadeleri koruyorlardı. Davul ve borazanların coşkusuyla duvar olmuş askerler mızraklarını doğrultmuş olarak bombardımancıların açtığı gediğe yöneldiler. Ön safta Gaskonyalıların yarılmaz mavi duvarları, onların arkasında allı, sırmalı İsviçreliler vardı. Su dolu hendeği aşmakta zorlanmadılar. Sistematik olarak yıkılan duvarın döküntüleri hendeği doldurup bir köprü oluşturmuştu. Kaleyi teslim almak içim birkaç yüz asker yeter-

liyken, Charles sırf gösteriş olsun diye gedikten içeri otuz bin adam sokmayı aklına koymuş gibiydi.

Niccolo birliklerin saldırısını gene bir geometri çalışması gibi izledi. Parlak renkte üniformalar giymiş asker taburları dama tahtası üstünde hareket eder gibiydiler. Niccolo'nun tünediği yerden yaşanan dehşeti hissetmesi imkânsızdı. Can çekişenlerin haykırışlarını duyamıyordu. Dört dişli mızrağın dev balık iğnelerine benzeyen keskin uçlarının nasıl bir vahşete yol açabileceğinden habersizdi. Bunlar ete saplandıktan sonra içerde çevrilip geri çekildiklerinde kalbi yerinden söküp alır, bağırsakları dışarı dökerdi. Şimdi surların içinde çatal mızraklar üst üste yüzlerce kez inip kalkıyor, artlarında yığınlar halinde kana bulanmış cansız beden birikiyordu. Fransız birliklerinin içeri girme sebebi kaleyi teslim almak ve barış anlaşması yapmak değildi. Asker kaledeki herkesin öldürülmesi için emir almıştı.

Mordano Muharebesi, başlamasından üç saat sonra tarihin sayfalarına karıştı. Karşı duran herkes öldürüldü. Üstlerinde değerli ne varsa sökülüp alındı. Evler ve kale ateşe verildi. Mühendisler ve bombardımancılar son bir görev için içeri alındılar. Kalın surların altına patlayıcılar yerleştirildi ve duvarlar yerle bir edildi. VIII. Charles artık dümdüz Mordano ovasında ilerleyebilirdi. Yolunun üstünde hiçbir engel kalmamıştı.

Niccolo ve Callimaco aradaki mesafeye rağmen ikindideki neşeli karnaval havasının ürkütücü bir biçimde değiştiğini hissetmişlerdi. Fransızların mutlak bir zafer peşinde oldukları, insaf ve merhametten uzak, uygarlık dışı bir barbarlık örneği sergileyecekleri belli olmuştu. Gene de yüreklerini ferah tutmaya çalışarak tepedeki gözetleme yerinden aşağı inip olup biteni daha yakından görmeye karar verdiler. O ara üstleri başları kana bulanmış muzaffer askerler ordugâha geri dönüyorlardı. O renkli üniformalar artık o kadar şaşaalı görünmüyordu. Etrafı kesif bir duman kaplamıştı. Duman, aynen kurban sunağından yükselen kara duman gibi yanık et kokuyordu.

Yaşanan vahşet yüzünden donup kalan iki genç Floransalı, haykırıp duran yaralıların önlerinden geçirilip cephe gerisine taşınmasını seyre daldılar. Birden Niccolo irkilip kendine geldi. İçinde avaz avaz bir ses onu acilen göreve çağırıyordu. Panik içinde arkadaşına fısıldadı: "Hemen gitmeliyiz. Kimse bunu beklemiyordu. Derhal koşup başlarına gelecekler konusunda bizimkileri uyarmalıyız."

Korkunç manzara karşısında taş kesilmişe benzeyen Callimaco arkadaşını duymuyordu bile. Ancak Niccolo kolundan çekiştirince ken-

dine geldi. "Sen git Niccolo," dedi. "Benim yerim burası, can çekişen insanların yanı." Genç doktor veda bile etmeden görevinin çağırdığı tarafa doğru atıldı. Yaralılar meydanın bir kenarına sıralanıyordu. Kesilmiş, parçalanmış, ezilmiş, kargı yemiş, bağırsakları dökülmüş, uzuvları kopmuş, delik deşik edilmiş, bıçaklanmış, göğsü ortadan ikiye ayrılmış, inleyip duran muntazam insan dizileri oluşmuştu. Korkaklar ve kahramanlar karmakarışık bir halde, insanoğlunun zafer düşlerinin kurbanları olarak uzanmış yatıyorlardı.

Niccolo savaş sonrasının tüyler ürpertici kâbusundan uzaklaşmak zorunda olduğunu hissetti. Sendeleyerek yürek paralayıcı sesler, tiksindirici görüntü ve kokular arasından geçerken kusma hissini engellemeye çalışıyordu. Son gördüğü, Forli'nin ağır yaralı cüretkâr kontesi Caterina Sforza oldu. Kendinden geçmiş bir halde Fransız kampına götürülüyordu. Uzun sarı saçları kana bulanmıştı. Çıplak beyaz kolu sedyeden aşağı sarkmış sallanıyordu. Bileğine bağlı kılıcı kırılmış toprağa sürtünerek onunla birlikte sürüklenmekteydi.

Niccolo bir an önce Floransa'ya varmak için bütün gece at sürdü. İçine şeytan girmiş gibi delice gidiyordu. Yağmur yol boyu durmadı. Piero Capponi'nin evinin avlusunda attan indiğinde sırılsıklam ve çamur içindeydi. Şafak yeni söküyordu ama içerisi kalabalıktı. Çoğunluğu kalburüstü kişiler, zengin iş adamları ve bürokratlardı. Capponi o ara kenti ayağa kaldıran Medici karşıtı bir dalgayı yönlendirme çabası içine girmişti. Derdi Medicileri yok etmek değil onları kansız bir halk isyanıyla uzaklaştırmaktı. Ne var ki bu konuda pek şansı yok gibiydi.

Niccolo sırılsıklam haliyle aralarından geçerken başlar ona çevrilip kaşlar yukarı kalktı. Niccolo iyi giyimli, iyi eğitimli, fısıldaşarak konuşan yurttaş kalabalığının kendisini ilgiyle süzdüğünü fark etti. Kalın çizmeleri, kararlı yürüyüşü, çamura bulanmış bacakları önemli bir görevden gelmekte olduğunun işaretiydi. Niccolo, Capponi'nin çalışma odasına alındığında, ufak tefek adamı yazı masasının başında elinde kalem, uyuklarken buldu. Görünüşüne daima özen gösteren Capponi'nin bu kez bakımsız bir hali vardı. Seyrek kır saçları dağılmış, perçemleri geniş alnına yapışmıştı. Geceyi uykusuz geçirdiği belliydi. Niccolo varlığını belli etmek için öksürdüğü anda toparlanıp canlı bakışlarla onu süzdü. "Evet, genç adam, ne haberler getirdin bakalım?"

Niccolo yol boyu neler gördüğünü zihninde toparlayıp bunları en iyi nasıl aktaracağını düşünmüş olduğundan, kuşatmayı çabucak özet-

ledi. Capponi hayli sarsılmışa benziyordu. Neşeli yüzü bembeyaz kesilmiş, geriye kaygı, yorgunluk ve ihtiyarlığın soluk çizgileri kalmıştı. Casusunun verdiği istihbarat onu öylesine sarsmıştı ki, ona pelerinini çıkarmasını söyleyip yer göstermek aklına bile gelmemişti. Niccolo'nun ayakları dibinde küçük bir gölcük oluşmaktaydı.

Capponi yeni bilgileri akıl süzgecinden geçiriyordu. Kemikli eli tıraşı gelmiş çenesindeydi. "Yani sen bana hiç değilse teknik açıdan Charles'ın bu kenti yerle bir etme gücüne sahip olduğunu mu söylemek istiyorsun?"

"Burayı veya yeryüzündeki herhangi bir kenti," diye onayladı Niccolo. "Yoksa planladığınız bir savunma yöntemi mi var? Askeri bir çözüm mü buldunuz?"

"Hem evet, hem hayır," dedi Capponi. "İtişe kakışa, gönülsüzce de olsa bir şeyler düşünüyorduk. Maalesef burada kimseyle anlaşıp, kararlı bir tutum izleyemiyoruz. Kent tamamen kaosa teslim. Toskana'daki müttefiklerimizden ve çevre kasabalardan beş-altı bin asker toplamayı başardık. Ama Charles'ın otuz binden fazla askeri varsa bu hiçbir işe yaramaz." Yaşlı adam çaresizlik içinde içini çekip devam etti.

"Halkı silahlandırmak için epeyce silah da getirttik ama şu anda kentte patlamaya hazır bir ortam var. Bu yüzden silah dağıtmaya cesaret edemiyoruz. Halk kanlı bir isyanın eşiğinde. Yarısı kapıları açıp Charles'ı kurtarıcı olarak baş tacı etmek istiyor. Ellerine silah geçirdikleri anda kime karşı kullanacakları meçhul."

"Ya Piero?" diye sordu Niccolo.

"Ah, Medicilerin sonuncusu ve en beceriksizi! Piero'dan hiçbir şey olmaz. Gene boş boş konuşuyor. Önce Napoli'den yana çıktı, şimdi de tarafsızlığını ilan etti."

"Destekçisi var mı?"

"Avrupa'nın en iyi maaş alan korumalarının dışında kimsesi yok. Herkes onu bıraktı. Sonuç olarak başsız bir devletimiz, yarım yamalak bir ordumuz var. Bugüne kadar oluşturulmuş en büyük ve en yıkıcı ordu iki günlük yolda bekliyor ve şimdi de sen kalkmış kent duvarlarının bizi korumaya yetmeyeceğini söylüyorsun." Capponi'nin sesi umutsuzdu.

Sertçe öksürdü. "Anlaşılan o ki en sağduyulu hareket tarzı, karşılıklı çıkara dayanan bir anlaşma yapmak olacaktır. Ancak bunun için önce bizim kendi aramızda uzlaşmamız gerek." Piero Caponi ömür boyu diplomasinin içinde olmanın kazandırdığı ölçülü ve özenli tavrıyla konuşuyordu.

"Şartlı teslimden mi, yoksa kayıtsız şartsız teslimden mi söz ediyorsunuz?" diye sordu Niccolo sözünü sakınmadan.

"Herhangi birinde ısrarcı olmaya gerek yok," dedi kurnaz diplomat karşısındaki genç adamı ölçüp biçerek. "Senin başka önerin var mı?"

"Olabilir," dedi Niccolo. Charles'ın etrafını saran sahte peygamberleri ve yıldız falcılarını bir çırpıda sayıp döktü. "Bütün o kâhinlerin ve peygamberlerin içinde özellikle sonsuz saygı duyduğu ve hepsinden üstün tuttuğu biri var," dedi soluk soluğa. "Hatta ondan korktuğu bile söylenebilir."

Capponi konuya yakınlık duymasa da ilgilenmiş gibi, "Kim bu?" diye sordu. "Napoli'den gelen mi?"

"Hayır," dedi Niccolo. "Floransalı Savonarola."

Capponi koltuğunda zıpladı. "Ne?" Niccolo'nun nereye varmak istediğini anlamıştı. Kullanmasını bilirlerse gizli bir silahları vardı demek ki.

Saçları ağarmış büyükelçiyle parlak zekâlı genç adamın görüşmesi yaklaşık bir saat sürdü. Konuşmalarından bir plan taslağı doğmuştu. Hassas ve tehlikeli bir plandı bu. Çok riskliydi ve başarısız olunduğu takdirde bedeli çok ağır olacaktı. Planın yürütülmesi büyük ölçüde Capponi'nin omuzlarındaydı, ama bütün operasyonun en kritik safhası Niccolo'nun becerisine kalıyordu. Görevi, kıyamet vaizi Savonarola'yı işbirliğine razı etmekti.

Capponi yüzünde memnun bir gülümseme ile arkasına yaslandı. Yorgun vücuduna yeni bir canlılık gelmişti. Neden sonra casusu ve komplo ortağının sırılsıklam dikilmekte olduğunu fark etti. "Tanrı aşkına Machiavelli, hemen yukarı çık ve hasta olup ölmeden önce ateşin karşısında üstünü başını kurut. Bir şeyler ye. Çıkarken Valori'yi ve diğerlerini buraya çağır. Hadi yaylan, yapacak çok işimiz var!"

"Bir şey daha" dedi Niccolo veda etmeden. "Charles aşırı şehvet düşkünü bir adam. Her gece başka bir kadın istiyor. Bir İtalyan kadını. Aklınızda olsun. Belki işe yarar."

Sonra dönüp her adımında mermer zemin üstünde sular bırakarak kapıdan çıktı.

Bu görüşmeyi izleyen günlerde Niccolo keşişle birçok kez buluşup ağzını aradı. Karşısındaki bir politikacı olsa neyse ama bir keşişten açık açık Charles'a yalan söylemesini isteyemezdi. Heveskâr bir başkasının hemen atlayacağı "öneriler" de ona sökmezdi. Aldatmak, hele bu hiç olacak iş değildi. Ne yapacaktı peki? Niccolo, Savonarola'nın

kalleşlik edecek karakterde biri olmadığının farkındaydı. Adamın kişisel hırsları da yoktu. Bir peygamber olarak Floransa'ya ya da Floransa için neler yapabileceğine gelince, onu düşmana teslim etmeyeceği kesindi. Memleketine ihanet etmesi düşünülemezdi.

Aynı şey Floransa'nın görünürdeki lideri Piero dé Medici için de geçerliydi. Kasımın ilk haftasında Fransız ordusu Toskana sınırında, Floransa savunma ağının dış kenarında yer alan Fivizzano kalesine saldırdı. Charles burada da Mordano'dakinin benzeri bir tablo sergiledi. Piero'nun önceki tarafsızlık beyanı derhal Fransa'nın İtalya'daki çıkarlarıyla örtüşen bir nitelik kazandı. Piero, Signoria'ya yani yönetime bildirme zahmetinde bulunmadan ve kimseye danışmadan Fransız ordusu için bir kestirme yol çizdi.

Charles haftalardır Floransa'ya özel temsilciler yollayıp taleplerini bildirmekteydi. Floransalılar için bunların çoğu bağımsızlıkları ve insanlık onuru bakımından kabul edilemez isteklerdi. Stratejik konumundan ötürü Floransa, Charles'in emelleri için kritik bir önem taşıyordu. Kuzeydeki devletlerden korkusu yoktu. Onları müttefik sayıyordu ama İtalya'nın göbeğindeki Floransa bir soru işaretiydi. Floransa'yla bir biçimde işbirliği içinde olmak, güneye Napoli'ye doğru inerken arka cenahı emniyete almak bakımından hayati önem taşıyordu. Floransa'nın tarafsız kalmasına izin veremezdi. Ya yandaşı, ya rakibi olacaktı. İşbirliğine yanaşmazsa yerle bir olurdu. Charles'ın danışmanlarının pek çoğu kentin büyük bir zenginliğe sahip olduğunu iyi bildiklerinden, kralı ikinci şıkka yöneltmeye uğraşıyorlardı.

Piero dé Medici, Charles ile Sarzana Kalesi surlarının yaklaşık on iki kilometre kuzeyinde karşı karşıya geldi. Fransızlar Piero'nun korkaklığını ve Charles'ın bütün isteklerine boyun eğişindeki aceleciliği açıkça alaya aldılar. Piero, Pisa ve Livorno limanlarını Fransa'ya verdi. Bunlar önemli bir ticaret kenti olan Floransa'nın denize açılan yegâne kapılarıydı. Ayrıca Toskana kalelerinin hepsi çevresel bir çember halinde Charles'ın "küçük girişimi" tamamlanana kadar kralın kullanımına bırakıldı. Piero bunlara ilaveten Napoli istilasına destek için 200.000 duka ödemeyi kabul etti. Bütün bunlar kenti verdiği anlamına geliyordu. Karşılığında tek aldığı, garantisi olmasa da, kendisinin kentin yasal yöneticisi olduğu yolunda ılımlı bir onaydı.

Piero'nun yokluğunu fırsat bilen Capponi hızla harekete geçti. Son dönemde en üst mevkilerde görev yapan ve yakın gelecekte o mevkilere yükselecek bürokratlardan bir meclis topladı. Böylece Floransa'nın

politik eliti buluşmuş oluyordu. Yüzler Meclisi adı verilen bu kurul, oybirliğiyle Medici tiranlığına son verme ve halk tabanlı bir cumhuriyet kurma kararı aldı. Capponi bir yandan da halkı el altından silahlandırıyordu. Medici prensi Floransa'ya döndüğünde karşısına hazırlıklı çıkacaklardı.

Piero'dan önce aşağılık ihanetinin haberi Floransa'ya ulaştı. Fransa karşıtları kadar yandaşlar da öfkeden çılgına döndüler. *Halka özgürlük* sloganları artık her zamankinden daha ısrarlı ve coşkuluydu.

Niccolo'nun git gide sıklaşan şiddet temelli düzensiz sokak hareketlerine katılacak vakti yoktu. Yönetim cephesinde gelişmeler vardı. Bir gece önce Floransa'ya dönmüş olan Piero'nun Signoria'da açıklama yapması bekleniyordu. Niccolo özellikle yolunu değiştirip Medici Sarayı'nın bulunduğu Via Larga ile Signoria arasında bir köşe tuttu. Belki de son saatini yaşamakta olan korkağı görmek istiyordu.

Küçük bir muhafız taburu her zamanki gibi usule uygun olarak büyük bir ihtişamla Duomo Meydanı'a girdi. Halktan alaylı sesler ve yuhalamalar yükseldi. Grubun tam ortasında büyük bir azametle ilerleyen Piero ayaktakımının haykırışlarını mağrur bir dudak büküşle karşıladı. O hepsinden üstündü. Barbar istilacılarla anlaşma yoluna gidip bir faciayı önlemişti. Karşılık olarak halkın ayaklarına kapanmasını bekliyordu. O da Floransa'yı defalarca kurtarmış olan babası Muhteşem Lorenzo'nun yaptığını yapmıştı. Uzun saçlı, badem gözlü Piero o gün için olağanüstü bir kıyafet seçmişti. Bu seçimde de bir hesap kitap vardı. Bununla kent halkına babası Lorenzo'ya olan borçlarını hatırlatmayı amaçlıyordu. Piero'nun üstündeki siklamen biyeli beyaz ipek pelerin, Lorenzo'nun "turnuva kıyafeti"ydi. Pelerinin altında incilerle işli muhteşem bir kadife cübbe vardı. Şapkası da inciliydi ama nedense Piero babasının üstünde incilerin çok daha iri ve daha sık işlenmiş göründüğünü düşünüyordu.

Medici kafilesi geçerken Niccolo da arkalarına takıldı. Gözü Piero'nun pelerinin arkasındaki işlemeli slogana—*Le Temps Revient:* Güzel Günler Geri Geldi—takılınca gülmesini engelleyemedi. Muhteşem Lorenzo'nun sefahat çağından kalma düsturu sırma ve yakutla işlenmiş olsa bile, günün koşullarında oğlunun omuzlarına pek gülünç duruyordu.

Kafile Signoria Meydanı'na girdiğinde Piero'nun kibirli havası daha da belirgin bir hal almıştı. Heybetli binanın gri gökyüzü fonunda kapkara, affetmez bir duruşu vardı. Kafile yönetim merkezi olan binaya yaklaştığında muhafızlar aralanıp önden girmesi için Piero'ya

yol açtılar. Piero adımını ilk basamağa attığında birden çanlar çalmaya başladı. Bir gürültüdür koptu. Çın çın öten minikler, derinden bir sesle uğultulu çalanlar ve Katedral'in inleyerek çalan asırlık çanları, hepsi birden bir ses patlaması yaratmışlardı. Piero şaşkına dönmüştü. Birden çanlarla eş zamanlı olarak halk sarayının kapıları yüzüne çarpılarak kapatıldı.

Piero hemen kılıcına davrandı ama orada öylece kaldı. Sarayın pencerelerinden hakaretler yağmaya başladı. Erkekliğine küfrettiler. Annesine sövdüler. İlk taşla şapkası uçtu. Arkasından bir taş yağmuru başladı. Muhafızlar ellerinden geldiğince Piero'ya kalkan olmaya çalıştılar. O sırada etraftan koro halinde *Halka özgürlük* sloganları yükselmeye başlamıştı. Piero ve adamları taş ve hakaret yağmuru altında geri çekildiler ama bu kez de öfkeli halk kalabalığıyla yüz yüze geldiler. Güç bela yardım gelene kadar kısa bir süre Orsanmichele Kilisesi'ne sığındılar. Piero nihayet yara bere almadan canını kurtardığına şükrederek kendini Medici Sarayı'na attı. Halkın vefasızlığı karşısında büyük bir şaşkınlık yaşıyordu.

Uzun yıllar sonra Niccolo içkili olduğu zamanlar, o anı hatırladığında Piero'nun şapkasını başından uçuran o ilk taşı atmış olmakla övünecekti. Ne var ki meydan kavgasına katılacak zamanı yoktu. Görev onu bekliyordu. Capponi'ye acil bir mesaj ulaştırması gerekiyordu. Halk sarayının yan tarafına kıvrılıp küçük bir kapıdan içeri girdi.

Tahmin ettiği gibi Yüzler Meclisi toplantı halindeydi. Niccolo, Capponi'nin makam odasında sabırla bekledi. İçerdeki konuşmalar duvarlardan sızıp ona kadar geliyordu. Sesler yükseliyor, hararetli konuşmalar yapılıyordu ama itiraz yoktu. Capponi doğru yoldaydı.

Niccolo'nun dışarıda olduğu yavaşça kulağına fısıldanan ufak tefek cingöz adam birkaç dakika izin isteyerek içeriden çıktı. Niccolo'dan beklediği bilgiyi alıp yeniden toplantıya döndü. Meclise, Fransa Kralı'na Floransa devletinin tutumunu açıklayacak ve korkak Piero dé Medici'nin vaatlerini tanımadıklarını bildirecek bir elçi grubu gönderilmesi için teklif sunuldu. Capponi'nin ısrarı ve teminatıyla, pek çok muhalifin derin kuşkularına rağmen, elçi grubuna Savonarola Girolamo'nun başkanlık etmesine karar verildi.

O gün o coşku ve heyecan içinde daha birçok karar alındı. Biri de Piero dé Medici ve ailesinin kovulmasına yönelikti. Floransa'ya yüz elli kilometreden fazla yaklaşmaları yasaklanmıştı, aksi takdirde öldürüleceklerdi. Durumu netliğe kavuşturmak için Piero'nun başına dört bin florin ödül kondu.

Gece olduğunda Piero ve ailesi hırsızlar ve adi suçlular gibi kaçarak kenti terk ettiler. Sürekli hazımsızlık sorunu çeken kardeşi Kardinal Giovanni o geceliğine kentte kaldı. Keşiş kılığına girerek babasının paha biçilmez hazinelerinden, kitaplarından ve sanat eserlerinden yanında götürebileceği kadarını toparladı. Kurtarabildiklerine sevinerek nihayet o da tabanları yağladı ve Bolonya'ya kaçan ağabeyine katıldı.

Böylece Floransa altmış yılı aşkın bir sürenin sonunda Medici boyunduruğundan kurtulmuş oluyordu. Muhteşem Lorenzo'nun aile mirasından mahrum ettiği iki kuzeni Floransa'da kalmak istediler. Evlerinin duvarlarındaki Medici toplarını kazıyıp attılar ve soyadlarını "halktan" anlamına gelen Popolano'ya çevirdiler.

18

İşgalcilerden Kurtuluş Mucizesi

TARİHİN TUHAF ÇELİŞKİLERİNDEN BİRİ DE, kültür ve bilim alanlarında diğer tüm şehirlerden üstün olmakla gurur duyan Floransa'nın kendisini temsil yetkisini bir bilim adamı, bir bilge ya da bir filozofa değil bir peygambere vermesiydi. Bin yıl önce Hun İmparatoru Attilâ karşısında kendini Hıristiyanlığa siper eden Papa Leo gibi, Girolamo Savonarola da kenti uğruna Tanrı'nın yeni belasının karşısına dikilmeye hazırlanıyordu. Buluşmanın gerçekleşeceği Toskana kırsalının kasım ayının hafif çisentili yağmuruyla sise bürünmüş tepelerinin rüya gibi görüntüsü ortalığa sinmiş kaygı ve gizemi gidermeye yetmiyordu.

İki tarafın da endişelenmek için haklı nedenleri vardı. Az sonra gerçekleşecek olan şey akıl ve mantığın ötesinde, orduların ve mermilerin gücünü aşan bir olaydı. İtalyanlar bir sır topundan farksız olan elçilerinin ne söyleyeceğini, nasıl bir tavır sergileyeceğini müthiş merak ediyorlardı. Fransızlar da çenebaz kralları konusunda benzer kaygılar taşımaktaydılar.

Krala ait çadırların önünde çember biçiminde geniş bir alan açılmıştı. Floransa'nın elçiler heyeti bölgeye ulaştığında Savonarola atından inip tam ortada durdu. Anında kalabalığın ilgi merkezi oluvermişti. Bütün gözler ona çevrilmişti. Keşiş dimdik durarak Örümceğin Oğlu'nun keyfinin yerine gelmesini bekledi. Az sonra eciş bücüş Charles çadırından çıkıp keşişin karşısına dikildi. Bir süre ikisi de konuşmadılar. Sonra Savonarola ellerini havaya kaldırarak rahiplere özgü bir sesle, "Ey kral, nihayet buralara geldiniz!" dedi.

Charles birden gözyaşlarına boğuldu. Diz üstü çamurların içine çöktü ve din adamının eteğin öptü. İlk raundu Floransalılar almıştı.

Savonarola aşağılık kralı yerden kaldırıp ona hitap etti. Binlerce kişilik cemaati sindirebilen o sesi ve gücü şimdi burnunun dibinde duran tek bir adama yöneltmişti. "Siz Tanrı'nın elçisi, adaletin elçisi olarak geldiniz. Sizi güler yüzle, coşkulu yüreklerimizle karşılıyoruz. Biliyoruz ki sayenizde Yahve, mağrurun kibrini kıracak, kötülüğü ezip

erdemi yüceltecek, çarpıklıkları düzletecek, eskiyi yeni kılacak, bozulmuş olanı düzeltecektir. Geliniz o halde, mutlu, güvenli ve muzaffer!... Çarmıhta Ölen adına size buyurun diyoruz!"

Charles mest olmuştu. Duyduklarından ötürü salya sümük ağlıyordu. Savonarola az önce misyonunun ilahi yönünü doğrulamış bulunuyordu. Peygamberlerin en azizi ona onay vermiş, kucak açmıştı.

Savonarola yakınan değil tahrik eden bir sesle konuşmasını sürdürdü. Bu defa daha çok talimat verir gibiydi. Krala Floransa'nın kendini Tanrı'nın ellerine emanet ettiğini, Charles'ın da Tanrı'nın seçtiği eylemcisi olarak bu kutsal itimada saygı göstermekten başka çaresi olmadığını ve o sığınışa uymak zorunda olduğunu bildirdi. Krala direnç gösterenler adına özür diledi. Onların duyarsız insanlar olduklarını, Charles'ın Tanrı adına görev yaptığını kavrayamadıklarını söyledi.

Görüşme bittiğinde Charles hâlâ gözyaşları içinde, bu kez yeryüzünün en aziz insanı tarafından da doğrulanan kendisine nasip olmuş ilahi seçilmişlik mucizesi üstüne düşünmek üzere çadırına çekildi.

Böylece ayrıntılar üstüne çekişme görevi makul düşünen fani elçilere kalmıştı. Fransız generaller yağma hayallerinin göz göre suya düşmesinden dolayı çılgına dönmüşlerdi. Hiç değilse birkaç parça bir şey koparabilmek için Charles'ın tüm orduyla birlikte Floransa'ya girmek niyetinde olduğunu ısrarla vurguladılar. Gariptir, Floransalıların da istediği buydu. Bu nedenle hemen kabul ettiler. Charles'ın "merhamet"inin tam fiyatı da dahil olmak üzere ayrıntılar daha sonra muzaffer ordunun kente girişinin ardından konuşulabilirdi.

Kral Savonarola'nın önünde titremişti! Charles'a giden elçiler grubunun içinde olan Capponi sevinçliydi. Floransa'ya kaygılı ama umutlu dönmüştü. Kente büyük yürüyüş planlarını tamamlamak ve Fransızları karşılama törenini koordine etmek üzere yardımcılarından birini, Fransız ordusunun düzenini çok yakından bilen Niccolo Machivelli'yi orada bırakmıştı.

Niccolo'nun görevi, tuhaf bir toplulukla işbirliğini gerektiriyordu. Bunlar asker ya da elçi değil, Tanrı'nın kutsadığı kral komutasındaki dev işgal ordusunun gücünü sergilemeye yarayan geçit, gösteri ve zafer alayı organizatörü tasarımcılar, koreograflar ve yönetmenlerdi. Niccolo bütün olayın göz boyamak için hazırlandığını hayretle görmüştü. Gene de Capponi'yle ikisi bu askeri güç gösterisini savaş meydanı yerine geçit alayında seyretmeye çoktan razıydılar. Kralın kostüm tasarımcıları ve dramatik üslubu bilen tiyatro ustaları sahiden de müthiş bir gösteri hazırlamışlardı. Bu geçit töreninin sıradan bir

Floransalının yüreğini ağzına getireceğine şüphe yoktu. Ama bir askeri stratejist olsa kuşkusuz işi bambaşka bir biçimde yapardı.

Floransa'ya dönüp Capponi'ye hazırlıkların plana uygun yürütüldüğünü rapor etmeye hazırlanan Niccolo, önce ordu denetleme turuna çıkarıldı. Kendisine kostüm ve organizasyona ilişkin bütün ayrıntılar sunuldu. Dramaturglar çıkardıkları işten memnundular. Ordunun kente girişi benzersiz bir geçit töreni olacaktı. Niccolo'nun tek bir önerisi oldu. Fransızlar bunu çok yerinde olduğunu anlayıp kabul ettiler.

"Şu topların yanındaki pasaklı adamların kılığını biraz düzeltemez misiniz acaba?"

Yanındakilerden biri, "Ah, bombardımancıları diyorsunuz siz," diye atıldı. "Onlar korkunç, huysuz, suratsız adamlardır. Saygıdeğer olan her şeye mutlaka itiraz ederler. Gene de Charles onları el üstünde tutuyor. Onlar istedikleri gibi davranmakta özgürler."

Niccolo itiraz etti. "Ama ben onları görüntüyü bozan kara bir leke gibi görüyorum. Görenler onları bir dilenciler ya da kabadayılar ordusu sanır. Kir pas içinde, çok bayağı bir halleri var. Ya çekici, alımlı bir Floransalı çıkıp içinden, 'Fransız yiğitleri bunlar mı?' dese ne olacak? Bir düşünün bakalım. Bunlar bu halleriyle kent halkı arasında korku ve saygı uyandırabilirler mi?" Olumsuzluk ifadesi olarak ağızdan birkaç "cık cık cık" sesi koyuverdi.

Fransız sahne ekibi fikri paylaştıklarını belirtir biçimde başlarını salladılar. "Evet, doğru tabii, onlara bir çeki düzen vermek gerek." Niccolo'yu ince zevki ve keskin görüşünden dolayı kutladılar. "Tiyatro alanında parlak bir geleceğiniz olabilir, genç adam, inanın buna."

Charles'ın 17 Kasım'da Floransa'ya girişi Niccolo'nun hayal edemeyeceği kadar sıra dışı ve korkutucu oldu. Öncelikle Fransa Kralı'nın mükemmeliyetçi sahne ekibi, zafer geçidini gece meşaleler ışığında yapmaya karar vermişlerdi. Bu tüyler ürpertici bir etki yarattı. Meşalelerin kızıl-turuncu alevlerinin ışıltısı sayısız kılıç ve zırhın parlak yüzeyine vuruyor ve karanlıkta ortaya hayalet kılıçgörüntüleri çıkıyordu. Düşmanın terli yüzü de aynı şeytani ışıkla parlamaktaydı. Cehennemden fırlamış al yanaklı bir iblis kalabalığı halinde ilerliyorlardı.

San Frediano Kapısı'ndan girip Via Larga'dan Duomo Meydanı'na doğru yol aldılar. Tören sonunda Charles'ın oradaki ayine katılması planlanmıştı. Altı bini İsviçreli, altı bini Fransız piyade, flamalarıyla geçtiler. Onları Fransız süvari ve hafif süvari birlikleri izledi. Azman savaş atlarının yeleleri ve kulakları kısa kesilmişti. Bu halleriyle kor-

kunç, şeytani ve doğaüstü canavarlara benzemişlerdi. Nallanmış toynakları yürürken taş zeminde kıvılcımlar çıkarıyordu.

Alman askerleri havaya dikili ağaç boyunda mızraklarıyla geçtiler. Onları Niccolo'nun favorileri olan İskoç, İngiliz ve Breton okçular izledi. Sonra parlak ipek pelerinli kraliyet muhafız taburu geçti. Meşalelerin ışığında alev kuşanmışa benziyorlardı. Yarattıkları fantastik gölgeler tepelerinde yükselen duvarlarda dans ediyordu.

Nihayet mavi beyaz bir gölgelik altında ilerleyen Charles göründü. Yaldızlı zırh, sırma işli pelerin giymiş, muhteşem bir taç takmıştı. Öylesine altına bulanmıştı ki alışık olmayan göz o pırıltı içinde eciş bücüş halini ve çirkinliğini asla fark edemezdi. Gene de ışıklarının çarpıtılmasına ve karanlıkta yarattığı gölge oyunlarına rağmen bir ayrıntı Floransalıların gözünden kaçmadı. Charles mızrağını "rahat" pozisyonunda, yukarı doğru tutmuştu. Bu bir fatihin teslim olmuş bir kente girerkenki geleneksel pozuydu.

Arka arkaya ilerleyen süvari bölüklerinin ve uygun adım yürüyen askerlerin gürültüsü ürkütücüydü ama kuyruğun sonu daha da felaketti. Charles, Floransalıları iyice korkutmak için ağır silahlarını da getirmişti. Otuz dokuz bronz topun geçişi sırasında çıkan ses kıyametten farksızdı. Topları taşıyan top arabalarının tekerleklerine demir çember geçirilmiş ve yumuşak zemin üstünde çekiş gücünü arttırmak için bu çemberlere demir çiviler eklenmişti. Kent sokağının düzensiz parlak taşları bu dikenli tekerleklere göre değildi. Arabalar hoplaya zıplaya, sarsılarak, kıvılcımlar çıkararak ilerliyordu. Arabaları çeken kocaman, siyah renkli süvari atları o karanlıkta adeta görünmez olmuşlardı. Bu yüzden dehşete düşmüş seyircinin tek seçebildiği, şeytani bir güç tarafından itiliyormuş gibi sarsılarak geceyi yaran, sallanan ağızlarından ölüm ve yıkım kusmaya hazır parlak metal silindirlerdi.

Floransa halkının büyük bölümü bu kanı donduran parlak silahlar ve kulakları sağır eden gürültüyle serseme dönmüşken Niccolo keyifle sırıtıyordu. Tepesinde meşaleler yanan alçak bir duvara tünemişti. Yukarıdan sokağa vuran meşale ışıklarının oluşturduğu aydınlığın içinden süzülüp yeniden karanlığa gömüldü. Atlar uygun bir hızda yürütülüyor, böylelikle seyisleri ve topların yanında yürüyenler aynı tempoyu tutturabiliyorlardı. Önündeki ışıktan geçerlerken Niccolo kadife kürk tüyler ve örgülerle süslü kostümlerin şatafatına şaştı. Yüzleri net olarak görmüştü. Bunlar sakalına kır düşmüş ihtiyar bombardımancılar değil yumuşacık tenli delikanlılardı. Hepsi de sırım gibi, koşar adım ilerliyorlardı. Tiyatro ekibi iyi iş çıkarmıştı.

Tünediği yerden inip üstünü başını silkeledi. Sakin yan sokaklardan birine daldı ve Katedral'in yolunu tuttu. Hafiften bir şarkı tutturdu. İşlerin tam istediği gibi gitmiş olmasına memnundu. Toplar içeri girmiş. Bombardımancılar dışarda kalmıştı. İlgililere kimsenin bir geçit töreninde o kocaman çirkin görünüşlü mühimmat arabalarını ve ağır aksak kağnıları görmek istemeyeceğini hatırlatmıştı. Böylece Charles'ın emri altındaki ileri ölüm teknolojisi etkisiz hale getirilmiş oluyordu. Floransa'nın masif duvarları hiç değilse şimdilik güvendeydi. Niccolo ellerini ovuşturarak zaferinin tadını çıkardı. Az kalsın sokakta dansa başlayacaktı ki büyük bir patlama sesi küçük, kişisel kutlamasını sonlandırdı. Kaskatı kesildi. Bir patlama daha oldu. Tam tepede gökyüzü müthiş bir ışıkla aydınlandı. Birden gevşedi ve aptallığına yüksek sesle güldü. Havai fişek atılıyordu elbette...

Duomo Meydanı'na yaklaşırken, Floransalıların nazik hatta sokulgan bir tavırla, gruplara ayrılmış Fransız askerlerine konaklama yerlerini bulmada yardımcı olmaya çalıştıklarını gördü. Bu arada bazı gruplar meyhanelere yollanıyor, bir kısmı geçici şarap evlerinin açıldığı ve gönüllü kadınların beklediği ıssız sokaklara yönlendiriliyordu. Askerler son derece zarif ve konuksever bir yurttaş topluluğu tarafından buyur ediliyor, okşanıyor, gevşetiliyordu.

Fikir Capponi'den çıkmıştı. Katedralin bulunduğu Duomo Meydanı geniş olmasına genişti ama ağzı açık olayı seyreden Floransalı takımı hesaba katılmasa bile, Charles'ın kalabalık ordusunu alacak büyüklükte değildi. Bu yüzden yenilmez ordu bir yandan meydana girerken bir yandan da gruplar halinde daracık isimsiz sokaklar labirenti içinde sağa sola dağılıyorlardı. Yüzbaşılar ve teğmenler bölüklerinden ayrılmışlardı. Onlar erlerden çok daha lüks ortamlarda ağırlanmalı, rütbe ve itibarlarına uygun yerlerde konaklamalıydılar elbette. Muharip birlikler dağılmışlardı. Niccolo'nun Mordano'da gördüğü yürüyen insan duvarları tuğla tuğla sökülüp kentin çeşitli yerlerine dağıtılmıştı.

Niccolo bir grup afacanın peşine takılmış giden Alman paralı askerlerini gördü. Çocuklar göz kırpıp ima yoluyla çapkınlıkla ilgili vaatlerde bulunuyor, işaret diliyle bir şeyler anlatıyorlardı. Almanların taşıdığı mızrakların boyu üç buçuk metreyi aşıyordu ve açık alanda saldıran bir atlıyı alaşağı etmek üzere tasarlanmışlardı. Genişliği iki buçuk metreyi bile bulmayan bir sokakta bu tür savaş silahları tam bir ayak bağıydı. Cepheleri alçak balkonlu, dar ve sıkışık sokaklarda mızrağı kaldırarak taşımak da, aşağı indirmek de imkânsızdı. Niccolo onların bu haline çok güldü. Kafayı bulduklarında işleri daha da zorlaşacaktı.

Geçit töreninin son kafilesi Katedral'e ulaştığında dev Fransız ordusunun büyük kısmı kentin içine dağılmıştı. O muazzam sel, kıvrımlar çizerek akan yüz nehre ve bin ırmağa ayrılmıştı. Yıkıcı gücün etkisi Floransa'nın karışık sokak ve geçitler ağının en uzak ve kuytu köşelerinde bir milyon damlaya bölünmüştü.

Niccolo, Duomo Meydanı'na tam Charles'ın giriş yaptığı sırada ulaştı. Halk çılgınca tezahürat yapıyordu. Charles'a bayıldıklarından değil gösteriyi beğendiklerinden alkışlıyorlardı. Bu dersi Medicilerden öğrenmişlerdi. Ne var ki kral attan inince haykırışlar hayret dolu fısıldaşmalara dönüştü. Havai fişeklerin parlak beyaz ışığı altında bütün kusurları açıkça gözler önüne serilmişti. Eciş bücüş bedenini, yengeç gibi çarpık yürüyüşünü saklaması imkânsızdı. Ördek ayaklarıyla paytak paytak Katedral'in basamaklarını çıktı. Çoğu kişi onun nasıl bir zehirli karakurbağası olduğunu görüyordu artık.

Niccolo meydanı çevreleyen binaları dikkate inceledi. Her çatının bir karakol, her pencerenin bir gözetleme noktası veya okçu siperi olduğunu anlamak imkânsızdı. Kentin her yeri aynı şekilde sarılmıştı. Tepesi düz her kulede, her balkonda pusuya yatmış güçler bekliyordu. Bir kısmı profesyonel asker, bir kısmı da silaha sarılmış halktan kişilerdi. Gerekirse hepsi savaşarak ölmeye hazırdı. Charles, Floransa'da kaldığı sürece görev yerlerini terk etmeyeceklerdi. Kapan hazırdı. Yayın fırlayıp fırlamayacağı daha sonra belli olacaktı.

Charles şükran duası için sağ salim Katedral'e girdiğinde gece büyük ölçüde sona ermiş sayılabilirdi. Ayinden sonra artık kimsenin yaşamadığı, şimdi de kral ve maiyetine ayrılmış olan Medici Sarayı'na buyur edilecekti. Niccolo, Capponi ile son bir görüşme yapmak için Signoria'ya koştu. Bina ışık içindeydi. İnsanlar sağa sola koşuşuyor, mesajlar gelip gidiyordu. Geçici hükümet fazla mesai yapıyordu.

Niccolo, Capponi'nin çalışma odasına girdiğinde adam kalkıp "gerçek" sekreterinin boynuna atıldı. Birbirlerini tebrik ettiler. Yaşlı diplomat orduyu dağıtma planının mükemmel yürümekte olduğunu bildirdi. Zafer kazanmış bir edayla, "Gördün mü Machiavelli, bizi tehdit eden o güçlü yaratık şimdi başsız kalmış, kıvranan biçimsiz bir bedenden ibaret," dedi.

"Başardık," diye karşılık verdi Niccolo.

"Hiç değilse yarısını," diye iç geçirdi Capponi. "Her şey yarın Charles'ın ne söyleyeceğine bağlı. Hangi taleplerinde ısrar edeceğini bilmiyoruz. Barışla kan dökme arasındaki farkı o zaman göreceğiz."

"Her yere adam yerleştirildi değil mi?"

"Bulabildiğimiz kadar. Toplam on bin kişi deniyor. Yarısı eğitimsiz. Ne var ki tepeden ateş ediyor olmak ve sokakların darlığı bizim avantajımız. Meydan savaşı olsa hiçbirimiz sağ kalmazdık."

"Surlar da sapasağlam," diye ekledi Niccolo. "'Bombardımancılar'ı gördüm. Çoğu uşaklık ve sakilik yapan gençler. Topun nasıl doldurulacağını bile bilmezler. Yanlarında ne barutları var, ne de taş gülleleri!"

"Olmaz olsun o gülleler," dedi Capponi. "Ne Fransızların! Ne de Medicilerin gülleleri!" Bir kez daha kucaklaştılar.

Capponi gülmekten akıttığı gözyaşlarını silip toparlanarak, "Machiavelli," dedi, "Eve dönmeden bana bir iyilik daha yap."

"Emrinizdeyim," dedi Niccolo hafifçe eğilerek.

"Bayanla ilgili," dedi Capponi başıyla çalışma odasının gözden uzak bir bölümünü işaret ederek.

Niccolo o heyecanla "bayan"ın varlığının farkına varmamıştı. Orada muhteşem biri oturuyordu. Oturuyor denemezdi aslında; yastıklı kanepeye kayıtsızca serilmişti adeta. Ayağa kalktı. Son derece ağır hareket ediyordu. "Kleopatra sanki," diye düşündü Niccolo, "Ya da Kral Ahab'ın karısı İzebel."

"Leydiye nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu genç Floransalı.

"Ona eşlik edeceksin," diye karşılık verdi Capponi.

"Şeref duyarım," dedi Niccolo, sevinçle bir kez daha eğilirken.

"Aslında o şeref Fransa Kralı'na ait," diye düzeltti Capponi.

Niccolo bir an ağzı açık bakakaldı. Sonra toparlandı. Durumu kavramıştı. Vatan uğruna Charles'ın şehvet sunağında kurban edilecek olan kuzu yani feda edilen genç kadın buydu. Ne var ki Niccolo bir bakışta kadının hiç de öyle masum, uysal bir kuzu olmadığını anlamıştı.

Saçları önden birkaç santim kazınarak saç çizgisi geri çekilmiş, böylelikle alına daha azametli ve otoriter bir görünüş kazandırılmıştı. Niccolo saç tasarımının kısa bir süre önce yapıldığına ve sonucun başarılı olduğuna karar verdi. Görünürde hiç saç teli yoktu. Saçın geri kalanı sımsıkı adeta koparılırcasına arkaya çekilip mücevher ve kurdelelerle süslü bir anıta dönüştürülmüştü. Uçlar son günlerin modasına uygun olarak zamklanıp başa yapıştırılmamış, aksine simsiyah lüleler, gür gevşek kıvrımlar halinde omuzlara doğru serbestçe dökülmüştü.

Gösterişli yüz hatlarına, insanı ürperten yeşil gözlere sahipti. Davetkâr bir ağzı olmakla birlikte o davette biraz da küçümseyiş vardı. Beyaz tenliydi ama heykel gibi donuk olduğu söylenemezdi. "Güzellik suyu"yla rengi açılarak kazanılmış bir ton değildi bu. Niccolo bu tuhaf ışıltılı beyazın doğal olduğuna karar verdi. Açıkta kalan boynu-

nu, gerdanını, omuzlarını ve ellerini ilaçla beyazlatacak hali yoktu ya. Dekoltesini süsleyip göğsünün yumuşak dolgunluğuna karışan iri inciler, teninin beyaz fonunda güçlükle seçilebiliyordu.

Niccolo'nun tutkulu bakışları incilerle birlikte aşağılara, derin dekolteden görünen koyu renkli meme uçlarına kaydı. Onları da dudakları gibi boyamış olabilir miydi? Koyu kırmızılıklar açık teninde adeta patlıyordu. Sanki vücudunun olanca kanı, dudaklarına, meme başlarına ve parlak tırnaklarına hücum etmiş gibiydi.

Niccolo genç kadının incecik hatta kopacak gibi duran belini hayranlıkla süzdü. Oradan sonrasında saklı zevkler yalnızca hayal edilebilirdi. Elbisesinin modeli ve yürüyüşü o hayali büsbütün davet eder gibiydi. Kadın yaklaştığında Niccolo aklını başından alan bir parfüm bulutuyla sarılmış gibi oldu.

Capponi, "Bu, Faustina," diye tanıttı genç kadını. "Monna Faustina." Niccolo kendisine zarifçe uzanan ele dokundu. Soğuktu. Çıkarlarken Niccolo onun uzun ışıltılı pelerinini omuzlarına almasına yardımcı oldu. Pelerin siyah bir kurdun parlak kürkünden yapılmıştı.

Dışarı çıktıklarında Niccolo girmesi için genç kadına kolunu uzattı. Kadın önce şöyle küçümser gibi bir baktı ama sonra kabullendi. Niccolo birkaç kez bir sohbet başlatmak istediyse de genç kadın ağzını açmıyordu. Niccolo hızlı yürümek istedikçe o işi ağırdan alıyor, ayak uydurmak istemiyordu. Niccolo sık sık yavaşlayıp genç kadının ona yetişmesini bekledi. Faustina onun oflayıp puflamasını ve sabırsız hallerini alaycı bir şaşkınlıkla izliyordu.

Kadın şımarıklık ediyordu ama Niccolo onun bunu kendisine inat olsun diye kasten yaptığından şüphelenmeye başlamıştı. Geceye hızlı bir nokta koymak için genç kadının o üstünlük havasını söndürmeye karar verdi. "Ne kadardır bu iştesiniz?" diye sordu.

Genç kadın, "Bu bir iş mi?" diye başka bir soruyla karşılık verdi.

"Para alıyor musunuz?"

"Ya siz?"

Konuşma böyle sürdü. Delirticiydi. "Capponi'nin dostu musunuz? Ne kadardır tanışıyorsunuz?"

Genç kadın birden hayretle baktı. Dudağını ısırdı ve gözlerini Niccolo'nun gözlerine dikti. Alçak boğuk bir sesle, "Ben Piero Capponi'nin kızıyım," dedi.

Niccolo taş kesilmişti. Nasıl olurdu? Capponi, kendi kızını?... Başını öte yana çevirdi. Tekrar dönüp kadına baktığında o güzel yüze alaylı bir gülüş oturmuştu. "İnandınız!" dedi. "Her zaman bu kadar saf mısınız?"

Niccolo öfkeden deliye döndü. Ama genç kadın artık gülümsüyordu. Üstünlüğünü kanıtladıktan sonra uzlaşmaya hazır olduğu açıktı. Konuşarak yürümeye devam ettiler. Dostça fikir alış verişinde bulunan iki arkadaştan çok tartışan iki taraf gibiydiler.

"Adamın altı parmağı var," diye atıldı Niccolo konunun inceliklerini bildiğini göstermeye çalışırken.

"Benimkiler on tane."

"Her bir ayağında demek istedim. Bir canavarla yatağa girmek üzeresiniz. Sırtında da kamburu var."

"Ben çok daha kötü işler yaptım," dedi genç kadın aldırmadan. Niccolo ona inanıyordu. Genç kadını Medici Sarayı'nın merdivenlerinde bıraktığında rahat bir soluk aldı. Bütün bina mavi ve beyaz Fransız bayraklarıyla donatılmıştı. Genç kadın Fransız muhafızlar tarafından karşılandı. Fransa Kralı'yla buluşmaya giderken hiç de ürkek ve tedirgin bir hali yoktu. Genç kadının cazibeli duruşuna ve yaydığı şehvetli havaya rağmen Niccolo o gece Charles'ı kesinlikle kıskanmadı. O kadın kurt postuna bürünmüş bir kurttu sahiden. Fırsat bulduğunda Capponi'ye onu nereden bulduğunu sormaya karar verdi.

Fransa Kralı VIII. Charles ertesi gün Floransalılarla anlaşma yapmak üzere Signoria'ya gitmedi. Sonraki günlerde de ortaya çıkmadı. Medici Sarayı'nda keyfine bakmakla meşguldü. Birçok mücevher, vazo ve paha biçilmez tabloya el koymuş, bunların sandıklanıp Fransa'ya gönderilmesini emretmişti. Ganimetinin arasında tekboynuz denen hayvana ait bütün bir boynuz, ayrıca iki boynuzdan kalma çeşitli parçalar vardı. Parçaları acil hallerde kullanılmak üzere yanında alıkoymuştu. Boynuz toz haline getirildiğinde kuvvetli bir afrodizyak etkisi yapıyordu. Aynen muhafaza edildiği takdirde ise zehrin varlığını saptamak için kullanılabiliyordu.

Günler geçti, bir derken iki hafta oldu. Kentteki gerginlik görülür ölçüde artmıştı. Askerler ve yurttaşlar arasında kavgalar çıkıyor, itişip kakışmalar oluyordu. Charles hâlâ yetkililerin davetlerini reddediyor ve kenti terk etmeye de niyetli görünmüyordu. İşte Charles o günlerde, bir bilgelik ve zekâ patlamasıyla, Giulio Cesare'nin (Jül Sezar) Galya'dan Roma senatosuna yolladığı "*Veni. Vidi. Vici*—Geldim. Gördüm. Yendim" şeklindeki ünlü mesajını bir kelime oyununa alet etti. Kendisinin sırayı değiştirdiğini söylüyordu. Dediğine göre o da gelmiş ve yenmişti. Her şey o kadar kolay ve hızlı olmuştu ki, Gelmiş ve Yenmiş ama Görmeye fırsat bulamamıştı. Etrafına ancak şimdi bakabilecekti.

"*Veni. Vici. Vidi*—Geldim. Yendim. Gördüm." şekline dönüştürülen bu söz o ara Fransızlar arasında bir numaralı espri olmuştu.

Nihayet havaların da soğumasıyla Charles Napoli'nin güneşli iklimine, denizden esen meltemine ve portakal tomurcuklarına doğru gitme vakti geldiğine karar verdi. Capponi, Yüzler Meclisi'ni oturuma çağırdı. Charles nihayet karşılarındaydı. Ancak bu Charles birkaç hafta önce büyük peygamberin ayaklarına kapanmış olan adam değildi. Huysuz ve alıngan bir hali vardı. İtalya'nın güneyine doğru ilerlemesinin küresel ve kıyamete ilişkin yansımalarını umursadığı yoktu. Daha somut problemleri vardı. Gene mantık dışı taleplerde bulunuyordu.

Hazır Capponi ve diğerleriyle toplanmışken düzenlediği anlaşma metnini bir haberciye okuttu. Birçok bakımdan, içerdiği itibar zedeleyici maddeler yüzünden Piero dé Medici'nin imzalamaya razı olduğu metinle benzeşiyordu. Kaleler ve limanlar teslim olacak, kendisine 200.000 dukalık bir savaş tazminatı ödenecekti. Dahası Charles kendisine derebeylik tanınmasını istiyor, derebeyliğinin ön şartı olarak da Piero dé Medici'nin göreve iadesini talep ediyordu.

Danışmanlarıyla görüşmüştü. Fransızlar, mevkiini korumak için kendilerine mahkûm olan dalkavuk bir Piero'nun, patlamaya hazır, ne yapacağı belirsiz bir cumhuriyete tercih edilmesi gerektiğinde hemfikirdiler. Üstelik imparatorluk sınırlarını dünyanın bir ucundan diğerine taşımaya hazırlanan yeni Şarlman, bu dar görüşlü, sürekli sızlanan cumhuriyetlere pek sempatiyle bakmıyordu. İmparatorluklarla cumhuriyetlerin birbirleriyle kolayca kaynaşabildikleri söylenemezdi.

İleri sürdüğü şartlar okunurken Charles sinirli bir tavırla parmaklarındaki yüzüklerle oynayıp duruyordu. Floransa meclisinden öfkeli sesler yükselmeye başlamıştı. Genellikle soğukkanlı görünen Capponi kızgınlıktan kıpkırmızı kesilmişti. Tek bir hareketle dev konferans masasının üstünden atlayıp geçti. Konuşmacıların kürsüsüne fırladı ve yakışıksız anlaşmayı habercinin elinden kaptı. Bütün yurttaşların görmesi için havaya kaldırarak meydan okurcasına paramparça etti.

Charles soluğunu tuttu. Sonra yaralı bir hayvanın acısıyla Fransızca bir şeyler haykırdı. Tercümanı sözlerini Capponi'ye çevirdi: "Anlaşmanın imzalanmasını istiyor. Aksi halde davulcularına emredip orduyu göreve çağıracağını ve kimsenin gözünün yaşına bakmadan kenti yağmalayacaklarını söylüyor."

Capponi hırsından titreyerek, "Siz davullarınızı gümbürdetirseniz, biz de çanlarımızı çalarız," diye bağırdı. Bu sözler mecliste büyük tezahüratla karşılandı.

Capponi güçlükle soluyarak Charles'a baktı. Sakin ama tehditkâr bir sesle, "Toskana'da eli ayağı tutan herkes silahlandı ve kentin içinde pusuya yattı," dedi. "Hepsi de kanının son damlasına kadar çarpışmaya hazır. Bir işaretime bakıyorlar. Çanlar çalar çalmaz tek bir vücut halinde karşı koyacaklar.

"Ya sizin ordunuz nerede, Majesteleri? Kumandanlarınız nerede? Ya askerleriniz? Hadi çalın trampetlerinizi. Çalın da görelim. Askerleriniz darmadağın bir haldeler. Üstelik öyle sarhoşlar ki, trampet sesini duymazlar bile. Benim elli bin adamım bir sözümle gırtlaklarına çöküp hepsini uykuda katletmeye hazır." Blöf yapıyordu.

Kral tereddüt içindeydi. Bocalıyordu. O sırada Savonarola ayağa kalktı. Göğsünden gümüş bir haç çıkardı ve havaya kaldırdı. Charles korkuyla sindi ve kutsal nesnenin gücünden korunmaya çalışan bir vampir gibi kendini geri attı.

Vaiz adeta bir volkan gibi patladı: "Ey kral! Tanrı sana büyük görevler vermiş. Kilise reformunu, Hıristiyan Cumhuriyetini oluşturmak zorundasın. O halde neden hâlâ burada oyalanıyorsun?

"Burada işin bitti. Bu büyük kenti bir tirandan kurtardın. Şimdi yola düş, Roma'ya, Napoli'ye yürü. Tanrı'nın verdiği görevi tamamla."

Charles Savonarola'nın kesin emri karşısında afallamış, korku içinde, gözlerini nöbet geçirir gibi titreyen keşişe dikmişti. Ağzı her zamankinden daha aralık duruyordu. Gözlerinden sicim gibi yaşlar iniyordu. Danışmanlarına dönüp bir şeyler mırıldandı ve Tanrı'nın sözcüsünün o korku veren, suçlayıcı bakışından kurtulmak ister gibi koşarak salonu terk etti.

Birkaç saat içinde dağılmış ordunun yeniden toparlanmasına başlandı. Askerler kentin kapılarına ulaşmaya çalışıyorlardı. Çoğu silahını ve üniformasını kumarda kaptırmış ya da sarhoş dolaşırken çaldırmışlardı. On bir günlük işgal sonrasında gaddar ordu iki taraftan topu topu on kayıpla çekiliyordu. Charles büsbütün küçük düşmemek için danışmanlarına masraflarına karşılık 120.000 dukalık savaş tazminatında ısrarcı olmaları talimatını vermişti. Floransa teklifi nazikçe kabul etti ama o tazminat asla ödenmedi.

19

Tanrı'nın Yeryüzündeki Kenti

Si stava meglio quando si stava peggio.

"Daha kötüyken çok daha iyiydik."

—TOSKANA ATASÖZÜ

SOKAKLAR YENİDEN MELEKLERLE DOLMUŞTU. Melekler Niccolo'nun umurunda değildi. Onların ortaya dökülmesi genellikle belanın yaklaştığına işaret ederdi. O sabah sahiden de bir telaşları var gibiydi. Niccolo kafasını okumaya veremediğinden pencereden dışarısını seyre koyuldu. Elindeki Roma tarihi sokaklardaki meleklerle hiç mi hiç bağdaşmıyordu. Önceleri Roma tarihinin Floransa'yı anlamasına yardımcı olacağını sanmıştı. Artık bundan emin değildi. Bir zamanlar Floransa'yı Roma Cumhuriyeti'nin yeniden doğmuş hali olarak düşünmeye çalışmıştı. Şimdiyse daha çok Yargıçlar'ın kılavuzluğundaki İsrail'e benzetiyordu.

Bu Yargıçlar'ın hiç acıması yoktu. Bir arkadaşı kumar yüzünden tutuklanıp işkence görmüştü. Bütün suçu horoz döğüşünde bahis oynamaktı. Mahalleden bir kadın dine küfür etmekle suçlanmış, dili ortadan yarılmıştı. Yıldız falcıları kazığa bağlanarak yakılıyordu. O konu tartışılabilirdi elbette. Böyle bir cezayı hak ediyor olabilirlerdi. Ama önceki hafta işin ucu ona da biraz dokunmuştu. Aklına geldikçe öfkeden kuduruyordu. Cuma günü et yedi diye ona para cezası kesmişlerdi, hem de ne ceza!

Ne parası vardı, ne işi, ne de iş bulma ihtimali... Neredeyse otuzuna gelmişti. Annesi yenice ölmüş, babası derin bir bunalıma girmişti. Doğrusu ya, bütün aile bir uyuşukluk içindeydi. Çevresindeki herkes somurtuyordu. Bu yetmiyormuş gibi arkadaşlarının çoğu çekip gitmişti. Pagolo Roma'daydı. Callimaco Fransız ordusunun geçtiği yerlerde bıraktığı kopmuş parçalanmış bedenleri tedaviye koşmuştu. Biagio evlenmişti. Niccolo Machiavelli de buradaydı işte; hüzünlü, tatsız ve yapayalnız, dikkatini okuduğuna veremeyip melekleri seyrediyordu.

Nerede yanlış yapmıştı acaba? Daha iki yıl önce içi umutla dolup taşıyordu. Değişim rüzgârları kentin altını üstüne getirmişti. Muhteşem bir dönemdi. Örümceğin Oğlu, Floransa'ya deyim yerindeyse el süremeden tüymüştü. Nefret uyandıran korkak Piero ebediyen kentten sürülmüştü. Kent özgürlüğüne kavuşmuştu. Artık yabancı egemenliğinden de, zorbalıktan da kurtulmuştu. Niccolo o heyecanlı, soluk kesici günleri tekrar tekrar yaşamaktan hiç bıkmıyordu. O neşe ve iyimserlik döneminden şimdiki kördüğüme uzanan o uğursuz olaylar zincirini kim bilir kaç kez zihninde yeniden oluşturmuştu.

Bir yandan bir şeyler karalıyor, bir yandan da yeniden o günleri düşünüyordu. En önemli oyuncuların adlarını kronolojik düzen içinde not etmişti: Medici, Charles, Capponi, Soderini, Valori. En üstte, öfkeyle yazıldığı belli olan SAVONAROLA ismi vardı.

Bütün olanlar hem onun suçuydu hem değildi. Keşiş giderek daha gizemli ve daha tehlikeli bir hal almıştı. Fransızların çekildiği akşam keşiş Floransa'nın mucizeler yaratan kurtarıcısı ilan edilmişti. Niccolo o mucizenin halkın sandığı gibi kolayca, bir çırpıda gerçekleşmediğini biliyordu ama kentin Fransız belasından kurtulmasında bütün alkış Savonarola'ya gitmişti. Halk keşişi tartışmasız önderleri olarak kabul etmişti. Savonarola muzaffer bir edayla kürsüye çıkmıştı. Niccolo onun coşkulu bildirgesini bugün gibi hatırlıyordu: "Kente iyi haberlerim var. Floransa bundan böyle eskisinden çok daha muhteşem, zengin ve güçlü olacaktır. İnsanoğlu ve Tanrı huzurunda şan, şöhret kazanacaktır. Ey Floransa, yenilenme senden başlayacak, yeniden doğuş senden yayılacaktır. Çünkü sen İtalya'nın göbeği ve rahmisin!"

Herkes ona inanıyordu. Her şey olabilirdi. İstese kendini İtalya'nın kralı ilan edebilirdi. Ama yapmadı. Floransa'nın yönetimine ilişkin bilimsel tezini uygulamaya koydu. Makul düşünen iş bitirici adamlarla el ele verdi. Pagol' Antonio Soderini gibi politikacılarla çalıştı. Nihayet Consiglio Maggiore yani Büyük Meclis oluştu. Bu, tarihte seçilmiş en kalabalık temsilciler topluluğu olarak İtalya'nın gururu oldu. Mecliste hayatın her kesiminden ve köşesinden üç bini aşkın temsilci bulunuyordu.

Niccolo eski Meclis Salonu'nun yıkıldığı gün çalışan balyozların gümbürtüsünü hâlâ duyar gibiydi. Halk seyredip tezahürat yaparken ahşap bölümler kesiliyor, masif taş duvarlar yıkılıyor, tahta bölmeler parçalanıyordu. Mediciler zamanında salon özel seçilmiş 300 üye alabiliyordu. Zaman içinde merkezi bir salon etrafında Bizans labirenti misali oluşmuş bir odalar ve bekleme odaları karmaşası ortaya çık-

mıştı. İşlerin görüldüğü, politikaların belirlendiği yer işte bu perdelenmiş, bölmelere ayrılmış, suç ve nefretin fısıldandığı dolaptan farksız günah çıkarma bölmeleriydi. Korumalar göze görünmeden tetikte bekliyor, loşluklarda kiralık katiller cirit atıyordu. Yeni düzen gizliliği tamamen ortadan kaldırdı. Özgür ve şeffaf bir tartışma ortamı için geniş, ışıklı bir alan yaratıldı.

Nasırlaşmış yönetim birimlerine taze kan pompalandı. Eski isimler varlığını hâlâ koruyordu elbette. Primatiler yani Floransa'nın en iyi ve en köklü tüm aileleri etkin olarak temsil ediliyorlardı. Meclise yolladıkları temsilciler politika alanında deneyimli kişilerdi. Ancak onların yanı başında şimdi yeni ve daha kalabalık kesimleri temsil eden yepyeni yüzler vardı.

Reformlar geldi. Borcu olanların kamu görevlerine getirilmeleri yasaklandı. Varlık ve gayrimenkul esasına dayalı yeni bir vergi yasası yürürlüğe kondu. Bütün bunlar kan dökülmeden, silaha sarılmadan, sokaklarda protestolar yapılmadan gerçekleşti. Hepsi keşişin sayesinde olmuş, Savonarola tam bir barış temsilcisi gibi davranmıştı. Aslanı kuzuyla yan yana getirmeyi başarmıştı. Tam anlamıyla temsil gücüne sahip bir meclis kurmuş, dünyada eşi benzeri olmayan dev bir konsey oluşturmuştu. O kapsamlı ve karmaşık yönetim mekanizmasına işlerlik kazandırdıktan sonra anlaşılmaz bir biçimde kendini geri çekmişti. Keşiş, Floransa'ya ona layık bir yönetim sunmuştu. Yaratıcısı oydu. Faydalı bir iş yaptığını görmüştü. Tanrı'nın yardımıyla varlığını koruyacak yeni bir düzen kurmanın gönül rahatlığıyla yeniden asıl görevine, ahlaki reform çalışmalarına eğilmişti.

Niccolo, Savonarola'nın Konsey'in günlük çalışmalarından kendini nasıl yavaş yavaş çektiğini üzülerek hatırlıyordu. İki yıl düşük verim alınması yüzünden geniş çaplı bir kıtlık baş gösterdiğinde, acil önlemler beklenirken, o, işi Tanrı'ya bırakmayı öğütleyen bir vaazla yetinmişti. Çalışan sınıf arasında işsizlik sorunu patlak verdiğinde, çıkıp cinsel sapıklıktan söz etmişti. Devletin gelir sistemi sallanmaya başlayıp Floransa bu defa farklı bir düşmanın tehdidi altına girerken, Savonarola gözlerini cennete çevirmişti.

Niccolo tarih okumuş ve kendi şehrinde yaşananları çok yakından gözlemiş biri olarak keşişin en büyük gücü olan inancının aynı zamanda en büyük zaafı olduğu kanısına varmıştı. Bu güç seçimleri kontrol etmek ya da meclisi toparlamak gibi pratik işlere el atmasını engelliyordu. Savonarola ahlaki reformun ülke çapında bir yaygınlık kazanarak insanları doğru yola yönelttiğini düşünüyordu. Doğru yolu bulmuş

kişi elbette adil davranır, dürüst bir yönetici olurdu. Ahlaki reform konusunda ısrarlıydı. Bunu hararetle, yürekten vazediyordu. Her gün bıkıp usanmadan insanlara dürüstlüğü öğütlüyordu. Ona inandıklarından ve öğüdünü tuttuklarından emindi. Yeni bir adalet ve inanç çağı başladığı görüşündeydi. Ne var ki Floransalılara gereğinden fazla güveniyordu.

Kendi haline bırakılan Büyük Konsey güçlü bir liderlik ve rehberlikten yoksun kalınca birbiriyle didişip duran yüz uzlaşmaz grup ortaya çıkmıştı. Yurt içinde ve dışında sorunlar birikirken yasama süreci tıkanmıştı. Bu durumda Altın Çağ beklemeye alınmış oluyordu.

Savonarola hâlâ muazzam bir manevi baskı uyguluyor, halkın büyük bir bölümünü kendine kul köle etmeye devam ediyordu. Ama iki yıllık liderliğinin sonuçları kendisinin ve çevrenin beklediği gibi değildi. Halkın desteğine rağmen keşiş, artık fena halde örselenmiş olan Konsey üstünde bir baskı unsuru oluşturmaktan çıkmıştı. Bu arada kimsenin kontrol edemediği birtakım güçleri harekete geçirmiş olduğundan, şimdi sokaklarda meleklerden geçilmiyordu.

Niccolo'nun mumu cızırdayıp söndü. Düşüncelere dalmış bir halde parmağını yazı masasının üstündeki sıcak balmumu eriyiğine değdirdi. İç karartıcı bir gündü. Üşümüş, her yanı tutulmuştu. Sırtı ve omuzları saatlerdir kitapların üstüne eğilmekten ağrıyordu. İstemeyerek de olsa biraz hava almaya karar verdi. Meleklerle güreşe tutuşmak zorunda kalsa bile yürümek iyi gelebilirdi.

Moralsizlik yüzünden dış görünüşüne de özen göstermez olmuştu. Beş gündür aynı kırmızı külot-pantolonu giydiğinden, kumaş dizlerde bollaşıp pot yapmıştı. Tıraşı gelmişti. Saçları darmadağındı. Gene de içinde en küçük bir toparlanma isteği yoktu. Kirli, dağınık saçlarını kulaklarının arkasına sıkıştırıp başına bir kasket geçirdi. Kılıksızlığını sıkıca sarındığı eski bir pelerinle gizledi. Kapıya yakın bir yerde bıraktığı çizmelerini ayağına geçirip artık tanıyamaz olduğu kentin neşesiz sokaklarına daldı.

Eskiden sokaklardan gürültü, olay, kutlama eksik olmazdı. Şimdi bunlardan eser yoktu. Bütün kent sessizliğe gömülü bir manastırı andırıyordu. Keyif için yiyip içmenin yerini oruç tutma almıştı. Her yerde sonu gelmeyen dua mırıltıları duyuluyordu. Niccolo keşişin müritlerine verilen ismi hatırladı. Müthiş yerinde bir tanımlamaydı: *Masticapaternostri,* yani dua çiğneyenler.

Onlara *piagnoni* yani sızlananlar da deniyordu ama hoşunuza gitsin gitmesin, kentte bu sızlananların bayağı sözü geçiyordu. Niccolo,

Orsanmichele bölgesinden geçerken bunu üzülerek görmüştü. Eski günleri anmak adına semtte biraz gezinmek istedi. Bir zamanlar burada birkaç sokak içinde elli altı meyhane vardı. Burası kentte meyhane sayısının kilise sayısını bastırdığı tek semtti. Şimdi tek bir mekân bile kalmamacasına hepsi kapanmıştı. Niccolo bunun iyi niyet temelli bir "trajik" gelişme olmadığını bilecek kadar Aristo okumuştu. Gene de kendi anlayışınca durum çok, ama çok hüzün vericiydi.

Geçmişte kalmış o "bıçkın delikanlılık" günlerinin tadını hatırlayarak keder içinde sokaklarda dolandı durdu. "Sonuç bambaşka da olabilirdi," diye düşünüyordu. İki yıl önce bütün dünya ayaklarına serilmiş onu bekler haldeydi. Capponi'nin en güvendiği sırdaşlarından biriydi. Geleceği parlaktı. Ama Capponi, yeni yönetim döneminde kartlarını iyi oynayamamış, servetiyle birlikte dokunulmazlık umutları da eriyip gitmişti. Son olarak çareyi Pisa'ya karşı girişilen o küçük çaplı ama belalı savaşa katılmakta bulmuştu. O yaşta! Capponi şimdi hayatta değildi ve kentte onun anısına içilebilecek açık tek bir meyhane yoktu.

Kendine acıma duyguları içinde nehre doğru inerken, melekler sağına soluna sürtünerek geçtiler. Sıra halinde muhteşem bir saraydan çıkıyorlardı. O tiz meleksi sesleriyle şarkılar söyleyerek uygun adım ilerliyorlardı. Saçları kısacık kesilmişti. Bembeyaz cübbelerinin sırtında kırmızı haç işareti vardı. Niccolo onların koşar adım geçişlerini izlerken, cesaretini toplayıp son kez keşişin vaazını dinlemeye gidişini hatırladı. Savonarola o her zamanki etkili kutsayan havasıyla, "Kiliseden öyle bir sevgi taşacak ki, melekler fanilerle konuşacaklar," demişti. "Onlar bize asla kızmazlar. Günahlarımızdan arındığımızı gördükçe coşar ve her zaman yanımızda olacaklarına söz verirler." Görüldüğü gibi sahiden de oradalardı. Savonarola'nın melekler ordusu tıpkı yoksullar gibi daima insanoğlunun yanı başındaydılar.

Melekler fikri, "kutsanmış oğlanlar grubu" koristleriyle doğmuştu. İlahiler okuyan bu koronun üyeleri melek kıyafeti içinde, kiliselerde ve git gide sıklaşan dini alaylarda, Katolik Kilisesi'nde Tanrıya şükür ilahisi olan "Te Deum"lar söylüyorlardı. Ne var ki kutsal masumların oluşturduğu bu ilahi toplulukları zamanla, en çok "sızlanan"lardan biri olan Pietro Bernardino'nun hamiliğinde, resmi olmayan bir polis gücüne dönüşmüştü. Yargı sistemleri tamamen inanç ve ahlaki değerler temeline dayanıyordu. Büyük bir hevesle dinsizliğin peşine düşüyor, rastladıkları yerde kökünü kurutmaya çalışıyorlardı. İlahi söyleyip sadaka toplarken şimdi de ispiyonculuk alanına kaymışlardı.

Büyükleri hatta ana babaları hakkında istihbarat topluyor, kumar tutkusu, gösterişli giyim alışkanlığı ve şehvet düşkünlüğü gibi aykırılıkları rapor ediyorlardı. Melekler, yeni ahlak düzeninin bekçileri ve uygulamacıları olmuşlardı.

Niccolo'nun az önce rastladığı melekler topluluğu, dini etkinliklerinin kapsamına çalıp çırpmayı da dahil etmiş gibiydiler. Bir yandan Tanrı adına ilahiler okuyup dans ederken, bir yandan da tablo ve heykelleri söküp alıyor, mücevher koleksiyonlarını, gümüş yemek takımlarını, kitapları, giysileri, kısacası gözlerine ilişen değerli ne varsa toplayıp götürüyorlardı. Niccolo adımlarını sıklaştırıp grubun peşine düştü. Yolda ilginç ve pahalı bir alay ganimet toplamış başka melek gruplarına da rastladı. Bu "melek"lerin hiç de o masum yüzlü gençlere benzemedikleri dikkatini çekti. Yüzlerinden ahlaksızlık akıyordu. Üstlerinde o beyaz cübbeler olmasa Niccolo onların bir serseri topluluğu olduğuna kesinlikle inanırdı. Bunlar melekler safında işe yeni başlamış olmalıydılar.

Hepsinin, Büyük Konsey'in görev yaptığı Halk Sarayı'nın bulunduğu Signoria Meydanı'na doğru akmakta olduklarını fark etti. İsa aşkı adına yapılan bir başka çılgınlık gösterisi, diye düşündü Niccolo. Sonra da, "Hayır," diye söylendi yüksek sesle. İlk anda gördüğünü tam algılayamamıştı. Bu alışılmış bir dini taşkınlık hali değildi. Bu bir infazdı. Buna infaz denirse.

Meydanın ortasına dev bir iskele kurulmuştu. Çevredeki binaların çoğundan daha yüksekti ve piramit şeklinde yapılmıştı. İki yanında en tepeye kadar çıkan merdivenler vardı. Basamaklarda Niccolo'nun yetişkin melekler ve baş melekler diye nitelediği kişiler, devam eden yapım sürecini denetlemekteydiler. Malzeme olarak sıradan odun ya da çalı çırpı değil, arı gibi coşkuyla çalışan çok sayıda meleğin getirip meydana attığı birbirinden değerli eşya ve objelerdi.

Manzara yürek paralayıcı idi. Niccolo büyük bir şaşkınlık yaşıyordu. Bir bakışta bütün ayrıntıları yakalayabilmek olanaksızdı. Niccolo dikkat çekmeden piramidin çevresini dolaştı. Gözleri karmakarışık nesneleri ancak ayırt etmeye başlamıştı. En alta peruklar, takma sakallar, postişler, karnaval maskeleri, şatafatlı kostümler ve değişik kılıklar yığılmıştı. Onların üstünde kitaplar vardı. Niccolo biraz daha yaklaşınca atıkların arasında Bocaccio ve Petrarca'yı, Latin şairlerinin yüzlerce cilt eserini gördü. Gözüne Lorenzo dé Medici'nin eserinin deri ciltli altın yaldızlı bir baskısı ilişti. Titus Livius'un toplu *Roma Tarihi* sicimle bağlanıp atılmıştı. Niccolo o kitabı nasıl da arayıp durmuştu. Gözlerini

kitaba dikip öylece kaldı. Farkında olmadan elini uzattı. Meleklerden birinin sert ve merhametsiz bakışı onu uyardı.

Niccolo iskelenin çevresinde dönerek incelemesini sürdürdü. Üstüne ışık vurmuş top top el yazmaları ve parşömenler gördü. Bir eski uygarlıklar sevdalısı olarak birçoğunun yerinin doldurulamayacağını, bunların elde kalmış son kopyalar olduğunu biliyordu. Zaten birçoğu yukarıdan üstlerine akmakta olan parfüm, merhem ve kozmetik ürünleriyle şimdiden mahvolmuştu. Bir üst sırada allık kavanozları, pomat çanakları, parfüm şişeleri ve kadınların süslenirken kullandıkları bir alay yardımcı araç gereç vardı. Tarak, fırça, ayna, başörtüsü, saç süsleri ve benzeri aksesuarların sayısı belli değildi. Onların üstüne lavtalar, arplar, sonra da dama tahtaları, oyun kâğıtları, zarlar ve kumar aletleri yığılmıştı.

Melekler meydana akmaya devam ediyor, akışı yöneten baş meleklerin komutları altında getirdikleri öteberiyi piramide ilave ediyorlardı. En üst sıra tablolara ayrılmıştı. Bunlar güzel kadınları, baştan çıkarıcı ve şehvetli pozlarda sergileyen resimlerdi. Niccolo inanamıyormuş gibi başını sallayarak birkaç adım geriledi ve insanı serseme çeviren o geniş kapsamlı derlemeye uzaktan baktı.

Yanında biri ağlıyor, sürekli olarak, "Utansınlar. Bu yaptıkları günahtır!" sözcüklerini tekrarlıyordu. Niccolo daha dönüp bakmadan konuşanın lehçesinden Venedikli olduğunu anlamıştı. Göz göze geldiklerinde hüzünlü bir baş sallayışla acısını paylaştığını belli etti. Venediklinin yüzü acı doluydu. "Floransa'ya ne oldu söyler misiniz?" diye yalvardı. "Burada neler oluyor, bana anlatabilir misiniz?"

Niccolo yalnızca, "Anlatamam," diyebildi.

"Günaha neden olan şeyleri yakacaklarını söylüyorlar," diye hıçkırdı Venedikli. "Gün batımında yığını tutuşturup hepsini yakacaklar. Delilik bu! Delilik! Delilik!" Niccolo engel olamadan adam bağırarak meleklerin arasına daldı. "Buranın sorumlusu kimdir? Onunla konuşmalıyım!" diye haykırdı.

Baş meleklerden en korkunç olanı pek de meleksi olmayan bir hamleyle adamın yakasına yapışıp pis pis sırıttı. "Derdin ne?"

"Bunları ben alıyorum," diye geveledi adam. "Hepsini satın alacağım. 22.000 florinim var. Hepsini size veririm. Şapel yaparsınız, hatta isteseniz koca bir kilise inşa edersiniz."

Karşılık olarak meleklerden biri adamcağızın gösterişli kürk şapkasını başından kapıp nafile ateşi piramidine savurdu. Niccolo iyi niyetli Venedikliyi son gördüğünde bir sandalyeye bağlanmıştı ve ressamın

biri onun portresini çiziktiriyordu. Söylediklerine göre bunu da zamparaların ve orospuların değerli eşyasıyla birlikte yakacaklardı.

Niccolo aklı başından gitmiş bir halde alçak bir taş sıraya çöktü. Hemşerisi Floransalıların akın akın meydanı doldurmaları, zevk, sefa ve güzellikle ilgili bütün nesneleri o akıl almaz, muhteşem kurban sunağına canla başla fırlatmaları karşısında dehşete düşmüştü. Melekler ve başları zeytin dallarıyla taçlanmış keşişlerden oluşan kafilelerin sonu gelmiyordu. Coşkulu ilahiler yükseliyor, çanlar çalıyordu. Birileri piramidi tutuşturmadan önce kalktı. Şaşkındı, utanç içindeydi. Kendini müthiş aşağılanmış hissediyordu. Bu ruh hali içinde o gülünç gösteriyi seyretmeye dayanamazdı.

Bitkin bir halde nehrin karşı yakasına geçip mahallesinin yolunu tuttu. Göklere yükselen meydan ateşini görmek için akın akın koşan kalabalığı yarmakta zorlanıyordu. Yarı bilinçli bir kararla Santo Spirito Meydanı'na yöneldi. Büyük bir çalkantının hüküm sürdüğü şu günlerde oranın sessiz, sakin olacağını tahmin ediyordu. Son günlerdeki olayları ve taşkınlığı tahrik edenlerin başında Savonarola'nın lideri ve lokomotifi olduğu Dominiken tarikatının keşişleri geliyordu. Dogmatik saflıktan sadaka toplama tabağına kadar her konuda Dominikenlerin geleneksel rakipleri olan Fransiskenler zor günler geçiriyorlardı; Savonarola ve müritlerine alenen karşı çıkmanın doğru olmayacağını düşünen politika liderlerinin ve patlamaya hazır halkın nezdinde gözden düşmüşlerdi. Santo Spirito bir Fransisken kilisesi olduğundan o günkü kutlamaların dışında kalıyordu. Burası olaylardan uzak, tam anlamıyla sığınılacak bir limandı. Daha doğrusu Niccolo öyle olacağını umut etmişti. Meydanın kiliseye akın eden insanlarla dolup taştığını görüp hayıflandı. "Burada da mı aynı şey?" diye düşündü. İnsanın bu olaylardan kaçıp saklanacağı hiçbir yer kalmamış mıydı yoksa?

Önce kalabalığın kiliseyi talan etmek istediğinden kuşkulandı. Ama dikkatli bakınca bunların yurttaşlar ve bazı Fransisken rahipler olduklarını gördü. Kapıda silahlı nöbetçiler vardı. Niccolo kalabalığın arasına karışıp dikkati çekmeden içeri daldı. İnsanlar kürsünün çevresinde birikiyordu ama vaaz veren kimse yoktu. Herkes birbirini itip kakıyor, görebilmek için başlarını öne doğru uzatıyorlardı. Vaiz kürsüsüne en yakın gruptan hayret nidaları yükseldi. Titreyen ellerle haç çıkaranlar oldu. Niccolo itiş kakış, solucan gibi kıvrılıp bükülerek ilerledi. Nihayet kürsüye yaklaştığında tahtaya bir duyuru asılmış olduğunu gördü. İki yanında meşaleler yanıyordu. Merak içinde biraz da-

ha yanaşınca bunun sıradan bir ilan ya da bildiri olmadığını anladı. Üstündeki bir alay mühür ve şerit, kırmızı beyaz renkler ve yaldız bolluğu tek bir şeye işaret edebilirdi: Papalıktan gelmiş resmi mektuba!

Machiavelli kimseyi sıkıştırmamaya gayret ederek öne doğru ilerlemeye çalıştı. Papalık resmi mektubu resmi evrakların en önemlisi, Kilise'nin son sözüydü. Dünyada, hatta birçok kişiye göre cennette bile onu havale edecek bir üst mahkeme daha yoktu. Cendereye girmiş gibi birbirine yapışıp kalmış insanların titremesi bulaşıcıydı adeta. Niccolo nihayet sallanan kafalar arasından belgede yazılanları seçebildi. Meşalelerin parlak ışığında satırları okurken şok geçiriyordu. Savonarola aforoz edilmişti.

20

Lekelenmiş Peygamber ve Son Görüşme

AFOROZ HABERİ DUYULUNCA kentin altı üstüne geldi. Keşişin müritleri çileden çıktı; ona olan bağlılıkları çılgınlığın zirvesine ulaştı. Öte yandan önceleri yılmış ve sinmiş olan Savonarola düşmanları şimdi Papalık'ın desteğiyle cesaret bulmuşlardı. Güç dengesi onlardan yana değişiyordu. Kötü şöhretli melek çetelerini etkisizleştirmek için kendilerine *compagnacci*—kötü çocuklar—diyen gençlik grupları devreye girmişti. Çoğu şımarık zengin aile çocuklarından oluşan "kötü çocuklar" sokaklarda, sofu güçlere açıkça savaş ilan etmişti.

Bu Savonarola ile Papa VI. Alexander'in yaşadığı ilk sorun değildi. Keşiş vaaz kürsüsünden Roma'da yozlaşma olarak gördüğü manzara karşısında saldırılarını arttırmış, oradaki Kilise'yi çirkin bir fahişe, hayvandan da aşağılık bir yaratık, bir günah çukuru ve yeni Babil olmakla itham etmişti. Papa tamamen suçsuz sayılmasa da bu söylemden rahatsız olmuş, vaazlarını sonlandırmak için Savonarola'ya hemen kardinallik teklif etmişti.

Teklif keşişin ahlak konusundaki öfkesini büsbütün kamçılamış, ithamlarını her zamankinden daha yüksek sesle dillendirmeye başlamıştı. Sonunda Papa onu aforoz etmekten başka çare olmadığını görmüştü. Aforoz belgesinde takdis ayinlerini ve dini törenleri yönetemeyeceği ve elbette ki vaaz veremeyeceği açıkça belirtilmişti.

Savonarola altı ay süreyle ortadan kayboldu. Bu arada dedikodular aldı yürüdü. Kimi kendini içkiye verdiğini, kimi genç bir erkek sevgili edindiğini söylüyordu. Papa'ya teslim olduğu, susması için rüşvet aldığı da dedikodular arasındaydı. Oysa keşiş Tanrı'nın kendisine yol göstermesi için oruç tutup dua etmek amacıyla inzivaya çekilmişti. Birdenbire, 1497 yılının Noel günü Papa'ya cevap verdi. Papalık'ın kınamalarını kabul etmediğini bildirerek ayin yönetti ve keşişlere şarap-ekmek sundu. O günkü vaazı hangi noktada durduğunu açıkça ortaya koyuyordu. "Kilise'nin yıldırımları beni çarpamaz. Ben Tanrı'nın bir aracıyım. Yalnızca ondan korkarım. Beni eleştirenler dönüp pa-

palarının hayatına bir baksınlar! O aforoz belgesini bir mızrağın ucuna takıp Roma'ya götürün. Götürün ve o Mesih-Karşıtı Alexander'a verin. Tanrı'nın yasalarına aykırı yaşayan ben değilim, kendisidir!" Savonarola daha üstün bir gücü yardıma çağırarak, bir anlamda bu defa kendisi Papa'yı aforoz etmiş oluyordu.

Göz yumulduğu takdirde keşişin isyankârlığının tehlike yaratabileceğimi anlayan Papa Alexander hızla birkaç koldan atağa geçti. Floransa'daki Fransiskenleri vaaz kürsülerinden Savonarola'ya saldırmaları konusunda yetkilendirdi. Signoria'daki Büyük Konsey'e ültimatom çekti: "Ya o yersolucanı keşişi muhafız denetiminde Roma'ya yollayın, ya da suçlu ilan edip hapse tıkın!" Bunlar yapılmadığı takdirde Papa bütün Floransa'ya Enterdi uygulamakla tehdit ediyordu.

Enterdi sözcüğü, Floransa'yı tir tir titretti. Bunun ne anlama geldiğini biliyorlardı. Ayinlerin ve dini törenlerin sonu gelecek demekti. Bu yola başvurulursa Kilise'nin kente verdiği bütün hizmetler kesilecekti. Çocuklar vaftiz edilemeyecek, ölüm döşeğindekiler günah çıkarmadan ve son duaları yapılmadan mezara girecek, belki de bu yüzden ebediyen lanetli kalacaklardı. Enterdi cezası manevi bakımdan bir ölüm fermanıydı.

Enterdi cezasının bir başka yanı da kentin mali gücüne verdiği zarardı. Enterdi altındaki bir kentle hiçbir Hıristiyan devleti ticaret ve alışveriş yapamazdı. Nüfusu Hıristiyan olan bir ülkede bu ekonomik ambargo anlamına geliyordu. Böyle bir durumun yaşanması, alım satım, ticaret, para ve bankacılık kenti Floransa'nın sonu demekti.

Signoria tereddüt içindeydi. Kötü çocuklar, Savonarola karşıtı eylemlerini kademeli olarak arttırmışlardı. Keşişin katedralde vaaz vereceği bir pazar günü kürsüye iğrenç, kötü kokulu bir yağ sürüp üstüne bir eşek postu geçirdiler. Bu arada Konsey zaman kazanmak için papalığa Savonarola'nın vaazlarına son verdiğini bildirmişti. Ama Papa'nın casusları aksi yönde bilgi aktarıyorlardı. Papa Floransalıları sıkıştırmamış olsa bu kararsızlık durumu iç savaşa kadar giderdi. Mart ayında Roma'da ikamet eden Floransalı tüccarların ve bankerlerin tutuklanmasını emretti. Bu kişilerin mallarına el konuldu. Bu olay Floransalıların manevi huzurlarına yönelik tehditlerden çok daha fazla can yakıp harekete geçmelerine neden oldu.

Ne tuhaftır ki inisiyatifi ele alan Signoria değil Fransiskenler oldu. Üstelik oldukça tuhaf bir girişimdi bu. Savonarola sözlerinin doğaüstü işaretler ve mucizelerle desteklendiğini defalarca söylemişti.

Fransiskenler onu bu iddialarını kanıtlamaya davet ettiler ve ateşle sınav vermesini istediler. O günün en gelişmiş, en ileri anayasasını yapmış olan bir şehir devletinde, asrın en önemli yasal sorusunun cevabını bulmak için iki kişinin ateşin içinden geçmesi kararlaştırıldı. Kim sağ çıkarsa—çıkan olursa tabii—o haklı sayılacaktı. Büyük Konsey olayların bu yola dökülmesinden memnundu. Hiziplere bölünmüş olan ve gölgelerinden bile korkar hale gelen üyeler taraf tutmak zorunda olmadan veya araya girmeden Savonarola'nın bertaraf edilecek oluşuna seviniyorlardı. Ateşe girerse yanıp kavrulurdu. Teklifi reddederse desteğini kaybeder gerginlik azalırdı. Kafalar böyle çalışıyordu.

Niccolo memleketinin azap içinde kıvrandığını ve iyice bölündüğünü görüyordu. Ülke etkili bir liderlikten yoksundu. Haydut çeteleri kontrolsüz bir rekabet içindeydiler. Niccolo pek dışarı çıkmaz olmuştu. Seyrek de olsa çıktığında, her şeyin o iç karartıcı analizini doğruladığını görüyordu. Gözü dönmüş teokrasi etrafa saldırıyordu ve karşısına tek dikilebilen, anarşik güçlerdi. Floransa cumhuriyetinde mantık rafa kalkmıştı. Burası artık Yeryüzü Cenneti değildi. Burası Yeni Kudüs değildi artık.

Niccolo hayatını başka bir yerde örneğin Venedik ya da Fransa'da sürdürmeyi düşünüyordu. Âşığı olduğu yurdunun manyaklarla aptalların elinde harcanmasına dayanamıyordu. Ateş sınavı her şeyin üstüne tuz biber ekmişti. Delilikti bu! Karanlık Çağlar'dan kalma bir barbarlık! Ancak, durum onu iğrendirse de, merakına yenilip olayı izlemeye gitti.

O utanç verici meydan ateşinden beri Signoria'ya adım atmamıştı. Yeni Atina'nın kamuya açık büyük meydanı son günlerde tek bir etkinlik türüne ev sahipliği yapıyordu: Ateş ve yakmalar... Niccolo'nun ilk gördüğü, yüksek odun yığınları oldu. Kolay tutuşup iyi yansınlar diye bulandıkları zift ve reçinenin kokusu burnuna doldu. Üç metre yüksekliğinde iki sıra halinde yığılmış odunların arasında yaklaşık otuz metrelik bir geçiş yolu bırakılmıştı. Eni ancak iki adamın yan yana yürüyebileceği kadardı.

Sınavın kuralları Niccolo'ya saçmalığın daniskası gibi görünmüştü. Gülünç bir fikri alıp daha da ucuzlatarak büsbütün rezil bir hale getirmişlerdi. Konu içinden çıkılmaz olunca bir başkası Arno nehrinin yüzeyinden yürüyerek geçilmesini önermişti. Bu da aynı şekilde mucize göstermek olurdu. Sonunda bu işi Savonarola ve rakibi olan Fransisken Francesco di Puglia'nın değil, onlara vekâlet edecek iki kişinin yapmasına karar verildi. Yarışmacılar ve taraftarları hazırlanır-

ken Savonarola olayla hiç ilgisi yokmuş gibi davranıyordu. Niccolo keşişi hiç bu kadar kayıtsız ve hissiz görmemişti.

Bu arada bazı işgüzarlar son dakika kuralları getirmekle meşguldü. Keşişin en koyu taraftarlarından olan çılgın Silvestro Maruffi ayrıntıya girip tartışma çıkarmayı iş edinmişti. Son olarak kıyafetlerin efsunlanmış olabileceği ihtimaline karşı iki adamın da çıplak yarışmalarını önerdi. Fransiskenler bu fikre karşı çıktılar. Şiddetli bir tartışma sonunda uzlaşma sağlandı. İki yarışmacı üstlerindekileri çıkarıp denetçi tayin edilen yüksek rütbeli bir rahibe sundular. Giysilerde büyü olmadığına karar verilince rakipler yeniden giyindiler.

Tam odunlar tutuşturulmak üzereyken keşişin dublörü bir haç alıp göğsüne bastırdı. Karşı taraftan "Kutsala saygısızlık!" sesleri yükseldi. Yandaşlar, "Haç onu korur," diye bağırdılar. Ağız dalaşı bu minvalde sürüp gitti. Haçın kuraldışı olduğu öne sürülerek Dominikenlerin "silah bırakması" istendi. Tam gösteri başlamak üzereyken keşişin dublörü bu kez yanına kutsal ekmek ve şarap almak istediğini beyan etti. Gene, "Dine saygısızlık bu!" çığlıkları yükseldi. Bunu gene bir adalet hesaplaşması izledi. Bu tür pazarlıklarla saatler geçti. Bütün bunlar olurken keşişin kılı kıpırdamıyordu. Bütün bu süreçte konuyla ilgili duruşunu bozmayan yalnızca oydu. Niccolo'nun gözü ondaydı. Keşişin yüzünde keder vardı. İki paralık adamlar, karşısında kızgın köpekler gibi birbirlerini yedikçe belli ki utanç duyuyordu. Alevler yükseldiğinde Savonarola'nın dudaklarındaki sessiz, belli belirsiz dua kıpırtıları Niccolo'nun gözünden kaçmadı.

Alevler yıkıcı bir yoğunluğa ulaştığında sınavdan geçecek iki temsilci başlama çizgisine alındılar. Kalabalık tezahürata başlamıştı. Orada hazır bulunan yetkililer tedirgin, hatta biraz da utanç içindeydiler. Niccolo gitmeye hazırlandı. İki adamın diri diri yanmasını seyretmeye ya da kavrulan etlerinin kokusunu duymaya niyeti yoktu. Birden Savonarola başını kaldırıp gökyüzüne baktı. Niccolo da fark etmişti. Önce bir damla düştü, sonra ikincisi. Bir dakika içinde insanı sırılsıklam eden amansız bir yağmur boşandı. Meydan "*Miracolo,* mucize!" sesleriyle yıkılıyordu.

Bu çetin sınavın yapıldığı gün bütün İtalya'yı etkileyecek bir başka olay daha gerçekleşti, ama o ara kafası başka işlerle meşgul olan Floransa, haberi birkaç gün sonra alacaktı. Hıristiyanlık âleminin yanı sıra Türklerin de imparatoru olacağı umut edilen Yeni Şarlman VIII. Charles birdenbire ölmüştü. Zafer ve egemenlik arayışı, ani bir felç sı-

rasında başını kapıya vurup, oldukça tuhaf bir ölüme yenik düşmesiyle son bulmuştu.

Yıllarca onun çekilmez şehvetine boyun eğmiş olan yüzlerce hatta binlerce kadının hiçbiri gebe kalmamıştı. Charles kısırdı. Soylu nesli bütün dünyaya egemen olma hayalleri gibi meyve vermemişti.

Floransa'da mucizenin etkisi kısa süreli oldu. Anlamı tartışmaya açıktı. İki taraf da kazandığını iddia ediyordu. Her iki taraf da yağmurun kendi temsilcisine hizmet ettiğini iddia ediyordu. Çekişmelerle perişan olmuş kentte yarım kalan ateş sınavı gerilimi azaltacağına arttırmıştı. Melekler dini bütün olmayan zenginlerin saraylarını talan ediyor, "kötü çocuklar" ise manastırları yağmalıyordu.

Savonarola misyonunun ilahi niteliğini kanıtlayamamıştı. Bu yüzden birçok yandaşı çelişkiye düşmüştü. Keşiş, Paskalya'dan önceki pazar günü gene yasağı kırarak ayini yönetti ve vaaz verdi. Vaazı her zamanki gibi yozlaşan Kilise üstüneydi ama o bildik ateşli halinden eser yoktu. Niccolo ayine katıldı ve gönülsüz yapıldığı belli olan heyecansız konuşmayı dinledi. Kürsüde sonunu bekleyen yenik bir adam görmüştü. Acıma, korku, dostluk; içindeki duyguyu nasıl tarif ederseniz edin, Niccolo son bir kez gidip onunla görüşmek istedi.

Şapelden rahipler odasına uzanan koridorda bekledi. Keşiş kendi odasına giderken oradan geçmek zorundaydı. Savonarola öğüt veren, görüş bildiren, yalvarıp duran öfkeli bir rahipler kalabalığı arasında kiliseden çıktı. Söylenenlerden hiç etkilenmemişçesine, fırtınanın gözü gibi sakindi.

Niccolo keşişi selamlamak üzere öne çıkınca iki genç din adamı anında üstüne çullandılar. Keşişe bir saldırı ihtimalinden korktukları anlaşılıyordu. Niccolo saldırganları defetmeye çalışırken Savonarola araya girdi. Hırçın gençler geri çekildi. Keşiş adeta fısıltıyla Niccolo'ya, "Niye geldin?" diye sordu kısaca.

"Sizi görmeye. Konuşmaya."

"Artık yapacak bir şey yok," dedi keşiş teslim olmuş gibi. "Bu sabah seninle konuşmak gelmiyor içimden. Gücüne gitmesin. Hücreme kapanıp deliyi, aptalı oynamak istiyorum. Dua etmek istiyorum. Başımın ilahi bir sarhoşlukla dönmesini istiyorum. İsa'ya olan delice tutkumla." Konuşurken gözleri parlıyordu. Şefkatini göstermek ister gibi bir elini Niccolo'nun eli üstüne koyup sıktı. "Şimdi izin ver de biraz dinleneyim," deyip uzaklaştı. Şaşkına dönen Niccolo manastır binasından çıkıp 'son'u beklemek üzere sokağın kalabalığına karıştı. Bekleyişi uzun

sürmeyecekti. Ayaklananlar o gün işi iyice azıttı. Öldürülen pek çok kişi arasında Francesco Valori de vardı. Piero Capponi'nin eski yol arkadaşı Valori, Savonarola'yla yakın ilişkisi sayesinde Büyük Konsey'de üst yönetimde göreve gelmişti. Signoria'da keşişin en sadık savunucusuydu. Onun ortadan kaldırılmasıyla Girolamo Savonarola'nın resmen susturulması ve tutuklanması için bütün engeller de ortadan kalkmış oluyordu.

Onu almaya geldiklerinde keşiş son kalan birkaç müridiyle mihraba kapanmış dualar ediyordu. Cemaatiyle vedalaşıp Komünyon almasına izin verildi. *Sbirri* denen hoyrat polisler gözetiminde sokaklardan geçirilip götürülürken, içlerinden biri arkadan sırtına vurdu. Polis yaptığını çok beğenmiş gibi zalimce bir hazla, "Kim vurdu sana Peygamber?" diye hırladı.

Mahkeme adı altında oynanan o yargı komedisinde Papa'nın temsilcileri de vardı. Yalancı tanıklar ve işkence altında alınan itiraflar yardımıyla Savonarola ve pek çok müridi sapkınlıktan ölüme mahkûm edildi. Yirmi yılı aşkın zamandır bir kez bile günah çıkarma ihtiyacı duymamış biri, kutsanmamış ekmekle Komünyon vermek gibi düzmece suçlamalarla birlikte bir alay cürmün sorumlusu ilan edilmişti.

O günlerde Niccolo'nun zihninde oluşan düşünceler keşişi değil kenti, kurumlarını ve keşişi ölüme mahkûm eden süreci itham etmeye yönelikti. Bu olayda yalnızca kişisel çıkarlar rol oynamıştı. Onu tutuklayıp yargılayan, bizzat keşişin de çabalarıyla vücut bulmuş olan Büyük Konsey'di. Bunlarda sadakatten eser yoktu. Tek bildikleri kalleşlik ve ihanetti.

Niccolo'yu yiyip bitiren keder elini kolunu bağlamıştı. Tarih ve politika konusunda hiçbir hırsı, hiçbir arzusu kalmamıştı. Bu işlerin nasıl yürüdüğüne yeterince tanık olmuştu. Onun bu şeytanlar ve soyguncular âleminde yeri olamazdı. Uzun bir yolculuğa çıkmak, dünyayı görmek istiyordu. Belki başka yerlerde Floransa'dakinden daha iyi, daha umut dolu hayatlar vardı. Aynı sefil sonla noktalansa bile.

Kapısı vuruldu. Biri içeri girdi. Niccolo o uyuşukluk hali içinde gelenin kim olduğuna bakmadı bile. Sonra kız kardeşi Primerana'nın sesini duydu. "Niccolo, aşağıda seninle görüşmek isteyen biri var. Pek telaşlı görünüyor."

"Kimmiş?"

"Tanımıyorum. Ama meyhane arkadaşlarından biri olamayacak kadar yaşlı ve çirkin."

"Pekâlâ," dedi Niccolo gönülsüzce. "Her kimse beklesin, iniyorum."

Mutfakta ufak tefek, gergin tavırlı bir adam bekliyordu. Niccolo üstünde melek cübbesi olmadan da onu tanıdı. Bu, meleklerin beyin yıkayıcısı ve çocuk polislerin resmi olmayan şefi Pietro Bernardino idi. Niccolo ondan nefret ederdi. Bu duygusunu gizlemeye gerek duymadan sessizce durup adama baktı.

Bücür fanatik, "Niccolo Machiavelli sen misin?" diye sordu.

Niccolo cevap verme zahmetine bile girmedi.

"O halde benimle gel. Çabuk. Her şey ayarlandı."

Niccolo adamın cüretine ve sabırsızlığına şaştı. "Nereye gidiyormuşum?"

"Keşişe tabii ki. Savonarola'ya. Seni görmek istiyor."

Signoria'ya vardıklarında Niccolo'nun şaşkınlığı hâlâ geçmemişti. Birtakım fısıldaşmalardan sonra içeri alındılar. Niccolo nitelikli mahkûmların tutulduğu, Alberghettino denen küçük bölüme çıkan uzun merdiveni tırmanmaya başladı. Bernardino'nun bir işaretiyle kapılardaki nöbetçiler açılıp yol verdiler. Niccolo birden kendini idamının arifesinde Savonarola ile baş başa buldu.

Peygamber, oturmak ya da diz çökmek yerine sert bir sıraya çökmüş, öne eğilip başını dizlerine dayamıştı. Katedralin kirişlerini sarsan, yozlaşmış Papalık toprağını titreten o büyük vaiz artık sinmiş, zararsız bir adamdı. Niccolo'nun onu tanıdığı ilk günkü gibi gene çaresiz bir hali vardı.

Niccolo yaklaşıp omzuna dokundu. Keşiş başını kaldırdı. Gülümsüyordu. "Şimdi konuşabiliriz," dedi nazikçe.

Bir saat boyunca açık seçik, akıcı bir sesle anlattı. Sözlerinde çılgınlıktan eser yoktu. Görmüş geçirmiş, sonunda da gördüklerinin bilincine varmış bir bilgenin sükûnetiyle konuşuyordu. Sonunda, tükenmiş bir halde dinlenmek için Niccolo'dan izin istedi. Başı tekrar dizlerinin üstüne düştü. Niccolo derin kuşkular içinde, zihni şüpheler ve çelişkilerle dolu olarak yanından ayrıldığında Savonarola uykusunda mırıldanıp gülüyordu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mesih-Karşıtı ve Soyu Sopu

21

Yeni Papa'nın Boğa Güreşi Merakı

İNFAZDAN ÜÇ GÜN SONRA bile keşişin yakıldığı noktada dua etmeye gelmiş kadınlar vardı. Bu iki büklüm insanlar, yas kıyafetleri içinde kederli yüzlerle, kararmış taşlar üstünde gece gündüz nöbet tuttular. Zamanla ilkbahar yağmurları infazın olduğu yerdeki lekeyi öyle bir yıkayıp siler, sağa sola gidenlerin üzerlerinden geçmesiyle taşlar öylesine renk değiştirirdi ki, onların yanlarındaki taşlardan hiçbir farkı kalmazdı. Gene de uzun yıllar sonra bile birçok kişi, batıl inançtan mı yoksa saygıdan mıdır bilinmez, o lanetli ve kutsal bölgenin üstüne basmaktan çekinecek, sanki bir hayaletin kınayan bakışları altındalarmış gibi o noktanın çevresinden dolaşacaklardı.

Niccolo o sabah yas nöbeti tutanları izleyerek üçüncü kez meydandan geçti. Bunların istisnai kişiler olduğunu biliyordu. Kent halkının hemen hepsi kendilerini bir bayram havasına kaptırmış durumdaydı. Ne zamandır bastırılmış olan alenen kafayı bulup coşma isteği, tam anlamıyla patlamıştı. Her tarafta bir cümbüş, bir eğlence havası hüküm sürüyordu. Gece boyu açık tutulan kapılardan akın akın kente giren öküz arabaları fıçılar dolusu şarap ve bira taşıyor, mucizevi bir şekilde tekrar açılan meyhanelere mal yetiştiriyordu.

Niccolo daha dün keşişin sadık adamları olarak bildiği bir grup eski meleğe ve yanlarına taktıkları, tekrar sokağa düşmüş tövbekâr fahişelere bakıp, "Ne de çabuk unutuyorlar," diye düşündü. Kendisi keyif ve eğlence düşmanı biri değildi. Aksine bu hayata bayılırdı. Ne var ki, böyle bir anda sürüp giden aşırı sefahatin zamansız olduğu fikrindeydi.

Dönemin ruhunu en mükemmel bir biçimde yansıtanın, evlere ve binalara yazılmış duvar yazıları olduğunu düşündü. İnsanları zinaya, dine küfür etmeye çağıran, son derece rahatsız edici sayısız yazı vardı. Hatta o pek "Floransa işi" sayılan ahlaksızlığa bile kucak açan yazılar görülüyordu: "Ters ilişkiye özgürlük!" Ruhta ve maddede peygamberin dönemi sahiden kapanmıştı.

Niccolo o şamatacı kalabalığa ne kızabiliyor, ne de onlara katılabiliyordu. Onun o andaki ruh hali ve anıları buna engeldi. Düşüncelerinden

bunalıyor, zor kararlar üstünde kafa yorması gerekiyordu. Hepsinden önemlisi, kulağında ölüme gitmekte olan bir adamın son sözleri vardı. Bunları hatırlamak istemiyordu. Şimdilik en azından buna hazır değildi. Gelgelelim onları zihninden silip atamıyordu. Başarısız da olsa, bunun için çaba harcayıp son üç günü gündelik hayatın ayrıntılarına dalmaya çalışarak geçirmişti. Sabahki baş ağrılarıyla sıkıntılı, huzursuz uykular arasındaki boşluğu, zihin dağıtan, zaman öldürmeye yarayan mekanik uğraşlarla nasılsa doldurmayı başarmıştı.

Bir süre küçük işlerle oyalanmaya, düşünmemeye gayret etmişti. Ama o gün için kendine sözü vardı. Bütün ikindi vaktini düşünerek geçirecekti. O anda kucağında bir yığın kitapla Maggiore Meydanı'ndan geçiyordu. Bunlar aylardır kapağını açmadığı tarih ve devlet üstüne kitaplardı.

O sabah San Marco Manastırı'ndan gelen bir mesajla moral bozukluğundan sıyrılıvermişti. Önemli bir konuda yardımı isteniyordu. San Marco! Savonarola'nın manastırı! Duyduğu büyük heyecan ve korku adımlarına yansıyordu. Ondan istedikleri neydi acaba? Bir mesaj mı vardı? Bir vasiyet mi söz konusuydu?

İşin aslını öğrendiğinde öfkeden kudurdu ama kızgınlığını belli etmemeye çalıştı. Onu çağırmalarının nedeni, kütüphaneyle ilgili birtakım para cezalarıydı. Alıp zamanında iade etmediği kitaplar için toplam 25 florinlik akıl almaz bir para cezası çıkarılmıştı. Dini eserler kütüphanesi şimdi San Marco'nun külyutmaz keşişlerinin idaresindeydi.

Kitapları iyi günlerinde ona Fra Girolamo vermişti. Niccolo kütüphanenin derinliklerinde içinde bir yerlerde, titiz bir yazıcının bu alışverişin hesabını tuttuğunun fakında olmamıştı. Ödünç aldığı kitapları geri getirmek üzere meydanı üst üste birkaç kez kat ederken yaşamın onca değişikliği ve çalkantısı içinde bir yandan da kusursuz ve dakik kayıtların tutulduğunu bilmek hoşuna gitmişti. Şiddet ve katliamlar büyük adamları yok edebilir, kentleri sallayabilir, Hıristiyanlığın temellerini sarsabilirdi. Bildiğimiz uygarlıkların bile sonu gelebilirdi. Ama birileri daima kayıt düşmeye devam edecekti.

Kitaplar iade edilip gecikme ücreti gönülsüzce de olsa ödendikten sonra Niccolo daha önce hiç ayak basmadığı, hızlı günlerden kalma dostlarına rastlama ihtimalinin bulunmadığı sakin bir meyhaneye girdi. Düşünme eylemini bir sürahi dolusu ev yapımı sert şarap eşliğinde yapacaktı. Bu iş için daha şık bir yere gidebilmeyi isterdi ama kitaplara uygulanan gecikme cezaları neredeyse kısıtlı bütçesinin dibine darı ekmişti. Bir süre şapkasıyla oynadı. Oturduğu masanın yüzeyi-

ne kazınmış resimli küfür edebiyatı örneklerini deşifre etmeye çalıştı. Başındaki zonklamanın geçmesi için biraz daha şarap ısmarladı.

Niccolo peygamberin yaşamının son gecesinde ona gitmişti ama ondan hiçbir dehşet verici beyan, can alıcı itiraf çıkmamıştı. Yalnızca belirsizlik, kuşku ve bir emir. Ağzından çıkan tek kayda değer cümle, "Benim görevimi sen devam ettir," olmuş, Niccolo'nun yüzüne bakmadan, adeta fısıltıyla, mırıldanır gibi konuşmuştu.

Çabalarının sonuçsuz kaldığını, yenildiğini kabul ediyordu. Yeryüzünde Tanrı'nın Evi'ni kuramamıştı. "Belki de Tanrı'nın Evi cennette kalsa daha iyi olur," diyerek gülümsemişti. "Belki insanoğlu buna henüz hazır değil. Ama senin ve benim gibiler onlara soyguncu ve şeytanlardan oluşmuş bir yönetimden çok daha iyisini verebilmeli."

"Benim gibi mi? Benimle ne ilgisi var?"

"Başka kim olabilir? Peşimden gelen o coşkun kalabalık mı? İnançları derin ama dünyayı anlayacak, bir şey yapacak yetenekte değiller."

Peygamber devam etti. "Bak, San Marco'da beni ziyarete geldiğin o ilk günü hatırlıyorum. Devlet yönetimine ilişkin yeni bir planım olduğundan söz ettiğimde gözlerinin nasıl parlayıverdiği hâlâ gözümün önünde. Heyecanın, fikirlerini açıklarkenki o tutkulu halin, sesindeki inanmışlık, bütün bunlar çok ama çok ender bulunan niteliklerdir Niccolo Machiavelli, özellikle de halkı ve devleti yönetmeye kalkanlar arasında... İnan bana, bunları bilerek söylüyorum," dedi hüzünle.

"Bana gelen onca insan arasında bir sen kaldın aklımda. Çünkü hiçbir talebin yoktu. Herkes benden bir şey istiyordu; güç, zenginlik, intikam, hatta günahlarından arınma. Bir sen hiçbir şey istemedin. Konuşmak, çalışmak ve hayal kurmak sana yetiyordu. Bir kente böyle birinin hizmet vermesinden daha güzel ne olabilir?

"Sen sadece kendini düşünen insanlardan değilsin Niccolo, günah işlemiş olsan da—ki bundan eminim—bir saflığın var, bir niyet temizliği... Belki sözüme güleceksin, ama sen bana benziyorsun. Sen sonunda benim beceremediğimi gerçekleştireceksin. Senin için başka yol yok. Belki çok daha bilgece davranacaksın. Benimkiler sonuç vermedi ama belki senin gayretlerin başarıyı getirecek."

Niccolo itiraz ettiğini ve Floransa'yı terk etmeye hazırlandığını söylediğini hatırladı. İnsanoğlunun aptallıklarını ve gaddarlıklarını gidip bir başka diyarda, aralarına hiç karışmadan izleyecekti.

Keşiş kıs kıs gülüp kendi kendine konuşur gibi mırıldanmıştı. "Ben de manastıra girdiğimde dünyadan elimi eteğimi çektiğini düşünüyordum. Ama Tanrı'nın eli beni vaaz vereyim diye geri yolladı."

"Tanrı seni yarı yolda bıraktı, öyle değil mi?" dedi Niccolo sesindeki acıyı gizleyemeden.

"Tanrı beni yarı yolda bırakmadı," diye karşılık verdi Savonarola. "Onu ben yarı yolda bıraktım. Onun buradaki işlerini yapma konusunda başarısız oldum. Ama kendimce çaba gösterdim. Belki yanlış yoldan gittim. Sen farklı bir yol bulabilirsin. Daha iyi bir yol."

Niccolo keşişin sırtına giydirmeye çalıştığı cübbeye ve ona yüklemek istediği sorumluluğa şiddetle karşı çıktı. Savonarola kulak asmadan inatla sözlerini sürdürdü. "Uzun ve zor bir savaşa gireceksin. Sonuçta benden kötüsünü yapamazsın. Hiç değilse benim nerede hata yaptığımı biliyorsun."

Başını kaldırıp Niccolo'nun gözlerinin içine baktı. Alçalıp yükselen oynak ses tonu değişmiş, yüzüne insanı ürküten bir kararlılık oturmuştu. "Gün gelecek, kentinin kurtarıcısı olarak göreceksin kendini. Laik bir kurtarıcı, ama sonuç olarak, kurtarıcı. Omuzlarında taşıdığın görevden, sorumluluktan, hatta suçtan bile kaçmayacaksın. Sen benden çok daha beter işler de yapabilirsin. Barbarlar kapılara dayandığında, işine öyle geliyorsa, başka çıkar yolun yoksa, onları buyur etmekte tereddüt etmeyebilirsin... Hepsini biliyorum ben." Bunları söylerken zorlandığı için hafifçe titriyordu.

Niccolo huzursuz oldu. "Bir önsezi mi bu?" diye sordu şaşırarak.

"Biliyorum dedim ya," diye tekrarladı peygamber ihtiyatla. "Bunları nasıl bildiğim senin üstüne vazife değil."

Niccolo gölgelere gömülü meyhanede, önünde üçüncü şarap maşrapası, geçmişe dalıp gitmişti. İşin ilginç yanı, inandırılmayı beklediğini hissediyor, keşişe kendisini bunlara inandırması için adeta yalvardığını fark ediyordu. O kıvılcımlı gözler önünde küçülmek, onlarda hep gördüğü o vahşi, tartışmasız katiyet karşısında korkuyla diz çökmek istiyordu. Ama o gece uykuya yenik düşmeden hemen önce Savonarola'nın bulanık yeşil gözlerine son bir kez baktığında orada yalnızca kuşku ve korku görmüştü. Peygamberin son sözleri hâlâ kulaklarında çınlıyordu. "Benim bıraktığımı sen sürdüreceksin Niccolo, yapmaya çalıştığımı. Kabul mü? Kabul mü?"

"Evet, kabul mü?" Niccolo birden birinin onunla konuşmakta olduğunu fark edip gerçeğe döndü. Ses hayal ürünü değildi. Başını hafifçe kaldırdığında kahverengiler içinde bir Fransisken rahibin geniş beliyle manzarasını tamamen örtmüş olduğunu gördü.

"Eksi bir dostla bir kadeh şarap paylaşır mısın diye sorup duruyorum be adam. Hı, ne diyorsun? Kabul mü?"

"Pagolo!" Hayır, yanılmıyordu. Biraz yaşlanmıştı, daha da kilo almıştı ama karşısındaki Pagolo idi!... İki eski arkadaş sevinçle kucaklaştılar. Birbirlerini yanaklarından öperek sırtlarına şaplak indirdiler.

"Pagolo, Pagolo, ne zaman döndün? Ne zamandır Floransa'dasın? Neden beni aramadın?"

"Önce şarap, sonra laf," dedi tombul keşiş. Ortalıkta görünmeyen meyhanecinin dikkatini çekmek için yumruğunu masaya indirdi. Gelen şarabından susuzluğunu bastırmak için koca bir yudum aldıktan sonra arkadaşına çıkıştı. "Üç gündür seni arıyorum. Hiç evde oturmaz mısın sen? Bildik yerlere uğradım. Seni gören yoktu. Sonunda bu tozlu, iç karartıcı yerde sıskan çıkmış, moralsiz ve sağlıksız buldum seni. Söylesene Niccolo, ne işler çeviriyorsun sen?"

"Meşguldüm," dedi Niccolo ayrıntı vermeden. "Ufak tefek işler işte." Pagolo tatmin olmadığından arkadaşını soru yağmuruna tuttu. Görüşmeyeli sekiz yıl olmuştu. Bu süre içinde Roma'dan pek dışarı çıkmamış olan Pagolo haber ve dedikoduya susamıştı.

Niccolo arkadaşının bu ihtiyacını gidermek için evlilikler, doğumlar, aldatmalar, kaçırma olayları, kavgalar, tutuklamalar ve hapse düşenler gibi birçok konuda ona bolca malzeme sundu. Bunu yaparken de son günlerde pençesine düştüğü moralsizlikten sıyrıldığını fark etti. Pagolo'nun sıcaklığı ve esprileri bulaşıcıydı. Niccolo'nun yalnızlık duygusu uçup gitmiş, keyfi yerine gelmişti.

Sohbet samimi bir havada daldan dala sürüp gitti. Havayı aniden bozan Pagolo oldu. Arkadaşına doğru eğilerek alçak sesle, "Geçenlerde... şu azizi yakarlarken... sen de oradaydın değil mi?" diye sordu.

Bir süre kimseden ses çıkmadı.

Pagolo aralarında kalacağını belirtmek istercesine alçak sesle devam etti. "Belki tamamen benim uydurmamdır, ama bana aranızda bir alış veriş gerçekleşti gibi geldi. Yanılıyor muyum? Peygamber onca insanın içinde neden gözlerini sana dikmişti, söylesene! Dindarlıkla hiç işi gücü olmayan birine! Kuşku ve inançsızlığın veliaht prensine!"

Niccolo geçiştirmeye çalıştıysa da, Pagolo ille açıklama bekliyordu.

"Tamam," diye kestirip attı Niccolo. "Çok merak ediyorsan söyleyeyim, ben onun evlilik dışı çocuğuyum!"

Pagolo bir kahkaha patlattı. "Saklıyorsun değil mi pis herif? Oysa ben burada meraktan cayır cayır yanıyorum."

"Bak Pagolo, bu eğer açıklayabileceğim bir şey olsaydı, tek anlatacağım kişi sen olurdun." Son derece ciddi bir hali vardı. "Anlamaya çalış, bu bir sır. Başkasına anlatmaya hakkım yok."

Pagolo oflayıp pufladı, hafiften uzamış sakal kıllarını çekiştirdi. Büyük bir hayal kırıklığı yaşadığı yüzünden belli oluyordu. Sonra hassas bir noktaya dokunduğunu anlayıp gerçek bir dosta yakışır bir biçimde, diplomatça geri adım attı. Meyhaneciden şarap isteyip konuyu değiştirdi. "O halde ben sana Roma'yı anlatayım. Ebedi Kent'ten müthiş haberler vereyim, ister misin?"

Niccolo memnuniyetle kabul etti. Ancak kendini Pagolo'nun sansürsüz hikâyelerine kaptırmadan önce bir an neden keşişin gayrimeşru oğlu olduğu şeklinde bir palavra atmış olduğunu düşündü. Huzursuz olmuştu. Şaka olduğu aşikârdı. Ama bir an için, bir bakıma çok da doğru söylemiş olabileceğini düşünmeden edemedi.

"Bu Papa var ya bu Papa," dedi Pagolo. "Bu Papa Alexander kesinlikle tam bir İsa ve kilise düşmanı. Fra Girolamo denen o aziz insan bu konuda tamamen haklıydı."

"Demek işi iyice azıttı," dedi Niccolo.

"Hem de nasıl!" dedi Pagolo. "Öncekilerden tek farkı, sefahati aşırıya vardırmış olması. Papa'nın metresi varmış yokmuş kimseyi ilgilendirmez elbette ama yalnızca bir tane değil ki, kaç tane var. Çocuk desen, onun da sürüsüne bereket."

"Kaç çocuk?" diye sözünü kesti Niccolo.

"Tanımış olduğu ve adeta taptığı yedi çocuğu var. Her fırsatta bunları halkın gözüne sokuyor."

"Her sevgi dolu baba aynı şeyi yapmaz mı?"

Pagolo güldü. "Çocuklara düşkünlük konusunda Papa Alexander'ın baba sevgisi sınırlarını aştığı iddia ediliyor. Söylenti tabii." Gözleri imalı bir ışıkla parlıyordu.

"Söylentinin aslı yok muymuş?" diye atıldı Niccolo.

Pagolo çok şey bilen "içeriden biri" edasıyla kaşlarını kaldırarak, "Kim bilir," dedi ihtiyatla. Heyecanı artırmak için biraz bekledi, sonra devam etti. "Papa'nın en sevdiği oğlu Juan'ın ölümü spekülasyonlara neden oldu. Geçen sene onu Tiber nehrinden çıkardıklarında, henüz yirmi bir yaşında olan Juan'ın cesedinde dokuz bıçak darbesi vardı. Papa'nın, 'kul avcısı' balıkçı Aziz Peter'in halefi olarak, kendi oğlunu nehirden çıkardığı dilden dile dolaştı."

Niccolo, kendi anlattıklarını pek beğenen Pagolo'ya, "Kim öldürmüş?" diye sordu.

"Ölen Gandialı Juan aslında rezilin tekiydi. Roma halkının yarısının onu öldürmek için nedenleri vardı. Ayyaşın, kumarbazın, hovarda-

nın biriydi. Karısını ihmal eder, su gibi para harcardı. Günahı boynuna ama geceleri dolaşıp kedileri, köpekleri katlettiği söylenirdi."

"Ne hoş bir merak."

"Kendi de pek hoş biriydi zaten. Nasıl ince ruhlu, bilsen. Söylediklerine göre sağlıksız Roma havası ellerinin güzelliğini bozar diye eldivensiz sokağa çıkmazmış. Ellerine çok düşkünmüş kısacası.

"Juan annesinin villasında kaldığı bir gece sırra kadem basmış. Yanında bir refakatçi ve de bir maskeli adam varmış. O maskeli adamın sonradan çok lafı oldu ve akşam yemeğe geldiği söylendi. Bir önceki ay her gün Juan'ı ziyaret ettiği dillerde dolaştı.

"Her neyse; ertesi sabah refakatçi ölü bulunmuş. Juan'ın atı, eyeri ve diğer donanımlarıyla hırpalanmış halde geri dönmüş ama sahibinden eser yokmuş. Papa delirmek üzereymiş. Altı gün sonra ortaya Dalmaçyalı bir oduncu çıkıp o geceye ilişkin bir hikâye anlatmış. Gandialı, Juan'ın Tiber yakınlarında kaybolduğu gece Slavlar'ın San Girolamo Kilisesi'nin arkasındaki odunlarının başında bekçilik yapıyormuş. Sabaha karşı üç sularında altın kılıçlı bir atlının iki yaya erkek refakatinde yaklaştığını görmüş. Beyaz atın terkisinde bir ceset varmış. Atlının bir işareti üstüne yaya refakatçiler cesedi indirip nehre atmışlar. Ölünün pelerini suya serilip kalmış. Batsın diye taş bağlamak zorunda kalmışlar.

"Gandialı Juan'ın şişmiş cesedini oduncunun tarif ettiği noktanın daha aşağısında, kanalizasyonun nehre boşaldığı yerde bir boruya asılı bulmuşlar. Elleri bağlıymış ama eldivenleri hâlâ duruyormuş. Kaması kınına sokuluymuş. İçinde otuz duka olan para kesesi de üstündeymiş.

"Acısından aklı başından giden Papa oduncunun üstüne atılıp adamı sarsmaya başlamış. Sanki olanların suçlusu oymuş gibi. 'Ne diye daha önce fark etmedin?' diye feryat ediyormuş.

"Oduncu 'Ben ne bileyim,' demiş. Oradan nehre atılan yüzlerce ceset gördüğünü, kimsenin umurunda bile olmadığını söylemiş."

"Peki maskeli adam kimmiş?"

"Ben de tam ona geliyordum," dedi Pagolo. "Birçok ihtimal var. En kuvvetli aday Papa'nın damadı Ascanio Sforza."

"Neden o?"

"Eski damadı demem daha uygun olur. Papa'nın kızından kısa süre önce boşandı. Daha doğrusu buna boşanma değil de evlilik feshi deniyor, senin anlayacağın."

"Baban Papa'ysa böylesi daha hızlı ve ucuz olur elbet," dedi Niccolo alayla.

Pagolo bu konuda tartışmaya girmedi. "Gandialı Juan'ın, kız kardeşiyle arasındaki ensest ilişki yüzünden öldürüldüğü söyleniyor."

Niccolo şoktaydı. "Nasıl? Doğru mu duydum ben? Yani Papa'nın kızının kocası, Papa'nın oğlunu, Papa'nın kızı olan kız kardeşiyle yatıyor diye mi öldürdü?"

"Tam üstüne bastın. Ama bu daha başlangıç. Bir başka söylentiye göre de Papa'nın diğer oğlu, kız kardeşiyle yatıyor diye Juan'ı kıskançlıktan öldürmüş."

"Yani iki erkek kardeşin kız kardeşleriyle ilişkileri mi varmış?"

"Dahası var. Bir başka dedikoduya göre de, bu ensest ilişki yüzünden oğlunun ölüm emrini Papa vermiş."

"Bak burada namusluca bir davranış görmekteyiz," diye fikir yürüttü Niccolo alayla.

"Sen öyle san," dedi Pagolo. "Papa bunu kıskançlıktan yapmış. Çünkü Papa da kızıyla yatıyormuş."

"Vah zavallı İtalya," diye feryat etti Niccolo yalancıktan. "O halde duyduklarım doğru. Tek bir kadın, Papa'nın hem kızı, hem karısı, hem de gelini! Kendisi Roma'nın en büyük fahişesi olmalı. Fra Girolamo haklıymış. Papa'nın dinle falan ilgisi yok. Kilise onun elinde ne hallere düşmüş."

"Perişan hallere düştüğü doğrudur," diye onayladı Pagolo.

"Peki gerçek neymiş Pagolo? Kıskanç koca mı, kıskanç erkek kardeş mi, yoksa kıskanç baba mı?"

"Gerçek mi? Bunu kim bilebilir ki?" diye omuz silkti Pagolo. "Dil bu, söyler. Papa'nın çok düşmanı var, hem de pek çok. Romalılar ondan nefret ediyor. Bu dedikoduların ardında Roma'nın birçok güçlü ailesi olabilir. İsa korusun! Belki de suikastın arkasında onlar vardır. Kim bilir?"

"Demek Romalılar Papa'yı desteklemiyor?" diye sordu Niccolo.

"Kesinlikle hayır. Hepsi Papa'dan nefret ediyor. Onun seçildiği ilan edildiğinde derhal memnuniyetsizlik ifadesi olarak yeni sarayını talan ettiler."

"Oğlunu öldürdüğü için mi, yoksa kızıyla yattığı için mi nefret ediyorlar?" diye işi şakaya vurdu Niccolo.

"Hiç de öyle yüce bir anlamı olmasa gerek," dedi Pagolo. "Romalının ahlak kapasitesi felaket düşüktür. Kızı gibi oğullarıyla da yatabilirdi. Bunu ölmüş oğluyla da yapabilirdi ve kimsenin kılı kıpırdamazdı. Ondan nefret etmelerinin nedeni hem İspanyol, hem de çok varlıklı oluşu."

Pagolo, Papa ile ilgili açıklamalarını derinleştirdi: "Zenginler ve güçlüler ondan nefret ediyorlar çünkü onun kendilerine ait olanı, yani Roma'nın varlıklarını ve iktidarını gasp ettiği fikrindeler. Papa onları susturmuş. Bunu pek güzel başarmış. Zayıf ve yoksullar ise sırf İspanyol diye ondan nefret ediyorlar. Onlar Vatikan'da dönen finans, devlet idaresi ve din işlerinin gizemlerini anlamadıklarından, yabancı düşmanlığı, bağnazlık ve milliyetçilik söylemlerine yönleniyor—ya da yönlendiriliyorlar."

"Yaralı ulusal gurur!" diye kestirip attı Niccolo.

"Unutma, bir de yaralı keseler var," diye ekledi Pagolo. "Papalığı para zoruyla aldığından beri ona içerlemekteler."

"Anlamıyorum, herkes de bu papalığı parayla satın alıyor," dedi Niccolo. "Alexander'den önce İnnocent, ondan önce de Sixtus aynı şeyi yapmış."

"Elbette parayla satın alıyorlar. Konu o değil," dedi Pagolo. "İtiraz ettikleri, nasıl o kadar çok parayı ödediği. Herkesi safdışı bıraktı, piyasayı darmaduman etti, düşünsene iki yüz bin dukayı aşan bir meblağ bu!"

Niccolo böylesine krallara layık—tabii bu durumda papalığa layık—bir meblağı duyar duymaz ıslığı koyuverdi.

"Papa seçildikten bu yana kırk üç yeni kardinal atadı. Bu ne büyük gelir kapısıdır bilir misin? Her atamanın fiyatı yirmi beş bin dukadan fazladır. Daha da beteri Papa'nın papalık meclisine atadığı kardinallerin hemen hepsi İspanyol. Oğluna bile kırmızı şapka yani kardinallik verdiği söyleniyor."

"Ölene mi?"

"Hayır, diğerine. Hayatta olana."

"Kız kardeşiyle yatıyor ya da yatmıyor olsa bile; öyle mi?"

"Aynen," dedi Pagolo. "Ama para kazandıran yalnızca kırmızı şapka satışı değil ki. Papa Vatikan'ı bir para makinesine çevirdi. Papalık maliyesinde başkan yardımcısıyken bayağı tecrübe edinmiş ve orayı tövbe, kilise affı, günahların bağışlanması gibi işlere bakan bir simsarlık bürosu haline getirmişti. Birkaç bin dukaya ölüm cezasını iptal ettirebiliyordun. Her şey satılıktı, bütün mevkiler, hiç de kazançlı bir iş sayılmasa da Vatikan'ın kütüphanecisi bile yerini koruyabilmek için para ödemek zorundaydı."

"Kütüphanecininki belki de sandığın kadar gelirsiz bir iş değildir," diye geçirdi içinden Niccolo. Hüzünle daha o sabah kitap gecikme cezalarına saydığı 25 florini düşündü.

Pagolo ahkâm keser havalarda, "Sonuca bağlamak gerekirse," diye devam etti, "Romalı soylular Alexander'dan hiç hoşnut değil, çünkü adam Tanrı'nın olanı Tanrıya sunmaya hiç zaman ayırmayıp, daha çok kendi hakkını yönetmekle uğraşıyor. İspanyol oluşu ve dışarıdan gelmesi kızgınlıkları büsbütün körüklüyor."

"İspanyol oluşunu bir övünç vesilesi saymıyordur herhalde."

"Sen öyle zannet. Tam aksine, Roma siyah gözlü, sakallı İspanyollarla dolup taşıyor. Katalanlar, Aragonlular, Mağribî kadın ve erkekler. Hepsi kibirle, hava atarak dolanıyorlar. İspanyol modası. Alexander, Papa seçildiğinde Roma'da daha önce benzeri görülmemiş bir kutlama yaptı. Bütün hizmetliler Türk sultanları gibi giyinmişlerdi. Zenci kadın ve erkekler çelenkler taşıyıp şarkılar söylüyorlardı. At arabaları, tepeden tırnağa yaldıza boyalı çıplak kız ve erkeklerden oluşmuş canlı heykeller taşıyorlardı. Bütün bu akıl almaz tören kafilesi nereye gidiyordu dersin? San Pietro Kilisesi'ne mi? Elbette ama her zamanki gibi ayin dinlemeye ve ilahi söylemeye değil. Alexander meydanda son derece ilginç ve İspanyollara özgü bir eğlence hazırlamıştı: Boğa güreşi!"

"Bravo!" diye bağırdı Niccolo. "Horoz döğüşü veya köpek döğüşünden çok daha heyecanlı doğrusu. Boğalar daha çok ses çıkarır. Bravo! Çok yaşa Cesare!"

"Bu horozların yada köpeklerin döğüşmesi gibi değil," diye açıkladı Pagolo. "Boğalar birbirleriyle kapışmıyorlar, geri zekâlı! İnsanlar boğayla dövüşüyor."

"Silahsız olarak mı?"

"Hayır, küçük kılıçları var. Bazı dövüşçüler de at sırtında oluyorlar. Genellikle boğayla birkaç kişi birden dövüşüyor."

Niccolo hayal kırıklığına uğramış gibi baktı. "Ama bu yiğitliğe sığmaz ki," dedi. "Yok, burada Floransa'da tutmaz o iş. Loncalar da razı olmazlar zaten. Lonca üyesi olmayanlar kamuya açık alanda boğa kesimi yapıyor! Asla olmaz!"

Niccolo boğa güreşiyle işi iyice abarttıklarını düşünmekle birlikte İspanyolların eğlence anlayışı ilgisini çekmişti: "Bu İspanyollar boğa kesimi ve ensest ilişkiden başka ne tür eğlenceleri seviyorlar?"

Pagolo bir an düşündü. "Bir keresinde Vatikan'ın avlusunda tuhaf bir gösteri yaptılar. Meydana atları doldurdular; kızışmış kısraklar ve aygırlar. Papa ve sarışın metresi de dahil olmak üzere bütün ailesi balkondan neşeyle bağıra çağıra manzarayı seyrediyorlardı. Manzara dediysem anla işte, aşağıda çiftleşen hayvanların görüntüsü."

Niccolo gülmekten yerlere serilmişti. Gözlerini silerek toparlandığında mağrur Roma'nın sonunda kendine yaraşır bir Papa bulduğunu itiraf etmek zorunda kaldı.

"Arması da ne biliyor musun? Pek uygun düşmüş. Altın zemin üstünde şahlanmış kırmızı bir boğa!"

"Çok yaşa Boğa! Çok yaşa Papa!" diye bağırdı Niccolo kupasını kaldırarak. Pagolo ve birçok müşteri de onlara katıldı.

Bir tur içildikten sonra Niccolo sordu. "Burada kulağımıza bir şeyler çalındı Pagolo. Tabii hepsi Floransa dedikodusundan veya karalamasından ibaret olabilir ama Papa'nın birini kendi elleriyle öldürdüğü söyleniyor."

Pagolo biraz düşündü. "Hem evet, hem hayır," dedi sonunda. "Söylenti tamamen doğru değil. Papa VI. Alexander olarak kimseyi öldürmedi. Ama papa seçilmeden önce başından bir olay geçmiş.

"Şimdi onu suçlayan yok. Delikanlılık, ateşli İspanyol doğası deyip geçiyorlar. Dahası bıçakladığı adamın 'düşük seviyeli' biri olduğu söyleniyor. Sonuçta soruna cevap olarak şunu söylemek mümkün: Evet, Valensiyalı genç bir adamken, henüz adı yalnızca Roderigo Borgia'yken birini öldürdüğü doğru sanırım."

Pagolo bir kez o küfürlü kâfirli hikâyelerine başladı mı dinlemeye doyum olmazdı. Artık iyice coşmuş olan tombalak rahibin çevresinde küçük bir çember oluşmuştu. Kupası boşaldıkça dolduruyorlardı. Hepsi de Hıristiyanlık âleminden ve Aziz Petrus'un Tahtı'ndan gelen son haberleri dinlemeye can atıyorlardı. Pagolo öyle rahat ve donanımlıydı, anlatılarına öyle ayrıntılar ekliyordu ki, kimse sözlerinin doğruluğundan şüphe etmiyordu. Kutsal Kent'teki rezillikler karşısında eğlenmekten çok dehşete kapılmış olan bir dinleyici, bu tür günahları işleyenlerin Hıristiyan olamayacağını açıkça beyan etti.

"Siz öyle sanın," dedi Pagolo öfkeyle. "Hıristiyan olamaz öyle mi? Tam aksi. Roma'da Hıristiyanlığın bugünkü kadar inatla ve acımasızca savunulduğu hiç olmamıştı. Daha geçen hafta müthiş bir Hıristiyanlık gösterisine, Hıristiyanlık erdemlerinin kahramanca savunulmasına tanık oldum.

"La Cursetta adında bir kibar fahişe tutuklanmıştı. Hatırı sayılır bir fahişe olmakla birlikte anlaşılan rüşvet dağıtımlarını geciktirmişti. Onu bir Mağribîyle yaşadığı için tutukladılar. Güya adam kimliğini gizlemek için Cursetta'nın evinde kadın kılığında dolaşırmış." Pagolo susup soluk aldı.

"Ah, insan bu aralar Roma'da neler görüyor bir bilseniz! La Cursetta yanında Mağribîsiyle birlikte sokaklarda sürüklendi. Adamın elleri arkadan bağlıydı. Üstünde muhteşem bir siyah kadife kaftan vardı. Organlarını herkes görsün diye uzun etekleri belinde toplanmıştı.

"Bu şekilde bütün kentte dolaştırıldıktan sonra La Cursetta Hıristiyan geleneğine uygun olarak serbest bırakıldı, affedildi, bir daha günah işlememesi için uyarıldı. Aşağılık ırkının edepsiz bir temsilcisi sayılan adam onun kadar şanslı değildi. Eşeğe binmiş bir cellat tarafından yerlerde sürüklenerek Campo de Fiori Meydanı'na götürüldü. Celladın mızrağının ucunda, bir Hıristiyan kadınla ilişkiye girdiği söylenen bir Yahudi'nin testisleri asılıydı. Mağribî boğulup yakıldı. Dinimiz mensupları coşku içindeydi. İnanın bana, bu müthiş infaz Hıristiyanlık adına yapılmıştı."

Pagolo'nın ifadesindeki ince alayı anlayamayan birçok dinleyici başlarını sallayarak talihsiz Mağribînin acı sonuna sevindiklerini belli ettiler. Yorgun düşen, minnettar dinleyicisinin ikramlarından dolayı da bayağı sarhoşlayan Pagolo mutlu ve tatmin olmuş bir havada sustu. Bir süre sonra Niccolo ile baş başa kalmışlardı. Birden Pagolo'nun huzurlu yüzü aklına gelenlerle gölgelendi.

Masaya abanıp Niccolo'ya yaklaşmasını işaret etti. "Niccolo," diye başladı tereddütle. "Kırlarda ava çıktığımız o gün... gördüğümüz Yahudileri... ve onların başına gelenleri hatırlıyorsun değil mi?"

Pagolo'nun birden "o gün"ü hatırlatması Niccolo'yu şimşek gibi çarptı. "O gün"den bu yana geçen on yedi yıl içinde Pagolo ile o yaşadıklarını bir daha hiç açmamışlardı. Aralarında ayık ya da ayyaş o konuyu bir daha konuşmayacaklarına ilişkin sözsüz bir anlaşma var gibiydi. Ama Pagolo şimdi bilinmez bir nedenle o sessiz yemini bozuyordu.

Tombul keşiş hafifçe utanarak devam etti: "Kızı hatırlıyor musun? Aradan çok zaman geçti, yanılıyor olabilirim ama galiba o Roma'da. Sanırım oydu. Gördüm onu. Roma'da."

Sustu, sonra özür diler gibi kesik kesik konuştu. "Bir genelevde."

22

Amazon Kraliçesine Bir Elçi

NİCCOLO ÇILGINCA arzuladığı halde hemen Roma yollarına düşmedi. Bir ara aklından geçirdiği gibi işi sokaklarda serseriliğe de vurmadı. Pagolo ile yaptığı o sarsıcı sohbetin üstünden iki ay geçmişti. Bunaltan bir temmuz sabahı bin bir koku yayan daracık sokaklardan Signoria Meydanı'na doğru yürüyordu. Saçları kısacık kesilmiş, yenice tıraş olmuştu. Üstünde şık, özenli bir kıyafet vardı. Dar külot-pantolona ve delikanlılık çağının o göz alıcı yeleklerine veda etmişti. Artık o da Floransalı yurttaşların ağırbaşlılık dürüstlük ve saygınlık sembolü olan *lucco* giyiyordu. O sabah kılı kırk yararak giyinmişti. Kaftanla cübbe arası bol bir giysi olan elbisesinin uzun katlarını özene bezene düzeltmiş, yarı saydam yumuşacık siyah yün kumaşa istediği dökümü verebilmek için dakikalarca uğraşmıştı. Yaka kısmındaki bağları, kar beyazı keten gömleği siyah yünlü kumaşın hemen üstünden biraz görünecek şekilde, defalarca çözüp yeniden bağlamıştı.

Meydanı geçip Floransa'nın yönetildiği dev binaya doğru ilerlerken her zaman yaptığı gibi gene o heykelin önünde durdu. Cilalı bronz heykel sabah güneşinde ışıldıyordu. Donatello'nun eseri olan bu heykel bir zamanlar Lorenzo dé Medici'nin özel koleksiyonunun bir parçasıydı. Mediciler iktidardan düşürülüp sürülünce halk, heykeli ibret olsun diye buraya, kentin tam kalbine sürüklemişti. Bu, din kitaplarında adı geçen dul Judith'in hikâyesiydi. Kaldırdığı elinde bir kılıç, öbür elinde de zorba general Holofernes'in kesik başını tutuyordu. Devrimciler gelecekte de zorbalığa başvurmayı aklından geçirecek olanlara ders olsun diye heykelin alt kısmına bir de yazı koymuşlardı: "Halkın kurtuluşunun ifadesi olarak halk tarafından dikilmiştir, 1495".

Niccolo heykele her bakışında cesaret bulurdu. Sefahat merkezi Medici avlusunun nereden nereye geldiğini, tiranların iş başında olduğu günlerden bu yana ne çok şeyin değiştiğini düşününce dudaklarına bir gülümseme yayıldı. Onlar bu heykeldeki dolaylı anlatımın hiç mi hiç farkında olmamış, kendilerini Holofernes'in yerine koymak akılla-

rına bile gelmemişti. Oysa Niccolo, Savonarola'nın mistik cumhuriyetinin en kara günlerinde bile heykeli yeniden dirilişin ve bazen çok gaddarca tecelli etse de yılmaz halk iradesinin sembolü olarak görmüştü.

Ama heykel onun için çok daha başka anlamlar da taşıyordu. Tevrat'ın kadın kahramanlarından Judith... ve Giuditta! Yıllar öncesinin Yahudi kızı Giuditta, Niccolo'nun yaşamında var olmasa da hayalinde son derece tuhaf ve gizemli bir yer edinmişti. Niccolo zaman içinde kızı, kadınlarla ilişkisini simgeleyen rezillikler dizisinin karşıtı olarak görmeye başlamıştı. Kız ulaşılmaz, uzak, karanlık, gizemli ve diğerlerinden çok farklı olup Niccolo'ya yaşamın ve ölümün olanca kutsiyetiyle, ayrılmaz bir biçimde eklenmişti. Kız, onun büyük, mistik aşkıydı! Önce bu hayallere dalar, sonra da kendini zorlayarak gerçeğe dönerdi. Her şey bir çocuksu tutulmadan kaynaklanıyordu. Ama hepsi çoktan geçmişe gömülmüştü. Duyduğu bu özlem, büyük ölçüde o ara hayatından memnun olmayışından ileri geliyordu. Niccolo fantezileri ve bu tür kaçışları gayet iyi bilirdi. Ama gene de...

Niccolo içini çekti. Judith'in heykeli onu sessizce, ayıplayarak süzüyor gibiydi. Tek bildiği, kızın şimdi Roma'da bir genelevde şişko kardinallerin ve şehvet düşkünü sırım gibi kuzeyli piskoposların iştahına teslim olmuş bir halde çürüyüp gittiğiydi. İşte gene hayal gücü onu esir almaya başlıyordu. Silkinerek bu düşüncelerden uzaklaşmaya çalıştı. İşi onu bekliyordu. Heykelin önünden dimdik yürüyüp geçti. Soyguncular ve şeytanlar hükümetinde ona biçilen yeri almak üzere yönetim merkezi Signoria'nın merdivenlerini tırmandı.

Görünüşte, bunu ölmek üzere olan bir adama verdiği sözü tutmak için yapıyordu. Ama ta içinde bir yerlerde, bunu bir başka nedenle daha yaptığını biliyordu. Savonarola doğru söylemişti. Bunu, başka türlüsü elinden gelmediği için yapıyordu.

Niccolo "geçici bir süre" için olacağını kendine hatırlatarak işe başlama kararı verince dosdoğru babasına gitmişti. Babası çok okumuş tembel oğlunun nihayet bir baltaya sap olmak istediğini duyunca sevinçten havalara uçmuştu. Bernardo'nun çabaları, ailenin bağlantıları ve dostu Biagio Buonacorsi'nin aracılığı sayesinde Niccolo, İkinci Kançılarya'daki boş sekreterlik pozisyonu için başvuru yapmıştı. Sonunda adaylar arasından seçilmeyi başarmış, yönetimin onayından geçmiş, tabii bütün bunlar için mütevazı ancak yeterli bir miktar paranın el değiştirmesi gerekmişti.

Niccolo Machiavelli çalışma hayatına başladığı ilk gün Signoria'nın merdivenlerini tırmandığında otuz yaşındaydı. O iç karartıcı, korkutu-

cu binanın derinliklerinde kaybolmadan önce son düşündüğü, İsa'nın da Hizmet'ine başlamak için otuzuna kadar beklediği oldu. Bu düşünceyle gülümsedi.

Niccolo'nun görev yaptığı İkinci Kançılarya, on üyeli olduğu için "On" adıyla da tanımlanan Floransa On'lu Savaş Konseyi'nin, temel olarak dışişleri ve askeri savunma işlerini yürüten idari koluydu. Signora'nın doğrudan emrinde olan Birinci Kançılarya daha geniş yetkilere sahipti ama uygulamada iki bölüm birlikte çalışıyor, sınırlar birbirine karışabiliyordu. Niccolo'nun ilk günlerde yaptığı iş yazışmalardan ibaretti. Elçilere, ticari temsilcilere, delegelere, generallere, tüccarlara ve casuslara sürekli mektup yazıyordu. Ağırlıklı olarak Latince ve Floransa İtalyancası kullanıyordu ama sonradan gerektiğinde şifreli mektuplar da yazmaya başlayacaktı.

Çalışma mekânı geniş ve havadardı. Yerden tavana yükselen pencereler içeriyi ışığa boğuyordu. Böylece, neredeyse küçük bir ordu oluşturan yazıcı takımı gözlerini aşırı yormadan ve masraflı olan gaz lambası kullanmadan çalışabiliyorlardı. İlk iş gününde Niccolo'ya bazı mektuplar verildi ve her birine ne cevap yazacağı kısaca anlatıldı. Ötesi ona kalıyordu. İlk resmi belgeyi hazırladıktan sonra altına Latince olarak gösterişli bir imza koydu:

Nicholas Maclavellus
Segretarius

Böylesi belgeye daha bir resmiyet kazandırıyordu.

İkinci Kançılarya her zaman ana baba günü olurdu. Floransa'nın dış dünya ile olan bütün işleri buradan geçerdi. Müthiş bir tempo vardı. Niccolo kısa sürede bu akışa kendini kaptırdı. İşini büyük bir adanmışlıkla, canla başla yapıyordu. Bazen sızlayan vicdanı onu nasıl bir devlete hizmet etmekte olduğunu düşünmeye zorluyordu. Bütünüyle beğendiği bir yönetim şekli değildi ama bir cumhuriyet iktidarıydı. Ortalıkta Medici ailesinden de, tiranlardan da eser yoktu. Kendi ve kendi gibilerin sayesinde her şeyin iyiye gideceğini, işlerin düzeleceğini düşünüp teselli buldu. Bu noktada hayal gücünü özgür bırakan Niccolo gibi birinin zihninde bin bir düşün uyanması doğaldı. Niccolo bu düşlerde kendini kadim Roma İmparatorluğu'nun zaferlerini yeniden yaşatacak bir cumhuriyetin yılmaz, yozlaşmaz bir hizmetkârı olarak görüyordu. Evet, Niccolo için işler iyi gidiyordu. Marcello Virgilio Adriani olmasa, belki de İkinci Kançılarya'da keyifle çalışmayı sürdürecekti.

İkinci Kançılarya'nın başı Marcello Virgilio aynı zamanda edebiyat öğretmeniydi. Hatipliğine çok güvenirdi. Kendini Eski Ekol'ün bir üyesi ilan etmişti. Kendini beğenmiş Marcello Virgilio, Niccolo'dan beş yaş büyük olmasına rağmen aralarında yüz yıllık bir zaman farkı var gibiydi. Marcello Virgilio, Niccolo'nun çalışmasından memnundu ama herkese yaptığı gibi bilim ve eğitim gibi konularında ille onu da etkisi altında bırakmak istiyordu.

"Bunu sen yazdın değil mi Machiavelli? Yanılmıyorum sanırım." Niccolo derin düşüncelere dalmış olduğundan adamın geldiğini fark etmemişti. Marcello elinde bir mektup o koca boyuyla masasının başında dikilmiş duruyordu. Niccolo belgenin kendisinden çıktığını doğruladı. "Ne oldu, bir hata mı var?"

"Hata değil," dedi Mercello Virgilio dudaklarını büzerek. "Tam olarak hata sayılmaz desek daha doğru. Beceriksizce diyecek kadar ileri gitmeyeceğim, ama zarif olmamış diyeyim." Hitabet ustası sözcüklerini tartarak kullanıyordu. Geniş alnı derin düşünceler içinde olduğunu açığa vurur gibi kırıştı.

"Şu satır," dedi aksi bir öğretmen edasıyla. "Şunu yüksek sesle okur musun?" Niccolo adamın dediğini yaptı. Bu girişteki "çok saygıdeğer, çok sayın, vb..." türünde hitapları içeren ilk cümleydi. Kançılaryada kaleme alınan iki tip mektup vardı: Genellikle İtalyanca yazılan önemli talimat mektupları ve Latince mektuplar. İkinci grupta genellikle devletin bir bakanını ya da ticaret erbabını yağlamak için yazılan içerikten yoksun, ahenkli, övücü sözcük ve terimlerin arka arkaya sıralandığı mektuplar yer alırdı. Bu konularda kılı kırk yaran Marcello Virgilio'nun dikkatini çeken bu mektup, ikinci tipte bir mektuptu.

"Evet, bu cümledeki sorun neymiş?" Niccolo üstadın kendi sorusunu kendisinin cevaplamasını bekledi. Virgilio kaşlarını iyice çatarak, "Akmıyor," dedi. "Sözcükler dilin ucundan kayarak dökülmüyor. Neyi kastettiğimi anladın mı?"

Niccolo anladığını söyledi.

"Bak," dedi muhterem Kançılar, heyecanlanmış gibi yaparak, "Aynı şeyi bir de Yunanca dene. Ne demek istediğimi göreceksin. Yunancaya tam olarak çevrilemiyor ama çevirme gayretine girişirsen Latincende zayıflığın tam olarak nerede ortaya çıktığını anlarsın."

Niccolo, "Lanet herif, işte şimdi amacına ulaştı," diye geçirdi içinden. "Üzgünüm Üstat, ama benim Yunancam yok."

Marcello Virgilio şoka girmiş, midesi bulanmış ve de birinin köpeği az önce hatırlı bir konuğunun üstüne kusmuş gibi utanarak bak-

tı. "Sen Yunanca bilmiyor musun Machiavelli? Bundan hiç haberim yoktu. Yunancan yok ha! Oysa sen buranın en parlak, en gelecek vaat eden gençlerinden birisin. Keşke benim gibi sen de Akademi'de okusaydın. Orada Yunanca öğrenirdin. Sahi sırası gelmişken, sen nerede eğitim görmüştün?"

"Hocam, Üstat Matteo'dur."

"Matteo mu?" dedi ismi bulmak için hafızasının derinliklerini yoklayarak. "Matteo demek. O bu kentten sürülmemiş miydi? Dine hakaret gibi bir suçtandı galiba." Bu sözlere beli belirsiz bir ürperme eşlik etmişti. "Niye Yunancan olmadığı şimdi anlaşıldı Machiavelli. Neyse, önemli değil." Marcello Virgilio kusurlu mektubu bir kenara fırlatarak soylu yüz hatlarında oynaşan şaşkınlıkla karışık bir hüzünle çekip gitti. Amacına ulaşmıştı.

"Stronzo," diye homurdandı Niccolo. "Bok herif!"

Niccolo Yunancadan yoksun olmasına rağmen sonraki aylar içinde binlerce mektup yazdı. Bunların çoğu Floransa'nın Pisa'yla gönülsüz giriştiği sonu gelmez savaşla ilgiliydi. Floransa, çevresini saran Roma, Milano, Venedik gibi şehir devletleri tarafından tehdit edilmediği, Barbarların Alpler'den akın akın inmediği, en önemlisi de kendi kendisiyle dövüşmediği zamanlar, bütün mücadele enerjisini ve askeri cesaretini komşu Pisa'ya karşı kullanırdı.

Ekonomisi ticarete dayanan Floransa dünyanın her yeriyle iş yapıyordu ama kıyıdan uzakta, nehir üstünde kurulmuş, denize çıkışı olmayan bir kentti. Arno'nun denize döküldüğü yerde derin bir liman yer alıyordu. Burası deniz yoluyla geniş çaplı ticari yük taşımacılığına çok elverişliydi. Ama ne yazık ki, tam bu limanın bulunduğu yerde Pisa kenti yükseliyordu. Pisalılar da kendilerini savunmada en az Floransalılar kadar dirençliydiler. Anlaşmaları yırtıp atıyor, geçiş kurallarını iptal ediyor, sözleşmeleri feshediyor, sürekli artan para taleplerinde bulunuyor, kısacası Floransa'nın deniz yoluyla yaptığı ticareti bin bir numarayla kontrol etmeye, sınırlamaya ve işlemez hale getirmeye çalışıyordu.

Niccolo kançılaryada göreve başladığında Pisa savaşı yeniden en yoğun dönemine girmişti. Elinden geçen mektupların çoğu "Pisa Meseleleri"yle ilgiliydi. Pisa'yla, Floransa Cumhuriyeti adına bir paralı asker ordusu savaşıyordu. Bu ordu İtalya yarımadasına kesintisiz akıp duran sahipsiz askerlerden oluşuyordu: İspanyol, Fransız, Alman, İsviçreli asker kaçakları, mallarına el konulup sürülmüş, gidecek yeri olmayan ve savaştan başka iş bilmeyen İtalyan soyluları,

savaşçılıkları ve ganimet meraklarıyla tanınan Arnavut Stradiotları, zaman zaman az sayıda Mağribî ve elbetteki en alt kadroyu dolduran adi suçlular... Böyle bir orduda disiplin kurabilmek akıl almaz derecede zordu. Üstüne üstlük çeşitli sınıfların komutanları arasında yaygın olan kıskançlık ve rekabet durumu daha da güçleştiriyordu. Ordudaki bu düzensizlik göz önüne alındığında Pisa savaşında fazla bir başarı elde edilmeyişine şaşmamak gerekirdi. Pisa savaşının artan keşmekeşini hafifletmeye çalışmak, lojistik hizmet kanallarını açık tutmaya uğraşmak, birlikleri alanda hazır etmek, herkesin nabzına göre şerbet vermek ve komutanların birbirinin boğazına sarılmasını önlemek gibi bütün tatsız işler İkinci Kançılarya'da sekreter olan Niccolo Machiavelli'ye düşüyordu. Niccolo Pisa olayları konusunda hızla uzmanlaşıyordu.

Niccolo'ya ilk önemli görevinin haberini getiren kişi Biagio Buonacorsi oldu. Biagio da kançılaryada görevliydi. İki yıldır orada çalışıyor olmasına karşın üstlerinin gözüne girmeyi başaramamıştı. Biagio parlak işler çıkaramadığını itiraf ediyordu. Bunun nedeni yeteneksizlik ve beceriksizlik değil motivasyon eksikliğiydi.

Bir gün, "Niccolo! Sen bu tiksindirici mektup fabrikasından kurtuluyorsun," diyerek kançılaryaya daldı. Niccolo gene arapsaçı olmuş Pisa meseleleriyle ilgili döktürmekte olduğundan başını bile kaldırmadı. Biagio arkadaşının sırtına bir şaplak indirdi. "Duydun mu beni?"

"Şu anda seninle hiçbir yere gelecek halim yok Biagio," diye içini çekti. "Boşuna çeneni yorma. Komuta Vitelli'ye bir geçsin, o meseleyle ilgili işleri tamamlayayım, ondan sonra konuşuruz belki."

"Niccolo, dinlemiyorsun! Seni yolluyorlar. On'lar Konseyi! Sana diplomatlık görevi verildi!"

Niccolo duyduklarına inanmayarak arkadaşına baktı. Bu işte henüz bir yıllıktı. Üstelik amiri pozisyonundaki Marcello Virgilio'nun teveccühünü kazanmaktan çok eleştirilerine hedef olmuştu.

Biagio devam etti. "Marcello Virgilio hop oturup hop kalkıyor. Şahane bir durum. Bu konuda ona fikri sorulmadı. Emir On'lardan geldi! On'lu Savaş Konseyi'nden! Senin mektuplarını okuyorlarmış. Etkilenmişler! Seni Forli'ye gönderiyorlar!"

Bu müthiş haberi kutlamak gerekirdi. Biagio yorgunluk nedir bilmeyen muzaffer mektup yazarı Niccolo'yu bin bir güçlükle o gün izin kullanmaya ikna etti. Görev için On'lar Konseyi'nin karşısında çıkmadan önce Niccolo'nun sıkı bir bakımdan geçmesi yıkanıp tıraş olma-

sı, kendine çeki düzen vermesi gerekiyordu. Biagio arkadaşını doğruca hamama götürdü. Floransa hamamlarının sade ve süssüz bir ortamı vardı. Burası bir çılgınlık haline geldiği söylenen Roma hamamları türünde lüks zevk sarayları değildi. Floransa'da kadın ve erkeklerin banyo günleri farklıydı.

Ilık su dolu sığ havuzda iyice gevşeyen Niccolo mürekkep lekelerini çıkarmak için süngertaşıyla parmaklarını ovuyordu. Biagio ona, "Çok çalışıyorsun Niccolo!" diye çıkıştı. Zambak beyazı iki elini havaya kaldırarak, "Bak benimkilere," dedi. "Tertemiz. Lekesiz. Hadi bütün gün kançılaryada mürekkebe bulanarak didiniyorsun diyelim, akşamları ne yapıyorsun peki? Sana hiç rastlamıyorum. Dışarı çıkmıyorsun. Eğlenceyle hiç aran yok."

"Ben yeterince eğleniyorum Biagio. Kafamın içindeki sessiz arayışlar yetiyor bana."

Biagio bir kahkaha attı. "Kafanın içindeki sessiz arayışlar mı? Etinin yaygaracı arayışlarına ne oldu peki?"

Niccolo hiç ilgilenmiyormuş havalarda, "Zamanı var," dedi. "Evde bir konu üstünde çalışıyorum. Onu bitirmem gerek."

"Evde de mi çalışıyorsun? Gün boyu o mektup fabrikasında yaptıkların yetmiyor mu?"

"Elimde Livius'un *Roma Tarihi*'nin bir kopyası var. Makine baskısı. Floransa'daki ilk baskı."

"Sakın onu okuyacağını söyleme bana."

"İçindeki bütün yer isimlerinin dizinini hazırlıyorum."

"Aman ne harika!" dedi Biagio güldüğünü gizlemeden. "Latium, Tusculum, Lavinium, Ostia... Büyüleyici. Bitirince mutlaka bir kopya isterim. Okumak için sabırsızlanıyorum."

Niccolo süngertaşını arkadaşının kafasına fırlattı. "Babam onu benim için baskıdan almış. Dizini hazırlamam karşılığında kitabı bana verecekler."

"Eee, sonra?"

"Kitaptan Titus Livius'un *Roma Tarihi*'ni inceleyerek gerçek bir cumhuriyetin nasıl kurulduğunu ve hizmet verdiğimiz bu sefil, kırık dökük devleti kurtartmak için neler yapabileceğimizi öğreneceğim."

"Aman, Livius'un da, eski Romalıların da senin olsun Niccolo. Genç bir adamın ölmüşlerin ahbaplığından zevk alması hüzün verici."

Niccolo Machiavelli hiç de aynı fikirde değildi. "İtiraf et, geçmişte yaşamışlarla diyalog kurabilmek, bugün birçok çağdaşımızla konuşabilmekten çok daha kolay."

❀

Hamam faslından sonra Niccolo'nun kaliteli yaşama düşman olmadığını pek güzel kanıtlayan mükellef bir sofraya oturdular. Yemeğin ardından kançılaryaya geri döndüler. Pencerelerden, aşağıdaki meydanda süren kutlamaları rahatça seyretmek mümkündü. Signoria, keşmekeş halini almış olan Pisa savaşının toparlanması için ünlü *condottiere*—paralı askerlerin komutanı—Paolo Vitelli'yi iş başına getirmişti. Pisa'daki Floransa birliklerinin komutası Vitelli ve kardeşi Vitellozzo'ya veriliyordu. Müzakereler epeyce uzun sürmüş, bütün yazışmaların yükü Niccolo'nun omuzlarına binmişti. O gün halka açık bir törenle heybetli Vitelli ve kardeşi yemin ederek Floransa Cumhuriyeti adına komutayı devralacaklardı.

Niccolo son birkaç ay içinde komutana hitaben düzinelerle mektup yazdığı halde kendisiyle hiç karşılaşmamıştı. Aşağıda kurulmuş platformdakilere şöyle bir bakınca hangisinin o ünlü komutan olduğunu kolayca anladı. Vitelli zırhı ve askerce duruşuyla sahneyi paylaştığı yumuşak tavırlı devlet yetkilileri arasında hemen dikkati çekiyordu.

Biagio, "Marcello Virgilio denen o kibirli mahlûkun aşağıda ne işi var?" diye sordu.

Niccolo, "Bilmiyor musun," diye atıldı. "Seçkin amirimiz, Vitelli'nin onuruna konuşma yapmak üzere seçildi. Hatiplik yeteneğinden ötürü." Niccolo adamı hiç sevmemesine rağmen sert, içinden heykel gibi yüz hatlarıyla konuşmacı kürsüsüne yakıştığını itiraf etmek zorunda kaldı. Askeri zafer tablosu gibi duran Vitelli'nin yanında, Marcello Virgilio'nun Roma'nın azametli senatörlerinden hiç de aşağı kalır yanı yoktu. Birlikte canlı bir alegori, ideal askeri ve sivil erdemi sergileyen iki bölümlü bir çerçeve gibiydiler. Hiç değilse görüntüde.

Marcello Virgilio'nun sesi meydanı inletti. Sesinin müthiş bir gücü ve tınısı vardı. Signoria'nın üst katlarından birinde bulunan Niccolo ve Biagio onu rahatça duyabiliyorlardı. İkisi de iyi bir klasik dil eğitimi görmüş oldukları için konuşmayı anlamakta zorlanmıyorlardı. Ne var ki aşağıda meydanı dolduran tahsilsiz kalabalık için aynı şey söylenemezdi. Kimsenin tek kelime anladığı yoktu. Marcello Virgilio konuşmasını Latince yapmaktaydı.

Biagio kahkahayı bastı. "Ancak Marcello gibi biri bu kalabalığa Latince hitap edebilir. Salak!"

Niccolo büyük hatibin, komutan Vitelli'nin yiğitliğine ve ustalığına methiyeler düzmesini dinlemeye koyuldu. Konuşmacı yirmi dakika boyunca eski çağların büyük generallerini uzun uzun saydı ve modern

Horatius, modern Scipio, modern Camillus olarak nitelediği Vitelli'nin zaferlerini onların gücü ve başarılarıyla kıyasladı.

"Niccolo, buraya gel, bak ne göstereceğim," diye seslendi Biagio. Nutuktan sıkılıp büyük salonun karşı pencerelerine kaymış, oradan Signoria'nın iç avlusunu seyretmekteydi. Kapalı avluda Yönetim Konseyi'nin birçok muhterem üyesi, pahalı ama egzotik giyimli tuhaf görünüşlü bir adamla konuşuyorlardı. Adam bir masa etrafında telaşla koşturup duruyor, orada kurulu aletler üstünde birtakım düzeltmeler ve ayarlar yapıyordu. Görüldüğü kadarıyla güneşin pozisyonunu saptayıp yarattığı gölgelerin açılarını ölçüyordu.

"Sence ne tür bir büyücülük bu?" diye sordu Biagio.

Niccolo garip tablonun anlamını kavramakta gecikmedi. "Ah, bu o olmalı. Mektuplarında hep ondan söz ediyordu. Bu adam Vitelli'nin astroloğu sanırım." İki arkadaş merakla avluda olup biteni seyrederken "Vitello'nun astroloğu" git gide hareketlendi. Artık uçarcasına çalışıyordu adeta. Birden iki kolunu havaya kaldırdı, "Şimdi, şimdi, şimdi!" diye bağırıp avlunun kapısına koştu. Muhterem konsey üyeleri de telaşla onu izlediler.

Niccolo ve Biagio tekrar salonu geçip meydana bakan pencerelere seğirttiler. Aşağı baktıklarında çılgın astroloğun el kol sallayarak meydana dalış yaptığını gördüler. Vitelli onu hemen fark etti, kolunu kaldırdı ve daha önce kararlaştırılmış olan işareti verdi. Trampetler çaldı. En uygun an gelmişti. Bir saniye bile kaybedilmemeliydi. Konseyin temsilcisi gonfalonyer—sancaktar, yani baş yönetici—elindeki komuta asasını Vitelli'ye vermek üzere koştu. Tören birden sona erdi.

Ne yazık ki en uygun an, tam da Marcello Virgilio'nun özene bezene hazırladığı konuşmanın ortasına rastlamıştı. Adam öfkeden kuduruyordu. "Trajik," diye hıçkırdı kendi kendine. "Trajik." Önceliği elinden alınıp sözleri kesilmişti, oysa daha söyleyecek o kadar çok şeyi vardı ki. Henüz en güzel bölümlerine, Curtius'un, Marcus Attilius Regulus'un, Torquatus'un zaferlerine gelememişti bile.

Ertesi gün Niccolo, Forli yolundaydı. Floransalı bir diplomat olmanın prestijine parasal bir ödülün eşlik etmeyişi, kendisinde hafiften bir düş kırıklığı yaratmıştı. Kendi atıyla gitmesi, masrafları zaten hiçbir şeye yetmeyen 192 florinlik yıllık maaşından ödemesi istenmişti. Dönüşte harcama tutarını hazineden tahsil edebilecekti.

Niccolo itimatnamesini doğrudan On'lar Konseyi'nden almış, yaralı gururuyla yaşamaya çalışan amiri Marcello Virgilio da kendisine bir

mektup teslim etmişti. Niccolo büyük hatiple yüz yüze geldiğinde pişmiş kelle gibi sırıtmadan edememişti.

Konuya dönersek, Niccolo'nun görevi mektubu yerine ulaştırmak ve geri kalan sorunları sözel olarak halletmekti. Her gün Signoria'ya yazıp gelişmeleri bildirecekti.

Niccolo'nun görevi hassas bir denge hareketini gerektiriyordu. Forli'den bulabildiği kadar barut, güherçile ve cephane satın alma konusunda yetkilendirilmişti ama muhtemelen bir avuç bile koparamayacaktı. Ondan istenen, Forlili Kont Ottaviano'yu toplayabildiği kadar askerle Floransa birliklerine takviye olarak Pisa'ya gitmeye ikna etmekti. Gelgelelim bedel olarak konta 10.000 dukanın üstünde teklif etmesi yasaktı. Bu o kadar düşük bir fiyattı ki, kontun kabul edeceğini düşünmek hayal olurdu. Öte yandan, Forli'nin Papalık Devletleri'nin saldırısına maruz kalması halinde Ottaviano'ya destek sözü vermekte yetkili kılınmıştı ama On'lar Konseyi gerçekte böyle bir desteğin asla söz konusu olamayacağını Niccolo'ya kesin bir dille belirtmişlerdi. Niccolo durumu kafasında değerlendirdiğinde, bunun tam anlamıyla bir diplomasi egzersizi olacağını anlıyordu. İşin özeti şuydu: Misyonunun gerçek amacı stratejik bir konumda olan Forli'nin dostluğunu kazanıp ödün vermeden, kesin vaatlerde bulunmadan, en önemlisi de hiç para harcamadan işbirliği imkânı yaratmaktı. Görevin zorluğu yetmiyormuş gibi Niccolo'nun yüz yüze müzakerelerde deneyimsiz oluşu durumu büsbütün güçleştiriyordu. İşin en zor yanı ise, ilk diplomatik misyonunda Niccolo'nun muhatabının, Mordano kalesini cesaretle savunan Forli'nin amazonu Caterina Sforza oluşuydu.

Caterina Sforza, Papa'nın oğluyla evlenmiş, yedi aylık hamileyken kocasının uğruna savaşa girmişti. İlk iki kocası suikasta kurban gitmişlerdi. Caterina, Fransızlara yenilmiş, esir düşmüş, fidye karşılığı serbest bırakılmıştı. Üçüncü kez evlenmiş ancak bir yıl sonra üçüncü eşini de kaybetmişti. Otuz altı yaşında üç kez dul kalmış olan bir alay çocuk annesi Caterina şimdi küçük devletinin mutlak hükümdarıydı.

Niccolo, Forli'ye gelir gelmez itimatnamesini bu gözü pek kadına sundu. Amansız temmuz sıcağında serin olsun diye hafif esintili bir tepeye kurulmuş olan bir çadırda kabul edildi. Floransa Cumhuriyeti elçisi olarak takdim edildiğinde tarifsiz bir memnuniyet duydu.

Caterina Sforza elçiyi yumuşak bir gülümsemeyle, başını zarifçe yana eğerek karşıladı. "Kardeş Floransa'dan bize ne haberler getirdiniz bakalım?" dedi boğuk ama hoş bir sesle.

Niccolo sertçe, gergin bir tavırla selam verdi. Klasik giriş cümlelerini sayıp döktükten sonra kendisine Büyük Konsey'in Marcello Virgilio tarafından kaleme alınmış mektubunu uzattı. Kadının seri ve ustaca hareketlerle mühürleri ve kurdeleleri açışını izledi. Ellerinin üstü yara izleriyle doluydu.

"Lütfen oturun," dedi Caterina. "Ottaviano, hemen Floransa elçisine içecek bir şeyler ikram edin. Görmüyor musunuz, sıcaktan adamcağızın beti benzi atmış." Niccolo korku ve gerginlikten değil, sahiden de sıcaktan bayılacak hale geldiğini düşündü. Her ne sebepten olursa olsun sırtından aşağı süzülen terler onu fena halde gıdıklıyordu.

Yüksek arkalıklı, süslü yastıklı rahat koltuğa oturup kendine kayıtsız, vakur bir hava verdi. Huzursuz görünmemeye, ellerini kucağında oynatmamaya gayret ediyordu. Birkaç dakika sonra yanı başındaki sehpaya bir sürahi beyaz şarapla son derece zarif bir şarap kupası kondu. Amazon mektubu incelerken Niccolo ellerini kullanacak bir fırsat çıkmasına sevinmişti. Şaraptan aldığı ilk yudum onu şaşkına çevirdi. Damağını bir anda soğutan çok lezzetli bir sek şaraptı. Bu korkunç sıcakta şarabı o soğuklukta nerede muhafaza ettiklerini çok merak etti.

Caterina, Floransa Kançılaryası'nın mektubunu okurken Niccolo herkese kök söktüren savaşçı kadını incelemeye koyuldu. Sarı saçları gevşek bir biçimde tepede toplanmış, aradan sıyrılan birkaç lüle aşağı sarkmıştı. Ustaca yapılmış makyaj beyaz yanaklarına belli belirsiz bir renk vermiş, acımasız ve sert bakışlarını yumuşatmıştı. Ne var ki pudra katının sona erdiği boyun civarında küçük birtakım pürüzler, ince yılan şekilli yara izleri Niccolo'nun gözünden kaçmadı.

Caterina'nın mağrur ya da tehditkâr bir tavrı yoktu ama dik bir duruşu vardı. Koltuğunda otururken beş yıl önce surların tepesinde mahrem yerlerini Fransa Kralı VIII. Charles'ın adeta suratına çarpan o kadından eser yoktu. Her büyük general gibi o da savaşın sertliklerini meydanlarda bırakıp gerektiğinde kibar ve ince bir tavır sergilemeyi bilenlerdendi. O gün etekleri bileklerine kadar iniyordu.

Niccolo tam kadının karşısında gevşemeye başlarken Caterina acımasız bir bakışla onu süzdü. "Bunu siz mi yazdınız?" diye sordu hiç de kadınsı olmayan bir sesle.

Niccolo, "Hayır," diye yutkundu.

"Tanrıya şükür," dedi Caterina gülümseyerek. "Sevindim. Böyle yapmacıklı aptal mektuplar yazan biriyle asla müzakereye oturmak istemem. Ancak kronik kabızlık çeken biri bu tür cümleler tasarlayabilir." Biraz düşünüp ekledi. "Böyle bir mektubu ancak bir erkek yaza-

bilir." Küçümseyerek mektubu ayaklarının dibine fırlattı. Gülüştüler. Fırsatı yakalamışken faydalanmak isteyen Niccolo sevimsiz Marcello Virgilio'dan inciler aktararak kadını eğlendirmeye koyuldu.

Caterina zavallı adamla ilgili ağır şakalara bol bol güldükten sonra arkasına yaslanıp kollarını göğsünde kavuşturdu. Bu hareket eğlencenin sona erdiğinin işaretiydi. Gözlerini şeytanca kısarak sadede geldi: "Evet, şimdi benden ne istediğinizi kısaca anlatın Floransa."

Yol boyu ne diyeceğini prova etmiş olan Niccolo makul bir sunum yaptı. Cephane satın almak, askeri yardım istemek, Forli ile dostane ilişkiler yürütmek arzusunda olduklarını beyan etti. Caterina dikkatle dinliyordu. Niccolo konuşmasını bitirdiğinde Floransalıların iyi niyetlerini övgüye değer bulduğunu söyleyerek, "Floransalıların beyanları her zaman hoşuma gitmiştir," dedi. Sonra sertçe, "Gelgelelim yaptıklarını hiç beğenmem," diye ekledi.

"Bana düşünmem için zaman verin," dedi Caterina. "Yarın tekrar görüşelim."

Niccolo bu cümleyle görüşmenin sona erdiğini anlamıştı.

Başlayan pazarlık görüşmeyi izleyen birkaç gün boyunca sürdü. Caterina'nın satılık cephanesi yoktu ama asker verebilirdi. Ancak Floransa'ya asker yollasa bile 10.000 duka çok düşük bir bedeldi. 12.000'e çıkmaz mıydı acaba? Niccolo üstlerine danıştı ve teklifi yükseltme yetkisi aldı. Caterina başına en büyük oğlunu geçireceği yardımcı kuvveti eylül başında hazır edebileceğini söylüyordu. Ama Floransa'nın acilen en geç temmuz sonunda askere ihtiyacı vardı. Ya Ağustos ortası? Tam anlaşma imzalanacakken Caterina Niccolo'ya Milano'dan 15.000 dukalık bir teklif aldığını söyledi. Müzakereler yeniden başladı. Papa Forli'ye saldırırsa Floransa yardım sözü veriyor muydu? Papa Pisa'ya asker gönderdiği takdirde Forli Floransa'ya arka çıkacak mıydı? Görüşmeler bu minvalde uzadı gitti. Aradan iki hafta geçtiği halde fazla yol alınmamıştı ama Niccolo'nun diplomasi becerileri gelişmiş, Forli'nin demir leydisiyle arasında hafiften bir dostluk doğmuştu.

Signoria'dan Floransa'ya dönme emri çıktığında Caterina bayağı üzüldü. Niccolo'nun dostluğundan hoşlanmaya başlamıştı. Gitmesinden bir gün önce kendisini özel bir akşam yemeğine davet etti. İkili solan günde akşam esintileri içinde baş başa yemek yediler. Caterina Sforza incecik saydam siyah bürümcükten oryantal havalı, gizemli bir elbise giymişti. İçinde aynı kumaştan saydam, kışkırtıcı bir kat daha vardı. Onun altında ise hiçbir şey yoktu. Tene yapışan incecik

kumaş bedeni hem hafiften belli ediyor, hem de tahrik eder bir tarzda gizliyordu. Etek ucuna ve kol ağızlarına gösterişli renklerde şahane desenler işlemişti. Niccolo gözlerini kadından ayıramıyordu ve Caterina da bu bakışların farkındaydı.

Yemekler muhteşemdi. Önce acılı bir sos içinde soğuk karides gelmişti. Onu leziz bir alabalık ve çıtır çıtır kızartılmış kalamar izlemişti. Ana yemek servis edildiğinde Caterina konuğuna bunun yöresel bir spesiyalite olduğunu ve "Balıkçı Şakası" dendiğini açıkladı.

Niccolo nefis kızarmış deniz ürünlerinden iri bir lokmayı ağzına atarken, "Şahsen şakayla ne ilgisi olduğunu anlamadım," dedi. "Bu isimler nereden gelir, efsaneler nasıl doğar kimse bilmez." Sustu. Kalamarının üstüne limon sıktı, sonra yemeğe devam etti. Tam küçük narin dokunaçların ne kadar yumuşak olduğunu söyleyecekken ağzının içinde ani bir patlama oldu. O serin beyaz şaraptan birkaç yudumla ateşi söndürene kadar yangın dilini ve boğazını kavurup geçti. Yüzü kıpkırmızı kesilmiş, kulaklarına kadar kızarmıştı. Saçları diken diken olmuştu. Gözleri yaşarmış, burnu akıyordu. Kafa derisi karıncalanıyor gibiydi.

Caterina onun bu haline kahkahalarla gülerek, "İşte şaka buydu," dedi. "İçlerinden birine acı biber gizlenir."

Yemekleri bittiğinde sofra toplandı ve lambalar dışarı çıkarıldı. Sohbete eşlik etsin ve tabii ki sindirimi kolaylaştırsın diye fındık kokulu tatlı bir içki sunuldu. Floransa elçisiyle Forli Kontesi havadan sudan konuşmaya daldılar. Niccolo Fransız ordusuna karşı surların üstündeki o korkusuzca, soluk kesici hareketinden ötürü o gün bugündür kontese sonsuz hayranlık beslediğini itiraf etti.

"Sen de orada mıydın?" Niccolo kontesin kızardığına yemin edebilirdi. "Akıl almaz bir davranıştı değil mi? Ama işe yaradı. Üstelik o anda söylediklerim gerçeğin ta kendisiydi. O günden sonra dört çocuk daha doğurdum. Hepsi çok küçükler tabii, üstelik..." Duraksadı. "Burada Forli'de güvende olduklarından emin değilim."

Niccolo, "Durduk yerde ne diye çocuklarınız için endişelendiğinizi anlayamadım," diye üsteledi. "Charles onları rehin tutarken bu kadar kaygılı değildiniz."

"Charles karaktersizin tekiydi," dedi Caterina alayla. "Ona blöf yaptım. Ama bunu sonradan hiç yüzüme vurmadı. Ayrıca çocukları asla öldürmeyeceğinden emindim. Charles savaş meydanında binlerce askeri kılı kıpırdamadan katledebilirdi ama fidye koparabileceği kişilerin kılına ziyan gelsin istemezdi. Hatta öylelerini buldu mu ko-

şup hayatını kurtarır, sonra da onlar için fidye pazarlığına otururdu." Yüzü gölgelendi. "Şimdi bambaşka bir düşmanımız var öyle değil mi? Üstelik Valentino[1] esir almaktan hiç hoşlanmıyor."

Valentino adı ikisini de suskunluğa itti. Bir zaman sonra Caterina yeniden konuştu. "Ne zamandır çocukları buradan göndermek geçiyor aklımdan. Floransa olabilir mi, bilmem ki?" Sesi git gide hafifledi. Sorusu havada asılı kalmış gibiydi.

Niccolo birden kadının sözlerindeki önemi kavrayıverdi. Caterina'nın çocuklarının Floransa'da koruma altında olması Forli ile resmi olmayan bir anlaşma anlamına gelirdi. Bu onun adına büyük bir başarı demek olabilirdi. "Düşünmem gerek," dedi hafiften alaylı bir gülüşle. "Konuyu yarın tekrar konuşalım mı?"

Niccolo yemek sonrası sohbetinin hangi noktadan sonra politik randevulaşmadan romantik cilveleşmeye döküldüğünü tam çıkaramıyordu. İki hafta boyunca Caterina Sforza kimliğinde karşısında mutlak bir hükümdar görmüş, cumhuriyetçi duyarlılığına ters düşmekle birlikte kurnazlığını, dürüstlüğünü ve erkeklerin dünyasında yiğitçe ayakta durmaya çalışmasını beğenmişti. Niccolo onun birçok yüzünü görmüştü; bir hasım, uyanık bir müzakereci ve muhtemel bir müttefik. Onu Mordano surları üstünde alaycı bir amazon, savaşta korkusuz bir çılgın, hatta tarih sayfalarına geçecek biri olarak hayal edebiliyordu ama bir kadın olarak hiç düşünmemişti. Hele hele bu destanlara layık savaş kraliçesini baştan çıkarmak aklının ucundan bile geçmemişti.

Ne var ki aralarında karşılıklı isteğe dayanan bir yakınlaşmanın doğduğu açıktı. Yoğun fındık aromalı likörün verdiği rahatlıkla sohbet içeriği müstehcenliğe kaymıştı. Birbirlerine meşru ve gayrimeşru aşk hikâyeleri anlatıyorlardı. Arada birbirlerine anlamlı bir biçimde gülümsüyorlardı. Caterina, Niccolo'nun dudağının ucunda her an alaya dönüşmeye hazır gülüşünden hoşlanıyordu. Niccolo ise Caterina'nın o saydam, gizemli, egzotik elbise içinde baştan çıkarıcı bir biçimde kımıldayan vücudunu beğeniyle izliyordu. Sözlü sohbetin yerini dokunuşlar aldı. Ellerin değişi ağır ağır okşayışlara dönüştü. Caterina, Niccolo'nun mürekkep lekeli elini ışığa tutup parmaklarını genç adamın uzun parmakları üstünde gezdirerek cilveleşti. "Floransalı oğlan çocukları yemek yemeden önce ellerini yıkamazlar mı?"

---

(1) Cesare Borgia.

"Mürekkep. Kesinlikle çıkmıyor."

"Çıkmıyor mu?" Caterina Niccolo'nun elini bırakmadan kalktı ve, "Gel benimle," diye fısıldadı. Bir lamba aldı ve genç adamı Forli Sarayı'nın ıssız koridorlarından geçirdi.

Yatak odasına girdiklerinde Caterina bitişikteki odacığı andıran özel bölmeden küçük bir kavanoz getirdi. İçindeki renksiz merhemden bir parça alıp özenle Niccolo'nun kararmış parmak uçlarına sürdü. Belki gereğinden uzun bir süre ovarak merhemi genç adamın sıcak eline iyice yedirdi. Tereddüt dolu ilk öpücükte ikisi de titriyordu. İkincisi geldi. Bu daha şehvetli, daha kararlı ve açlık doluydu. Kontes, arzulu sekreteri yastıklarla dolu geniş yatağına doğru itti. Bedenine yaklaşırken onu parfümlenmiş dolgun göğüslerine ve gece boyu sürecek bayıltıcı bir çılgınlığa doğru çekti.

Niccolo uyandığında yalnızdı. Güneş doğmuş ama henüz tepeye yükselmemişti. Yattığı yerde gecenin o tatlı, unutulmaz zevklerini düşündü. Gözlerini ovuşturdu ve sağ elindeki mürekkep lekelerinin tamamen kaybolmuş olduğunu hayretle gördü. Giyinmekten vazgeçip pırıl pırıl olmuş elini seyrederken Caterina odaya daldı. Üstünde hafif bir zırh vardı. Ter içinde kalmıştı.

"Sabahın köründe nereden böyle?" diye sordu Niccolo esneyerek.

"At binmekten. Ertesi sabah at üstünde sıkı bir tur gebe kalmayı önler."

Niccolo bu beyanı kuşkuyla karşıladı. Bunu söyleyen kadın altı çocuk annesiydi. "Her neyse," dedi. "Elimde bir mucize yaratmışsın. Şuraya bak."

Caterina uzattığı eli alıp üstüne küçük bir öpücük kondururken, "Bana teşekkür etme," dedi." O merhemi bir dostumdan aldım, iş yaptığım biri demek daha doğru olur. Olağanüstü bir malzeme. Dostum bununla çilleri bile yok edeceğini söylüyor."

Niccolo giyinirken Caterina da sohbet olsun diye kremlerden, preparatlardan, özel karışımlardan, bu işi bilenlerin inanılmaz ürünler ortaya koyduklarından söz ediyordu. "Konuya her zaman ilgi duymuşumdur. Neden biliyor musun? Açık söylemek gerekirse, her şey zehirlere olan merakım yüzünden başladı. Bayağı zengin bir zehir koleksiyonum var." Sırıttı. "Politikanın durumu malum, insanın bunlara ne zaman ihtiyaç duyacağı belli olmaz.

"Ayrıca bir de büyüler var. Bende aşk iksirleri ve çeşitli özler de bulunur. Belki dün akşam içkine bir şeyler karıştırmış olabilirim, kim bilir."

"Buna gerek yoktu ki," dedi Niccolo. "Şarap ve giydiğin o elbise aklımı başımdan almaya yetti. Hiç karşı koymadan teslim olmaya hazırdım zaten."

"Ha, demek elbiseyi üniformama tercih ediyorsun." Yere atılmış duran elbiseyi kaldırıp baştan çıkarıcı bir tavırla üstüne tuttu. "Elbisenin büyülü olmadığını nereden biliyorsun? Zaten elbiseyi veren de, parmaklarına sürdüğüm merhemi yapan kadın. Büyü, sihir gibi işlerin hiç yabancısı değildir."

Niccolo hazırdı. Birlikte odayı terk ettiler. Merdivenlerden inerlerken Caterina anlatmaya devam etti. "Ailem, yani ilk kocamın ailesi Roma'da bir hamam işletmesine ortaktı. Biliyorsun, o tür yerlerde laboratuvar bulundurulması şarttır. Bu gibi yerlerde hastalık tedavisi, yara bakımı, istenmeyen gebeliklerin önlenmesi ve sonlandırılması gibi hizmetler de verilir. Erkekler tahrik olmalarını kolaylaştıracak merhemler isterler. Kadınlar güzelliklerini hatta bekâretlerini korumak için bile müstahzar talep ederler.

"Yıllar önce orada yanımda çalışan genç bir kadın vardı. Olağanüstü biriydi. Mağribîlerin bütün marifetlerini bilirdi. Onunla saatlerce laboratuvara kapanırdık. Bana senin bile büyülü olduğundan şüphelendiğin Mağribî elbisesini veren odur."

Caterina birden, "Ha, bu arada," diye atıldı aklına gelmiş gibi. "Aynı kadın bana muhteşem Floransa'nız hakkında bir de hikâye anlatmıştı. Ama seni rencide etmemek için şimdi burada tekrarlamak istemem. Başında bir tiran olmadan, barış ve özgürlük içinde yaşayan cumhuriyetin mükemmelliğine pek uygun düşmüyor." Caterina'nın iğneli sözleri hedefi bulmuştu. Niccolo müzakereler sırasında cumhuriyetçi tavrını sergilemeden duramamış, zaman zaman Forli'nin yönetim biçimine ilişkin sert ve onur kırıcı gözlemlerde bulunmuştu. Açıkgöz kontesin bu çizmeyi aşan yorumları bir kenara yazdığı belli oluyordu.

"Anladığım kadarıyla bu kadın henüz gencecik bir kızken, Floransa'da yetkililerle başı derde girmiş. Onu asmak istemişler. Kız da kaçıp canını kurtarmış. Ama kaçış yolu son derece ilginç. Bir gece kafasına delikli bir fıçı geçirip nehrin akıntısıyla..."

« 23 »

Selam Sana Cesare!

NİCCOLO, FORLİ'DEN AYRILDIĞINDA yanında Kontes Caterina Sforza'nın iyilik temennilerinin yanı sıra Floransa'yla müzakerelerin sürdürülmesine katkı sağlayacak sağlam bir unsur olan dört küçük çocuğu ve Roma'daki o "hamam işletmesi"nin adresi de vardı.

Niccolo tek bir gerçek vaatte bulunmaksızın, üstelik devlete bir duka bile harcatmadan Caterina ile ilişkileri perçinlemeyi başarmıştı. Forli'de bulunduğu süre içinde her gün düzenli olarak yazıştığı Biagio yolladığı mektupların büyük övgü aldığını, kançılaryada şimdiden yerini pekiştirdiğini vurguluyordu. Geleceği çok ama çok parlaktı. Ama Niccolo Floransa'ya vardığı gece aklında işten başka şeyler vardı. Forli'den getirdiği haberler acil olmadığından Signoria'ya raporunu ertesi sabah vermesinde bir sakınca yoktu. Erkenden yemek yedi ve yatağa girdi. Roma'ya yollayacağı önemli bir mektubun ilk satırlarını zihninde biçimlemeye çalışıyordu.

Niccolo uzakta Forli konusuyla uğraşırken Pisa sorunu tam bir keşmekeş halini almıştı. Yeni komutan Paolo Vitelli hem elle tutulur bir askeri başarı ortaya koyamıyor, hem de büyük miktarlarda paralar istemeye devam ediyordu. Hazine neredeyse kurumuştu. Halk yeni ve sonu gelmeyen vergilerin altında eziliyordu.

Sonraki fırtınalı aylarda Signoria'nın Birinci Kançılarya memuru Bartholomeo Scala öldü. Yerine saygıdeğer eşek Marcello Virgilio Adriani getirildi. İkinci Kançılarya'nın en üst mevkii boş kalmıştı. Son dönemde gösterdiği diplomatik başarılara dayanılarak göreve Niccolo Machiavelli atandı. Yıllık 192 florin olan maaşı 200 florine çıkarıldı. Ama devletin içinde bulunduğu finansal sıkıntı yüzünden Forli'deki masraflarını hiçbir zaman tahsil edemeyecekti.

Niccolo, kançılaryanın başı olarak işe boğuldu. On beş, on altı saat iş meseleleriyle uğraşıyordu. Bu da bütün bu zamanı Pisa'da sürüp giden savaş felaketine hasrediyor demekti. Floransa halkının sabrı taşma sınırına geldiği sırada Paolo Vitelli, Stampace savunma hattını ya-

rıp geçti ve Pisa surlarında geniş gedikler açtı. Pisa'nın düşmesi yakındı. Floransalı gönüllülerden oluşan kıtalar savaş meydanına doluştu. Önlerinde ne varsa devirerek kente girmeye hazırlanırlarken Vitelli anlaşılmaz bir biçimde ricat emri verdi.

Floransa'ya ordugâhtan gelen haberler karışıktı. Doğru bilgi edinmenin imkânı yoktu. Kimse güvenilir değildi. Niccolo tam olarak neler olup bittiğini anlaması için Biagio'yu Pisa'ya gönderdi. Biagio durumu hemen aydınlattı. Vitelli gerçekten de savaş uzasın ve kendisi Floransa ordusunun başı olarak daha fazla para alsın diye saldırıyı durdurmuştu. Dahası işi sürüncemede bırakmak için Pisa'dan da para almıştı. Vitelli'nin ihaneti artık iyice su yüzüne çıkmıştı. Niccolo, Signoria'ya sunulmak üzere Vitelli aleyhinde bir rapor hazırlamaya girişecekken eline bir mektup tutuşturuldu. Üstünde *"Cito*-Acil" ibaresi vardı.

Mektup şifreli yazılmıştı. Niccolo ve Biagio bu basit şifreyi aralarında oluşturmuşlardı. Biago'nun mektubunda tek cümle vardı. Niccolo birkaç saniyede haberi çözdü. Piero dé Medici ve kuzeni Giuliano, Floransa ordugâhında Vitelli ile konuşurken görülmüştü.

Her şey hiç şüphe uyandırmadan, tereyağından kıl çeker gibi halledildi. Orduyu teftiş için yeni müfettişler gönderildi. Vitelli onlarla yemeğe davet edildi. Yemekten sonra kapalı bir odaya çağırıldı. Orada kıskıvrak yakalandı ve sağlam bir muhafız grubu eşliğinde Floransa'ya gönderildi. Savcılar tarafından sorgulandı. Signoria adına iddianame Niccolo Machiavelli tarafından hazırlandı. Sunulan deliller ışığında Vitelli vatana ihanetten suçlu bulundu. Yirmi dört saat içinde kafası kesilerek idam edildi.

Vitelli'nin ihaneti Niccolo'nun dertlerinin sonu değil yalnızca başlangıcıydı. Floransa Fransa ile bir yardım anlaşması imzaladı. Fransa Floransa'ya asker gönderecek ve şu yürekler acısı Pisa sorununun hızla ve tatminkâr bir biçimde noktalanmasına yardımcı olacaktı. Fransızların da oyuna girmesiyle paralı askerlerin uyuşukluk ve talan döngüsünden ibaret olan savaşı yeniden alevlendi.

Birlikler isyan etti. Zam istiyorlardı. İstediklerini elde edene kadar kendi subaylarını rehin aldılar. Niccolo, Pisa'daki ordugâha birçok kez gidip geldi. Fransa gidişattan memnun değildi. "Floransalı müttefikler"in işleri berbat ettikleri fikrindeydiler. Buna karşılık Floransa da Fransızları suçluyordu. Ortalığı yatıştırmak üzere Fransa'ya bir delegasyon gönderilmesine karar verildi.

Delegasyonun başı Niccolo değildi elbette. Ne kadar yetenekli olursa olsun otuz yedi yaşındaki bir sekreteri kral muhatabı olarak görüş-

meye göndermek protokole aykırı olacağı gibi hakaret olarak bile algılanabilirdi. Burada, elçilik yapabilecek olgunluğa erişmiş, anlaşmalara imza koyabilecek ve ciddi sorumluluklar alabilecek mevki ve yetkiye sahip deneyimli bir isim gerekiyordu. Floransa Cumhuriyeti sonunda bu tanıma uygun, ağırlığı olan bir temsilci buldu. Bu kişi Francesco della Casa'ydı. Della Casa'ya günde sekiz liret gibi hatırı sayılır bir harcırah verilecekti. Mütevazı yardımcısı ise mevkiine uygun olarak bunun yarısını alacaktı.

Delegasyonun haberleri Floransa'ya gelmeye başladı. Kançılaryalarda çok fazla sızma olduğundan haberler doğrudan Signoria'ya gizli mektuplarla gönderiliyordu. Bu haberleri sabırsızlıkla bekleyenlerin başında Bernardo Machiavelli geliyordu. Ne de olsa bu olaylar onun ailesinin bir bireyinin doğrudan içinde yer aldığı önemli olaylardı. Bir kasım sabahı Bernardo soluk soluğa Eski Pazar'a vardığında, tellal Fransa'daki heyetle ilgili haberlerin sonuna yaklaşıyordu. Tellal tam o sırada bir gülme krizine tutuldu ve gözlerinden yaşlar süzülene kadar güldü. Nihayet seyircisinin ısrarıyla toparlanıp kaldığı yerden devam etti: "Fransa Kralı da 'Zaten işi arapsaçına çevirmenizden belli. İtalyanlar savaştan hiç anlamıyor.' demiş.

"O da dosdoğru kralın yüzüne karşı 'Fransızlar da politikadan hiç anlamıyor' deyivermiş." Floransalılardan oluşmuş küçük kalabalık, tellalın çevresinde tezahürata başladı. Kralın uygun bir dille cevabını almış olması çok hoşlarına gitmişti. En çok da Bernardo bağırıyordu: *"Viva Italia! Viva Italia!* Çok Yaşa İtalya! Çok Yaşa İtalya!"

Tellal onu şaşkın bakışlarla süzdü. "Sen anlattıklarımı duymadın o halde ihtiyar! Della Casa denen o saygıdeğer şişko hımbıl ödemdi, guttu, hazımsızlıktı derken iki haftadır yataktan çıkmıyor. Fransa Kralı'na ağzının payını veren, onun sekreteri olan genç Machiavelli!"

Bu durumda her babanın yapacağı gibi Bernardo da ağladı. Birkaç hafta içinde Fransa'dan oğlunun kurnazlıklarıyla ilgili başka haberler de alacaktı. Niccolo bir yandan Fransa Kralı'nın Alman İmparatoru'na duyduğu korkuyu, öbür yandan Papa'nın niyetlerine ilişkin kuşkularını kullanarak, Fransa-Floransa ittifakının devamını sağlamıştı. Yeni oluşmakta olan ve İtalyan yarımadasının kırılgan istikrarını bozma tehdidi yaratan koşullar ışığında yalnızlaşmış Floransa Cumhuriyeti, Fransa gibi güçlü bir müttefikin desteğini kaybetmeyi göze alamazdı. Bernardo, pazar yerinde oğlunun adı geçtiğinde ya da çeşitli ortamlarda saygın meslektaşları onu övgünün zirvesi olan "gerçek bir Floransalı" olarak andıklarında duyduğu hisleri sözcüklerle ifade ede-

miyordu. Ama Niccolo babasının onunla ne kadar gurur duyduğunu hiçbir zaman bilemeyecekti. Fransa'dan döndüğünde Bernardo Machiavelli ölmüştü.

Yolculuk etmekten ve cumhuriyet adına çırpınmaktan yorgun düşen, babasının zamansız ölümüyle çok sarsılan Niccolo, kançılaryadan izin almaya karar verdi. Aslında her şeyden uzakta yalnızca kafasını dinlemek istiyordu ama gene de ailenin San Casciano'daki villasına götürülmek üzere yanına iki sandık dolusu kitap, mektup ve yazışma almadan edemedi. Bu kâğıtlar arasında iki yıl kadar önce büyük umutlarla Roma'daki bir hamam işletmesine yolladığı bir mektup da vardı. Mektup açılmamış ve okunmamış olarak geri yollanmıştı. Mektubu götüren ulak o adreste artık hamam bulunmadığını söylemişti. Hepsi yanıp kül olmuştu.

Niccolo, günlerce ailenin hesaplarını yoluna koymaktan başka bir şey yapamadı. Uzun zamandır kendini devlet hizmetine öyle kaptırmıştı ki, aniden reisi olduğu Machiavelli ailesinin finansal durumundan hiç haberi yoktu. Machiavelli aile bütçesinin sınırlarını ilk kez fark ediyordu. İki kız kardeşinin drahomaları ve kendini idare edecek parayı kazanma yeteneğinden yoksun olan iyi huylu ama beceriksiz Totto'nun düzenli masraflarına bütçe ayırdığında, elde kalan para Floransa'daki evle taşradaki minik villayı çevirmeye ancak yetiyordu.

Niccolo'nun kançılaryadan aldığı maaş kendi masraflarını bile karşılamıyordu. Savurgan biri değildi ama para işlerinden hiç anlamıyordu. Üstelik Fransa misyonu için ayrılan tahsisat kesinlikle yetersiz kalmıştı. Sonuçta uzun süren görev onu iflasın eşiğine sürüklemişti.

Niccolo hesaplara daldıkça büsbütün umudunu kaybediyordu. Ne yaparsa yapsın giderler gelirleri mutlaka bir miktar aşıyordu. Ailesine karşı görevlerini yerine getirmek zorunda olduğundan azimle direniyordu ama bu para işi başını fena halde ağrıtıyordu.

Bir ara tam bütün muhasebe defterlerini yırtıp parça parça etmeyi düşünürken kulağına nal sesleri geldi. Lanet olası defterlerden birkaç dakika da olsa uzaklaşma fırsatı yakaladığından kalkıp kimin geldiğine baktı. Gelen çocuğu tanıdı. Bu kançılarya çevresinde dolanıp birkaç liretlik bir getir götür işi çıkmasını bekleyen oğlanlardan biriydi. Oğlan da Niccolo'yu tanımıştı. Hiç konuşmadan ona bir mektup uzattı.

Bir saat sonra Niccolo atını son hız Floransa'ya doğru sürüyordu. Muhasebe defterleri yazı masasının üstünde açık olarak öylece kalmıştı. Yardımcı kadının hazırlayıp büfenin üstüne bıraktığı soğuk yiyecek-

lerden oluşan tepsiye el sürülmemişti. Mektup kısa ve netti. Valentino saldırmıştı!

İtalyanlar, resmi unvanı Valentinois Dükü olması nedeniyle ona Valentino diyorlardı. Kendisine Fransa Valentinois Dukalığını veren —Niccolo Machiavelli'ye İtalyanların savaştan anlamadıklarını söyleyen—Kral XII. Louis idi. Valentino, Fransız Dükü unvanından ve buna eşlik eden kazançtan memnundu ama Fransızlıkla hiç alakası yoktu. Aslına bakılırsa o bir İtalyan-İspanyol meleziydi.

Mükemmel bir asker olan Valentino, Papa'nın askeri bir kararname çıkarmasını sağlayıp kendini Papalık Orduları Piskopos Vekili, yani bir anlamda başkomutan yardımcısı ilan ettirmişti. Bunun kendisine sağladığı Papalık ordularına komuta yetkisiyle şimdi de Floransa'nın kuzey doğusuna düşen Romagna bölgesine saldırıyordu. Papalık baştan beri bu toprakları kendine ait sayar ve kendine bağlı ama iç işlerinde özgür devletler olarak kabul ederdi. Ne var ki ozan Dante'nin de işaret ettiği gibi Romagnalılar kanı bozuk kötü bir ırk, savaşsız yaşayamayan bir haydut ve zorba güruhuydu. Baş edilemez bir ırkın mensupları olarak Roma'nın boyunduruğuna karşı çıkıyorlardı. Papa'nın sözünü geçirmek için üstlerine ordu göndermek zorunda kalışı ilk değildi. Dolayısıyla orduya, Valentino gibi merhametsizliği ve gaddarlığı ile ün kazanmış birinin komuta etmesi çok uygundu.

Ama Valentino'yu Papalık ordularının başına getiren, yalnızca dillere destan gücü kuvveti ve savaş zekâsı değildi. Papalıkla ayrı bir bağı vardı. Askeri yaşama geçmeden önce kardinal olarak hizmet etmişti. Kızıl cübbeyi çıkarmadan önce Valentino'nun, Kurul içindeki pozisyonunu rüşvet vermeden elde eden tek kardinal olduğu söylenirdi. Herkesin gıpta ettiği bu mukaddes onurun, yani Kilise'nin prenslerinden biri olma şerefinin ona bedava bahşedilmesinin nedeni, kutsallığa olan eğilimi değil Papa VI. Alexander'ın gayrimeşru oğlu oluşundandı. O, Cesare Borgia'ydı.

Papa uzun zamandır Borgia olarak anılıyordu. Bunun bir nedeni İspanyol aslına aşağılayıcı bir göndermede bulunmaktı. Ayrıca çoktandır "aziz peder" gibi ruhani bir unvanla anılmayı hak etmiyordu. Elbette tek adı bu değildi. Ona "Mahşer Canavarı", "Mesih-Karşıtı" diyenler de vardı. Hakkında söylenenlere hiç kulak asmayan Borgia, oğlu Cesare'nin yardımıyla düşünce olarak basit ve zekice ama kapsam bakımından hayli ürkütücü bir plan yapmıştı. Cesare ordularıyla İtalya'yı fethedip bütün küçük devletleri Papalık himayesi altında birleştirecekti. Bu durumda Papa yarımadanın mutlak hakimi olarak

hem ruhani hem de dünyevi lider vasfını kazanacaktı. Kilise geçmişte çok fırtınalar atlatmış, yerini hak etmeyen birçok papa yüzünden nice fesatlıklara, ölçüsüzlüklere, skandallara ve rezaletlere göğüs germişti. Ama bir kurum olarak daima ayakta kalmasını bilmişti. Ne var ki şimdi Borgia'nın aklında olan, görmüş geçirmiş Romalılar için bile yepyeni, şoke edici bir fikirdi. Tarihte ilk kez bir papa kilisenin üç katlı tacını yani Papalık Tiarası'nı oğluna bırakmayı düşünme cüreti gösteriyordu. Demek ki bundan böyle Papalık babadan oğula geçecekti.

Niccolo Floransa'ya doğru atını dörtnala sürerken hanedanlığın ilk adımları atılmıştı bile. Cesare, Romagna bölgesini istila etmişti. Ve Borgiaların gözü ve öfkesi ilk önce haydutlar ve zorbalar ırkının oğullarından birine değil bir kız evladına—Forli Kontesi Caterina Sforza'ya—çevrilmişti.

San Casciano ile Floransa arasındaki on kilometreyi bir saatten az bir zamanda aldı. Artık Signoria'da tanınan ve saygı duyulan biri olan Niccolo, Büyük Konsey tarafından kabul edilmeyi beklemeden içeri daldı. O sırada toplantı yoktu. Kaygılı yüzlerden oluşmuş küçük gruplar muazzam salona dağılmışlardı. Niccolo orada bulunan çoğu üyenin kendi gibi binici kıyafeti giymiş olduğuna dikkat etti. Bu da onların acilen çağrıldıklarının kanıtıydı.

Niccolo'yu ilk fark eden Piskopos Soderini oldu. "Ah değerli sekreterimiz de geldi işte. Yaklaş Machiavelli. Danışmanlığına çok ihtiyacımız var."

Niccolo hitaba hafif bir baş eğmeyle karşılık vererek, "Ekselansları," dedi hemen yanına giderek. "Neler oluyor?"

"Dostun Forli Kontesi esir düşmüş." Piskopos ruhban sınıfının her zamanki telaşsız özgüveniyle konuşuyordu. Katile sükûnetle, "Anlat evladım," diyen günah çıkarmakla görevli rahibin ilgili ve ölçülü ses tonuydu bu.

"Yaşıyor değil mi?" diye atıldı Niccolo umutla.

"Şimdilik evet," dedi soğukkanlı piskopos.

"Bu kadın yaklaşan orduların ayağına dolanmayı alışkanlık haline getirdi." Lafa karışan, piskoposun ağabeyi Piero Soderini idi. Duruşu ve muhteşem sarı saçlarıyla insana İsa'nın gençliğini düşündürüyordu.

Soderini Machivellilerin aile dostuydu. Bernardo Machiavelli ile çok iş yapmıştı. Niccolo küçükken birkaç kez yanına çıkarılmış, adamın heykelsi sarışınlığı çocuk üstünde iz bırakmıştı. Niccolo, Piero Soderini'nin çocuk yaşta onda yarattığı hayranlığı hâlâ içinde taşıyor-

du. Artık ellili yaşlarını sürmekte olan Soderini azametinden hiçbir şey kaybetmemişti. Ne var ki şimdi bir yetişkin olan Niccolo adamın muhteşem sarışın buklelerine bakıp, saçını boyuyor olmasından kuşkulanmadan edemedi.

Piero Soderini devam etti. "İmola teslim olunca Caterina küplere bindi. Onları 'Tavşanlar' olarak niteleyip kendini savunmaya hazırlandı. Kalenin çevresindeki bütün ağaçları kestirdi ve bölgenin su altında kalmasını sağlayarak Cesare'nin ilerlemesini engellemeye çalıştı. O İspanyol piçine, kadınların da top kullanabileceğini göstereceğini söylüyordu."

Niccolo gülümsedi. Boyun eğmez amazonu ait olduğu yerde, gene surların tepesinde hayal edebiliyordu.

"Kuşatma on beş gün sürdü. Cesare bunca zamandır bir kadının savunduğu küçük bir kaleyi alamadığından komik duruma düşmek üzereydi. Ancak ondaki silah gücü kimsede yoktu. Sonunda surların bir bölümü yıkılıp hendeğe döküldü. Direniş hattı kırılınca Caterina içerde savunmaya geçti. Yanında topu topu otuz adamı kalmıştı ama her atağı püskürtüyorlardı." Soderini burada duraladı ve anlamlı bir bakışla gözlerini Niccolo'ya dikti. "Bu şekilde savaşmalarını sağlamak için kadının onlara büyü yaptığı söyleniyor.

"Düşman askeri surlardaki gediklerden içeri dolarken umutsuzca bir hamle ile cephaneliği havaya uçurdu. Sonunda onu esir aldılar."

"Cesare Borgia esir almayı sevmez," dedi Niccolo. "Aldı mı, bu onlarla kısa bir süre oynamak içindir. Kedinin yemeden önce fareyle oynaması gibi."

Soderini gülümsedi. "Kadın, Borgia'ya zekice bir numara çekti. Her şeyi kaybetmişti ama Borgia'nın ellerinde ruhunu teslim etmek istemiyordu. Ona kendisini öldürme zevkini tattırmamak için Cesare'yle birlikte savaşan Fransız birliklerine teslim oldu. Bunu yapmakla Borgia'ya boyun eğmediğini, hayatını ve onurunu Kral Louis'nin korumasına terk ettiğini anlatmış oluyordu.

"Bravo," dedi Niccolo. "Desenize dişi kaplan şu anda güvende."

Soderini, "Pek öyle sayılmaz," dedi. "Fransa ve Papa'nın ortak gözetimi altında Roma'da tutuluyor. Şimdilik Borgia ona el sürmeye cesaret edemeyecektir. Ama sonunda ne olacağı hiç belli olmaz."

"Peki ya Cesare?" diye sordu ani bir merakla. O anda ilgilendiği şey, bir dostunun değil kendi ülkesinin kaderiydi.

"Sorun da bu ya işte," dedi Soderini. "Cesare."

Forli zaferinden sonra Cesare, Romagna'daki diğer şehir devletlerinin kolayca teslim olmalarını sağlayarak o bölgedeki kazanımlarını sağlamlaştırdı. Engel tanımadan ilerlemesi ve şaşırtıcı başarıları Fransızları kaygılandırmaya başlamıştı. Güney bölgelerinde silahlı ve tehlikeli bir İtalya birliği hiç işlerine gelmezdi. XII. Louis, Cesare'nin bayrağı altında savaşan Fransız birliklerini geri çağırdı ve fetihlerini geçici olarak askıya aldı. Bu dönem Cesare Borgia için bir ara niteliği taşıyordu. Roma'ya döndü ve babası Papa tarafından bir fatih olarak karşılandı.

Büyük bir karşılama töreni hazırlandı. Çocuklarının mutluluğu söz konusu olduğunda Papa hiçbir masraftan kaçınmazdı. Sırtına simle Cesare'nin adı işlenmiş fırfırlı, siyah İspanyol yelekli yüzlerce çalışan sokaklara dökülmüştü. Her zamanki gibi gene sivillerin debdebesinden, ruhban sınıfının gösterişinden ve ordunun güç gösterilerinden geçilmiyordu. Söylendiğine göre gümüş nallar kolayca düşsün ve sonradan tapınma halindeki minnettar kalabalık tarafından toplansın diye atların ayaklarına yalnızca tek çiviyle tutturulmuştu.

On bir adet tören arabası üstünde Cesare'nin Zaferleri sergileniyordu. Şimdikinin adaşı ilk Giulio Cesare yani Jül Sezar da Rubikon'u geçişinden, Capitoline tepesinde defneli zafer taçlarıyla karşılanışına kadar tarihe geçmiş her olayıyla temsil edilmişti. Papa geçit törenini o kadar beğenmiş, öyle duygulanmıştı ki, geçişin bir kez daha tekrarlanmasını istedi. Tören arabalarından birinde Sezar'ın Fethi ve Mısır'ın Utancı canlandırılmıştı. Giulio Cesare Mısır'ı dize getirip Roma egemenliği altına soktuktan sonra, zaferini Mısır Kraliçesi Kleopatra'yı yatağına alarak taçlandırmıştı. Olayın törendeki Borgia versiyonunda Kleopatra'nın yerini Caterina Sforza alıyordu. Fransızlarla aradaki anlaşmaya rağmen Borgia, kaderin bu muhteşem tecellisine karşı koyamamıştı. Caterina kocaman beyaz bir atın üstünde "Türk stili" siyah kaftan içinde göründü. Bileklerinde altın kelepçe vardı. Kaçma olasılığına karşı ayakları, ağaçtan ve kâğıt hamurundan yapılmış olan atın alt tarafından zincire vurulmuştu.

Geçit töreni sonunda Cesare'nin Kilise sancaktarlığına kabulü töreni yapıldı. Cesare en büyük ruhani lider ve Aziz Peter'in halefi olan babasının önünde diz çöktü ve onun kutsanmış ellerinden kutsal mevkiinin bayrağını ve nişanlarını aldı. Başına sancaktarın *biretta* denen dört köşeli şapkası, omuzlarına da resmi mantosu kondu. Yoğun bir tütsü dumanı arasından Papa'nın duygusal sesi yükseldi. "O, kendisiyle gurur duyduğum oğlumdur."

Cesare Roma'daki kutlama keyfini uzatmadı. Yeni bir ordu toplayıp Romagna bölgesinin fethini tamamlamak azmindeydi. Bölgenin en büyük kenti Bolonya hâlâ direniyordu. Cesare Borgia bu sefer sırasında Urbino'da mola verip Floransa'ya bir mesaj gönderdi. Çok önemli konuların müzakeresi için Floransa Cumhuriyeti'nden çok acele bir diplomat göndermesini talep ediyordu. Derhal! Niccolo da dahil Floransa liderlerinin ve diplomatlarının apar topar toplantıya çağrılması, işte bu ani ve küstahça talep yüzündendi. Toplantı gece geç saatlere kadar sürdü. Bu arada iki elçi günün ağarmasını beklemeden yola koyuldular. Piero Soderini kısa süre önce topraklarına kattığı Milano'da ikamete başlayan Kral Louis ile görüşmeye gidiyordu. Kardeşi Francesco Soderini ise mağrur Borgia'nın isteği üstüne Urbino yollarına düşmüştü. Cumhuriyet'in fedakâr hizmetkârı ve güvenilir sekreteri Niccolo Machiavelli de kendisine eşlik ediyordu.

Niccolo ve piskopos, Urbino'ya iki günde varabildiler. Piskopos at sırtında yolculuk etmeye alışık olmadığından "uygarca bir tempo"da gitmek için üsteleyip durmuştu. Mesih-Karşıtı'nın oğluyla yüz yüze görüşmek için sabırsızlanan Niccolo farkında olmadan atını mahmuzlayıp durmuş, sonra da piskoposun gönlü olsun diye dizginlere asılmak zorunda kalmıştı.

Her şey Fransa'ya ve Piero'nun Fransa Kralı'yla uzlaşabilmesine bağlıydı. Niccolo, Soderini kardeşlere Fransızların Borgia'yı ciddiye almadıklarını anlatmıştı. Hatta artık sağır sultanın bile duyduğu, Niccolo'nun Kral Louis'ye politikadan anlamadıklarını söylemesinin nedeni, onların bu değerlendirme hatasıydı.

Niccolo, Floransa temsilcisi olarak krala Floransa'nın kimse için bir tehdit oluşturmadığını, hele Fransa için böyle bir durumun söz konusu bile olamayacağını defalarca anlatmıştı. Ülkesinin tek derdi bağımsızlığını koruyup kendi kendini idare etmek ve başarısının keyfini çıkarmaktı. Rahatça ticaret yapmasını sağlayacak bir derin su limanı dışında hiçbir toprak talebi yoktu. Floransa'nın tek derdi Pisa'ydı.

Buna karşılık Borgialar tehlike saçıyordu ve Fransa'nın çıkarlarına zarar verebilirlerdi. Eğer İtalya'yı ya da büyük bir bölümünü aynı çatı altında toplamayı başarırlarsa kuzey komşularına kolayca meydan okuyabilirlerdi. Bu durumda Fransa'nın Milano'yla ilgili emelleri ne olacaktı? Veya Napoli üstündeki tarihsel talepleri? Ya da güneyden gelecek istila tehdidine karşılık bir güvenlik hattı oluşturma hayalleri?

Floransa'nın duruşu son derece açıktı. Eğer Fransızlar Borgialara karşı Floransa'ya destek verirlerse, yarımadanın fethi tamamlanamazdı. Çünkü Floransa insanoğlunun yüreği, göbeği, rahmi gibi İtalya'nın tam ortasında bulunuyordu.

Bir yaz günü akşamüstü Piskopos Soderini ve Niccolo, Kral Louis'nin Floransa'nın isteklerine verebileceği cevapları tartışarak bir tepenin üstünde resim gibi duran Urbino'ya vardılar. At üstünde yokuş yukarı tırmanacaklardı. Birçok yerde atlar dağa oyulmuş taş basamakları kullanmak zorundaydılar. Dukalık Sarayı'na yaklaşırken kentin berbat bir bölümündeki tozlu bir meydandan geçiyorlardı. O sırada ilginç bir olaya tanık oldular.

Meydanın büyük bir kısmını bir nalbant dükkânı kaplamıştı. Ortada da kollarının adaleli görüntüsünden nalbant olduğu anlaşılan bir adam vardı. Kir pas içindeki insan azmanı nalbant tam o anda kapıştığı aynı sıkletteki bir başka adamı yere vurmuştu. Bıçkın yandaşları dev omuzlarına şaplak indirip rakibini devirdiği için onu kutlamaya giriştiler. O sırada biri küçük seyirci grubundan sıyrılıp nalbandın karşısına dikildi.

"Hey nalbant," diye seslendi gür bir sesle. "Nalın var mı?"

Nalbant homurdanarak başıyla dükkân kapısının önündeki ağır örsün yanında yığılı duran yenice dövülmüş nalları işaret etti. Adam ağır ağır yığına yaklaştı. Üstten bir nal aldı, elinde şöyle bir tarttı, evirip çevirip işçiliğini inceledi. "Kalitesiz," diyerek notunu verdi.

Alınan nalbant yumruklarını sıkıp yabancıyı öfkeyle süzdü. "Kalitesiz dedim. Bunu kanıtlayabilirim." Bunu söyler söylemez at nalını iki eliyle tuttu, göğsüne yaklaştırdı derin bir soluk aldı ve fazla bir güç harcamadan kıvrık nalı büküp iki ucunu birbirine yapıştırdı.

Nalbandın çevresinden hayret nidaları yükseldi. At üstünde olayı seyreden iki Floransalı diplomat hayranlıkla aralarında fısıldaştılar. Adam hemen sonra nala tekrar yapışıp uçları ayırarak naldan başka her şeye benzeyen bir yay formu oluşturdu. Demiri gülerek yere atıp bir de tükürük savurdu. "Kalitesiz iş," diye tekrarladı. Bu arada nalbandın kanı beynine sıçramıştı. Adeta böğürerek yabancının üstüne atıldı.

Adam çevik bir hareketle yana çekilip boğa misali saldıran nalbandın hamlesini savuşturdu. Nalbant iki atak daha yaptı, adam ikisinden de kurtuldu. Eğlence fırsatını hiç kaçırmayan seyirci topluluğu hemen tarafını seçmişti. Dövüşçüler dans eder gibi birbirinin etrafında dönüp şaşırtmaca verirken seyirci de alkış tutuyor, yorum yapıyor, bahis oynuyordu. Nalbant rakibine öyle bir yumruk savurdu ki karşısın-

da öküz olsa devrilirdi. Ama adam eğilip yumruğu savuşturduğu gibi aynı anda kendi yumruğunu nalbandın midesine gömdü. İri yarı nalbant yumruğun etkisiyle havalandı ve avlunun duvarına çarparak yere yığıldı. Seyirciden çığlıklar yükseldi ama çiçeği burnunda Herkül'ün işi henüz bitmemişti. Avantajını kullanarak sersemlemiş haldeki adamın üstüne çullandı. Adamı çevirip yüzüstü duvara dayadı ve sistemli bir biçimde böbreklerini yumruklamaya başladı. Nalbant her yumrukta haykırıyordu. Seyirci kan istiyordu. Nalbandın zorbanın biri olduğunu, herkesin canını yaktığını hepsi biliyordu. Okumuş adamlar olan iki Floransalı bile bu vahşi gösteriden hoşlanmışa benziyorlardı.

Nal Herkül'ü çoktan galip ilan edilmiş, bahis paraları el değiştirmeye başlamıştı. Yenik nalbant sonunda inleyerek yere çöktü. Ama rakibi aman dinlemiyordu. Nalbandı aynı kısa hızlı ve acımasız darbelerle cezalandırmaya devam etti ancak bu kez hedef adamın suratıydı. Merhametsizce vuruyordu. Adamın burnunu parçaladı. Çenesini kırdı. Dişlerini döktü. Gözlerini morartı. Dudaklarını yardı.

Seyirciden artık itirazlar yükselmeye başlamıştı. Durum tatsızlaşıyordu. Adam işi fazla ileri götürmüştü. En alt tabakadan halkın döğüşlerinde bile bir sınır vardı. Kötü niyetli hareketler kabul edilemezdi. Ama kim çıkıp da durduracaktı adamı? Son tablodan tiksinen seyirci dağılmaya başlıyordu. Nihayet Piskopos Soderini dayanamayıp nalbanttan yana çıktı. "Hey baksana, adamı dövdüğün yeter. Artık bıraksan iyi olur."

Dövüşün galibi hızla dönüp iki yolcuya baktı. Sonra yüzüne alaycı bir gülümseme yayıldı. "Elbette ekselansları. Beyler nasıl istiyorsa öyle olsun." Sesi alay ve tehdit doluydu.

Piskopos atını sürerken başını iki yana salladı. "Bu iblisleri nerede yetiştiriyorlar dersin Machivelli? Bunun gibi dövüşen yüz adamımız olsa Pisa'yı bir haftada alırdık. İki haftada da Borgia'yı İtalya'dan sürerdik."

Niccolo aynı fikirde değildi. "Onun gibi yüz kişi olsa bence hayatımızdan endişe etmeye başlardık."

Floransalı iki elçi akşam altı sularında kaleye vardılar. Kapıdaki muhafızlara Floransa Cumhuriyeti tarafından Cesare Borgia'ya elçi olarak gönderildiklerini beyan ettiler. İçeri alındılar. Atları bakım için seyislere teslim edildi. Valentinois Dükü'nün kendilerini birazdan kabul edeceği bildirildi. O arada avluya bakan bir terasta onlara hafif bir yemek sunuldu. Yolculuğun ardından biraz soluklanabilirlerdi.

Sıcak, uzun ve yorucu günün sonunda söğüş et dilimleri, meyve ve bol şaraptan oluşan ikram ikisinin de çok hoşuna gitti. Güzelce dinlenip soğuk şaraplarını yudumlamaya ve Papa'nın oğlunun keyfini beklemeye koyuldular. Saatler geçiyordu. Kimsenin Floransalılarla ilgilendiği yoktu.

Niccolo makam sahibi önemli bir diplomat değildi. Bu yüzden "kendilerine önem atfeden adamlar"ın huzuruna kabul edilmek için beklemeye alışıktı. Ama Piskopos Soderini bu tür davranılmayı hazmedemezdi ve sabrı git gide taşmaya başlıyordu. Nihayet varlıklarından en fazla haberdar olduğunu düşündüğü, arada bir şarap tazeleyen yaşlı hizmetkâra el etti.

"Uzun zamandır bekliyoruz. Lütfen gidip meselenin ne olduğunu öğrenir misin?"

"Bana sizleri en kısa zamanda kabul edecekleri söylendi. Bu arada size getirebileceğim herhangi bir..."

Piskopos Soderini adamın lafını ağzına tıktı. "Sen bize neden böyle insafsızca bekletildiğimizin cevabını getir," dedi gücenmiş bir tavırla. "Ayrıca söyler misin, eğer bu kalede tıpkı bizim gibi yalnızca bir konuk olarak bulunan August Cesare bizi kabule hazır değilse, efendiniz dük ne diye bir selamı esirgiyor? Geldiğimizi bildiğine eminim. Kendisi, aşağı inip eski bir dosta merhaba diyemeyecek kadar yaşlı ve elden ayaktan düşmüş biri değil ki!"

Hizmetkâr temkinli bir bakışla Soderini'yi süzdü. "Benim efendim Cesare Borgia'dır ekselansları," dedi gecikmiş bir uyarıda bulunarak.

"Ha, demek sen onun adamlarından birisin! O halde Dük Guidobaldo'nun nerede olduğundan haberin vardır mutlaka. Ona Piskopos Soderini'nin geldiğini ve kendisiyle görüşmek istediğini söyle. Ayrıca ona hatırlat; kendisi şu anda senin efendin Borgia'nın müttefiki olabilir ama o ve ailesi benim eski aile dostlarımdır."

Hizmetkâr duraksadı, sonra Piskopos'a yanaştı. "Siz Dük Guidobaldo'nun dostu musunuz?"

"Elbette!" diye homurdandı Piskopos sinirlenerek.

"O zaman onun artık Urbino Dükü olmadığını biliyorsunuzdur. Kendisi... feragat etti."

"Ne!" Piskopos şaşkınlıktan ağzındaki şarap yudumunu dışarı püskürterek "soğukkanlı din adamı" karizmasına bir miktar zarar verdi.

"Feragat etti de ne demek?"

"En yüce ruhani öndere nankörlük ve hainlik etmiş. Öldürülmeden

önce kaçmayı becerdi. Şimdi başına konmuş bir ödül var ve Urbino artık Cesare Borgia'nın yönetimine girmiş bulunuyor."

Psikopos ne diyeceğini şaşırmıştı. "Kaçtı mı? Başına ödül mü kondu? Sen neden söz ediyorsun be adam? Bunlar ne zaman oldu?"

"Bu konularda konuşmam doğru olmaz, ekselansları. Eğer izin verirseniz..."

"Vermiyorum!" diye bağırdı Piskopos. "Olanları anlat yoksa bana karşı geldiğin için seni efendine şikâyet ederim."

Hizmetkâr Piskopos'a iyice yaklaştı. Duyulur duyulmaz bir sesle, kısa ve kesik cümlelerle olup biteni özetledi. "Dük Guidobaldo, Borgia ile dostluk anlaşması yapmıştı. Ona ağır silahlar gönderdi. Camerino kuşatması için. Ama Cesare dönüp Urbino üstüne yürüdü. Dükün üstüne dükün kendi silahlarıyla yürüdü. Dük ordunun yaklaştığı haberini aldığında kent dışında Zoccolante Manastırı'nda bir ziyafetteydi. Canını zor kurtardı. Şu anda nerede olduğunu bilmiyorum ama bizler hepimiz Urbino'nun yeni sahibi Cesare Borgia'nın emrindeyiz artık."

Piskopos şaşkına dönmüştü. Cesare Borgia ile yapacağı görüşme onu bayağı kaygılandırmaya başlamıştı. Ne zamandır suskunluğunu koruyan Niccolo durumu özetledi. "Eğer Cesare dostlarına böyle davranıyorsa biz düşmanları olarak ondan ne bekleyebiliriz ki?"

Sorunun cevabını almak için çok beklemelerine gerek kalmadı. Az sonra Cesare Borgia'nın huzuruna çağırıldılar. Vakit gece yarısını çoktan geçmişti. Silahlı muhafızlarla korunan bir dizi kemerli kapıdan geçtiler. Borgia resmen takdim edildiğinde, isminin önündeki unvanların sayılması yaklaşık iki dakika tuttu. İspanyol işin seremoni kısmına belli ki pek önem veriyordu.

Cesare salona girdiğinde iki Floransalı elçi az kalsın küçük dillerini yutuyorlardı. Bunun nedeni Cesare'nin üstündeki gösterişli egzotik kılık değildi. Zengin duruşlu siyah kadife yelek ceviz büyüklüğünde incilerle süslüydü. Işıltılı saten, İspanyollara has fırfırlar gerçekten göz alıcıydı. Ne var ki Piskopos ve hatta Niccolo bile saraylardaki bu gösterişli giyimler ve tavırlar karşısında şoka girmeyecek kadar diplomatik görgü ve deneyim sahibiydiler. Şaşkınlıklarının nedeni bambaşkaydı. Papa'nın oğlu Cesare Borgia az önce kavgada seyrettikleri merhametsiz köy kabadayısının ta kendisiydi!

24

İspanyol Diplomasisinin İncelikleri

CESARE BORGİA KONUŞMADI. Kurnazca gülüşünden, Floransalı elçileri şaşkınlığa uğratmış olmaktan dolayı memnunluk duyduğu belliydi. Elçiler gafil avlanmışlardı. Cesare ilk puanı almıştı. Avantaj ondaydı. Hiç konuşmadan bütün bunları anlamalarını sağlamıştı. Cesare bir baş sallama, bir bakış, bir kaş çatış ya da bir parmak işaretiyle derdini anlatan adamlardandı. Onun için davranışlar sözden önce geliyordu.

Oturdu ve elçilere de oturmalarını işaret etti. Ellerini kucağına koydu ve kımıldamadan bekledi. O hareketsizlikte adamın iradesini, soğukkanlılığını ve özgüvenini ortaya koyan tekinsiz bir şey vardı. Onlara hiçbir hitapta bulunmadı. Dinlemeye ve iş görüşmeye hazır olduğunu, elçilerin konuşmasını beklediğini anlatan tek ipucu, dikkat kesilmiş haliydi.

Şaşkınlığını hâlâ üstünden atamamış olan Piskopos Soderini formalite gereği söylenen Floransa'nın dostluk ve iyi niyet mesajını iletti. Keskin gözlemci Niccolo rakibi incelemeye dalmıştı.

Her tarafından demodelik ve züppelik akan o İspanyol tarzı giysiler başka erkeklerde gülünç durabilirdi ama bu durum Cesare Borgia için söz konusu değildi. Zaten giysiler, kibar tavırları ve dimdik, kıpırtısız durabilmek için harcadığı olağanüstü bedensel çabanın yanında hemen önemini yitiriyordu. Niccolo aslında o süslü kıyafetin altında, demir at nalını, yaz sıcağında yumuşamış mum gibi bükebilen sert adalelerin bulunduğunu gözleriyle görmüştü.

Köy Herkül'ünü akşamüstü ilk kez başında ucuz bir rençper şapkasıyla görmüşlerdi. Şimdi başı açıktı. Parlak siyah saçları bukleler halinde omuzlarına dökülmüştü. Özenle biçim verilmiş kıvırcık siyah sakalı çene ucunda sivriliyordu. Sakalın ne zamandır demode olduğu İtalya'da, Cesare'nin sakalı ona adeta bir Magribî havası veriyordu. Yanık teni ve uçları bir İspanyol hüznüyle hafifçe aşağı dönük duran badem gözleri de o hafiften tehditkâr doğulu havasını pekiştiriyordu. Köklerinin dayandığı İspanya'da bir gün biri ona "moro" yani beyaz Magribî demişti.

Soylu bir İspanyol için en büyük hakaret sayılan bu hitap şekli tipik bir Cesare atağıyla cezalandırılmıştı. Cesare adamın dilini kendi elleriyle kesmiş ve ibret olsun diye bir teşhir tahtasına çiviletmişti.

Cesare Borgia Soderini'nin dilediği gibi konuşmasına, hatta işi saçmalama noktasına vardırmasına izin verdi. Piskopos cümlesini tamamlayıp karşılık alamayınca hemen buna bir nitelik, bir düzeltme, bir açıklama ekliyordu. Sürekli niyet açıklıyor, Borgia'dan itiraz bekliyor, sonra gene kendi yorumunu getiriyordu. Adeta kendi kendine konuşuyor gibiydi.

Soderini'nin karşılık alamamaktan sıkıldığı artık gözden kaçmıyordu. Cesare tepkisiz kalmayı sürdürdü. Piskopos'un yorum ve teklif getirirkenki o kendinden emin havası kaybolmaya başlamıştı. Nihayet sözlerini bağladı. Son sözcükte sesi zor duyulur bir hal almıştı. Cesare Borgia tek kelime etmeden tartışmayı kazanmış gibiydi.

Gözlerini Floransalı piskoposa dikti. Önünde kavuşturduğu ellerini çenesine götürdü. O eller birkaç saat önce boğa gibi bir adamı paramparça eden iki balyoza göre çok zarif duruyordu. Cesare konuşmaya başlayıp hemen sadede geldi. Profesyonel diplomatların sermayesi olan sözel girizgâhlara boş verdi. Sesi kalın, gür ve akıcıydı.

"Floransa ile ilişkilerimi sağlama almak isterim. Dostluğumu kabul ederseniz birlik olmuş bir İtalya'da müttefik oluruz. Reddederseniz bu durumda Tanrı şahidim olsun ki kendi çıkarlarımı koruma yoluna giderim. Beni dost kabul etmezseniz, hakkından gelemeyeceğiniz bir düşman edindiniz demektir. Tercih sizin."

Soderini şaşırdı. Bu kadar açık bir teklife hazır değildi. Onunki uygun zamanı kollama, imalarda bulunma, muğlak vaatlerde bulunma sanatıydı. "Eh bu durumda sanırım biraz zamana ihtiyacım var. Bu konuda devletime danışmak durumundayım..."

Borgia nazik denecek bir tavırla onun sözünü kesti. "Şu sizin devletiniz var ya şu cumhuriyetiniz, ben ondan hoşlanmıyorum. Onu değiştirmelisiniz. Siz yapmazsanız belki ben yaparım." Sesi omuzlarındaki kadife pelerin kadar yumuşak ama tehdit doluydu.

Piskopos Soderini Borgia'nın küstahça verdiği ültimatom karşısında afallamıştı. Ağzında bir şeyler geveledi ama konuşamadı. Onun yerine sözü Niccolo aldı. "Biz Floransalılar arzuladığımız yönetim biçimiyle idare edilmekteyiz. Demin vurguladığınız gibi siz bundan hoşlanmayabilirsiniz ama işin o tarafı bizi pek ilgilendirmez. Biz sizinle dost olmaya da, düşman olmaya da varız. Tercih hakkı bizim olduğu kadar sizindir de."

Borgia aceleci ve hesapsız cümlelere girmeden kendinden emin ve meydan okurcasına konuşan genç sekretere baktı. Bu sessiz değerlendirmede bir parça hayranlık seziliyordu. "Bana öyle geliyor ki, siz Fransa Kralı'na kafa tutan o genç Floransalısınız."

"Ben yalnızca görevimi yaptım ve majestelerini her nasılsa kavramakta zorlandığı bazı noktalarda aydınlattım."

"Benim de kavramakta zorlandığım bazı noktalar olabilir mi?"

"Kesinlikle," diye karşılık verdi Niccolo hiç tereddüt etmeden. "Floransa'nın dostu olduğunuzu beyan ediyor sonra da o köpeğinizi, Vitellozzo denen adamı üstümüze salıyor, Toskana'yı taciz etmesine ve Arezzo'da bize saldırmasına göz yumuyorsunuz. Biz bunu dostluk gösterisi olarak kabul edemeyiz."

Borgia gülümsedi ve ithamı melodik bir sesle akıcı bir biçimde cevapladı. "Vitellozzo davranışlarından kendisi sorumludur. Onun serüvenleriyle bir ilgim yok. Biliyorsunuz sizin devletinize karşı nefret besliyor. Pisa'da onu görevinden ve kazancından ettiniz. Kardeşi Paolo'yu öldürdünüz. Size kafa tutması çok mu şaşırtıcı?"

"Vitellozzo inisiyatif alabilecek biri değildir. İzin almadan, yönlendirilmeden kendi başına hiçbir iş beceremez."

"Size katılıyorum," dedi Borgia. "Vitellozzo alçağın tekidir. Kırsalı yağmalamaktan, çapulculuktan, hırsızlıktan, yakıp yıkmaktan başka bir şey bilmez. Uluyan bir hayvandır. Biliyor musunuz, onun deli olduğunu söylüyorlar. Kendisi bu aceleci ve tahrip edici davranışlarına gerekçe olarak Fransız hastalığına yakalanmış olmasını gösteriyor."

"Biz ona İspanyol hastalığı diyoruz," diye görüş belirtti Niccolo.

"Tuş!" dedi İspanyol. "Tam yerinde!" Genç sekreterin küstahlığından hoşlanmaya başlıyordu. "Ama yemin ederim ki Vitellozzo ve Arezzo'da çıkarmış olduğu tatsızlıkla bir ilgim yok. Her ne yapıyorsa, kendi başına hareket ediyor."

"Olabilir," dedi Niccolo. Oysa Vitellozzo'nun Borgia'dan emir aldığını, onun haberi olmadan adım atmadığını biliyordu. "Siz onunla bir görüşürseniz belki geri çekilmeyi kabul eder."

"Ya etmezse?"

"Bu durumda Floransa'nın sizi dostu olarak kabul etmesi fevkalade zorlaşacaktır."

"Belki Vitellozzo'yla görüşebilirim. Çekilmeye razı olabilir. Sonuç ne olursa olsun hemen karar vermelisiniz. Yarına kadar süreniz var. Ve sizi uyarıyorum, bizim aramızda, Floransa ile benim aramda bir orta yol yoktur. Yanımda değilseniz, bana karşısınız demektir."

"Belki," dedi Niccolo alayla.

Görüşme bu belirsizlik ifade eden sözcükle son buldu. O gece Niccolo ve Piskopos geç vakitlere kadar oturup hükümete mektuplar yazdılar. Cesare'nin neden onları çağırdığını açıklayıp ültimatomunu ilettiler. Fransa'nın desteği olmadan Floransa'nın pazarlık gücü kalmıyordu. Kendini savunmada kullanacak askeri yoktu. Borgia kentin surlarına bir günlük yoldaydı. Her gün biraz daha güçlenen bir ordu olarak çoktan vuruş mesafesine girmiş sayılırdı. Üstelik Borgia seri hareket eden ve ne yapacağı önceden kestirilemeyen bir komutandı. Urbino'ya aniden saldırması bunun kanıtıydı.

Niccolo adamla ilgili son derece karışık duygular içindeydi. Kimsenin ne düşündüğünü asla açıkça söylemediği bir ortamda pervasızca ve dobra konuşabiliyordu. Kararsızlık ve korkaklık kol gezerken o kararlı ve iş bitirici davranıyordu. Bir İtalya birliğinden söz etmesi ise genç sekretere ayrıca ilginç gelmişti.

Gelgelelim, bu adam Floransa'nın düşmanıydı. Kalbi ihanet doluydu. Borgia'nın ne istediğini bilen tavrına hayran olmakla birlikte, o geceki mektubunu Signoria'ya acele karar vermeleri için ricada bulunarak bitirdi. "Dük iyi niyet beyan ediyor ama umulmadık zamanda habersizce evlere dalmak gibi bir hareket tarzı benimsemiş. Buraya Urbino'ya ölümcül bir hastalık gibi sessiz ve inceden girivermiş. Daha hastalığın adı bile konulmamışken." Niccolo o gece rahatsız uyudu. Uykusunda tatlı bir ses alçak bir tonda ona fısıldıyordu: "Yönetim biçiminizi beğenmiyorum. Değiştirmelisiniz onu... Değiştirin... Değiştirin..."

Ertesi günkü buluşmanın saati, güneş battıktan iki saat sonra akşam on suları olarak belirlenmişti. Cesare'nin kısa kesmek istediğini baştan söylediği görüşmeden sonra elçiler, Cesare'nin birkaç dostunun da katılacağı bir akşam yemeğine davet edilmişlerdi. Niccolo bu kadar geç saatte sofraya oturulacak olmasından memnun değildi. Yemeklerin aşırı baharatlı olmayacağını umdu. Aksi halde hazımsızlık yüzünden sabaha kadar kâbus görürdü. "Belki de İspanyolların bu kadar egzotik görünmelerinin sırrı geç yemeleri ve gecelerini akıl almaz düşlerle geçiriyor olmalarıdır," diye düşünüyordu.

İki Floransalı gündüz saatlerini düşünerek, kaygılara kapılarak, üst üste mektuplar döşenerek geçirdiler. Kendilerine ayrılmış olan odalarından çıktıklarında her tarafın silahlı muhafızlarla dolu olduğunu fark ettiler. Saraydaki her kapı kilitliydi ve hepsinin önünde bir muhafız bekliyordu. Cesare Borgia temkinli bir adamdı.

Öğle vakti Borgia'dan bir doküman geldi. Bu, Floransa Cumhuriyeti ile daimi ittifak halinde olmak için ileri sürdüğü şartları içeren bir belgeydi. Floransa kendisiyle *condottiere* yani paralı askerler ordusunun başı olarak yılda 36.000 florin maaşla üç yıllık bir anlaşma yapacaktı. Anlaşma kurallarına göre, Borgia aktif hizmet vermek zorunda olmayacaktı, ama üç yüz kişilik bir hazır kuvvetle ihtiyaç halinde, her an Floransa'nın hizmetine koşmayı taahhüt ediyordu. Bu açık açık haraç istemekti. Belli ki Cesare zorda kalındığında Floransa'nın, halkın güvenliği için parayı gözden çıkardığını biliyordu.

Şartlar Niccolo'yu şaşırtmadı. Soderini ile birlikte böyle bir teklifin geleceğini tahmin etmişlerdi. Ama yılda 36.000 florin? Hem de kılını bile kıpırdatma zorunluğu olmadan? Kendi yıllık maaşı, Fransa'daki diplomatik zaferlerden sonra ancak 210 florine yükselmişti. Bunu hak edebilmek için haftada yedi gün çalışıyordu üstelik.

Akşamüstü ulaklar Floransa'dan iyi haberlerle geldiler. Bir Fransız kolordusu, süvarisi, piyadesi ve ağır silahlarıyla Milano'dan Floransa'ya doğru yola çıkmıştı bile. Piero Soderini'nin XII. Louis ile yaptığı müzakere olumlu sonuç vermişti. Dahası Fransa Kralı, Borgia'nın orta İtalya'da bir imparatorluk kurma faaliyetlerini engellemenin akıllıca olacağını görmüş ve "dostu ve güvenilir müttefiki Valentinois Dükü"ne derhal özel bir elçi göndermişti. Cesare'ye iletilen mesajın özü, Majesteleri kralın, müttefik Valentinois Dükü'nün, kendisinin bir diğer sağlam müttefiki olan Floransa Cumhuriyeti'ne el sürmesini asla arzu etmediğiydi. Floransa şimdilik paçayı kurtarmıştı ve Borgia'nın Floransa'ya yönelik tehditleri izlenecekti. Şimdilik. Floransa'dan gelen mektup ayrıca Piskopos Soderini'yi—uyulmayacağı taraflarca bilinse de—Borgia'nın her şartını kabul etme konusunda yetkilendiriyordu.

O akşamki diplomatik görüşme tartışmasız ve uzamadan sona erdi. Cesare Floransa adına görevlendirilmiş olmaktan büyük sevinç duymuştu. Kendisini 36.000 florinin en kısa zamanda ödeneceği bildirilmişti. Şimdilik bekleyiş dolu bir ateşkes imzalanmıştı. Bir süre için iki tarafın da gönlü olmuştu. Cesare değersiz bir anlaşmayla, Floransalılar ise geçersiz güvencelerle susturulmuştu. Fransa Kralı'nın usta ve huzurlu kaptanlığında hepsi birlik olmuş, birbirlerini müttefik kabul etmişlerdi. İlk raunt berabere sonuçlanmıştı.

Yemekler Niccolo'nun beklediğinden çok daha lezizdi. Cesare Borgia nazik ve cana yakın bir ev sahibi gibi davranıyordu. Kendi İspanyol şarabı içtiği halde İtalyanların bundan hoşlanmayabileceği-

ni akıl edip kısa süre önce sahip olduğu Urbino bağlarının üzümünden üretilmiş en kaliteli şarapları getirtmişti. Yerel çeşitlerden oluşan yemekler mükemmeldi. Niccolo biraz da korkarak domuz eti, istiridye, hatta yumurta ve kurutulmuş morina balığı ikram edilmesini beklerken, sofraya kalın ördek ciğeri ezmesi dilimleri, ardından kızarmış martı ve güvercin getirilmişti. Sebze boldu. Taze rezene ve bütün olarak kızartılmış minik leziz lahanalar vardı. Hazırlanışı ve pişirilme tarzı mükemmel olan yemeklerle ilgili tek şaşırtıcı özellik, tuz dahil hiçbir baharat ve tatlandırıcı kullanılmamış olmasıydı. Bu yüzden hepsine genel bir yavanlık hakimdi. Buna karşılık Borgia'nın elinin altındaki küçük sos kabından, başka kimseye ikram etmeden kendi yemeğine ilaveler yaptığı Niccolo'nun gözünden kaçmadı.

Niccolo'nun sos kabını fark ettiğini gören Borgia, "Bu, yemekte tercih ettiğim bir durum değil ama politik bir gereklilik," diye açıkladı. "Baharat veya tatlandırıcı katılmamış yemeklerde zehrin tadını alabiliyorum."

"Tadı nasıl peki?"

"Bazen acı, bazen ekşimsi, bazen pek hoş. Ama hemen her zehir bol koyulmuş olsa bile, biber, zencefil, tarçın gibi baharatlarla gizlenebilir. Bu sosu kendim yapıyorum. Tarifi sır değil. Sarımsak, maydanoz, biraz beyaz şarap, bazı kokulu otlar... Kendi ellerimle hazırlıyor ve bildiğim bir yerde tutuyorum. Benden başka kimse el sürmüyor ona. Eğer baharatsız gelen yemekten memnun kalmamışsam, lezzetini ben ekliyorum. Denemek ister misin?"

Niccolo istediğini söyledi ve kabı almak için elini uzattı. Davet sahibi gülümsedi. "Sen bana tabağını uzat." Borgia sahiden de bir an olsun tedbiri elden bırakmıyordu.

Sofrada Borgia'nın yakın dostları da vardı. Çoğu İspanyol'du. Kendi âlemlerindeydiler ve aralarında İspanyolca konuşuyorlardı. Konuk listesinde göze batan tek bir isim vardı: Vitellozzo Vitelli.

Görgü kuralları açısından Vitellozzo'nun eksiği çoktu. Onun oturduğu taraftan sürekli olarak çiğneme ve soğurma sesleri, ağız şapırtıları geliyordu. Çılgınlar gibi karnını doyurmakla meşgul olduğundan yemeğin başında sohbete pek katkısı olmadı. Kemikleri sıyırıyor, şarabı içmiyor adeta ağzından içeri boşaltıyordu. Borgia biraz da inat olsun diye bu görgüsüz oburu, kibar bir adam olan Piskopos Soderini'nin yanına oturtmuştu. Piskopos sofra arkadaşının sürekli dirsek atmasından ve yemek sıçratmasından çıldıracak hale gelmişti. Durumun farkında olan Borgia'nın çok eğlendiği belliydi.

Bir ara, "Söyle bakalım Vitellozzo," dedi. "Arezzo seferi nasıl gidiyor?"

"Orada fazla bir ilerleme kaydedemedik efendim," dedi komutan geğirmeler arasında. "Kırsalda bayağı bir direnişle karşılaştık. Kalleş köylüler mısırlarını ve paralarını saklamışlar. Bize yardım etmek istemiyorlar. Onları ikna etmek zorundayız." Sırıttı.

Niccolo, Vitellozzo'yu konuşurken seyretmeye tahammül edemiyordu. Ağız kenarındaki o iltihaplı sivilcelerle iğrenç bir görüntüsü vardı. Hele yemekte insanın midesini bulandırıyordu.

"Vitellozzo kırsal bölgelerin direnişini kırmada bayağı başarılı oldu. Öyle değil mi Vitellozzo?" Borgia gülümsedi. "Söylendiğine göre, kadınlar onun adamlarının eline geçmektense kendilerini ve kızlarını nehre atmayı tercih ediyorlarmış." Vitellozzo imayı anlamış gibi kıs kıs güldü.

"Şimdi de yeni bir müttefik bulmuşsun kendine Vitellozzo. Öyle değil mi? Bu Floransalı centilmenlere onun kim olduğunu söylemek istemez misin?"

Adamın çiçek bozuğu yüzü kocaman bir gülüşle aydınlandı. Vitellozzo marifetini çok beğenirmiş gibi "Piero dé Medici," diye cevap verdi.

Floransalı elçileri bir kez daha şaşırtmayı başaran Borgia zaferinin tadını çıkarmakla meşguldü. Vitellozzo'nun da keyfi yerindeydi. Olayı bilenler birbirlerine kaş göz ederlerken son girişimini açık saçık sözlerle anlatmaya koyuldu. Kadınları kızları toplayıp çuval gibi yük beygirlerinin üstüne koyarak Roma'ya götürüyordu: "Orada doğru bağlantıların varsa, alış veriş yapmak isteyen Türk tüccarları bulursan, her kız için bin duka isteyebilirsin. Hele elinde bir sarışın varsa, gerçek bir sarışınsa, o zaman..."

Borgia, Vitellozzo'nun bitirmesine izin vermedi. Ondan tarafa bir bakış fırlattı ve bir baş hareketiyle kapıyı işaret etti. Birkaç saniye içinde iğrenç adam yaltaklanan bir ifadeyle toz olmuştu. Vitellozzo'nun emirleri kimden aldığına ilişkin kuşkusu olan varsa, bu bakış her şeyi anlatmaya yeterdi. Vitellozzo, Cesare Borgia'nın sahneye koyduğu küçük komedideki rolünü oynayıp oyundan çıkmıştı.

"Berbat biri," dedi Borgia küçümseyerek. "Ama işe yarıyor. Siz kaygılanmayın. Arezzo'dan çekilmeye razı oldu. Şimdilik. Ayrıca ona başka yerde ihtiyacım var."

Sonra yeni akıl etmiş gibi, "Aslında merak ettim," dedi. "Piero ile ne işler çeviriyor acaba? O ikiliye dikkat etmekte yarar var, öyle değil mi?"

Niccolo da Piskopos da üstü örtülü tehdidi anlamışlardı. Borgia zaten Floransa'nın yönetim biçimini beğenmediğini söylemişti. Belki de bunu değiştirmeyi hayal ediyordu. Belki Piero dé Medici'yi yeni bir rejimin yöneticisi olmaya aday görüyordu. Belki de yalnızca blöf yapıyordu. Belki.

Ortamı idare etmekte usta olan Borgia hemen başka bir konuya geçti. İki Floransalı konuğun zihnine kuşku tohumları serpip onları düşüncelere gark ettikten sonra rahatça değişik konu başlıklarına kayabilirdi. Hem İspanyol hem de İtalyan şiiri ve müziği üstüne dolu dolu konuşmalar yaptı. Sanattan söz etti ama eserlerin güzelliğinden çok piyasa değeriyle ilgilendiği belli oluyordu. Şarap sayesinde dili biraz çözülmüştü. Romagna bölgesindeki seferlerini anlattı. Bu noktada Niccolo kendini tutamayıp birtakım imalı hatırlatmalar yapmadan edemedi.

"Duyduğum kadarıyla Forli Kontesiyle biraz sıkıntınız olmuş."

"Sıkıntı mı?" dedi Borgia şaşırmış numarası yaparak. "Bana hiç sıkıntı vermedi. Aksine gayet uysaldı."

"Nasıl oldu bu?"

"Kendisi ne kadar yürekli biri olursa olsun itiraf edelim ki Caterina'nın kale savunması tam bir fiyaskoydu. Aramızda kalsın beyler ama kibarca söylemek gerekirse, bir kez avcuma düştükten sonra kendi namusunu korumak için bile fazla bir gayret gösterdiği söylenemez." Borgia görmüş geçirmiş bir fatih edasıyla gülümsedi.

Anlatmaya devam etti. "Caterina olağanüstü bir kadın. Güçlü biri ama sonuçta kadın." Fethinin hoş ayrıntılarını hatırlamak istercesine bir an anılara dalar gibi oldu. "Müthiş bir deneyimdi. Benim için eşsizdi. Öyle bir kadını kollarıma almak; her tarafı yara iziyle dolu bir amazon! Bir kadınla sevişirken sırtındaki derin yara izine dokunmak ne kadar heyecan vericidir bilir misiniz? Belkemiği boyunca uzayıp giden bir ize?"

Piskopos daha önce böyle bir konu hakkında hiç kafa yormadığını itiraf etti. Niccolo yorum yapmadı.

"Bu yalnızca bana heyecan vermekle kalmadı, onu da çıldırtıp coşturdu." Borgia içini çekti. Parmaklarını sanki kadının kokusu hâlâ üstlerindeymiş burnunun altından geçirdi. "Ben İspanyol kadınlarını İtalyanlara yeğlerim," dedi. "Sanki kanları daha ateşli akar. Ama bu Caterina Sforza..." Gene sustu. Gerisini görmüş geçirmiş erkek konuklarının hayal gücüne bıraktı.

Cesare o geceyi büyük âşık ve fatih olarak noktalamak istemişti. İspanyol konukları sessizce ortalıktan kayboldular. Cesare Floransalı

şeref konuklarını kapıya kadar geçirdi. Piskopos muhafızlarla dolu koridordan hızla geçerek odasına yollanırken Niccolo biraz geride kaldı. "Caterina Sforza'yı Mordano surları üstünde gördüğümden beri, öyle bir kadına sahip olmak nasıl bir duygudur diye düşünüp durmuşumdur." Sahip olmak sözünün üstüne basarak söylemişti. "Sizi kıskandım."

Borgia iltifatı nezaketle karşıladı. Kendinden aşağı olanların hayranlıklarını her zaman zarafetle kabul buyururdu. "Ama beni rahatsız eden bir şey var," dedi Niccolo. "Kontes kadar vahşi ve korkusuz birinin sırtından öyle bir yara almış olması beni rahatsız etti. Sanki kaçarken arkadan vurulmuş gibi."

"Savaş sırasında böyle şeyler olur. Darbe her yandan gelebilir," dedi Borgia konuyu kapatmak ister gibi.

"Sanırım haklısınız," dedi Niccolo. Bu kez dükü kapanını kurmuş birinin sinsi özgüveniyle süzdü. "Gene de garipsedim. Öyle bir yaranın sevişme sırasında açılıp kanamamış olması şaşırtıcı. Hele sizin gibi bir sevgilinin elinde."

"Ah, eski bir yara iziydi," dedi Borgia." Tamamen iyileşmiş, kapanmış bir yaranın izi."

"O zaman sahiden garip," dedi genç sekreter iyice şaşırmış gibi. "Birkaç ay önce orada öyle bir yara yoktu."

Niccolo karşılık beklemedi. Hızla oradan ayrıldı ama faka bastırdığı dükün nasıl hayretler içinde kalakaldığını göz ucuyla görmüştü. Hayret daha sonra yalanının ortaya çıkmış birinin utancına dönüştü. Niccolo, dükün zırhında küçücük bir çatlak yaratmış, savunmasında minik bir delik açmıştı.

"Fio de putta bastardo." Loş koridorda yürüyüp uzaklaşan Floransalı genç sekreter ardından boğuk sesle savrulan İspanyolca küfrü duymadı.

Floransa dışişlerinin günlük politikası, çaresizlikten başvurulan önemsiz hilelerle durumu idare etme temeline dayanırdı. Arapsaçı halini almış, düğüm olmuş ayrıntılar yüzünden ilişkileri yönetmek çok zordu. Aynı anda pek çok şeyi birden düşünmek gerekiyordu: Dev ordusuyla ne yapacağı belli olmayan başına buyruk Borgia, saçmalayan bir Fransa Kralı, sürekli müttefik değiştiren Venedik, Milano, İspanya, Cermenler, Papa ve elbette Pisa ile o bitmek bilmeyen savaş... Bu alçalıp yükselen girdaplarla dolu devletçikler ve ittifaklar denizinde etkili bir politika yürütmek her hükümet için başlı başına bir sınavdı.

Durumu büsbütün zorlaştıran unsur ise Floransa'yı komşularından ayıran o çok önemli özelliğiydi: Bağımsızlık aşkı.

Floransa'da bir tiranın ya da oligarşinin eline düşme korkusu o kadar büyüktü ki, anayasası tarafından ebedi ve sürekli seçim propagandalarına mahkûm edilmiş bir devlet portresi çiziyordu. Floransa'nın birinci derecedeki yasama ve yürütme organları Büyük Bin İki Yüzler Konseyi, sayısı daha az olan Seksenler Konseyi ile gonfalonyer unvanıyla tanımlanan—ve Signoria'nın en önde gelen üyesi olan—baş yönetici yalnızca iki aylık görev süreleri için seçilmekteydiler.

İstikrarlı bir hükümet yapısı oluşturmak mümkün değildi. Her şey ağır ve güven telkin etmeyen bir biçimde işliyor, para ziyan oluyor, kararlar erteleniyor ve sonunda rafa kalkıyordu. Bir hata olduğunda sorumlu bulunamıyordu, çünkü hükümet yetkilileri Arno'nun kabaran sularından ve sele dönüşen ilkbahar yağmurlarından çok daha hızla gelip gidiyorlardı.

Bu nazik dönemde radikal reforma ilişkin birçok önemli fikir ortaya atılıp tartışılıyordu. Herkes hükümette bir değişikliğe gidilmesinin gerekli olduğunda fikir birliği içindeydi. Sonunda Signoria'da politik hareket lideri olarak görev yapan gonfalonyerin seçilme şartlarının sabitleştirilmesine karar verildi. Bu mevkiye yasayla bir tanım getirildi, dokunulmazlık kaydı kondu, ihraç halleri belirtildi, seçilmek için gerekli olan şartlar sıralandı. Signoria yeni gonfalonyerin görev çerçevesinin net olarak çizilmesinde ısrarcıydı. Bu mevkiye seçilen kişi bundan böyle devlet nezdinde ikinci bir görev daha yapamayacak, oğulları, erkek kardeşleri ve yeğenleri konseye giremeyecek, bütün ailesinin ticari faaliyetlerde bulunması yasaklanacaktı. Nihayet 1502'de seçim yapıldığında Piero Soderini büyük bir çoğunlukla ömür boyu kaydıyla hizmet verecek ilk gonfalonyer seçildi.

Varlıklı biri olmasına rağmen Soderini her zaman bir halk adamı ve liberal yönetimin savunucusu olarak kabul edilirdi. Parlak bir lider ya da üstün yetenekli bir politikacı olmasa da usta bir idareciydi. Çoğu kişiye göre, zaten onu nüfusun büyük bölümüne yakın kılan da, olağanüstü yeteneklerinin olmayışıydı. Vatandaşı asla galeyana getirmiyor, nefretleri körüklemediği gibi aşırı sadakate de prim vermiyordu. Ayrıca kendi adına gücünü ve nüfuzunu arttırıp genişletmek gibi bir hevesi de yoktu

Soderini parlak bir zekâdan yoksun olsa da, asla aptal ya da hatalı karar veren biri değildi. Aksine kendi eksikliklerini gayet iyi biliyor, derhal kendinden çok bilenlerin, daha iyi kavrayanların fikrine ve öğü-

düne başvuruyordu. Başkalarındaki yeteneği keşfedip bundan yararlanmakta ustaydı. Bu yüzden sekreteri Niccolo Machiavelli'nin olağanüstü zekâsına ve yeteneklerine bel bağlaması hiç şaşırtıcı değildi. Soderini'nin seçilmesinden birkaç ay sonra Borgia, Floransa'yı yeniden tehdide başladı. Vaat edilen parayı istiyordu. Durumu açıklığa kavuşturmak için ona acele bir elçi gönderilmesine karar verildi. Tabii bu iş doğal olarak Niccolo'ya düştü.

Bu arada Cesare kendi usulünce Orta İtalya'yı kasıp kavurmaya başlamıştı. Habersiz vuruyor, kentleri istila ediyor, tiranları indirip unvanlarını sahipleniyordu. Adaşı Giulio Cesare gibi müthiş bir askeri stratejistti. Tıpkı onun gibi imparatorluk kurmak için can atıyor, üstelik imparator unvanı almak için selefi gibi herhangi bir tereddüt ve kararsızlık göstermiyordu. İtalya'ya tiran olmaya değil onları alaşağı etmeye geldiğini söylese de, son zamanlarda edindiği sloganı "Ya Cesare, Ya Hiç", İtalyan yarımadasının yakın geleceğine ilişkin fikirlerini gayet güzel özetliyordu.

Niccolo bu kez doğrudan doğruya çocukluğunun ilahı ve Daimi Gonfalonyer seçilen Piero Soderini tarafından görevlendirildi. Artık iktidara çok yakın olduğu için konumu gereği kendisine avantajlı koşullar sağlandığı sanılabilirdi. Oysa Niccolo cimri cumhuriyetten talep ettiğinin ancak yarısı kadar bir harcırah alabilmiş, üstelik kendi atını kullanmak zorunda bırakılmıştı. Bu yüzden tek başına Floransa'dan yola çıktığında üstünde hafiften bir bıkkınlık vardı. Gene aynı moral bozucu uyarılar yapılmıştı: "Vaatte bulunma, para harcama, somut teklif götürme, vakit kazan, istihbarat toplamaya çalış ve her gün gelişmeleri rapor et." Her ne pahasına olursa olsun hemen çözmesi istenen konu, Floransalı tüccarların Borgia kontrolündeki bölgelerden güvenli geçişinin garanti altına alınmasıydı. Ticaretin devam etmesi şarttı.

Diplomatik çabalarının git gide etkinliğini yitirmesinden mi, yoksa aşırı yorgunluktan mı bilinmez Niccolo bu kez işi gönülsüzce kabul etmişti. Eyere tek eliyle tutunup ata atlayan, demirleri eğen, İspanyol boğasının başını bir vuruşta uçuran o tüyler ürpertici Borgia ile itişmeyi canı hiç çekmiyordu. Borgia diplomasi oyunundan da anlıyor, üstelik bunu gayet iyi oynuyordu. Ve onun oyalamak, zaman kazanmak gibi bir derdi yoktu. Anında harekete geçiyordu. Vuruyordu. İnisiyatif kullanıyordu. Başkaları temkinli davranırken o kendini bir top güllesinin şiddeti ve yıkmaya güdümlü enerjisiyle ortaya atıyordu.

Borgia'nın fiziksel cesareti Niccolo'yu hafifçe ürkütüyordu. Daima kontrol altında tutsa da adamda muazzam bir şiddet potansiyeli sezi-

yordu. Kısa bir süre için bile olsa kontrolü elden bırakması ve içinde hapsedilmiş olan o kara öfkenin zincirlerinden boşanması halinde olabileceklerden korkuyordu. Onun gibi kendi halinde bir diplomat, yalnızca kırılgan mantığın ve sözlerin efendisi olan biri, böyle bir öfkenin saldırısına nasıl karşı koyabilirdi? Niccolo, Borgia hakkındaki düşüncelerine kendi de şaşıyordu. Küçümsemekle hayranlık, hayretle nefret arasında gidip geliyordu.

Niccolo'nun Borgia'da en beğendiği nitelikler, bir haftadır onu görmesine engel olan özellikleriydi. Borgia'nın cüretkârlığı, sağının solunun belli olmayışı, hızlı hareket edişi Niccolo'nun ona ulaşmasını güçleştiriyordu. Gezgin gibi oradan oraya sürüklenen Floransalı elçi, Camerino'ya vardığında dükün Urbino'ya hareket ettiğini öğendi. Urbino'ya gittiğinde Borgia Cesena'ya doğru yola çıkmıştı. Elinden hiçbir şey gelmeyen yorgunluktan bitik durumdaki makamsız elçi, yerinde duramayan fatihin izinde Forli'ye oradan da Faenza'ya gitti. Nihayet İmola'da Cesare'yi yakalamayı başardı.

Günlerdir at sırtında gitmek Niccolo'yu canlandıracak yerde bunaltıcı kaygılarını daha da çoğaltmıştı. Aceleci dükün peşinden koşayım derken uzun süre eyer üstünde oturmak, yıllarca iki büklüm yazı yazmanın hediyesi olan ağrıyı şimdi büsbütün şiddetlendirmişti. Dahası bu zoraki takip yüzünden bozulan yeme içme düzeni mide ve bağırsaklarını mahvetmişti. Yağmur, ara sıra yağan sulu kar ve kar yağışı da hazımsızlık ve romatizma ağrıları açısından tatsız durumlar yaratıyordu.

Niccolo avını bir kez daha elden kaçırmamak için üstünü bile değiştirmeden soluğu doğruca Borgia'nın karargâhında aldı. Kendini tanıttı ve hemen korkunç savaşçının huzuruna alındı.

Borgia Floransa'yı temsilen gelen elçinin Niccolo olduğunu anlayınca ince dudakları bir gülüşle aralandı. "Şu küstah sekreter." Bu durumun çok hoşuna gittiği anlaşılıyordu. "Evet?" Borgia her zamanki sinir bozucu haliyle az ve öz konuşup konuya muhatabının girmesini bekledi.

Niccolo diplomasinin çok şey söylermiş görünüp hiçbir şey anlatmayan o şatafatlı ve resmi diliyle geçen sefer Piskopos Soderini'nin yaptığını yaparak Floransa'nın dükle dostluğunu sürdürme niyetini tekrarladı. Borgia cevap ya da karşılık vermeden dinliyordu.

Sonunda gösterişli bir kumaşla kaplı koltuğu işaret ederek, "Otur Sekreter!" dedi. Niccolo tereddüt etti. Çizmeleri ve pelerini çamur içineydi. Borgia ağzını açmadan alaycı bir gülüşle koltuğun kaderini sineye çektiğini belirtince Niccolo memnuniyetle oturdu. Dük ayakta

konuştu. Gene insanı ürküten bir biçimde kıpırdamadan duruyor, bedeninde tek bir adalesi oynamıyordu.

"Sana söyleyeceklerimi halen hayatta olan pek az kişiye söylemişimdir." 'Hayatta' sözcüğünü ürkütücü bir vurguyla söylemişti. "Geçen seferki görüşmemizde özgürce konuştun. Özgürce, lafı eveleyip gevelemeden. Bir Floransalının, hele senin gibi birinin bunu yapabilmesine hayran kaldım. Doğrusu cesurca bir davranıştı. Bilirsin, istesem seni o naldan çok daha kolaylıkla ikiye katlarım." Niccolo içten içe titrediğini belli etmedi. Borgia sözlerini sürdürdü.

"Ben de açık konuşacağım. Vitellozzo ve Paolo Orsini, benim güvenilir komutanlarım, Floransa'yı yerle bir etmek için yanıp tutuşuyorlar. Bunun açlığını çekiyorlar. Bunun için deliriyorlar. Bunun için dizlerinin üstüne çöküp kilisedeki dilenciler gibi bana yalvardılar. Kaç kez Floransa'nın üstüne gitmek için benden izin istediler. Piero dé Medici'yi yeniden başa geçirmek arzusundalar. Ama ben ne yaptım?

"Hiç. Sabır gösterdim. Size olan inancımı korudum. Floransalılar aynı şeyi söyleyebilir mi?" Soluk aldı. Niccolo ustasından öğrendiği gibi sessizliğini koruyup cevap vermedi.

"Benden Vitellozzo'yu Arezzo'daki yanlış tutumu yüzünden uyarmamı istediğinizde onu engelledim. Ben sözlerimi tuttum. Floransa sözlerini tuttu mu peki?" Niccolo tam her şeyin yolunda olduğunu, Floransa'nın anlaşmada kendine düşen yükümlülükleri yerine getirmeye hazırlandığını yumuşak bir dille anlatmaya hazırlanırken Borgia önce davranıp sözlerini sürdürdü.

"Şimdi durum değişiyor. Hem de hızla. Vitellozzo Arezzo'da keyfini bozduğum için bana kızgın. Aleyhimde kumpas kuruyor. O ve diğerleri. İsyan çıkarmaya hazırlanıyorlar. Haberim olmadığını sanıyorlar." Borgia'nın ordusunda muhaliflerin ortaya çıktığı haberi Niccolo'nun dikkat kesilmesine neden oldu.

Dük devam etti: "Şu anda La Magione'de buluşuyorlar. Geleceğin tiran adayı olan o dar kafalı prenslerle birlikte bir mağluplar kurultayı topluyorlar. Gördüğün gibi attıkları her adımdan haberim var.

"Şimdi tutup bu asi müttefiklerimle arayı düzeltecek olsam, eski sorunlar ve karşılıklı suçlamalar yeniden gündeme gelecek. 'Floransalı kanı isteriz,' diye bağırmaya başlayacaklar. Medicileri göreve iade etmekte ısrarcı olacaklar. Bu defa onları engellemem mümkün olmayabilir. Onları emrim altında tutabilmek için taviz vermem gerekebilir. Floransa'ya saldırmalarına göz yummak zorunda kalabilirim." Borgia'nın tehdidi Niccolo'yu etkilemişti.

"Şimdiden tezi yok, benimle anlaşın. Gerçek bir ittifak olmalı bu. Benimle birlik olun. Birlik olursak İtalya bizim olur. Şimdi Floransa'nın bir şeyler yapmasının tam zamanıdır."

Ne var ki Niccolo'dan bir şeyler yapmanın sinyali değil gene bolca laf geldi: "Önce üstlerime bu son gelişmeleri bildirmek durumundayım. Konuyu derhal gündeme alacaklardır. Müzakerelerden sonra kararlarını..." Borgia onun sözünü kesti.

"Gündemler, müzakereler! Bu Floransalılarla bir çözüme ulaşmak mümkün değil midir? Hükümet değil kocakarılar ve tüccarlar kulübü!" Ve ani bir hareketle salonu terk etti.

Borgia'nın öfkesi çabuk geçmiş ya da kızgınlığını saklamak istemiş olmalı ki ertesi gün Niccolo'yu tekrar çağırttı. Sözlü kılıç oyunu yeniden başladı. Sonraki günler ve haftalar içinde iki müzakereci hemen her gün birbirleriyle görüştüler. Zaman içinde aralarında mesafeli ama karşılıklı bir hayranlık oluştu. Borgia bastırdıkça Niccolo özür diliyor, vaatte bulunmaya yetkili olmadığını, derhal konuyu Signoria'ya iletebileceğini söylüyordu. Borgia da kendi adına üstü kapalı konuşuyordu. Floransa onunla anlaşma imzalamak için gelecek planlarının ne olduğunu öğrenmek istediğinde konuyu hemen değiştiriyordu. Niccolo onun asıl amacının ne olduğu konusunda tahmin yürütmekten bile acizdi. Vurmaya mı hazırlanıyordu. Eğer öyleyse nereyi?

Bu arada Niccolo'nun istihbarat toplama çabaları da çoğunlukla sonuçsuz kalıyordu. Birlikler gelip gidiyordu ama hep bir sır perdesi altında hareket ediyor gibiydiler. Etrafa bir gizlilik atmosferi egemendi. Niccolo, Borgia'nın sahada kaç asker bulundurduğuna, bunları nerede konuşlandırdığına ve onları kime karşı kullanacağına ilişkin tahmini de olsa bir bilgi edinemiyordu. Belki de anlaşmalar konusunda tek elle tutulur gelişme Floransalı tüccarların Borgia'nın bölgesinde ticaret yapmalarına izin çıkmış olmasıydı. Tabii bu işlemlere bir vergi tahakkuk ettirilecek, hatırı sayılır bir yüzde dükün cebine girecekti.

Niccolo haftalardır Signoria'ya yazıp geri çağrılması için ricada bulunuyordu. Misyonunu sonuca varamayan yararsız bir çaba olarak görüyor, Borgia ile anlaşmayı sonuçlandırabilecek, daha geniş yetkilere sahip başka bir elçi göndermeleri için adeta yalvarıyordu. Signoria bu taleplerine hiç kulak asmıyordu. Hükümet Niccolo'nun hizmetinden çok memnundu. Tam onların istediğini yapıyordu, yani hiçbir şey! Her tür katı politikanın geri tepebileceği son derece tehlikeli ve her an patlamaya hazır bir ortamda Niccolo yapılabilecek ne varsa yapıyordu. Zaman kazanıyordu.

Huzursuz elçinin gönlü olsun diye Signoria sürekli mektup yağdırıyor, Niccolo'nun çabalarını öve öve göklere çıkarıyordu. Gonfalonyer Soderini bile bizzat yazıyordu. Övgü mektupları Niccolo'nun bozuk moralini düzletmeye yetmez olunca daha önce benzeri görülmemiş bir adım attılar. Ona para gönderdiler.

Niccolo aylardır Borgia'nın yanındaydı Bu süre zarfında büyük bir olumsuzluk yaşanmamıştı. Hatta isyancı generaller ortalıktan toz olmuşa benziyorlardı. Tek tük çatışma haberleri geliyordu ama hepsi buydu. Gerçi Borgia her işin gizli saklı görüyordu ama isyancıların nasıl hakkından geldiği tam bir muammaydı. Signoria bu konuda bilgi edinmesi için bastırıyordu ama Niccolo hiçbir ipucu bulamamıştı. Neden sonra kasım sonlarında bir sabah, onu düşündürüp kaygılandıran bir olay yaşadı. Üniformalı bir ulak hızla yanından geçip dükün dairesine yöneldi. Aslında bunda bir gariplik yoktu. Dük Roma'yla, Fransa'yla, ordu birlikleriyle ve kentten kente peşinden gelen küçük bir metres ordusuyla sürekli olarak haberleşme halindeydi. Ama bu seferki sıradan bir ulak değildi. Şapkasını gözlerinin üstüne eğmiş, yakasını çenesine doğru iyice yukarı kaldırmış olsa da Vitellozzo Vitelli'nin o çiçek bozuğu suratını tanıması güç olmamıştı.

Niccolo acele bir mektup yazıp derhal Floransa'ya yolladı. Ulak kılığına girmiş olan Vitellozzo'nun gelişinin tek bir anlamı vardı. Dük asi komutanlarıyla gizlice barışmaya hazırlanıyor olmalıydı. Orduların birleşmesi, Romagna bölgesi, bütün Orta İtalya ve özellikle Floransa ciddi bir tehdit demekti.

Bunları düşününce Niccolo'nun midesi bulandı. Borgia baştan beri böyle bir numara planlıyor olabilirdi. Belki baştan beri Floransa'ya saldırma niyeti taşıyordu. Belki de zaman kazanmaya çalışan, Floransa değil Borgia'ydı.

25

Babil Fahişesinin Üçüncü Evliliği

OYNANAN TAM BİR KEDİ FARE OYUNUYDU. Cesare'nin komutanlarının isyanı ordularını geçici olarak felce uğratmıştı. Floransa kendini güvende hissediyordu. Borgia isyancıları haklamak ve belki de onların ihanetine rağmen fetihlerine devam edebilmek için Floransa'nın yardımına ihtiyaç duyacaktı. Floransa zaman kazanmaya oynuyordu. İyi de, kedi olan kimdi?

Vitellozzo'yu Borgia'nın karargâhında gören Niccolo'nun şaşkınlıkla kaybedecek vakti yoktu. İşaretler çok açıktı ve Signoria hükümeti telaş içinde soruların cevabını bekliyordu. Ama Borgia ile uğraşırken cevaba ulaşmak mümkün olmuyor, aksine sorular daha da çoğalıyordu.

Oyun Niccolo'yu yormaya başlamıştı. Floransa'ya dönmek ve bu gergin huzursuz hayattan kurtulmak için can atıyordu. Karda yağmurda o kentten bu kente sürünmekten, ne yapacağı belli olmayan bir despotun keyfini beklemekten bıkmıştı. Ancak her ne kadar ayak sürüyüp bu işten kurtulmak istese de Cesare çağırdı mı gidiyordu.

"Söyle bakalım bugün Floransa'dan ne teklifler var? Bir başka şekliyle soracak olursam, bana hangi yasakları koyuyor?" Dük şaka yapıyordu. Keyfinin yerinde olduğu belliydi.

"Ekselanslarının cevabı biliyor olması lazım. Siz mektuplarımı benden önce okuyorsunuz."

Borgia güldü. Gerçekten de Floransa elçisinin yazışmaları konusunda birtakım önlemler alması gerekmişti. "Evet, ama o mektuplardan hükümetinin niyetlerine ilişkin hiçbir şey çıkmıyor. Ama senin mektuplarından çok şey öğreniyorum. Özellikle geceleri içki ve çapkınlık almış yürümüş. Hele o konukların!"

Niccolo'nun yüzünde suçlu bir gülümseme belirdi. Resmi yazışmaların dışında kançılaryadaki Biagio ile de sürekli mektuplaşıyordu. O mektuplarda çoğunlukla iki genç adamın açık ve net ayrıntılarla aktarılmış açık saçık gece serüvenleri yer alıyordu. Açıkçası mektuplar basbayağı müstehcendi. Ancak oradaki her sözcük palavraydı. Borgia'nın bilmediği bir gerçek vardı. Oradaki bütün o açık saçık sözcükler as-

lında birer şifreydi. Kod adları, eşanlamlar çok önceden belirlenmişti. Böylelikle Niccolo hayati önem taşıyan birtakım istihbaratı Borgia'nın haberi ya da müdahalesi olmadan üstlerine aktarabiliyordu.

Niccolo birkaç dakika süreyle dükün işin keyfini çıkarmasına izin verdi. Sonra yeniden her zamanki konuya dönüldü. "Vitellozzo ve diğerleri Floransa'yı kaygılandırıyor. Bize karşı bir saldırı planlıyor olabilirler."

"Onları sorun etmenize hiç gerek yok," dedi Borgia önemsiz bir şeyden söz eder gibi. "İnsanın olduğu yerde, onu yola getirmenin de yolları vardır."

Niccolo içinden, "Evet öyle ama kim, ne zaman yola getirecek?" diye düşündü. Borgia devam etti: "Vitellozzo gibi adamların hakkından gelmek kolaydır. Aslında bütün adamlar aynıdır. Eşit ölçüde şehvet ve hırstan meydana gelmişlerdir. Uzağı göremezler. Kısa vadeli çıkarlarına göre hareket ederler."

"Ekselanslarının aksine," dedi Niccolo.

"Haklısın, ben onlara benzemem," diye doğruladı Borgia. "Yanılmıyorsam Floransalı genç sekreterimiz de o türden değil." Niccolo'yu kurnaz bakışlarla süzdü. "Sana hükümetine yanlış istihbarat iletmen için para teklif etsem kabul eder misin?"

Niccolo susmayı tercih etti ama yüzündeki küçümser bakış cevabını anlatıyordu.

"Eğer benim adıma çalışman için para teklif etseydim, büyük para, razı olur muydun? Kendi geleceğini ve İtalya'nınkini bir düşün. Hangisini tercih ederdin; debelenen bir cumhuriyetin bir sekreteri olmayı mı, muzaffer bir imparatorun kançıları olarak görev yapmayı mı?"

Niccolo gene cevap vermedi. Kedi ve fare.

Borgia devam etti. "Bir ara birbirimize benzediğimizi düşünmüştüm. Çekiştik. Şaşırtmaca verdik. Kartlarımızı gizledik. Sen iyi oynadın. Ama biz aynı oyunu oynamıyoruz öyle değil mi?

"Ben fethetmeye oynuyorum, iktidara, zafere. Amacım İtalya'daki o değersiz dukalıkları ve prenslikleri ortadan kaldırmak. Bu didişip duran şehir devletlerini büyük bir imparatorluk bünyesinde toplamak azmindeyim."

Niccolo, "Herhalde bir bayrak altında değil mi?" diye konuştu heyecansız bir sesle. "Tek bir yönetici olacak. Siz!"

"Aynen. Muhteşem bir yeni düzen. Adım şarkılara, şiirlere geçecek. Şöhretim sonsuza dek yaşayacak. Bunların hepsi olacak Sekreter! Bundan kaçış yok. Ben bunu başarabilirim. Yapacağım da! Başında

imparator olarak yeni Sezar'la bir Kutsal Roma İmparatorluğu! Bunun bir parçası olmak istemez misin?"

İnatçı dük kendi sorusunu kendi cevapladı. "Hayır, istemezsin öyle değil mi? Seni tanıyorum, Sekreter! Seni neyin harekete geçirdiğini, senin o kadınımsı cumhuriyete beslediğin sadakatin nereden kaynaklandığını biliyorum. Senin de bütün o küçük adamlar kadar doğduğun toprakları sevdiğine eminim. Ama sende fazlası var. Senin sevdiğin Floransa değil cumhuriyet!

"Bu gerçek farkında olmadan konuşmalarına bile yansıyor, farkında değil misin? Cumhuriyet hayranlığın! Biz 'tiranlar'dan nefret edişin. 'Tiran' sözcüğünü bile tükürür gibi söylüyorsun. Sanki sen daha iyiymişsin gibi. Sanki sen çok daha ulvi bir amaç uğruna çarpışıyormuşsun gibi. Senin uğrunda savaştığın halk ya da toprak değil. Kentin ya da ailen değil. Yalnızca bir kavram!"

Borgia sustuğunda bütün vücudu hafifçe sarsılıyordu, ama çok hafifçe. İlk kez, kısacık bir an dahi olsa kontrolünü kaybedivermişti. Sonra hemen toparlandı ve her zamanki sert duruşunu takındı. Her zamanki alçak, dengeli ses tonuyla, "Bir fikir ya da soyut bir kavram için savaşan adam en tehlikelisidir," diye söylendi. Şimdi dosdoğru Niccolo'nun gözünün içine bakıyordu. "Ya da en aptalı!"

Büyüyü bozan gene Borgia'nın kendisi oldu. "Her neyse, şimdilik sen bana elçi tayin edilmiş durumdasın. Ben nereye sen oraya... Haydi hazırlan, yola çıkıyoruz."

Niccolo içinden lanetler okuyordu Seyahat etmekten, gezginci dükün peşinde İtalya'nın dört bir köşesini dolaşmaktan bıkmıştı. "Bu defa nereye gidiyoruz?" diye sordu iç geçirerek.

"Ferrara'ya. Politikayı bir süreliğine aklından çıkar. Bir düğüne gidiyoruz. Kız kardeşim Lucrezia evleniyor!"

Ortalık dedikodudan geçilmiyordu. Kavşakları düşman orduları tutmuştu. Gece yapılan ittifaklar ertesi gün bozuluyordu. Floransa çaresizlik içindeydi. Niccolo Machiavelli'nin sinirleri iflas noktasına gelmişti. Kimse yarın ne olacağını bilmiyordu. Böyle bir ortamda Cesare Borgia hiç başka işi yokmuş gibi düğüne gitmeye hazırlanıyordu. Herkesin Roma'nın en büyük fahişesi olarak bildiği kız kardeşi Lucrezia'nın düğününe.

Bu sıradan bir düğün değildi. Cesare'nin dediği gibi bir süre kafaları politikadan uzaklaştıracak cinsten hiç değildi. Papa'nın kızı kuzey

İtalya'nın en köklü ve nüfuzlu hanedanlarından birine gelin gidiyorsa işe politikanın karışmaması imkânsızdı.

Damat güçlü Dük Ercole d'Este'nin oğlu Alphonso d'Este'ydi. Ferraralı Este ailesini, Savonarola sülalesinden doktorların kuşaklar boyu hizmet verdiği aile olarak hatırlayacağız. Lucrezia Borgia üçüncü kez evleniyordu. Daha önceki iki girişimin biri evliliğin feshiyle, diğeri de ölüm nedeniyle sona ermişti.

Evlilik akdi önceden vekâleten yerine getirilmişti. Şimdi iş gelinle damadın buluşup evliliği tamamına erdirmelerine kalıyordu. Bu muazzam birleşmenin pazarlığı bir yıldan fazla sürmüştü. Papa bu evliliği çok arzuluyor ama yaşlı Dük Ercole—Hercules—ayak sürüyordu. Hâlâ kendi adını soluğunu tutarak telaffuz eden Dük Ercole yüce atalarının şerefini lekelemekten ve saf, soylu kanını kokuşmuş İspanyol ırkıyla kirletmekten korktuğu için gönülsüzdü. Ercole'un uzun süre düşünmesinin bir nedeni de Borgiaların bulaştıkları pis işler ve onlara atfedilen Tanrı ve doğa nezdinde işlenmiş suçlardı. Sonunda onu ikna eden para oldu. Lekeli gelinin altın ve mücevherden oluşan drahoması, büyük bir servet tutuyordu. Evlilikle ilgili görüşmeler sırasında hiç söze dökülüp konu edilmemişti ama paranın yetersiz görülmesi halinde Cesare'nin ve ordularının tehdidi göz ardı edilmemeliydi.

Ercole sonunda razı olmuş ve kızı ailesine kabul etmeye karar vermişti. Ancak zeki bir adam olarak Borgiaların vaatlerine pek güvenilmeyeceğini bildiğinden, ustaca bir manevrayla 100.000 duka nakit avans almadan gelini evine kabul etmemekte ısrarcı olmuştu.

Bu son etap da aşıldıktan sonra Ferrara devleti ile Borgia Papalık Devleti arasındaki stratejik evlilik ittifakının yolu açılmış oluyordu. Etrafta Cesare'nin kardeşine çok düşkün olduğu ve onu herkesten kıskandığı yolunda dedikodular dolaşsa da, kendisi bu evliliği şiddetle arzuluyordu. Ercole d'Este büyük şöhret yapmış dökümhanelere sahipti. Avrupa'nın en gözde topları buralarda imal ediliyordu.

Cesare'nin ağır silah stoğunu bir kalemde arttırıyor olması Niccolo'nun uykularını kaçırıyordu. Genç diplomat Ferrara'ya doğru yoğun çamur içinde at sürerken bu düşünceler içindeydi. Çamur yer yer öyle derinleşiyordu ki, zavallı atın ayakları iyice balçığa batıyordu. Hayvan ayaklarını bir emme sesiyle çamurdan çekip çıkarıyor, bir adım sonra yeniden batıyordu. Niccolo, Borgia ile Ferrara'ya ilişkin müzakerelerin de, tıpkı atın seyri gibi bata çıka ilerlediğini düşündü.

Sonunda kente ulaştı. Ferarra ölçülü, çalışkan insanların yaşadığı sistemli ve kurallı bir kent olarak bilinirdi. Bu ününü büyük ölçü-

de güvenlik şefi Giorgio Zampante'nin çabalarına borçluydu. Ama Niccolo'nun o gün adım attığı Ferrara bambaşka bir yer olup çıkmıştı. Gözüne ilk çarpan havadaki ipin üzerinde duran bir adam oldu. Sonra birini daha gördü. Bir meydanda iki kule arasına ipler gerilmiş, ip cambazları halkı eğlendirmekle meşguldü. Baş aşağı duruyor, hokkabazlık yapıyor, aşağıda tezahürat yapan kalabalığa konfetiler ve bozuk paralar atıyorlardı. Her yerde palyaçolar dolaşıyor, yarı insan yarı keçi giysileriyle satir kılığına girmiş erkekler sokaklarda yarı çıplak çoban kızları kovalıyordu. Kaçanlar da, kovalayanlar da büyük olasılıkla sahnelenen pastoral gösterilerin birinden çıkmış oyunculardı.

Niccolo'nun o pandomimadan sıyrılması epeyce zaman aldı. Kendine bir oda, atına da ahır buluncaya kadar ikindi vakti olmuştu. Tahmin ettiği gibi düğün hazırlıkları ve kente akacak yabancı kalabalığı yüzünden fiyatlar patlamıştı. O kadar bitkindi ki, pek temiz olmasa da rahat sayılabilecek yatağa kendini bıraktığı an, tahtakuruları ve odayı basmış türlü haşarata rağmen derin bir uykuya daldı.

Ardı arkası gelmeyen top sesleriyle uyandı. Trompetler ve tezahürat başlayınca uykudan eser kalmamıştı. Gürültü patırtıya bakılırsa Hıristiyanlık âleminin en büyük fahişesi kente girmek üzereydi. Niccolo merakını yenemeyip giyindi ve olayı görmek için kendini dışarı attı.

Bu defa yön sormasına gerek yoktu. Niccolo dalgalanan kalabalığa daldı ve kalabalıkla birlikte karşılama yerine doğru sürüklendi. Yolda biri eline kocaman bir bardak dolusu siyah bira tutuşturdu. Coşkulu kutlamacılar kent merkezinden pek çok önemli kişinin bir araya geldiği Po Nehri kıyılarına akıyordu. En azından Niccolo onların kalburüstü takımı olduğunu varsayıyordu. Diplomasi tecrübelerinden bildiği kadarıyla, okçuların koruması altındaki şatafatlı bay ve bayanlar genellikle kalburüstü kişiler olurdu. O gün küçük bir değişiklik göze çarpıyordu. Okçular kırmızı ve beyazlara bürünmüşlerdi.

Niccolo bütün ayrıntıları görebilecek kadar yaklaşamamıştı. Bu yüzden yapılan konuşmaları da duyamıyordu. Çok uzaktan bile seçilebilen o gümüşi zırhlı ve parlak yeşilli göz alıcı kütle Dük Ercole olmalıydı. Dük atıyla karşılama kafilesinin en başındaydı. Gelin büyük bir altı düz mavnayla (şat) geldi. Niccolo iyice dikleşince, tezahüratlar arasında kıyıya yanaşan tekneyi gördü. Trampetler çalınırken dört beyaz atın çektiği muhteşem bir araba tekneden kıyıya indi. Nehir boyunca kıyıya yanaşmış yirmi mavnada aynı arabalardan vardı.

Beyaz atlı araba dükün önünde durdu. Kapı açıldı. Lucrezia Borgia aşağı indi. Niccolo yalnızca sarışın başının tepesini görebiliyordu. Dük

yere atladı ve genç kadına yaklaşıp elini uzattı. Genç kadın uzatılan eli öptü. Dük de gelinini kucaklayıp yanağından öptü. Kalabalıktan bir coşkulu bir haykırış yükseldi. Bir başkası daha atından inip genç kadına yaklaştı ve ona sımsıkı sarıldı. Niccolo aradaki uzaklığa rağmen o seri ve zarif hareketlerin sahibini tanıdı. Kendini beğenmiş havalarda yürüyen bu kişi, genç kadının kocası değil ağabeyi Cesare'ydi.

Lucrezia kocaman, beyaz bir süvari atına bindirildi. Niccolo'nun ilk kez gördüğü Papa'nın tek kızı, kızıllara bürünmüştü. Altın rengi saçları iri dalgalar halinde belinden aşağılara dökülüyor, atın sağrısını bir örtü gibi kaplıyordu. Ayaktayken saç boyu dizlerini geçiyor olmalıydı. Kalabalık aralanıp kafileye yol verdi ve Lucrezia Borgia halkın coşkulu alkışları arasında Ferrara'ya girdi. Ne var ki alkış tutan eller, yerleri döven ayaklar, karşılama sırasında coşkusu ikiye katlanan naralar, sevgi ve hayranlıktan değildi. Ferrara halkının çoğu, o gün bir düğünden çok daha fazlasını kutluyorlardı. Kurtuluşlarının bayram sevinciydi bu. Bu evlilik sayesinde kentleri yerle bir olmaktan, gelinin yağma meraklısı ağabeyinin ve ordularının talanından kurtulmuştu.

Herkes muhteşem saçlı sarışın güzeli seyrederken Niccolo onun yanı başındaki siyahlı kişiyi inceliyordu. O gün Ferrara'ya asıl giren sanki Lucrezia değil de Cesare'ydi. Duruşunda, yenik düşmüş bir kente adım atan alaycı bir fatih edası vardı. Olay çıkmadan ve tek kurşun atılmadan bir İtalyan kenti daha Borgia'nın olmuştu. Niccolo bunun politika değil sonuçta bir düğün olduğuna kendini inandıramıyordu.

Sonraki günler eğlenceyle geçti. Niccolo bile onu ve devletini bunaltan sorunlardan uzaklaşıp biraz olsun kafasını dağıtma fırsatı buldu. Her taraf bayraklarla süslenmişti. Kentte geç vakitlere kadar süren bir karnaval havası hakimdi. Her tür edepsizliğe göz yumuluyordu. Her yerden müzik sesleri yükseliyor, devamlı tekrarlanan piyesler, şifrelerinin çözümü zor, alegorik oyunlar sergileniyordu. Aslan, Ercole d'Este'yi mi simgeliyordu, yoksa Fransa Kralı'nı mı? Tilki kimdi? Miğferlerinin üstünde beyaz güvercinler olan kara şövalyeler iyi miydi, kötü mü?

Atların, katırların, öküzlerin çektiği tören arabalarının seyyar sahnelerinde en pespayesinden en yücesine, ateş yiyip kılıç yutanından Tevrat hikâyelerinin yeni yorumlarına kadar her türlü gösteri ve oyun sergileniyordu. Adem'le Havva, Alphonso ile Lucrezia'yı sembolize ediyor olabilir miydi? Daha ince zevklerin ağır bastığı saray avlusunda Plautus'un oyunları Latince olarak oynanıyor, cinsellik ve maskaralık ağırlıklı içerikleri, oynandıkları dil yüzünden çoğu kimse tarafından anlaşılmıyordu.

Yiğitlik gösterilerinden çok terzilik hünerlerinin sergilendiği bir turnuva sürüp gidiyor gibiydi. Kılıç, mızrak ya da zincirli zırhlardan çok egzotik tüyler, tüylü şapkalar ön plandaydı. Seçkinlerin ya da seçkin adaylarının yeni evlilere hediye sunma bahanesiyle gövde gösterisi yaptıkları bitip tükenmez düğün alayları düzenlenmişti. Debdebeli görüntü için hiçbir fedakârlıktan kaçınılmamıştı. Heyecan, mübalağa ve gösteriş olsun diye akla gelebilecek her yola başvurulmuştu. Kentte zenginlik ve ihtişamın geçit töreni yapılıyordu.

Keskin gözlemci Niccolo ihtişamı boş verip fısıltılara ve o debdebe kabuğunun hemen altındaki aşağılayıcı dedikodulara kulak kabarttı.

"İspanyollar çok pespaye. Dük Ercole'nin kızları çok daha şık giyinmişler. Üstelik çok daha zevkliler."

"Giyime o kadar zaman harcamalarının nedeni çirkin olmaları."

"Çirkin olabilirler ama incileri onunkinin iki katı büyüklüğünde!"

Konuşmalar bu şekilde sürüp gidiyordu. Para ve zenginliğe ilişkin sözler dillerden düşmüyordu: "Alphonso'nun elbisesinin önündeki pullar dövme altından yapılmış. Altı bin dukadan fazla eder."

Dukalık Sarayı'ndaki büyük Aynalı Salon'da muhteşem bir ziyafet düzenlenmişti. Gelinle damat burada ilk kez birbirlerine takdim edileceklerdi. Niccolo ziyafete en yüksek mevkideki Floransa temsilcisi olarak davet edilmişti. Aslında Cesare Borgia'dan davetten çok emre benzer bir mesaj almıştı. Ferrara'ya geldiğinden beri Borgia ile görüşmemişti ama gelen çağrıdan, Cesare'nin ondan haberdar olduğu belliydi. Zaten Cesare'nin farkında olmadığı hemen hiçbir şey yok gibiydi.

Niccolo davete giderken yolda durup en sevdiği sokak oyunundan bir bölüm seyretmeden geçemedi. Bu, şövalyenin ejderhayla dövüştüğü sahneydi. Arkada umutla kurtarılmayı bekleyen çıplak bir bakire korkudan titreyip duruyordu. Şövalye hâlâ dövüşüyor, kızcağız üç gündür öylece titreyip bekliyordu. Niccolo şövalye ile kıza fazla takılmamıştı ama ejderhaya bayılıyordu. Üç metrelik kocaman yeşil yılan bir mekanizma ile hareket ettiriliyordu. Birtakım ipler, makaralar ve kaldıraçlar sayesinde fırıl fırıl dönebiliyor, öne doğru hamle edebiliyor, saldırabiliyordu. Ağzından buhar ve alevler püskürtüyordu. Kimi zaman cırtlak, korkunç sesler çıkarıyordu. Niccolo oyunu birkaç kez seyretmişti. İşin ilginç tarafı, oyunun iki ayrı sonu vardı. Aktörlerin keyfine ya da kalabalığın tepkisine göre birinden biri seçiliyordu. Bazen şövalye galip geliyordu. Bazen ejderha şövalyeyi yeniyordu. O gece ejderhanın gecesiydi. Niccolo yürüyüp giderken elinde olmadan, "Şövalye kim peki?" diye düşündü. "Ya ejderha?"

Büyük Salon'a girdiğinde, yıllar önce aynı yerde genç ve ürkek Girolamo Savonarola'yı karşılamış olan o ışık ve gürültü tufanı Niccolo'yı da sardı. Cüceler yoktu ama şömineler aynı parlaklıkla yanıyor, müzik ve kahkaha aynı coşkuyla yansıyordu. Her zamanki gibi etrafta bir sarı saç, ipek ve saten bolluğu vardı. Niccolo çoğu konuğun kendisini küçümser bakışlarla süzmelerine hiç aldırmadı. Onun Forli Kontesi ve anlayışsız ama güçlü kralına eşdeğer doğuştan bir kendine güveni vardı. Niccolo'nun saraydan ve saray halkından yana bir korkusu yoktu. Aslına bakılırsa onlarla çok eğleniyordu.

Katılan beylerin çoğu giyimde damalı deseni yeğlemişti. En parlak ipekten yapılma renkli, ışıltılı kareler omuzlardan aşağı dökülüyor ya da bacakları sarıyordu. Her zamanki gibi Floransalılara has saygın *lucco*'sunu giymiş olan Niccolo, "Herkes ne kadar da neşeli," diye düşündü. Görünüşe bakılırsa içeride kendisinden başka Floransalı yoktu. İşin ilginç yanı ciddi kıyafetiyle asıl o ilgi çekiyor gibiydi. Floransalı sekreter, bütün o pembe, yeşil çiçeksi soytarılık denizinde kendini haysiyetini koruyan iki, üç kişiden biri gibi görüyordu. Saray eğlencesi için verdiği tek taviz, maskesiydi.

Maske Cesare'nin bir hediyesiydi. Davetiyeyle birlikte gelmişti. İçinde kullanım kuralları da vardı. Roma'da bir maske çılgınlığı yaşanmaktaydı. Moda Kutsal Kent'i öyle bir sarmıştı ki gündüz vakti bile maskeyle dolaşanları görmek mümkündü. Dolayısıyla her davet bir tür maskeli baloya dönüşmüştü.

O gece Este'lerin sarayındaki bütün konukların da maskeli olduğunu söylemek gereksiz olur. Diğer konuklar gibi Niccolo da maskenin kimliksizliği ardına sığınmış olmaktan memnundu. Kalabalığa karışmış, ortamla kaynaşmış, önemsiz konular hakkında havadan sudan sohbetlere dalmıştı. Muhataplarını yalnızca aksanlarından çıkarabiliyor, Romagna bölgesinden olanları şarkı söyler gibi konuşmalarından, Lombardiyalıları genizden çıkardıkları seslerden, kaba Romalıları tükürür gibi söz söylemelerinden, Napolitenleri İtalyan'dan çok İspanyol gibi konuşmalarından anlıyordu. Floransa'nın o son derece seçkin, açık seçik ve kulağa hoş gelen tarzına henüz rastlamamıştı.

Niccolo içki sunulan masalardan birine yanaşıp o muhteşem şaraplardan bir kupa dolusu aldı. Tatlılardan ve badem ezmelerinden yedi. Yakınlardaki yüksekçe bir masada kimsenin el sürmeye cesaret edemediği bir ikram vardı. Ferrara kentinin şekerden heykeli yapılmıştı. Minyatür dukalık sarayının tepesinde Este ve Borgia ailelerinin çifte bayrakları dalgalanıyordu. Niccolo gecenin bir yerinde Cesare'nin

gelip hepsini mideye indirebileceğini düşününce kendi kendine güldü. Sonra, "Hayır, bunu yapamaz," diye mırıldandı. "O da unutmasa iyi olur. Bu gece burada politika değil düğün yapılıyor."

Ama Niccolo politikayı aklından çıkaramıyordu. Gece boyu Cesare'nin oradaki varlığını bütün ağırlığıyla hissetmişti. Konuşmamış olsa bile kalabalığın içinde onu kolayca fark ediyordu. Maske takmış, kılık değiştirmişti, ama hareketli ve otoriter tavrı onu ele veriyordu. Cesare sahneyi tombul Dük Ercole ile paylaşıyordu. "Paylaşma" sözcüğü uygun düşmüyordu aslında, çünkü eğlenceyi yönlendiren Ercole değil Cesare'ydi. Gecenin odak noktası ev sahibi değil konuktu ve her şeyi o yönetiyordu. Gece boyu tebrik için önünden geçen maskeli erkek ve kadın ordusunun sonu gelmedi. Eller öpülüyor, kucaklaşmalar yaşanıyor, fısıltılı sohbetler sürüp gidiyordu. Herkes yeni Cesare'nin eteklerine kapanmaya koşuyor, ona hürmetlerini sunmak için yarışıyordu. Niccolo sonunda neden davet edildiğini anlamıştı. Bu yaltaklanma gösterisine, bu basit iktidar tiyatrosuna tanıklık etmesi isteniyordu.

Kulakları sağır eden, tabakları zıngırdatıp duvarları sallayan trampet sesleriyle tatsız düşüncelerinden sıyrıldı. Birdenbire nereden çıktığı anlaşılamayan bir duman, yükseltilmiş sahneyi sardı. Bir dakika sonra duman aralandığında sahnede tek başına bir genç adam duruyordu. Göğsündeki dövme altın pullar onun damat Alphonse d'Este olduğunu ele veriyordu. Üstünde o dillerden düşmeyen 6.000 dukalık kıyafet vardı. Yedi telli bir saz olan viyollerden ve flütlerden dökülen müzik salona yayıldı. Alfonso'nun başının üstünde, tütsü bulutları içinde kocaman bir altın top belirdi. Usulca sağa sola dalgalanarak ağır ağır aşağı, damadın hemen yanı başına indi. Önce pek belli olmamakla birlikte top erimeye başlamıştı. Niccolo duman ve tütsüden yanan gözlerini ovuşturdu. Evet, top eriyordu. Bunun nasıl yapıldığına akıl sır erdiremedi. Altın kaplama yüzey silinip havaya karışırken içindeki gelinin görüntüsü yavaştan netleşmeye başlamıştı. Top erirken gözün ilk algıladığı, Lucrezia'nın şarap rengi kadife elbisesi oldu. Davetli kalabalığından hayret çığlıkları yükseldi. Bir anda genç kadının uzun gür saçları ortaya çıktı. Lucrezia elini yeni kocasına uzatıp büyük bir balonun içinden sıyrıldı. Davetliler arasında büyük bir alkış koptu. Yeni evli çift selam anlamında kenetlenmiş ellerini havaya kaldırdılar. Ama tezahüratla eşzamanlı olarak fısıldaşmalar da başlamıştı: Kızıl renkli elbise ha! Bir İtalyan gelini beyaz giymeliydi! *Che vergogna!* Ne ayıp!

Genç evliler dansa başladılar. Niccolo kızın güzel, damadın yakışıklı olup olmadığını göremiyordu. Bunu ancak maskeler çıkarıldıktan

sonra anlayacaktı. Gelin ve damat dansı açınca bütün davetliler ortaya doluştular. Lucrezia ikinci dansı ağabeyi Cesare'yle yaptı. Niccolo epeyce içmişti. Nihayet politikayı aklından çıkarmayı başarıyor gibiydi. Ona nedense yapışıp bırakmayan tombul Venedikliden kurtulmanın bir yolunu aradı. Adam düğüne korkunç bir kürk mantoyla gelmişti ve bununla aşırı gururlanıyor gibiydi. "Kaç tane gitti biliyor musunuz? Bin üç yüz otuz dört. Bu mantoda bin üç yüz otuz dört adet sincabın postu var. Hepsini de ben yakaladım. Satın almaya kalksam, bin üç yüz otuz dört adet yeter mi sanıyorsunuz? Hayır, en azından iki bin tane satın almam gerekirdi. Bilir misiniz ki dikiş sırasında..."

Birden arkadan bir el Niccolo'nun koluna yapıştı. Öyle sıkıca kavramıştı ki, sekreterin kolu kopacak gibi oldu. Gelenin kim olduğunu tahmin etmek zor değildi. "Nasıl, Floransalı sekreterimiz eğleniyor mu acaba?" diye sordu ipeksi ses.

"Hem de çok Ekselansları," diye karşılık verdi Niccolo şaşırarak. Cesare dönüp karşısına geldi. Siyah bir maske takmıştı. Aradan inci gibi beyaz dişleri görünüyordu.

"Gelini nasıl buldun? Harika değil mi"

"Saçları muhteşem. Yüzünü daha göremedim."

"Daha sonra maskesini çıkaracak. Bütün dostlarımız onu görsün diye. Bu gece ne çok dostumuz gelmiş. Öyle değil mi?"

"Evet, çok gelen olmuş," diye onayladı Niccolo sıkıntıyla.

Borgia şovun başarısından memnundu. Floransa pek yakında Romagna bölgesinin dükleri arasında pek çok dostu olduğunu öğrenirdi. "Dostlarımız bizi çok iyi ağırladılar. Gördüğün gibi hiçbir masraftan kaçınmamışlar. Ercole, Lucrezia'ya bir koca bana da bir kardeş kazandırdı. Mantova Lordu ile evli olan kızı İsabella bana hediye olarak yüz maske göndermiş. Daha ince düşünülmüş bir armağan olabilir mi? Galiba herkes Cesare'nin dostu olmak istiyor." Bu sözlerden gerekli anlamı çıkarması için Niccolo'yu tek başına bırakıp yavaşça uzaklaştı. Tıpkı bir kedi gibi sessizce hareket ediyordu.

Niccolo arkasından bakıp onun kalabalık arasında yapmacık bir samimiyetle kimi konuğu öpüp kimine sarılışını izledi. Herkes Cesare'nin arkadaşı olmak istiyordu demek. Ferrara ona bir kardeş vermiş, Mantova yüz maske göndermişti. Ya Floransa? Zavallı Floransa. O yalnızca Niccolo Machiavelli'yi göndermişti.

Ne pahasına olursa olsun o gece politika düşünmemeye kararlı olan Niccolo boğazından aşağı yağ gibi kayan şaraba devam etti. Bir süre sahnedeki gösteriye dalıp gitti. Bir müzisyen aynı anda üç lavtayı bir-

den çalıyordu. Parmaklarının hareketi gözün takip edemeyeceği kadar hızlıydı. Belki de ağırlaşmış olan, kafası tütsülenmiş Niccolo'nun buğulu gözleriydi. Aynı anda üç lavta birden! Alkışladı. Müzisyen artık iyice bulanıklaşan parmak ve ellerle hızlanarak çalmaya devam etti. Tellere çift elle asılıyor, vuruyor, çekiyordu. Çılgın ezgi eşliğinde dans eden İspanyollar *"Ole!"* diye bağırıyor, kaba dursa da büyük bir coşkuyla ayaklarını yere vuruyorlardı.

Niccolo bu defa dans edenleri seyre daldı. Aralarında Lucrezia Borgia'nın nedimeleri de vardı. Hepsi de esmer ve gizemli kadınlardı. Hele maskelerin ardında büsbütün gizemli bir havadaydılar. Bu halleriyle çok daha davetkâr duruyorlardı. Kendilerini müziğe kaptırmışlardı. Döndükçe havalanan uzun eteklerin altından oynak bilekleri ve küçük ayakları görünüyordu.

Akşam daha erken saatlerde yapılan küçük, resmi ama duygulu bir törenle eski nedimelerin görevine son verilmişti. Onların yerini Ferraralı hizmetliler almıştı. Artık Este ailesinin kızı sayılan biri için böylesinin daha uygun olacağı düşünülmüştü. İspanyol nedimeler de Lucrezia gibi koyu kırmızı kadife elbiseler içindeydiler. Buna karşılık yeni Ferraralı hizmetkârlar beyazlara bürünüp daha usturuplu giyinmişlerdi. İspanyol kızların siyah gür saçları simler ve inci dizileriyle örülmüştü. İçlerinden geldiği gibi dans ediyor, oynarken başlarını işveyle arkaya atıyorlardı. Niccolo gözlerini onlardan ayıramaz olmuştu.

İki eliyle lavtayı adeta konuşturan müzisyen dans edenleri ateşli ve coşkulu bir sona sürükleyip bitkin bir halde konserini noktaladı.

Kızlar soluk soluğa kalmışlardı. Müzik arasından faydalanıp bir şeyler içmeye koştular. İşlemeli mendiller silkilip açılıyor, terli boyunların nemi alınıyordu. Kadehler kalkıp susamış dolgun dudaklara değiyordu. Mücevherler içinde narin eller yelpazelerle ağırlaşmış havayı biraz olsun dağıtıyor, onların esintisiyle Niccolo'dan tarafa bayıltıcı parfüm kokuları geliyordu.

Müziğin tekrar başlaması beklenirken, kızlar Niccolo'nun bakışlarını fark etmişlerdi. Hemen aralarında fısıldaşmaya ve kıkırdamaya başladılar. Niccolo ile sözsüz bir iletişime geçtiler. Fingirdemeleri davetkârla mahcup, yüzsüzle utangaç, arsızla iffetli arasında bir yerlerde sürekli değişip duruyordu. Niccolo'ya el ediyor, sonra aralarında flörtümsü havalarda kıs kıs gülmeler başlıyordu.

Serinletici şaraptan bolca yuvarlayıp güç toplayan lavtacı çok geçmeden iki müzisyenle birlikte yeniden sahne aldı. Yeni gelenlerin birinde kitara, diğerinde de tef vardı. Hemen çalmaya başlayan üçlü

dans meraklılarını ortaya toplamakta gecikmedi. Niccolo hafifçe sendelese de dansa hayran kaldığından bir anda kendini o siyah saçlar ve şarap rengi kadifelerin girdabında buluverdi.

Müzik sürdü gitti. Müzisyenler şeytani bir ustalıkla çalıyorlardı. Niccolo bir davetkâr kızdan diğerine kayarak ortada sürekli dans ediyordu. Gecenin ileri saatlerinde tempo daha da hızlandı. Tef vuruldukça çınlayıp şıngırdıyor, her danstan sonra daha çılgın bir alkış kopuyordu. Niccolo nihayet Cesare Borgia'yı, Floransa'yı ve politikayı zihninden silip atmayı başarmıştı. Kendini eğlenceye öylesine kaptırmıştı ki bunun fakında bile değildi. Fark ettiği tek şey, çevresinde dönen kız bulutu içinde gözüne özellikle birinin gülüşünün daha büyülü, ağzının daha şehvetli, göğüslerinin daha dik ve dolgun göründüğüydü.

Kız da ona diğerlerinden fazla ilgi gösteriyor olabilir miydi? Yoksa Niccolo'ya mı öyle geliyordu? Arada eli kıza değdiğinde, sanki uzunca dokunmasına ses çıkarmıyor gibiydi. Hiç öyle azarlayıp sitem eder bir hali yoktu. Aksine dansta sıra geldiğinde Niccolo'nun kollarına hepsinden daha büyük bir istekle atılıyordu sanki.

Dans edenler eksildikçe Niccolo kızla daha sık eşleşmeye başladı. Gözleri birbirilerini arar olmuştu. Sahnedeki her çılgın turdan sonra soluk soluğa, baş dönmeleri içinde düşmemek için birbirlerine tutunuyorlardı. Kupalarını birbirlerine kaldırıyor, sonra da müzisyenlere içiyorlardı. Kızın boğuk, aksanlı İtalyancası Niccolo'nun aklını başından almıştı.

İçinde kıza karşı bir arzu doğmuştu. Kızın hafifçe, hiç utanmadan üstüne abanması onun da aynı hislere sahip olduğunun işaretiydi. Üstünde o bol *lucco*'su olmasa Niccolo içinde yükselen arzu yüzünden mahcup duruma düşebilirdi. Neyse ki giysinin gevşek, kalın katları bedenini gizliyordu. Kısa yelekler, dar külot-pantolonlar giymiş olan diğer coşmuş delikanlıların işi zordu ve belli ki heyecanlarını gizlemekte hayli güçlük çekeceklerdi.

Niccolo dans ederek kızı arkadaşlarından uzağa, sütunlu ve perdeli büyük salonun ıssız bir köşesine sürükledi. Kız onunla gelmeye dünden hazırdı. Önce birbirlerine ihtiyatla dokundular. Niccolo parmağını siyah saten maskenin örtemediği dudaklarda gezdirdi. Kız onun parmak ucuna minik bir öpücük kondurdu. Niccolo kızı kendine çekti. Kız hiç direnmedi. Niccolo omuz başını ve boynunu öptü. Öpüşlerinin kızı ürperttiğini görebiliyordu. Kız yavaşça Niccolo'yu kulağından öptü. Dilini ağzının içinde dolaştırdı ve fısıldadı: "Sen Floransalı elçisin, öyle değil mi?"

Niccolo bu soru karşısında hayrete düşmüştü. Kız bunu nereden bilebilirdi? "Ama nasıl?" diyebildi yalnızca.

"Seninle konuşmam gerek. Sforzalar'ın Floransa'daki çocuklarıyla ilgili bir konu. Durum çok acil. Lütfen. Yarım saat sonra. Dışarıda, meydanın karşı tarafında. Parkta." Ve kız anında toz oldu.

Niccolo olduğu yere çakılıp kısa süreli aşkının ardından bakakaldı. Kız uçar gibi uzaklaşıp arkadaşlarının arasına karışıverdi. Birden gecenin bütün o büyülü dokunuşları ve kokuları silinmiş yerini buz gibi katı gerçeğe bırakmıştı. Niccolo sıkılı dişleri arasından "*Puttana!* Orospu!" diye bir küfür savurdu. "Şu anda lanet olası Sforza ailesinin çocukları kimin umurunda?" Ama daha soruyu sorarken cevabı aklına geliverdi. Bu hal büsbütün kanı beynine sıçrattı. Şu anda Sforza ailesinin çocuklarıyla yakından ilgilenen bir tek kişi vardı—Cesare Borgia!

Floransa ile Borgia arasındaki müzakerelerde pürüzlü noktalardan biri—pürüzler saymakla bitmezdi—Sforza ailesinin çocuklarının kaderiydi. Anneleri Caterina'ya söz verildiği gibi, çocuklar Floransa'nın güvencesi altındalardı. Ama Niccolo bir konunun altını kesinlikle çizmişti. Kendisine sorulursa çocuklardan asla haberi olmadığını söyleyecek, onların Floransa'da korunduğu bilgisini asla kabul etmeyecekti.

Borgia onun ağzını çok aramış, gerçeği itiraf ettirmeye çalışmıştı. Çocukları ona vermesi için büyük paralar teklif etmişti. Tabii bunu hayırlı bir amaç için istiyordu. Bütün derdi çocukları annelerine kavuşturmaktı. Ama bunu kimse yutmuyordu.

Caterina'nın hayatta olmasının tek sebebi Papa'nın onu yem olarak kullanıp çocuklarını Roma'ya aldırtmaya çalışmasıydı. Borgialar için Sforzalar Romagna bölgesinde başkaldırının tehlikeli bir simgesiydiler. Papalık boyunduruğuna isyanı temsil ediyorlardı. Bağımsızlık ve başkaldırı ruhunun cisme bürünmüş halleriydiler. Sforzalar yaşadıkça adları kışkırtıcı güçler için bir toplanma çağrısı ve Borgia hegemonyası için bir tehdit olacaktı. Bu yüzden Papa onları istiyordu. Birkaç kez Sforza ailesini şeytani engerek soyu olarak nitelemişti. Hepsini ele geçirip teker teker öldürmek istediği sır değildi.

Niccolo oyuna getirildiğini anlamıştı. Aynalı Salon'dan hışımla çıkarken, "Borgia! Borgia! Borgia!" diye köpürüyordu. Aylardır Borgia diye yatıp kalkmış, adamın keyfini beklemiş, onun oyunlarını oynamıştı. Şimdi tam onu bunaltan şeytansı varlığından birkaç saat uzak kalmak isterken bambaşka şeyler olmuştu. Almayı umduğu o ufacık zevk, o azıcık teselli de yalan çıkmıştı. O ihtiraslı, işveli müstakbel

sevgili kim çıkmıştı? Bir fahişe! Parası Borgia tarafından ödenen bir İspanyol fahişesi! Borgia'nın kullandığı bir İspanyol fahişesi!

Niccolo sert adımlarla meydanı geçerken hafiften yağmur çiselemeye başlamıştı. Öfkeden her yanı titriyordu. Sarhoş olması da öfkesini körüklüyor, sağlıklı düşünmesini engelliyordu. Sarayın önündeki küçük parka girdiğinde yüzündeki o aptal maskeyi çıkarıp yere fırlattı. Sonra ayağıyla iyice ezdi. Borgia'nın maskesi.

Yirmi dakika kadar çakıl döşeli patikaları arşınlayıp durdu. Yakıcı öfkesi yavaş yavaş yerini buz gibi bir iğrenme duygusuna bıraktı. Böylesi daha iyiydi. Borgia'nın pis işlerinde kullandığı o fahişenin hakkından gelmek için bir parça soğukkanlı olmaya ihtiyacı vardı.

Nihayet kızın boş meydanı geçip yaklaştığını gördü. Hâlâ gözüne güzel görünüyordu. Bu düşünceyi hemen kafasından uzaklaştırdı. Onu bu hale sokan sarhoşluktu. Gerekirse kıza şiddet kullanmaya bile kararlıydı. Bu bir oyun olmaktan çıkmıştı. Politikanın daniskasıydı.

Niccolo ağacın arkasından sıyrılıp kızın önüne çıktı. Kız karşısında aniden beliren karartıyı görünce bağırmamak için kendini zor tuttu. Sonra hemen toparlandı. Niccolo patikaya daldı. Kız da onu izledi. Kız Niccolo'nun koluna girmek istedi ama genç adam onu kabaca iteledi. Buz gibi bir sesle, "Şimdi Sforza ailesinin çocuklarıyla neden bu kadar ilgilendiğini söyle bakalım," dedi. "İstersen ben anlatayım, ne dersin?"

Meşale ışığında kızın yüzünü görmek için durdu. Karşısındaki varlığı büyük bir küçümsemeyle süzüyor, vücudunun bütün gözeneklerinden acı ve nefret fışkırıyordu. Pozunu alıp nutkuna başladığında kız dili tutulmuş, taş kesilmiş halde öylece kalakalmıştı. Niccolo'nun yakıcı sözlü saldırısında içinde "orospu" sözü geçmeyen tek cümle yoktu. Kız Niccolo'nun beklenmedik suçlaması karşısında sendeledi ve geri geri gidip düşmemek için bir ağaç gövdesine tutundu.

Zor nefes alıyor gibiydi ama Niccolo ona hiç merhamet etmedi. Kız titreyen eliyle maskesini çekip aşağı, boynuna indirdi. Niccolo'nun ilk dikkatini çeken kızın yüzünde esen amansız duygu fırtınası oldu. Birden dehşetle bunun nedenini kavrayıverdi. İri iri açılmış gözlerle kendisine bakan bu yüz, düşlerinin o esmer yüzüydü. Uykusuz geçen binlerce gecenin ve binlerce düşün esmer yüzü. Karşısında duran, Giuditta'dan başkası değildi.

26

Balayının Böylesi: Havyar ve Komplo

"SEN!"

"Sen!"

"Tanrım!"

"Olamaz!"

"Gözlerime inanamıyorum!"

"Gerçekten olamaz!"

"Sen!"

"Sen!"

Sözcükler şoku atlatmalarına yetmiyordu. İkisi de kımıldamadan durmuş birbirlerinin otuzluk hallerini ve gençlik yüzlerinin hayalini seyrediyorlardı. Kızın yüzü yumuşamış, Niccolo'nun hatları sertleşmişti. Giuditta gene de o ince yüzde, uzun, sivri burun ve çenede, çıkık elmacık kemikleri ve sert ağızda bir zamanlar hayatını kurtarmış olan o oğlan çocuğunu görebiliyordu. Niccolo da o iri yuvarlak gözleri, dolgun dudakları, simsiyah saçları gayet iyi hatırlamıştı. Çocukken paylaştıkları kısa sürmüş olsa da, Giuditta zaman içinde hayalinde derin bir yer edinmişti. Ne var ki kız şimdi Borgia'nın safındaydı. Giuditta onun düşmanı olmuştu.

Bunu düşününce yüreği sıkıştı. Her zaman ağzı laf yapan genç diplomat şimdi konuşamıyordu. Kız da dehşet içindeydi. Git gide şiddetlenen yağmur doluya çevirmeseydi uzun süre orada öylece birbirlerine bakıp duracaklardı. Bastıran fırtınada sığınacak bir yer bulma önceliği Niccolo'nun eski bir dost mu yoksa yeni bir düşman mı gibi davranacağı konusundaki kararını erteledi.

Parkta hiçbir yapı yoktu. Yapraklarını dökmüş ağaçlar da korunaklı olmaktan uzaktılar. Dolu taneleri git gide büyüyor, yeni saç tıraşı olmuş Niccolo'nun şapkasız başını acıtmaya başlıyordu. Yağmurdan kaçan çift, parkı çevreleyen alçak duvarın dibine kadar koştu ama duvarın ötesindeki kent sokaklarına açılan bir kapı bulamadı. Sığınacak yeri ilk gören Giuditta oldu. Burası, parkın taştan yapılma dış duvarına eklemlenmiş, üstünde bir çatısı olan iki duvardan ibaret bir sa-

çak altıydı. Yerlere atılmış öteberilere çarparak kendilerini apar topar saçağın altına attılar. Dışarda fırtına şiddetini iki misli arttırmıştı. Girdikleri, daracık bir yerdi. Ayrıca içeri çekilmiş alçak tahta araba yüzünden adım atacak yer kalmamıştı.

Dışarıda esen kasırga, çatı tuğlalarını döven minik, sert dolu tanelerinin takırtısı ve koyu karanlık birbirlerini duymalarını ve görmelerini engelliyordu. Niccolo bir anlık bir şimşeğin ışığında kızı gördü. Soğuk mavi ışık çaktığında çıplak omuzlarını elleriyle örtmüş titriyordu. Niccolo elinde olmadan yaklaşıp kızı kollarına aldı. Kız hiç direnmedi. Niccolo birden ihaneti de, politik sonuçları da unutuvermişti. Orada onları saran karanlığın örtüsü altında yeniden dansa başlamış iki kişi, hiç değilse bir süre için birbirlerine inanmak isteyen iki yabancıydılar.

Kız ona sımsıkı sarıldı. Hiç konuşmadan birlikte dışarıyı seyrettiler. Ortalığı kasıp kavuran o doğal kıyametle büyülenmiş gibiydiler. Tanrı'nın gazabı. Bu öyle bir fırtınaydı ki Cesare Borgia bile yanında hiç kalırdı.

Birbirlerine sarılmalarının yarattığı sıcaklık ıslak giysilerinden içeri yayıldı. Giuditta'nın titremesi kesilmişti. Niccolo kızın parfümüyle birlikte şimdi saçlarının, teninin ve terinin kokusunu da duyabiliyordu. Dışarıda fırtına patladığı gibi aniden kesilivermişti. Artık dışarı çıkabilirlerdi ama kımıldamadılar. Birbirlerine daha sıkı sarıldılar ve uzun bir zaman karanlıkta, gecenin ıssızlığı ve bilinmezliği içinde kenetlenmiş halde öylece kaldılar.

Niccolo son kez gene ona böyle yakın olduğu, soluğunu yüzünde duyduğu geceyi hatırladı. Fıçıdan yükselen o yoğun tatlımsı sirke kokusunu sanki yeniden duyuyor, suyun altında bacaklarıyla kızın bacaklarını tutmuş dibe kayıp boğulmasını önlemeye çalışıyordu. Dudaklarının buluşmasında, daha önce dansta yaşadıkları o kışkırtıcı, flörtsü coşku ve eğlence havasından eser yoktu. Bu kez muazzam ve anlaşılmaz olguyla yüz yüze gelmiş bir kadınla erkek gibi titriyorlardı. Her kuşku, her önlem, ikisini de yutuveren kör ve umutsuz bir tutku dalgasının içinde kaybolup gitti.

Ağaran gün soğuk gri ışığıyla birlikte Niccolo Machiavelli'ye hazzın anılarını getirdi. Tıpkı öldükten sonra kendini cennete bulan biri gibi kımıldamak, gözlerini açmak, uyanmak istemiyordu. Bir daha yerinden hiç kalkmamaya razıydı. Ama güneşin doğuşundan hemen sonra, yerleri süpüren titiz bir hizmetçi tarafından kapı dışarı edilir gi-

bi Cennet'ten kovuldu ve kendini hâlâ panjurları kapalı duran Ferrara sokaklarında başıboş dolaşırken buldu. Yanında onunla aynı duyguları paylaştığı belli olan, ona yarı sarılmış halde sürüklenen, saçı başı darmadağın bir Giuditta vardı.

Niccolo bir gece önce dert ettiği bütün sorunlardan kurtulmuş gibiydi. Kendisini kuş gibi hafif hissediyordu. Adeta ayakları yerden kesilmiş, tatlı bir sarhoşluğa kapılmıştı. Her şey huzurlu, güzel ve keyifliydi. Üstünde bir gece önceki şarabın muhtemel kötü etkilerinden eser yoktu. Açıkta gecelemenin eklemlerinde bıraktığı tutukluk gözünü açıp kendine gelmesiyle birlikte kayboluvermişti. Yalnızca, zihninin derinliklerinde bir yerde siren sesi vardı. Niccolo onu duymazlıktan geldi ama sesin susmadığını biliyordu. Er geç gerçeğin yaşadığı düşe çarpacağının ve insanı tüketen o sorunun sorulacağının farkındaydı: "Borgia'ya ne diyeceksin?"

Ama şimdilik hâlâ terkedilmişe benzeyen kentte gönüllerince gezinip duruyorlardı. Eşiklere sığınıp kendilerinden geçerek çılgınca bir tutkuyla öpüşüyorlardı. Dükkânlar açılmaya başladığında şekerleme satın alıp birbirlerine yedirdiler—Kentin orta yerinde! Birbirlerine duydukları arzudan başka hiçbir şeyi görecek halleri yoktu. Küçük bir oda tutup tatlı bir delirme hali içinde tekrar seviştiler. Zamanın sonuna dek o odadan çıkmamaya yemin ettiler ve dışarıdan yiyecekle şarap getirttiler. Hizmetkâr çocuk elinde sepetle geldiğinde Niccolo yerin dibine geçti. Yanında tek kuruş yoktu. Parayı Giuditta ödemek zorunda kaldı. Gülüyordu.

"Floransa'da elçileri aç bırakıyorlar, öyle değil mi?" Elini sepete atıp irice bir parça nefis mavi küflü peynir çıkardı.

"Ben susadım," dedi Niccolo şarap damacanasına uzanarak. Sepette etli börek, dalından yeni koparılmış elmalar da vardı ama Niccolo onların varlığını keşfedemeden dudakları yeniden birleşti. Yiyecekleri unutup tekrar birbirlerinin kollarına atıldılar. Niccolo uyandığında hava kararmıştı. Hiç kıpırdamadan yattı ve bir süre kendini parfümcü elinden çıkmayıp yalnızca kendi arzularının ürünü olan büyüleyici kokulara bıraktı. Parmaklarını özgürce kızın darmadağın saçları arasında dolaştırdı Dilinin tadını, soluğunun kokusunu biliyordu artık. Sırtının kalçalarına doğru nasıl kıvrılarak indiğini, göğüslerinin yumuşak ağırlığını, irileşmiş esmer meme uçlarını biliyordu. Başka?

Onun Floransa'dan İspanya'ya kaçmış bir Yahudi kızı olduğunu biliyordu. Şimdi Mesih-Karşıtı'nın ve çocuklarının hizmetindeydi. Niccolo küçük bir lamba yaktı ve uyuyan kızı seyretti. Uzun zaman öy-

lece baktıktan sonra kendi kendine sordu: "Kim bu kız?" Etten kemikten yapıldığına, yani gerçek olduğuna şüphe yoktu ama aynı zamanda bir fanteziyle seviştiğinin de farkındaydı. Onu yıllar içinde kendi yaratmıştı. İlk kez kızın da aynı şeyleri hissediyor olabileceği aklına geldi. Niccolo bütün o mutluluğu ve büyüyü bozmak pahasına artık konuşma vaktinin geldiğini anlıyordu.

Sohbeti mutlu âşık sözcüklerinin yüce âleminden yeryüzüne indirmek Niccolo'ya düşüyordu. O kur yapma, mırıldanma, birbirlerine —*tesoro, picconcina* gibi—isimcikler takma faslı bitmişti. "Hazinem" ve "minik güvercinim," diye mırıldanırken, "Geçen gece Floransa elçisinden istediğin neydi? Bunu hiç açıklamadın," sorusuna geçiş elbette hayli sarsıcı olabilirdi. Yarı giyinik olarak sofraya karşılıklı oturmuş peynir ve elma yiyorlardı.

Giuditta beklenmedik soru karşısında fazla telaşlanmış görünmedi. Peynirini yiyip arada elmasını dişlemeye devam etti. Lokmalar arasında, "Sforza ailesinin çocuklarıyla ilgili olduğunu söylemiştim," dedi.

"Ama sonunu getirmedin."

"Fırsatım olmadı ki. Beni kaçırıp zorla götürdün." Bir yandan da son derece baştan çıkarıcı bir tavırla peynirden yağlanan parmaklarını yalıyordu.

"Şimdi bitir o halde," dedi Niccolo hiç lafı gevelemeden.

"Onlara bir mesaj getirdim."

"Bunun için Floransalılardan yardım istiyorsun öyle mi? Anlayamadım." O anda konuşan muhteşem âşık değil Floransa elçisiydi.

"Kime başvursaydım? Çocuklar Floransa'da değiller mi?"

"Hayır."

"Bana yalan söylüyorsun Niccolo. Bana yalan söylersen sana nasıl güvenebilirim?" Bu sözleri cin gibi bir edayla söylemişti. "Neyse, çocukların orada olup olmadığını söylemen durumu değiştirmez. Onlara bir mesajım var. Elçi sensin. Mesajı onlara ilet. Bu senin görevin, öyle değil mi? Bu kadar basit işte."

"Bunu yapmanı Cesare mi istedi?"

"Ah, Cesare!"

"Beni baştan çıkarmanı da mı o istedi? Mesaj daha inandırıcı olsun diye." Niccolo'nun sesinde öfke seziliyordu.

Giuditta bu ithamın hoşuna gittiğini saklamadı. "Kolayca sonuca varıyorsun Niccolo. Her neyse sayın Floransa elçisi, onlara mesajımı ilet lütfen. Annelerinin onları görmek istediğini söyle."

Niccolo gözlerini kıstı. "İki aydır Caterina'nın çocuklarını görmek istediği hikâyesini dinliyorum. Cesare her gün kadının çocuklarının hasretiyle yandığını anlatıyor ve çocukların Roma'ya annelerinin yanına gelmelerinin çok yerinde olacağını söylüyor. Aile tekrar kavuşurmuş böylece." Niccolo kıpkırmızı kesilmişti. "Şeytan Papa'nın pençeleri altında kocaman, mutlu bir aile!"

Giuditta güldü, "Dini lideriniz hakkında pek de iyi konuşmuyorsun," dedi.

Bu söz Niccolo'yı büsbütün kızdırdı. "Cesare senin yardım edebileceğini nasıl düşündü?" dedi kızı aşağılar gibi. "Onun kuramadığı hangi tuzağı kuracaktın? Nasıl bir yem kullanacaktın?" "Fahişe" sözcüğü yeniden dudaklarının ucuna geldi. Giuditta sözünü kesmeseydi belki de söylerdi.

"Niccolo, mesaj Caterina'dan geliyor," dedi kız baştan çıkaran bir gülüşle.

"Son numaran bu mu? Muhteşem bir hile! Seni Cesare değil, Floransalılara yalvarman için Caterina yolladı öyle mi? Peki Caterina başka neler dedi?"

"Senin coşkulu ama sinirli bir âşık olduğunu."

Niccolo ağzı açık öylece kalakaldı.

"Ben sahiden Caterina'nın yanından geliyorum, seni dırdırcı. Cesare'nin oyunu değil bu. Şimdi bana inandın mı?"

"İnanmak istiyorum ama aklıma yatmıyor. Caterina neden çocuklarını Roma'ya istesin? Çocukların oraya götürülmeleri halinde öldürüleceklerini herkes gibi o da gayet iyi biliyor. Borgia'nın onun soyunu kurutma azminde olduğunun farkında."

Giuditta başını sallayarak itiraz etti. "Niccolo, sana peşin hükümlü olduğunu söyledim. Çocukların Roma'ya gideceğinden söz eden kim? Caterina onlarla Floransa'da buluşmak istiyor."

"Ama nasıl..." Niccolo birden durumu bütün çıplaklığıyla kavradı. Demek ki birkaç gündür o pervasız sevişme fasılları arasında bir yandan da Caterina Sforza'nın, Papa'nın kalesi Roma'dan kaçışını planlamaya başlamışlardı.

Konuştukça aralarındaki güven ve samimiyet pekişiyor, bu arada Giuditta'nın hikâyesi de ortaya çıkıyordu. Kız gerçekten de Floransa'dan İspanya'nın Toledo kentine kaçmıştı. Orada mutlu bir hayat kurmuş, tıp ve eczacılıkla ilgili temel bir eğitim almıştı. Yahudilerin bu konulardaki yetenekleri bilinirdi. Giuditta'nın bu defa Arap tıbbına eğilip bilgilerini derinleştirdiği günlerde o ferman yayınlanmıştı.

Kız kederle, "İspanya'dan Kovulma Fermanı," diye açıkladı. "Bütün bir halkın, bütün bir ırkın toptan uzaklaştırılması. Kapı dışarı edilmesi."

"Bu durumda sen de İtalya'ya dönmeye karar verdin, öyle mi?"

"Karar verdim demeyelim. Hayatın akışı o yöne itti beni. Parası olmayan kimsesiz bir kız. Kendimi Roma'da buldum. Bizim için iyi yer, kötü yer diye bir şey yoktu artık."

"Oraya gidince ne yaptın?"

"Sana gösterdiğim o küçük kitabı hatırlıyor musun? Babamın kitabını. Onun, Roma'daki dostlarından birini buldum, adı kitaptaki listede yer alan birini... İyi insanlardı ama kısa süre sonra büyük oğullarıyla evlenmem için bana baskı yapmaya başladılar. Yaşımın geçmekte olduğunu, artık evlenmem gerektiğini söylüyorlardı."

"Niye evlenmedin?"

Giuditta neşe, biraz da alayla, "Kendimi sana sakladım," dedi. Niccolo pek ikna olmamıştı.

"Caterina'yı o dönemde tanıdım. O sıralar Papa'nın oğullarından biriyle evliydi ve yılın bir bölümünü Roma'da geçiriyordu. Ta o zamandan iksirlere, merhemlere meraklıydı. Benim konuma, yani Magribîlerin tedavi ilmine ilgi duyuyordu. Bu yüzden beni işe aldı.

"Kocası ölene kadar onun yanındaydım. Sonra yeni bir Papa geldi ve Caterina da istenmeyen insan sayıldı. Kenti terk etti. Ben orada kalmaya devam ettim. Borgia ailesi daha o zamanlardan kentin nüfuzlu isimlerindendi. Benim gibi bir 'İspanyol kızı'nın onların yanında işe girmesinden daha doğal bir şey olabilir miydi? Maiyetleri çok genişti; uşaklar aşçılar, hizmetçiler, müzisyenler, astrologlar... Hepsi de İspanyol'du. Dillerini biliyordum. Âdetlerine alışıktım. Ben de onlardan biriydim."

Niccolo artık bir gece önceki o baskılı İspanyol aksanıyla konuşmadığını söyledi. Kız güldü: "O da maskeli balonun bir parçasıydı. Ne demişler, 'Hangi ülkeden geldiğin, tavırlarından bellidir'. Ben Roma'dayken..."

"Borgialar senin Yahudi olduğunu bilmiyorlar mıydı?"

"İster Yahudi ol, ister Hıristiyan, ister Türk. Borgiaların umurunda değildir. El altında kim varsa onu kullanır, işlerine nasıl geliyorsa öyle davranırlar."

"Senden çıkarları neydi?"

Giuditta utanmış gibi hafifçe güldü. "Ben Monna Lucrezia'nın hizmetindeyim. Daha doğrusu birkaç gün öncesine kadar öyleydi. O şim-

di Ferrara'nın hanımı oldu ve Este ailesine gelin gitti. Artık İspanyol yardımcılara ihtiyacı olamayacaktır."

"İşine son mu verildi?"

"Dük Ercole 'o insanlar'ın cümbür cemaat etrafında dolaşmasını istemediğini belli etti. Yakınlarına bütün İspanyolların casus olduğunu söylüyormuş."

"Doğru mu bu? Sen casus musun?"

"Casus? Belki bir bakıma öyle sayılabilir."

"Kimin hesabına casusluk yapıyorsun?"

Kız gene koketçe gülümsedi ama cevap vermedi.

"Hâlâ Borgia ailesine karşı bir sadakat duygun var mı?"

"Borgialara hayır ama Monna Lucrezia'ya evet."

"Peki, Caterina Sforza ile Lucrezia arasında bir seçim yapman gerekseydi hangisini seçerdin?"

"Böyle bir seçim yapmak zorunda değilim. İlerde de böyle bir sorunum olmayacak. Lucrezia'nın çıkarlarıyla Caterina'nınkiler çatışmıyor artık. Yapılan, asrın en büyük aşk evliliği sayılmasa da, bu evlilik Lucrezia'yı Roma'dan uzaklaştıracak, babasından ve ağabeyinden ayıracaktır."

Niccolo'nun gözlerinde bir ışık yanıp söndü. "O halde Borgialar hakkında söylenenler doğru."

"Neymiş o söylenenler?" diye atıldı kız savunmaya geçerek.

"Ağabeyin kız kardeşi neredeyse suç teşkil edecek kadar çok sevdiğini, babanın da aynı durumda olduğunu, ikisinin bir olup diğer erkek kardeşi kıskançlık nedeniyle, ayak bağı olmasın diye öldürdüğünü söylüyorlar. Duymadığını söyleme sakın."

"Niccolo, Niccolo," dedi kız azarlar gibi. "Sen her duyduğuna inanır mısın?"

"Hayır, ama göz ardı da etmem. Ne kadar mantıksız olursa olsun. Aksi kanıtlanıncaya kadar bir olasılık olarak kalır. İşimin doğası gereği böyle düşünmek zorundayım."

"Hangi işmiş bu?"

"Yalanlar, yarı-doğrular, inkârlar, kelime oyunları ve imalar işi."

"Hoş meslekmiş."

Niccolo daha sonra Giuditta'nın kucağında yatarken, kız, hizmetinde çalıştığı garip İspanyol ailesinin sırlarını anlatmaya koyuldu. "Papa dev gibi bir adamdır, ayı iriliğinde neredeyse. Evinde ölçülü tavrı ile bilinir. Özellikle sofrada."

Niccolo hayretle, "Borgia! Ölçü!" diye bağırarak kızın sözünü kesti. "Papalık sarayında verilen ziyafetlerden haberim var. Oruç tutulan bir günde balık ikramını yüz kırk dört çeşitle sınırlıyorlarmış. Ölçü dedikleri bu olsa gerek."

Giuditta parmaklarıyla Niccolo'nun başını dövdü. "Beni dinlemek istiyor musun istemiyor musun? Evet, muhteşem ziyafetler verdikleri olur ama Papa Alexander küçük bir parça yağsız et ve sebzeden başka bir şey yemez. Ve meyve. Bağırsaklarının düzenli çalışmasına çok önem verir."

Giuditta devam etti. "Sofrada ölçülüdür ama yatak odasında sınır tanımaz. Doyumsuz biri olmalı. Çevresi sürekli güzel kadınlarla doludur. Şimdi yarı yaşından küçük bir metresi var. Adı Giulia Farnese. Ona Roma'da ne isim taktılar biliyor musun? İsa'nın gelini."

Niccolo güldü: "İsa'nın Gelini. Cinsel olarak doymak bilmez bir Papa! Bu doyumsuzluğu kendi kızına kadar uzanıyor olabilir mi?"

"Hayır, böyle bir şey yok," dedi Giuditta kesin bir dille. "Alexander çocuklarının üstüne titrer. Hiçbirini ayırmaz. Bütün diğer babalar gibidir. Hepsi için en iyi olanı ister. Gerçekten de Lucrezia için deli olur. Onu buraya göndermeden önce günlerce ağladı. Çok hüzünlü bir durumdu. Çok duygulandım."

"O zaman asıl şeytan Lucrezia, öyle mi"

"Gerçekten öte yol yoktur. Onun hiçbir kötü yanını görmedim. Alçakgönüllü ve sevimlidir. Sağduyulu, hoş biridir. Hatta dinine aşırı bağlı bile sayılabilir. Sıkı bir Katolik'tir. Bana yüksek sesle İspanyolca olarak İncil okurdu. Sesi çok güzeldir."

Niccolo, "Seni din değiştirmeye zorladı mı?" diye sordu şaka yollu.

"Hayır, ama dininiz hakkında ondan epeyce şey öğrendim. Lucrezia güzel bir kadın. Düğünde onu gördün değil mi?"

"Yüzünü göremedim. Maskesi vardı. Yalnızca saçlarını hatırlıyorum."

"Ah evet, saçları. O kadar uzun ve gür ki, bu yüzden korkunç baş ağrıları çekiyor. Görevlerimden biri de bu konuyla ilgiliydi. Baş ağrıları tuttu mu ona uyku verecek bir iksir hazırlıyordum."

"Bu kadar sorun oluyorsa neden saçını kesmiyor?"

"Babası böyle seviyormuş. Kızının saçlarının uzun olmasını istiyormuş. Lucrezia ne yaparsa babasını memnun etmek için yapar."

"Yirmi iki yaşında üç evlilik de mi buna dahil?"

"Aynen öyle. Evlilikleri bizzat Alexander istemiş. Lucrezia da onay vermiş. Ondan beklenen de bu zaten. İlkinde on üç yaşındaymış.

Kocası Giovanni ile mutlu olamayınca Papa politik risklere rağmen bu evliliği feshetmiş."

"Kızın drahomasını da geri aldığına bahse girerim," diye sırıttı Niccolo.

"Elbette almış. Feshin nedeni de bu zaten. Her şeyin yasal olmasını istiyorlarmış. Anlaşılan böyle bir durumda tek yasal dayanak iktidarsızlığı neden göstermekmiş. Giovanni avaz avaz iktidarsız olmadığını haykırınca Papa iki kardinalinden oluşan bir komisyon kurmuş ve onlara konuyu inceleme görevi vermiş. Giovanni'nin erkekliğini kanıtlamak için onların önünde ilişkide bulunması gerekiyormuş."

"Buna rıza göstermiş mi?"

"Tabii ki hayır. Bunu hakaret kabul edeceğini söyleyip teklifi reddetmiş. Böylece boşanmanın iptali mümkün olmuş."

"Peki iktidarsız mıymış sahiden?"

"Şu anda üçüncü evliliğinden dört çocuğu var. Ama Lucrezia'yla babası arasındaki ensest ilişki dedikodusunu çıkaran Giovanni'dir. Öç almak için."

"O zaman Papa'nın ailesi bazılarımızın sandığı gibi iğrenç ve anormal değil," dedi Niccolo dalıp giderek.

"Bunu en iyi senin anlaman gerek," dedi Giuditta onu iğneleyerek. "Mesleğinin bu olduğunu söylemedin mi? Sen yalanlar, yarı-gerçekler, kelime oyunları ve imalarla uğraşmıyor musun?"

Niccolo bu sitem karşısında sessiz kaldı.

Giuditta, "Neyin var?" diyerek onun düşüncelerini böldü. "Borgiaların sandığın gibi canavar olmadıklarını öğrendiğine mi üzüldün?"

Niccolo, "Ensest ilişki söylentilerinin asılsız olması onları kusursuz kılmaz," dedi.

"Doğru," dedi Giuditta. "Bazen gayet ahlaksız olabiliyorlar. Örneğin sarayda zehirleme olayları sürekli anlatılır durur."

"Aslı var mı?"

"Kim bilir? Biri yemeğe gelir. Hastalanır, birkaç gün sonra da ölür. Zehir de olabilir, bayat deniz ürünleri de..."

"Ama o 'biri' dediğin çok zengin bir kardinalse ve Papa ile yemek yedikten sonra düşüp ölürse bütün malı mülkü Kilise'ye geçer," dedi Niccolo. "Hele bu ölüm ve mal devri Cesare'nin ordusunun cephane ve malzeme sıkıntısı çektiği bir döneme rastlıyorsa ve birkaç ay içinde birçok benzer ölüm yaşanmışsa."

"Şuna da bakın!" diye çıkıştı Giuditta yapmacık bir hayretle. "Bunların rastlantı olamayacağını ima ediyor." Durup kendi kendine hafif-

çe güldü. "Aslında Papa'nın bu zehir işlerine çok meraklı olduğunu itiraf etmem gerek. Bu konuda birkaç kez bilgime başvurmuştu."

"Sana mı danıştı? Sorduğu neydi?"

"Bir gün Lucrezia'nın yanındaydım. Papa kendisini çok telaşlandıran bir mektup aldı. Getiren ulakla tartıştığını gördüm. Mektuba elini sürmek istemiyordu. Tesadüfen ben de orada bulunduğum için bana danışmak ihtiyacı duydu. Mektubun sinsi bir yılandan geldiğini ve üstüne zehir sürülmüş olabileceğini söyledi. Okuduğu anda zehir parmaklarına bulaşacak ve bir zaman sonra onu öldürecekti. Bu güçte bir zehir olup olmadığını sordu bana."

"Bilirkişi olarak senin cevabın ne oldu?"

"Böyle bir şeyin mümkün olamayacağını söyledim."

"Mektubu açıp okudu mu peki?"

"Ulağa mektubun içini dışını tepeden tırnağa yalattırdıktan sonra."

"Ne eşi bulunmaz ve tedbirli bir adam! Ne Papa ama!"

"Dur, dahası var. Mektubu okuyunca tepesi fena halde attı. Az kalsın nöbet geçirecekti. Ağzından salyalar saçıyor, küfür ediyordu. Ancak bir kadeh dolusu brendi içtikten sonra sakinleşebildi. Mektup kimden geliyordu biliyor musun? Caterina'dan! Sanırım kontes ondan İtalya'yı terk etmesini ve İtalyanları rahat bırakmasını istiyordu. Mektubu, 'Barbara Ölüm' diye noktalamıştı."

Aşk yuvalarında geçen dört günün ardından Niccolo ve Giuditta nihayet yeniden insanların arasına karışmaya karar verdiler. Ferrara'da düğünün coşkusunu sona ermemişti. Sokaklar hâlâ satirler, su perileri, eski Roma tanrı ve tanrıçaları, efsane kahramanlarıyla doluydu. Apollo, tepesinde yaldızdan yapılma dev bir güneşle geçti. Üç kollu zıpkınıyla ona eşlik eden yosunlar içindeki Neptün bir yandan da koca bir koyun budunu mideye indirmekteydi. Giuditta ve Niccolo gene maskelerini takmışlardı. Bu şekilde daha rahat olacaklarını düşünüyorlardı.

Daha sakin ve güvenli bir sokağa saptıklarında Giuditta, "Roma'da yapılanların yanında bu gördüğün gösteri hiç kalır," dedi. "Kestane Balesi'nden söz edildiğini duymuş muydun?"

"Hayır."

"Cesare su gibi para akıtarak Papalık Sarayı'nda unutulmaz bir ziyafet verdi. Yemeklere parfüm sıkılmış, tabaklara altın tozu serpilmişti." Sofrayı hayalinde canlandırmak bile Niccolo'yu hayrete düşürmeye yetti. "Yemekten sonra salona elli fahişe girdi. Bunlar sıradan kızlar

olmayıp kurtezan denen 'saygın' fahişelerdi. Önce giyinik olarak dans ettiler, sonra da soyundular. Ardından bütün salona kestane yağdı."

Niccolo ona boş gözlerle baktı. "Kestane mi?"

"Kızlar dans etmeye çalıştıkça kestanelere basıp kayıyorlardı. Dengelerini kaybedip düşüyor kestanelerin arasında yuvarlanıyorlardı. Sonra konuklar birer ikişer kızların arasına karışmaya başladılar. Böylece bir toplu sevişme faslı başladı. Davetliler arasında kardinaller, piskoposlar hatta bir de Fransız elçisi vardı."

"Ama tek bir Floransalı yoktu," dedi Niccolo kendinden emin bir tavırla.

Giuditta onun bu her şeye tepeden bakan haline bayılıyordu. "Ah, asil ruhlu Floransalıları temsil eden biri vardı elbette. Kardinal Giovanni. İradesine pek hakim olamayan biri." Niccolo bu ismi duyunca yay gibi gerildi. Giovanni Floransa'dan sürülünce soluğu Roma'da almıştı. Lorenzo dé Medici'nin oğlu şimdi Kardinal dé Medici olarak şimdi Borgialarla birlikte hareket ediyordu.

"Fahişelerle din adamları arasında işler kızışınca Papa birden herkese bir duyuru yaptı. Hizmetkârlar sırma ve değerli taşlarla işli ipekten bir cübbe, en kaliteli Korent derisinden bir çift ayakkabı ve şapkalar getirdiler. Alexander fahişelerle en fazla "performans"ı gösteren konuğa bunların armağan edileceğini bildirdi."

"Kim kazandı peki?" diye sordu Niccolo.

"Tabii ki Cesare."

Niccolo sormadan edemedi: "Kaç kez?"

"Altı."

Bir süre sessizlik içinde yürüdüler. Farkında olmadan ayakları onları ilk gecelerini geçirdiklerini küçük kırmızı duvarlı parka götürdü. Birkaç gündür Niccolo'nun yüzüne yerleşmiş olan o tarifsiz mutluluk ifadesinin yerini somurtkan bir bakış almıştı. Giuditta, "Neyin var?" diye sordu. Çöken kaygıları silmek ister gibi, iki eliyle genç adamın yüzünü hafifçe ovdu.

"Cesare," dedi Niccolo.

"Şu muamma Cesare," diye mırıldandı Giuditta. "Roma'da ne diyorlar biliyor musun? Papa asla dediğini yapmaz. Cesare ise asla yaptığını söylemez."

"Zaten sorun da burada," dedi Niccolo. "Adamla en az iki ay burun buruna yaşadım. Planları konusunda hâlâ en küçük bir fikrim yok."

"Cesare tehlikelidir," dedi Giuditta.

"Bunu bana mı söylüyorsun?"

"Öyle deme," dedi kız sesi kaygılı. "Ben ciddiyim. Yıllardır onu izliyorum. Son zamanlarda ona bir hal oldu. Lucrezia da endişeleniyor."

"Seninle Cesare hakkında konuşur muydu? Sana bir şey anlattı mı? İşime yarayacak bir şeyler biliyor musun?" diye sordu Niccolo umutla.

"Sana söylemiştim. İkisinin arasından su sızmaz. Doğrusunu istersen Cesare bir tek kız kardeşine açılır. Lucrezia son zamanlarda kaygılı. Ağabeyini kemiren bir sorun olduğu fikrinde. Onun bir tür delilik hali içinde olduğunu düşünüyor."

"Deli falan değil," dedi Niccolo. "Ne yaptığını öyle iyi biliyor ki. Kendine son derece hakim, davranışları gayet kontrollü."

"Her neyse, sen gene de ona dikkat et Niccolo. Ona bir şeyler olduğu belli. Ne yapacağını kestirmek iyice zorlaştı."

"Gerçekten de öyle," diye düşündü Niccolo içinden. Birden tepeden tırnağa ürperdi. Floransa'nın varlığı bu adamın kaprislerine bağlıydı. Yeni bir tur kedi fare oyunu için genç elçinin gene bu adamın kapısını çalması gerekecekti.

Rüya sona ermek üzereydi. Bunu ikisi de hissediyordu. Giuditta kısa bir zaman sonra Roma'nın yolunu tutacak, Niccolo da yeniden iblis Cesare'nin ördüğü entrika ağına dalacaktı.

"Niccolo," diye fısıldadı Giuditta. "Hiç o ilk tanıştığımız günü düşündüğün oluyor mu?"

"Hiç aklımdan çıkmıyor ki."

"Ben de aynı şeyi söylesem inanır mısın? Hep düşündüğüm bir şey daha var. Öç almak. Buna ne dersin?"

"Ona öç de denebilir, adalet de."

"Eğer adalet diyebiliyorsak, ihtiyacım olduğunda bana yardım eder misin?"

Niccolo kızı kollarına alarak, "Giuditta," diye mırıldandı. "Babanla kardeşini öldüreni biliyorum. Bunu yıllar önce öğrendim."

"Biliyor musun?" diye bağırdı kız dehşet içinde. "Biliyordun ve bana söylemedin, öyle mi?"

Niccolo sarılmak istedi ama kız kolunu itti. "Affedersin. Biliyorum, bir şekilde bunu sana söylemeliydim ama eski yaraları deşmek istemedim. Üstelik artık bu konuda yapacak bir şeyin kalmadı. Sen öcünü yıllar önce aldın."

"Ne demek bu?"

Niccolo anlattı. "Bulduğum kamayı hatırlıyor musun? Sana vermiştim hani. Sapına bir işaret kazınmıştı. O, Medici ailesinin sembolüydü.

Lorenzo dé Medici öldü. Soyu sopu Floransa'dan sürüldü. Floransa babana bunu yapan o zararlılardan kurtuldu ve senin de öcün alınmış oldu."

"Sahi mi?" dedi Giuditta. "Alınmış mıdır sence?" Bu soru Niccolo'yu derin düşüncelere sürükledi.

Ertesi sabah Niccolo önemli konuları düşünmemek için ufak tefek şeylere takıp huysuzlandı. Sürekli parasızlık çektiğinden, devletten masraflarını görecek parayı bile alamamaktan yakındı. Giuditta gülümseyip üstüne gitti: "Sen de Borgia ailesi için çalış o zaman. Eli açık insanlardır. Maaşını hiç aksatmadan öderler."

"Teklif aldım zaten."

"Geri mi çevirdin?"

"Ya ne yapsaydım?"

"O cimri cumhuriyetine hâlâ sadık kalmak istiyorsun değil mi? Ne pahasına olursa olsun."

"Sadakat bir erdemdir. Ben kimseye ihanet etmedim," dedi Niccolo üstüne basarak.

"Durup, onca sadakatle bağlı olduğun cumhuriyetinin bir zamanlar beni öldürmeye çalıştığını düşündüğün oldu mu hiç?"

Niccolo derhal savunmaya geçti. "O zamanlar cumhuriyet değildi. O dönem farklıydı. Floransa'nın başında bir tiran vardı. Sonunda cehenneme postalandı. Hepsi bitti. Sen öcünü aldın."

"Senin yönetimin döneminde böyle bir şeyin tekrarı yaşanamaz öyle mi?"

"Asla," diye kestirip attı Niccolo.

"Diyelim ki oldu, o zaman hangimizden yana olurdun Niccolo?"

"Bunu sormana bile gerek yok, biliyorsun."

"Öyle ya!" Giuditta güldü. "Sen çok tuhaf bir adamsın Niccolo Machiavelli. Şu cumhuriyete olan bağlılığın yok mu! Ve adalete. Bence benimle adalet fikri arasında seçim yapmak zorunda kalsan, kesinlikle adaleti yeğlerdin."

Niccolo konuyu uzatmanın gereksiz olduğunu düşündü ve tatsız bir sessizliğe gömüldü. Cumhuriyete ve adalet fikrine duyduğu bağlılık yüzünden kızdan azar işitmesi canını sıkmıştı.

Yüce ve soyluysa, bir fikre bağlılık duymanın ne sakıncası olabilirdi? Giuditta aralarındaki soğukluğu gidermek için, "Gel, dedi. "Sana büyük bir iyilik yapacağım." Ferrara'nın sokaklarına daldılar. Maskeli kutlamacıların gelgiti hafiflemişti. Gündelik kıyafetlerine bürünmüş

insanlar iş güç peşinde, hayatın içindeki yerlerini almaya başlıyorlardı. Giuditta Niccolo'yu küçük dükkânların bulunduğu bir sokağa götürüp gösterişsiz bir kapıdan içeri soktu.

"Daniele," diye seslendi. Arka odadan bir Yahudi çıkıp geldi. Siyahlar giymişti. Sırtında, polis şefi Gregorio Zampante başkanlığında yasa ve düzeni koruyan yenilmez güçlerin emriyle elbisesine kalıcı bir biçimde işlenmiş o sarı işaret vardı. Giuditta birkaç dakika adamla baş başa konuştu. Aralarında gırtlak seslerinin ağırlıkta olduğu anlaşılmaz bir dil kullanıyorlardı. Giuditta boğuk, gizemli bir sesle konuşuyordu. Niccolo büyülenmişti.

Az sonra Daniele içeri gitti. Giuditta Niccolo'ya dönüp küçük bir masayı işaret ederek, "Otur," dedi. "Şimdi döner." Daniele geri geldiğinde elinde kâğıt, kalemler, mürekkep ve içi dolu küçük bir kese vardı. Giuditta yazı malzemelerini aldı. Kese Niccolo'nun önüne boşaltıldı. "Al bunları," dedi kız. "Elli duka. Umarım yeterli olur. Senin için borç aldım."

Niccolo'nun itiraz edecek hali yoktu. Paraya fena halde ihtiyacı vardı. "Şartlar?"

Giuditta iş ağzıyla konuştu. "Ben kefil oldum. Bu konuda kaygılanmana gerek yok. Daniele borcunu geri ödemek istediğinde Floransa'da gideceğin bir iş ortağının adını ve adresini verecek sana. Cumhuriyetin tahsisatını ne zaman çıkarırsa, o zaman ödersin. Faiz yüzde otuz ikiden işleyecek."

"Yüzde otuz iki mi? Ama buna tefecilik..."

"Bankacılık diyecektin, öyle değil mi? Her neyse, faiz yüzde kırk da olabilirdi tabii ki. Bana ayrıcalık yaptılar. Ayrıca nasıl olsa cumhuriyetin kasaları ağzına kadar doludur. Bu kadarcıkla yıkılmazlar." Niccolo'ya bakıp gülümsedi. Bu arada Daniele ikram niyetine yiyecek ve tatlı bir içki getirmişti. Niccolo'nun geri ödeme yapacağı Floransa adresi üstünde anlaşıldıktan sonra yaşlı adam anlayışlı bir tavırla çekilip gençleri yalnız bıraktı.

Niccolo önüne konan tabaktaki siyah püre veya jöleyi andıran yiyeceğe parmağıyla hafifçe dokundu.

"Yesene. Çok güzeldir," dedi Giuditta.

"Nasıl yiyeceğim?"

"Ekmeğin üstüne azıcık süreceksin." Giuditta kare şeklinde incecik bir kuru ekmek parçası aldı ve üstünü o ne olduğu belirsiz püreyle kapladı. Niccolo da aynını yaptı. "Eee, ne diyorsun?" diye sordu kız.

"Tuzu fazla," dedi Niccolo şüpheyle." Söylesene nedir bu?"

"Adına havyar diyorlar."

"Hiç duymadım."

"Mersin balığından," dedi Giuditta. "Daha doğrusu, yumurtası."

"Balık yumurtası mı? Balık yumurtası demek," dedi Niccolo filozofça. "Bunu nereden öğrendin?"

"İtalyanlar henüz farkında değiller ama Ferraralı Yahudiler buna bayılıyorlar. Yahudi balıkçılar mersini buraya, nehre getiriyorlar. Zamanı geldi mi dişiler yumurtayla doluyor ve böylece havyar elde ediyorsun. Çok nefis, öyle değil mi?"

Niccolo pek emin değildi. Kibarlık olsun diye balık kokulu yiyecekten kuşkuyla bir lokma daha aldı, sonra arkasına yaslanıp içkisini yudumladı. Yazmaya başlayan Giuditta'yı seyre koyuldu. Zarif eli kâğıt üstünde sağdan sola uçar gibi kayıyordu. Sonunda bütün sayfa anlaşılmaz işaretlerle doldu. Roma'daki bir ortağa yazıyordu.

"İbranice mi?" diye sordu Niccolo.

"Pek öyle denemez," dedi kız.

"İtalyanca olmadığı kesin."

Giuditta, "İtalyanca, ama okumasını bilirsen," diye karşılık verdi. "Bak." Giuditta yeni bir kâğıt alıp üstüne birkaç sözcük yazdı. Daha doğrusu Niccolo bunların sözcük olduğunu tahmin etti. Kız okul müdürü havalarında uyarıcı bir edayla, "Şifre ve kodlama sistemlerinden haberin vardır mutlaka," dedi. "Genellikle harfler ve sesler birtakım sembollerle gösterilir. İbranice harfler de tıpkı sizin alfabenin harfleri gibidir. Onlarla İbranice sözcükler yazabilirsin. Ya da İtalyanca sözcükleri İbranice harflerle kâğıda dökebilirsin. Buradaki gibi. Bu harf 'N' sesine, bu da 'L' sesine karşılık gelir. Bunları yan yana getirdiğinde 'Niccolo' yazmış olursun."

"Çok şaşırtıcı."

"Bazen çok işe yaradığı oluyor. Şifreli mesaja benzer bir yanı yok. Hiç değilse ilk bakışta gizli bir şifre taşırmış gibi durmuyor. Kargacık burgacık şekillerle, egzotik çizimlerle dolu mektuplar gibi değil. Böyle bir mesajı kolaylıkla gönderebilirim. Çok masum bir görünüşü var çünkü. Onu bir yığın ticari mektup arasına koydun mu, kimse bir şeyden şüphe etmez. Daniele kendi yazışmaları arasında bunu benim için rahatlıkla Roma'ya gönderebilir."

"Öğrenmesi zor mu?" diye sordu Niccolo.

"Çocuk oyunu. Harflerin yazılışını öğrenmek biraz zaman alabilir ama senin göz hafızanın iyi olduğundan eminim. Mesajları deşifre etmeyi çok kısa sürede öğrenebilirsin. Gel göstereyim." Giuditta ye-

ni bir kâğıt alıp iki sütün oluşturdu. Birine Latin harflerini, ikincisine de İbranice karşılıklarını yazdı. Bitirdiğinde, Niccolo yazdığını çözmeye çalıştı. Kız "*Non ti veglio lasciare*–Seni bırakmak istemiyorum" yazmıştı. Elleri gizemli yazılarla dolmuş sayfaların arasında buluştu. Niccolo kızın elini tutup sıktı. Kız da bulduğunu bırakmak istemeyen biri gibi onun elini sıkarak karşılık verdi.

Lucrezia'nın hizmetinden ayrılmış olan Giuditta ertesi sabah Roma'ya dönme hazırlıklarına girişti. Niccolo'dan oradaki Floransa elçisine bir mektup götürüyordu. Mektupta Roma'daki elçiden, Caterina Sforza'nın Belvedere Kalesi'nden kaçırılması ve bundan sonra himaye edileceği Floransa'ya güvenli bir biçimde ulaşması projesinde mektup sahibine yardım etmesi isteniyordu.

Kız gidince, Niccolo hiç acele etmeden giyindi. Giuditta bir hayal gibi gelip geçmişti ama yatakta, yastıklarda, ellerinde hâlâ kokusu vardı. Ferrara'ya geldiğinde yerleştiği eski pis odaya geri döndü. Hancı onu bir alay sitemle karşıladı ve koltuğunun altından hepsi de "acil" kaydıyla gelmiş bir deste mektup çıkarıp uzattı.

Niccolo dağınık odasına çıktı ve mektupları incelemeye daldı. Çoğu Signoria'dan yollanmıştı. Okudukça yavaş yavaş iş konularına geri dönüyordu. Aslında değişen bir şey yoktu. Nedense her şey gözüne sıkıcı ve bıktırıcı görünmeye başlamıştı. Signoria hükümeti, Borgia'nın hamlelerini öğrenme arzusunu yineliyordu. Gene kesin sözler vermemesi konusunda uyarılmıştı ve tabii ki en kısa zamanda kendisine ödenek gönderileceği sözü yineleniyordu. Sabahın büyük bir bölümü mektupları okuyarak geçti. Tam cevap faslına girişmişti ki saygısız hancı kapıyı yumruklar gibi çalıp içeri daldı. Yatağın üstüne bir mektup daha fırlatıp, "Bu da yeni geldi," diye homurdanarak toz oldu.

Niccolo yeni mektubu almak için uzandığında yüreği hop etti. Mektup kızdandı. El yazısını tanımıştı. Zarfı yırtıp açtı. İbranice şifreyle yazılmıştı. Niccolo içindekileri öyle merak etmişti ki elinde olmadan küfrü bastı. Mektupta ne yazıldığını anlamak için oturup uzun uzun deşifre etmesi gerekecekti.

Giuditta'nın ona verdiği çift sütunlu şifre anahtar listesini çıkarıp işe koyuldu. Harf harf metni çözmeye girişti. Kâğıttaki metnin sırrını öğrenmek için sabırsızlanıyordu. Ağır ilerleyen sinir bozucu bir uğraştı bu.

Bitirdiğinde ne yazık ki ortaya ipe sapa gelmeyen, abuk sabuk sözler çıkmıştı. Sil baştan yapıp her harfin karşılığını yeniden gözden ge-

çirdi. Hâlâ bir anlam çıkmıyordu. Nerede yanlış yapıyordu acaba? Bir başka şifre ayarı daha olmalıydı. Bir gün önceki konuşmayı hatırlayıp bir ipucu bulmak için hafızasını yokladı. Bu da işe yaramadı. Niye böyle olmuştu? Not ettiği sözcüklere baktı. Hiçbir anlam ifade etmiyorlardı. Birden zihninde ışık yandı. Tabii ya! Yazdıklarını alışık olduğu üzere soldan sağa doğru okumuştu. Ama Giuditta İbranice harfleri kendi okuduğu şekliyle sağdan sola doğru yazmıştı!

Niccolo satır satır metnin üstünden gitti. Her yeni sözcükle bir şey keşfediyor, heyecanı git gide artıyordu. Bir aşk mektubu onu coşturmaya yeter de artardı bile. Bütün beklediği buydu zaten; bir küçük itiraf, şefkatli bir sözcük... Ama önünde hiç beklemediği bir yazı duruyordu. Niccolo hayretler içinde okumaya devam etti. Giuditta eski hanımı Lucrezia'yı görmeye gitmişti. Lucrezia yeni eşiyle mutluydu ve ona çok âşıktı ama ağabeyinden yeni edindiği bir bilgi onu kedere boğmuştu. Niccolo mektubu okuyup bitirdiğinde Cesare Borgia'nın korkunç sırrını öğrenmiş oldu.

27

Niccolo Ünlü Bir Sanatçıyla Tanışıyor ve Cesare'nin Savaş Konseyi

MEYDANIN ORTA YERİNDEKİ şık giyimli beyefendi sim biyeli kırmızı kadife cübbesiyle bir hayli dikkat çekiyordu. Ellerinde dirseğe kadar uzayan bembeyaz tek parmaklı eldivenler vardı. Çizmeleri de eldivenleriyle bir örnekti. Yakışıklı yüzü gür, siyah bir sakal ve uzun, kıvırcık siyah saçlarla çevrelenmişti. Adamın kendisine aval aval bakanlara, yakından incelemek isteyenlere şaşırırmış gibi bir hali vardı.

Niccolo, Cesare Borgia'nın peşinde Ferrara'dan güneye, İmola ve Forli'ye gitmiş, oradan da şimdi bulundukları Cesena'ya gelmişti. Yorgun argın gene fahiş fiyatlı bir hana yollanacakken meydandaki gürültü patırtı dikkatini çekti. Atını o tarafa yönlendirdi. Karşısındaki manzaraya bakıp neler olup bittiğini anlaması biraz zaman aldı. Seyirci çemberinin ortasındaki "beyefendi" iki parçaya bölünmüştü. Gayet ustaca, tertemiz bir şekilde, adeta ameliyat edilmiş gibi bacakları bedeninden ayrılmıştı. Gövdesi dimdik kaldırım taşlarının üstüne oturtulmuştu. Yüzündeki ifade, kendisini seyredenlere hayretle bakar gibi öylece donup kalmıştı.

Niccolo ilk şoku atlatınca meydandaki cesedin kimliğini çıkardı. Bu Ramiro de Lorca idi. Ramiro, Cesare'nin yokluğunda Romagna bölgesinin başına yönetici olarak diktiği İspanyol'du. Anlaşılan Ramiro iyi iş çıkaramamıştı. Niccolo bir kez daha Cesare Borgia'nın şiddetle örülü gizemli dünyasına ve çevirdiği dolaplara ani bir dönüş yapmış oluyordu.

Kendini hasta hissetti. Daha önce de bu hisse kapıldığı olmuştu. Yorgundu. Aylardır süregelen bir yorgunluktu bu. Gene de artık iyice rutinleşmiş işine koyulmaktan başka çaresi yoktu. Oda buldu, atını ahıra teslim etti ve oturup mektuplarını yazmaya hazırlandı. Sonra da bekleyişe geçecekti. Er geç büyük adam onu yanına isteyecekti. Cesare'ye burada olduğunu haber vermesi gerekmiyordu. Bunu çoktan öğrenmiş olduğundan emindi.

Niccolo sıkı bir yemek ve biraz şekerlemeden sonra akşamüstüne doğru dışarı çıkıp bilgi toplamaya karar verdi. Meydandan uzak durdu. Gözleri faltaşı gibi açık duran ceset hâlâ pek çok seyirci ve sinek çekiyor olmalıydı. O korkunç ibret görüntüsü olmamış olsa bile, Cesena zaten arı kovanı gibi kaynıyordu. Sürekli olarak kente girip çıkan askeri birlikler Niccolo'nun gözlediği kadarıyla dört bir yönde hareket ediyorlardı. İsviçreli paralı askerlerden oluşan bir birlik güneyden giriş yapmıştı. Aynı anda aynı kapıdan savaş deneyimi olan bir Romagna birliği çıkıyordu. Giuditta ne demişti? "Papa asla dediğini yapmaz. Cesare de asla yaptığını söylemez."

Niccolo gülümsedi. Daha önce de bu soru cümlesini kullandığını hatırladı: "Giuditta ne demişti?" Beklemekle geçen o iç karartıcı hayatında tek ışık oydu. Geceleri gözlerini karanlığa dikip nedense hepsi de Cesare Borgia'ya benzeyen şeytanlarla güreşmek yerine artık onu ve paylaştıkları kısacık zamanın güzel anılarını düşünerek teselli buluyordu. "Bir gün..." diye geçirdi içinden, "Bir gün bu iş bittiğinde Roma'nın yolunu tutacağım, sonra da..."

Gelgelelim bu işin biteceği yoktu. Niccolo bunun farkındaydı. Cesena'nın ıslak ve soğuk sokaklarında ağır adımlarla ilerledi. Kentin bir bölümü, kışlık karargâhını Cesena'ya kurmuş olan Cesare'nin askerlerine ayrılmıştı. Niccolo o tarafa yöneldi. Borgia'nın kentleri Forli, Faenza ve İmola gibi artık Cesena'yı da tanımaya başlıyordu. Ne var ki bu Romagna bölgesi atmosferinden sıkılmaya başlamıştı. Evine dönmek istiyordu. Floransa'da uyuyup uyanmak, Floransa yemekleri yemek istiyordu. Ailesine ve dostlarına hasretti. İşin kötüsü iki hafta sonra Noel'di. Niccolo savaş aletlerini bileyip sivrilten, zırhlarını temizleyen, hayvanların ve kuşatma teçhizatının bakımını yapan askerleri seyrederken yüreği sıkışır gibi oldu. Bir hazırlık içinde oldukları açıktı ve bunun bebek İsa'nın doğum kutlamaları olmadığı muhakkaktı.

Giuditta ve memleket özlemiyle kavrulmuş bir halde düşünceler içinde yürürken kulağına birtakım sesler geldi. Önce bunu hayal gücünün bir oyunu sandı. Sonra durup dikkatle dinleyince gerçekliğine hükmetti. Biri Floransa İtalyancası konuşuyordu. Niccolo'nun ne zamandır sert yabancı lehçelerin işkencesine maruz kalmış kulakları sevgili dilinin açık seçik güzel seslerini keyifle yuttu. Hiç değilse memleketten bir ses duymuştu! Aç bir adama gıda gibiydi bu!

Niccolo etrafına bir göz attı ve Floransalıyı hemen saptadı. Sağa sola emirler yağdıran iri yarı bir adamdı. İşçilere talimat veriyordu.

Kıyafetinden Floransa'nın elitinden olmadığı belliydi. Gül rengi kısa saten pelerini ancak kalçalarına kadar indiğinden külot-pantolonundaki kabarıklık açıkta kalıyordu. Boynunda ve kol ağızlarında dantel göze çarpmaktaydı. Kocaman tüylü şapkası ise tam anlamıyla İspanyol işiydi!

Adam onu süzen Floransa elçisine aldırmadan işçilerini azarlamaya devam etti. Sesi sıkılan bir torbadan fışkıran hava gibiydi. Çirkin bir şekilde, bağırarak konuşuyordu. Arenaya giren bir atlet çevikliğiyle hareket ediyordu. Üstünde daima hayranlıkla izlendiklerine inananların kendini beğenmiş hali vardı. Niccolo belli etmeden onu izlemeye devam etti.

Adam bir çeşmenin kenarına oturdu. Elindeki koca defteri açıp içindekilere daldı. Niccolo gidip onun yanına ilişti. Ne yaptığını merak etmişti. Adam Niccolo'yu fark edince başını kaldırıp onu şüpheyle süzdü. "Derdin nedir?" Sesi sertti ama tam bir Floransalı gibi konuşuyordu.

"Floransalı bir hemşerimle konuşmak, hepsi bu," dedi Niccolo. "Böylece hasret gideririm diye düşündüm."

"Git başkasıyla konuş o zaman," dedi yabancı. "Bana Floransalı dedin. Oysa ben kendimi dünya vatandaşı sayarım." Bu laftan sonra başını defterine eğdi.

Bir parça kırmızı tebeşir çıkardı ve bir eskiz yapmaya girişti. Ara sıra Niccolo'dan tarafa düşmanca bir bakış fırlatıyordu. Niccolo'nun gitmeyeceğini anlayınca ani bir hareketle defteri onun burnuna dayadı. "Bak bakalım kara cahil, iyi bak. Ne gördün?"

"Kuşatma tertibatından az çok anlarım," dedi Niccolo. "Modası geçmiş bir kuşatma aleti bu. Bir mancınık."

"Mancınık yapmak istesem yaparım, ister eski moda olsun, ister yeni," diye homurdandı adam.

"Almanlar şimdi bunlardan nasıl yararlanıyorlar biliyor musunuz?" diye sordu Niccolo kurnazca. "Bu tür bir tertibatın içindeki silah, tahta perdeden daha dayanıklı savunmalar karşısında etkisiz olacağından, bunları surların üzerine atış yapmak yerine surlardan içeri herhangi bir şey savurmak amacıyla kullanıyorlar. Kuşatılmış kentlerin surlarından içeri korkunç şeyler atıyorlar, iğrenç maddeler. Örneğin çürümüş koyun leşleri fırlatıyorlar. Halkın kokuya ya da bulaşıcı hastalıklara dayanamayıp teslim olacağını umut ediyorlar."

Sivri dilli adam Niccolo'ya döndü. "Anlaşılan sen kuşatma tertibatından anlıyorsun," dedi ihtiyatla.

"Nasıl anlamam," diye karşılık verdi Niccolo. "Floransa'nın Pisa kuşatması yarım asırdan fazladır sürüyor."

"Bu hal Pisalıların savunma deneyiminin Floransa'nın kuşatma bilgisinden daha sağlam olduğunu gösterir."

Niccolo bu yorum karşısında söyleyecek söz bulamadı.

Adam Niccolo'ya doğru hafifçe kayıp defterini açarak, "Gel bak Floransalı, şunlara da bir göz at," dedi. Adam sayfaları çevirdikçe Niccolo geliştirilmiş savunma duvarları, tekerlekli platformlar, savunma hatlarını aşmaya yarayan seyyar merdiven sistemleriyle ilgili eskizler gördü. Yaklaşan düşmana taş ya da metal parçacıkları yağdıracak mancınık çizimlerine, süvarileri bu tür engeller karşısında koruyacak saldırı arabaları tasarımlarına baktı. Hafif, orta ve ağır olmak üzere her çeşit topa ait sayısız çizim vardı. Çoğu savaş tanrısı Mars'ın başı ya da ejderha gibi fantezi süslemelerle donatılmıştı.

Niccolo adamın çalışmalarına hayran kalmıştı. Bir kısmı Niccolo'nun bildiği eski tasarımlardan yola çıkılarak hazırlanmıştı ama çoğu yeni ve soluk kesiciydi. O ne çeşitlilikti öyle! Garip görünüşlü mühendis, Niccolo'nun ilgisini görüp beğendiğini anlayınca hafifçe şişindi. Birden işini anlatma isteği doğmuştu. Borulu ve manivelalı bir mekanizmayı işaretle, "Bak bu emme pompası," diye anlattı bir solukta. "Su dolu bir hendeği çabucak boşaltabilir."

"Çok etkileyici," dedi Niccolo. "Bütün bu alet ve makineler sahiden çok etkileyici. Bunları ne yapacaksınız? Kim kullanacak bunları?"

Yabancı gururla, "Ben Romagna, Valentinois ve Urbino Dükü, Sancaktar ve Kilise'nin başkomutanı Cesare Borgia'nın askeri mühendisiyim," dedi.

Niccolo içinden, "Ahmak herif," diye geçirdi. Sonra, "Demek siz Borgia'ya çalışıyorsunuz," diye konuştu. "O zaman izninizle size şunu sorayım. Siz bir Floransalısınız. Diyelim ki Borgia Floransa'ya saldırmaya karar verdi. Bu şahane araçları onun emrine sunar mısınız?"

"Kime, nereye saldıracağı beni hiç ilgilendirmez," dedi adam. "Bana parayı veren o. Karşılığında ben de savunma sistemleri ve onları yıkacak sistemler geliştiriyorum."

Niccolo adama hafifçe aşağılar gibi baktı. "Sizin bağlılığınız yalnızca paraya, o halde."

"Aptal! Yaşamak için paraya ihtiyacım var. Ben asıl tasarımlarıma, ilhamıma ve kendi dehama bağlılık duyarım."

Niccolo kendisine aptal denmesinden hiç hoşlanmamıştı ama sineye çekti. Kendini "dahi" ilan eden mühendis yeniden çizimlerine dal-

mıştı. Niccolo onu seyre koyuldu. Birden adamın sol elle çizdiğini görüp şaşırdı. "Uğursuzluk işareti," diye düşündü. "Sol elden hayırlı iş çıkmaz."

Sol elin eskiz defteri üstünde uçarcasına gidip gelişini izledi. Cesur, tereddütsüz darbelerle çalışıyordu. "Kişiliği tartışılır ama adamın yetenekli olduğu su götürmez," diye düşündü Niccolo. Tam o sırada önlerinden sıska topal bir köpek geçti. Adam Niccolo'nun az önceki düşüncesini doğrular gibi hemen temiz bir sayfa açıp on, on iki dokunuşta köpeği aynen resmetti. Benzerlik şaşırtıcıydı. Hele çizimdeki o hız!

Sonra hiç başını kaldırmadan gene işine dönüp mancınık çizimini sürdürdü. Atıştan sonra merminin izleyeceği yolu noktalı işaretlerle gösteriyordu. Ara sıra çizimin yanına veya altına birtakım notlar düşüyordu. Niccolo bunların hedefe uzaklıklar ve ona uygun atış açıları olduğunu tahmin etti ama yazılanları tam olarak okuyamıyordu. Adamın yazısında bir tuhaflık vardı. Niccolo bunu daha önce savaş makinelerinin eskizlerine bakarken fark etmiş, mühendisin garip özelliklerinden biri olduğunu düşünmüştü. Komik bir eğimi olan tutuk bir el yazısıydı bu. Sol elle yazmaktan da kaynaklanıyor olabilirdi.

Ama eskizleri izledikçe, çıkmalarla yapılmış açıklamaların bazen tam sayfa yazılmış yazıların okunaksız değil okunması imkânsız olduğunu gördü. Artık bunun kasten böyle yazıldığını düşünmeye başlıyordu. Adamın çizime birtakım sayılar ekleyişini gördüğünde kuşkuları doğrulandı. Mühendis sol elle yazdığı gibi, üstüne üstlük sağdan sola, yani ters yönde yazıyordu.

İbranice! Niccolo'nun ilk aklına gelen bu oldu. Giuditta'nın tersten yazış şeklini, ondan gelen mesajı ancak sağdan sola okuduğunda anlayabildiğini hatırladı. Bu düşünceler içindeyken yanlarına perişan kılıklı sakat bir dilenci yanaştı. Kupkuru elini uzatıp sadaka istedi. Mühendis-ressam adama bir bakış fırlatıp, "Tanrım, nasıl bir yüz!" diye mırıldandı ve uyuz köpeği çizdiği sayfayı açtı.

İçine kaçmış gözleri, dişsiz ağzı, pis saçları ve kirli sakalı kâğıda döktü. Benzerliği yakalamadaki ustalık hayret vericiydi. Niccolo her çizgide biraz daha belirginleşen portreyi büyülenmiş gibi izliyordu. Aceleci ressam portre biter bitmez kuşatma mekanizmasının çizimine döndü. Bekleyiş içindeki dilencinin umutları kırılmıştı. Niccolo cebinden biraz bozukluk çıkarıp modelin titreyen avcuna bıraktı.

"Hayret verici," diye düşündü Niccolo. "Hem de çok." Adamın yeteneği kadar duyarsızlığına da şaşırmıştı. Niccolo bir saate yakın bir süre onu seyretti. Meydana ilgisini çeken, fiziksel bakımdan cazip ya da

tuhaf görünümlü biri girdi mi, ressam defterde hemen yeni bir sayfa açıyor, görüntüyü tebeşirle kâğıda döküyor sonra yeniden savaş makineleri tasarımlarına gömülüyordu. Çizerken hissiz ve serinkanlı bir tarafsızlıkla sayfalar arasında gidip geliyor, ama yıldırım hızıyla çalışıyordu. Defterine oğlan çocuklarını, fahişeleri, askerleri ve nineleri resmetti. Toplar, mancınıklar, mazgallı siperler ve takviye sistemleri çizdi. Bütün bu çalışma süresince yalnızca kendi okuyabildiği notlar aldı. Hepsini sağdan sola doğru yazdı.

Bu garip yazı alışkanlığı ve dâhinin olağanüstü üretimi Niccolo'yu müthiş etkilemişti. Adamın yazdıklarına iyice yakından baktı ama onunkilerle Giuditta'nın gösterdiği İbranice harfler arasında hiçbir benzerlik yoktu.

Niccolo bir ara kendini tutamayıp, "Siz yalnız mühendis değil aynı zamanda ressamsınız demek," dedi.

Adam dikkati dağıldığı için rahatsız olmuştu. "Ben her şeyi yaparım," dedi sıradan bir şey söylermiş gibi. "Fen bilimleri ve sanat alanındaki her şeyi."

"Her şeyi öyle mi?" Niccolo artık adamın küstah tavrına aldırmaz olmuştu. "Yağlı boya resim de çalışıyor musunuz?"

"Alâsını."

"Fresk?"

"Benden iyi yapanı bulamazsın."

"Heykel?"

"Saçmalama," dedi otoriter bir tavırla. "O iş hamallıktan başka bir şey değildir. Bırak toz toprak içinde çalışmayı sevenler, çamura batmaya bayılanlar yapsın onu. Ellerini ve üstünü başını kirletmekten başka bir şeye yaramaz."

"Ya şu yazdığın yazı? Dikkatimi çekti, merak ettim."

"Ne varmış yazımda?"

"O da mı bir sanat türü?"

"Benim herkes gibi sade bir yazı kullanmamı beklemiyorsundur herhalde," dedi kibirle. "Sonra bütün salaklar okuyup fikirlerimi çalsınlar, öyle mi?"

"Gene de aptallara karşı korunma yönteminiz pek güvenilir değil," dedi Niccolo.

"Ne demek istiyorsun sen?" Adam önce öfkelenir gibi oldu ama sonra merakı ağır bastı.

"Açıklayayım," dedi Niccolo. "Defterinizi verir misiniz?" Adam istemeyerek defteri uzattı. Niccolo o okunmaz yazıyla doldurulmuş sayfa-

lardan birini yırtıp ışığa tuttu. Hiç duraksamadan okudu: "Perspektif sanatı üç boyutlu cisimleri iki boyutlu bir düzlem üstünde gösterme yöntemidir... Devam edeyim mi?"

Adam hayretler içindeydi. Ama çok geçmeden Niccolo'nun yazıdaki şifreyi nasıl keşfettiğini anladı. Meraklı gözlerden, fikir hırsızlarından korunmak için yıllardır bu sistemle yazıyordu. Tersten yazıyor, yalnız bununla kalmayıp bütün harfleri de kendi eksenleri üstünde 180 derece çeviriyordu. Sonuç muhteşem ve benzersizdi. Yazılanları aynada okumak son derece kolaydı ama yazılı sayfaya ayna tutmak kimin aklına gelirdi ki? Oysa şimdi, şimdi... Adam iyice çileden çıkmışa benziyordu.

"Sen sürekli sayfaları çevirip durdukça kâğıda vuran ışık hileni anlamama yardımcı oldu. Sayfanın arkasını ışığa tutarsan, rahatça okunabiliyor."

Mühendis-sanatçı burnundan soluyordu. Defteri çarpıp kapattı. Koltuğunun altına sıkıştırıp buz gibi bir, "İyi günler bayım," diyerek çekti gitti. Niccolo hâlâ kendi kendine gülüyordu ki dâhi dönüp yumruğunu ona doğru sallayarak seslendi: "Bu anın keyfini çıkar efendi! Leonardo da Vinci'yi faka bastıracak çok adam çıkmaz."

Niccolo hiddetli Leonardo'nun öğüdünü tutup işin tadına varma fırsatı bulamadı, çünkü aynı gün öğleden sonra çok muhterem Cesare Borgia'nın huzuruna çağrıldı. Giderken, kendini aslan inine giren Danyal Peygamber kadar cesur hissediyordu.

Borgia onu genellikle yalnız kabul ederdi ama bu sefer içeride başkaları da vardı. İlk anda gözüne ufak tefek, kendi halinde bir adam, lavta çalan tüylerle süslü bir yaratık ve köpekler ilişti. Kocaman kara Napoli mastifleri. Cesare oturdu mu ayağının dibine kuruluyorlardı. Cesare kalktı mı onlar da hemen fırlıyorlardı. Güdük kafalı, son derece güçlü çeneleri olan köpeklerdi. Uyuşuk duruşları gerçeği maskeliyordu ama onlar da tıpkı Cesare gibi kıyıcıydılar.

"Onları babam yollamış," dedi Cesare. "Serafino'yu da." Köşede oturan tüylerle süslü tipi gösterdi. "Bize bir şeyler söyle Serafino. Biz konuşurken şarkıların havayı yumuşatsın!" Cesare gülümsedi. Adeta bir içtenlik abidesiydi. Serafino'nun bulunduğu köşeden hafiften lavta ezgileri yükselmeye başladı.

"Babam Roma'ya dönmem için yalvardı. Bayram zamanı yerim onun yanıymış. Ama ikimiz de bunun imkânsız olduğunu biliyoruz, öyle değil mi? Burada yapılacak o kadar çok iş var ki... İhtiyar kurt ni-

hayet insafa geldi. Sevgi gösterisi olarak bana köpekleri ve Serafino'yu göndermiş. Onların Noel zamanı aile ocağından uzak olmanın acısını azaltacaklarını söylüyor."

Cesare unutmuş gibi ekledi. "Ha, bir de Don Micheletto'yu göndermiş," dedi salondaki diğer adamı işaret ederek. Ufak tefek adam yerlere kadar eğilerek selam verdi. İnce telli kır saçları, huzurlu gülümseyişi ve alçakgönüllü duruşuyla başka bir dünyadan gelmiş gibiydi. Cesare Borgia'nın karanlık maiyetinden biri gibi durmuyor, daha çok Aziz Francis'i hatırlatıyordu.

"Artık işimize bakalım," dedi Cesare. "Bugünlerde Floransa'nın bana karşı tavrı nasıl?"

"Her zamankinden pek farklı değil Ekselansları," dedi Niccolo.

"Mükemmel. Harika. Seni buraya pek yakında Floransa'nın yararına olacak çok önemli bir iş yapmaya niyetlendiğimi haber vermek için çağırdım."

"Neymiş bu yararlı iş?" diye sordu Niccolo. "Lütfedip beni aydınlatır mısınız?"

"Henüz değil," dedi Cesare. "Zamanı gelince."

İşte gene aynı şey oluyordu. Cesare ne yapacağını asla söylemez, yalnızca ortaya imalı bir söz atardı. Tehdit ederdi. Şimdi de Floransa'ya bir hizmette bulunacağını söylüyor ama gerisini getirmiyordu. Niccolo Cesare'nin hizmetlerini iyi bilirdi. Başınız ağrıyorsa o başı keser, böylece sizi ağrıdan kurtardığını söylerdi.

"Kör!" diye haykırdı biri. "Git de ekmek dilen!" Niccolo boş bulunup korktu. Sonra sesin Serafino'dan çıktığını anladı. Şarkı söylüyordu.

"Muhteşem söylüyor değil mi?" diye sordu Cesare her şeyden anlar tavrıyla. Niccolo şarkıcıya baktı. Üstünde tüylerle kaplı bir pelerin ve ona uygun bir şapka vardı. Otuz beş, kırk yaşlarında görünüyordu. Sesi o yaştaki bir erkeğinkine göre çok tizdi. O ince ses Niccolo'nun zihninde Serafino'nun erkekliğine ilişkin bazı ciddi tahminlere yol açtı. Daha da kötüsü şarkısını Romalılara has o can sıkıcı anlaşılmaz lehçeyle okuyordu.

Cesare birdenbire, "Bu gece Sinigaglia'ya hareket ediyoruz," dedi.

"Sinigaglia mı? Neden?"

"Neden olacak? Orayı da topraklarıma katmak için."

Niccolo gene yol gözüktüğü için pek sevinmese de içinden derin bir oh çekti. Sinigaglia güneyde, Floransa ise kuzeydeydi. Şimdilik Cesare belli ki Floransa'ya dokunmaya niyetli değildi. Ne var ki bu Cesare de

tıpkı adaşı Giulio Cesare gibi şimşek hızıyla hareket edip hiç ummadığınız yerden vurmasıyla ünlüydü.

"Sevgilimin elinde Aşk tanrısının kanatlarından yapılmış bir yelpaze var..." Serafino'nun sesi yeniden duyuldu.

"Fazla bir direniş beklemiyorum ama işi şansa bırakmak istemem. Asi komutanlarımla arayı düzelttim. Vitellozzo ve diğerleri ordularıyla bize Sinigaglia'da katılacaklar. Yeniden savaş gücümüzü birleştirmiş olacağız." Cesare bu bilgiyi verdikten sonra tepkisini ölçmek ister gibi Niccolo'nun yüzüne baktı. Onu afallamış görünce bayağı zevklendi.

Ama Niccolo kendini çabuk topladı. Bunda git gide ustalaşmaya başlıyordu. "Floransa onları tekrar kanatlarınızın altına almanızdan çok memnun olacaktır. Sizin rehberliğinizle, sizin bilgece önderliğinizle onlar artık bizim için bir tehdit oluşturmuyorlar." Niccolo bal gibi yalan söylüyordu ve Cesare de bunu çok iyi biliyordu.

Niccolo huzurdan ayrılırken Serafino şarkısında bir hanımın eksik dişini anlatıyordu. Dişin bıraktığı boşluk Aşk Tanrısının okuyla gelecek aşk için açılmış bir pencereydi. Bütün bunlar çok ince, çok zevkli anlatımlardı. İspanyol tarzını sevenler için elbette.

Niccolo hızla toparlanıp Signoria'ya bir alay mektup yazdı ve hepsini farklı ulaklarla farklı yollardan gönderdi. Cesare'nin isyancı astlarıyla barışmış olması büyük haberdi. Bu durumda savaş gücüne en az dokuz bin piyade, yedi yüz süvari ve dört yüz "tatar yayı" okçusu eklenmiş oluyordu. Daha da tehlikelisi, Floransa için yapmaya niyetlendiği "iyilik"ti. Şimdilik niteliği meçhul olan bu iyilik üstü örtülü bir tehdit olabilirdi. Sinigaglia ilk hedefti, peki sonra neresi gelecekti? Don Micheletto denen o sessiz sakin yaşlı adam kimdi? Niccolo'nun mektupları cevaptan çok sorularla doluydu.

Sinigaglia, Adriyatik kıyısında Rimini ve Ancona arasında beklenmedik bir hedefti. Misa nehri ve deniz arasındaki sazlık alanda yer alıyor, bir kanalla denize bağlanıyordu. Her şey bir yana, girmesi ve çıkması çok zor olan bir bölgeydi.

Kent Vitellozzo ve aynı takımdan Oliverotto da Fermo tarafından fazla kan dökülmeden kolayca alındı. Cesare operasyonun komutasını, bağlılıklarını kanıtlayacakları bir sınav olarak onlara bırakmıştı. İki komutan da savaş meydanında kendilerini temize çıkardılar. Görev tamamlandığında Oliverotto, Cesare'ye kentin alındığını bildirdi. Cesare teslim bayrağını çeken kente hafiften atıştıran kar altında, zafer alayıyla girdi ve kentin en muhteşem rezidansı olan Bernardino Sarayı'na

yerleşti. Maiyeti peşindeydi elbette. Floransalı elçi de onların arasındaydı.

Niccolo üşümüş, kaskatı bir halde Sinigaglia'ya giden köprüden geçti. Tuzlu bataklıkların leş kokusuyla ağırlaşmış nemli bir rüzgâr denizden esip iliklerine işlemişti. Isınmak ve kendine gelmek için hemen bir meyhaneye kapağı attı. Donmuş bacakları ateşin sıcaklığıyla gevşeyip boş midesi şarapla dolarken kulağına pek hoş olmasa da tanıdık bir ezgi çalındı. Hüzünlü şarkı Aşk Tanrısının kanatlarından yapılma yelpazesi olan bir kızı ve onun dışindeki boşluktan aşkın içeri girmesini bekleyişini anlatıyordu. Niccolo, "Serafino da burada," diye düşündü.

Niccolo ozanın yanına gidip önüne bir sürahi şarap koydu. Böylelikle şarkı söylemesini ve lavta çalmasını engellemesi mümkün olabilirdi. Serafino çok sevinmişti veya sevinmiş gibi yaptı. Niccolo çok geçmeden bunun onun davranış biçimi olduğunu anlayacaktı.

Ozan o ince titrek sesiyle, "Benim için ne büyük şeref, ne mutluluk," diye tekrar edip duruyordu. En azından şaraba çok sevindiği açıktı.

Niccolo kayıtsızca, "Ulu büyüğümüzü bugün ziyaret etmiyorsun öyle mi?" diye sordu.

"Ah bugün program yok," dedi ozan. "Kendisi bugün çok meşgul. Hem de çok. Devlet işleri. Sanatçısını dinleyecek hiç vakti yok."

Niccolo "devlet işleri" sözcüklerini duyunca hafifçe doğruldu. Bu konuyu biraz deşmek istedi ama o hassas varlığı hemen ve açıkça sıkıştırması doğru olmazdı. Şarabını bitirmesini beklemeye karar verdi. Böylelikle dili açılır, şakımaya başlardı. Düşündüğü gibi de oldu. Ozan Roma'daki saray hikâyelerini sırlamaya koyuldu. Her anlatı küçük bir mutluluk çığlığıyla noktalanıyordu. Ne harika! Ne zengin! Ne asil! Bir ara tekrar lavtasına uzanmak isteyişiyle tehlikeli bir durum doğdu. Şarkı yoluyla gene bir güzelin gizemli çekiciliğini aktarma hevesindeydi. Ama Niccolo en kötüsünü düşünüp tedbir almıştı. Ozanın önüne bir sürahi şarap daha itti. Serafino kupaları devirdikçe felsefeye meyletmeye başlamıştı. "İlahiyatçılar toplu iğne başına kaç meleğin sığacağını tartışıp dururlar," dedi. "Ya ozan? Ozan neyi merak eder biliyor musun? Bir toplu iğne başı üstünde kaç meleğin dans edebileceğini!"

"Bravo Serafino!" Niccolo adamın sırtını sıvazladı. "Efendini kıskanıyorum. Nasıl oluyor da senin gibi önemli birini dinlemeden bir gün bile olsun geçirebiliyor, anlamıyorum."

Niccolo'nun iltifatları sokaktan gelen bağrışmalarla kesildi. "Hemen koşalım," diye cıvıldadı ozan. "Şenlikleri kaçıracağız yoksa."

Niccolo ve Serafino kendilerini dışarı atınca kopan kıyametin nedenini anladılar. Aşağılık Vitellozzo Vitelli ve konvoyu geçiyordu.

O Toskana kasabı, o kuduz köpek, o zırdeli, beyaz bir katırın üstüne kurulmuş, kutsal topraklara giden bir hacı havalarında ilerliyordu. Üstünde yeşil astarlı siyah bir pelerin vardı. Tezahürat yapan kalabalığa nazik ve içten selamlar yolluyordu. Cesare'nin bir numaralı komutanı sokakları aşıp Bernardino Sarayı'na vardı. Tavırlarından yağcılık akan Don Micheletto kapıda onu dört gözle bekliyordu.

Niccolo gene ozanın bilgisine başvurmak zorunda kaldı. "Bu Don Micheletto kimdir? Efendine ne tür bir hizmet veriyor?"

"Ah, Don Micheletto şair ruhludur," diye cevap verdi Serafino.

Niccolo, "Aman ne hoş," diye geçirdi içinden. "İspanyol mu?"

"İspanyolmuş, İtalyanmış ne fark eder? Önemli olan ruh değil midir? Kendisi güzelliğe büyük önem verir. Bu konuda tam bir uzmandır."

"Cesare kendisini Roma'dan buralara kadar güzellik dersi almak için mi getirdi?"

"Hiç olur mu, sersem adam!" dedi Serafino azarlar gibi. "Don Micheletto efendime danışmanlık yapar. Muharebe planları hazırlar, savaş üstüne konuşurlar. Don Micheletto İspanya'da, Fransa'da ve Almanya'nın güneyinde yüzlerce savaş, binlerce çatışma görmüştür."

Niccolo durumu anlamıştı. Demek ki savaş konseyi toplanmıştı. Tam Floransa'ya acil bir haber uçurmayı düşünürken Serafino tuhaf bir hareket yaptı. Don Micheletto'yu işaret edip başparmağıyla o bilinen kesme işaretini yaptı. Garip olan şu ki, parmağını gırtlak kesme anlamında boğazının üstünden değil, tam belinden geçirmişti. Niccolo bu anlamsız harekete deli saçması deyip geçecekken birden zihninde bir ışık yandı. Ramiro de Lorca'nın Cesena meydanındaki ikiye bölünmüş bedeni gözünün önüne geldi. Başını kaldırıp Don Micheletto'ya baktı ve tepeden tırnağa ürperdi.

Saatler geçtikçe Cesare'nin ordu komutanları birer birer kente giriyordu.

Oliverotto da onlardan biriydi. Anasız babasız bir çocuk olarak merhametsiz Vitelli'nin yanında pişmiş, sanatını ondan öğrenmişti. Yetişkinlik çağında memleketi Fermo'ya dönmüş, amcaları ve kuzenleriyle hasret gidermek için onlara büyük bir ziyafet vermişti. Yemek bittiğinde özel anlatacakları olduğunu söyleyip kaş göz işaretleriyle akrabalarını bir araya toplamıştı. Herkes ifşa edilecek sırları duymak üzere bitişik odaya girdiğinde askerler üstlerine hücum edip hepsini

katletmişlerdi. Kendini soyunun son temsilcisi olarak prens ilan eden Oliverotto da ölü amcasının kesik başını havada sallayarak kent sokaklarında dolaşıp durmuştu.

Giovanpagolo Baglione vahşette onu bastırırdı. Rakip akrabalarını aynı biçimde saf dışı ettikten sonra kuzenlerinden birinin kalbini yerken görülmüştü.

Diğer bütün komutanlar yaptıkları korkunç işkencelerle ünlenmişlerdi. Kiminin kurbanlarına iğne batırdığı, kiminin de ısırdığı söyleniyordu. Biri düşmanlarını küçük parçalar halinde doğramış, parçaları adamlarına hatıra olarak dağıtmıştı. Bir başkası yenilgiye uğrattığı rakibini bir kafesin içine asmış, yoldan gelip geçenler arasında işkence seven varsa kafestekine canının istediğini yapabileceğini duyurmuştu.

Niccolo zalimlerin kente girişlerini bir bir izledi. Hepsi onlara hoş görünmeye çalışan Don Micheletto tarafından büyük bir samimiyet ve dostlukla karşılanıyor, sonra da Bernardino Sarayı'nın karanlığında kayboluyorlardı. Herkes geldikten sonra kapılar kapandı ve 1502 yılı aralık ayının son gününde Sinigaglia'da Cesare Borgia'nın düzenlediği zorbalar toplantısı başladı.

MÖ 49 yılında Giulio Cesare, Rubikon denen o küçük ırmağı geçmeden önce, o zamanlar adı Forum Livii olan Forli'de güç kazanmak için *brodetto* denilen balık çorbasını içmişti. Homeros'a göre bundan bin yıl kadar önce Yunanlı savaşçı Akilleus ile Agamemnon da Truva duvarları dibinde aynı çorbadan içmişlerdi. Daha da gerilere, antik çağın efsaneler dönemine gidersek, Venüs'ün sevgilisi Mars'ı beklediği geceler, uykusu gelsin diye kocası Vulkan'a bu çorbadan içirdiği rivayet edilirdi.

Yılbaşı gecesi Niccolo Machiavelli de bir tas kaynar *brodetto*'nun başına oturmuştu. Bu çorbadan övgüyle söz eden ve sürgün acılarını sık sık onunla dindiren Floransalı hemşerisi ozan Dante Alighieri gibi o da bu bol malzemeli zengin balık çorbasında az da olsa bir teselli bulmuştu. Akdeniz'e Yunanlıların yaydıkları bu çorba zaman içinde yüzlerce değişik isim almıştı.—Fransızlar ona *bouillabaisse,* Sicilyalılar *ghiotto,* Sardinyalılar da *ziminu* diyorlardı. *Brodetto* yemek ötesi bir güzellikti. Aynı zamanda sürekli bir çekişme konusuydu. Sırf Adriyatik sahilinde—aralarında Sinigaglia da olmak üzere—en az altı kent gerçek brodettoyu kendilerinin yaptığı iddiasındaydılar.

Niccolo, Romagna bölgesinde bu çorbadan sık sık içmişti ama her seferinde önüne bambaşka bir tarifle hazırlanmış bir çorba gelmişti.

Kimi yerde küçük mürekkep balıkları, kabuklular ve ıstakoz da çorbaya dahil oluyor, başka yörelerde bunlar tencereye asla sokulmuyordu. Bir aşçı çorba suyunu safranla bağlıyor, diğeri bunu facia sayıyordu. Soğan? Sarımsak? Beyaz şarap? Her birinin savunucusu ve reddedeni vardı. Bu konular tartışılırken işi yumruklaşmaya kadar vardıranlar olduğu söylenirdi.

Niccolo gözünü kâseye dikmiş, leziz beyaz balık parçacıklarıyla dolu koyu çorbayı karıştırıp biraz soğumasını bekliyordu. İlk lokmada alışılmadık, salamuramsı bir tat aldı. Bu da balıkları yalnızca deniz suyunda temizleyip yıkadığını övünerek anlatan aşçıyı doğruluyordu. Aşçı iddiasını daha da ileri götürmüş, bunun *brodetto* pişirmenin en doğru yolu olduğunu, o yüzden kıyıda olmayan kentlerde gerçek *brodetto* yapmanın imkânı olmadığını öne sürmüştü.

"Çekişme... anlaşmazlık... bölgesel farklılıklar..." diye düşündü Niccolo. "Yiyecek kadar basit bir konuda bile." Ne var ki işin aslı öyle değildi. Herkes tek ve doğru tarifin kendisinde olduğunu iddia etmekteydi, ama aslında çorbanın malzemesini—o gün balıkçının ağına takılacak balıkları—belirleyen, yalnızca kısmetti. Düşünüldüğünde, dumanı tüten çorbanın İtalya'nın o günkü politik ortamından pek farkı yoktu. Bir gün çorbada filanca balıklar—müttefikler—bulunur, ertesi gün her şey değişebilirdi. Bazısı aynı kalır, kiminin yerinde yeller eserdi.

Niccolo bu ruh halinden kurtulması gerektiğini düşündü. "Aziz Meryem, Aziz Meryem," diye mırıldandı kendi kendine. "Bu bende takıntı oldu. Çorbamda bile Cesare Borgia'yı görmeye başladım. Balık çorbamda siyasi entrikanın ne işi var?" Bu düşünceleri kafasından silmek için beyaz şaraptan iri bir yudum aldı. Bu arada yarı şuursuza, "Çorbanın bu şekline biraz da beyaz şarap katılmış olsa acaba daha mı lezzetli olurdu?" diye aklından geçirmeden edemedi.

Şaraptan mıdır yoksa çorbanın Venüs ve sevgilisinin işine çok yarayan o sözde uyku verici etkisi midir bilinmez, Niccolo yemeğini bitirdiğinde üstüne bir ağırlık çöktü ve erkenden odasına çekilmek istedi. Uykuya dalarken kafası hâlâ meşguldü: "Safran mı uyku verdi acaba? Yoksa kılçığında düşük dozda zehir bulunan kaya balığının etkisi mi bu?..."

Bir zaman sonra kapısı şiddetle vurularak uyandırıldı. Neyse ki gelen, darbeleriyle kapıyı menteşelerinden sökmeden içeri daldı. "Cesare Floransa elçisiyle görüşmek istiyor. Hemen şimdi!"

"Hey Tanrım! Saat kaç?"

"Gece yarısını geçeli bir saat oldu. Çabuk hadi!" Küstah haberci Niccolo'nun giyinmesini bekledi ve onu alıp bu saatte bile ışıklar içinde olan Bernardino Sarayı'na götürdü. Niccolo o bulanık, balıklı düş dünyasından henüz kurtulamamış, mahmurluğunu üstünden atamamıştı. "Acaba Cesare ve suç ortakları ne tip bir çorba yaptılar gene?" diye düşündü. "Hangi balıkları koyup hangilerini çıkardılar? Kılçıklarda az miktarda zehir var mıydı sahiden?"

Cesare, Niccolo'yu kapıda bizzat karşıladı. "Ah Floransa elçisi!" dedi neşeyle. "Lütfen bu saatte rahatsız ettiğimiz için affet ama memleketinle ilgili konular gündeme geldi, hem de çok önemli konular."

Niccolo önemli olmadığı gibilerinden birtakım sözcükler geveleyip içi içine sığmayan Cesare'nin peşinden geniş merdivenlere doğru yürüdü. Dük koyu yeşil çizgili kadife yeleğiyle bu gece özellikle çok şıktı. Cesare yolda baklayı ağzından çıkardı. "Seninle Floransa için yapmayı düşündüğümüz o hayırlı işi konuşmak istiyoruz." Niccolo, Cesare'nin "biz" derken bütün o edepsizler konseyini mi yoksa yalnızca kendini mi kastettiğini anlayamadı.

"Lütfen, bu taraftan." Cesare kibarca yana çekilip Niccolo'yu toplantı salonuna buyur etti. Niccolo bu eşsiz eşkıya çetesinin karşısında korkak ve kararsız görünmemek için sert havalı bir giriş yapmaya niyetlendi. Eski işbirlikçilerin hepsi oradaydı. Pencere dizisinin altında sıralanmış yüksek arkalıklı koltuklarda dimdik oturuyorlardı. Niccolo içeri girdiğinde hiçbiri istifini bozmadı. Kesik başları özenle masanın üstüne, gövdelerinin tam önüne yerleştirilmişti.

28

Günah Çukurunun İçinde

CESARE BORGİA YARIM YAMALAK iş yapmayı seven biri değildi. Niccolo yıllar sonra Sinigaglia'daki o şaşırtıcı darbeyi kaleme alırken Cesare'yi, yumuşacık tıslamasıyla kurbanını inine çeken ve onu orada mahveden mitoloji yaratığı Şahmaran'a benzetecekti. Ama 1503 yılının ilk gününde, sabahın birinde, zihni şiirsel fantezilerden ve mitoloji yaratıklarıyla ilgili benzetmelerden çok uzaktı. Kusmamak için kendini zor tuttu. Asit genzine kadar yükselmişti. Zorla yutkundu ve onu gerisin geri mideye gönderdi.

Salonda duyulan tek ses masanın kenarlarından yere, soğuk yeşil mermer zemine damlayan kanın şıpırtısıydı. Don Micheletto da arkalarda bir yerden korkunç manzarayı izliyordu. Yüzünde memnuniyet dolu bir ifade vardı.

"Onlardan kurtulmak Floransa'ya 200.000 dukaya patlayacaktı," dedi Cesare kayıtsızca. Bir an durdu ve rakamı kafasında şöyle bir evirip çevirdi. "Onları yenecek bir ordu kurmak ya da hepsini rüşvetle bertaraf etmek için en az bu kadar gerekirdi." Niccolo dehşetle ona baktı. Cesare soğukkanlılıkla gülümsedi.

"Peki ya Floransa bu, bu..." Cesare uygun bir sözcük bulmak için duraladı. "...bu dayanışma jestim karşılığında bana ne verecek bakalım?"

Niccolo karşılık vermeyince Cesare toplantı masasında boş bir koltuğu işaret etti. "Otur da şartları konuşalım."

O katliam görüntüsü olmasa yaptıkları pekâlâ normal bir müzakere sayılabilirdi. Cesare Borgia ile Floransa Cumhuriyeti arasındaki klasikleşmiş alış veriş konuları gene gündeme gelmişti. Ne var ki Niccolo başını toplantıya tanıklık eden, yüzleri tuhaf bir hareketsizlik içinde donup kalmış sessiz grubun bulunduğu tarafa çevirmemeye dikkat ediyordu. Bu arada usulca genişleyen kopkoyu kara kan havuzuna değmemek için de kollarını masadan çekmişti.

En korkuncu Vitellozzo idi. Diğerleri de belli bir ölçüde dehşet ve acıma duygusu uyandırmaktaydılar ama Vitellozzo içinde kapana kısılmış ve ölüm anında donup kalmış bir deli iblis barındırır gibiydi.

Cesare, Niccolo'nun gözlerini Vitellozzo'nun kafasına diktiğini görünce, "Dostumuz Vitellozzo'nun ifadesini almak mı istiyorsun yoksa?" diye sordu. "Korkarım şu anda sana bir şey söyleyecek durumda değil. Biliyor musun, içlerinde en korkakları oydu. Sonunda yerlerde süründü. Bir rahip çağrılması için yalvardı."

"Bu isteğini geri çevirdiniz yanılmıyorsam."

"Ona bir faydası olmazdı ki. Ama Don Micheletto onu en sona bıraktı. Dualarını etsin diye. Öyle değil mi Micheletto?" Ufak tefek adam gölgelerin arasından başını sallamakla yetindi.

Cesare, "Hadlerini aşmışlardı," dedi birden. "Cesare'nin dostu olmak istemeyince, düşman sınıfına girdiler. Cesare'nin düşmanlarını nasıl bir son beklediğini kendi gözlerinle gör. Floransa artık kararını vermeli. Benim dostum mu olmak istiyor düşmanım mı?"

"Floransa sayın dükü daima dost ve müttefik kabul etmiştir," diye kekeledi Niccolo. Çok sık kullandığı bu cümle sanki kendiliğinden ağzından çıkıvermişti.

"Dostlar ve müttefikler," diye söylendi Cesare dalıp giderek. "Burada bulunan dostlarım, Paolo, Vitellozzo ve diğerleri bana çok şey öğrettiler. Dostun sevgisine güven olmayacağını, bunun bir anda kaybedilebileceğini gördüm. Arkadaşlar arasında bile sevilir olmaktansa korkulur olmanın daha iyi olduğunu kavradım. Bu yüzden Floransa dostum olacak ve dostum kalacak. Beni çok sevdiğinden değil, yalnızca benden korktuğundan. Don Micheletto ile bu gösteriyi sana bu yüzden hazırladık. Floransa olarak bana karşı sevginin boşluğunu korkuyla doldurasınız diye."

Niccolo o ürkünç kesik başlara ve etraflarında pıhtılaşan koyu renk lekelere son bir kez daha baktıktan sonra telaşla salondan çıktı. Kendini dışarı attığında kar yağdığını görür görmez kontrolsüz bir halde öğürmeye ve kusmaya başladı. Lapa lapa kar taneleri kavgasız, dövüşsüz usulca yere konuyordu. Niccolo midesindeki balıklı içeriği tamamen boşaltana kadar kustu, sonra da titreyip terler dökerek soluğunun düzelmesini bekledi.

Yaşanan o cehennem gecesinden sonra Niccolo iki ay Cesare'nin dümen suyunda dolaştı durdu. Her zamanki ilişkiler aynen devam ediyordu. Cesare şimdi başsız kalmış birliklerini bir güç altında toplamayı başarmıştı. Yeni genişletilmiş ordusuyla kazanımlarını arttırma yoluna gitti. Derhal yarımadanın kalbine ilerleyerek Perugia ve Assisi'yi aldı. Oradan kuzeye Siena yönüne dönerek Floransa'nın yaklaşık 50 kilometre yakınında ordugâh kurdu. Ne var ki, Floransa yönünde ölüm-

cül bir rota çizecekken, ani bir kararla güneye Roma'ya indi. Babası Papa'dan kendisine ihtiyaç duyduğu yolunda haber gelmişti.

Cesare, Sinigaglia'da komplocularını temizlerken Alexander da Roma'da akrabalarının icabına bakıyordu. Kutsal Şehir'in en zengin, en nüfuzlu adamlarından ve Paolo Orsini'nin de amcası olan Kardinal Orsini Papa'nın ilk kurbanı oldu. Ama kardinalin ölümü Papa Alexander'in tahmininden çok daha büyük bir çalkantı yarattı. Yaygın ve güçlü Orsini klanına mensup muhalifler önderliğinde yer yer ayaklanmalar görüldü. Cesare'nin gelip bu ayaklanmaları bastırması, tahrikçi Orsini ailesini etkisiz hale getirmesi ve Papalık devletinin Orta İtalya üstündeki denetimini sağlamlaştırması gerekiyordu. Cesare ibret olsun diye Roma'nın kuzeyinde, Cere'deki Orsini Kalesi'ni ele geçirdi. Leonardo da Vinci'nin onun için tasarlamış olduğu kuşatma sistemlerinin yardımıyla kenti bir haftadan az bir zamanda aldı ve içinde yaşayan herkesi kılıçtan geçirdi. Buradan keyfince diğer isyankâr kentlere el attı. Çağdaş bir gözlemcinin deyişiyle "Enginarı yaprak yaprak yiyordu."

Borgia, Floransa yerine güneydeki Siena'ya yönelince ani bir saldırı beklentisi ortadan kalktı. Niccolo geri çağrıldı ve elçilik görevi sonlandırıldı. Elçi altı ay sonra nihayet Floransa'sına kavuşacaktı.

Bunun nedeni Borgia tehdidinin ortadan kalkmış olması değildi. Aksine herkes bu durumun küçük bir mola olduğunun farkındaydı. Niccolo'nun Giuditta sayesinde keşfettiği gizli yöntemle sağladığı geniş çaplı istihbarat sayesinde Floransa, Borgia'nın tehditlerine karşı sıkı ve sağlam bir politika geliştirmeyi başarmıştı. Şimdilik hiçbir şey yapmadan bekleyecekler ve zaman kazanmaya çalışacaklardı.

Niccolo bu arada kançılaryanın gündelik işlerine daldı. Ne kadar olağan ve sıradan işler olursa o kadar memnun oluyordu. Her iş, her gün o canavarla yüzleşmekten daha iyiydi. Soderini için vergi zammının gerekliliği üstüne bir konuşma yazdı. Bir süre sonra karmaşık kural ve yönetmeliklerin, devletin maliyesini idare eden çoğu aşağılık, sahtekâr adamlar olan yasa koyucuların labirentinde kaybolup gitti.

Bu arada kilo aldı. Oturarak çalışmanın ve Floransa mutfağına duyduğu hasretin sonuçları kısa zamanda kendini belli etti. Aslına bakılırsa Niccolo'nun yemeye içmeye ayırdığı vakit gittikçe artıyordu. Sürekli pazar yerindeydi. Sepetlerde ne var ne yok inceliyor, fikir veriyor, kural koyuyor, neyin neyle yeneceği, ravyolinin önce haşlanıp sonra kızartılacağı, peynirin kızartma işleminden önce ya da sonra ilave edileceği gibi konularda uyarılarda bulunuyordu. Ailenin sağlam

ve düzenli bir sindirim sistemine sahip olması için yemeğin kalitesi konusunda dikkat edilmesi gereken pek fazla ayrıntı vardı. Ağırbaşlı bir cumhuriyet ailesine sade, sağlıklı yemekler yakışırdı. Doğru olan, Floransa usulü olan buydu.

İkindi saatleriydi ama şimdiden Niccolo'nun aklı şöyle bol sarımsaklı, taze sıkım zeytinyağına banılmış ekmek lokmalarının eşlik edeceği kuvvetli bir kuru fasulye çorbasına kaymaya başlamıştı. Onun arkasından... durun bir düşünelim... Niccolo isteksizce kendini zorlayıp dikkatini ilgi bekleyen mektup yığınına vermeye çalıştı.

Niccolo, Roma'daki Floransa elçilerinden gelen rutin yazışmaları ayırırken Cesare'nin kırsalda düşman kaleleri yakıp yıkarak yaptığı hamlelerin de izini sürüyordu. Neyse ki bu olup bitenler Floransa'nın çok uzağındaydı.

Niccolo ayrılan tahsisatın Roma'daki elçiliğin masraflarına yetmemesinden yakınan bir mektubu okuyup kendi kendine gülümsedi. Roma'daki Floransa elçileri sürekli olarak acilen zam talebinde bulunurlardı. Şimdi kançılaryadan ahkâm kesip tahsisatın pek yakında çıkacağını ve en kısa zamanda kendilerine gönderileceğini bildirme sırası ondaydı. Sabırlı olmalıydılar.

O günlük işi hemen toparlayıp erken çıkmayı düşünüyordu. Yılın bu zamanı Arno'dan çıkan kör yılanbalıklarının pazara geldiği rivayetinin doğru olup olmadığını araştıracaktı. Yağda nar gibi kızartıldıklarında... birden eline öyle bir belge geçti ki, yemekle ilgili bütün düşünceler aklından siliniverdi.

Roma elçisinin fantezi bütçe tahminlerine ve acil para isteklerine eklenmiş küçük bir nottu bu. Papalık kançıları, Floransa elçiliğine bir şikâyette bulunmuştu. Floransalı oldukları ya da Cumhuriyet hesabına çalıştıkları tahmin edilen küçük bir grubun "tatsız birtakım işlere" karıştıkları belirtiliyordu. Söz konusu Floransalılar Papa'nın Belvedere Kalesi'ne attırdığı bir mahkûmun firarına yardım ettikten sonra beraberce kentten kaçmışlardı. Ne var ki Roma'dan çıkmayı başaran grup Floransa yolunda kıstırılmıştı. Kaçaklar karşı koyunca çatışma çıkmış, sonunda maalesef hepsi öldürülmüştü. Yazı Papa hazretlerinin bu olaydan büyük üzüntü duyduğu, gelecekte Floransalıların onun ifa ettiği kutsal göreve uygun bir tavır içinde olacaklarına inandığı şeklinde devam ediyordu ama Niccolo artık yazılanları okumaz olmuştu. Bu olup bitenler, büyük olasılıkla Caterina Sforza'nın kaçışının başarısızlıkla sonuçlandığı anlamına geliyordu. Giuditta da işin içindeydi. Niccolo son dönemde Giuditta'ya kaç kez yazmışsa da hiç cevap ala-

mamıştı. Mektuba tekrar göz gezdirdi. "Maalesef hepsinin öldürüldüğünü," okurken içini büyük bir panik duygusu kapladı.

İlk aklına gelen Roma'daki koloniye yazıp daha fazla bilgi istemek oldu ama birden durdu. Daha önce de büyük bir iyi niyetle Roma'daki elçiliğe yazmış, Kontes'i Roma'dan kaçırması için Giuditta'ya yardım etmelerini istemişti. Eğer kaçaklar Roma dışında yakalanıp öldürüldülerse, iş iyi tezgâhlanamamış, birileri onları izlemiş demekti. Bir olasılık daha vardı. İhanete uğramışlardı ve hain, Floransa elçiliği mensuplarından biriydi. Niccolo kalemini parmakları arasında çevirip duruyor, ne yapması gerektiğine karar veremiyordu. Bu durumda kime güvenebilirdi ki?

Kapıda görünen küçük bir kafa, boşalmış salonda düşüncelere dalmış sekreteri kendine getirdi. Getir götür işlerine bakan çocuklardan biriydi bu. "Bir rahip sizi görmek istiyor," dedi alaylı bir sesle.

Niccolo başını kaldırdı. "Rahip mi?" Birden durumu kavradı. "O rahip değil Pagolo'dur," diye düşündü. Niccolo'nun Borgia savaşlarından dönüşünden sonra ikisi sıkça görüşür olmuşlardı. Pagolo, Machiavelli ailesinin akşam sofrasından eksik olmuyordu. Niccolo arkadaşına fazla ilgi göstermeden kâğıt yığınlarına döndü. "Pagolo, sen en iyisi akşam eve gel. Şimdi ani bir iş çıktı. Tatsız bir durum var."

"Eski bir dosta ayıracak birkaç dakikan yoksa giderim o zaman," dedi Pagolo kederle.

Niccolo başını kaldırıp bakınca rahibin yüzünde alışık olmadığı kaygılı bir bakış gördü. "Mesele nedir?" diye sordu. "Ne kadara ihtiyacın var?" Pagolo'nun sorunları genellikle parasızlıktan kaynaklanırdı ve çözümü belliydi.

"Ben galiba âşık oldum."

"Gene mi?" diye içini çekti Niccolo. "Merak etme, unutursun."

"Hayır, bu seferki başka."

"Hep öyle demez misin Pagolo? Ama zamanla geçiveriyor işte. Sen de farkındasın bunun."

"Niccolo, bilirsin, benim düşkün kadınlarla ilişki kurma gibi bir âdetim var. Bu yüzden çok canımın çok yandığını kabul ediyorum. Ama bu defaki bambaşka biri."

"Şimdi de bekâret yeminin mi aşkına engel oluyor yoksa?" diye sordu Niccolo alayla.

"İstediğin kadar gül," dedi Pagolo üzüntüyle. "Ama benim için çok ciddi bir konu."

"Bu defaki şanslı kadın kimdir acaba?"

Niccolo arkadaşını iyi tanırdı. Pagolo ihtirasının fazlasını profesyonel ve yarı profesyonel sevgililerle tüketir, sonra da bir veya iki hafta süreyle onlara umutsuzca âşık olurdu.

"Marietta."

"Yoksa Marietta Corsini mi?" diye bağırdı Niccolo hayretle. "Olamaz!"

"Maalesef oldu!"

"Pagolo, bunu nasıl yaptın?"

"Kader diyelim. Tanrı böyle istedi."

"Pagolo, herkes olur da Marietta olmaz. O seni canlı canlı yer." Marietta Corsini, Niccolo ile Pagolo'nun mahalle arkadaşıydı. Birlikte büyümüşlerdi. Marietta onların gözünde hep sivri dilli haşarı bir kız olmuştu. Bu yüzden güzel olmasına ve iyi bir aileden gelmesine rağmen otuz iki yaşında hâlâ bekârdı.

Niccolo güldü. "Sen gene fahişelerine dön Pagolo. Onlar sana Marietta'dan çok daha iyi davranacaklardır."

"Yapamam."

"Bir hafta sabret. Geçer."

"Geçmez. Çünkü Marietta gebe."

Niccolo önce şok geçirdi, sonra da kahkahaya boğuldu. "Sen Marietta'yı gebe mi bıraktın?"

"Sanırım o kendini bıraktı. Beni de alet etti."

"Peki şimdi ne yapacaksın?"

"Bilmiyorum. Şerefini mahvettiğimi, babasının durumu öğrenmesi halinde beni öldüreceğini söylüyor." Pagolo "öldürme" konusunda palavra atmıyordu. Corso Corsini'nin şerefine çok düşkün olduğunu, onu korumak içini her tür şiddete başvurabileceğini herkes bilirdi.

"Seni öldürmekle kalmaz kasıklarındaki torbalarını da keser," dedi Niccolo. Pagolo üzgün bir yüzle işin oraya varacağını kabul eder gibiydi.

"Peki Monna Marietta'nın arzusu nedir?" diye sordu Niccolo.

"Emin değilim. Her şeyin bana bağlı olduğunu söyledi. Sanki bu olup bitenler umurunda değilmiş gibi davranıyor."

"Acaba ona bebeği düşürmesini önersen?"

"Söyledim. Razı olmadı. Büyük tepki gösterdi. Çocuğu istiyor."

"Karnı ne zaman belli olmaya başlar?"

"Birkaç hafta sonra. Ben bittim o zaman. Bil ki torbaları kesilmiş bir ölüyüm ben."

"Torbaları kesilmiş ölü bir rahip," diye düzeltti Niccolo.

Niccolo arkadaşı adına korkunç Marietta ile konuşacağını, onu mutlaka olumlu bir çözüme razı edeceğini söyleyip Pagolo'yu uğurladı. Arkadaşının kaygılanmasına gerek yoktu. O profesyonel bir diplomat, bir arabulucuydu. Şeytanın önde gideni Cesare Borgia'nın hakkından gelebilmişse, Marietta Corsini ile nasıl olsa başa çıkardı. Öyle umuyordu elbette.

Pagolo'nun gidişinin hemen ardından ulak Roma'dan bir deste mektup daha getirdi. Niccolo firar teşebbüsü hakkında yeni bir bilgi gelmiştir umuduyla hepsini parçalarcasına açıp okumaya daldı. Bütün akşamüstü başını kaldırmadan çalıştı. Altı mektup yazdı ama hepsini yırtıp attı. Ulaklar ve meslektaşları akın akın ofise girip çıkıyorlardı ama o hiçbirinin farkında değildi. Firar olayından başka hiçbir şey düşünemiyordu.

Bir ara masaya yeni bir mektup bırakıldı. Niccolo göz ucuyla ulağın gitmeyip beklediğini fark etti. Başını kaldırmadan "Evet, ne bekliyorsun?" diye sordu. Makbuz istiyorsan dışardaki memurlardan alacaksın."

Cevap gelmeyince öfkeyle başını kaldırdı: "Makbuzu memurlardan alabileceğini..." Sözleri gırtlağına takılıp kaldı. Karşısında üstü başı dağınık ama kanlı canlı Caterina Sforza duruyordu.

"Memurlardan söz ediyordun."

"Senin öldüğünü sanıyordum..." diye kekeledi Niccolo.

"Ruhen belki," dedi Kontes. "Ama bedenen gördüğün gibi karşındayım."

"Pusu kurulmuş. Gruptaki herkesi öldürmüşler. Sen nasıl kaçtın?"

"Gayet basit. Ben o grupta değildim. Deniz yoluyla Livorno'ya gittim."

"Mucize," diye mırıldandı Niccolo.

"Benim fikrim değildi. Bana kalsa Roma'dan buraya olan yolun her karışını çarpışarak gelirdim. Hem de Cesare'nin ordusunu yararak... Ama o senin sevgili..."

"Hayatta mı?"

"Gayet iyi."

Niccolo derin bir soluk aldı.

"Benimle Ostia'ya kadar geldi. Beni bir yük gemisine bindirdi ve sessizce Roma'ya döndü. İyi ama senin tek derdin o mu? Eski bir dostunu böyle mi karşılar insan?"

Niccolo şaşkınlığından birden Caterina'ya kabalık ettiğini fark etti. Ayağa kalkıp onu iki yanağından öptü. "Şu öpücüklere de bakın," de-

di Caterina. "Buz gibi ve resmi. Bakıyorum da elçinin ateşi sönmüş." Niccolo utanmıştı. "Aman canın cehenneme," dedi Caterina gülerek. "Ben çocuklarımı görmek istiyorum."

Caterina çıkarken dönüp, "Sana getirdiğim mektubu açmayı unutma," dedi bilmiş bir gülüşle. "Sevgilin yolladı."

Niccolo mektubu parçalarcasına açtı. Kulağında Caterina'nın sözleri çınlıyordu: "Sevgilin yolladı." Giuditta kontese aralarındaki ilişkiyi anlatmış olmalıydı. Belki de kendisinden "sevgilim" diye söz etmişti. Göğsü gururla kabardı.

Mektubun şifreli yazıldığını görünce bir inilti koyuverdi. Yazılanları hemen anlaması olanaksızdı. Oturup bütün sözcükleri deşifre etmesi, harf harf uğraşarak anlamına ulaşması gerekiyordu. Niccolo mesajı çözer çözmez hiç vakit geçirmeden Gonfalonyer Soderini'nin kapısını çaldı. Giuditta'nın yazdıklarının özü şuydu: Cesare'nin ordusu Orta İtalya'yı kırıp geçirirken, Cesare gizlice Roma'ya babasını görmeye gitmişti. Yeni bir şeyler tezgâhlanıyordu. Üç gün sonra Niccolo, Roma yolundaydı.

Her zamanki gibi yalnız yolculuk eden Niccolo heyecandan ölecek gibiydi. Giuditta'ya kavuşacak olmanın sevinciyle Floransa'dan Roma'ya olan yolu iki günden az bir zamanda aldı. Temmuz ortalarıydı. Niccolo, Umbria tepelerinden Orta İtalya ovasına inerken güneyin nemli sıcağını hissetmeye başlamıştı. Tiber boyunca zengin ekili topraklardan geçerken Cesare'nin başına açacağı yeni dertleri düşünüyordu. En çok da Roma'yı.

Roma! Niccolo çocukluğundan beri Romalıların yaptığı muazzam işleri okudukça bu kenti kusursuz bir örnek kabul etmişti. Sadelik ve klasik zarafeti yansıtan, güzellik ve incelik simgesi tapınak ve saraylarla süslü geniş, düz cadde ve bulvarlarını hayalinde canlandırmaya çalışırdı. Kent eski coşkulu Roma halkının aydınlık ve akılcı ruhuna uygun olarak yapılmış canlı bir anıttı adeta.

Niccolo yaşlandıkça eski Romalıların başarılarını daha iyi kavramaya başlamıştı. Bu gözü pek insanlara ve yarattıkları o muazzam, ışıltılı kente duyduğu hayranlık git gide büyük bir hayrete ve şaşkınlığa dönüşüyordu. Öyle fazla dindar biri sayılmazdı. İdealleri kimi zaman Kilise'nin öğretileriyle örtüşmezdi ama gene de içinde ruhani birtakım duygular uyanıyordu ve kimi çağdaşının da paylaştığı bu duygular geçmişe, Roma'ya ait olana beslediği derin saygı ve hürmette yoğunlaşıyordu. Kente akın akın gelen hacılar için Roma,

Hıristiyanlığın ve Kilise'nin merkezi demekti. Papalık iktidarı ve politikasıyla alışverişi olmayan Niccolo için ise insanlığın yarattığı en büyük uygarlıktı.

Niccolo atını tarlalarında çalışan köylülerin yanından sürerken, hayalinde eski Roma'nın ihtişamı canlandı. Bu köylülerin Roma lejyonlarını, İtalya'yı hatta tüm dünyayı birleştirmek için yola çıkan ve yeryüzüne sağlam bir düzen getiren o güçlü makineyi besleyecek buğdayı ektiklerini hayal etti. Kente yaklaştıkça hızlandı. Yolda ruhlarının kurtuluşu için Ebedi Kent'e doğru giden küçük hacı grupları gördü. Çoğunun üstü başı dökülüyordu. Ayakları çıplaktı. Çok uzaklardan geldikleri belliydi. Ceplerindeki iki kuruş da yakında, günah çıkarma ve hayır işleri adı altında sahte belgelerden, uydurma kutsal emanetlere kadar her türlü şey pazarlayan üçkâğıtçı din görevlilerinin kesesine aktarılmış olacaktı. Eğer mucize eseri resmi sıfatla çalışan iyi efendiler tarafından soyup soğana çevrilmemişlerse, işi tamlamak fırsat bekleyen haydut, hırsız, şarlatan ve dilenci ordusuna düşecekti.

Niccolo küçük tepeyi dolanıp kenti ilk gördüğü an şaşkınlık yaşadı. Aşağıda uzanan şehir, sevgilisini koluna takıp Cincinnatus ve Scipio'nun izinde onların başarılarını anlatarak gezmeyi hayal ettiği Roma değildi. Durduğu bu alçak tepeden baktığında daha çok harabe ve moloz yığını görmekteydi. Her yeri kaplayan bu yıkık duvarlı döküntü yığınından yer yer dimdik kuleler yükseliyordu.

Roma denince etkileyici bir panorama ummuş; daha mükemmel ve saygın bir manzara hayal etmişti. Oysa onu, o soylu dönemden kalma, aralarından kuleler fışkıran, yıkıntılarla dolu bir panorama karşılamıştı. Hatta öyle ki bu kuleler, bir zamanlar buraya egemen olmuş o ruha ve felsefeye meydan okuyup onu karalamak ister gibi, yüzlerce edepsiz, alaycı el hareketi şeklinde havaya dikilmişlerdi sanki. Niccolo bu uzaklıktan bile sevimsiz kulelerin daha eski muhteşem binalara eklemlenmiş olduklarını ve o eski yapıların sade klasik çizgilerini mahvettiklerini görebiliyordu. Deneyimlerinden, bu kulelerin neden dikildiklerini biliyordu. Savunma için. Niccolo morali bozulmuş bir halde atını aşağıya, düşlerinin antik çağ kentine değil çağdaş kötülüğün fare yuvasına doğru sürdü.

Roma görüntüsüyle olduğu kadar kokularıyla da, midesi kolay bulanmayan Niccolo'yu altüst etmişti. Her köşeden yükselen leş kokuları, neyse ki, usulca akan çamurlu Tiber'in kahverengi suyu üstünden arada kopup gelen esintilerle kesintiye uğruyordu. Bir zamanların bu görkemli nehri kenti temizlemek yerine şimdi tam orta yerinde dur-

gun, açık bir lağım şeklinde akıyordu. İçinde şişmiş köpek, keçi ve fare leşleri yüzüyordu. Kıyılara yakın dip kuyuları ve sığlıklar, sıtma taşıyan sivrisineklerle doluydu. Kırk bin nüfusun dışkısı bir şekilde nehre ulaşıyor; sık sık taşan nehir, dışkılarla birlikte mikrop yuvası Tiber çamurunu sokaklara ve geldikleri evlere geri götürüyordu.

Niccolo heybesine ve bacaklarına saldıran bitli dilenci kalabalığını yararak pisliğin içinde ilerledi. Bir dana leşini sokağın ıslak gübreyle kaplı toprak zemininde sürüyüp götürmekte olan bir adam gördü. Acaba onu yiyecek miydi? Tepeden tırnağa ürperdi. Birden Biagio'nun öğüdünü hatırladı: "Sakın Roma'da tavşan yeme. O kedidir."

Niccolo arkadaşının doğruyu söylediğine kanaat getirdi, çünkü kentte kedi kaynıyordu. Ayrıca etrafta inekler, domuzlar ve koyunlar dolanıyordu. Bunlar Floransa'da olduğu gibi, satılmak üzere pazara götürülen mallardan değillerdi. Başlarında çoban yoktu. Kendi hallerine terkedilmişler, ıslak çamurda eşelenip duruyorlardı. Kent duvarlarının iç kısmında kalan sarmaşık bürümüş ağaçlık alanlar vardı. Otlar ve sık çalılar her yanı kaplamıştı. Eskiden buraları çiçek gibi bakılan, özenle yapılmış halka açık meydanlar ve yapılar süslerdi. Şimdi hepsi vahşi doğaya terkedilmişti. İnsan elinden çıkma bütün bu yapılar yıkım ve çürümenin sürekli tehdidine daha fazla dayanamamışlardı. Niccolo bu kent ormanlarından birinde geyik bile görür gibi oldu. Araştırmaya kalkacak olsa, çok daha fazlasını bulurdu; tilkiler, kurtlar, onlara yem olan, oraya çürüsün diye atılmış cesetler...

Bir zamanlar halkın toplandığı yer olan Roma Forumu, şimdi kent bataklığına dönmüştü. Asırların ihmali yüzünden antik Roma kanalizasyon sisteminin çökmesiyle, kent içinde alçak bölgelerde lağım çukurları oluşmuştu. Niccolo bir tanesinin yanından geçerken, mikrop yuvası bataklığın yeşil yüzeyinden dışarı uğramış eski bir heykel kolu gördü. Acı acı, "İnsanı delirten bu kentte gün ışığına çıkacağına orada kal daha iyi," diye düşündü. *Requiescat in pace*—Huzur içinde yat.

Niccolo'nun geçtiği sokakların çoğu terkedilmiş binalarla doluydu. Eski görkemlerini çoktan yitirmiş boş ve karanlık yapılar, hastalık ve çürümenin o nemli ve pis nefesini dışarı salan, sırıtkan dişsiz ağızlardı sanki. Niccolo bir defne ağacının altından geçerken uzanıp birkaç yaprak kopardı. O baskın leş kokusundan biraz olsun kurtulmak için yaprakları parmakları arasında ezip burnuna götürdü.

Gözleri ikindinin ileri saatlerini karartan duman ve tozdan yanıyordu. Bildik imalathanelerden yayılan bütün o zararlı sızıntılar, nalbantların ve dökümhanelerin yanık dumanı ve sert kükürt kokula-

rı burnundan içeri dolup genzini yakmıştı. Roma'nın dört bir yanı çiş kokmakla birlikte Niccolo kokunun yer yer dayanılmaz bir yoğunluğa ulaşmasından, kentin pis kokular sinmiş duvarları içinde tabakhanelerin de faaliyet göstermelerinin serbest olduğunu anlıyordu.

Niccolo ilk anda uzaktan muazzam bir yapım faaliyeti zannettiği çalışmanın aslında tam tersi olduğunu sonradan anladı. Her gittiği yerde binalar alaşağı ediliyordu. Bu şeytanlar imha çılgınlığına tutulmuş gibi Roma'yı parça parça sökerlerken, sanki onun bedeninden kanlı bir öç alır gibiydiler. Antik mermer parçalarının bir kısmı Roma'nın ve İtalya'nın daha şık yerlerindeki zengin evlerini donatmak üzere at arabalarına yüklenip gönderiliyordu. Canlı bir antika pazarı oluşmuştu. Roma hâlâ paha biçilmez heykeller ve çeşitli dekoratif parçaların satın alınabildiği bir alışveriş cenneti kabul ediliyordu.

Niccolo tatarcık ve karasinek bulutları arasında kentin nispeten ıssız dış mahallelerinden kalabalık merkezine doğru ilerledi. Buralarda binaların yer yer biraz daha zarif ve özenli yapıldıkları gözden kaçmıyordu ama bunlar bile sefil kulübe ve barınaklardan oluşan uyumsuz bir karmaşayla kuşatılmıştı. Niccolo etrafta temiz giyimli Romalı pek görmemişti ama pencere önleri sarkan çamaşırlardan geçilmiyordu. Kasaplar bağırsakları çamurlu sokağa fırlatıyor, kir pas içinde çocuklar ve uyuz köpekler atılanları kapmak için kavgaya tutuşuyordu. Elleri sopalı bir grup sokak çocuğu koca bir farenin peşine düşmüştü. Kanlar içindeki hayvan yaralıydı ve kaçamıyordu. Niccolo onu atıyla ezmemek için dizginlere asılıp durmak zorunda kaldı. Yakından bakınca bunun bir fare değil kirpi olduğunu gördü. Fark etmezdi. Çocuklar sopalarını merhametsizce hayvana indirmeye başladılar.

"Dünyanın başkenti Roma," diye iç geçirdi Niccolo umutsuzlukla. Niccolo bu bitmiş, sefil kentin Borgia'nın papalık döneminin leş kokulu yozluğuna gerçekten de çok uygun bir dekor oluşturduğunu düşündü. Savonarola'nın yarımadayı temizleme seferberliğini niye Roma'dan değil de Floransa'dan başlattığı anlaşılıyordu.

Roma'ya geleli yarım saat bile olmamıştı ama Niccolo, Floransa'yı şimdiden özlemişti. Geçmişin, Roma'sının ruh asaleti gözlerinin önünde—ve burnunun tanıklığında—uçup gitmiş, bugünün dayanılmaz kokusu dışında her şey yok olmuştu. Pek çok kez yol sormak zorunda kaldı. Romalıların bağıra çağıra gırtlak sesiyle konuşmaları da ona fena halde dokunmuştu. Ponte bölgesinin ücra bir köşesine ulaştığında birden serseme döndü. Şaşkınlık içinde durdu. Hayal mi görüyordu? Yoksa dumanlar onu uyuşturmuş, kendinden mi geçirmişti?

Roma'nın o çirkin yüzü Niccolo'nun gözlerinin önünde sihirli bir biçimde sevgili Floransa'sına dönüşüvermişti: Tertemiz sokaklar, sade ve bakımlı Toskana stili cepheleriyle evler, düzgün sıralanmış pazar arabaları ve tezgâhları, ikindi güneşinde çürüyen leşlerin değil ızgarada pişen etlerin leziz kokusu...

Niccolo sırtında bir çuval tahılla iki büklüm yürüyen bir adama, "Ben neredeyim?" diye sordu şaşkınlıkla.

"Küçük Floransa," diye kestirip attı adam canlı bir Floransa lehçesiyle. "Biz kendi evimizi kendimiz yaptık. Pis Romalılar gelmesin diye de duvar çektik. Neyse ki bu bölgede insan gibi yaşayabiliyoruz." Niccolo hayretle çevresini süzerken içi huzurla doldu ve yavaşça atından indi.

Banyo alıp yıllardır ilk kez vücudunu sıkıca bir keseledikten sonra eski dostu kardinali görmeye gitti. Floransa'nın sivil hükümetinde seçkin bir mevkiye yükselen ağabeyi Piero sayesinde Piskopos Soderini de Kardinal Soderini olup çıkmıştı. Niccolo'yu içten bir muhabbetle kucakladı ve soluklanması için sade döşeli serin salonuna buyur etti. Konuğa yemeklerden önce yenen tatlı bir Floransa keki olan *Berlingozzo* sunuldu.

"Dünyada en çok parfümerisi olan kentin neden Roma olduğunu anlamışsındır," dedi Kardinal. İki Floransalı kahkahayı bastılar.

Yemeğe geçtiklerinde kardinal Niccolo'ya Floransa kolonisinin oluşumunu anlattı ve sunulan tortellininin unundan ızgara ete kadar sofradaki her şeyin Floransa'dan getirildiğini kaydetti. "Kendini soyutlayan yalnızca bizler değiliz. Her topluluğun, İtalya'daki her şehir devletinin Roma'da bir kolonisi vardır ve bunlar genellikle birbirleriyle sıkı ilişki içinde yaşayan kapalı topluluklardır."

"Romalılar bütün bu yabancı koloniler hakkında ne düşünüyor peki?"

"Ne düşündüklerinin fazla bir önemi yok. Biz onlardan daha kalabalığız. Sanırım gerçek Romalılar buradaki toplam nüfusun ancak dörtte birini oluşturuyor."

"Ya diğerleri kimler?"

"Tanrım, aklına kim gelirse!" diye karşılık verdi kardinal. "Fransızlar, Almanlar ve İngilizler hatırı sayılır bir nüfus oluşturuyorlar. O yabani İrlanda keşişlerinden bile var. Suskun Slavlar, gizemli Arnavutlar mahalleler kurmuşlar. Venedik, Milano, Napoli... Bütün bu şehir devletleri Papa ile ilişki içinde olmak amacıyla kendi halkından insanları buraya yolluyorlar. Türklerin bile Roma'da elçiliği var.

Yahudiler vergilerini ödemek şartıyla istedikleri gibi girip çıkabiliyorlar. Bu vergiler Hıristiyanların ödediklerinden çok daha ağır."

"Yanılmıyorsam burada yerleşmiş İspanyollar da var," dedi Niccolo.

Kardinal, "Ah şu başımızın derdi İspanyollar," deyip sustu.

Yemekten sonra Niccolo'nun dışarı çıkmak istemesi kardinali telaşlandırdı. "Gece vakti! Roma'da! Tek başına!" Kulaklarına inanamıyormuş gibiydi. Ama inatçı Niccolo'nun kararından dönmeyeceğini anlayınca ona bir şart koştu. "Yanına birini vereyim. Hiç değilse yol gösterir. Hem böylesi çok daha güvenli."

Kardinal Soderini Roma'nın yabancısı olan Niccolo'ya rehberlik etmesi için elçilik çalışanlarından Michelozzi adlı bir Floransalıyı görevlendirdi. Böylece onu Roma gecelerinin tehlikelerinden de kormuş olacaktı. Michelozzi, yüzünden gülüşü eksik olmayan, gözleri kıvılcımlı, kabına sığamayan genç bir Floransalıydı ama Niccolo bir Floransalı için giyimini zevksiz buldu. Parlak kırmızı ve sarı renkli, palyaço desenli kısa ve dar ceketin içine kol ağızları yelpaze gibi genişleyen bir gömlek giymişti. Niccolo'nun kaşlarının havaya kalktığını görünce hemen açıklamaya girişti: "Kamuflaj. Bu kılıkta herkes beni yüzlerce zavallı jigolodan biri sanacaktır. Saygın bir Floransalı olarak gezmek istiyorsanız sizin bileceğiniz iş ama bu durumda hırsızlardan korunmak için bir muhafız grubu talep etmenizi öneririm."

Michelozzi'nin aklı ağır bastı. Niccolo Floransa mahallesinden çıkmadan önce yeni kılığıyla tam anlamıyla o sefahat düşkünü Romalılara benzemişti. Tiber nehrinden Trastevere bölgesine geçtiler. Burası Roma'nın en eski ve en popüler bölgesiydi. Buradaki insan ve hayvan yoğunluğu ölçü alınırsa kentin bütün diğer mahalleleri ıssız ve sakin sayılırdı. Gece leş kokusu etkisini hafifçe kaybetmiş olsa da hâlâ son derece rahatsız ediciydi. En büyük fark sabah dökümhanelerden yükselen dumanın akşam yerini kızartma yağının ağır kokusuna bırakmış olmasıydı.

Michelozzi, Niccolo'yu dönemeçli, ıslak, kalabalık sokaklardan geçirirken çok bilgili ve eğlenceli bir rehber olduğunu kanıtladı. Aralıksız konuşuyor, insanlar dahil önlerine çıkan bütün varlıklar hakkında bilgi veriyor, bu haliyle, Dante'ye rehberlik edip onu cehennemin yedi çemberinden geçiren ozan Vergilius'u anımsatıyordu.

Niccolo sokakta, kapaksız bir tencerenin başındaki şişman balıkçı kadına açık saçık sözlerle kur yapan, üstü çıplak, ter içindeki ufak tefek adamı göstererek, "Şunun haline bak," dedi. "Bin beş yüz sene önce olsa onu taş gibi, kuvvetli, yenilmez bir Romalı lejyoner olarak görecektin.

Şimdiyse karşında dişsiz ağzıyla sırıtan, kafayı bulmuş biri var. O şişko yağ torbası cadalozun hoşuna gitsin diye ağzını şapırdatıp duruyor."

Michelozzi de aynı fikirdeydi. "SPQR," dedi ciddi bir sesle, "Artık 'Senato ve Roma Halkı' anlamına gelmiyor. Bugün *'Sono porci questi Romani'* yani 'Bu Romalılar Domuzdur' sözünün kısaltması olup çıktı." İki Floransalı da bunun acı ama gerçek olduğunu kabul ettiler. Romalılar tarihi miraslarını har vurup harman savurmuşlardı. Sonuçta eski Roma'nın ihtişamını, şimdi Floransa'nın yaşattığında fikir birliğine vardılar. Bundan kimin şüphesi olabilirdi ki?

Yozlaşmış insan bataklığındaki gece gezintisine devam ederlerken Michelozzi Floransalılara has bir kendini beğenmişlikle, "Bunlar sokaklarda yemek yerler," dedi. Niccolo başıyla onayladı.

"Öyle şeyler yiyorlar ki," diye söylendi Michelozzi. "Borgia'nın düşmanlarını ortadan kaldırmak için zehre ihtiyaç duyması çok şaşırtıcı!" Sonra Niccolo'ya yaklaşıp sır verir gibi fısıldadı. "Burada sakın tavşan yemeyin!"

Michelozzi Romalıları yeterince aşağıladıktan sonra iki yüce Floransalı kendi üstünlüklerine duydukları güveni tazelemiş olarak tekrar nehrin karşı yakasına geçip kuzeye, Vatikan'a doğru yollandılar. Yol üstünde nispeten açıklık bir alandan geçerken gördükleri manzara karşısında çakılıp kaldılar. Düşsel Roma gecelerinin alışılmadık ölçülerinde bile zor rastlanır, çarpıcı bir durumdu bu. Gözleri bağlı altı erkek yan yana direklere bağlanmıştı. Başlarındaki acayip piskoposluk taçları dışında çırılçıplaktılar. Kırmızı alevli meşalenin yaydığı cehennem ışığında acımasızca kırbaçtan geçiriliyorlardı.

Sadist kırbaççı her darbe öncesinde güç alabilmek için birkaç adım geriliyor, sonra koşarak yaklaşıp kırbacı indiriyordu. Adamların sırtlarındaki kanlı izler ve çıkardıkları hayvani ulumalar kırbacın görevini hakkıyla yaptığının işaretiydi.

Niccolo, "Bu da ne böyle?" diye sordu.

"Genellikle burada olup bitenlerle karşılaştırıldığında bu gördüğünüz küçük bir eğlence sayılır," dedi Michelozzi korkunç manzaraya bakıp. "Burası *Campo de Fiori,*" dedi. "Çiçek Tarlası... Ne güzel bir isim değil mi? Burası halka açık infazların yapıldığı yerdir. Roma'nın hiç boş kalmayan yerlerinden biridir."

"Ya bu adamlar?" diye kurcaladı Niccolo.

"Olaydan haberim var. Önemli bir konu değil. Bunlar köylüler. Satmak için kente birkaç fıçı zeytinyağı getirmişler. Önlerine birkaç beyefendi çıkmış. Zeytinyağı banyosu yapmak istemişler."

"Bu Romalı adetlerine hiç aklım ermiyor," dedi Niccolo.

"Zeytinyağı banyosunun frengiye iyi geldiği söylenir. Duyduğuma göre bu beylerin hastalığı epeyce ileri bir safhadaymış. Her neyse; köylüler önce itiraz etmişler ama uzunca bir pazarlıktan sonra ücreti karşılığında fıçıya girip zeytinyağı banyosu yapmalarına izin vermişler. Sonra da o yağı satmışlar tabii ki."

"Hasta adamlar zeytinyağı banyosunun faydasını görmüşler mi peki? İyileşmişler mi?"

"Bu Fransız hastalığının çaresi olmadığını siz de benim kadar bilirsiniz. Ölüm tek kurtuluştur."

Niccolo ürperdi, mikroplu yağ sonunda zavallı bir Romalının mutfağına girmiş olmalıydı. Niccolo ve Michelozzi gecenin karanlığına karışırken kırbaçlanan adamların haykırışları hâlâ kulaklarına doluyordu. İki Floransalı ahır benzeri evler ve kulübelerle çevrili acayip Roma kalıntıları arasında ilerlediler. Niccolo Vatikan'a yaklaştıkça evlerin güzelleştiğini fark etti. Bazı bölgelerde dev alanlar açılmış, buralarda saray inşaatları başlamıştı.

"Bu gecelik bu kadar felaket sahnesi yeter," dedi Michelozzi. "Değişiklik olsun diye size hoş bir şeyler göstereyim. Sizi daha kalite insanlara hizmet veren küçük bir eğlence evine götürmek istiyorum. Mükemmel değildir ama orada çalışan kızlar sokaktakilere benzemezler, hiç değilse ara sıra yıkanırlar."

Niccolo, "Olmaz," diyerek teklifi geri çevirdi. "Benim gitmem gereken başka bir yer var. Ama bana yolu gösterirsen çok memnun olurum. Tarif etmen bile yeterli."

Michelozzi biraz bozulduysa da nezaketi elden bırakmadı." Elbette, nereye gitmek istiyorsunuz?"

"Düşmüş Melekler—*Angeli Caduti*–Manastırı'na."

Michelozzo şaşkınlığını gizleyemedi. "Bir manastıra mı gitmek istiyorsunuz?"

Niccolo, Düşmüş Melekler Manastırı'nın sıradan bir manastır olmadığını çok geçmeden öğrenecekti. Yeni arkadaşı Michelozzi onu kapıya kadar getirdi ve birkaç saat sonra gelip almaya söz verdi. Niccolo kapıyı çalıp bekledi. Neden sonra kapı açıldı ve konuk yaşlı bir rahibe tarafından içeri alındı. Niccolo tembihlendiği gibi baş rahibeyi görmek istediğini söyledi. Saygıdeğer yaşlı rahibe üstündeki kumaş kalabalığının içinden, "Beni izleyin," diye seslenip loş bir koridora yöneldi. Duvarları belirli aralıklarla asılmış çarmıhlar ve aziz portreleri süslüyordu.

Yanan mumlarıyla derli toplu bir şapelden geçtiler. Birçok rahibe diz çökmüş dua ediyordu. Şapelin arka tarafında bir avlu vardı. Yaşlı rahibe durup Niccolo'ya bir maske uzattı. "Buradan sonra bunu takmanız gerekecek."

Niccolo hafifçe şaşırarak maskeyi aldı. Yaşlı kadının peşinde avluyu geçti. Önce kulağına birtakım nağmeler çalınır gibi oldu, sonra müziği net olarak duydu. Tef ve lavtaların sesi kulağına doldu. Akşam esintisi avlunun karşı tarafında en dipte, şeffaf denecek kadar ince perdeleri dalgalandırıp duruyordu. Perdelerin ardında hareket halinde dev ateş böceklerini anımsatan, sallanıp dalgalanan ışık topları vardı.

Perdelerden içeri süzüldüklerinde Niccolo gizemli olayın sırrını çözdü. Bedenleri ışıl ışıl parlayan çıplak kadın ve erkek zenciler ağızlarında yanan mumlarla dans ediyorlardı. Bir tür egzotik bale yapar gibi eğilip bükülüyorlardı. Havada yoğun bir tütsü kokusu vardı. Kanepe ve yastıklarla dolu geniş salonda yarı çıplak bir kadın ve erkek kalabalığı vardı. Bazıları sığ havuzlarda keyif yapmaktaydılar. Niccolo o anda Roma'nın benzersiz buluşmaevlerinden birine adım atmıştı.

Onu bu inanılmaz ortama buyur eden yaşlı kadın bir baş hareketiyle, "Başrahibe şurada, yukarıda," dedi. Eros'un dört bir yana sere serpe yayılmış keyfeden kullarına üstten bakan alçak bir balkonu gösteriyordu. Orada, aşağıdaki manzarayı sükûnetle seyreden bir kadın oturuyordu; Niccolo'nun hayattaki biricik aşkı!

Giuditta, Niccolo'yu görünce doğruldu. Aynı anda, dikkati çekmeyecek bir biçimde salonun çeşitli yerlerine dağılmış bir sürü muhafız hazır ola geçtiler. Giuditta bir işaretiyle onları eski pozisyonlarına döndürdü. Niccolo telaşla dansçı kalabalığını ve kayıtsızca yerlere fırlatılmış şık cübbe yığınlarını aşarak salonu geçmeye çalıştı. Yerdeki giysiler arasında bir kardinal başlığı bile görmüştü.

Yukarı çıkan birkaç basamak Niccolo'yu sevdiğine ulaştırdı. Genç kadın bu arada minik balkonun perdesini örtüvermişti. Niccolo bir an, "Bakıyorum kendine iş bulmuşsun," diyecek oldu. Ama kendini tuttu. İkisi hiç konuşmadan birbirlerinin kollarına atıldılar.

Bir saat kadar sonra Niccolo vızıltıyı andıran bir şarkıyla daldığı hafif uykudan uyandı. Kafasını toplamaya çalışırken sesi tanıdı. "Serafino mu bu?" diye sordu hayretle Giuditta'ya dönerek.

"Ta kendisi!" diye doğruladı genç kadın.

"Hâlâ o eksik dişi ve aşk penceresini anlatan şarkıyı söylüyor mu?"

"Ah hayır, çok daha iyi bir şey buldu. Bu yenisinin adı *'La Formica'*."

"Yani 'karınca', öyle mi?" diye sordu Niccolo. "Ozanın böceklere de meraklı olduğunu biliyordum."

"Bu özel karınca eşsiz bir erotik deneyimin kahramanıdır. Uyurlarken tanrıçaların bacak aralarından tırmanıp ta içlerine girerler."

"Bu şarkıda 'bal' sözcüğünü sıklıkla kullandığına eminim."

"Beş kez."

"Serafino'nun yolu bu buluşmaevine nasıl düştü peki?"

"O da ben de Borgia için çalışıyoruz. Buranın sahibi Borgia'dır."

"İnanılır gibi değil," dedi Niccolo. "Değerli Papamız ne de girişimci bir ruha sahipmiş. Makam, mevki sattığı yetmezmiş gibi bir de buluşmaevinden geliri var."

"Ah, böyle kaç tane var," diye düzeltti Giuditta. "Her biri müşteriye farklı bir hizmet sunar. Oğlanların çalıştığı yerler bile mevcut. Söylendiğine göre oralara giden çok Floransalı varmış Niccolo."

Niccolo buna hiç kulak asmadı. "İftira. Bizi karalamaya çalışıyorlar."

"O zaman ne diye oğlancılığa 'Floransalı ayıbı' diyorlar?"

"Ben nereden bileyim? Bu konuyu kapatalım artık. Hem sen bana bu müessesenin müşterilerine neler sunduğunu anlatsana biraz."

"Özetle, sır saklamak!" diye karşılık verdi Giuditta. "Bu yüzden bir manastır cephesi seçtik. Sizin kuzeyli din adamları Romalı tarzına alışık değiller. Bu tür işlere meraklı görünmeyi sevmiyorlar. Biz burada onları arka kapıdan alıyoruz."

"Böylece adları lekelenmemiş oluyor ve ikiyüzlülüklerini kimse anlamıyor!"

"Aynen öyle," dedi Giuditta. Titreşen ışıkların altında öpüştüler. Giuditta onun alnına, dudaklarına, çenesine öpücükler kondurdu. Niccolo'nun ellerini avuçlarına alarak uçlarından öptü. Birden genç kadının parmakları kasıldı. Niccolo'nun canı yandı ve hafifçe bağırdı.

"Bu da nesi?" diye sordu Giuditta öfkeyle, elleri titreyerek.

Niccolo yalan söylemenin anlamsız olduğunu düşündü. "Evlilik yüzüğü," diye cevap verdi.

29

Çaresiz Hastalıklar Hastanesi

MARİETTA CORSİNİ, daha doğrusu Marietta Corsini Machiavelli konusunun ortaya çıkması bu şekilde oldu. Giuditta deliye dönmüştü. Niccolo'nun açıklamaları ona hiç de inandırıcı gelmiyordu. Niccolo'nun hali, sinirli metresini karısını hiç sevmediğine, hayatta yalnızca ona âşık olduğuna inandırmaya çalışan zina suçlusu bir kocanınkinden farksızdı.

Giuditta buz gibi bakışlarla, "Genç bir kadının şerefini korumak için arkadaşının gebe bıraktığı biriyle evlendiğini söylüyorsun," dedi. "Bu işi yapan arkadaşın onunla neden evlenmedi peki?"

"Bu mümkün değil," dedi Niccolo boynu bükük. "O bir rahip."

"Birlikte yaşasınlar o halde."

"Babası kızı öldürür. Üstelik sen Marietta'yı tanımıyorsun."

"Hayır," dedi genç kadın soğuk bir tavırla. "Monna Marietta'yı tanımıyorum. Yoksa ona Sinyora Machiavelli mi demem gerek?"

"Ne istersen de. Bak dinle minik güvercinim..."

"Ona da mı minik güvercinim diyorsun?"

"Tabii ki hayır. Sana düğün gecemizde Floransa'dan ayrıldığımı söyledim. Onunla hiç yatmadım. Böyle bir niyetim de yok."

"Siz Hıristiyanlar tuhaf bir evlilik anlayışına sahipsiniz. Şimdi düşünüyorum da daha pek çok şeyiniz tuhaf zaten; Hıristiyan yardımseverliği, bekâret yemini, bakirlik, daha sayayım mı?"

"Gerek yok. Bak Giuditta, Pagolo'ya kadınla konuşacağıma, ona yardım edeceğime söz vermiştim. Bir tür uzlaşma zemini arayacaktım."

"Sonuç olarak kadınla sen evlendin. Uzlaşma dediğin bu muydu? Hani sen usta bir arabulucuydun?"

"Öyleyim. Kadına ne istediğini sorduğumda sözünü sakınmadı. Çocuğu istiyordu. Kocaya gelince, ona kalsa kocasız da yaşardı ama..."

"Ama bir kadın çocuk istiyorsa, ara sıra da olsa el altında biri olmalı, öyle değil mi?"

Niccolo bu imayı duymazlıktan geldi. "Kadına biraz da Pagolo'yu düşünmesi için yalvardım. Oysa o Pagolo ile işinin bittiğini, babasının onu öldürmesine engel olamayacağını söyledi. 'İstiyorsa kenti terk edebilir,' dedi. Ona göre bin türlü kurtuluş çaresi vardı. Birden aklına bu fikir geldi. 'Benimle sen evlensene,' dedi."

"Senin evli olmadığını ne biliyor?" dedi Giuditta alaylı. "Ya başkasına âşıksan?"

"Beni oğlancı olmakla suçladı," dedi Niccolo. "Şu 'Floransalı ayıbı' denen durum var ya!"

"Ee, sonra?"

"Sonra üçümüz oturup konuştuk. Ben, Marietta ve Pagolo. Kız şartlarını söyledi. Onunla evlenirsem Pagolo'nun hayatı ve kendi şerefi kurtulacak, babasının olmadık bir şey yapmasına gerek kalmayacaktı."

"Bundan senin kârın ne olacaktı peki?"

"Marietta'ya göre saygın bir aile babası olacaktım. Böylece utanç verici eşcinsel faaliyetlerim maskelenmiş olacaktı."

Giuditta güldü.

"Bir de drahoma konusu vardı tabii. Hiç küçümsenemeyecek bir miktar hem de."

"Bu durumda drahomayı kim alıyor?"

"Bir kısmını ben alacaktım tabii."

"Anlaşıldı, sen onunla para için evlendin. Tiksindirici bir durum."

"Benim payım pek fazla bir şey değil canım. Şöyle anlaştık. Her evli kadın gibi o da koca evine, Machiavelli ailesinin yanına gelecekti. Ama bizim kentte ve taşrada iki evimiz bulunduğundan Marietta ayrı evlerde oturmamıza karar verdi. Ben taşradaki evdeysem o kenttekine gidecekti. Ya da tersi. Karşılığında bana yıllık bir ücret ödeyecekti. Evlerden birinin bakımını karşılayacak kadar bir para."

"Senin adına pek de iyi bir pazarlık olmamış."

"Düşük maaşımı ve Floransa hazinesinin şu an yaşamakta olduğu krizi düşünürsen pek de fena bir anlaşma sayılmaz."

"Rahibin bu işten kazancı ne?"

"Kellesini kurtardı o kadar. Ama bana sorarsan Marietta'nın ona karşı çarpık bir sevgisi var."

"Peki 'hatırı sayılır' drahomanın geri kalanı kimin oldu?"

"Marietta'nın. Kendisi ve çocukları için."

"Kadına bak, amma da hesapçıymış."

"Ama ben bu işten fazladan bir avantaj daha elde ediyorum," dedi Niccolo.

"Neymiş o?"

"Benim yasak bir aşkım olduğunu varsayalım. Eşcinselliği kastetmiyorum, ama gayri meşru çoğu kişinin 'azgınlık' diyeceği türden, kabul görmeyen bir ilişki. Bu sahte evlilik böyle bir ilişki için ideal bir kamuflaj değil midir?"

"Görelim bakalım nasıl bir şeymiş o azgınlık?" Nihayet insafa gelen Giuditta kendini Niccolo'nun kollarına bıraktı. İkisi de daha fazla konuşmak istemiyordu. İçinde bulundukları tehlikeli durumun farkındaydılar. Avrupa'da, yasalarında Hıristiyanlarla Yahudilerin yasak ilişkisine ilişkin hüküm olmayan memleket kalmamış gibiydi. Şimdiki gibi hoşgörülü dönemlerde o yasalara fazla itibar edilmez, ama zulüm zamanlarında manyakça bir sertlikle uygulanırdı. Görünen o ki o eziyetli günler fazla uzak değildi. İspanya'da Engizisyon ve fanatizm güç kazanıyor, Borgia Papalığı döneminin özelliği olan Yahudilere karşı hoşgörü ve aldırmazlık anlayışının sonu yaklaşıyordu.

Almanya'da bir isyan ruhu kabarıyordu. Kısa bir süre sonra yaşanacak patlama, tarihe Protestan Reform Hareketi olarak geçecekti. Katolik Kilisesi fena halde köşeye sıkışmış gibiydi. Kilise köşeye sıkıştığında, atağa geçip saldırırdı. Yahudilerle cinsel ilişkiye giren Hıristiyanlara ölüm cezası verilmesi gibi ender olarak uygulanan yasalar benzeri, el altında tuttuğu tüm silahları kullanarak—gerçek veya hayali, yerli veya yabancı—bütün düşmanlarını fena halde harcardı. Yasalar uyarınca Hıristiyan-Yahudi ilişkisinde Yahudi'nin de kafası uçurulurdu. Genellikle böyle durumlarda suç işleyen çiftin başı birlikte kesilirdi. Ceza hukukuna göre, her tür sapkın ilişkiye girme gibi suçlarda da, çifte kafa kesme cezası uygulanırdı.

Giuditta, "Arkadaşın gelmiş," diye fısıldadı. Niccolo, Michelozzi'yi tamamen unutmuştu. Aşağıya göz atınca Floransalı hemşerisini yüzünde maske, ağzında yanar mum, üç orman perisiyle dans ederken gördü. Onu o cart renkli maskara desenli ceketinden tanımıştı. Hoş, aynı desendeki dar pantolonun da bir benzeri olamayacağından emindi.

"Şuna bak. Ağzında mumla dans ediyor. Ne komik!"

"Şu kırmızı-sarı damalı salak şey mi? Onu tanıyor musun?"

"Yeni tanıştık. Roma'daki Floransa elçiliğinde çalışıyor. 'Arkadaşın' derken onu kastetmedin mi?"

"Hayır, ben eski dostundan bahsediyorum. Orada işte."

Niccolo onun bakışını izleyince kimi kastettiğini anladı. Gölgeler içinde dikilmiş duran bir karaltı. Cesare Borgia.

Niccolo, "Gidip onunla konuşmam gerekir," diyerek Michelozzi'nin verdiği, üstünde hayli gülünç duran giysilerine uzandı. Ona kalsa asla mavi giymezdi, hele camgöbeği asla!

Giuditta şeytanca bir gülümseyişle, "Diplomatımız işbaşı yapıyor, öyle mi?" diye sordu. "Umarım ülken adına yapacağın anlaşmalar şu evlilik sözleşmesinden daha akıllıca olur."

Niccolo espriye hiç gülmedi ve başının derdiyle görüşmek üzere yavaşça odadan çıktı. Maskesi yüzündeydi.

Genellikle ağzını açmayan Borgia'nın nasılsa çenesi düşmüş, övünçle zaferlerini anlatıyordu. Niccolo küçük dinleyici grubuna katıldı ve Borgia'nın Roma dışındaki tepelerde bulunan Orsini kalelerinden birini alışını anlatmasını sabırla dinlemeye koyuldu. Direnen kale komutanlarının idamını şevk ve heyecanla hikâye eden Borgia'nın bundan büyük bir haz duyduğu belliydi.

Cesare sözlerini bitirince bir içki molası verdi ve yeniden devam etti. "Orsinilere gelince. Onlarla savaşmak bizim için züldür, sinek avlamak gibi adi bir iştir. Bu yüzden asi Orsinileri haklamaları için yerimize astlarımızı bıraktık. Artık gerisi Don Micheletto'ya kalmış. Canı isterse kesik başları arabaya doldurup buraya, Roma'ya da yollayabilir. Bizim yapacak daha önemli işlerimiz var."

"Neymiş o önemli işler Ekselansları?" diye sordu Niccolo maskesini çıkararak.

Cesare ani bir hareketle sesin geldiği yere döndü. Birden yüzüne pis bir gülümseme yayıldı. "Demek Floransa elçisi peşimizden ta Roma'ya kadar gelmiş. Bu ne hoş bir sürpriz. Ona saygıda kusur etmememiz gerekir." Şarap istedi. Bir el hareketiyle çevresini sarmış küçük dinleyici grubunu sivrisinek kovar gibi dağıttı.

Baş başa kaldıklarında Floransa elçisine döndü. Maskenin altından yalnızca gür kara sakala gömülü şeytani gülümsemesi seçilebiliyordu. "Müzakere başlasın mı?"

"İlk buluşmamızdan bu yana müzakereden başka bir şey yaptığımız yok ki zaten," dedi Niccolo.

"O halde sen de müzakereleri noktaladığımızı kabul ediyorsun. Açık konuşalım o zaman. Floransa'nın bizi oyalamasından bıktık. Dostluk önerilerimizi sürekli olarak reddettiklerinden onları mahvetmek düşüncesindeyiz."

Niccolo şaşkınlığını belli etmedi. "Bunu nasıl yapacaksınız?"

"Para, ekmek, asker ve silahla! Önce Pisa'yı ele geçirip denize çıkış yolunuzu kapatacağız. Sonra doğrudan Floransa üstüne yürüyüp taş

taş üstünde bırakmayacağız." Programını özetlerken Cesare'nin sesinde alışılmamış bir öfke seziliyordu. Köy kabadayısı kontrolü kaybetmek üzereydi.

"Ya bu emelleriniz Fransa Kralı'nı mutsuz ederse?"

Cesare, "Bu durumda mutsuzluğa katlanması gerekecek, öyle değil mi?" diye cevabı yapıştırdı hiddetle. "Daha fazla bekleyecek halimiz yok." Demir yumruk kadife eldivenden çıkmıştı.

Niccolo loş mum ışığında Cesare'ye doğru eğilerek, sıradan bir söz söyler gibi, "Bu sefer daha önce hiç görmediğiniz kadar güçlü bir direnişle karşılaşabilirsiniz Ekselansları," dedi.

Cesare bir kahkaha patlattı. "Floransa elçisi bizi tehdit mi ediyor yoksa?"

"Yorumu size kalmış."

Cesare şimdi gülümsüyordu. Kara bulut geçip gitmişti. "Floransalıları bilirim," dedi. "İnatçıdırlar, kalpleri günah doludur ama kafaları çalışır. Zamanı gelince sizinle nasıl başa çıkacağımızı biliyoruz. Bakalım hangisi sizin için daha değerli; o çok övündüğünüz özgürlüğünüz mü, yoksa cebiniz mi? Floransa'yı tek atış yapmadan alabileceğimiz konusunda bahse var mısın? Sizi parayla satın alabileceğimizi söylesem?"

Niccolo irkildi. Böyle bir olasılık her zaman mevcuttu. Floransa'yı adam başı otuz gümüş paraya Cesare'ye, sürgündeki Medicilere ya da en fazla parayı bastırana satmaya hazır yeterli sayıda Floransalı vardı.

"Bunlar can sıkıcı şeyler," dedi Cesare. "Buraya politika konuşmaya gelmedik. Biz Venüs'e ve Aşk Tanrısına tapmak istiyoruz. Pasiphae! Pasiphae!"

"O da kim?" diye sordu Niccolo.

"Pasiphae buradaki hanımlar arasında favorimdir. Şimdilik. İsmin kaynağını bilir misin? Pasiphae'nin kim olduğunu?"

Niccolo bütün mitolojik efsaneleri bilirdi. Ezbere sayıp döktü. "Pasiphae Minos'un karısıydı. Poseidon'un Minos'u lanetleyince bir boğaya tutuldu ve onunla ilişkiye girdi."

"Boğanın kim olduğunu biliyor musun peki?" diye sordu Cesare kasılarak.

Tuhaf bir ses Borgia'nın kendiyle övünmesini sekteye uğrattı. Uzaktan yansıyan mutlu çocuk cıvıltılarını andıran, belki bin minik çanın çıkardığı tarifsiz bir sesti bu. Önlerinde, üzeri çın çın öten ışıltılı, gümüşi çanlarla zırh gibi kaplı uzun elbise giymiş bir kadın belirdi.

Kadın eğilerek Cesare'ye selam verdi. Ama o selamda bir boyun

eğiş yoktu. Bir karşılamaydı, o kadar. "İşte benim Pasiphae'm," dedi Cesare onu Floransa elçisiyle tanıştırarak.

İkinci selamdan sonra gene bir çıngırtı yükseldi. Çıngırdayarak şakıyan elbisenin karşısında Niccolo'nun adeta dili tutulmuştu. Ömründe hiç böyle bir şey görmemişti. Işık parlak dalgalı yüzey üstünde dans ediyor, her küçük hareket veya sallantı minik bir çan korosu yaratıyordu. Nihayet kamaşmış gözlerini elbiseden ayırıp Cesare'nin esmer güzelinin yüzüne baktığında hayreti büsbütün arttı. Onu şaşırtan kadının keskin hatları, geriye doğru tıraş edilerek açılmış alnı ya da küstah kıvrımlı dudakları değildi. Tanışıklığın getirdiği bir şoktu bu.

Elbise yeniydi ama Niccolo o yüzü daha önce de görmüştü. O zaman onu Faustina olarak tanımıştı. Bu, Piero Caponi'nin ricasıyla canavar Fransa Kralı VIII. Charles'a götürüp teslim ettiği kadındı.

Boğa, gözdesini alıp giderken Pasiphae yavaşça Niccolo'nun kulağına eğilip fısıldadı. "Haklıymışsın. Altı parmaklıymış."

Niccolo şaşkınlığından çabuk sıyrıldı. Bir fahişeye genelevde rastlamaktan daha doğal ne olabilirdi? Zaten onu Pasiphae'den çok sevgilisi Borgia Boğası ilgilendiriyordu. Cesare değişmişti. Niccolo bu değişimi ne zamandır bekliyordu. Demir iradesi zayıflamaya başlıyordu. O ağzı sıkı adam şimdi övünüp duran bir gevezeye dönüşmüştü. Üstelik son derece tedbirsiz davranıyordu. Çevresini saran o maskeli yaratık çemberinde kimlerin olduğunu bilmesi mümkün değildi. Örneğin Cesare'nin konuşmalarını beğenmişe benzeyen o dar popolu koca göbekli adam kimdi? Ya kızlar? Bu günah çukurunda her biri kim bilir hangi kralın, hangi dükün, hangi başpiskoposun gözü kulağıydı?

Cesare, Floransa konusunda kedi fare oyunu oynamaktan vazgeçmişe benziyordu. Bütün ihtiyatı elden bırakmıştı. Herkesin ortasında yüksekten atıyor, kabadayılık taslıyordu. O yaptığını asla söylemeyen Cesare'ye ne olmuştu böyle? Sürekli olarak soylu ayrıcalıklarından dem vurmaya, "biz" yerine "ben" demeye başlamıştı. Şimdiden zihninde kendini imparator ilan etmişti ve hırsını kontrol etmekte zorlanıyordu. Soru şuydu: Bu hal onu daha mı tehlikesiz kılmıştı, yoksa tehdit daha mı büyümüştü?

Konuşmalarının sonuna doğru Niccolo ona iyice yakından baktığında şüpheleri doğrulandı. Buluşmaevinin loş ışığında, Borgia'nın ağız çevresini saran kıvırcık sakalın perdesi ardına gizlenmiş o sarı kabarcıkları görmüştü işte. Hastalığın kök saldığı ortadaydı. Deliliğe ve sonunda ölüme götüren o kaçınılmaz yıkıcı süreç başlamıştı.

İtalyanlar buna Fransız Hastalığı, Fransızlar Napoliten Hastalığı diyorlardı. Napolililer ise İspanyol Hastalığı demeyi yeğliyorlardı. Belli ki kimse sorumluluğu üstüne almak istemiyordu. Buna kabarcık, çiçek hatta veba bile diyen oluyordu ama adı ne olursa olsun etkileri aynıydı. Hızlı seyreden, tahrip edici ve öldürücü bir hastalıktı.

Avrupa'daki ilk frengi vakaları 1493'te Barselona'da teşhis edilmişti. İspanya bayrağı altında denizlerde dolaşan ve bir yeni dünya keşfettiğini öne süren Cenovalı kaptan Kristof Kolomb'un tayfaları arasında bir salgın baş göstermişti.

Hastalığı bu yeni dünyadan kapan denizciler kısa sürede fahişelere geçirmişler, onlardan da halka yayılmıştı. Cinsel ilişki yoluyla bulaşan bu hastalık bir anda bütün Avrupa'yı sarmıştı. Hastalığın bir numaralı taşıyıcıları sürekli savaşan orduların gezgin paralı askerleriydi. Her yere uzanan bu ordular yüzünden yeni salgın kıtanın bir ucundan diğerine yayıldı. Dört yıl içinde hastalığın girmediği hiçbir yer, saldırıya hedef olmamış hiçbir köşe kalmamıştı.

Felaketin hızla yayılmasını Tanrı'nın işi olarak görenler vardı. Onlara göre cinsel sapkınlıklar bu şekilde cezalandırılıyor, çağın ahlak eksikliği hastalığı kapanların yavaş yavaş çürüyen bedenlerinde kendini gösteriyordu. İşi garantiye almak için hastalık vaaz kürsülerinden lanetleniyordu, ama kaderin cilvesine bakın ki bu konuda kıyameti koparıp ortalığı ayağa kaldıran yüksek rütbeli din adamlarının birçoğu bu hastalığa yakalananlar ve yayanlar arasındaydı.

Elbette bu arada birçok tedavi yöntemi geliştirilmişti. Lezyonları kızgın demirle dağlama gibi aşırı yöntemler bile deneniyordu ama hiçbiri en küçük bir iyileşme sağlamıyordu. İşin kötüsü, hastalığın nasıl bir seyir göstereceğini tahmin etmek zordu. Kimi hastalığı kaptıktan sonra bir yıl içinde hayatını kaybederken, kimi yıllarca yaşıyordu. İyileşme gösterenler oluyordu ama bunlar da sürekli olarak hastalığın tekrarlaması korkusu içinde yaşıyorlardı. Hastalığın öldürücü etkisinin ne süre devam edeceği konusunda kimsenin bir bilgisi yoktu. Hikâyemizin geçtiği dönemde Avrupa frengiyle tanışalı dokuz yıl olmuştu. Herkes farkında olmadan hastalığa yakalanmış olabilirdi ve bütün kıta belirsizliğin bu tarifsiz dehşetinin pençesindeydi.

Salgın, zengin fakir, prens dilenci, kadın erkek ayrımı yapmadan vuruyor, herkesi aynı şekilde önce deliliğe sonra da ölüme sürüklüyordu. Dolayısıyla Cesare Borgia'nın Papa'nın oğlu olması onu hastalığın şerrinden korumaya yetmemişti.

Niccolo merdiveni çıkıp sevgilisinin yanına yollanırken zihninde ona işkence eden tek bir yüz vardı: Vitellozzo Vitelli. Cesare Borgia'nın o dehşet salonunda sıraya dizili kesik başlar arasında kızgınlık ve korku belirtisi göstermemiş tek kişi oydu. Ölümün kül rengi donuk maskesi altında bile yüzünde delice, çarpık bir gülümseme kalmıştı. Yüzü kabuklu yaralarla, irin akan iğrenç sivilcelerle doluydu. Kafasında birkaç tutam saç kalmıştı ve burnu neredeyse tamamen eriyip gitmişti. Gene de ölüsü bile gülüyordu. Dişsiz ağzı kocaman aralanmış, delice bir sırıtışla öylece kalmıştı.

Giuditta onu bekliyordu. Niccolo'nun sersemlemiş halini hemen fark etti ve onu iğnelemek fikrinden vazgeçip görüşmenin nasıl gittiğini sordu. "Durum felaket," dedi Niccolo." Hastalık konusunda haklısın. Kanıtları gördüm. Ağzının kenarında yaralar var. Hal ve hareketlerine bakılırsa zihni ve muhakemesi de etkilenmeye başlamış."

"Demek ki yapılacak tek şey beklemek."

"Zaten sorun da bu ya. Ne kadar bekleyeceğiz? Cesare git gide kontrolden çıkabilir. Delice işlere kalkışabilir. Sen tıptan, tedaviden anlıyorsun. Hastalığın onu ne kadar zamanda öldüreceğini sen söyle."

"Bir hafta içinde de olabilir. Yıllar da alabilir."

Niccolo, "Bak gördün mü, yıllar sürebileceğini söylüyorsun," dedi ellerini havaya kaldırarak. "Bir yıl sonra Cesare tamamen çıldırmış olsa da imparator olarak İtalya'nın başına geçebilir. Bir yıl sonra keçileri kaçırmış olsa da Papalık tacını giyebilir."

"Ölmeyeceği ne malum?" dedi Giuditta. "Cesare hastalığı sekiz yıl önce kapmış. Zaman bizim lehimize işliyor."

"Bu hastalığın tedavisi olmadığından eminsin değil mi?"

"Acı duyulmaması için lezyonlara bazı tedavileri uygulanıyor. Hatta kimi zaman kaybolduğu da oluyor. Ama sonra yeniden çıkıyor."

"Sen olsan ne tür bir tedavi uygulardın?"

"Domuz yağına cıva katılmasıyla oluşturulmuş bir merhem. En iyi gelen budur. Bazen hastalığın seyrini yavaşlattığı oluyor. Ama olumsuz bir yanı var."

"Neymiş o?"

"Saç dökülmesine neden oluyor."

Niccolo gene Vitellozzo'yu hatırladı. Belli ki o da hastalığın en etkili ilacı olan bu merhemi kullanmıştı. Ona az da olsa faydası dokunduğu anlaşılıyordu.

Giuditta dertli elçiye küçük bir kupada hoş kokulu bir içki uzattı. "Bundan iç biraz. Hastalığı kafandan atmana yardımcı olur."

"Nefis bir şey bu."

"Nedir?"

"Kendi icadım olan bir şey–Rossoli."

"İçinde ne var?"

"Bir miktar gül yaprağı, portakal çiçeği tomurcuğu, tarçın ve karanfil. Hepsini alkole yatırıyorsun. Sonra da süzüyorsun."

Niccolo kupasına dalgın gözlerle bakıp, "Belki hazmı da kolaylaştırıyordur," dedi.

"Ah, ona ne şüphe."

"Aklıma Cesare'nin yanındaki kadın geldi," dedi Niccolo birden. "Kadın, ondan hastalık kapmaktan korkmuyor mu?"

"Pasiphae mi? O hiçbir şeyden korkmaz. Üstelik kim Boğa'yı reddedebilir ki? Ayrıca Pasiphae daima o hastalığa karşı bağışıklığı olduğunu söyleyip övünür. Ona kesinlikle bulaşmazmış."

"Doğru mu bu?"

"Kendisi hasta değil. Dostlarının kimlikleri konusunda fazla ağzı sıkı değildir. Bazıları resmen yara bere içinde."

"Ve hastalık ona bulaşmıyor. Sırrı nedir peki?"

"Kim bilir, belki Floransalı oluşundandır. Fazla gururlu, ateşli ve saf bir kana sahip olduğundan ona hastalık bulaşmayabilir."

Niccolo surat etti.

"Bir olasılık daha var," dedi Giuditta.

"Neymiş o?"

"Ama bu yalnız Hıristiyanlar için geçerli: Kutsanmış su ve dua."

Niccolo geceyi orada geçirdi. Ertesi sabah buluşmaevinden çıkmadan önce sızıp kalmış arkadaşı Michelozzi'yi de toparladı. Çıkışta bir kez daha rahibelerin nöbet tuttuğu küçük ibadethaneden geçtiler. Niccolo rahibeleri taze bir merakla süzdü. Giuditta onların silahlı muhafızlar olduğunu söylemişti.

Tıpkı geceki gibi sokaklarda onları dayanılmaz bir koku karşıladı ama gürültü sanki biraz hafiflemiş gibiydi. Günlerden pazardı. Tatil günüydü. Michelozzi neşeyle, "Bir fikrim var," dedi. "Bugün Tanrı'nın günü olduğuna göre neden pazar ayinine katılmıyoruz?"

Niccolo gitmek istemedi ama Michelozzi ısrarlıydı. "Bu herhangi bir ayin değil. Papa bizzat yönetecek. Onu yakından görmek isteyeceğinden eminim."

Niccolo bu defa teklife hemen atladı. VI. Alexander! Mesih-Karşıtı! Cesare'nin babası! Böylece Michelozzi'nin önerisiyle San Pietro Mey-

danı'nın dip tarafında yer alıp İsa'nın Vekili'nin gelişini beklediler. Henüz tamamlanmamış olan heybetli kilise bulundukları yerden yaslı ve bakımsız görünüyordu.

"San Pietro'nun haline bak," dedi Niccolo. "Harabe gibi duruyor."

"Papa'nın dini vecibelerini yerine getirmekte ihmalkâr davrandığını ima etmiyorsundur umarım," dedi Michelozzi.

"O konuda ortalıkta birçok dedikodu dolaşıyor," dedi Niccolo. "Papa on bir yıldır görevde ama bu süre içinde kilisenin azizler listesine eklenmiş tek bir aziz bile yok."

"Onlar ölü zaten, biraz daha bekleyebilirler. Alexander enerjisini yaşayanlar için kullanıyor."

"Ve de metresleri için," diye ekledi Niccolo. "Şaka bir yana adam bunca zamandır babadan oğula geçen krallıklarda olduğu gibi yerine oğlunu geçirmeye çalışmaktan başka, kilise için ne yaptı?"

Michelozzi hafızasını yokladı. "Grönland'ın Hıristiyanlığı kabul etmesi için misyoner yolladı."

"Orası nerede oluyor?"

"Kuzeyde. Bayağı yukarılarda. Ama güneye de göndermiş. Afrika'ya. Kongo'ya."

"İşgüzar rahiplerden kurtulmanın bir yolu olmalı bu."

"O kadar da alaycı olma," dedi Michelozzi. "Yeni Dünya'yı ünlü 'yetki sınırı' kavramıyla İspanyollar ve Portekizliler arasında paylaştıran Alexander'dı. Tek koşulu iki ülkenin fetihler sonucu edindikleri yeni yerlerde Hıristiyanlık inancını yaymalarıydı."

"Bravo!" dedi Niccolo. "Bir gün bütün dünya Katolik olduğunda bunun için Alexander'a teşekkür edeceğiz." O arada teşrifatçıların borularından çıkan tiz sesler Papa VI. Alexander'in gelişini müjdeliyordu.

Papa'nın önünde yaklaşık otuz kardinalin oluşturduğu çift sıralı bir kafile vardı. Hepsi şık kırmızı satenlere bürünmüşlerdi. Papa'nın arkasından ise morlar içindeki, çoğunluğu İspanyol olan maiyeti geliyordu. Papa beyazlar giymiş ve kar beyazı bir süvari atına kurulmuştu. Yumuşak deriden beyaz ayakkabılarından üçlü tacının altın ve beyazına kadar tepeden tırnağa meleksi bir pırıltı yansıtıyordu. Pislik dolu harap kentin üstünde yükselen kör edici ışık bulutu içinde ilerleyerek sağına soluna hayır dualar yolluyor, ayaklarına sarılan perişan kalabalığa avuç avuç bozuk para dağıtıyordu.

"Demek Cesare'nin babası bu," diye geçirdi içinden. Birbirlerine pek benzemiyorlardı. Cesare esmer ve yanık tenliydi. Papa'nın yüzün-

de ise sağlıklı bir pembelik dikkati çekiyordu. Alexander oğlundan çok daha gösterişliydi. Şişman değildi ama iri yapılıydı. Yetmişlerindeydi ama yaşını iyi taşıyordu. Sevimli bir gülüşü, şefkatli bir yüzü vardı. Çevresine hoşgörüyle bakıyor gibiydi. Azametli bir duruşu vardı. Tam papalara layık bir duruştu bu. Hatta onda bir imparator havası sezenler bile olabilirdi.

Alexander cüssesine göre son derece çevik bir hareketle atından indi ve kiliseye doğru yürüdü. Hareketleri rahat, yumuşak ama tıpkı oğlununki gibi özgüven doluydu. Niccolo kafilenin ardından kiliseye girerken, etrafta başlatılmış ama yarım kalmış taş ve sıva işleri gözünden kaçmadı. Her yanda molozlar yığılıydı.

Alexander mağaramsı kiliseyi dolduran, makamına uygun, gür ve yankılı bir sesle görevine başladı—*"...In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Introibo a altare Dei."*

Yüksek rütbeli rahipler korosu karşılık verdi: *"Ad deum qui laetificat juventutem meam."* Ayin başlamıştı. Niccolo ilk başta fark etmedi ama Papa, Amentü'ye, yani ayinin ortalarında beyan edilen iman şahadetine geldiğinde durum iyice belirginleşti. Papa sözleri unutuyordu!... Bazı bölümleri atlıyor, Latincenin yerine İspanyolca sözcükler ekliyor, ayindeki rahipler arada ona sufle vermek zorunda kalıyorlardı. Bütün bu süreç içinde yüzündeki o kocaman gülümseme hiç kaybolmamış, kaygısız, güvenli sesi hiç titrememişti. Kim ne derse desin Papa tam anlamıyla bir sahne adamıydı.

Temmuzun geri kalanında ve ağustosun başında Niccolo Roma'da hayatın tadını iyice çıkardı. Gündüz saatlerini Floransa kolonisi ve kançılarya işleri arasında paylaştırıyor, geceleri de Düşmüş Melekler Manastırı'nın yolunu tutuyordu. Yaz sıcağı artıp nem oranı git gide yükseliyordu ama Niccolo'nun aşırı hassas burnu ve nazik midesi Roma'nın kokularına ve tatlarına yavaş yavaş alışmaya başlamıştı. Hatta güvenli Floransa kolonisi ve Toskana'dan gelen yiyeceklerin yanı sıra arada dışarıda yediği bile oluyordu. Tabii bu yemeklerin çoğu sevdiceğinin elinden çıkıyordu. Henüz sindirim sistemini bir Roma lokantasına emanet etmeye hazır değildi.

Niccolo, Giuditta'nın ocağın üstüne koyduğu iç içe geçmiş tepsi ve tencereyi işaret ederek, "O nedir öyle?" diye sordu kuşkuyla. Genç kadın kuzu kapama hazırlıyordu. Niccolo da her zamanki gibi hem meraktan, hem de kendini emniyete almak için mutfakta onun başından ayrılmıyordu.

Giuditta, "Buna *bagno-Maria* deniyor, yani Maria'nın banyosu," dedi işine devam ederek. "Banyo", su dolu bir tepsi ve onun içine yerleştirilmiş bir tencere olmak üzere iki parçadan oluşuyordu. "Kapama yapmanın en iyi yolu budur."

"Kızartamaz mıydın?"

"Bu şekilde kısık ateşte için için pişmiş oluyor ve içi sulu kalıyor."

"Hıh," dedi Niccolo. "Bu yemek tenceresinden çok simyacı teçhizatına benziyor."

"Gözünden de hiçbir şey kaçmıyor," dedi Giuditta. "Tam üstüne bastın. Bu kaplar bir zamanlar o iş için kullanılırdı zaten. Simya ve aşçılığın aynı ilmin iki farklı dalı olduğunu biliyor muydun? Ben bu sistemi aşçılık, tıp ve büyü olmak üzere üç kardeş sanat üstüne yazılmış bir risaleyi okurken keşfettim."

Niccolo şaşırmış gibi baktı. "Kim yazmış bu risaleyi? Mağribî bir bilge mi?"

"Doğrusunu istersen, yazarı bir kadın. Maria di Cloefa. Bu yüzden adına Maria'nın Banyosu demişler. Mucidi odur."

"Bu adı hiç duymamıştım," dedi Niccolo kayıtsızca.

"Sahi mi? Emin misin? Ben de seni sıkı bir tarihçi sanırdım. Hep o kutsal Titus Livius'una ve eski Romalılara ait kitaplarla dolaşıp durursun ya."

"Senin Maria Romalı değil ki."

"Öyle mi dersin? Doğma büyüme Romalı olmayabilir ama bir zamanlar imparatorluğun çok uzak küçük bir köşesini Romalılar adına yönetmiş. Mısır'ı kastediyorum. Kendisine orada Bilge Kleopatra derlermiş."

Niccolo bir inilti koyuverdi. Bir cadının tarifinden yola çıkıp bir büyücü kadının hazırladığı yemeği yiyecekti. Ne var ki Giuditta yemeği servis edince tereddütleri dağıldı. Genç kadının önüne koyduğu tabak, adaçayı sosunda yüzen yumruk büyüklüğünde leziz kuzu eti parçalarıyla doluydu. Kapamanın yanında başka bir tabakta kara tombul çiçekleri andıran ızgara enginarlar vardı. İlk lokmada Niccolo'nun bütün kuşkuları silindi. Bilge Kleopatra gerçekten de çok değerli bir bilgiye ulaşmıştı: Büyülü Yemek Pişirme Sanatı.

Niccolo o muhteşem yemeğin üstüne damağını Giuditta'nın Rossoli'sinden birkaç kadeh yuvarlayarak yıkadı. Ona göre Rossoli de Büyülü İçki Sanatını simgeliyordu.

Giuditta bir ara Niccolo'ya, "Yapmam gereken bir iş var," dedi. "Bana yardım etmek ister misin? İlgini çekebilir."

"Nasıl bir iş?" diye sordu Niccolo. İyice doymuş, uyku bastırmıştı.

"Fransız hastalığına çare bulan biri olduğunu duydum."

Niccolo hemen dikkat kesildi.

Giuditta devam etti. "Yalnızca bir söylenti. Kızlardan biri de bir başkasından duymuş. Ama araştırmaya değer bence. Meslek icabı."

Niccolo toparlandı. Genç kadına eşlik etmeye hazırdı. "Ne tarafa gidiyoruz?"

"*San Giacomo degli Incurabili*'ye, Saint James Çaresiz Hastalıklar Hastanesi'ne."

Giuditta Roma'nın o insan kaynayan tehlikeli sokaklarında son derece rahat ve cesur bir tavırla yürürken cehennem ateşlerinden neşeyle geçen bir meleğe benziyordu. En küçük bir tedirginlik hissine kapılmadan Niccolo'ya Roma'daki hırsızların ve hırsızlığın çeşitlerini sayıp dökmeye koyuldu.

"Bir yankesici asla dükkânlardan ekmek, meyve veya benzeri yiyecek maddesi çalmaz. Canlı hayvan hırsızları kesilmiş ete el sürmezler ve canlısını çalmakla övünürler. Profesyonel hırsızlığın da bir adabı vardır. Her hırsız sanatıyla gurur duymak ister. Her birinin uzmanlık alanı ayrıdır. Bazıları yabancıları soyma konusunda ustalaşmıştır. Bir kısmı yalnızca Fransızlardan öteberi çalmakla övünürler. İpten çamaşır çalan hırsızlar vardır. Bazıları yalnızca rahiplerin üstünden cüppelerini alıp kaçarlar. Kimi yalnızca belli bir mahalle sınırları içinde çalışır. Kimi bütün kentte iş tutar. Bazen kadın ve çocuklar yabancılara tuzak kurup seks vaadiyle onları kuytu köşelere çekerler ve sonrasını ekibe bırakırlar. Daha neler vardır, neler."

"Yasalar bu işe ne diyor?" diye sordu Niccolo.

"Hangi yasa? Burada yalnızca Papa'nın borusu öter. O da kendi işine bakar zaten. Onun dışında *maestri di strada* vardır, yani mahalle kabadayıları... Bunlar ortalığı toparlayacak yerde büsbütün zorbalığa, gaspa yönelirler. Roma'da işler böyle yürür anlayacağın."

Niccolo bir an gene o Floransalı şovenizmiyle titredi ama ağzını açmadı. Memleketini yüceltmesini Giuditta'nın alaya almasından bıkmıştı. Ama eline değildi, bu kokuşmuş Roma'yı ve anarşik ortamını, Floransa'nın atmosferiyle ve hakları yasalarla, anayasa korumasına alınmış Floransa halkıyla kıyaslamadan edemiyordu. İnsan Floransa sokaklarında güven içinde dolaşabilir, istediğini gönül rahatlığıyla yiyebilirdi.

Papalık sarayının gölgeleri içindeki Borgo bölgesinden geçtiler. Burada daha çok matbaalar, kitapçılar ve kitap tezgâhları dikkati çeki-

yordu. Niccolo durup kitap ve el yazması yığınlarına bir göz atmak istedi. Burada ucuza iyi eserler bulabilirdi. Tezgâhtakilerin çoğu hırsızlık malıydı. Satıcılar genellikle cahil adamlar olduklarından ne sattıklarının farkında bile değillerdi.

Niccolo sonunda sevinçle bir kitap yığınının arasından kocaman tozlu bir cilt çekip aldı. Bütün bölümlerinin tamam olup olmadığını anlamak için sayfaları karıştırmaya koyuldu.

"Seni bu kadar sevindiren nedir?" diye sordu Giuditta.

"Plutarkhos'un *Paralel Yaşamlar*'ı," dedi Niccolo. "Ünlü Yunanlı ve Romalı devlet adamlarının yaşam öyküleri. Kıyaslama yapabiliyorsun böylece. Büyüleyici bir eser."

"Sen ve senin Romalıların," diye iç geçirdi Giuditta. "Onlardan biriyle tanışmaya hazırlan şimdi. Yaşayan bir örnek. Tezgâhın sahibi geliyor."

Niccolo yanlarına yaklaşan kir pas içindeki adama baktı. Evet, üstü başı matbaa mürekkebiyle simsiyahtı ama bu Roma halkının pisliğinden çok farklı, soylu bir kirlilikti. Kitapçının hırsız veya aptal olmadığı da az sonra anlaşıldı. Kitabın değerini gayet iyi biliyordu. Sıkı bir pazarlıktan sonra Niccolo ederini ödemeye razı oldu.

"Başka bir isteğiniz var mıydı?" diye sırıttı adam.

"Artık başka zaman," dedi Niccolo.

"O zaman elinizi çabuk tutun," dedi kitapçı. "Bir süre sonra burayı bıraktığınız gibi bulamayabilirsiniz."

"Neden?"

"Tebliğ," dedi adam canı sıkkın bir tavırla. "Hıristiyanların en büyüğü Papa günahın ve yanlış davranışların, daha doğrusu dinle ilgili yanlışların yayılmasından korkuyor. Tebliğ'e göre bundan böyle Kilise'nin izni olmadan kitap basılamayacak. Bu yasayı çiğneyenleri aforoz, para cezaları, hapis, belki de idam bekliyor."

Kent ahlaki çöküntünün zirvesindeyken Papa tutmuş yanlış doktrinlerin yayılmasını engellemek gibi işlerle uğraşıyordu. Romalılar her gün sokaklarda ölüm tehdidi altında yaşarken Papa dini inancın saflığını korumaya çalışıyor, kitapların bu konuda tehlike yaratacağına inanıyordu. Aslında Niccolo bu kararın ardındaki mantığı görebiliyordu. Bu tam anlamıyla mutlak iktidar mantığıydı. Matbaa ve bunun mümkün kıldığı fikri yayma kolaylığı bir başka fenomenin doğmasına yol açmıştı: Sansür.

Kitapçı kitabı pis bir beze sararken Niccolo'ya bakıp, "Canavardan haberiniz var mı?" diye sordu. Sonra da, "Bu sabah nehir kıyısında bul-

muşlar," diye ballandırarak devam etti. "Kafası uzun kulaklı bir eşek başıymış. Bedeni pullarla kaplı bir kadın vücudu gibiymiş. Karnında, dışarı uğramış sakallı bir erkek yüzü varmış."

"Siz gidip gördünüz mü?" diye sordu Giuditta şüpheyle.

"Ne gerek var," dedi adam yavaşça. "Başımıza bir şeyler geleceğini tahmin etmek için kâhinlere başvurmak gerekmiyor. Kötü şeyler olacak."

Giuditta, Niccolo'yu kolundan çekip, "Hadi artık," diyerek tezgâhtan uzaklaştırdı. "İstediğini aldın işte. Durup batıl inanç saçmalıkları dinleyecek vaktimiz yok."

"Ama ben..."

"Tiber'in kıyılarına her gün neler vurur, bilir misin? Adamın 'canavar'ı onların yanında pek masum ve zararsız kalır. Burada garip bir adet var. İnsanlarla birlikte horoz, fare gibi hayvanları deri bir çuvala koyup çuvalın ağzını dikiyor sonra da nehre atıyorlar. Ya hayvanlar insanları yiyor ya da tersi oluyor. Ya boğuluyorlar ya da birbirlerini öldüresiye didikliyorlar. Bir hafta sonra leş kokulu çuval şişmiş halde kıyıya vuruyor. O zamana kadar çoğunlukla patlamış oluyor zaten. İçinden minicik aç balıklarla dolu, çürümüş bir leş yığını çıkıyor. Gördükleri herhalde böyle bir şeydir." Niccolo genç kadının anlattıklarını zihninde şöyle bir tarttı. Ona sorsalar, canavarı tercih ederdi.

Çaresiz Hastalıklar Hastanesi kitapçı dükkânına yakındı. Niccolo ve Giuditta o tarafa yöneldiler. Yolda, sık sık elbiselerini çekiştirip sadaka isteyen perişan kılıklı azgın sokak çocuklarının tacizine uğruyorlardı.

Hastane Roma'daki bütün binalar gibi yıkık dökük ve acınacak haldeydi. Ana kapıdan girer girmez kendilerini dev bir mağarayı andıran geniş bir salonda buldular. Yüksekteki büyük pencerelerden ışık ve hava giriyordu ama manzara ve kokular dehşet vericiydi. Çürüyüşün kokuları, kireç, asit ve alkolün sert ve keskin kokusuna karışmıştı.

Hastalar hamaklarda ya da yere serili şiltelerde yatıyorlardı. İnsandan çok, kırılıp bir köşeye atılmış talihsiz oyuncak bebeklere benziyorlardı. Niccolo donup kalmış bir halde görüntüyü sindirmeye çalışırken, kapıdan giren iki kişi ittikleri el arabasıyla yanlarından geçti. Yeni bir hasta getirmişlerdi. Salonda boş bir yer bulup uzun boylu törene gerek duymadan hastayı el arabasından yere deviriverdiler.

Hastaneye olağandışı bir sessizlik egemendi. Hastaların çoğu ölmek üzere olduklarından inleyecek güçleri bile kalmamıştı. Niccolo yürürken çaresiz hastaların yüzlerine bakamadı. Hastalar frengi, cü-

zam ve bunlar gibi tedavisi olanaksız hastalıklar yüzünden o güne dek görmediği bir felaket tablosu oluşturuyorlardı. Mordano Savaşı'ndan sonra ortalığın hali bile bu manzaranın yanında daha uygar bir tablo oluştururdu. Sergilenen dehşet ancak Giuditta'nın 'canavar'ıyla kıyaslanabilirdi. Bütün salon şişmiş, çürümekte olan bedenlerle, etleri dökülmüş kemiklerle, kısacası canavarlarla doluydu.

İkindi sıcağında tek hareket eden, hastalardan birinin üstüne eğilmiş onu tedaviye çalışan bir adamdı. Giuditta ona doğru seslendi: "Affedersiniz doktor!"

Adam doğruldu. Kırık dökük bedenler denizinin üstünden yeni gelen iki yabancıya baktı. Tuhaf bir görünüşü vardı. Saçları anarşist bir Romalı ölçüsüyle bile çok ama çok uzundu. Adam kalkıp onlara doğru yürürken Niccolo merakla onun ilginç saç modelini inceledi. Uzun saçlarını tam ortadan ayırıp kalın örgüler halinde örmüş ve başının iki yanından sarkıtmıştı. Ne görülmedik bir tip!

Çaresizlerin doktoru salonu geçip onlara doğru gelirken arada bazı hastaların başında duraklayıp onlara kısaca göz attı. Bu arada yeni gelen hastayı da inceledi. Hiç acelesi yokmuş gibi hareket ediyordu. İyice yaklaştığında Niccolo ondaki garipliğin yalnızca saçına özgü olmadığını keşfetti. Giysileri de bir tuhaftı. Üstü boncuk işlemeli bir gömlek giymişti. Motiflerin Borgia'nın şatafatlı çevrelerinde bile egzotik sayılacak bir havası vardı. Kumaşın üstüne kırmızı, mavi, sarı ve beyaz gibi baskın renkli boncuklarla köşeli, hayali kuşlar işlenmişti. Yanlarından tüyler sarkıyordu. Niccolo gözlerine inanmakta zorluk çekti ama yeleğin üstünde kemikten yapılma süsler bile vardı.

"Frengiyi tedavi edecek adam buymuş demek," diye düşündü. Adam sıra dışı bir tedavi uyguluyor olmalıydı. Niccolo her zamanki kuşkucu haliyle susup bekledi. Bu onun konusu değildi. O sevgilisine yardım için gelmişti. Giuditta adama yaklaştı. Ricasının anlatırken adam ağzını ve burnunu örten bezden maskeyi çıkardı.

Niccolo, *"Madre di Dio!"* diye öyle bir çığlık attı ki Giuditta'nın yüreği ağzına geldi.

"Machiavelli!" dedi garip kılıklı doktor gülerek. "Machiavelli! Sen burada Roma'dasın ha! *Caccasangue!*"

30

Yeni Dünyaya Yolculuk ve Ölmüş Papaya Son Görev

Bu ay şişmanlar için öldürücüdür.

—PAPA VI. ALEXANDER

NİCCOLO ŞARABI TADINCA yüzünü buruşturdu. Roma'nın dış yamaçlarındaki üzümlerden yapılma kükürt kokulu beyaz şarap Toskana'da içtiği Trebbiano'nun yanına bile yaklaşamazdı ama hiç değilse soğutulmuştu. İkinci ve üçüncü yudumdan sonra damağında kalan o buruk tada alıştı ve ağzındaki lezzeti yerel efsane şaraplardan ayıramaz oldu.

Callimaco konuklarını hastanenin arka tarafındaki eski bir merdivenden yukarı çıkarıp ev olarak kullandığı tavan arasına buyur etmişti. Niccolo etrafına şöyle bir göz gezdirince arkadaşının tıpkı Floransa'da olduğu gibi evini gene büyücü inine çevirmeyi başarmış olduğunu gördü. Her taraf kafeslenmiş hayvanlar, küçük şişeler, kavanozlar ve is kaplarıyla doluydu. Giuditta laboratuvarı daha bilgili ve profesyonel bir gözle inceliyordu.

Callimaco bir yandan da onun nasıl biri olduğunu, nereden geldiğini anlamaya çalışan ve onu hayranlıkla dinleyen Giuditta'ya serüvenlerini anlatıyordu. Genç kadın bir ara, "Korsanlar mı!" diye mırıldandı.

"Evet ya, korsanlar!" diye doğruladı Callimaco. "Korsanlar tarafından kaçırılmasaydım belki bugün burada olmazdım. Aslında tam olarak korsan sayılmazlar. İspanyol'du hepsi. İspanyol denize çıktı mı korsanlığa meyleder." Callimaco birden kıpkırmızı kesilip sustu: "Umarım hanımefendi İspanyol değildir..."

"Kesinlikle hayır!" dedi Giuditta.

Callimaco Niccolo'ya dönüp devam etti. "Senden ayrıldıktan sonra Charles'ın muzaffer ordusunun peşinde Napoli'ye doğru indim. Onların arkalarında bıraktıkları yaralıları tedaviye çalışıyordum. Kral Fransa'ya dönüşe geçmeye karar verip aniden yönünü kuzeye çevirince peşini bıraktım. Eski hocam Üstat Albert, Paris'e gidersem orada

tutunabileceğimi, huzur içinde çalışabileceğimi hatta para bile kazanabileceğimi söylemişti. Kararımı verip Napoli'den Fransa'ya giden bir yük gemisinde kendime bir yer ayarladım. Dertler işte o zaman başladı.

"Daha limandan çıkmadan kaptanla dalaştık. Yeterince gemicisi yoktu. Halat alıp vermeye, yelken basmaya ve kısacası geminin bütün işlerine el atmamı istiyordu. Gözcülük de dahil! Ben reddettim tabii ki. Ona doktor olduğumu, yalnızca bilimden anladığımı söyledim.

"Cebelitarık'tan henüz açık denize çıkmıştık ki peşimize bir İspanyol gemisi takıldı. Durum çok nazikti. Kaptanı yükünü kaybetme korkusu sarmıştı. Sonunda İspanyollarla bir anlaşma yaptı. Onlara taşıdığı birkaç sandık malla birlikte beni verecek, böylece paçayı kurtaracaktı. Söz hakkım yoktu. Böylece bu defa Yeni Dünya'ya doğru yola koyuldum.

"İspanyol kaptan ve tayfaları ipten kazıktan kurtulmuş korkunç adamlardı. Çoğu bu uzun sonu belirsiz tehlikeli yolculuğu göze almış mahkûmlardı. Domuzdan farksızdılar. Denizde zıplayan balıklar neredeyse topluca güverteye atlayacakken hepsinin o kara sakallarıyla küflenmiş kuru et parçalarını kemirip duruşları gözümün önünden gitmiyor. İki ay sonra hepsi iskorbüte yakalandılar. Bu onları büsbütün delirtti. Somurtkan hallerine ve huysuzluklarına bir de sadistlik eklendi. Onları iyileştiremediğim için beni suçluyorlardı. Başıma neler geldiğini tarif edemem, hele bir hanımın önünde asla." Callimaco susup derin bir soluk aldı.

"İki buçuk ay sonra karaya çıktık. Güzel, tropik bir yerdi. Ağacı, meyvesi, av hayvanı boldu. Yerlileri son derece sıcakkanlıydı. Sefil İspanyolların ilk işi fırlayıp altın aramak oldu. Bulamayınca zıvanadan çıktılar. O ara mevsim değişiyordu. Gemi bir kısım mürettebatla İspanya'ya dönmek üzere yeniden denize açıldı. Gidenler ilkbaharda canlı hayvanlarıyla birlikte orada kurdukları yerleşim yerine dönmeye niyetliydiler.

"Ben 'koloniciler'le birlikte orada kalmıştım. Bunlar ekibin en berbat adamlarıydı. Önceleri her şey yolunda gitti. Yerlilerle iyi ilişkilerimiz vardı. Bize nasıl su ve yiyecek bulabileceğimizi öğrettiler. Dost canlısı insanlardı. Kadınları daha da samimiydiler." Callimaco'nun gözlerinde imalı bakışlar belirdi ama Giuditta'nın kendisini süzdüğünü görüp kıpkırmızı kesildi.

Genç kadın onun utandığını görünce güldü. "Benim yanımda çekingenlik duymana hiç gerek yok. Ben bir buluşmaevi işletiyorum."

Şaşıran Callimaco yalnızca "Ya..." diyebildi. Sonra toparlanıp devam etti: "Barınak inşa etmemiz gerekince İspanyollar pratik bir çözüm bularak bir kısım yerliyi köle olarak çalıştırmaya karar verdiler. Hıristiyan olmadıkları için onlara 'vahşiler' diyorlardı."

"Onların Hıristiyan yapamadınız mı?" diye sordu Giuditta.

"Ah, bu yolda bazı çabalar oldu ama adamlar konuyla hiç ilgili değillerdi. Köle gibi çalışmaya da yanaşmıyorlardı. İspanyollar onları çalıştırmak için dövüyorlardı ama bu bile pek işe yaramıyordu. Çoğu kaçıp gidiyordu. Kalanlar İspanyollardan bulaşan grip yüzünden canlarından oldular. Tıbbi açıdan bakıldığında tuhaf bir tabloydu. İspanyollar gribi atlatıyor ama yerliler hastalığı yenemiyorlardı."

"Bakıyorum da yerlilerle bayağı bir alışverişimiz olmuş," dedi Niccolo. "Gribi verip Fransız hastalığını almışız, adına her ne diyorsan, onu işte!"

"Ha evet, frengi," dedi Callimaco. "Tabii İspanyolların çoğu frengiye yenik düştüler. Bir kısmı oradan ayrıldığında hastalığa yakalandığından habersizdi."

"Ya sen?" diye sordu Niccolo.

"Sana söyledim ya, ben bir bilim adamıyım," dedi Callimaco gururla. "Ben İtalya'yı kasıp kavuran frenginin yol açtığı yıkıma o yolculuğa çıkışımdan çok önce tanık oldum. Altı parmaklı Charles ordusuyla İtalya üstüne yürüdüğünde beraberinde yeni top çeşitleri, Şarlman ve imparatorluk hakkında kötü fikirler getirmekle kalmadı, frengiyi de bize armağan etti. Onun ordusu en fazla frengili askerin toplandığı yerdi. Bunlar dört bucaktan gelmiş paralı askerlerdi. Berbat adamlardı. İspanyollardan da beterdi hepsi. Sonuç olarak her gittikleri yere kalıcı bir miras bıraktılar."

"Doğru," dedi Niccolo. "Muhteşem Charles İtalya'yı terk ettiğinde herkes onu çabucak unuttu. Ardında bıraktığı tek şey o lanet olası frengi hastalığı oldu."

Giuditta araya girdi. "Nasıl olup da hastalık kapmadığınızı anlatıyordunuz..."

"Çünkü kimseyle yatağa girmedi," diye açıkladı Niccolo.

Callimaco arkadaşını duymazlıktan gelerek, "Bayan bu konularla profesyonel olarak ilgileniyor sanırım," dedi.

"Evet öyle. Hastalığın yayılmasını önleyecek her çare benim mesleğim açısından çok önemli. Tıpta ise henüz amatör sayılırım."

"Ah evet," dedi Callimaco. Kızla meslektaş çıkmalarına memnun olmuş gibi bir hali vardı. "Hastalığın yayılışıyla ilgili gözlemlerim sonunda

nasıl bulaştığı konusunda birtakım sonuçlara vardım. Hint Adaları'nın yerlilerinden öğrendiklerim de tahminlerimi doğruladı. Frengi hastalığına yakalanmış biri hastalığı ancak yara ve kabarcıklar yoluyla bulaştırabiliyor. Bu tür yara ve sivilce yoksa bulaşma olmuyor."

Giuditta, "Demek ki hastalığın ilk evrelerinde sivilceler ortaya çıkmadan hastalığın bulaşma tehlikesi yok," diye özetledi.

"Aynen öyle," dedi Callimaco. "Ama sonraki evrelerde yaralar ve sivilceler geliştikçe hastalık temas edilen kişiye bulaşmaya başlıyor. Gerçi o dönemde hastanın duyduğu ıstırabın cinsel isteği körelttiği söylenebilir."

Giuditta onu kaygıyla süzdü. "Yani yaralara değmediğiniz sürece hastalığı almıyorsunuz. Pasiphae'nin sırrı bu olmalı."

"Pasiphae de kim?" diye sordu Callimaco şaşırarak.

Giuditta, "Yanımda çalışan kızlardan biri. Hastalığa karşı bağışıklığı olduğunu öne sürüyor," diye açıkladı. "Çok dikkatli davranıp sanatını ustalıkla icra ediyorsa, hasta bölgelerle temas etmeyerek kendini koruyor olabilir."

"Hatta o kadar özen göstermesi bile gerekli değil," dedi Callimaco.

"Ne demek istiyorsunuz?"

Callimaco ayağa kalkıp odadaki sandıklardan birinin başına gitti. "Bunlardan kullanırsa o kadar dikkatli olmasına gerek kalmaz," dedi. Sandıktan şeffaf, sarkık, gevşek bir penisi hatırlatan bir nesne çıkardı.

"Temas yoksa bulaşma da olmaz," diye açıkladı. "Bu gördüğünüz, ucu ince iplikle bağlanmış bir parça koyun bağırsağından başka bir şey değil, ama çok işe yarıyor."

Bağırsağı gözlemledikten sonra, "Ayrıca gebeliğin engellenmesine yardımcı olmak gibi bir avantajı daha olabilir," dedi Giuditta.

"Bu hanım benim ilmimin en önemli esaslarını çabucak kavrıyor! Onu nasıl buldun Niccolo? O tam bir mücevher!"

"Uzun hikâye."

"İlminiz Fransız hastalığına ilişkin başka neler söylüyor acaba?" diye kurcaladı Giuditta. "Burada hastalığın çaresini bulan bir adam olduğunu söylemişlerdi."

Callimaco, "Hastalığın çaresini bulmuş olsam Çaresiz Hastalıklar Hastanesi'nde çalışır mıydım ki?" dedi. Birden hevesi kaçmış, yüzü asılmıştı.

Niccolo arkadaşının üzüntüsünü fark ederek, "Tıbbi konulardan konuştuğunuz yeter," dedi. "Callimaco, hadi Yeni Dünya'dan nasıl döndüğünü anlat bize."

"Canlı hayvan ve tohum getirecek olan gemi ertesi yıl geldi ama içinde hayvan ve tohumdan eser yoktu. Seyir tahmin edilenden uzun sürdüğü için gemiciler yolda her şeyi silip süpürmüşlerdi. Bu durumda bir koloni oluşturmak mümkün olmayacağa benziyordu. Önce orada yerleşmeyi düşünenler artık homurdanmaya başlamış eve dönme hayalleri kuruyorlardı. Oradan ayrılıp birkaç adaya uğradık. Altın aradık. Bulamayınca İspanya'ya doğru yelken açtık.

"İspanya'dan Roma'ya giden çok olduğu için buraya gelmem hiç zor olmadı. Fransız hastalığı konusunda bilgim herkesinki kadardı. Ama hastalarla dolup taşan bu hastaneye gelmek benim için en mantıklı çözümdü." Callimaco çaresizliğini anlatmak ister gibi omuz silkti. "Başka ne yapabilirdim ki?"

"Ah, sana bir şey daha sormak istiyorum Callimaco," dedi Niccolo. "Kıyafetin, saçların... Roma'ya göre bile aşırı kaçmıyor mu?"

"Beğendin mi?" diye sordu Callimaco sevinerek. "Bunlar Yeni Dünya'dan. Orada erkekler saçlarını bu şekilde örüyorlar. Gömlek de çok özel bir bayanın armağanıdır."

"Değişik bir şey," dedi Niccolo tereddütle.

Giuditta sevgilisini yan gözle süzerek, "Çok hoş, Callimaco," dedi.

"Beğendiyseniz bende bunlardan çok var," dedi Callimaco hevesle.

"Bu kadar değerli bir şeyi almayı asla düşünmem," dedi Giuditta. "Sende kalsın hepsi. Senin için ayrı bir anlam taşıyorlar belli ki."

"Madem öyle, sizinle paylaşabileceğim bir şey daha var," dedi Callimaco. "Yeni Dünya'nın yiyecekleri!"

Niccolo homurdandı ama Giuditta meraklanmıştı. Callimaco hemen yemek hazırlamaya girişti.

"Evde pek bir şey yok," dedi Callimaco özür dilercesine. "Biraz peynir, brusketta ve küçük altın rengi elmalar..." Brusketta çok nefis olmamakla birlikte Roma'da Niccolo'dan kabul gören temel yiyeceklerinden biriydi. Sert undan yapılmış yuvarlak, kuru, yassı bir ekmekti. Kuruluğunu gidermek için zeytinyağına batırılıp sarımsakla ovulur, üstüne de tuz serpilirdi. Sonuçta basit ama belirgin bir lezzet ortaya çıkıyordu. Brusketta hem doyurucu, hem de ucuzdu üstelik.

Callimaco masaya çeşitli yiyecekler koydu. İri bir parça kaşkaval peyniri çıkardı. Sonra pencerenin önüne gitti. Birkaç saksıda bol yapraklı tırmanıcı bir bitki yetiştirmişti. Niccolo gördüğünde onları bir tür limon sanmıştı. Callimaco üstündeki meyveleri toplayıp masaya bir avuç getirdi.

Niccolo merakla meyveleri inceledi. Sarı renkli, ceviz iriliğinde, yuvarlak toplardı bunar. Niccolo kokladı. Ekşimsi bir aroması vardı. "Bunları Yeni Dünya'dan mı taşıyıp getirdin?" diye sordu.

"Yalnızca tohumlarını," dedi Callimaco. "Meyvesini getirseydim İspanyol gemiciler hepsini yolda yiyip bitirirdi. Hadi durma, tadına bak."

Giuditta önce davranıp birini ısırdı. Kaşlarını çatarak, "Sanki biraz yakıcı gibi," diye fikir yürüttü.

Niccolo da istemeyerek birini alıp ısırdı. "Acı bu," dedi. "Çok keskin bir tat. Pişirsen nasıl olur?"

"Saçmalama," dedi Callimaco. "Bruskettanın üstüne koy. Sarımsak ve zeytinyağı ile birleşti mi ortaya harika bir lezzet çıkıyor."

Niccolo zorlanarak söyleneni yaptı. Sonuç hoşuna gitti ama ileride Callimaco'nun o değerli altın elmacıklarından edinmek için can atacağını hiç sanmıyordu. Bu talihsiz başlangıçlar yüzünden domatesin İtalyan mutfak kültüründe ve İtalyan sofrasında haklı yerini alması iki yüz yıl sürecekti.

Sofrada sohbet ve şarap su gibi aktı gitti. Niccolo, Callimaco'ya görüşmedikleri zaman içinde yaşamında olup bitenleri anlattı. Hatta Giuditta ile ilişkisi hakkında özet bir bilgi bile verdi. Duygulara fazla girmedi. Genç kadınla açıkça konuşmadıkları konulardan, gelecek planlarından ve bağlılık sözlerinden uzak durdu.

Bu arada Callimaco ilginç bir işe girişmişti ve konuklarının kendisini büyük bir merakla seyrettiklerinin farkındaydı. Çıfıt çarşısı odanın bir köşesinden kalp şeklinde, geniş, buruşuk bazı yapraklar alıp getirmişti. Bunları sımsıkı sarıp rulo yaptı. Uçlarını bir bıçakla kesti. Ocağa yaklaşıp rulonun ucu ateş alana kadar korlara tuttu. Masaya döndüğünde yaprak rulo için için yanıyor, ucundan hoş kokulu bir duman yükseliyordu. Sonra Callimaco akıl almaz bir şey yaptı. Rulonun diğer ucunu dudaklarının arasına koydu ve dumanı içine çekti. Sonra da bir tıslama eşliğinde, ejderha ya da alev yutan adamlar gibi dumanı dışarı salıverdi.

Niccolo ve Giuditta şaşkına dönmüşlerdi. Callimaco onların bu afallamış haliyle pek eğlenerek, "Yeni Dünya'nın keyifleri," diye açıkladı. "Denemek ister misiniz?"

Callimaco sonunda konuklarını Yeni Dünya'dan getirdiği tütünü denemeye razı etti. Niccolo önce çığlık çığlığa itiraz etse de Callimaco'nun açıklamaları karşısında yelkenleri suya indirdi. Arkadaşı yerlilerin yemeklerden sonra tütün tüttürdüklerini, bunun sin-

dirimi kolaylaştırdığını söylüyordu. Niccolo sindirime yararlı olduğunu duyunca, tütünü denemeye karar verdi ama sonra bu yaptığına bin pişman oldu.

O gece Callimaco'nun yanından ayrıldığında biraz midesi bulanıyordu. Giuditta'ya manastıra kadar eşlik etti. Kendini iyi hissetmediğini söyleyip Floransa kolonisinin yolunu tuttu.

Odasına çıkar çıkmaz yatağa girdi. Ticarete önem veren Floransa Cumhuriyeti'nin elçisi uykuya dalarken farkında olmadan zihninde Eski ve Yeni Dünya arasında alışverişe başlamıştı. Bir taraf tütün, altın rengi elmalar ve Fransız hastalığı sunuyordu. Diğer taraf ise karşılık olarak griple birlikte kölelik, sömürü ve tabii ki Hıristiyanlık gibi uygarlığın nimetlerini takdim etmekteydi.

Uykusu derinleşirken Niccolo'nun zihnine Callimaco'nun görüntüleri doluştu. Arkadaşını uzak bir kıyıda tuhaf, egzotik bir kadınla gördü. İkisi de eşi görülmemiş boncuklu elbiseler giymişlerdi. Sımsıkı sarılmış tütün yapraklarından upuzun rulolar tüttürüyorlar, dumanları birbirlerinin yüzüne üflüyor, gülüyor, gülüyor, gülüyorlardı.

Birden kahkahalar bağrışmalara dönüştü. Sesler iyice yükselip tizleşti. Niccolo yatakta doğrulup oturdu. Haykırışlar rüya değildi. Bulunduğu binadan feryatlar yükseliyor, sokakta kıyamet kopuyordu. Hemen koşup kapıyı açtı. Michelozzi'nin yarı çıplak merdivenlerden aşağı indiğini gördü.

"Neler oluyor Michelozzi?"

"Papa! Papa ölmüş!"

Floransa elçiliğine dedikodu yağıyordu. Söylentilerin bini bir paraydı. Anlatılanlara göre maymun kılığında bir şeytan gizlice Papa'nın yatak odasına süzülmüştü. Siyah renkli dev bir dişi domuz San Pietro Meydanı'na girerken görülmüştü. Bu, Papa'nın ruhunu cehenneme götürmek için bekleyen iblislerden biriydi. Ruhunu teslim etmeden önce Alexander'in, "Geliyorum Şeytan, geliyorum," dediği rivayet ediliyordu. Kapkara ruhu nihayet bedenini terk ettiğinde cesedi korkunç bir biçimde şişmeye başlamıştı. Kudurmuş gibi ağzından köpükler ve kan geliyordu.

Bir zaman sonra, çok net olmasa da daha akla yakın bilgiler gelmeye başladı. Papa akşam yemeğinde Kardinal Adriano di Corneto'yu ağırlamış, daha sonra ikisi de fenalaşmıştı. Kardinal hâlâ ölümle pençeleşiyordu. Papa önce ateşler içinde yanmaya başlamış, sonra üst üste şiddetli nöbetler geçirmişti. Tabii ki herkes olup bitenleri bir zehir-

lenme olayına bağlıyordu. Sabaha doğru elçiliğe, diplomasi yarışını ve spekülasyonları yeni bir yöne çeviren başka bir söylenti daha ulaştı. Papa'nın ölümüyle sonlanan o akşam yemeğine Cesare de katılmıştı.

Ertesi günden itibaren şiddetin ve öcün güçleri harekete geçti. Alexander'in on bir yıl süren uzun papalık iktidarı sırasında yok sayılan herkes, sürgüne yollananlar, hak mahrumiyeti yaşayanlar, haksızlığa uğrayanlar İtalya'nın dört bucağından dörtnala Roma'ya doğru yola çıktılar.

Kentte yağma başlamıştı. Roma'nın en güçlü isimleri olan Orsini ve Colonna aileleri kendilerine adam bulmak için hapishaneleri boşalttılar. İspanyol mahalleler talan edildi. Yüzden fazla ev ve dükkân yakıldı. Sinigaglia'da Cesare tarafından kellesi uçurulan Paolo Orisini'nin oğlu Fabio, babasının intikamını ancak Borgia'nın bir akrabasının kafasını kesip kanında elini yıkayarak bastırabildi.

Peki Cesare neredeydi? Bunu kimse bilmiyordu. Büyük olasılıkla hayattaydı. Papa ölür ölmez Cesare'nin yardımcılarından Don Micheletto derhal Vatikan'a kilit vurmuş ve 500.000 duka değerindeki altın para, külçe altın ve mücevheratı alıp götürmüştü. Don Micheletto'dan kalanlar hizmetkârlar tarafından bir çırpıda iç edilmişti. Sokaktan gelen yağmacılar nihayet saraya girdiklerinde tek kuruş bulamadılar. Hevesi kursağında kalanların öfkeli protestoları ve kızgın haykırışları sarayın boş dairelerinde yankılanıp durdu.

Niccolo, Kardinal ve bütün elçilik memurları sabaha kadar çalıştılar. Gün ilerlediğinde ilk acil posta destesi Floransa'ya doğru yola çıkmıştı. O ara biraz soluk alma fırsatı buldular. Michelozzi'nin laf olsun diye söylediği, "Bari biz de gidip bir şeyler yağmalasak," sözü birden Niccolo'nun aklını başına getirdi. Aceleyle kendini sokağa attı.

Büyük bir panik yaşıyordu. Papa'nın ölümüyle taşınmaz mallarının da saldırıya uğraması kaçınılmazdı. Romalılardan başka türlüsü beklenmezdi. Birden Niccolo'nun aklına bu durumdan Giuditta'nın da etkilenebileceği gelmişti. Onun yaşadığı yer de Papa'nın malıydı. Bunu daha önce nasıl düşünememişti? Nasıl bu kadar ihmalkâr olabilirdi?

Düşmüş Melekler Manastırı'na henüz el süren olmadığını görüp derin bir soluk aldı. İçerideki atmosfer aynıydı. Orada sabahlamış birkaç kişi bir yandan baş ağrısıyla kıvranıp inlerken bir yandan da geceki âlemin ateşiyle sağa sola saçılmış giysilerini toparlamaya çalışıyorlardı. Giuditta biraz yorgun görünüyordu ama sevgilisini ansızın karşısında bulmak hoşuna gitmişti.

"Neyse ki sana bir şey olmamış," dedi Niccolo soluk soluğa.

"Beni kurtarmaya mı geldin?"

"Öyle korktum ki," dedi Niccolo heyecanla.

"Ama geç kaldın."

Niccolo sessiz bir utançla dudağını ısırdı ama Giuditta onun bu hatasının üstünde fazla durmadı. "Sana söylemiştim, biz burada sır saklamakta ustayızdır. Bu mekânı çok kişi bilmez. Orsini ya da Colonna ailesinden müesseseme adım atan olmamıştır. Biz burada güvendeyiz. Üstelik gelip de neyi çalacaklar? Kızları mı?"

Giuditta ılık süt getirtip sakinleşsin ve midesi rahatlasın diye Niccolo'ya içirdi. Floransa elçiliği gibi, buluşmaevi de bütün gece arı kovanı gibi işlemişti. Son alınan haber analiz edilip yorumlanmadan, üstüne onu yalanlayan bir yenisi geliyordu.

"Ne geceydi ama," dedi Giuditta.

"Siz neler duydunuz?" diye sordu Niccolo elinin tersiyle üst dudağında oluşan beyaz bıyığı silerek.

"Neler duymadık ki? Buraya dedikodunun her türlüsü ulaştı."

"Zehir miymiş?"

"Zaten ilk soru bu. Zehirse, kim kimi zehirledi. Zehir şarapta mı, şeftalilerde miydi? Yoksa tatlılarda mı? Ortada türlü hikâye dolaşıyor."

"Sen ne düşünüyorsun?" diye sordu Niccolo.

"Zehir konusu bana uzak geliyor."

"Niye?"

"İki olasılık var. Ya Kardinal, Cesare'yi ve Papa'yı zehirlemeye çalışıyordu ya da baba oğul, kardinali... Üçü de hastalandığına göre—hatta şu an itibarıyla hepsi ölmüş olabilir—birinin ciddi bir hata yapmış olması gerekir."

Giuditta derin bir soluk alıp devam etti. "Sen Cesare'yle aynı sofrada yemek yedin. Ne kadar kuşkucu ve dikkatli olduğunu bilirsin. Papa ondan daha titizdi. Başka birini zehirlemeye çalışırlarken hata yapıp kendilerini öldürebileceklerini aklın alıyor mu?"

"Ne demek istediğini anlıyorum."

"Kardinale gelince, adam Papa'yı ve Cesare'yi kendi mekânında zehirlemeye kalkışacak kadar sersem olabilir mi? Borgia mutfağında kaç muhafız ve çeşnicibaşı çalışıyor biliyor musun? Oradaki güvenlik önlemleri Papalık hazinesindekinden daha sıkıdır."

"Ya sâkiler? Onlar şarap sunarken bir hata yapmış olabilirler mi?"

"Onlar İspanya günlerinden beri yanlarındalar. Hata yapmazlar. Üstelik her gelen konuk kendi şarabını ve sâkisini getirir. Bu artık kesinlikle ayıp sayılmıyor."

"Peki zehir değilse neydi?"

Guiditta, "Kokmuş domuz eti olamaz mı?" dedi. "Ya da bir hastalık? Bu kentin havasında ve suyunda hangi kötücül maddelerin dolaştığını kim bilebilir?" Sonra hemen ekledi. "Aslında bunu öğrenmenin kolay bir yolu var."

"Neymiş?"

"Cesede bir göz atmak. Siz Hıristiyanların ölüyü halka teşhir etmek gibi bir cenaze geleneğiniz yok mudur?"

"Ona ölüyü halka teşhir etmek denmez," dedi Niccolo. "Ona açık tabut cenaze töreni denir ve son derece saygı uyandıran bir seremonidir."

"Alexander'ın naaşına bir göz atma imkânım olsaydı onun zehirlenip zehirlenmediğini sana söyleyebilirdim," dedi Giuditta alayla.

"Yalnızca bakarak anlayabiliyor musun?"

"Çoğunlukla," dedi genç kadın, sonra da kayıtsız bir tavırla ekledi. "Koklayabilirim de."

"Pekâlâ," dedi Niccolo. "Yarın gidip naaşını ziyaret ederiz. Benim acil olarak elçiliğe dönmem gerek. Orası ana baba günüdür şimdi."

"Beni hemen terk ediyorsun öyle mi? Daha yeni geldin ama." Giuditta'nın yüzünde davetkâr bir gülüş belirmişti.

"Gitmem gerek. Bugün ortalık o kadar..."

"Bir saat daha kalırsan sana Cesare'yi anlatırım," dedi Giuditta cilveyle.

"Ne olmuş Cesare'ye? Yeni bir şey mi duydun?"

"Bir saat daha kalacak mısın?"

"Olur peki."

"Sant'Angelo Kalesi'ne götürüldüğünü duydum."

"Ölü mü, diri mi?"

"İkisi arası bir durum. Başında İspanyol doktoru Terella var."

"Terella'yı tanır mısın?"

"Pek tanımam. Dediklerine göre hizmet verdiği efendisi gibi o da aşırılıkları olan biriymiş."

"Aşırı" sözcüğü gerçekten de Don Terella'nın uyguladığı tedavi metotlarını doğru tarif ediyordu. Aslında başka türlüsü düşünülemezdi çünkü Cesare yaşamla ölüm arasında gidip geliyordu. Ateş içinde yanıyor, şiddetli titreme nöbetleri geçiriyordu. Bu halde sıkı güvenlik önlemleri altında Sant'Angelo Kalesi'ne nakledilmişti. Burası onun için Roma'daki en güvenli yerdi. Savunma amacıyla yapılmış kocaman, ka-

lın duvarlı bir kaleydi. Cesare'nin adamları tarafından korunuyordu ve şimdilik aşılmaz görünüyordu. İçeride herkes Don Terella'dan bir mucize yaratmasını beklemekteydi. Doktor gizemli bilimlerin ona sunduğu bütün çareleri deneyip hayal gücünden de destek alarak gayretle çalışıp duruyordu.

Sonradan bu konuda Borgia aile ambleminden hareketle çeşitli rivayetler ortaya atılmış, canlı bir boğanın karnının yarıldığı, içinin temizlendiği ve hâlâ ılık olan bedenin içine Cesare'nin çıplak olarak yatırıldığı öne sürülmüştür. Aslında söz konusu olan hayvan boğa değil katırdı. Engellenemeyen bir nöbete tutulmuş olan Cesare, kanın ve o çok değerli hayvanî gücün kendisine geçmesi için bağırsakları çıkarılmış olan katırın içine konmuştu.

Bir başka bilimsel, belki de şiirsel ilhamla Terella yüce hastasını buz gibi su dolu bir tekneye sokmuştu. Cesare sudan çıktığında derisi kabarmış soyuluyordu. Yüzü mosmordu. Bilincini kaybedince ve nöbetler sıklaşınca bir katır daha getirildi ve önceki işlem tekrar edildi. Dışarıda bütün Roma soluğunu tutmuş bekliyordu. Hissiz ve dilsiz kale duvarları içerde uygulanan her çarenin dendiği tıbbi müdahalelere ilişkin en küçük bir ipucu vermiyordu.

Bu sırada ölü Papa, oğlundan biraz daha iyi bir muamele görüyordu. Cesedi yıkanıp giydirilmiş, baş ve ayakucuna iki mum yakılıp öylece bırakılmıştı. Gelip başında dua etsinler diye kardinallere haber salınmış ama gelen olmamıştı. Koro üyeleri ölünün başında dua şarkıları okumak için çağrılmış; ama onlar da bu davete uymamıştı. O akşam naaşın başını bekleyen tek kişi Papa'nın sırdaşlarından olan ve Borgia törenlerinin sunuculuğunu yapan Buchardi'ydi. Gelirken bir çift bordo kadife terlik getirip bunları ölmüş din ulusunun şiş ayaklarına büyük bir sevgiyle giydirdi. Terliklere iki altın haç iliştirdi ve bunları iple Papa'nın bileklerine bağlayıp sabitledi. Sonra da oturup ağladı.

Naaş sonunda küçük bir şapele nakledildi ve ayakları parmaklığın arasından dışarı çıkacak şekilde demir bir kafesin ardına kilitlendi. Giuditta ve Niccolo son görevlerini yapmaya geldiklerinde altın haçlı kadife terliklerin yerinde yeller esiyordu. Niccolo'nun ilk gözüne ilişen aceleyle çiziktirilip demir kafese sokuşturulmuş ağıt yazıları oldu. "Ben, VI. Alexander, bir zalimlik, düzenbazlık, hırs, öfke, aşırılık ve zamparalık abidesi olarak burada yatmaktayım."

Beden öyle korkunç bir şekilde şişmişti ki, gevşekçe sarılı olduğu rahip şalından sıyrılıp patlamak üzereydi. Ayakları ve yüzü davul gi-

biydi. Yüzü simsiyah kesilmişti. Açık mor renkteki dili büyüyüp bütün ağzını doldurmuş, bu da yüze hayret dolu bir ifade kazandırmıştı. Tören giysilerinin altından yükselen pis kokuya Romalılar bile dayanamazdı.

"Zehir olayı değil bu," diye kestirip attı Giuditta.

"Ama ceset şimdiden bozulmaya başlamış," dedi Niccolo. "Öleli henüz otuz altı saat oldu ama beden çürüyor. Bu durum zehrin vücuda işlediğini göstermez mi?"

"Tam tersi. Borgiaların evde kullandıkları 'cantarella' türünde birçok zehir, arsenik içerir. Arsenik çürümeyi önler. Yaşlılıktan eceliyle ölmüş birinin cesedine kıyasla, yoğun bir zehre maruz kalmış bir bedenin günler boyu bozulmadan kalabildiğini bilmiyor muydun?"

"O halde ölüm nedeni nedir?"

"Ateşli bir hastalık olduğunu söyleyebilirim. Bozulma çok hızlı olmuş. Daha ölmeden bir şey onu yiyip bitirmiş sanki."

"Cesare de aynı hastalığa yakalanmışsa, yaşama şansı nedir?"

"Bunu kimse bilemez."

Çıkarlarken Niccolo kafese sıkıştırılmış bir başka ağıt yazısına daha uzandı: "Burada dünyayı zehrine bulamış bir yılanın leşi yatıyor."

Kısa süre sonra sadık Burchardi efendisine son görevini yapmak üzere çıkageldi. Hızla çürümekte olan bedenin iğrenç halini görünce üstünü bir örtüyle örttü ve diz çöküp nöbete durdu. Gece yarısı mezar kazıcıları naaşı almaya geldiler. Vatikan'ın küçük ibadethanelerinden birinde, Santa Maria delle Febbre şapelinde ona bir yer hazırlanmıştı.

Altı somurtkan adam itiş kakış birbirleriyle şakalaşıp işlerini görürken Burchardi sessizce onları seyretti. Mezarı kazarlarken Papa'ya açıkça hakaret ediyorlardı. Az sonra marangozlar tabutu getirdiler. Ama ölü gayet sade yapılmış ahşap tabuta sığmadı. Adamlar ölü Papa'nın başındaki tacı çıkarıp tabutun içine attılar. Burchardi sesini çıkarmadı. Adamların şişmiş cesedi itip bastırarak, vura vura dar ve kısa tabuta sığdırmalarını izlerken de susmaya devam etti.

31

İki Yeni Papa, Bir Başka Sanatçı ve Cesare'nin Son Günleri

PAPA VI. ALEXANDER'İN kısa bir yasla geçiştirilen ölümünden sonra hareketli günler ve hummalı bir dönem geldi. Yeni Papa seçimine yönelik entrikalar çoktan başlamıştı. Bu ara dönemde Floransalı Kardinal Soderini ve özel yardımcısı Niccolo Machiavelli başlarını kaşıyacak vakit bulamaz olmuşlardı. Görüşmeler yirmi dört saat aralıksız sürüyordu. İtalyanlar ve Fransızlar arasında oylar alınıp satılıyor, kimi zaman satın alınan oya karşılık geleceğe ilişkin sözler veriliyordu. Ortada hâlâ kocaman bir soru işareti vardı—İspanyollar. Hepsi Cesare'nin ağzından çıkacak sözü bekliyor ama Sant'Angelo Kalesi'nden haber gelmiyordu. Bu şekilde on gün geçti. 27 Ağustos'ta Cesare İspanyol kardinalleri çağırttı. Hayattaydı ve oyuna devam etmeye kararlıydı. Özel doktoru Terella'nın garip tedavileri sayesinde mi, yoksa onlara rağmen mi hayatta kalabildiği hiçbir zaman öğrenilemeyecekti.

Papalık yarışı Fransız kardinal D'Amboise ile sivri dilli İtalyan kardinal Giuliano della Rovere arasında yoğunlaşmıştı. Cesare Fransız'ı tutuyor ve İspanyollardan blok olarak ona oy vermelerini istiyordu. İtalyanlar kendi adamları Della Rovere'nin arkasında dağılmadan dursalardı, seçim onun olurdu. Ama her zamanki gibi gene aralarında anlaşmazlık çıktı. Oylar bölündü ve Papalık seçimi çıkmaza girdi.

Nihayet bacadan beyaz duman yükselip haberci kardinal, "*Papam habemus*–Artık bir Papamız var," demek için balkona çıktığında İtalyan ya da Fransız adaydan değil, üstünde uzlaşma sağlanan üçüncü bir isimden söz ediyordu. Bu kişi altmış dört yaşında elden ayaktan düşmüş biriydi ve tarihte Papa III. Pius olarak anılacaktı. Öne çıkan özellikleri zayıf oluşu ve her iki tarafı da incitmeyen bir tavır benimsenesiydi.

Taç giyme töreni 8 Ekim'de yapıldı. Niccolo da Floransa delegasyonunun bir üyesi olarak törendeydi. Resmi kıyafetler giymiş Floransa grubu içinde Michelozzi de onunla beraberdi. Kentte bir şenlik havası

esiyordu. Herkes öncekinin ölümü kadar yenisinin seçilmesine de çok sevinmiş gibiydi. Papalık kafilesi San Pietro Kilisesi'ne yaklaşırken büyük bir tezahürat başladı. "Papa, Papa, Papa, Papa!"

"Halini gördün mü?" dedi Michelozzi. "Düşündüğümden de yaşlı. Elden ayaktan düşmüş belli ki."

"Haklısın," dedi Niccolo. "Halkı selamlamak için kolunu bile zor kaldırıyor. Sırma işli cübbe ihtiyara çok ağır gelmiş."

"Ona en fazla bir yıl veriyorum," dedi Michelozzi. Sonra da heyecanla, "Şuraya bak!" diyerek kafilenin sonunu işaret etti.

Niccolo başını kaldırınca Papalık Orduları Başkomutanının kafilenin en arkasında ilerlemekte olduğunu gördü. Papa III. Pius'un Aziz Petrus'un (Saint Peter) tahtına oturmasıyla Cesare de eski günlerde olduğu gibi muzaffer bir edayla Roma'ya geri dönmüştü. Papa, Cesare'yi himayesine almış ve Kilise'nin sancaktarı, Romagna ve Valentinois Dükü Cesare Borgia'ya, özellikle öfkeli Orsiniler başta olmak üzere kimsenin el süremeyeceğini duyurmuştu.

Cesare bu taç giyme törenine yaklaşık iki yüz süvari ve üç yüz piyadeyle katılmıştı ve bir imparator edasıyla ilerliyordu. Niccolo, "İmparator gibi ama acaba daha çok hangi deli imparatora benziyor?" diye düşündü. "Neron'a mı, Caligula'ya mı?"

Bugün güç gösterisi yapan Cesare'ydi. Dev bir siyah savaş atının üstündeydi. İki av köpeği yanı başında ilerliyordu. Tacın ardına saklanıp asıl iktidarı sahiplenmeye kararlı olduğu anlaşılıyordu. Alev alev kızıllara ve beyazlara bürünmüştü. Pelerinin altında yaldızlı zırhı ışıl ışıl parlıyordu. Anlaşılan Papalık politikalarına bundan böyle o yön verecekti. Maskesinin altından şeytanca gülümsüyordu.

Sıra halinde Kilise'ye girdiklerinde bile köpekleri Cesare'nin ayaklarının dibinden ayrılmamıştı. Cesare önlerde bir yerde durdu. Vaazın bir yerinde, Papa kendisinin "Barışın Papası" olacağını ilan ettiğinde gülümsedi. Taç giyme töreni sırasında da zaman zaman sevincini gizlemekte güçlük çektiği gözlerden kaçmadı. Yeni Papa o kadar halsiz ve yaşlıydı ki töreni oturarak izlemek zorunda kalmıştı.

III. Pius'un Papa oluşundan ve Roma'daki karşıt gruplar arasında iyi kötü bir uzlaşma sağlanmasından sonra Niccolo Floransa'ya geri çağrıldı. Gitmeden Roma'da bir hafta daha kaldı. Kardinal Soderini ondan hiç ayrılmak istemiyordu ama Niccolo gidişini daha fazla erteleyemezdi. Giuditta son gece Niccolo ve arkadaşları için küçük bir yemek daveti düzenledi.

Niccolo ve Michelozzi içeri girdiklerinde artık Düşmüş Melekler Manastırı'nın müdavimlerinden olan Callimaco çoktan gelmişti. Giuditta ile ikisi mavi bir tütün dumanı içinde derin bir sohbete dalmışlardı. Callimaco Niccolo'yu görünce heyecanla ayağa fırladı. "Niccolo, sevgilin bana az önce müthiş bir teklifte bulundu."

Niccolo da, Giuditta da kıpkırmızı kesildiler. Biri herkesin önünde ilk kez onlara "sevgili" demişti. Niccolo utancını gizlemek için hemen lafa girdi: "Neymiş bu teklif? Manastıra yaşam boyu üyelik kaydı ve küçük rahibelerin hizmetlerinde yarı yarıya indirim mi?"

"Umarım o da vardır. Daha da iyisi. Benim hastanemi sefil ve bakımsız bulmuş. Evet, aynen böyle dedi. Ona, 'Sen bir de veba salgını olduğunda gör,' dedim. Ödeneğimizin çok az olduğunu anlattım. Neredeyse tamamen bağışa bel bağladığımı ve bu kentin pek hayırsever olmadığını söyledim. Ayrıca önünde sonunda hastalarım ölüyorlar. Takdir edersiniz ki ölmüş birinden, hele ailesi muhtaç durumda olanlardan ücret alabilmek pek mümkün olmuyor."

Niccolo, "Ya daha üst tabakadan hastalara bakmalısın, ya da paranı alabilmek için hastalarını iyileştirmeyi öğrenmelisin," dedi Niccolo şaka yollu.

"Sadede gelelim," dedi Callimaco. "Rahibe Giuditta, Düşmüş Melekler Manastırı'nın baş rahibesi, saymanı ve doktoru olarak benim frengiyi önleme çalışmalarıma karşılık bu değerli müessesenin bir kısım gelirini hastanemize bağışlamaya karar verdi. Ne dersin?"

Niccolo hayretle Giuditta'ya bakarak, "Bunu yapabilir misin?" diye sordu.

"Papa'nın ölümünden sonra baş gösteren o karmaşada beni tamamen unuttular sanırım. Kimse benden hesap sormadı. Mülkü talep eden de çıkmadı. Görünen o ki artık buranın sahibi benim."

"Üstelik çok da kârlı bir müessese," diye atıldı Callimaco.

"Bravo size," dedi Niccolo. "Şimdi günahtan gelen kazanç Tanrı adına çok daha şerefli ve hayırlı bir iş için kullanılabilir. Bu para O'nun yavrularının imdadına yetişebilir ve onların iyileştirilmeleri için kullanılabilir. Papa'nın oğulları, kızları ve metresleri için sırmalı kumaşlara harcanmaktan iyidir!"

Giuditta yemek servisi için kalkınca Niccolo gözlerini kısarak Callimaco'ya baktı. "Gene Yeni Dünya ürünlerinden getirmedin ya?"

"Üzgünüm sevgili dostum, bu sefer getirmedim. Ama daha sonra benimle gelirsen sana şalgamdan hatta yaban havucundan bile daha leziz olan nişastalı bir yumru tattırabilirim..."

Niccolo masanın ortasına yerleştirilen tavadan yeni çıkmış sardalye dolu tabağı görünce Callimaco'yu unuttu. Birini çıtırdatarak ısırdığında içine ıspanak doldurulmuş olduğunu fark etti. Bunu zeytinyağı, şarap, sarımsak ve defneyle kızartılmış yılan balığı izledi. Arkasından taze soğan ve bezelyeli kalamar halkaları geldi.

Callimaco ile Michelozzi'nin yaptığı şamataya rağmen grubun üstüne bir hüzün çökmeye başlıyordu. Sonunda vedalaşacak olmanın ve yaklaşan ayrılığın üzüntüsüydü bu. Niccolo'nun ve ev sahibesinin ruh halini sezen Michelozzi ve Callimaco bir punduna getirip kendilerini alt kattaki manastıra attılar.

Giuditta ve Niccolo baş başa kalınca hafiften utanır gibi bir süre sessizce oturdular. Sonra aynı anda konuşup aynı anda sustular.

"Ne söyleyecektin?"

"Sen söyle, sen ne diyecektin?"

İkisini de uyku tutmadı. Gece yarısından sonra Giuditta kalkıp papatya çayı hazırladı. Ama sonra ondan vazgeçip bir şişe Rossoli likörü çıkardı. Yatağa dönerken alt katın bıçkın ahalisine bir göz atmayı ihmal etmedi. Ortalık sakindi.

"Psst, Niccolo buraya gel," diye fısıldadı. "Hoşuna gidecek bir şey göstereceğim."

"Cesare gelmiş deme sakın," diye homurdandı Niccolo.

"Hayır, o ne zamandır uğramıyor. Bu sizin memleketliniz, Floransa'nın soylu isimlerinden biri."

Niccolo merakla kalkıp geldi ve perdenin aralığından aşağı baktı. Gözüne, yalpalasa da keyfi yerinde görünen Callimaco ilişti. O acayip boncuklu gömleğini kızlardan birine giydirmiş, ona bir yerli dansının adımlarını öğretmeye çalışıyordu.

"Asıl dediğimi gördün mü?" diye sordu Giuditta.

Niccolo bu defa dikkatini nur topu bebek irisi gibi duran adama çevirdi. Tombul Pagolo onun yanında sıska ve çelimsiz kalırdı. Oturduğu yerde ayaklarını havaya kaldırmıştı. İçeride hâlâ tepeden tırnağa giyinik olan tek kişiydi. Görünüşe göre dans gösterisi onu eğlendirmek için yapılıyordu.

Keşiş kılığında sekiz erkek bir çember oluşturmuş, yüzünden neşe fışkıran adamın etrafında dans ediyorlardı. Yanlarında Aşk Tanrısı rolünde zincire vurulmuş ufak tefek biri vardı. Aşk Tanrısı adamlara büyü yapıp ellerinden kaçtı ve tahrik edici bir dansa başladı. Bunun üzerine münzeviler üstlerindeki cübbeleri atıp silahlı savaşçılar olarak

birbirleriyle kavgaya tutuştular. Galip gelen Aşk Tanrısının sahibi oldu ve çanları andıran berrak bir kontralto sesle bir aşk şarkısı söyledi.

"Onu tanımadın mı?" diye sordu Giuditta.

"Tanımaz olur muyum?" dedi Niccolo. "Şu hoş gösteriye daldım yalnızca." O sırada Aşk Tanrısı ve kavganın galibi koşup eğlendirmekte oldukları şişko adamın iki yanında yerlerini aldılar. Adam bir yandan dansçılarla sohbet ederken, bir yandan da tombul, bol yüzüklü elleriyle ikisini de okşayıp duruyordu.

"Buraya sık gelir mi?" diye sordu Niccolo.

"Ara sıra."

"Oğlanlardan mı hoşlanıyor?"

"Pek öyle denemez. Seyretmeyi seviyor. Güzelliğin her türlü sunumuna bayıldığını tekrarlar durur."

"Özellikle Roma'nın hadım edilmiş bal dilli gençlerini pek seviyordur," dedi Niccolo alayla.

"Fena bir adam değil. Eli çok açık..."

Niccolo onun sözünü kesti. "Atalarının Floransa'dan kaçırdığı haksız servetle cömertlik yapıyor öyle mi?"

Giuditta, "Bu kadar eleştirel olma Niccolo," dedi. Genç adamın öfkesinin kabarmakta olduğunu fark etmişti. "Zararsız biri o."

Niccolo, hadım edilmiş iki genç oğlanı okşayıp duran değerli yumuşakçanın sahiden de zararsız olduğunu biliyordu. Floransalılar attığı her adımı takip etmekteydiler. Bazı dolaplar çevirdiği oluyordu ama bunlar bir antikayı veya sanat eserini yasal olmayan yollardan ele geçirmek türünde girişimlerden ibaretti.

"Sorununun ne olduğunu biliyorsun değil mi?" diye sordu Giuditta.

Niccolo homurdandı. Biliyordu. Aşırı gazı vardı.

"Bu yüzden herkese aşırı cömert davrandığını söylüyorlar. Çevresinde rahatsız olanlar varsa ona kızmasınlar diye."

"Durumunu bu kadar dert ediyorsa Çaresiz Hastalıklar Hastanesi'ne başvursun," dedi Niccolo sertçe.

Yüksek rütbeli tombul neşeli din adamı o arada kardinal şapkasını çıkarıp cilveli Aşk Tanrısının başına geçirmişti. Diğer dansçılar bu harekete bayılmıştı. Görünüşe bakılırsa, Muhteşem Lorenzo'nun oğlu Giovanni dé Medici sürgün hayatından pek memnundu. Ne var ki eğlencesi bağırarak içeri dalan bir adam yüzünden yarıda kesildi. Niccolo ve Giuditta ilk anda adamın ne dediğini duyamadılar ama söyledikleri etrafı telaşa vermeye yetmişti.

Buluşmaevinin birçok müşterisi elbiselerini aceleyle toparlayıp çık-

maya hazırlandı. Panik yayılınca Giuditta da telaşlandı. Bir baskın yapılmak üzere olabilirdi. Az sonra telaşın nedenini öğrendiler.

"Papa! Papa öldü!"

Kendi yakıştırmasıyla Barışın Papası III. Pius'un saltanatı tam on bir gün sürmüştü.

Niccolo'nun gözleri parladı. Dudakları şehvetli bir gülüşle kıvrıldı. Uzanıp Giuditta'yı kendine çekti.

Genç kadın memnun bir tavırla, "Papa'nın ölümü sende hep bu etkiyi mi yaratır?" diye sordu.

"Her zaman değil ama bu kez öyle oldu. Bir Papalık seçimi daha yapılacak. Bu haftalar alabilir. Aylar belki. Sanırım yeni Papa seçilene kadar Roma'da kalmam gerekecek."

Öpüşürlerken Giuditta yüksek rütbeli rahiplerin ve kilise görevlilerinin bir an önce fikir alışverişine ve görüşmelere başlamak üzere makamlarına koşarak hızla boşalttığı küçük imparatorluğuna son bakış attı. O kargaşada Michelozzi'nin de Kardinal Medici ile birlikte çıktığını görür gibi oldu. Niccolo onu yarı taşır yarı iteler gibi yatak odasına sokunca, kendini ona bıraktı ve aklındaki bütün düşünceler silindi. Birlikte bir tutku seline kapılıp sürüklendiler.

Tez canlı olmakla birlikte kafası çalışan bir adam olan İtalyan Kardinal Giuliano della Rovere dersini almıştı. İtalyanların hâlâ bölünmüş durumda olduklarını görünce başka bir gruptan, İspanyollardan destek istedi. Cesare Borgia'ya önceki Papa'nın vaatlerini aynen tekrarlayarak, yani onun, Papalık Ordularının başkomutanı olmaya devam edeceği sözünü vererek İspanyol oylarını garantiye aldı. Tarihte en kısa sürede gerçekleşen Papalık seçimi sonunda yirmi dört saatten az bir zamanda Papa seçildi.

Yardakçı yeni Papa'nın verdiği güvencelerle iyice şişinen Cesare'nin küstahlığı git gide artıyordu. Ama önemli bir ayrıntıyı atlamıştı. Cesare fetihler yapıp bir imparatorluk yönetmenin tıpkı adaşı Giulio Cesare gibi kendisi için de bir kader olduğunu söyler, bununla övünüp dururdu. Gözünü hırs bürümemiş olsa, yeni Papa'nın aldığı isim üstünde biraz durup düşünürdü. Acaba yeni Papa kendine II. Julius adını uygun görürken aklından neler geçirmişti?

Kardinal Soderini Niccolo'ya talimat verme faslını tamamladı. Gene her zamanki gibi Floransa adına Papa'ya asla bir taahhütte bulunmamasını tembihlemişti. Papa'nın Cesare'ye, Romagna bölgesin-

deki Papalık devletlerine ve Venedik'e karşı nasıl bir tutum içinde olduğunu öğrenmeye çalışması isteniyordu. Mümkünse, olabildiğince sorun çıkarıp tarafları birbirine düşürmeye çalışmalıydı.

"Ah Machiavelli, az kalsın unutuyordum," dedi Kardinal. "Odanda seni bekleyen biri var. Gitmeden önce onu görsen iyi olur."

Niccolo, Papa ile yapacağı görüşmede öne süreceği fikirleri ve kullanacağı sözcükleri kafasında evirip çevirerek odasına yollandı. İçerde kendisini saçları keçeleşmiş, vahşi bakışlı iri gözleri olan, orman cücesi kılıklı bir adam bekliyordu. İlk düşüncesi "zavallı bir Roma dilencisi" oldu. Sonra, "zavallı bir Roma delisi" diye düşündü. Adam kusursuz bir Floransa aksanıyla konuşmaya başlayınca çok şaşırdı.

"Bay Machiavelli, ben Signoria hükümeti tarafından yollandım. Size bir emanetim var."

"Neymiş o?" Niccolo bu tuhaf ulağın kendisine ne getirmiş olabileceğini merak etti. Sandaletli ayakları sürekli kıpır kıpırdı. Bunu asabiyetten değil sabırsızlıktan yapar gibi bir hali vardı. Sanki içinde sürekli büyümekte olan bir güç taşımaktaydı. "Ayaklarında yalnızca sandalet var," diye düşündü Niccolo. Kasım ayında, yağmur altında...

Ulak pelerininin altından tozlu bir kese çıkardı ve masanın üstüne attı. "Para," dedi kısaca.

"Para mı?" Niccolo şaşırmıştı. "Hükümet bana para mı gönderdi? Bu mümkün mü? Umudumu çoktan kesmiştim ben. En son ne zaman para talebinde bulunduğumu unuttum bile. Şimdi de tutup bana sahiden para göndermişler!"

"Ne demek istediğiniz anlıyorum," dedi cüce kılıklı adam sırıtarak.

"Nasıl?"

"Benim de onlardan para almam zor oluyor."

Niccolo üzülmüştü. Floransa sıradan bir ulağın birkaç kuruşluk ücretini bile veremez hale gelmiş olabilir miydi? Hazinenin kemer sıkma politikası bu noktaya mı varmıştı?

"Ben de Roma'ya aynı sebeple geldim," dedi ufak tefek adam. "Para için."

Niccolo, "Acaba ulaklara Roma'da daha mı çok para veriyorlar?" diye düşündü. "Demek Roma'da iş bulmayı umuyorsun?"

"Ummak değil. İşim var zaten. Umarım bu defa paramı alabilirim. Papa ile görüşeceğim."

"Papa mı?" diye sordu Niccolo hayretle. "Papa'dan iş mi isteyeceksin? Bir kere daha düşün derim ben. Ama dur, belki elçilikte sana uygun bir iş ayarlayabiliriz."

"Teşekkür ederim bayım ama beni Papa çağırtmış. Durduk yerde onunla aramı bozmak istemem."

"Seni mi çağırtmış? Papa mı? Sen ne iş yapıyorsun bakayım?"

"Çoğunlukla heykel, efendim. Mermerden."

"Buyurun bakalım, bir sanatçı daha," dedi Niccolo sorgular gibi. "Eminim resim, fresk ve bronz heykel de yapıyorsundur. Tahta oymacılığın da vardır. Hatta şiir bile yazıyor olmalısın."

"Evet, efendim, hepsi elimden gelir ama ben mermeri yeğliyorum."

"Söyler misin, mühendisliğin de var mı?" diye eşeledi Niccolo. "Bilim adamı yanın? Kuşatma kuleleri falan yapıyor musun?"

"Hayır, efendim, o işlerden Leonardo anlar," diye cevap verdi sanatçı. Sesinde bir kuyruk acısı sezilir gibiydi.

"Leonardo'yu tanır mısın?"

"Evet," diye kestirip attı bücür adam.

"Hakkında ne düşünüyorsun?"

"Açık konuşabilir miyim?"

"Lütfen."

"Leonardo kendini beğenmiş, parfüm kokulu pisliktir," dedi heykeltıraş dişlerini gıcırdatarak. "Dâhidir, ama sahtekârın tekidir."

"Hiç değilse bu konuda aynı görüşteyiz," dedi Niccolo. "Ama senin de ondan pek farkın yok gibi. Papa'ya iş yapacağını söyledin. Para için."

"O iş başka."

"Nasıl yani?"

"Ben mermere şekil veririm. Kim yaratıcı gücüme müdahale etmeden parayı bastırırsa ona çalışırım. Ama beni bir tiranın dümen suyunda savaş sistemleri geliştirirken göremezsiniz. Hem de memleketime karşı kullanılması olasılığı bulunan düzenekler!"

"Ya Papa senden böyle bir tasarım isteseydi?"

"Gözünün içinde tükürürdüm!"

"Bravo!"

"Sonra zavallı atımı koşabildiği kadar koşturarak Floransa'ya yollanır ve surlarını hiçbir savaş silahının ve mekanizmanın delemeyeceği biçimde güçlendirirdim."

Niccolo yüce gönüllü minik adamın sırtını sıvazladı. Bunu yaptığında adamın üstünden havalanan toz bulutu bir süre ikisini de öksürttü. Bulut dağıldığında Niccolo, "Gel efendi," dedi. "Benim de Vatikan'da işlerim var. Seninle kafamız uyuştu. Hem de birçok önemli konuda. Birlikte yürüyelim mi, ne dersin?"

"Önden buyurun Bay Machiavelli," dedi toz içindeki dağınık cin.

"Madem arkadaşlık edeceğiz, bana Machiavelli diyebilirsin? Senin adın nedir?"

"Buonarotti, efendim. Michaelangelo Buonarotti."

Floransa elçiliğinin kapısından çıkarlarken Niccolo sordu: "Söyle bana Michaelangelo, kale duvarlarının güçlendirilmesi hakkında bilgin var mı? Ben öyle bir atışa sahne oldum ki, birkaç saat içinde koskoca taş duvar deliniverdi. En çok kafamı kurcalayan da taşların neden döküldüğü..." Cin kılıklı adam adeta zıplayıp sekerek Niccolo'ya eşlik ederken bir yandan da Floransa surlarının güçlendirilmesi konusundaki fikirlerini sayıp dökmeye koyuldu.

Vatikan'a vardıklarında Niccolo her yerde hummalı bir faaliyetin sürdüğünü gördü. Her şey değişiyordu. İşçiler sağa sola koşturuyor, çekiç ve testere sesleri göğe yükseliyordu. Papa Julius'un, cenaze sırasındaki ayaklanmalarda verilen hasarın onarılması ve yıllardır Borgia'nın alâmeti farikası sayılan ihmal ve bakımsızlığa son verilmesi konusunda kararlı olduğu anlaşılıyordu. Papa ile görüşmeye gelmiş kardinaller, piskoposlar ve yabancı elçilerden oluşan bir ziyaretçi kalabalığı ile birlikte geniş antrede Michaelongelo ve o bir saati aşkın bir süre beklediler. Çoğu, Papa'yı ziyarete uygun, gösterişli resmi kıyafetleriyle gelmişlerdi. Niccolo'nun Floransalı hemşerisi Michaelangelo'dan başka sanat tozu yemiş pis iş kıyafetiyle gelen yoktu. Cüce kılıklı adamın içerideki saygın topluluğa metelik vermeden, antreyi heyecanla kolaçan edip orayı süsleyen resim ve heykelleri inceleyişini izledi. Bunu eleştiren ve hiç affetmeyen bir gözle yapıyordu. Kaşlarını çatıyor, kararsız ve tuhaf el hareketleri yapıyor, sanki sanat eserleriyle karşılıklı tartışmaya dalmış gibi ara sıra başını şiddetle sallıyordu. Niccolo ilk kez bir sanatçıdan hoşlandığını düşündü.

Büyük salona geçtiklerinde Niccolo, Papa'yı ilk kez görme fırsatı buldu. Alexander'ın imparatorlara özgü göz alıcı dinginliği onda yoktu ama zavallı Pius gibi yaltakçı bir ihtiyar da değildi. Papalık tahtında hafifçe öne doğru eğilmiş, sinmiş bir halde duran elçiler topluluğuna nutuk çekmekteydi. Kalın ve gür sesi geniş mermer salona yayılıyor ve duvarlardan yankılanıyordu. Rahip tıraşı yapılmış çıplak tepesini kır saçlı bir çember çevrelemişti. Keskin yüz hatlarını çelik rengi bir sakal süslüyordu. Başı açıktı. Ne bir taç ne de takke giymişti. Konuşurken, nutuk çekerken veya azarlarken cümlelerini mutlaka kısa ve tehdit dolu baş hareketleriyle noktalıyordu. Bu baş, yumuşak bordo kadife pelerin ve içindeki bol beyaz entariyle pek uyumlu durmuyordu. Bu baş bir

zırha, parlak metalden bir göğüs parçasının üstündeki çelik bir miğferin içine çok daha fazla yakışabilirdi.

Papa Julius sözlerini bitirdiğinde, tıpkı doymuş bir aslanın yerine yerleşmesi gibi sırtını tahtına yasladı. Ayakucunda toplanmış elçiler bir anda talepler, açıklamalar ve itiraz jestleriyle hareketlendiler. Papa onlara şöyle bir baktıktan sonra sağ eliyle yan tarafta duran minik gümüş çana uzandı ve çaldı. Boş gözlerle ileri doğru baktı. İki yardımsever ve yağcı kardinal ortaya atılıp kalabalığı kışkışladı. Huzura kabul faslı bitmişti. Şaşkın halde hâlâ dert anlatmaya çalışan elçiler apar topar salondan çıkarıldılar. Papa içlerinden birine seslendi: "Sen Giustiniani, bir dahaki sefere sen gelme, yerine başkasını gönder!"

Floransa elçisi takdim edildiğinde Niccolo ortama yakışır saygılı bir tavırla ama dudağının bir köşesinde uçuşan hafif alaylı gülüşüyle tahta yaklaştı. Artık prenslerin ve kralların huysuzluklarına alışmıştı. Papa'nın onlardan çok farklı olacağını sanmıyordu. Papa'nın yüzüğünü öptü. Tuttuğu el, yumuşak ve etli değil, nasırlı bir eldi. Julius onu önündeki ıstakozu yemeğe hazırlanan, nereden başlayacağına, önce neresini kıracağına karar vermeye çalışan aç biri gibi süzdü: "Siz uzun zamandır ordularımızın başkomutanı Cesare Borgia ile temaslarını sürdüren Floransa elçisisiniz, öyle değil mi?"

Niccolo evet anlamında başını salladı.

"O halde Başkomutanın Romagna'daki topraklarımızı almak amacıyla Toskana'dan geçmek için bizden izin istediğinden haberiniz vardır."

Niccolo hiç istifini bozmadı. Cevap da vermedi.

"Ayrıca, bizden Floransa'nın kendisine geçiş hakkı tanımaması halinde saldırıya geçme, direnişi kırma ve devleti Kilise'nin egemenliği altına alma yetkisi de talep etti."

"Floransa zaten Kilise'nin egemenliğini kabul etmiş durumda Papa Hazretleri," dedi Niccolo diplomatik davranarak.

"Bu durumda Cesare'nin ordularının geçişine izin verecek misiniz?"

"O kararı ben veremem," dedi Niccolo durumu idare etmeye çalışarak. Papa'nın zile uzanmak üzere olduğunu fark etmişti. Tek bir şansı kaldığını biliyordu. "Papa Hazretleri, Kilise'ye düşmanlık beslemeyen ve onun topraklarında gözü olmayan Floransa'ya savaş ilan etmeye karar verirseniz elbette ki takdir sizindir. Ama bu yoldan giderseniz, bir süre sonra bir Venedik rahibi olmakla yetinmek zorunda kalırsınız."

"Ne?" dedi Papa öfkeyle elini zilden çekerek.

"Şunu söylemek istiyorum. Floransa, Kilise'nin krallığını asla tehdit etmiyor ama Venedik için aynı şeyi söyleyemeyiz. Floransa'nın topraklarını genişletmek gibi bir hevesi yok ama Venedik'in var. İmola'yı alan ve şimdi de Faenza'yı kuşatmış olan Floransa değil Venedik! Evet, Venedik! Sizinle savaşan, asıl Venedik. Venedikliler Romagna bölgesini azar azar elinizden alırken, siz boş yere Floransa'dan tehdit gelebileceğinden kuşkulanıyorsunuz."

Papa deliye dönmüştü. "İmola mı? Faenza mı? Bunları ne zaman duydunuz?"

"Haberleri bu sabah aldık. İmola düşmüş. Faenza direniyor. Papa Hazretleri bu durumda başkomutanını Venedik üstüne göndermeyi düşünmez mi acaba? Yoksa onun Floransa'yı tehdit etmesine izin verip Romagna'yı gözden mi çıkarır?"

Julius sakalını çekiştirip temkinli bakışlarla Niccolo'yu süzdü: "Romagna'yı kaybetmeye ya da bir Venedik rahibi olmaya hiç niyetim yok," diye homurdandı. Bu bir gülüş de olabilirdi. "Bizim başkomutana gelince, ordularımızı yönetecek daha yetkin askerler bulunur elbette, öyle değil mi?" Son sözleri söylerken yüzünde karanlık bir gülümseme belirir gibi oldu. Floransa elçisi çekilirken Papa güçlü sağ eline bakıyor, açıp kapayarak gerilmiş kaslarını gevşetmeye çalışıyordu.

Niccolo görüşme sırası bekleyenlerin yanından geçerken Michaelangelo'yu gördü ve kendisine iyi şanslar diledi. Küçük adamın adı okunduğunda, Papa bir başka münasebetsiz Floransalı hakkında avaz avaz atıp tutuyordu. Niccolo kabul salonundan çıkarken, tahtın yakınından yükselen makine gibi bir konuşma duydu. Ama işittiği, II. Julius'un kulak tırmalayan söylevlerinden biri değildi. Coşkulu heykeltıraş Michaelangelo Floransa İtalyancasıyla sular seller gibi bir şeyler anlatıyordu. Papa Julius'un o gün Floransalılardan yana kısmeti açıktı.

Gelgelelim, Niccolo'nun işi tam anlamıyla bitmiş sayılmazdı. Soderini'ye rapor vermek üzere elçiliğe gitmeden önce uğraması gereken bir yer daha vardı. San Clemente Sarayı'nın önündeki basamakları çıktı. Kapıda adını ve kimliğini bildirdi. Kendisine beklemesi söylendi. Muhafız bir dakika sonra döndü. İspanyolca bir şeyler söyleyerek onu Cesare Borgia'nın huzuruna götürdü.

Niccolo, Borgia'nın kendisini gördüğüne memnun olup olmadığını anlayamadı. Yüzünde maske vardı. Başını ve yüzünü tamamen kaplayan bir tür siyah peçeydi bu. Kumaşın altından yüz hatları hayal meyal seçiliyordu. Eldivenli elinin parmakları arasında evirip çevirdiği minik

bir altın top vardı. Topu sık sık burnuna tuttuğundan Niccolo bunun parfümlenmiş olduğunu tahmin etti. Diğer eli ise hiç boş durmuyor, sürekli bir yerini kaşıyor, ovuyor, koparıyor ve oyuyordu.

Sfenksi andıran yüzü örtülü adam konuşmadan birkaç dakika süreyle Niccolo'yu süzdü. Sonra uzandığı yatakta doğrulup tembelce bacak bacak üstüne atıp, "Demek Floransa elçisi döndü," diye konuştu.

"Ekselansları," diye selam verdi Niccolo kısaca.

Cesare, "Bugün Floransa'dan bana nasıl bir teklif var acaba?" diye sorarak görüşmeyi her zamanki tavrıyla, Floransa elçisiyle kedi fareyle oynar gibi oynadığı geçmiş günlerdeki gibi başlattı.

"Yalnızca haberler, Ekselansları," dedi Niccolo.

"Haberler mi?"

"Venedikliler Floransa'ya bir teklifte bulundular. Romagna bölgesini bizimle paylaşmak isterlermiş."

Romagna Dükü adeta sıçrayıp oturdu. Yatakta yanında yatan bol tüylü koca av köpekleri bu şokla kafalarını havaya diktiler. Etrafı şöyle bir kokladıktan sonra her şeyin yolunda olduğuna karar verip tekrar saten yastık ve örtülerin arasına kıvrıldılar. Cesare, "Romagna benimdir!" diye bağırdı. Elindeki parfümlü topu Niccolo'ya fırlattı ama hedefi tutturamadı.

"Bana kızmanıza gerek yok Ekselansları," dedi Niccolo sakinleştirici bir sesle. "Elçiye zeval olmaz. Zaten merak etmeyin, biz Venedik'in teklifini reddettik. Bu hoşunuza gider eminim."

"İyi etmişsiniz," diye hırladı Cesare. "Romagna'yı benden çalmak isteyeni ezerim. Buna Floransa da dahil."

"Zaten Venedikliler kendi başlarına harekete geçtiler bile. Floransa'ya muhtaç olmadıklarını söylemişler. Anlaşılan bu doğru. İmola'yı almışlar. Faenza da düşmek üzereymiş. Rimini gönüllü olarak teslim olmuş."

"Ne?"

"Haberiniz yok muydu?"

"Sen yalan söylüyorsun!"

"Az önce Papa'nın yanındaydım. Konu onu endişelendirmişe benziyor. Venedik üstüne asker göndermeye niyetleniyor gibi."

Borgia kendini yatağa bırakıp kollarını göğsünde kavuşturdu. "O halde toparlansam iyi olur. Papa Hazretleri benden hemen harekete geçmemi isteyecektir."

"Bundan pek emin değilim."

"Bir şeyden emin olduğunu hiç görmedim ki zaten. Siz Floransalılar hepiniz aynısınız. Şimdiki kuşkun ne üzerine acaba?"

"Papa'nın orduların başına sizi geçireceğini sanmıyorum. Bana öyle geliyor ki komutayı kendi almak istiyor."

"Bu da nerden çıktı! Orduların komutanı benim. Bana söz verdi."

"Ya sözünü tutmazsa?"

"Neden tutmasın?"

"Siz her verdiğiniz sözü tuttunuz mu?"

"Papa beni oğlu gibi seviyor!"

"Siz sevilen olmaktansa korkulan olmayı yeğlediğinizi söylemez misiniz hep?"

Cesare öfkeden konuşamaz hale gelmişti. Niccolo kayıtsız bir sesle devam etti. "Şu ara sizden korkan kaldı mı Cesare?"

"Floransa'yı yerle bir edeceğim. Pisa'ya gidip can düşmanlarınızın hizmetine gireceğim. Sonra Toskana üstüne yürüyüp taş taş üstünde bırakmayacağım. Romagna'ya ilerlerken bütün kırsalı ateşe vereceğim. Venedikliler de derslerini almış olacaklar."

"Ya Papa, Romagna'da ordusuyla karşınıza dikilirse?"

"Canı cehenneme! Venediklilerle bir olup Papalığı onun pis, sahtekâr ellerinden alacağım! Papalığı! Romagna'yı! Benim olacak hepsi! Benim!" Cesare bu son sözleri söyledikten sonra hızını alamayıp İspanyolca bir şeyler haykırdı. Bunu duyan köpekler hemen dikildiler.

Niccolo görüşme boyunca ayakta durmuştu. Birden tehlikede olduğunu anladı. Çevik bir hareketle kendini yarı aralık kapıdan dışarı attı, kapıyı sıkıca çekti ve yeni bir emirle gırtlağına doğru atlayan köpeklerden son anda kurtuldu. Hayvanlar şiddetle meşe kapıya çarptılar ama iş işten geçmişti. Vahşi havlamalarla birlikte Cesare'nin boşa savurduğu İspanyolca küfürler koridor boyunca peşini bırakmadı.

Niccolo görüşme boyunca Cesare'nin yüzünü bir türlü görememişti. Frengi adamın yüzünde kötü izler bırakmış olmalıydı. Maske takmasının nedeni de bu olsa gerekti. Bir kez daha garip bir biçimde sırıtan deli Vitellozzo'yu hatırladı. Ölüsü canlısından da korkunçtu. Cesare'nin yüzünün benzer kabarcıklarla ve kabuklarla kaplandığını, bir zamanlar yakışıklı olan o yüzün bozulup şekilsizleştiğini hayal etti. Aslında hayale gerek bırakmayan bir ayrıntı vardı. Cesare'nin baş koyduğu beyaz ipek kılıflı büyük kare yastıkların üstündeki uzun siyah saç tutamları ve yumak olmuş kısa kıvırcık kıllar gözünden kaçmamıştı. Cesare'nin saçı ve sakalı dökülüyordu.

❀

Niccolo gözden düşen Borgia ile son görüşmesini naklettiğinde Giuditta, "Demek Davut Golyat'ı böyle öldürdü, öyle mi?" dedi. "Cumhuriyetini kurtardığına göre şimdi Floransa'ya mı döneceksin?"

"Hemen değil," dedi Niccolo.

"Hâlâ mı görev? Bu seferki ne? Papa mı? Venedik mi?"

"Özel bir konu."

Niccolo, Floransa'daki üstlerine gönderdiği mektupta Roma'nın akil adamlarının Cesare'nin geleceğini iyi görmediklerini, bir zamanların güçlü adamının rezil, acınacak bir duruma düştüğünü bildirmişti. Dengesinin bozulduğunu, kuşkular içinde kıvrandığını, zalim, ikircikli, aklını yitirmek üzere olduğunu anlatmıştı. Sonunda, kılıcıyla kazandığını savunmak yerine en aşağılık davranış biçimine başvurmuş, Papa'nın dalkavuğu olmuş, onun boş vaatlerine inanmıştı.

Niccolo, Signoria hükümetini bir konuda daha uyardı. Cesare'nin kuvvetlerinden hangisi olursa olsun Roma'daki komutanlarına yardım için Floransa topraklarından geçecek olursa, sonucundan hiç çekinmeden askerleri durdurup silahlarını alabilir, mallarına el koyabilir ve hepsini hapse atabilirlerdi. Cesare'nin artık hiçbir gücü kalmamıştı. Niccolo aynı mektupta Signoria'yı bir başka konuda daha bilgilendirmiş, Cesare konusu kapanmış olsa da kendisinin birkaç hafta daha Roma'da kalmak zorunda olduğunu bildirmişti. Yolculuk edecek durumda değildi. Şiddetli bir öksürüğü vardı.

Yılın bu zamanında kent Saint Martin yazının keyfini çıkarıyordu çünkü Saint Martin Bayramı kasımın on birinde kutlanırdı. Bu kısacık dönemde, geri dönen ılık yaz havası sonbaharın soğuk yağmurlarıyla yaklaşan kış arasında azıcık soluk aldırırdı. Niccolo, Cesare'nin yükünü üstünden attığı için yıllardır ilk kez rahatın ve huzurun tadına varıyordu. Üstüne üstlük sevdiği kadınla birlikte olmanın keyfini çıkarıyordu. Bu birliktelik huzura ermekten de baskın bir keyifti. Günlerini tembellik ederek geçiriyor, uzun yürüyüşlere çıkıyorlardı. Roma'nın dışındaki cennet gibi tepelere gezmeye gidiyorlardı. Ama Niccolo tıpkı Saint Martin yazı gibi, sorunsuz geçen bu mutlu günlerin uzun sürmeyeceğini biliyordu. Signoria şimdiden dönmesi için talimat yağdırmaya başlamıştı. İlgilenmesi gereken acil işler olduğu belirtiliyordu. İşler hep acildi zaten.

Niccolo genç kadına "Benimle Floransa'ya gel," dedi.

"Sen evli bir adamsın," dedi Giuditta bahane arar gibi.

"Sana bunun düzmece bir evlilik olduğunu anlattım ya."

"Şurayı görüyor musun," dedi Giuditta birden konuyu değiştirerek. "Roma'nın en güzel insanlarını orada bulursun." Yürüyerek Trinita dei Monti'ye gelmişlerdi.

Niccolo, "Niye özellikle orada?" diye sordu ama her seferinde onun Floransa'ya gelme konusunu kapatmaya çalışmasından bıkmıştı.

"Ressamlar, heykeltıraşlar buraya gelip model ararlar. Bu yüzden Roma'da Meryem Ana'ya benzediğini düşünen her kadın, kahraman, aziz ya da melek havalı her erkek ve çocuk burada iş bekler. Bu yolla birkaç kuruş kazanırlar. Üstelik yapacakları şey zor bir iş de değildir."

"Ben ressamların o Meryemleri ve azizleri en sevdikleri fahişelerin ilhamıyla çizdiklerini duyarım hep. O harika meleksi yaratıklar ise aslında gözdeleri olan oğlanlarmış."

"Doğrudur. Bende çalışanlar arasında modellik yapmış çok kız var. O korkunç Pasiphae veya Faustina veya adına her ne diyorsan, o bile bir tabloya konu olmuş."

"Onu ne diye resmetmişler? Azize Lucy veya ilk Hıristiyanların bakire şehitlerinden biri diye mi?"

"Hayır, konunun antik çağla ilgili olduğunu söyleyip durur. Perseus'un resmiymiş. O da Medusa olmuş."

Niccolo güldü ama gözlerine hemen özlem dolu bir bakış yerleşiverdi. "Neden benimle gelmiyorsun?"

"Bu konuyu bir süre düşünmem gerek."

"Her şeyi bırakıp gelemez misin?"

"Ben senden her şeyi bırakıp burada benimle kalmanı istesem yapar mıydın?"

"Bunu mu istiyorsun benden?"

"Hayır, çünkü kalmayacağını biliyorum. İşini ve değerli cumhuriyetini çok önemsersin sen."

"Senin burada önemsediğin ne var peki, işin mi?" Niccolo, "İşin mi?" derken sesinde küçümser bir ton seziliyordu.

"Evet, seninki kadar soylu ve yüce bir iş değil ama burada özgürüm ve zulüm görmüyorum. Bana Floransa'da da aynı şekilde yaşayabileceğimi garanti edebilir misin?"

Niccolo sesini çıkarmadı.

Giuditta, "Ayrıca, Floransa'da hakkımda çıkarılmış bir yakalama kararı var," dedi. "Oradan ayrılmadan önce bana hiç de iyi davranılmadı."

"Bu yüzden mi dönmek istemiyorsun?"

"Etkisi var elbette. Sonra babama ve kardeşime yapılanlar geliyor aklıma. Onların öcü hâlâ alınmadı."

"Sana o cinayetlerden sorumlu olanların çoktan ölüp gittiklerini söyledim ya. Aynı sona kurban gittiler, hatta daha beterine."

"Olabilir," dedi Giuditta. "Belki." Bir kez daha aralarında buz gibi bir sessizlik çöktü.

O sırada, "Hey kitap kurdu!" diye seslendi biri. Niccolo havanın değiştiğine memnun oldu. Seslenen Niccolo ile ahbaplığı ilerletmiş olan kitapçıydı. Adam onun için zor bulunan eserlerinin baskılarını araştırıyor, okuma meraklısı Floransalının ilgileneceğini düşündüğü kitapları ayırıp saklıyordu.

"Bugün benim için nelerin var?" diye sordu Niccolo. "Tacitus'u buldun mu?"

"Henüz değil. Hâlâ arıyorum. Ama şuraya bir bakın." Kırmızı ciltli kitaplarla dolup taşan el arabasını gösteriyordu. Niccolo uzanıp aralarından birini çekti. Cilt kapağı bebek derisi gibi yumuşacıktı. Üstüne yaldızlı bir motif basılmıştı. Altın kaplama bir kopçası vardı ve en alttan, son okunan sayfayı belirlemede kullanılan kadife bir şiraze sarkıyordu. Niccolo kitabı açınca en iyi kalite süt beyazı bir kâğıt kullanılmış olduğunu gördü. Bu sıradan bir kitap değildi.

İlk sayfaya geri döndü. İçinde Fausto Evangelisti adlı biri tarafından yazılmış Latince bir şiir vardı. Adı kırmızı harflerle basılmıştı. *Borgiad*. Bir destandı. Borgia ailesinin zaferlerini ve başarılarını sayıp döken ağır bir Latinceyle yazılmış yüzlerce sayfa uzunluğunda bir manzume.

"Ucuz," dedi kitapçı. "Size sudan ucuza vereceğim. Tek parça fiyatına iki kitap."

Kaçınılmaz olan daha fazla ertelenemez hale gelince Niccolo aralık ayının başında Floransa'nın yolunu tuttu. Giuditta "şimdilik" olduğunu söyleyerek Roma'da kalmıştı. Papa II. Julius hiç vakit geçirmeden haçı bırakıp kılıcı aldı ve adaşı gibi ordularının başında, daha önce Cesare Borgia tarafından fethedilmiş yerleri egemenliği altına almak üzere Romagna bölgesine doğru yola çıktı.

Papa VI. Alexander'in ölüm döşeğinde oğlunun kaderini dert etmiş, "Ben gidince ona ne olacak kim bilir?" demişti. Kaygıları yersiz değildi. Sahiden de Cesare babasının ölümünden sonra tepe üstü gitmiş, telafisi olmayan bir düşüş yaşamıştı.

Orduları dağılmış, komutanları Cesare'den daha parlak hedefleri olanlara hizmet vermeye koşmuşlardı. Frengi akıl sağlığını git gide daha çok etkiliyordu. Bu nedenle aşırılıkları artmış, tehditleri daha vahşileşmiş, davranışları iyice çığırından çıkmıştı. Papa tarafından hapse

atıldığında, bir süre ortalıkta cesedinin Tiber'de yüzerken görüldüğü yolunda söylentiler dolaşıp durdu.

Sonunda dedikodular asılsız çıktı. Cesare iyi halden salıverildi ve İspanyol egemenliği altındaki Napoli'nin yolunu tuttu. Orada rahat durmadı. Floransa'ya saldırmak için ordu tolayacağını, Papa'ya cezasını vereceğini ve Romagna'yı geri alacağını söylüyordu.

Tam Napoli'den sıvışıp tehditlerini gerçekleştirmek üzere hareket geçecekken kendi adamları tarafından ihbar edildi ve bir kez daha hapsi boyladı. En sadık "Katolik Hükümdarlar" olan Ferdinand ve İsabella, Papa'nın ısrarıyla sonunda Cesare'ye İspanya'ya dönmesini emrettiler.

Cesare oraya dönünce işi iyice deliliğe vurdu. Son günlerini önemsiz bir kralın hizmetinde kiralık bir komutan olarak geçirdi. Frengi yüzünden her tarafı delik deşik olmuş, tanınmaz bir hal almıştı. Savaşta değil haydutluk amacıyla girişilen bir kavgada canından oldu. Bedeni zırhsız olarak bulundu. Cesedinde yirmi üç mızrak ve kama yarası vardı. Eski Valensiya Kardinali, Romagna ve Valentinois Dükü ve Kilise Orduları Başkomutanı öldüğünde otuz bir yaşındaydı.

Vitellozzo Vitelli, Oliverotto da Fermo ve Cesare tarafından Sinigaglia'da öldürülmüş olan diğerleri çoktan tarihin sislerine gömülmüşlerdir. Ama profesyonel tarihçiler, arşivciler ve araştırmacılar yaptıkları yararlı işleri de, yanlışları da kaynaklardan bulup okuyabilirler. Her şey bir yana, uygarlığımızın kayıt tutmaktaki ustalığı tartışılmaz.

On altıncı yüzyıl İtalya'sında boy gösterip çalım satmış sayısız tiran arasında Cesare Borgia adı hâlâ hatırlanır. Onu ölümsüz kılan, yaptıklarının daha hatırlanmaya değer oluşu veya ölçüsüz zulmü değildir. Muhteşem Cesare onu efsaneleştiren bir kitap sayesinde hafızalarda yer etmiştir. Mütevazı bir Floransalı diplomat tarafından kaleme alınan ve hükümdarların el kitabı haline gelecek olan bu kitabı bütün dünya *Prens* olarak tanıyacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Halk İktidarı Dersleri

32

Pisa ile Savaş I: Bilimsel Yaklaşımlar

ÖĞLE YEMEĞİNDEN SONRA Floransa'nın sokakları neredeyse tamamen boşalmış, dükkânlar kapanmıştı. Halk ve dükkâncılar ya son şarap kadehinin başında oyalanıyor ya da biraz kestirmek için yatağa yollanıyorlardı. Genç ve ateşi başına vurmuş olanlar arasında öğle sıcağında dolu mideyle sevişmeyi göze alanlar elbette vardı, ama sindirim sisteminin işleyişi konusunda sıradan bir insandan çok daha kuruntulu olan Niccolo, kesinlikle onlardan biri değildi. Damağına yapışıp kalmış *taleggio* peynirinin keskin tadıyla nehir kıyısında geziniyordu.

Keyfi yerindeydi. Neden olmasındı ki? Floransa bağımsızdı ve güven içindeydi. Ebedi Gonfalonyer Piero Soderini'nin ihtiyatlı yönetimi altında Cumhuriyet zenginleşiyor, Niccolo mesleğinde ilerliyordu. Kançılaryada çalıştığı altı yılın sonunda yüksek bir mevkiye gelmişti. Borgia'nın yanında geçirdiği uzun ve zorlu temsilcilik dönemi herkesin saygısını ve takdirini kazanmasını sağlamış, haklı bir atamayla gonfalonyerin sağ kolu olmuştu.

Niccolo keyifli düşünceler içinde, cebindeki sert ve serin altın sikke üstündeki Vaftizci Yahya kabartmasını yoklayarak nehir kıyısında gezinmekteydi. Evde bundan yüz adetten fazla vardı! Yüz adet taş gibi florin! Kısmeti açılmıştı. Hiç değilse ömründe bir kez maaşını vaktinde almıştı.

Niccolo, Signoria'nın merdivenlerini çıkıp içeri girdiğinde yüzüne vuran sıcak güneş yerini taş binanın kalın duvarlarının hoş serinliğine bıraktı. Yeşil beyaz mermer zemine sinmiş geceden kalma serinlik, yaz ortasında bile yüksek tavanlı salonları ferahlatmaya yetiyordu. Niccolo loş makam odasına geçip çalışma masasına kuruldu. Acil bir işi olmadığından tüm dikkatini ve enerjisini Floransa'nın o kronikleşmiş sorununa—Pisa ile aralarındaki sonu gelmez savaşa—yöneltebilirdi.

Pisa'yı taciz etmek ve düşmanın denizden tedarik yollarını kesmek için üç kadırga kiralanmıştı. Niccolo düşündükçe Pisa'nın kara-

daki müttefikleriyle olan bağlantısının da engellenmesi gerektiğini anlıyordu. Lucca kenti asi Pisalılara yardım etmekte ısrarlıydı. O konuya bir çözüm bulunması lazımdı. Pisa önlerindeki ordugâhta bulunan Floransalı yetkililere hitaben bir mektup kaleme aldı. Lucca yönetimine, bundan böyle Pisa'ya "bir bardak su" dahi vermeleri halinde Floransa paralı ordusunu karşılarında bulacaklarını en sert dille bildirmelerini istedi. Mektubu defalarca elden geçirdi. Birliklerdeki ve komutanlardaki hüzün verici isteksizliği tehditler ve sert üslûpla telafi etmek ister gibiydi. Sonunda yazdıklarının hiçbirini beğenmeyip başını iki yana salladı. Kendi kendine, "Böyle savaşılmaz," diye mırıldanırken Gonfalonyer Soderini telaşla içeri daldı.

"Çabuk gel, Niccolo!" Kiminin ilgisizlik, bazılarının ise beceriksizlik olarak yorumladığı o her zamanki sakin ve ihtiyatlı duruşundan eser kalmamıştı gonfalonyerin. "Pisa bizim!"

Niccolo başını kaldırdı. "Yoksa şu meşhur ordularımız savunmayı delmeyi başardı mı?"

"Hayır, henüz öyle bir durum yok ama önemli değil. Bir plan yaptım. Muhteşem bir plan! Pisa'yı dize getirecek bir plan!"

Niccolo onun "plan"larına temkinli yaklaşmayı öğrenmişti. Soderini dürüstlüğü, adaleti, ayrıntıya düşkünlüğüyle tanınan yetkin bir yöneticiydi ama zaman zaman kendini birtakım olmayacak planlara kaptırır ve bu "plan"ları, onu kolayca etkileyip aklını çelen "uzman"larla değerlendirirdi. Bu da benzeri bir durumdu.

Niccolo içeri girdi. Kâğıt yığınlarının başında derin düşüncelere dalmış iki uzman vardı. Soderini muzaffer bir gülümsemeyle onları askeri mühendisler Sinyor Bruno ve Sinyor Buffalmacco olarak tanıttı.

Niccolo son tanıştığı "askeri mühendis"leri hatırlayarak adamlara aynı zamanda ressam, heykeltıraş ve şair olup olmadıklarını sordu. Adamların hareketsiz ve ciddi yüzleri o tür işlerle ilgileri olmadığını anlatmaya yetti.

İçi içine sığmayan Soderini o kocaman sarışın başını sallayarak uzmanların ve yaptıkları çizimlerin etrafında adeta uçar gibi dönüyordu. "Bu bay, Niccolo Machiavelli'dir. Çok güvendiğim yardımcım, sırdaşım, sağ kolum. Ona planı anlatın."

Bruno, ya da belki de Buffalmacco, Niccolo'nun incelemesi için büyük bir kâğıt rulosu açıp Niccolo'nun önüne yaydı. Çizim ilk bakışta çocuk elinden çıkma bir yılana benziyordu. Niccolo az sonra Toskana kırsalında kıvrılarak akan Arno'yu tanıdı.

Kemikli bir parmak nehrin ağzından on beş kilometre kadar içerde Pisa'nın bulunduğu yere dokundu. Sinyor Bruno—veya Buffalmacco—"Hedef burası," diye açıkladı mağrur bir tavırla. Niccolo uzun bir sunum dinlemeye hazırlandı. Bruno ve Buffalmacco bilmiş havalarda sırayla söz alıp Niccolo'nun hiç yabancısı olmadığı Pisa kuşatmasıyla ilgili sorunları sayıp dökmeye koyuldular.

Mühendislerden biri durumu, "Sonuç olarak konumundan dolayı kenti tamamen abluka altına alamıyoruz," diye özetledi. "Ne yaparsak yapalım, o nehir yüzünden avcumuzdan kayıp gidiyor."

Niccolo onun sözünü kesti. "Daha önce de söylediğim gibi. Büyük bir donanma ile kentin hayat damarlarını kesebiliriz. Ama etkin bir abluka için daha fazla gemiye ihtiyacımız var. Gemi de para demek."

Gonfalonyer gözleri parlayarak, "Bu beylerin daha mükemmel bir çözümü var," dedi.

"Çok doğru," dedi mühendislerin birinden biri. Ortaya yeni bir çizelge yaydı. "Sayın Sekreter, sizin öneriniz yorucu, acemice ve pahalı. Biz çok daha net ve mantıklı bir çözüm öneriyoruz."

"Ve çok daha ucuz!" diye atıldı Soderini coşkuyla.

"Pekâlâ," dedi Niccolo. "Öneriniz nedir beyler?"

"Sayın Sekreter, donanımsız zihniniz sorunu bilimsel bir yaklaşımla incelemeye alışık olmadığı için, en sıkıntılı ve sıradan çarelere yöneliyorsunuz." İki mühendis birbirlerine bakıp sırıttılar.

"Atladığınız nokta şu: Pisalılar'ın denize ulaşmak için ihtiyaç duydukları yalnızca gemi değil. Nehrin kendisine de muhtaçlar. Onların nehri kullanmalarını engelleyeceğiz."

"Nehir duvarların içinden kentin göbeğine giriyor. Onları nasıl engelleyebilirsiniz ki?"

Mühendis parmağını birkaç kez kâğıda vurup, "Yatağını değiştirerek!" dedi zaferle. Niccolo hayretle çizime baktı. Bir hayali coğrafya çalışması olan yeni haritaya göre Arno, Pisa'nın etrafından dolanıyor ve Livorno yakınlarında henüz var olmayan bir göle dökülüyordu.

Soderini atıldı: "Sevgili nehirlerinin birden kaybolduğunu, geriye çamurlu bir yatak kaldığını fark ettiklerinde Pisalıların şaşkınlığını bir düşün!"

Niccolo, gonfalonyerin coşkusuna kulak asmayıp yaradılıştan bu yana engellenmeden yatağında akmış olan nehrin yolunu değiştirmek isteyen, mühendisliğin iki yarı-tanrısına baktı.

Adamlar, Arno'nun yatağını değiştirip akışını kontrol etmek için çizdikleri baraj, su yolu, hendek ve kapaklı kanal sistemi çizimlerini

coşku içinde art arda sunuyordu. Projenin bütün safhalarına ilişkin hesaplamalar yapılmıştı. İrtifa ve debi hesapları, çalışma takvimi, bütçe ve tahmini insan gücü ihtiyacı eksiksiz olarak sunuluyordu.

Niccolo bu fizibilite çalışması karşısında etkilenmiş ama ikna olmamıştı. Ama her itirazına cevap bulundu. Mühendisler projenin tamamının en çok otuz ya da kırk bin iş saati sonunda başarıyla tamamlanabileceğini taahhüt ederek, Soderini'den coşkulu bir onay almayı başardılar. Bir başka hesapla iki bin işçi, işi on beş günde bitirebilirdi!

Soderini bilimin kaba kuvvete üstün gelişinin tadını çıkararak, "Üç bin silahlı adamın yıllardır yapamadığını iki bin işçi, on beş günde halledecek demek ki," dedi. "On beş günde! Bir mucize bu!"

Niccolo homurdandı. Mucizelere inanmazdı. Ama inanıp inanmamak insanın işini yapmasının ön koşulu değildi. Bu nedenle sonraki günlerde bu iddialı projenin ayrıntılarını organize etmekle görevlendirildi. Bruno ve Buffalmacco adlı mühendisler derhal Pisa'ya hareket ettiler. Daha önce oraya hiç gitmemiş olduklarından arazi koşullarını yakından görmek istemişlerdi.

Çalışma 20 Ağustos'ta başladı. Kazmanın vurulduğu tarihten on beş gün sonra 3 Eylül'de Niccolo, Pisa ucundaki çalışmaların koordinasyonundan sorumlu olan Floransalı yetkili Giacomini'den bir rapor aldı. Proje verilen zamanda tamamlanamamıştı. Giacomini göreve devam etmeye hazır olduğunu ve üstlerinden gelen emirlere uyacağını beyan ederken dev projenin uygulanabilirliğiyle ilgili ciddi şüpheleri olduğunu vurguluyordu. Çarpma ve bölmeden başka karmaşık hiçbir matematiksel işlem kullanmadan, bir buçuk metre derinliğinde ve altı metre genişliğindeki iki ana kanalı kazmak için yaklaşık olarak elli bin metrekarelik alanda hafriyat yapılması gerektiğine işaret ediyordu. Adeta özür dileyen bir ifadeyle bunun için iki bin işçinin on beş değil iki yüz gün alışması gerektiğini vurguluyordu. Bruno ve Buffalmacco kanalların uzunluğunu yanlış hesaplamışlardı.

İki mühendis hiç tınmadan çabalarını iki katına çıkarıp hendek kazımı için daha fazla istihkâmcı talebinde bulundular. Morallerini hiç bozmadan zamanla yarışa girip meşale ışığında çalışmak pahasına yirmi dört saati vardiyalara böldüler. Günler, haftalar geçti ama hâlâ hendeklerde para ve terden başka akan hiçbir şey yoktu. Eylül ortalarında Giacomini büyük bir bıkkınlıkla istifa etti. Signoria'ya yazdığı son mektupta, "Önünüze her gün yeni bir sorun çıkacak," diyordu.

Hayal kırıklığı içinde görevinden ayrılan Giacomini'nin yerine hemen Tommaso Tosinghi getirildi. Pisa'daki çalışmalardan sorumlu

olan devletin resmi organı Savaş Onlusu yeni temsilcileriyle birlikte güvenilir sekreterleri Niccolo Machiavelli'yi de dev projeyi denetleyip raporlaması için Pisa'ya gönderdiler.

Niccolo ve Tonsighi, Pisa surları dibindeki Floransa ordugâhına vardıklarında ortalıkta kimselerin olmadığını hayretle gördüler. Oysa kentin üç bin askerle kuşatılmış, giriş çıkışların engellenmiş olması gerekiyordu.

Niccolo oradan geçmekte olan aksi suratlı birine yanaşıp neler olduğunu sordu. Birlikler nereye gitmişti? Sakalı bir karış uzamış yüzü güneş yanığı adam bir süre hiçbir şey anlamamış gibi baktı. Niccolo sorusunu tekrarlayınca da İspanyolca olarak kalayı bastı.

Niccolo sırrı çözmekte ısrarlıydı. Tosinghi ile çevreyi kolaçan edip sonunda ordugâhın ortasındaki komutan çadırına ulaştılar. İçeride iskambil oynanıyor, küfürler ve hakaret dolu tehditler havada uçuşuyordu.

Sinirlenen Sekreter, "Buranın sorumlusu kim?" diye sordu.

Hangi milletten olduğu belirsiz soluk yüzlü birinden, "Defol başımızdan," türünde terbiyesizce bir cevap geldi. Kir pas içindeki adamlar onu süzmekten vazgeçip tekrar oyuna daldılar.

"Komutanınız kim? Colonna nerede?" diye üsteledi Niccolo.

"Adamlardan biri onu Fransızcayla cevapladı: *Colon est la-bas avec touts les soldats aupres de fleuve*–Colon bütün askerlerle birlikte orada, nehrin yakınlarında."

Fransızca da olsa cevap veren biri çıkmıştı. Niccolo adamı sorguya çekince Floransa birliklerinin Romalı başkomutanı Marcoantonio Colonna'nın bütün garnizonu dev hafriyat çalışmasının yapıldığı bölgeye, kentin on beş kilometre kadar kuzeyine taşıdığını öğrendi.

Derhal o yöne doğru hareket ederlerken Tonsighi şaşkın bir halde, "Kuşatmayı kaldırmış, öyle mi?" diye sordu.

"Tam sayılmaz," dedi Niccolo. "Fransız'ın anlattığına göre Pisalılar kanal bölgesindeki işçilere aralıklı olarak saldırılar düzenlemeye başlamışlar. Adamlar tamamen savunmasız oldukları için birliklerin bir kısmının oraya gönderilmesi gerekmiş. Pisa akınları şiddetlendikçe Colonna bölgeye daha fazla asker yönlendirmek zorunda kalmış."

"Ya kuşatma?"

"Kendin gör," dedi Niccolo nehrin karşı yakasını işaret ederek. İki Floransalı uzakta demir atmış geniş ve düz bir saldan canlı koyun, içi bağrışan tavuk dolu ahşap kafesler ve un çuvallarının duvarların öbür tarafına, aç kenti savunanların kucağına fırlatılışını seyre daldılar.

Bir saat kadar sonra uyumakta olan altı nöbetçinin yanından geçip hışımla inşaat alanına girdiler. Oraya vardıklarında başkomutanın bir kadınla dinlenmeye çekildiğini ve rahatsız edilmek istemediğini öğrendiler. Niccolo yine de çadıra dalıp onun yemek sonrası keyfini darmadağın etti. Başkomutan soruları pek isteksizce cevapladı. Mühendisler büyük projenin devam edebilmesi için askeri koruma talep etmişlerdi. Colonna kaygılanmamak gerektiğini, baraj bittiğinde Pisa direnişinin nasıl olsa son bulacağını söyledi. İşin bir haftası kalmıştı.

Niccolo çılgına dönmüştü. Colonna'nın çadırından öfkeyle fırladığında az ötede fiyaskonun sorumlusu iki mühendis gözüne çarptı. Adamlar gözlem aletlerinin başındaki yüksek oturma yerlerine yerleşmiş heyecanla el kol sallıyor, ulema cübbelerini karakargalar gibi dalgalandırıp duruyorlardı. Niccolo ikisini de çağırtıp suratlarına bile bakmadan derhal hesap vermelerini istedi. "Projeye şu ana kadar 14.000 florin harcadınız. Karşılığında geldiğiniz noktayı açıklayın."

İki mühendis Niccolo'nun bilim konusundaki cehaletine şaşarak başlarını salladılar. "Jeolojik ve hidrografik açıdan beklenmedik sorunlarla karşılaştık. Öhm, ayrıca baraj yapımında da pürüz çıktı."

"Ve?"

"Acil bir çözüme ulaşmak için bu konuların uzmanı başka bir meslektaşımızın görüşüne başvurmak zorunda kaldık." Aynı anda, işaret almış gibi, geride durmakta olan başka bir siyahlı âlim öne çıktı. "Tanıştıralım. Bolonyalı Doktor Bolonzon."

"Problem neymiş Bolonzon?" diye sordu Niccolo öfkeyle.

Adam tiyatrovari bir tavırla kaşlarını kaldırıp, "Doktor Bolonzon," diye düzeltti bilgiç havalarda. "Görünüşe bakılırsa barajın ardındaki alüvyon dolgusu tahminlere uymamış..." Adam uzattıkça uzattı. Niccolo öfkeden kudurmakla birlikte gülmemek için kendini zor tuttu. Kasıntı doktorun suratı kıpkırmızı sivrisinek şişleriyle doluydu.

Niccolo'dan anlaması istenen şuydu: Bruno ve Buffalmacco nehrin iki yakasında yükselen istinat duvarları sonunda belli bir noktada buluşunca, duvarlar arasında büyük miktarda çamur ve alüvyon birikeceğini, sonuç olarak da birikinti arttıkça nehrin kendiliğinden bir baraj oluşturacağını öngörmüşlerdi. Oysa tahmin edilenin tam tersi olmuştu. İki duvar arasındaki açıklık kapandıkça, nehir daralan bir yataktan akmak zorunda kalmış, sonuçta meydana gelen akış hızındaki artış ve suyun gücü, nehir yatağının tabanını daha fazla aşındırıp derinleştirmişti. Kısacası Arno tıkanacağı yerde kendine bir kanyon oymakta olup, neredeyse tamamlanmış olan projeyi mahvediyordu. Niccolo

çaresizlik içinde ellerini havaya kaldırdı. "Hendekler ve kanallar ne âlemde? Onlar takvime uygun ilerliyor mu bari?"

Bilgelerden biri hafifçe öksürerek söz aldı. "Adamlar aksilik ediyorlar. Çalışmak istemiyorlarmış."

"Neden? Paraları ödenmiyor mu?"

"Ödenmez olur mu? Hem de fazlasıyla."

"O halde sorun nedir?"

"Aslında önemsiz bir şey... Sizi anlayacağınız, onların derdi..."

"Neymiş dertleri? Konuşsana be adam!'"

"Sıtmaya yakalandıklarını öne sürüyorlar. Tabii bu çok saçma..."

Niccolo yumruklarını sıkıp gözünü yukarı, cennete doğru dikti. "Lanet olsun! Tanrım neler oluyor burada?" İşçilerin durumunu kendi gözleriyle görmek için kızgınlıkla dönüp giderken, saygıdeğer Balonzon koluna yapıştı. "Efendim, meslektaşlarım bana maaş konusunu sizinle görüşmem gerektiğini söylemişlerdi..." Adam cümlesini bitiremeden Niccolo bir yumrukta onu yere yuvarladı.

Sonradan sıtmanın sahiden de kanalların açıldığı bataklık bölgelerde kol gezdiği ortaya çıktı. Birçok işçinin sıtmaya yakalandığı doğruydu. Kalanların büyük bölümü işi bırakmayı düşünüyordu. Niccolo ordugâhta kaldı ve yeni temsilci Tosinghi ile birlikte ortalığı bir düzene ve disipline sokmaya çalıştı. Ama çok geç kalmışlardı. Hafta sonunda yağmurlar başladı ve yağışla birlikte Niccolo'nun Signoria'ya mektupla bildirdiği gibi "yeni felaketler" geldi.

Kıyı koruma için kiralanan üç gemi fırtınada battı. Tahsisat suyunu çekmişti. Paralı askerler sızlanıp duruyorlardı. Ama asıl felaket sonradan yaşandı. Yağmur mevsimiyle birlikte bölgeyi sel bastı. Barajın temelini ve iki yanda yükselen setleri alıp götürdü. Niccolo iğreti bir sundurmanın altında durarak iskelenin kibrit çöpleri gibi dağılarak köpüklü sulara karışmasını izledi. İnsan, öküz ve katır gücüyle yerleştirilmiş dev kayalar kâğıt hamurundan yapılmış sahne dekorları gibi birbiri üstüne yuvarlanıp kudurmuş akan nehre karıştılar.

Dev çabanın başlayışının üstünden iki ay geçmişti. Büyük meblağlar harcanmış, askerin ve komutanların paralarını ödeyemez duruma düşen Cumhuriyet sonunda orduyu dağıtıp kuşatmayı tamamen kaldırmak zorunda kalmıştı. Ekim sonunda çalışmalar bütünüyle noktalandı. Bataklık alanda onca kan, ter, gözyaşı ve parayla açılan hendekler zafer kazanmış Pisalılar tarafından kısa zamanda doldurulduru.

Büyük bir fiyasko ve ziyanla sonuçlanan Pisa deneyinin sonunda Piero Soderini ilk kez ciddi bir prestij kaybına uğradı. Dikkatli ve güvenilir bir yönetici olarak kazandığı şöhret tartışılır oldu. Soderini bıkmış bir halde Arno'nun ağzındaki mağrur devleti yıkacak yeni ordular kurmak için yeniden tahsisat peşine düştü. Ne var ki Floransa'nın askeri sorunları ve "Pisa meselesi" Soderini'nin para bulma girişimleriyle değil, ancak kurnaz sekreterinin yeni ve cesurca planıyla çözülebilecekti.

Para Ekmek İnsan Silah

Niccolo bu dört sözcüğü sayfanın başına yazdı. Ordu dediğiniz bunlardan meydana geliyordu. İnsan gücü ve silahın, para ve ekmek sağlayabileceğine aklı yatıyordu, ama bunun için insan gücünün doğru eğitilmiş olması ve teşvik edilmesi gerekliydi. Oysa Floransa tersini uygulamış, parayla ekmek, silah ve insan gücü sağlanabileceğini sanmıştı. Kiralık komutanlar ve maaşlı profesyonel askerlerden oluşan ordularla yapılan savaşta inanç eksikti–ve en önemli sorun da buydu.

Pisa önlerindeki Floransa kampı buna örnekti. Askerler asi ve huysuzdu. Tümü yağma meraklısı serüvencilerdi. Savaşta asla hayatlarını tehlikeye atmak istemiyorlardı. Kim onları suçlayabilirdi ki? Savaşsalar da savaşmasalar da paralarını alıyorlardı. Ne diye riske gireceklerdi? Sonuç alınamaması işlerine gelirdi, çünkü böylelikle kontratları yenilenmiş olurdu.

Komutanları derseniz, savaşmayı sevmeyen askerlerden daha da beterdi. Onlardan çok daha inançsız, sırf ceplerini doldurmaya bakan adamlardı. "*Il pesce puzza da capo*–Balık baştan kokar," diye düşündü Niccolo.

Yazdığı dört sözcüğe uzun uzun baktı ve denklemdeki anahtar unsuru kalın bir siyah daire içine aldı.

Para Ekmek (İnsan) Silah

Niccolo Pisa önlerindeki birliklerin rengârenk görüntülerini hatırladı. Her askerin üstünde eskimişlik derecesi farklı değişik bir üniforma vardı. Aralarında konuştukları anlaşılabilir, insanca bir dil yoktu. İsteklerini ve dileklerini hayvansı homurtular ve bağrışmalarla anlatmaya alışmışlardı. Tek ortak dilleri sövgüydü. Kavgacı gırtlaklardan her dilden küfür dökülmekteydi: İspanyolca, Fransızca, Almanca hatta

Arapça... Bütün İtalyan lehçeleri konuşuluyordu. En itibarsız olanı, en yaygın konuşulanıydı. Bu adamlar ne diye Floransa uğruna savaşmak istesinlerdi? Pisalılar onlara daha fazla para teklif etti mi—ki bu sık sık oluyordu—hemen taraf değiştiriyorlar, içki, kumar ve memnuniyetsizliklerini ateş hattının diğer tarafında sürdürüyorlardı.

Floransa için savaşanlar bu tip kanun kaçakları ve paragözler olduğu sürece sonuç değişmeyecekti. Geçen yıllar içinde Niccolo'nun zihninde yavaş yavaş bir alternatif ordu fikri gelişmeye başlamıştı. İlham ve örnek için önce dikkatini kuzeye çevirmiş, gevşek bir birlik içindeki Alman derebeyliklerini ve İsviçrelileri incelemişti. Küçük Alman derebeylikleri bağımsızdı. Çıkarlarını korumak gerektiğinde kendileri savaşıyorlardı. İyi silahlanmışlardı, dolayısıyla özgürdüler. İsviçreliler silah bakımından son derece donanımlı oldukları gibi özgürlük konusunda bir sıkıntıları yoktu. Pisalılar bile çaresizlikten, savunma için kendileri silaha sarılmışlardı. Niccolo bir türlü teslim olmayışlarının büyük ölçüde bundan kaynaklandığını artık kabul ediyordu.

Tabii bir de Romalılar vardı. Niccolo onlara "Benim Romalılarım" diyordu. Sivil ve askeri erdem bakımından iyi, dürüst ve değerli ne varsa onun yiğit temsilcileriydiler. Roma Cumhuriyeti'nde yalnızca Romalı askerler savaşır, Roma'yı ve çıkarlarını Romalılar savunur, Cinncinatus gibi sıradan vatandaşlar bir tehdit gelmesi halinde çiftini çubuğunu bırakıp Cumhuriyet'i savunmaya koşardı. Peki Floransalılar da aynısını yapamazlar mıydı? Niccolo disiplinli Floransa birliklerini hayalinde canlandırmaya çalıştı. Düzgün saflar halinde dizilmiş, İspanyolca veya Fransızca yerine o güzelim Floransa İtalyancasını konuşuyorlardı. Kalemine uzandı ve teklifinin üstünde çalışmaya koyuldu. Önce ağır ağır yazıyordu ama sonradan heyecan bastıkça hızlandı. Eli sayfanın üstünde uçar gibiydi. Fikirleri ve tezleri biçimlendikçe Floransa milisleri doğuyordu.

Niccolo giriştiği bu işte yetenek ve beceriyi buluşturmayı başarmıştı. Aslında kendisi bir kançılarya sekreteri, bir yazmandı. Herhangi bir askeri eğitim almamıştı. Öte yandan işlek bir zekâsı vardı, bir kitap kurdu ve azimli bir öğrenciydi, vizyon sahibiydi ve fikirlerini Floransa Cumhuriyeti'nde kimsede görülmeyen bir tutku ve heyecanla kovalayan bir fanatikti. Floransa milislerinin bundan sonraki zafer ve yenilgilerine yol açacak olan, Niccolo'nun niteliklerinin ve deneyim eksikliğinin benzersiz bileşimiydi.

Niccolo Floransa yurttaşlarından oluşacak bir ordu konusunda Soderini'nin onayını almakta hiç zorlanmadı. Bu fikrini gonfalonye-

re savaş ve barışın yıpratıcı sorunlarına soylu bir yaklaşım, büyük ve yepyeni bir "plan" olarak sundu. Bundan sonraki üç yıl boyunca da bütün enerjisini dürüst vatanseverlerden oluşan ordusunun oluşumuna ve eğitimine yöneltti.

İşinin temel olarak iki ayağı vardı: Askeri gücün yapılanmasının ve yönetiminin kurallarını belirlemek ve yeni vatandaş-askerleri toplayıp eğitmek. İkinci konuda yorulmak nedir bilmiyordu. Bütün Toskana bölgesini tarayıp piyade devşiriyor, silah dağıtımı yapıyor, kaleleri, ordugâhları ve garnizonları dolaşıyor, talimleri denetliyordu.

Niccolo sıcak bir öğle vakti Floransa dışındaki bu ilk talimlerden birinde askeri maharetini uygulamaya dökme fırsatı buldu. Önce orduya yeni katılmış asker topluluğuna kısa ve özendirici bir konuşma yaparak başladı.

"Piyade, ordunun belkemiğidir," dedi gururla. "Disiplin ve talimle Roma Cumhuriyeti'nden bu yana benzeri görülmemiş piyadeler olarak yetişeceksiniz. Üstün Romalıların gelişmiş stratejilerini kullanarak Cumhuriyetinizin yıkılmaz kale duvarları olacak, onun düşmanları için birer kalkana dönüşecek ve ülkenizin dokunulmaz özgürlüğünün savunucuları olarak yetişeceksiniz."

Niccolo bunları söyledikten sonra çeşitli bölük ve kıtaların komutanlarını toplayarak eski Romalı tarihçilerin tarif ve şemalarından yararlanarak oluşturduğu harita ve çizelgeler yardımıyla onlara ilk savaş düzenini gösterdi. Basit bir manevra deneyeceklerdi. İlerlemekte olan ordunun aniden safları sıklaştırıp soldan yaklaşan düşmana yönelmesi hareketiydi bu. Niccolo komutanların manevranın temel fikrini kolayca kavramaları için çizelgeler kullanarak açık, kısa ve öz bir anlatım yaptı. Sonra herkes bölüğüne dönüp askerine talimatını verdi.

Acemi askerler yürüyüş düzeni alıp hazır ola geçtiklerinde, Niccolo dönüş yapıp saf sıklaştırmaları emrini verdi. Ama olmadı. *"X"*ler ve *"O"*lar, eksenleri üstünde dönüp tek blok olacak şekilde yanaşarak küçük *"V"*lerin yani mızraklı askerlerin sıranın başından sola kaymalarını sağlayacak yerde, tam anlamıyla bir kaos yarattılar.

Niccolo komutanları bir kez daha müzakereye çağırdı ama manevra benzer biçimde sonuçlandı. Niccolo iki saat süreyle yakıcı güneş altında bölüğe aynı manevrayı tekrarlattı. Ne yaparsa yapsın, yeni asker olmuş yiğit, vatansever kasaplar, fırıncılar ve mumcular bu işi bir türlü beceremiyorlardı. Niccolo safların arasında mekik dokuyup askerlere nerede yanlış yaptıklarını anlatıyor, biraz daha çaba göstermelerini isteyip cesaret vermeye çalışıyordu. Eşzamanlılığın ve dakikliğin öne-

mini ne kadar anlatsa boştu. Adamlar gene işareti kaçırıyor, birbirlerine giriyorlardı. Onuncu tekrardan sonra nihayet sağlarını ve sollarını öğrenip istenilen yöne dönmeyi öğrendiler, ama hareketleri hâlâ muntazam ve eşzamanlı olmaktan çok uzaktı. Çaresizlik hissine kapılmaya başlayan sıcaktan bunalmış Niccolo hepsini son bir kez daha sıraya soktu. Bu defa doğrusunu yaptırmaya azmetmişti. Kolunu kaldırdı. Tam emir verecekken arkadan bir kahkaha sesi geldi.

"Generalissimo! Buon di!" Duyduğu, boğuk bir kadın sesiydi. Hızla döndü. Karşısında Kontes Caterina Sforza duruyordu.

"Seyretmemizde bir sakınca yok değil mi?" Caterina'nın yanında sarışın bir heykeli andıran büyük oğlu Giovanni vardı.

"Elbette seyredin ama doğrusu görecek pek bir şey yok. Bu onların ilk günü. Çok tecrübesizler."

"Tecrübesizler mi?"

Serseme dönmüş olan askerler yeni bir komut beklerlerken Caterina, Niccolo'nun yanına yaklaştı. "Paydos et Niccolo. Hava çok sıcak. Bırak da gitsin zavallılar. Hadi, biz de birlikte bir öğle yemeği yiyelim."

"Olmaz," dedi Niccolo inatla.

"Pekâlâ," dedi Caterina. "İlle de adamların bu işi becermesini mi istiyorsun? Giovanni, komutayı sen al!"

Delikanlı Niccolo'ya döndü. Onun kıskançlıkla onaylayan bakışıyla ileri atıldı. Siyahlar giymiş yakışıklı delikanlı henüz on sekizinde ya var ya yoktu.

Caterina ilk göz ağrısının kendinden emin bir tavırla toplama ordunun karşısına geçip emirler yağdırışını izledi. "İlk kocamın ailesinin yanında, Milano'da yetişti," dedi Caterina. "Askerlik eğitimi gördü."

Giovanni askerleri istediği biçimde dizdikten sonra işareti verdi. Trampetler gümbürdedi. Trampetçiler tempoyu tutturduğunda delikanlı emirleri sıralamaya başladı. Askerler bu defa hata yapmadılar. Genç komutan onlara uygun adım ilerlemeyi öğretti. Yüreklerinde ve bacaklarında yankılanan trampetlerin ritmiyle artık zamanı şaşırmıyorlardı. Manevra sona erdiğinde trampetler sustu. Askerler hazır ol'a geçip beklediler. Giovanni'nin yüzü gülüyordu.

"Anasına çekmiş," dedi Niccolo.

"Artık yemek yiyelim mi?"

33

Takunyalar

Floransa köylüsünün tahta pabuçları ve ince bir zekâsı vardır.

—ATASÖZÜ

NİCCOLO'NUN TAVSİYESİYLE Signoria hükümeti acemi milisleri her açıdan asker olarak yetiştirip onları disiplin altına alabilecek profesyonel bir komutan arayışına girişti. Niccolo acemi eğitiminden elini çekmiş olsa da milislerin diğer işleriyle örneğin asker toplama konusuyla yakından ilgileniyordu. Kırsaldaki kararsız çiftçi gruplarına hitap etmede, Floransa'nın özgürlük ve bağımsızlığının erdemlerini övmede üstüne yoktu. Bu propaganda konuşmaları sırasında etrafında genellikle kalabalık bir çember oluşur, herkes yeni halk ordusuna katılmaya heveslenirdi.

Bir gün Floransa'nın birkaç kilometre güneyinde çiftçilikle uğraşan bir köyde konuşmuş, ne hikmetse orduya katılmak için tek bir talep gelmemişti. Yorgun argın, ağır kayıt defterlerini ve yazı takımlarını toplayıp heybelere yüklerken yanına bir adam yaklaştı. Ufak tefek, kır saçlı biriydi. Konuşma sırasında bir ara Niccolo'nun gözüne ilişmişti. Sırtını bir ahır duvarına verip kollarını meydan okurcasına göğsünde kavuşturmuştu. Niccolo bu şüpheci tiplere alışkındı—böyleleri her köyde çıkardı—ve adamı görmezlikten gelmişti.

"Güzel konuştunuz bayım ama pek işe yaramadı öyle değil mi?" dedi adam alayla.

"Öyle oldu," dedi Niccolo. Son eşyaları da heybelere koyup bağlarını sıkıca bağladı. Hemen yola koyulmak istiyordu. Değerli zamanını kavgacı bir hödükle ziyan etmeye hiç niyeti yoktu.

"Bir içki içmez miydiniz? Ağzınızın pası giderdi. O yüce sözcükler dilinizi kurutmuş olmalı."

Niccolo atın öbür tarafından karşılık verdi. "Bugün iki yere daha uğramalıyım. Geç bile kaldım. Sormak istediğin varsa hemen sor."

"Demek vaktiniz kıymetli. Siz çok önemli birisiniz belli ki." Adam abartılmış bir saygıyla konuşuyordu.

Niccolo ona kulak asmadan atına atladı. Dizginlere uzandı. Tam yola düşecekken adam atın önüne geçip yolunu kesti. Muzır bir afacan gibi gülümsüyordu. "Son görüştüğümüzde bu kadar önemli bir adam değildin Machiavelli," dedi.

Niccolo yolunu kesen adama dikkatlice baktı. Ak düşmüş saçlarına, kırlaşmış gür sakalına ve çalı gibi kaşlarına rağmen alnından başlayıp kör gözünün üstünden yanağına inen, 7 şeklindeki yara izini seçti.

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Niccolo. Az kalsın atından yere yuvarlanacaktı. "Haydutların Başpiskoposu!"

Niccolo içki teklifini kabul etti. Eski bir dostla yıllar sonra yeniden karşılaşmıştı. Niccolo o uğursuz günden sonra Michele ile birçok kez görüşmüş, kırsaldaki evinde onu ziyarete gitmişti. Zamanını başka konulara, işlere ve dostlara ayırmak zorunda kaldığından bu ziyaretler git gide seyrekleşmişti. Sonunda farklı dünyaların iki insanı olarak bağlantıları kopmuştu.

İki adam yaklaşık çeyrek yüzyıl sonra bir kır meyhanesinin arka tarafında keyifle kuruldukları bir asmanın gölgesinde sohbete daldılar. Niccolo'nun yükselişi Michele'in hoşuna gitmişti. Kendinden çok daha genç olan dostu bu mevkiye nasıl geldiğini hikâye ederken o da aferin der gibi kafa sallayıp duruyordu.

"Ya sen Michele?" diye sordu Niccolo. "Hâlâ Toskana kırsalının korkulu rüyası mısın?"

"Hayır," dedi kocamış haydut. "O işler için çok yaşlıyım artık. Kendi işimle uğraşıyorum. Bağıma bahçeme bakıyorum."

"Ya Cesca? Taşranın en güzel kadını o mu hâlâ?"

"Öldü," dedi Michele gözlerini kupasına dikip. "Çok zaman oldu. On yıl kadar. '95'te ordular geldiğinde öldü. Askerler öldürdü onu."

"Fransızlar mı?" diye sordu Niccolo.

"Belki Fransızlardır," dedi Michele kederle. "Belki de bizimkiler. '95'te İtalya'da her tür ordu vardı. Askerlerin hepsi aynıdır."

Michele içini çekti. "Şimdi oğullarımdan biriyle yaşıyorum. Pek bir işe yaradığım yok. Torunları oyalamak için onlara eskileri anlatıyorum, o kadar."

"Boş versene sen," dedi Niccolo hüzünlenen eski dostunu neşelendirmek için. "Hâlâ senden iyi ok atan olmadığına eminim. Milis kuvvetlerine katılsana. Usta bir okçu olarak acemileri eğitebilirsin."

"Benim aptal oğlan duysa hemen koşup milislere katılır," dedi Michele başını sallayarak. "Ama bana hiç ilişme. Asla olmaz."

"Niye ama?" diye üsteledi Niccolo. "İkinizi birlikte orduya yazarız. Baba oğul birlikte!"

"Niye mi? Ben neyin uğruna savaşayım ki? Savunacak ne var?"

"Özgürlük!"

"Kimin özgürlüğü?"

"Senin, benim, herkesin! Floransa halkının, Cumhuriyet'in özgürlüğü ve bağımsızlığı!" Niccolo yavaştan propaganda konuşmasına doğru kayıyordu.

Sesini yükselterek konuşması Michele'in dikkatinden kaçmamıştı. "Nutku kes Niccolo! Floransa'nın özgürlüğü konusunda ders dinleyecek halim yok."

"Belki de dinlesen iyi olur!"

"Hayır, asıl sen beni dinle genç dostum," diye atıldı eski haydut. "Belki bu ihtiyardan bir-iki şey kaparsın."

"Ne hakkında?" diye sordu Niccolo kuşkuyla.

"Özgürlük, bağımsızlık ve senin şu cumhuriyetin hakkında!" dedi Michele. "Ve de ihanet."

Niccolo dinlemeye razı oldu. Eski dostunun kendi uzmanlık alanında ona akıl öğretmek istemesi biraz canını sıkmıştı ama yaşına hürmeten onu dinleyecekti.

Michele söze başladığında eli iyi bir iskambil oyuncusu gibi sırıtıyordu: "Anlatacaklarımın üstünden epeyce uzun bir zaman geçti. Kimse olayların nasıl başladığını bilmiyor. Her şeyi başlatan tek bir kıvılcım mıydı? Yoksa kuşaklarımızın yıllarca, on yıllarca yaşadığı binlerce olayın bir birikimi miydi? Bilemiyorum. Ama bir gün bir patlama yaşandı.

"Her şey gecenin geç saatlerinde gizli toplantılarla başladı. Konuşmacılar okumuşlukta senin yanından bile geçemezlerdi ama öfkeyle yanıp tutuştukları için kalabalıkları heyecanlandırıyorlardı. Bir sabah kaynayan kazan taştı ve sokaklara kaynar bir sel boşaldı: Kumaş işçilerinin isyanı–*Ciompi*–başlıyordu.

"Ciompi isyanını bilirim," dedi Niccolo "Yüz yıl önce meydana gelmiş bir halk ayaklanması."

"Doğrudur, bir halk ayaklanması!" dedi Michele. "Keten ve yün tarakçıları, dövücüler, boyacılar, tavcılar, iğciler, onarıcılar hepsi ayaktaydı. Yıkama teknelerinin, kurutma tezgâhlarının başından çıkıp gelmişler haklarını istemek için nehri geçip kuzeye Signoria'ya yürüyorlardı. İlerledikçe saflar çoğaldı. Arabacılar, sandalcılar, işçiler, seyyar satıcılar, bütün sefiller ve sahipsizler...

"Onlara yıkama tezgâhlarında giydikleri ağır takunyalar nedeniyle Ciompi diyorlardı." Genç dostunu süzdü. "Sen hiç o takunyalardan giyip yürümeyi denedin mi?"

"Hayır," diyen Niccolo, sivri burunlu şık siyah çizmelerine baktı.

"Takunyalar yürümek için değil durmak içindir. En fazla bir adım ileri, bir adım geri gidebilirsin. Yıkama tezgâhlarının başında çalışırken ayaklar kuru kalsın diye giyilir bunlar. Zaten oralarda ne yaparsan yap hiçbir şey uzun boylu kuru kalmaz. Oralarda on dört, on altı saat boyunca, gün doğumundan gün batımına kadar ayakta çalışırsın. Işık yettiği sürece. Bileklerine kadar suyun içinde çalışırsın. Bazen diz boyu olur. Yazın durum pek fena değildir. Su adamı serin tutar ama dikilmekten ağrıyan ayaklarını büsbütün şişirir. Gelgelelim kışlar öldürücüdür. Su buz gibi olur. Kemiklerine işler ve insan olanın dayanamayacağı bir ağrı yapar. Takunyaların kaba tahtası ıslak donmuş ayakların derisini soyar. Eve kadar yürümek bir azaptır. Birkaç parça kömürü olan şanslı kişilerdensen günün sonunda mangalı yakar, mosmor kesilmiş hissiz ayaklarına bir parça ılık kan gitmesini sağlarsın.

"Her neyse Ciompi sonunda ayaklandı. Eskimiş takunyalarıyla yürüyüşe geçtiler. Sokaklar takırtı sesleriyle yankılanıyordu. Başkalarının savaşı değildi bu. Kendi haklarını aramaya gidiyorlardı. Hangi bayrak altında yürüdüler biliyor musun?"

Niccolo bilmediğini söyledi.

"Adalet bayrağı. Bu bayrağın altında Signoria'ya yürüyüp, çevresini kuşattılar. Yönetim dehşete düşmüştü. Korkaklar değişik kılıklar içinde, sarılmış binadan teker teker sıvışıp toz oldu. Ertesi sabah halk, hükümet sarayını bastı. Alt tabakadan kir pas içinde işçiler mermer koridorları doldurmuş, hakları olanı istiyorlardı: Floransa ve adalet!"

Michele soluklanmak için durdu. Gözünü Niccolo'ya dikti: "Bunları nerden bildiğimi merak ediyorsan söyleyeyim. Çocukluğumdan beri defalarca dinledim. Orada olup yaşayanlardan dinledim. Gözlerinden sel gibi yaş akıtarak anlatan kadınlardan ve erkeklerden dinledim. Bunlar benim insanlarımın hatırladıklarıydı. Kitaplarda bulamazsın. O yüzden, dinle.

"İşçiler hükümet sarayına girdiğinde adalet bayrağını halktan bir yün tarakçısı taşıyordu. O benim büyükbabamdı: Michele di Lando."

"Michele di Lando senin büyükbaban mıydı?" Niccolo çok şaşırmıştı. "Ciompi isyanının lideri senin büyükbaban mıydı?"

"Ta kendisi." İhtiyar haydut hikâyesine devam etti. "Orada durmuş herkes görsün diye adalet bayrağını sallıyordu. Yalınayaktı, üstü ba-

şı dökülüyordu ama elleriyle adaletin sembolünü sımsıkı kavramıştı. Mermer basamaklar çıplak ayaklarına ne iyi gelmişti kim bilir. Bayrağı taşımak onu kim bilir ne gururlandırmıştı."

Michele sustu. Kendi ellerine baktı. Signoria'nın basamaklarında bayrağı dalgalandıran büyükbabasını kim bilir kaçıncı kez hayalinde canlandırmaya çalıştı. Herkese adalet! Taşıdığı bu bayrakla!

"Niye yalınayak?" diye sordu Niccolo." Takunyalarına ne olmuş?"

Michele hayallerinden silkinip toparlandı. "Takunyalarına ne olmuş? Başı çektiği için daha hızlı gitsin diye fırlatıp atmış olmalı. Belki de o lanet şeyleri bir daha giymemek üzere özellikle çıkarıp atmıştır.

"Halk Signoria'yı ele geçirdiğinde, büyükbabam umutsuz ve ezilmişlerin meydana getirdiği sefil orduya susmalarını emretti. 'Görüyorsunuz işte!' diye bağırdı. 'Burası artık sizin! Kent de sizin!' Bu duyuruyu zafer çığlıkları izledi.

"Çoğunluk hep bir ağızdan Michele'in gonfalonyer olmasını ve onlar adına kenti yönetmesini istediklerini haykırdılar. Düşünebiliyor musun? Büyükbabam neredeyse birkaç dakika içinde kölelikten kentin en yüce mevkisine yükselecekti. Neden başkası değil de o? Belki onun azmi daha baskındı. Belki de öfkesi. Belli mi olur; bazen iyi kötü liderlik yeteneği olan biri biraz itelemeyle birden kendini emir verir pozisyonda bulabilir.

"Büyükbabam çoğunluğun arzusuna boyun eğerek isteği kabul etti. Yeni bir umut doğmuştu. Hiçbir şeyi olmayanlar için daha iyisinin vaadi seslendirilmişti. Bundan sonra nihayet birinin onlara kulak vereceğinin vaadi. Michele şiddete başvurularak ele geçirilen iktidarın kazanımlarını kalıcı kılmak için hızlıca adımlar attı. Reformlar yapıldı. Büyükbabam halka yakın olabilecek iyi, bilge, tecrübeli insanları göreve getirdi. Yönetimde Salvestro dé Medici'den yardım aldı. O günlerde Mediciler halka yakınlıkları ile ün kazanmışlardı."

"Ne günlermiş o günler," dedi Niccolo.

"Büyükbabam hırslı ve açgözlü biri değildi. Floransa'nın idari mekanizmasını ve ekonomisini tek başına çeviremeyeceğini anlamıştı. Okuması bile yoktu! Devamlı yanında bir kâtiple dolaşması gerekiyordu. Ama saygınlıkların, ayrıcalıkların ve gücün eşit paylaşımı için elinden geleni yaptı, çünkü Floransa'nın kara kalplilerinin hırs ve kıskançlıktan çatladıklarını biliyordu ve kırılgan yeni düzenini onlara karşı savunmak zorundaydı."

Niccolo sonun yakın olduğunu biliyordu ama ne kadar yakın? "Büyükbabanın iktidarı ne kadar sürmüş?" diye sordu.

"Üç yıl kadar. Bir gün aniden ortalık gene karıştı. Bazıları Michele'i iktidarı eski baskıcı yönetimle paylaşmakla suçluyor, kendilerini kandırılmış hissediyorlardı. Ondan kopup yeni bir hükümet kurdular. Hizipler arasındaki çatışmalardan cesaret alan lonca üyeleri ve soylular beraberlerinde paralı askerlerle birlikte kente sızmaya başladılar.

"Michele'in hükümeti çözülmeye başladı. Verdiği bütün tavizlere rağmen karşı taraftan biri kendini hakarete uğramış sayıp silaha sarılıyordu. Eski yönetici aileler ve loncalar Michele'in adamlarını dolandırıcılık ve rüşvetle suçlayıp yeniden iktidarda yer edinmeye başladılar. Nifak sokma ve silah gücüyle Floransa'nın eski efendileri devleti yeniden ele geçirdiler. Deney bitmişti. Sonuç bir fiyaskoydu.

"Peki büyükbabana ne oldu?"

"Ortadan kayboldu. Kimse nerede olduğunu bilmiyordu. Ama sen tahmin edebilirsin.

"Şöyle bir hikâye anlatılır. Son görüldüğü gece, biri akşam yemeğinde ona gümüş bir kâse hediye etmişti. Kâsenin içi leziz, zarif, hoş kokulu şekerlemelerle doluydu. Bir avuç alıp konuklara vermek için elini kâseye daldırdığında parmakları sert ve soğuk bir şeye dokundu. Çıkarıp herkese gösterdi. Bu kocaman, siyah bir çiviydi. Büyükbabam bıkkınlıkla içini çekti ve konuklarına 'Anladığım kadarıyla birileri bana bir şeyler anlatmak istemiş,' dedi. 'Bu ya düşmanlarımdan bir tehdit ya da bir dostumdan uyarı. İkincisi olduğuna inanmak isterim.' Böyle diyerek masadan kalktı ve onu bir daha gören olmadı.

"Büyükbabamın ortadan kaybolmasından sonra onu onurlandırma cesaretini gösteren tek kişi, halktan yana olduğu için kendi de itibar kaybetmiş olan Salvestro dé Medici oldu. Ortaya çıkıp büyükbabamın cesaretini ve vizyonunu övdü. Onu kötüleyenleri aşağıladı. Ama onun övgü dolu sözleri, yün tarayıcısı Michele di Lando'yu ve onun herkese adalet düsturuyla yönetilen daha iyi bir devlet vizyonunu karalama furyası içinde kaybolup gitti."

Hikâyesinin sonuna gelen Michele içkisini yudumlayıp, gözlerini kıpkırmızı bir top halinde batmakta olan güneşe dikti. Niccolo aralarına çöken sessizliği bozup, "Benim milislerimin ve Floransa'yı savunma fikrinin seni neden heyecanlandırmadığını şimdi anladım," dedi. "Ama insan bir kente karşı uzun boylu bir nefret besleyemez ki."

"Nefret değil, işin neye varacağını bilmekten ileri geliyor bu," dedi Michele. "Her şeyin nafile oluşunun kabulü. Sırf milislere katılıp savaşmak için değil, Cumhuriyet için, özgürlük için, herkese adalet için

yaptığın o görkemli planlar da boş. Sonuçta ne olacak? Gene baskı, gene adaletsizlik. Başka türlüsüne inanan aptallık eder."

"İsa Peygamber 'Adalete acıkıp susayanlar kutsanmış kişilerdir, çünkü sonunda doyurulacaklardır,' demez mi?"

"Kutsanmış olabilirler ama sanırım onun ikinci gelişine kadar aç, susuz kalacaklar. Bu dünyada adalete kavuşamayacaklar. Hele Floransa Cumhuriyeti'nde asla."

"Bundan benim bir ders çıkarmamı mı bekliyorsun?"

Michele görmüş geçirmiş, yorgun bir edayla gülümsedi. "*Chi ha orecchie, intenda*–Kulağı olan duysun."

"Ama Michele," diye atıldı Niccolo yalvarır gibi. "Büyükbabanın başına gelenler yüz yıl önceydi. Şimdi kurduğumuz cumhuriyet bambaşka. Daha güçlü. Yasalarımıza, anayasaya, halkın toplu iradesine dayalı. Bunu artık kimse yıkamaz, bu gelişimi tersine çeviremez. Milislerimiz yani halkın ordusu bizi savunduğu sürece de Floransa'nın içte ve dışta kimseden korkmasına gerek kalmayacak. Bu yeni bir ruh, yeni bir çağ. Artık her şey değişti. Değişim esastır."

"Öyle mi dersin?"

Niccolo, Porta Romana'dan Floransa'ya girip kuzeye Signoria'ya doğru ilerlerken yıllar önce isyancı kumaş işçilerinin de aynı yerden geçmiş olduklarını düşündü. Kentin kokuşmuş derinliklerindeki alçak sesli takırtıların bir gürleyiş halinde yükselişini duyar gibiydi. Binlerce ayak gürültüyle zemini dövüyor, pençeli ve demir çivili tahta takunyalardan oluşmuş bir sel takır tukur yerlere çarparak akıp gidiyordu. Kentin yorgun ve birçok dertle yıpranmış kalbi şiddetle atarken birden patlamış, bir özürlük çığlığıyla pis sokakları kanla yıkayıp temizlemişti.

Sonra Adaletin iktidarı ilan edildi. Çılgınca dönmekte olan kader çarkı birden kontrolden çıkmış, o delilik içinde bir yün tarayıcısını seçip en tepeye oturtmuştu. Ama kader bitip tükenmez dönüşleri içinde çabucak toparlanmış, eski düzenine dönmüştü. Adı sanı bilinmeyen Michele di Lando'yu nasıl tepeye çıkarttıysa amansız dönüşüyle onu bu defa da en dibe çekmişti.

Kader çarkı Niccolo'nun hayalinde dönüşünü sürdürüyordu. Üstünde Michele di Lando'nun ufacık bir yansımasını görür gibi oldu. Torunu gibi sakallı, gür siyah saçlı biri... Michele'in görüntüsü bin bir zahmetle yukarı taşınıp sonra da hızlı bir inişe geçerken kader çarkında başka yüzler belirdi. Niccolo, Cesare Borgia'nın ve Fransa Kralı

VIII. Charles'ın yükselişini ve kaçınılmaz düşüşlerine tanık oldu. Döne döne yükselen sonra gene dönerek düşen nice imparatorlar ve krallar gördü. Sonra da bu hayali zihninden silip atmaya çalıştı.

Tuhaf, kaçınılmaz, anlam verilemez bir şeydi bu. Geçmişin kader çarkları böyle işlemişti. Onun çağı ise aydınlığın, insani gelişimin, ilerlemenin çağıydı.

Niccolo her şeye rağmen Michele di Lando'nun başına gelenlerden ders almak gerektiğinin bilincindeydi. Zaten konu da buydu. Niccolo'nun bunu görmezden geldiği yoktu ki. Aksine duyduklarını akıl süzgecinden geçiriyor, Michele'in nerede hata yaptığını, ona bahşedilen iktidarı elinde tutması için neyi eksik yaptığını anlamaya çalışıyordu. Eğer eski dostu yaşlı haydut bu hikâyeyi onu uyarmak, nafile çabaladığını kanıtlamak için anlattıysa boşuna yorulmuş demekti. Bu anlatı Niccolo'yu büsbütün kamçılamıştı. Bir reformcu başarısızlığa uğrarsa, ondan sonraki onun hatalarından ders alır, aynı yanlışları tekrarlamazdı. Tarih okumanın işlevi bu değil miydi? Yeni Cumhuriyet de gücünü pekiştirerek, kurumlarını güçlendirerek, savunma için milis kuvvetine başvurarak, geçmişten ders alarak bunu yapmıyor muydu?

Niccolo, Michele'in hikâyesinin doğurduğu ikilemi zihninde halledip rahatladı. Ne var ki yaşlı dostunun teslimiyetçi tavrını ve kötümserliğini gidermek için elinden bir şey gelmezdi. Signoria Meydanı'nı geçerken bir başka düşünceyle sarsıldı. Misyonunu tam da bu meydanda noktalamış bir dönem zirvedeyken, zirveden düşmüş bir başka cumhuriyet reformcusunun, bir başka adalet savaşçısının anısıydı bu. Niccolo'nun hayalhanesinde kaderin gıcırtılı çarkı yeniden ağır ağır dönmeye başladı. Bu defa üstünde Savonarola'nın yüzü vardı.

Niccolo kayıt defterlerini bırakmak ve asker toplama çabaları konusunda Soderini'ye kısa bir rapor vermek üzere Signoria'ya uğradı. Yorgunluktan kemikleri sızlıyor, zihninde bin türlü düşünce dolanıyordu. Onu heyecanla bekleyen gonfalonyere durumu özetledi ve ilgili raporu ertesi gün iletmeye söz vererek izin istedi.

"Tamam, tamam," dedi Soderini onu daha fazla yormadan. "Git de biraz dinlen. Hatta istiyorsan tam gün izin yap."

Ama Niccolo tam çıkacakken Soderini onu durdurdu. "Az kalsın unutuyordum. Senin milis kuvveti için birini bulduk."

Niccolo bir anda yorgunluğunu unutup canlandı. "Eğitim için mi?"

"Evet, eğitim için. Mükemmel bir asker. Referansları yüksek yerden. Acemi askerleri göz açıp kapayıncaya kadar birer savaş makine-

sine dönüştürmesiyle ünlü. Seksenler Konseyi atamayı onayladı bile. Unvanı da Muhafız Komutanı olacak."

"Kimdir bu kişi?"

"Adı Coriglia."

"Floransalı mı?"

"Öyleymiş. Zaten konseyden birçok üye kendisine kefil oldular. Daha önce onunla çalışmışlar."

"Onu ne zaman görebilirim?"

"İstersen hemen. Bitişiğindeki odayı ona verdim. Bu işte beraber çalışacaksınız nasıl olsa. Sanırım hâlâ yerindedir. Eve gitmeden önce bir uğra istersen."

"İyi fikir," dedi Niccolo yeniden canlanmış bir halde. "Eh, size iyi geceler efendim."

Niccolo kapıyı vurup cevap beklemeden içeri daldı ve kendini tanıttı: "Coriglia, ben Machiavelli. Çıkmadan önce sizi yakalayayım dedim."

Masanın ardındaki sevimsiz siyah cübbeli ufak tefek adam odasına teklifsizce dalınmış olmasına şaşırmış gibi başını kaldırıp ona baktı.

Niccolo onun yüzünü görünce hayretini gizleyemedi. "Sen!" Yeni Muhafız Komutanı Coriglia, Cesare Borgia'nın komutan yardımcısı Don Micheletto'dan başkası değildi. Yani Cesare Borgia'nın eski celladı.

Michele Coriglia veya Don Micheletto, Niccolo'nun ilk şoku atlatmasını bekledi. Yumuşak, buruşuk yüzünde gene o keyifli gülümseme belirdi.

Niccolo kendini toplamaya çalışarak, "Biz zaten tanışıyoruz, öyle değil mi?" diye mırıldandı.

Don Micheletto meleksi bir gülüşle gülümsedi. "Öyle," dedi. Sonra da "Biz esski dosssst sayılırız," diye ekledi tıslayarak.

34

Kara Ölümle Gelen Aile Serveti Niccolo Almanya'ya Gidiyor

Salgın o kadar amansızdı ki, yangının kuru ve yağlı olan her şeye kolayca sıçraması gibi en küçük bir temasla hastadan sağlıklı kişilere geçiveriyordu. Hastalık o kadar öldürücüydü ki, insandan insana geçmesinin yanı sıra hasta veya ölülerin giysilerinden hayvanlara da bulaşıyor ve onları kısa sürede yok ediyordu. Bir gün bizzat şöyle bir olaya tanık oldum. Bu hastalıktan ölmüş bir fakirin giysileri sokağa atılmıştı. İki domuz çıkageldi. Tahmin edileceği gibi önce uzun burunları sonra da dişleriyle paçavraları deşip sağa sola savurdular. Kısa süre içinde birkaç kez çırpındıktan sonra iki domuz da zehirlenmiş gibi uğursuz paçavraların üstüne düşüp öldüler.

—BOCCACCİO, *DEKAMERON*

BOCCACCİO'NUN VEBANIN DEHŞETİNE İLİŞKİN tanıklığına ve hastalığın çok kısa sürede yayılıp ölümcül olabildiğine inansak da inanmasak da, bu hastalığın o zamanki toplumlarda büyük bir terör havası estirdiğini bilmemiz gerekir. Bulaşma konusunda abartılı korkular içinde kıvranan yalnızca Boccacio değildi. Yazdığı hikâyeler, çaresi ve kurtuluşu olmayan korkunç, anlaşılmaz bir hastalığa tutsak olmuş bir halkın yaşadığı dehşetin ifadesiydi. Kimine göre hastalığa Kara Ölüm denmesinin nedeni, gelişinin habercisi olarak gökyüzünde kara bir göktaşının görülmüş olmasıydı. Anlatılan masalların, yapılan açıklamaların bini bir paraydı. Sicilya'da kılıç kullanan ve dişlerini gıcırdatan kara bir köpek, adaya yaklaşan kıyameti önlemek amacıyla yapılan bir dini alayı dağıtmıştı. Veba Almanya'da siyah ata binmiş bir adam, Fransa'da ise geceleri kırsalı haraca kesen bir kara dev olarak tanımlanıyordu.

Daha bilimsel düşünmeye yatkın olanların hastalığı Kara Ölüm olarak nitelemelerinin nedeni, kaçınılmaz sondan hemen önce deride be-

liren kurşuni lekelerdi. Enfeksiyonun ilk işaretleri kasıklarda ve koltuk altlarında görülen ve hıyarcık denen bubonlar, yani küçücük, meme biçimli şişliklerdi. Zaten bu yüzden de hastalığa Hıyarcıklı Veba deniyordu. Bu acılı yumrular kısa zamanda yumurta veya elma büyüklüğüne erişiyor ve bedenin her yanını sarıyordu. İkincil semptomlar ateş ve öksürükle birlikte bol miktarda kan tükürmekti. Bu safhadan sonra hastanın bedeninden çıkan her sızıntı ve atık dayanılmaz bir koku yayıyordu. Ter, dışkı, salya hatta nefes bile leş kokuyordu. Sidik siyah ve kırmızı bir renk alıyordu. Eziyetli üç ila beş günün sonunda ölüm gerçekleşiyordu.

Hastalık her bakımdan son derece tiksindirici olduğu için halk hastalara acıyacak yerde onlardan uzaklaşmaya çalışıyordu. Kurbanların ailesi ve dostları tarafından terkedilmesi sık görülen bir durumdu. Ölüler ya evlerinde çürümeye terk ediliyor ya da dehşet içindeki bir hizmetkâr ya da akraba eliyle sokağa atılıp oradaki yığınlar arasında kaderine bırakılıyordu.

Veba nasıl yayılmıştı? Bu kadar kısa bir süre içinde bütün Avrupa'yı nasıl sarmıştı? Birçok kişi bunu mikrop bulutlarına yoruyor, havanın pis dumanlarla kirletilmiş olmasına bağlıyordu. Bu dumanların yeryüzünün bağrından yükseldiği, büyük ve yıkıcı bir deprem sonucu açığa çıktığı iddia ediliyordu. Bir başka söylentiye göre atmosferin zehirlenmesinin gerçek nedeni, gezegenlerinin tuhaf ve ölümcül bir biçimde sıralanmış olmalarıydı. İnsanoğlunun ezeli kötülük merakından olsa gerek; sözde mikroplu havanın öldürücü niteliğinden yararlanmak isteyip ölümcül buharı şişeleme işine girişenler bile oldu. Daha sonra bu mikroplu karşımı satacak, ya da düşmanlarını ortadan kaldırmada kullanacaklardı. İnsanoğlu böyledir işte; kendi dehasının ve doğanın ürettiği kötücül güçlerden yararlanmak, onlardan avantaj ve kâr sağlamak konusunda sınırsız ve şaşmaz bir kapasiteye sahiptir.

Gelgelelim bu dehşet verici salgının yalnızca insanoğlundaki kötülüğü ortaya çıkardığını söylemek haksızlık olur. Gaddarlık, bencillik, hastaları insafsızca kaderlerine terk etmek hikâyenin yalnızca bir yanıydı. Birçok tarihçi bu gerçeği atlamış olsa da kendilerini hiçe sayarak büyük bir adanmışlıkla hastaları tedaviye, onların acılarını dindirmeye çalışan pek çok doktor, rahibe ve rahip vardı. Belki de Avrupa'nın başka hiçbir yerinde Floransa'da olduğu kadar övgüyü hak eden, olağanüstü bir çaba gösterilmemişti. İlk başta kent yönetiminin de hastalığı engellemek için kahramanca bir uğraş verdiğini söylemek gerekir. Hastalara daha ilk evrede müdahale edilmesi konusunda devlet hasta-

neleri ve sağlık ocaklarında önlemler alınmış, böylelikle hastalığın dizginlenebileceği, yayılmasının engellenebileceği düşünülmüştü.

Ne var ki bütün koruma önlemlerine ve insani çabalara rağmen kader Floransa'yı gaddar Azrail'in tırpanına mahkûm etmişti. Yoğun nüfusu ve Güney Avrupa'nın önde gelen ticaret kenti oluşu bunu körüklüyordu. Belki o dönem fark edilmemişti ama vebanın Avrupa'da yayılışı son derece belirli bir yol izliyordu: Ticaret yolu.

Şimdi artık bizim Kara Ölüm'e neden olduğunu bildiğimiz bakteri Asya ya da Orta Doğu'dan pirelerin karnında geliyor, onlardan ev sıçanının kan dolaşımına giriyordu. Kıtlık veya seller yüzünden yaşam bölgelerini terk eden sıçanların bir bölümü kıyı kentlerine inerek bir şekilde Cenova veya Venedik'e gidecek yük gemilerine girip Avrupa'ya taşınıyorlardı. Denizciler hastalığa daha yoldayken yakalanıyorlardı. Gemi değiştirip başka gemilerle başka limanlara giderken vebayı da beraberlerinde götürüyorlardı. Taşınan yük sandıklandıktan sonra mavnalara ve kara yoluyla gönderilmek üzere nakliye araçlarına yüklenirken, sıçanlar da pireleriyle birlikte sandıkların, fıçıların, balya ve kutuların arasında yuvalanıyorlardı. Dolayısıyla tüccarları dünyanın dört bucağından yığınla mal ithal eden Floransa bu feci navlunu da sınırları içine sokmuş oluyordu. Kente ölüm yağıyordu adeta.

Yayılan hastalığın önü alınamayacağı anlaşıldığında imkânı olanlar kenti terk ettiler. Kaçan bürokratların ve yöneticilerin sayısı git gide artıyordu. Direnip kalanların birçoğu hayatını kaybetti. Her yer fare leşi doluydu. Ortalıkta binlerce leş vardı ama kimsenin onları fark ettiği yoktu, çünkü her şey, atlar, domuzlar, tavuklar, kediler, köpekler ve elbette kadınlar, erkekler ve çocuklar ya ölmüş ya da can çekişiyorlardı. Salgın geçinceye kadar altmış beş bin kişi ölecekti. Veba kimseye acımıyordu. Yaşamın düzeni alt üst olmuştu. Sokaklar leş kokulu ceset yığınlarıyla doluydu. Bunu büyük bir kargaşa izledi. "Mezar kazıcıları" o sıralarda ortaya çıktı.

Becchini denen mezar kazıcıları leş kokulu cesetleri mezarlıklarda ya da kentin açık alanlarında kazılan toplu mezarlara gömüyorlardı. Bunların çoğu o korkunç ve kaçınılmaz ölüme razı olmuş işsiz güçsüz serserilerdi. Ama o gün gelene kadar kafayı bulup gönül eğlendirmekten, ahlaksızlık peşinde koşmaktan başka düşünceleri yoktu. Önceleri mikroplu cesetleri arabalarla taşıyıp gömmek karşılığında yerel idarenin ve özel kişilerin verdiği bol ücret hoşlarına gitti. Ama sonradan battı balık yan gider hesabı kısa ömrün keyfini çıkarmak için işi hırsız-

lığa, talana ve zorbalığa döktüler. Tecavüz, tecavüz tehdidi, cinayet ve anlatılması mümkün olmayan bir alay suç onlar için eğlence olup çıkmıştı.

Floransa'nın mahvına ilişkin bu olaylar hikâyemizin geçtiği dönemden uzun yıllar önce meydana gelmiştir ama Don Micheletto'nun köklerinin bu iğrenç veba bataklığına bağlanıyor oluşu bakımından önem taşır. Çünkü bu kepaze *becchini* takımı içinde en pespayesi ve en korkulanı, Don Micheletto'nun büyük babası Coriglia idi.

Coriglia'nın asıl mesleği gerçekten de mezar kazıcılığıydı. Atsın diye kendisine verilen cesetleri ve parçalarını satıp pek zevkli yoldan olmasa da iyi para kazanırdı. Müşterileri, anatomi ve tıp alanında derinleşmek için gizli araştırmalar ve çizimler yapan ressamlar ve bilim adamlarıydı. Veba vurduğunda Coriglia başına talih kuşu konduğunu hissetmiş ve feci bir iş olan leş toplamak için başvuran ilk gönüllülerden biri olmuştu. Görevini en cesurca, en rezilce ve en meydan okurcasına yapan da o olduğundan, hastalığı ilk kapanlardan biri olacağı su götürmezdi. Ama mezar kazıcısı Coriglia'nın başına beklenmedik, adeta mucize sayılabilecek bir olay geldi. Ölmedi. İyileşti. Beş gün sonra hâlâ hayattaydı. Çıbanlar ve hıyarcıklar patlamaya başlamıştı. Zararlı cerahat akıp gidiyor, böylelikle kurtuluşa yaklaşıyordu. Bir haftanın sonunda her tarafı delik deşik feci bir görünüm almış olmasına rağmen ayağa kalkmıştı. Her şeyden önemlisi, hastalığa karşı bağışıklık kazanmıştı. Coriglia ailesinin serveti hızlı bir artış eğilimi gösteriyordu.

Büyükbaba Coriglia'nın suç eğilimi henüz gelişiminin ilk evrelerindeyken, küçük eylemlerle işe başladı. Evlere girip sağlıklı insanları kaçırıyor, onları sokağa atıp hastalık bulaştırmakla tehdit ediyordu. Ona haraç ödeyip koruması altına girenler yakayı kurtarıyorlardı. Coriglia daha sonra daha kârlı girişimlere yöneldi. Terkedilmiş güzel bir ev buldu ve el koydu. Yağma çeteleri kurdu ve kentte zenginlik adına dişe dokunur ne kaldıysa bulup toplamaya koyuldu.

Yeterli sermayeyi edinince yasal işlere girdi. Örneğin kefen için patiska sıkıntısı varsa—ki her zaman olurdu—hemen bulabildiği bütün patiskayı topluyor—veya çalıyor—sonra da akıl almaz fiyatlardan satıyordu. Aynı yollarla yiyecek ve ilaç da stoklamaya başlamıştı. Bunlar için de büyük paralar istiyordu. Veba tehlikesi geçip, kaçıp giden Floransalılar yavaş yavaş kente dönmeye başladığında Coriglia, Floransa'nın en zengin adamlarından biri olmuştu. Yasal olmayan yollardan edindiği serveti ona sosyal statü kazandıramamış olsa da, vicdansızlığı birçok güçlü ve seçkin aileye yakınlaşmasını sağlamıştı. Halledilmesi gereken pis bir

iş oldu mu, hemen Coriglia'ya başvurulurdu. Sunduğu hizmetler nedeniyle zamanla vazgeçilmez bir isim olup çıkmıştı.

Coriglia bütün dürüst tüccar ailelerinde adet olduğu gibi kendisini servet sahibi yapan zanaatları oğluna da öğretti. O da zamanı geldiğinde aile sırlarını oğlu Michele'e aktardı.

Michele, Don Micheletto adını Cesare Borgia'nın hizmetine girdiğinde aldı. Onun öncesinde, söylediğimiz gibi Floransa'nın önde gelen ailelerinden Medicilerin pis işlerine bakmaktaydı. Mediciler sürgüne gönderildiğinde aileyi yalnız bırakmadı. Zaman içinde Borgia ailesine yakınlaştı. Borgialar onun o uğursuz yeteneklerinden faydalanabilecek bir aileydi. Üstelik bunun için kesenin ağzını açmaya hazırdılar.

Cesare Borgia utanç içinde İtalya'dan ayrıldığında Don Micheletto Papa II. Julius'un emriyle tutuklanıp kısa bir süre hapis yattı, ama sonradan araya giren on kardinal sayesinde serbest bırakıldı. Kaderle inatlaşıp kurnaz Papa'nın etrafında fazla dolaşmak istemeyen Don Micheletto memleketi Toskana'nın yolunu tutup Floransa'ya döndü. On yıllık kayboluşun ardından ansızın ortaya çıkışı, kangren olmuş Pisa savaşıyla uğraşan Floransa yönetiminin pek dikkatini çekmedi ama bazı kesimler onu büyük bir memnuniyetle karşıladılar. Dost çevresi edindi. Çıkarları gözetildi. Yeni milislerin muhafız komutanlığı görevi oluşturulduğunda ne zamandır çalışamamaktan pas tutmuş olan entrika çarkları yeniden dönmeye başladı ve bu mevki için onun adı ortaya atıldı.

Micheletto'nun atanmasına, Borgia ailesiyle olan ilişkisi ve zalimliği nedeniyle Seksenler Konseyi'nde ılımlı bir muhalefet gözlendiyse de, buna pek kulak asan olmadı. Sonunda suçlu bulunmayıp temize çıkmış olduğu vurgulandı. Üstelik onu özgürlüğüne kavuşturan, yeryüzünde olduğu kadar cennette de yasaklama ve izin verme gücüne sahip Papa gibi şaşmaz bir yargıçtı.

Niccolo ilk karşılaşma şokunun ardından abuk sabuk bir şeyler mırıldanarak Micheletto'nun yanından adeta kaçar gibi çıkıp gitmişti. Onca yılın diplomatı olmasına ve duygularını ustalıkla saklayabilmesine rağmen çifte duygusal şoku hemen atlatamamıştı. Bunun ne gibi çekişmelere ve belalara yol açabileceğini hesaplaması için zamana ihtiyacı vardı.

Soderini'nin önerisine uyup ertesi gün tam gün izin kullandı. Zalim tırpancıyla burun buruna çalışmaya başlamak için can attığı söylene-

mezdi. Hiç vakit geçirmeden gizli araştırmalara girişti ve Coriglia soyunun tarihçesinin büyük bir bölümüne ulaştı. Ne var ki bu taze keşifler ona bir teselli sağlamamıştı.

Ailesi üç kuşaktır şeytani rezilliklere bulaşmış biri, kara kalpli bir günahkâr, alçak, kana susamış bir yaratık, hem Tanrı'nın hem de insanoğlunun gözünde kötülük timsali olan biri, nasıl olur da o saf, tertemiz milisleri eğitmekle görevlendirilebilirdi? Hem de Niccolo'nun milis kuvvetini? Bu fikir kimden çıkmıştı?

Niccolo, kançılaryada yakın bildiği meslektaşlarının ağzını arayarak Don Micheletto isminin genç ve fazla tanınmayan birtakım üyelerce teklif edildiğini öğrendi. Bu üyeler uzak birtakım semt ve mahallelerin temsilcileriydiler. Floransa'nın bazı eski, saygın isimleri ve çıkar odaklarıyla bağlantılı oldukları söyleniyordu. "Buradan hiçbir yere varılamaz," diye düşündü Niccolo.

Ancak adı kimden çıkmış olursa olsun Don Micheletto'nun çoğunluk tarafından hızla kabul gördüğü bir gerçekti. Niccolo her gittiği yerde yeni komutanın benimsendiğini görüyordu. Sicili salt askeri açıdan incelendiğinde, hemen herkes pek gönülden olmasa da Don Micheletto'nun göreve en uygun kişi olduğu yolunda fikir birliği içindeydi. Onun dünyada bıraktığı kanlı imzayı her düşündüğünde iğrenme duygusuna kapılmasına rağmen Niccolo da içten içe bunu kabul ediyordu.

Romagna'da Borgia ile o sonu gelmez, delirtici müzakereleri sürdürürken, Don Micheletto'nun askeri dehasına birçok kez tanık olmuştu. Bitip tükenmez talimler sonunda sağlam, cesur, kendine güvenen birlikler yarattığını gözüyle görmüştü. Sıradan bir komutanın ihtiyaç duyacağı asker sayısının yarısıyla köyler, kasabalar alışını izlemişti. Borgia'nın ona neredeyse yüzde yüz güvendiğini biliyordu

Cesare en elit kıtasının paralı askerler ya da profesyonellerden değil kırsaldan toplama köylülerden oluştuğunu söyleyerek övünürdü. Don Micheletto'nun sert ve şaşmaz disiplini altında acemilerin, Avrupa'nın herhangi bir savaş gücünden farkı kalmayacaktı. Niccolo bu bakımdan gerçeği kabul etmek zorundaydı. Eksikliklerine ve bazı yanlış hesaplarına rağmen Cesare Borgia, Don Micheletto'yu komutan yardımcısı olarak yanında tuttuğu sürece savaş meydanında yenilgi yüzü görmemişti.

Ama Niccolo'nun hâlâ şüpheleri vardı. Don Micheletto eğitim vereceği birlikleri zehirler miydi acaba? Böylesi pis bir alçağın dokunduğu her şeyi kirletme tehlikesi mevcuttu. Milisleri ve özgür Floransa'nın

yarınlarını ahlaksızlığın ağababasına teslim etmek akıl kârı bir iş miydi?

Niccolo onca düşüncenin sonunda bir karara vardı. Tereddütleri ve vicdan yoklamaları oldukça sert bir karar almasına yol açmıştı. Sonuçta önemli ve öncelikli tek bir konu vardı: Cumhuriyetin varlığını koruması. Don Micheletto milisleri Borgia'nın ordusunun yarı kuvvetinde bir savaş gücü haline getirebilecekse, varsın çalışsındı. Tanrı'nın işine karışılmazdı. Don Micheletto'ya da bir şans tanınacaktı. Niccolo onun yaptıklarını adım adım izlemeye karar vermişti. Bir yanlış hareket yaparsa, balta Michele Coriglia'nın başına inerdi. Niccolo bu durumu koynunda bir engerek yılanı beslemek gibi düşünmek istemiyordu. Bunu Cumhuriyet'e hizmet etmek ve tehlikeli bir adamı gözetim altında bulundurmak addediyordu.

Ne var ki bu ikilemi çözmekle aslında her şeyi halledemediğini biliyordu. En yakıcı soru cevap bekliyordu. Şimdilik Cumhuriyet'in çıkarlarıyla Don Micheletto'nunkileri uzlaştırmayı başarmış olsa da Giuditta'yı aynı el çabukluğuyla huzura kavuşturamazdı. Ortada bir gerçek vardı; şu anda Giuditta'nın babasının katiline yataklık etmekteydi.

Genç kadına gerçeği anlatsa mıydı acaba? Giuditta intikam almaktaki ısrarını sürdürür müydü? Don Micheletto'nun cezayı hak ettiğine şüphe yoktu. Ama Giuditta bunun altından kalkabilir miydi? Böyle bir işe girişirse başına neler gelebilirdi? Bu intikam hareketi ters tepip kendi canına mal olabilirdi.

Niccolo hiç değilse şimdilik Giuditta'ya konuyu açmamaya karar verdi. Bunu onun iyiliği için yapacaktı. Böylelikle onu hem babasının katilinin hayatta olduğunu öğrenmenin öfkesinden kurtaracak, hem de canavara ulaşayım derken başını derde sokmasını engellemiş olacaktı. Giuditta'yı korumak istiyordu. En sorumlu davranış buydu. Bunu Giuditta'nın iyiliği için yapıyordu. Gene de bütün iyi niyetine rağmen içi rahat değildi. Hatalı davrandığını biliyordu. Bu konuda karar vermenin kendisine düşmediğinin farkındaydı.

Giuditta'nın bir zamanlar kendisine sorduğu "Sevgili Cumhuriyetinle benim aramda bir seçim yapmak zorunda kalsan, hangimizi seçerdin?" sorusunu da zihninden uzak tutmak istiyordu. Henüz seçimini yapmamış, hiçbir tarafa ihanet etmemişti. Şimdilik.

Sonraki günlerde Niccolo, Don Micheletto ile doğrudan ilişki içinde bulunmasa da Muhafız Komutanı'nı takipten vaz geçmeyip göz önünden fazla uzaklaştırmamaya dikkat etti. Adamı bir canavar ve ah-

laksızlık abidesi olarak görse de ortada apaçık bir gerçek vardı. Don Micheletto'nun eğitimiyle milisler güçlü bir ordu olma yolunda hızla ilerliyorlardı.

Niccolo Ortaçağ İtalyası'nın valileri olan *podesta*lara ve taşra köylerinin belediye başkanlarına hitaben yazdığı, yörelerindeki eli ayağı tutan erkekleri orduya katılmaya çağıran mektupları son bir kez gözden geçirirken masasının önünde bir kıpırdanma oldu. Başını kaldırdı. Karşısında çoban abası içinde pek huzursuz görünen, elindeki kumaş kepi sinirli bir tavırla buruşturup duran on sekiz yaşlarında bir delikanlı vardı. Yüzü hiç yabancı gelmiyordu ama Niccolo onun kim olduğunu çıkaramadı.

Delikanlıyı rahatlatmak ister gibi, yumuşak bir ses tonuyla. "Sana nasıl yardımcı olabilirim?" diye sordu.

Çocuk "Size bir mektup getirdim," deyip elindeki kâğıdı uzattı.

Niccolo iri harflerle acemice yazılmış adına ve adresine baktı. Tanıdığı birinin yazısı değildi bu. Mektubu açıp içindeki birkaç satırı bir solukta okudu:

> Zaman sahiden de değişiyor galiba. Bilemiyorum. Gelen, benim oğlumdur. Sana yolluyorum. Ona savaşmayı öğret. Ayrıca ona ne uğruna savaştığını öğret Machiavelli.
>
> Michele di Lando

Niccolo başını kaldırıp delikanlıya baktı. "Adın ne senin?"

"Salvestro, efendim."

Döndüğünde Gonfalonyer Piero Soderini'yi ellerini arkasında kenetlemiş kendisini bekler buldu. "Sorun çıktı Niccolo. Sana ihtiyacım var."

"Konu nedir?"

"Almanya'ya gideceksin."

"Nasıl? Olamaz. Her şeyin yeniden başladığını söylemeyin bana."

"Büyük Konsey bu konuda kararını çoktan verdi."

"Hah, Büyük Konsey nasıl oldu da beni beğendi?" dedi Niccolo alayla. "Hatırlayın, iki ay önce beni Almanya'ya göndermek istediğinizde sizin 'küçük kuklanız' olduğumu söyleyip bana 'Gonfalonyerin özel ulağı' adını takmışlardı."

Soderini'nin canı sıkılmıştı. "Hâlâ homurdanıp aynı şeyleri söylemeye devam edenler var ama bu sonucu değiştirmez. Yola çıkmaya hazırlan."

Soderini'nin söz ettiği homurdanışlar bir süredir devam ediyordu ama son dönemde çok daha belirgin olarak duyulamaya başlamıştı. Gonfalonyeri çekemeyenler onu iktidarı gasp etmekle suçluyorlardı. Oysa her attığı adım komiteler, konseyler ve yasama kurullarından oluşmuş akıllara durgunluk veren bir denetim grubu tarafından inceleniyor, tartışılıyor ve onaylanıyordu. Floransa'nın bazı seçkin ve köklü aileleri ise hükümette çok fazla "yeni insan"ın yer almasından, avam takımının gonfalonyer üstünde haksız nüfuza sahip olmasından rahatsızdılar. Soderini'nin seçkinleri bilerek görmezden gelmesinden, iktidarını korumak için alt tabakayla flört etmesinden yakınıyorlardı. Tatminsizlik ve kıskançlıktan kaynaklanan bu şikâyetlerin içinde Soderini'nin güvenilir sekreteri Niccolo Machiavelli'nin adı da elbette ki sıkça geçiyordu.

İki ay kadar önce Alman Kralı ve Kutsal Roma-Cermen İmparatoru Maximilian, Floransa'nın bir elçi göndermesini istediğinde Soderini doğal olarak hemen Niccolo'yu önermişti. Ama homurdanmalar yeniden duyulmuş, hatta bir ara bayağı gürültü kopmuştu. Bunun üzerine göreve lekesiz bir soyu ve geçmişi olan Francesco Vettori seçilmişti.

"Meşhur Vettori Almanya'da neyle meşgulmüş? Cumhuriyet'in temsilcilik işlerini yürütmekte zorlanmış mı yoksa?"

"Vettori işleri düğüm etti," dedi Soderini iç geçirerek.

"Ne yapmış?" diye sordu Niccolo yüreğinin yağları eriyerek.

"Maximilian'ın fantezisini bilirsin. Kimsenin ona pek kulak astığı yok ama kendi krallığında bile artık kendine Kutsal Roma İmparatoru dedirtiyor."

"Tanrım sen bizi koru!" dedi Niccolo. "Bir tane daha mı çıktı?"

"Evet, bir imparator daha," dedi Soderini. "Türklerden Konstantinopolis'i geri almak ve bütün Avrupa'da evrensel Hıristiyanlık yönetimini kurmak istiyor."

Niccolo, VIII. Charles ve Borgia'yı hatırlayarak, "Şu her zamanki imparatorluk hayali," dedi. "Peki bizden istediği neymiş?"

"Para."

"Ne kadar?"

"Beş yüz bin duka."

Niccolo kendini tutamayıp bir kahkaha patlattı. Bu olmayacak rakam karşısında Soderini bile gülümsüyordu. "Kutsal Roma İmparatoru unvanını alacağı için Roma'ya gelip taç giymek istiyor. Beş yüz bin dukayı da taç giyme töreninin masraflarına katkı payı olarak istiyormuş. İşbirliği yapmamızın iyi niyetimizin göstergesi olacağını belirtiyor."

"Vettori'nin önerisi nedir?"

"İstenen miktarı ödememiz gerektiği fikrinde. Benden parayı göndermemi istiyor."

Niccolo bir kahkaha daha patlattı. Ama bir haftaya kalmadan Almanya yollarına düşmüştü.

O çağlarda Almanya Fransa gibi güçlü ve üniter bir ulus devleti olmayıp bireysel ve bağımsız devletçiklerden oluşmuş dağınık bir konfederasyondu. İmparator Maximilian büyük düşler kurmakla birlikte topraklarını genişletmek bir yana egemenliği altındaki delişmen kent ve kasabaları bile gerektiği gibi yönetmekten acizdi. Sürekli para ve asker sıkıntısı çekiyordu. Halen Fransa ve Venedik'le savaş halindeydi ve her iki cephede de işler iyi gitmiyordu. Maximilian gerçeklere hiç aldırmadan kendini gezginci şövalyelerin sonuncusu ve Şarlman'ın gerçek varisi olarak görüyordu. Bu kadarla kalsa iyiydi. Olmayacak düşler peşindeydi. Bir kez imparatorluk tacını giydikten sonra Papa olmaya hevesleniyordu. İşte Niccolo'yu elçi olarak yolladıkları Maximilian böyle biriydi; ortaçağdan kalma imparatorluklar düşleyen; çağdaşlarının olmayacak işler peşinde koşan bir hayalperest olarak niteleDiği biri.

Görevinin ayrıntıları hep bildik şeylerdi. İmparator 500.000 duka istemişti. Floransa ödemeyi kabul ediyordu ama bu kadar büyük bir meblağı toparlamak zaman alacaktı. İmparator şimdilik 50.000 dukalık bir avansla yetinmeliydi. Bunun 20.000'i hemen elinde olacaktı... Kısacası, hep aynı hikâye. Cesare Borgia'yı idare etmek için verdiği uğraşla kıyaslandığında şimdi yaptığı iş çocuk oyunuydu.

Niccolo imparatorun peşinde onun en ücra topraklarına varıncaya kadar dolaştı. Mektuplarında soğuktan, kardan, hanların berbat durumundan söz ediyordu. Bu hanlarda yolcular hayvanlarla aynı çatı altında barındırılıyor, saman ve at pisliği kokulu, aşırı ısıtılmış büyük ve tıkış tıkış odalarda gecelemek zorunda bırakılıyorlardı. Tabii ki iyi şarap ve yemek de yoktu. Bu yüzden bol miktarda bira içip o yağlı sosislerle karın doyurmak zorundaydı. Almanların kötü giyinmeleri bile canını sıkmıştı. Ancak bu kuzeyli komşuların birçok özelliğini eleştirmekle birlikte askeri organizasyon konusundaki dehalarına hayrandı. Almanya'da kentler arasında mekik dokuyup sonra da İsviçre kantonlarından geçerken, askeri birimlerdeki disiplini ve verilen kusursuz eğitimi çok beğenmişti. Mektupları, kendi ayakları üstünde durmayı başaran bu küçük ama sebatkâr cumhuriyetlere ilişkin çok ayrıntılı gözlemlerle doluydu. Niccolo onlardan acemi Floransa milisleri

adına birçok olumlu ders çıkarmış, çözüm fikri edinmişti. Bütün bunları ince ince mektuplara döküp amirlerine yolluyordu.

Almanya topraklarındaki birkaç ay oradan oraya dolaşmak ve pazarlık etmekle geçmiş, sonunda Niccolo Maximilian'ın peşinden düşman Venedik'le çatıştıkları Cadore'ye gelmişti. İmparator paranın suyunu çektiğini görünce derhal İnnsbruck'a gitmiş, savaşa devam edebilmek için elinde kalan mücevherleri rehine vermişti. Birlikleri başsız bir halde Cadore'de onu bekliyordu. Kendilerini savunmayı başaramayan askerler çok geçmeden Venedikliler tarafından katledildiler. Hiçbir zaman fazla ciddiye alınmamış olan Maximilian'ın tehditleri artık tamamen ortadan kalkmıştı. Büyük imparator kaçıp saklandı. Böylece Niccolo'nun temsilcilik görevi de sona erdi. Ancak İnnsbruck'tan hemen ayrılamadı. Çok hastaydı.

Almanya'daki ilk günlerinden beri mecburen yediği o yemeklerin başına iş açacağını tahmin etmişti. Düzene alışık sindirim sistemi bunu kaldıramamıştı. Yemekler çok ağırdı. Mide salgılarını harekete geçirecek şarabı kolaylıkla bulamıyordu. Teri ve idrarı başka türlü kokmaya başlamıştı. Kakası komik bir hal almıştı ve sağlıklı bir yoğunlukta değildi. Gittikçe daha az yemeye başlamıştı.

Bir gece İnnsbruck'ta imparatorun ortadan kayboluşundan kısa bir süre sonra bir akşam hafif bir mide bulantısı hissetti. Her zamanki gibi bunu bira ve midesine kurşun gibi oturan sosisin verdiği şişkinliğe yorup yatmaya gitti. Ancak gece yarısı karnına saplanan şiddetli ağrılarla uyandı. Yerinden kalkacak, hatta kımıldayacak gücü bile yoktu. Midesi bulanıyor ve kasılıp duruyordu. Az sonra yatağın kenarına kustu. Bitkin bir halde yatağa serildiğinde ateşler içinde yanmakta ve titremekteydi. Boynuna dolanan terden sırılsıklam çarşaflara yapışmış, yarı baygın bir halde boş bakışlarını tavana dikmişti.

Sabaha biraz daha iyiydi. Bir hizmetçi gelip gece batırdığı ortalığı temizlemişti. Günlerce yataktan çıkamadı. Ateşi düştükten sonra bile karnına saplanıp duran korkunç sancılar yüzünden ayağa kalkamadı. Midesi birkaç kaşık ılık et suyu dışında hiçbir şey kabul etmiyordu.

Titreyen eliyle bir mektup yazarak Soderini'yi ve Signoria hükümetini hastalığından haberdar etti. İki hafta süreyle kimse ondan başka bir haber alamadı. Niccolo hastalanmasının nedenini iç karartıcı iklime ve beslenme bozukluğuna bağlıyor, en kısa zamanda İnnsbruck'u terk etmeyi planlıyordu. Daha iyiydi ama at üstünde yolculuk edemezdi. Sonunda eve dönebilmek için bir araba kiralamaya karar verdi. Henüz tam iyileşmemişken buz gibi havada dar dağ geçitlerinde sarsı-

larak yolculuk etmek zaten bozuk olan sağlığını büsbütün perişan etti. Vücut direnci iyice düşmüştü. Bolonya'ya geldiğinde gene ateşler içinde yanıyordu. Yolculuğun o son yıpratıcı ayağını yarı baygın geçirdi. Floransa'ya vardığında ise artık kendinde değildi.

Günlerce azap dolu huzursuz bir uykuya dalıp çıktı. Baş ağrısından gözünü açamıyor, ışık gözlerini acıtıyordu. Sırtı fena halde ağrıyordu. Kâbuslar görüyor, uykusunda sayıklıyordu. Gözünü açtığı zamanlar kımıldayamayacak kadar halsizdi. Nihayet kendine geldiğinde evinde ve yatak odasında olduğunu algılaması biraz zaman aldı. Odada biri vardı. Hafiften bir şarkı mırıldanıyordu.

Dirseğinin üstünde doğrularak bakışını netleştirmeye, içeride kimin olduğunu anlamaya çalıştı. Bir kadın figürü seçti. Gördüğünü baba yadigârı biricik hizmetçisine benzetti. Zayıf bir sesle "Emilia," diye mırıldandı.

"Nihayet!" Ne var ki neredeyse şarkıyı andıran bu neşeli ses ihtiyar hizmetçinin boğuk hırıltılı konuşma sesine hiç benzemiyordu.

Niccolo, "Kim var orada?" diye seslendi ama daha fazlasına yetecek gücü yoktu.

"Yoksa beni tanımadın mı?"

"Giuditta!" diye kekeledi Niccolo hayretle.

Genç kadın yumuşacık eliyle Niccolo'nun alnına dokundu. Avcu serindi. Yavaş ama kararlı bir biçimde Niccolo'nun başını yeniden yastığa itti. "Benim, evet."

"Ama nasıl?... Neden?... Ne zaman?" Niccolo şaşkındı.

Giuditta, "Konuşmaya çalışma. Şimdilik yalnızca dinlenmeye bak," dedi şefkatle.

Niccolo kendini azıcık toplayıp yeni bir hamleyle, "Ne kadardır buradasın?" diye sordu titrek bir sesle.

"Birkaç gündür."

"Benim hasta olduğumu nereden..."

"Caterina haber verdi. Şşşş, yeter artık."

"Burada olduğuna inanamıyorum. Ben... Durum o kadar kötü müydü?"

"Niccolo, biri seni zehirlemek istemiş."

35

Pisa ile Savaş II: Yükseklerde Kokuşmuşluk

NİCCOLO YATAĞIN İÇİNDE OTURMUŞ yumurta ilaveli et suyunu yudumlamakla meşguldü. Mide spazmları azalmıştı. Boynundaki ve sırtındaki ağrılar hafifliyordu. "Sana bunun zehir olduğunu düşündüren nedir?"

"Seni, verdiğimiz panzehir toparladı."

"Tesadüf olamaz mı? Belki müdahale etmeseniz de iyileşecektim."

"İyileşmeyebilirdin de. Caterina beni çağırttığında ölmek üzereydin. O birkaç karışım denemiş ama hiçbiri işe yaramamış."

"Yani beni sen mi..."

Giuditta, "Evet, hayatını ben kurtardım," dedi onun cümlesini tamamlayarak.

"Zehir olduğundan eminsin öyle mi?" Niccolo kendisine bir suikast girişiminde bulunulmuş olmasını bir türlü kabullenmek istemiyordu.

"Bana olanları bir daha anlat."

Niccolo belirtileri yineledi.

"Bunlar nerede oldu?"

"İnnsbruck'ta."

"Hastalandığın geceyi saymazsak ne süredir orada bulunuyordun?"

"İki hafta kadar olmuştu."

"Ve bütün bu zaman içinde ağzına sosis ve biradan başka bir şey koymadın, öyle mi?"

Niccolo düşündü. "Bir dakika, galiba bir şey daha yedim. İnnsbruck'ta yumurta çok boldu. Yaptıkları değişiklik hoşuma gitti. Bol bol yumurta yedim."

"Yumurta! Bunu tahmin etmiştim!" dedi Giuditta zaferle. "Yumurta *venenum atterminatum*'un oluşumuna zemin hazırlar."

"Ne demek bu?"

"Etkisini yavaş gösteren bir zehir. Belirti vermesi genellikle iki haftayı bulur. Bu yüzden nerede ve ne zaman verildiğini saptamak zordur. Belirtileri şiddetli soğuk algınlığıyla aynıdır."

Niccolo, "Vay canına!" diyerek ıslığı bastı.

"Büyük olasılıkla ilk seferinde öldürücü doz almadın. Hastalandın ama düzeldin. Oradan ayrılmadan önce bir doz daha vermiş olmalılar. Dönüş yolunda yeniden ağırlaştığını söylüyorsun, öyle değil mi?"

"Dağları aşarken. Evet, hava buz gibi ve yağışlıydı. Ama bunun soğuk algınlığıyla aynı belirtileri verdiğini sen söyledin. Üşütmüş olamaz mıyım?"

Giuditta gülümseyip Niccolo'nun elini tuttu. "Kanıt mı istiyorsun? Bak o zaman." Parmağını Niccolo'nun tırnakları üstünde gezdirdi.

Niccolo parmaklarına baktı. Tırnakları biraz uzamıştı ve kesilmeleri gerekiyordu.

"Bir fark görmüyor musun?"

Niccolo elini başucunda yanan lambaya yaklaştırdı. Her tırnağın üstünde tırnak etinin bir santim kadar yukarısında daha önce hiç görmediği mor bir çizgi vardı. "Şu çizgiyi mi diyorsun? Nedir bu?"

"Zehrin imzası."

Giuditta'nın Niccolo'ya iki kez zehir verilmiş olduğu yolundaki kuramı tırnaklarında oluşan belli belirsiz mor çizgilerle de doğrulanmış oluyordu. Niccolo, Giuditta'nın ısrarıyla akşam yemeklerini evde yemeğe başladı. Dışarı çıktığında şarabını ağzı mühürlü şişeler içinde yanında taşıyordu.

Bir ilkbahar akşamı eve omzunda bir çuvalla döndü. Son derece keyifli görünüyordu. Giuditta bir aydan fazladır her akşam yaptığı gibi evde yolunu bekliyordu. İkisi de uzayan ziyareti ve dönüş tarihini konu etmiyordu. Onun Roma'ya döneceğini düşünmek Niccolo'yu üzüyordu ama bugün yarın gideceği haberini duyar korkusuyla bundan söz açmaya cesaret edemiyordu.

"Çuvalda ne var? Bu halinle seyyar satıcıya benzemişsin."

Niccolo'nun gözleri parlıyordu. "Mevsim ilkbahar. İlkbaharda genç bir adamın canı ne çeker..." Konuşurlarken bir yandan da çuvalı ters çevirip boşalttı: "Enginar!" Yeşilli morlu taptaze enginarlar masanın üstüne döküldüler.

"Onları bütün olarak kızartayım," dedi Giuditta keyiflenerek. "Roma'daki Yahudilerin usulünce pişireyim. Parmaklarını yiyeceksin."

Niccolo gerçekten de yemeği çok beğendi. O gece üç adet kararmış çıtır enginar yedi. İlkbahar kuzusunun kızarmış gerdanının neredeyse tamamını da mideye indirdikten sonra arkasına yaslandı. Yemekten kımıldayacak hali kalmamıştı. Gergin olduğu için şarabı da biraz fazla

kaçırmıştı. Giuditta ile konuşması gereken bir konu vardı. Önemli bir şey değildi ama aradaki nazik dengeyi bozabilecek her şey onu kaygılandırıyordu.

"Benim Pisa'ya gitmem gerekiyor," dedi damdan düşer gibi.

Giuditta merakla ona baktı. "Milislerinle mi?"

"İlk kez savaş meydanında sınav verecekler. Onca eğitim ve talimden sonra ilk kez neler yapabildiklerini göreceğiz. Don... yani şey, Muhafız Komutanı savaş düzeni almak üzere iki birlikle beraber önceden yola çıktı zaten. Ama ben oraya gitmeden çarpışmaları başlatmayacaklar."

Don Micheletto'nun adını ağzından kaçırmasına ramak kalmıştı. Giuditta'nın yanında bir pot kıracak diye ödü kopuyordu.

"Milisler uğruna beni terk edeceğini hep söylemişimdir," dedi Giuditta kayıtsızca.

"Yalnızca birkaç günlüğüne. Orada olmak zorundayım inan. Acaba diyorum..."

"Döndüğünde burada olup olmayacağımı mı merak ediyorsun?" Giuditta soruyu onun yerine soruvermişti.

"Ee, cevabın ne?"

"Şey... Sen gidip oralarda zehirlenirsin gene. O yüzden dönüşünü beklesem iyi olur. Her ihtimale karşı."

Niccolo'nun üstünden ağır bir yük kalkmış gibiydi. Şimdi cesaret almak için değil keyif adına bir kadeh içebilirdi işte. Şarabını yudumladı.

"Ben olmasam tabii ki sana karın bakacaktı. Sinyora Machiavelli nasıllar, iyiler mi bari?"

"Ah, kendisi gayet iyi. Taşradaki evde. İki çocuğu var, üçüncü de yolda."

"Bu ne doğurganlık böyle."

"Kocasının uzun süreli yokluklarında ufak tefek rahibimizin onu düzenli olarak teselli ettiği anlaşılıyor."

"Şu tombul dostun Pagolo mu?"

"Ta kendisi. Kadının yakasını bırakmadığını söylüyor. Ne derler bilirsin, 'Adamı şeyinden yakaladın mı, kalbi ve aklı da arkadan gelir.' Bana kalırsa Pagolo anlaşılmaz bir biçimde kadına tutuldu. Kadın onu sürekli azarlıyor, başının etini yiyor hatta arada dövüyor ama o hepsine razı. Kadına karşı hissiz değil. Ayrıca çocuklarını da sevdiğini biliyorum."

"Zevkler tartışılmaz," dedi Giuditta dalıp giderek. "Bazen olmadık birine yakınlık duyar insan."

"Örneğin gizemli bir Yahudi kızına..." dedi Niccolo.

"Veya özgürlük, adalet ve milislere âşık, çevresindeki etten kandan insanları görmeyen, dik başlı, yola gelmez bir genç adama."

"Hata yaptım, hatalıyım," diye itiraf etti Niccolo. "Düşünce, söz ve eylemde ne çok günah işledim ben."

"Belki ben de karının sevgilisine azar azar içirdiği o ilaca başvursam iyi olacak," dedi Giuditta. Konuşurken Niccolo'ya şakacıktan bir tokat attı. Niccolo arkasına yaslanmış olduğundan ve biraz da eğri oturduğundan boş bulunup yere yuvarlandı. Mutfağın yer yer baş vermiş ilkbahar çiçekleri ve tertemiz samanla örtülü zeminine uzanıp kaldı. Yattığı yerden Giuditta'ya bakıp gülümsedi. Sonra onun oturduğu sandalyeyi sallayıp genç kadını aşağı, kendi üstüne doğru çekti. Birkaç dakika süreyle eğlencesine gülüşüp boğuştular. Sonra dudakları birleşti. Zeminden yükselen mis gibi saman ve çiçek kokuları arasında sevişip birbirlerinin kollarında uykuya daldılar.

Niccolo ordugâha vardığında değişikliği hemen hissetti. Aslında o pasaklı, somurtkan, ayyaş paralı askerler hâlâ görev başındaydılar. Hatta Pisa karşısına mevzilenmiş Floransa gücünün büyük kısmı hâlâ onlardan oluşuyordu. Ama tam ortalarında bir değişiklik dikkati çekiyordu. Merkeze yeni milislerin kırmızı sarı ve beyaz çadırları sıralanmıştı. Toplanan acemiler eğitilip silahlandırıldıkça güvenilmez paralı askerlerin yerini zamanla tamamen milisler almış olacaktı.

Niccolo, Don Micheletto'nun nerede olduğunu sordu. Ordugâhta bulunduğunu duyunca sevindi. Yakın bir köydeki konforlu evi reddetmiş, askerlerinin arasında kendisine ayrılmış bir çadırda kalıyordu. Bu iyi bir işaretti. Niccolo yeni çadır sıralarının arasından ilerledi. Gene bir alay küfürleşme duydu ama bunlar kulağına şarkı gibi geldi. Küfürlerin hepsi ana dili olan Floransa İtalyancasıyla savruluyordu.

Niccolo Muhafız Komutanı Micheletto'yu tuhaf kılıklı bir adamla derin bir sohbete dalmış buldu. Uygun bir mesafede durup görüşmenin tamamlanmasını beklerken, yabancının Don Micheletto'nun elini tuttuğu, hatta zaman zaman okşadığı, komutanla adeta kendinden geçercesine, hararetle konuştuğu gözünden kaçmadı. Tam Don Micheletto'nun diğer muzır meraklarına ek olarak "Floransa ayıbı"na da düşkün olduğu kanısına varacakken, ufak tefek yabancının komutanla aşk yapmadığını, onun el falına baktığını anladı.

Falcı çadırdan dışarı süzülürken Niccolo da içeri daldı. "Çizgiler neler söylüyor komutan?"

Don Micheletto ,"İşaretler iyi," diye mırıldandı. "Çatışma an meselesi."

"Sonucu iyi mi, kötü mü?"

"SSSSSanırım zafer bizim olacak."

Niccolo strateji ve taktikleri konuşmak için küçük bir tabureye çökerken aynı zamanda düşmanı olan meslektaşına baktı. Göğsünde çarpan o kötü kalbe hiç uymayan o huzurlu, dingin ve yumuşak yüz onu hep şaşırtırdı. Her zaman olduğu gibi Don Micheletto'un yanında gene ürperdi.

Askeri konuları konuşurlarken güneş gökyüzünde yükselmişti. Ortalık ısınıyordu. Don Micheletto içecek bir şeyler istedi. Niccolo da hizmetkâra kendi heybesinden şarap getirmesini emretti.

Şarap servis edildiğinde Don Micheletto kupasına uzanırken Niccolo'nun kadehini kendi şişesinden doldurduğunu gördü. "Öyle ya," dedi. "SSSSenn kendininkini içeceksin. Ben de benimkini. Böylessssi daha iyi. Daha güvenli." Gülümsedi. "Böylece zehirlenme tehlikesssinden kurtulursssun."

Don Micheletto'nun açıkça zehirden söz etmesi Niccolo'yu sarstı. Sonra da adamın on yılı aşkın bir süre Borgia ailesiyle içli dışlı yaşamış olduğunu hatırladı. Eğer söylentilerde bir parça doğruluk payı varsa zehirden korunma ve zehirleme sanatı konusunda son derece bilgili olmalıydı. Birden Niccolo kendi şarabından içmekte ısrar ederek kendini komik duruma düşürmüş olduğunu hissetti.

Tam o sırada genç bir asker çadıra daldı. "Düşmanla burun buruna geldik efendim!"

Don Micheletto ve Niccolo birlikte çadırdan fırladılar.

Don Micheletto duruma açıklık getirdi. Pisalı askerler günlerdir nehirden yukarı çıkan tekneleri karşılamak için bir yarma hareketi yapmaya çalışıyorlardı. Yükü hızla boşaltıyor, Floransalılara yakalanmadan surların arkasına çekilmeyi başarıyorlardı.

"Birkaç gündür yüzsüzlüğü iyice ele almışlardı," dedi Don Micheletto. "Ama bugün işler değişiyor. Seyret şimdi."

Niccolo tepedeki seyir noktasından bir dizi Floransa milisinin Pisalı akıncılarla nehir kıyısında bekleyen gemi arasında pozisyon aldıklarını gördü. Adamlarının hızla ve hatasız olarak savaş düzeni almalarını büyük bir tatmin duygusuyla izledi.

Pisalılar düşmana meydan okuyacak yerde surların arkasına kaçmaya karar verince, bir başka Floransa safı arkadan yaklaşıp yollarını kesti. Çıkış yolu kalmayan Pisalılar şiddetli bir savunmaya geçti-

ler. Floransalılar sayıca fazla oldukları halde Pisalılar bire bir çatışmada onları haklıyorlardı. Küçük grup üç Floransa atağını savuşturdu. Tam duvarların ardına güvenli noktaya çekileceklerken, devreye bir Floransa okçu birliği girdi ve hepsini devirmeye başladı. Çevreleri tamamen sarılmıştı. Surlara Pisalı okçuların korumasından yararlanamayacak kadar uzaktılar. Sonunda Pisalı grubun komutanı teslim bayrağını çekti. Floransa ordugâhından sevinç çığlıkları yükseldi.

"Henüz hamlar," dedi Don Micheletto. "Henüz kan kokussssu almamışlar."

Zafer kazanan askerler esirleri ordugâha götürürken Niccolo da onlara katıldı. Başarılarından ve cesaretlerinden dolayı hepsini kutladı. Aralarından bazılarını bizzat deftere kaydettiğini hatırlıyordu ama çoğu ona yabancıydı. Hepsinin ne kadar genç olduğunu görüp şaşırmaktan kendini alamadı.

Okçu safları arasında dolaşırken tanıdık bir yüz gördü. Bu Michele di Lando'nun oğluydu. Niccolo oğlanın elini tutarak, "Selam Salvestro!" dedi heyecanla. "İyi iş başardınız. Senin okçular tam birer erkek olduklarını gösterdiler."

"Sağ olun komutanım, yani sekreterim, şey yani efendim..." dedi oğlan. Hâlâ biraz acemiliği vardı. "O kadar da zor değildi efendim. Tek yaptığımız uzakta durup ok atmak. Asıl işi yapanlar ön saflarda kılıç ve mızrakla savaşanlar."

"Bu kadar alçakgönüllü olma," dedi Niccolo. "Siz onları korumasaydınız, Pisalılar hepsini alt edecekti."

"Evet, efendim."

"Babana bu ilk ve muhteşem zaferin ve senin katkının haberini uçurayım mı? Kim bilir seninle ne kadar gurur duyar."

"Nasıl uygun görürseniz efendim."

"Ama seni ön saflarda görmek beni şaşırttı. Sen ilk eğitim alan gruplardan değilsin. İlk atışı yaşça daha büyük, daha deneyimli askerlerin yapmasını beklerdim. Sen herhalde çok usta bir okçusun. Komutan üstünde iyi bir izlenim bırakmış olmalısın."

"Elimden geleni yapıyorum."

Niccolo tam delikanlının yanından ayrılacakken onun kendisini korku ve kararsızlıkla karışık tuhaf bir bakışla süzdüğünü fark etti. "Bir derdin mi var Salvestro?"

"Siz babamın dostusunuz efendim. Bana size her zaman güvenebileceğimi söylemişti."

"Evet?"

"Acaba şöyle..." Delikanlı ürkerek baktı. "Şöyle biraz yürüyebilir miyiz efendim?" Gözden uzak bir köşeye çekilirlerken delikanlı dönüp, az ötede zafer kazanmış iki subayından ciddi bir yüzle rapor almakta olan Don Michelleto'ya kaçamak bir bakış fırlattı.

Baş başa kaldıklarında genç okçu söze girdi. "İsyancı durumuna düşmek istemem ama..."

"İsyan mı? Sen neden söz ediyorsun?"

"Sorun Muhafız Komutanı, efendim."

"Sana fazla sert davrandı, değil mi? Korkarım bu askerliğin cilvelerindendir Salvestro. Bu konuda elimden bir şey gelmez."

"Kastettiğim bu değil, efendim. Bakın!" Salvestro kamp yerine taşınmakta olan bir dizi sedyeyi işaret ediyordu. Ölü ve yaralı askerlerin görüntüsü bir süre konuşmalarına engel oldu.

"Hepsinin ne kadar genç olduklarını gördünüz mü efendim?"

"Genç ve cesur."

"Onların burada olmamaları gerek."

Niccolo duygusuz havası vermemeye çalışarak, "Ama hepsi gönüllü yazıldılar," dedi.

"Biliyorum ama henüz hazır değillerdi. Bazıları iki, üç haftadır eğitim görüyor ancak."

"Saçmalama," dedi Niccolo. "Don Micheletto onları eğitmeye başlayalı neredeyse bir yıl olacak. Sen milislere katılmadan aylar önce."

"Bunlar onlar değil, efendim."

"Ne demek bu?"

"Yaşça büyük olanlar, tecrübe kazananlar, onlar gittiler."

"Gittiler mi? Nereye?"

"Paralı asker çalıştıranların emrine."

"Ne? Ordudan firar mı ettiler?"

"Öyle denemez. Bunları anlatmak bana düşmez efendim, ama..."

"Konuşsana be çocuk!" Niccolo'nun bayağı endişelendiği belliydi.

"Don Micheletto onları satıyor."

"Satıyor mu?" Niccolo şoktaydı.

"Evet efendim. Bu işleri yapan kuruluşların adamlarıyla işbirliği içinde. Temin edebildiği bütün adamlara ücretli iş bulabileceklerini söylemişler. Komutan acemileri eğitip belli bir yüzde karşılığında sürekli silahlı asker eksikliği çeken paralı ordu komutanlarına satıyor."

"Askerler buna razı mı?"

"Hepsi değil ama bir kısmı gidiyor. Hepsi yoksul insanlar, efendim. Taşeronlar bunlara büyük para ödüyorlar. Cazip geliyor elbette."

"Ne diye kimse bana gelip anlatmadı bunu?"

"Don Micheletto fikrin sizden çıktığını, sizin de işin içinde olduğunuzu söyledi, efendim. Ağzımızı sıkı tutmamızı tembihledi. Bizi ilgilendirmezmiş."

Niccolo çileden çıkmıştı. "Ben de işin içindeymişim ha! Bu olaylar ne zaman başladı?"

"Altı ay kadar önce, efendim. Benim milislere katılmamdan hemen sonra."

Niccolo, "Tam benim Almanya'ya gönderilmemden sonra," diye düşündü. "Sen bugün Floransa Cumhuriyeti'ne büyük bir iyilikte bulundun Salvestro. Bunun ne kadar önemli olduğunu bilemezsin."

"Sağ olun, efendim. Babam konuyu size açmamı önerdi. Sizin işin içinde olamayacağınızı söyledi. 'O gereğini yapar,' dedi."

"Hainlere nasıl davranacağımı bilirim elbet," dedi Niccolo. "Bundan emin olabilirsin."

Niccolo Floransa'ya dönerken duyduklarını zihninden geçirdi. Demek Don Micheletto kendi hesabına iş çeviriyordu. Floransa eğitim ve silah için onca para döküyor, adam da mamul ürünü iyi bir kârla en fazla fiyatı verene pazarlıyordu. Çok hoş. Harika bir plandı bu.

Sonra aklına Paolo Vitelli geldi. Vitelli'nin Cumhuriyet'i dolandırmasının üstünden henüz beş yıl geçmişti. Pisa'daki Floransa kuvvetlerinin başıydı ama Pisalılardan da para alıyordu. Savaş bir türlü sonuçlanmıyor, Vitelli'nin serveti artıyordu. Ama yakalandı. İddianameyi hazırlamak gene Niccolo'ya düşmüştü. Hiç vakit kaybedilmeden, fazla da yaygara koparılmadan Vitelli'nin hain başı vücudundan ayrıldı. Hainlerin sonu buydu. Micheletto'yu da aynı kader bekliyordu.

Niccolo bu cezanın aynı zamanda onu yaşamındaki en büyük çelişkiden de kurtaracağını biliyordu. Giuditta nihayet öcünü almış olacaktı. Floransa yolunda kendi kendine gülümsedi. İntikam soğuk yenen bir yemekti.

"Hayatta en son görmek istediğim şey at yarışı," diye kestirip attı Giuditta.

Niccolo, "At yarışı değil bu," diye itiraz etti.

"Ürkmüş hayvanların üstünde birbiriyle çekişen yetişkin adamlar... Buna eğlence mi diyorsun?"

"Evet. Ayrıca onlar yetişkin adam değil," diye terslendi Niccolo. "Kısa boylu veya kilosu olmayan delikanlılar. Böylece atların sırtına fazla yük binmemiş oluyor."

"At sırtında cüceler. Böylesi daha mı cazip?"

"Giuditta, Palio geleneksel bir gösteridir. Bütün kent orada kendini göstermeye uğraşır. Yarışın öncesinde milisler de geçit töreni yapacaklar."

"Ah, şu milisler! Şunu önceden söylesene. Demek milisler geçit töreni yapacaklar. Ben eğlence diye buna derim."

"Hadi ama," dedi Niccolo sabırsızlanarak. "Benim gitmem gerek. Orada bulunmak zorundayım. Bu yıl bizim atımız kazanacak."

"Bizim atımız kazanacak da ne demek? Yoksa bunun aptal bir at yarışı olmayıp şikeli bir yarış mı olduğunu söylüyorsun?"

"Şikeli değil anlaşmalı."

"Aman ne büyük fark!"

"Sana bunun sıradan bir at yarışı olmadığını söyledim. Yarış yalnızca en son adım. Aylardır bunun hazırlığı içindeyiz. Hiçbir ayrıntıyı atlamak istemedik."

"Ne ayrıntısı? Hangi hazırlık?"

"Palio'nun savaştan hiç farkı yoktur," diye açıkladı Niccolo. "Her mahalle bir at tarafından temsil edilir. Yarış öncesinde anlaşmalar, ittifaklar yapılır. Taktik belirlenir. Aramızda 'Filanca atı engellemeyelim, şu ata yol verelim' türünde kararlar alırız. Bilgi alışverişinde bulunuruz. Dedikodulara kulak veririz. Bazen söylentileri kendimiz çıkarırız. Bazen yanlış istihbarat yayıldığı olur. Örneğin geçen hafta bizim atın topalladığı dedikodusu çıktı."

"Ama atın topalladığı falan yok, öyle mi?"

"Atımız topallıyor olsa yarışı nasıl kazanırız Giuditta? Dedim ya, her şey önceden ayarlandı."

Giuditta merakla sevgilisinin yüzüne baktı. "Senin her işin böyle midir? Anlaşma, ittifak? Sırlar, vaatler? Bunlar olmadan olmaz mı?"

Niccolo, "Senin yanındayken bunların hiçbirine gerek kalmıyor," dedi tamamen doğru olmadığını bile bile. Giuditta'dan sakladığı bir sırrı vardı. Bunu şimdilik ona açamazdı ama nasıl olsa birkaç gün içinde her şey bitmiş olacaktı. Çarklar dönüyordu. Hain Micheletto'nun sonu yakındı. Adam adaletin karşısına çıkarılıp hüküm giydiğinde Niccolo, Giuditta'ya her şeyi anlatacaktı. Cumhuriyetinkiyle birlikte onun öcü de alınmış olacaktı.

Giuditta istemeyerek de olsa Niccolo'yla sonuçlarının herkesçe bilindiği, kendisine çok saçma bir iş gibi gelen at yarışına gitmeye razı oldu. Yarışın yapılacağı meydana geldiklerinde, kalabalığın yarış alanına taşmaması ve atlıların onları yakından görmeye çalışan seyirciyle

çarpmaması için pistin kenarına göğüs hizasına gelen ahşap bariyerler döşenmiş olduğunu gördüler. Pistin orta yerinde bir grup çocuk çember olmuş şarkı söyleyip dans ediyordu. Niccolo bir tezgâhtan şarap ve karpuz alarak sevgilisine ikram etti. Geçici tribünlere tırmanıp kendilerine rahat bir yer buldular.

Borazanlar çocukların dansını sonra erdirdi. Pist bir anda boşaldı. Gümbürdeyen davullarla birlikte bir kez daha çalan borazanlar bu kez milislerin gelişini haber verdi. Askerler şaşmaz bir düzen içinde yürüyorlardı. Güneş parlatılmış zırhlarından ışıltılarla yansıyordu. Çoğu mızraklı askerdi ama törende okçu bölükleri yer alıyordu.

Hepsi üstünde Cumhuriyet'in kırmızı haçı bulunan beyaz yelekler giymiş, şık beyaz şapkalar takmışlardı. Çoraplarının yarısı kırmızı yarısı beyazdı. Öyle ki soldan bakıldığında bölüğün çorapları tamamen beyaz, sağdan bakıldığında kımızı görünüyordu. Grup olarak dönüş yaptıklarında bacaklar denizi bir anda renk değiştiriyordu. Bu renk gösterisi ve askerlerin yürüyüşlerindeki intizam, kalabalık arasında büyük saygı ve hayranlık uyandırmıştı.

"Amappolo!" dedi Giuditta kendini tutamayıp.

"Ne!" dedi Niccolo. Etraftan dönüp Giuditta'ya ters ters bakanlar oldu. *Amappolo* Floransalılar arasında kabul gören bir ifade değildi. Bu sözü Romalılar kullanırdı ve Floransalı kulağına kaba gelirdi.

"Bu o!" dedi Giuditta.

"Kimden söz ediyorsun?"

"Don Micheletto'dan!"

"Onu tanıyor musun?" Şaşırma sırası Niccolo'nundu.

"Tanımaz mıyım? Yıllardır tanırım hem de. Müşterimdi. Efendisi 'Boğa' Cesare gözden düşmeden önce onunla birlikte benim müesseseye gelirdi."

"Müşterindi öyle mi? Hem de yıllar boyu?"

"Dahası var. Cesare ortadan kaybolduktan sonra da gelmeye devam etti. Gönül meselesi. Pasiphae veya İmperia, adı her neyse, onu görmeye geliyordu. Kız onu pek severdi."

"Yani efendisinin metresini yardımcısı mı devraldı?"

"Durum onu gösteriyor. Don Micheletto bizden ayağını kestikten sonra kız da ortadan kayboldu. Birlikte kaçtıklarını düşünmüşümdür daima. Hale bak, şimdi de Don Micheletto burada Floransa'da karşıma çıkıyor! Olacak iş değil."

"Haklısın!" dedi Niccolo kaderin cilvesini düşünerek. Giuditta babasının katiline yıllarca bu denli yakın olmuştu demek! Bunu onun yü-

züne haykırmak istedi. "Babanı öldüren odur!" diye bağırmak... Ama henüz zamanı değildi. Biraz daha sabretmek zorundaydı. Gerçeği açıkladığı gün—deyim yerindeyse—katilin kafasını da gümüş tabak içinde ona sunabilmeliydi.

"Onun senin milislerinin yanında ne işi var?"

"Onları eğitiyor."

"Anlamadım, nasıl yani?"

"Hataları olabilir ama iyi bir asker ve tam bir disiplin adamı."

"Hayır, benim demek istediğim bu değil. Sen bana Medicilerin Cumhuriyet'in amansız düşmanları olduğunu, Floransa'da iktidarı yeniden ele geçirmek için her yola başvurabileceklerini söylemez misin?"

"Doğrudur ama sözü nereye getirmek istediğini anlamadım."

"Sana buluşmaevinde o şişko kardinali, Giovanni dé Medici'yi gösterdiğim geceyi hatırlıyor musun?"

"Şu seyretmeyi seven adam hani?"

"Kardinal devamlı müşterilerimdendi. Baş dostlarından biri de şu senin milislerin komutanıydı."

"Don Micheletto ve Kardinal dé Medici mi?" diye atıldı Niccolo panikleyerek.

"Hele Cesare'nin gözden düşmesinden sonra içtikleri su ayrı gitmez oldu."

36

Politika, İttifak ve Öç

NİCCOLO SON EDİNDİĞİ BİLGİYLE öyle bir şaşkınlığa uğramıştı ki, başı çekmekte olan atının son dönemeçte kaymasına ve ahşap barikatlara şiddetle çarpıp binicisinin yaralamasına bile tam tepki veremedi. At toparlanıp doğrulduğunda acı içinde kişnemeye başlamıştı. Sol arka ayağı perişan bir durumda ardında sallanıyordu. Kırık bacaktan acayip görünümlü beyaz bir kemik parçası dışarı uğramıştı. Feci bir görüntüydü. Yaradan kan fışkırıyordu. Atın vurulması gerekiyordu.

Mahalleler arası rekabet ve politik çekişme üstüne kurulu üç yüz yıllık geleneğin ürünü olan yarış tahmin edildiği gibi sonuçlanmadı. İttifaklar yapılmış, bahislere girilmiş, taraflar seçilmişti ama sonunda kaderin dediği olmuştu. Kafası Don Micheletto'nun ihanetiyle allak bullak olan Niccolo yarışa duyduğu ilgiyi kaybetmiş gibiydi. Günün ödülü olan Meryem Ana'nın mavi sancağıyla pistte tek başına turlayan şanslı ata bakmadı bile. Şölenin sonunda binicisi sancağı kendi mahallesine götürecek, sancak bir yıl süreyle o mahallede dalgalanacaktı. Favorinin ölümcül düşüşüyle şans beklenmedik bir biçimde bu yıl San Lorenzo mahallesinin temsilcisine gülmüştü. San Lorenzo, sahiplerinin ülkeyi terk edişinden beri bomboş ve kapalı duran Medici Sarayı'nın bulunduğu mahalleydi.

"Gitmem gerek. Soderini'yi görmeliyim."

"Niccolo!"

"Eve kendin dönebilir misin?"

"Niccolo! Lütfen. Bugün bayram," diye itiraz etti Giuditta.

Niccolo aklı başka yerde, "Bu iş beklemez," deyip genç kadının yanağına bir öpücük kondurarak kalabalığa karıştı.

Şimdi her şey anlaşılıyordu. Demek ki Don Micheletto bir zamanlar Medici ailesinin casusu olarak hizmet vermişti. Yeniden eski işverenine çalışmaya başlamasından daha doğal ne olabilirdi. Niccolo adamın Floransa'ya gelişinin bir tesadüf olmadığını şimdi kesinlikle anlıyordu. Milislere bulaşması da dikkatle planlanmış bir adımdı. Böylelikle

en iyi askerleri taşeronlara satarak yalnızca kendini, hatta belki de işverenlerini zengin etmekle kalmamış milisleri kasten zayıflatmış ve Floransa'nın savunma gücüne sekte vurmuştu. Don Miceletto ve Mediciler! Kim bilir Floransa'nın başına daha ne çoraplar örmeye hazırlanıyorlardı?

Niccolo çılgına dönmüş bir halde ter içinde soluk soluğa Soderini'nin sarayının basamaklarını ikişer ikişer tırmanarak çıktı. Etrafta hizmetkârdan geçilmiyordu. Niccolo üniformalı bir uşağın yakasına yapışarak derhal gonfalonyeri görmek istediğini söyledi.

"Gonfalonyer şenlikten henüz dönmedi," diye bilgi verdi uşak. "Beyefendi beklemek ister mi?"

Niccolo ürkmüş hizmetkârı kabaca iteleyerek, "Onun çalışma odasına gidiyorum," dedi. "Döner dönmez odasına gelsin."

Bir süre sonra gonfalonyer, yakınları, birtakım yüksek mevkili kişiler ve Fransa'dan ziyaret için gelmiş ticaret heyetiyle birlikte sarayına döndü. Kendisine "telaşlı bir beyin" çalışma odasında beklediği bildirildi. Piero Soderini yanındakilerden izin isteyip her zamanki sakin haliyle odasında yollandı.

"Niccolo, bu ne sürpriz!" dedi Gonfalonyer.

"Önemli bir iş konusu."

"Bayramda ne işi bu? Hiç yorulmaz mısın sen?"

"Acil olmasa sizi rahatsız etmezdim."

"Konu nedir Kançılar?" diye sordu Soderini. Yumuşak deri koltuklardan birine oturup dinlemeye hazırlandı.

Niccolo yerinde duramıyor, odada dört dönüyordu. "Konu, Don Micheletto."

"O işi kontrol altına aldık sanıyordum. İçecek bir şeyler ister misin? Sakinleştirir."

"Hayır, teşekkür ederim istemem. Dinle Piero, Don Micheletto'nın hainliklerine yenileri eklendi. Yalnızca asker yetiştirip pazarlamakla kalmıyor, Medicilerin hesabına da çalışıyor."

Soderini Medici adını duyunca dikkat kesildi. "Sen ne dediğinin farkında mısın?"

"Roma'da Kardinal Giovanni ile birlikte görülmüş."

Soderini pek tatmin olmamıştı. "Kardinalle görüşmüş olması Mediciler hesabına çalıştığı anlamına gelmez."

"Hep onun yanındaymış. Sürekli olarak. Tam kapağı buraya atmadan önce. Varın siz çıkarın gerisini. Biliyorsunuz, o daha önce dé Medicilerin adamıydı."

"Buraya Kardinal Medici'nin emriyle geldiğine ve onun hesabına çalıştığına inanıyorsun öyle mi?" Soderini düşünceliydi. "Bilemiyorum Niccolo. Belki sonuca varmakta acele ediyorsun. Ne var ki suçlama çok ciddi. Bunu araştırmam gerek."

"Hâlâ neyi araştıracaksınız? Size söylüyorum, adam Medicilerle birlikte gırtlağına kadar komploya gömülmüş. İlk adımları da milislerimizi güçsüz ve işlevsiz hale getirmek!"

"Niccolo, verdiğin bilginin doğruluğunu tartışacak değilim ama düşünsene Don Micheletto Kardinal Medici ile iş çeviriyor olsaydı Roma'daki adamlarımız bunun farkına varmazlar mıydı? Onca casusa neden o kadar para döküyoruz sanıyorsun? Kardinalin peşinde de adam var. Beni haberdar etmezler miydi?"

Niccolo kızmıştı. "O zaman Roma'daki adamlarınızı da iyice bir gözden geçirmenizde yarar görürüm."

"Beni gücendirdin!" Gonfalonyer ayağa kalktı. "Roma'daki elçiliğin başında öz be öz kardeşim var!"

"O zaman kardeşinize oralarda neler olup bittiğini soruverin!"

"Niccolo, Niccolo! Kızdığın için böyle konuşuyorsun. Francesco'dan kuşkulanacak halimiz yok, bunu sen de biliyorsun. Onunla kaç kez birlikte çalıştın." Gonfalonyer sinirleri bozulmuşa benzeyen sekreterini sakinleştirmeye çalıştı. "Sana inceleme başlatacağıma ilişkin söz veriyorum. Hikâyende doğruluk payı varsa gerçek hemen ortaya çıkar. Bu arada..."

"Bu arada onu derhal tutuklatın! Don Micheletto'yu tutuklatın! Hemen!"

"Hangi suçlamayla?"

"Vatana ihanet!"

"Dediğim gibi önce soruşturma yapmam gerek."

"Milisleri nasıl kendi çıkarına kullandığı konusunda elinizde yeterince kanıt var. Bu onu hapse tıkmaya yeter, hatta isterseniz başını bile vurdurabilirsiniz. Hiç tereddüt etmeyin, onu hemen tutuklatın. Hazırladığım iddianameyi gördünüz."

"Evet, çok etkileyici. İddialar gerçekten çok ciddi."

"İddialar mı!" diye patladı Niccolo. "O suçlamalara iddia mı diyorsunuz? Oraya göz göre göre taşeronlara pazarladığı yüzden fazla adamın adını koydum. İşbirliği içinde olduğu paralı komutanların isimlerini sıraladım. Milislerin içinden aleyhinde tanıklık edebilecek askerler buldum. Bunlara iddia mı diyorsunuz? Onu tutuklayın ve asın! Hemen!"

Gonfalonyer gene babacan bir tavra büründü. "Niccolo, Niccolo, biraz sinirlerine hakim olmaya çalış lütfen. Söylediklerini yapmak o kadar basit olsa."

"Zor olan neymiş?" dedi Niccolo. "Elimizde Vitelli ile ilgili çok daha az kanıt vardı ama olanları darağacını boylamasına yetti."

"O zamanki koşullar farklıydı. Vitelli'yi Seksenler Konseyi atamıştı. Don Micheletto'yu göreve kim getirdi?"

"Sonuçta bu sizin onayınızla oldu."

"Doğru. 'Ebedi Gonfalonyer' olarak sorumluluk bana ait. Don Micheletto'nun hainliği ortaya çıkarsa bu iş sonunda kimin başına patlar sence?"

"Kimse sizi suçlayamaz. Onu göreve getirmek sizin fikriniz değildi ki."

"Fikir benden çıkmış olmasa da beni sorumlu tutacaklardır. Gülünç duruma düşerim, beni beceriksizlikle suçlarlar. En iyi ihtimalle kusurlu bulunurum. Devlet bu işten zarar görür. Cumhuriyet bedel öder."

"Elimizi çabuk tutarsak hiçbir şey olmaz."

"Niccolo, çevremizde pek çok düşmanımız olduğunu biliyorsun. Konseyde bana içerleyen üyeler var. Oluşturup bugüne getirdiğimiz yönetim biçimini istemeyenler var. Bazı çevreler otokrasiye dönülmesini, hatta başa yeniden Medicilerin gelmesini arzuluyorlar. Ben tökezlediğim anda neler olur sence? İnsanlar bana duydukları güveni kaybederlerse, bu hükümet ayakta kalabilir mi?"

"Don Micheletto'yu cezalandırmanız size duyulan güveni sarsmaz. Ona verilecek ceza diğer hainlere de ders olur."

"Düşmanlarımız ortalığı ayağa kaldırırlar, emin ol. Hırsımdan ve açgözlülüğümden beni eski ortağımı ortadan kaldırmakla suçlayacaklardır. Biliyor musun, bazen düşünüyorum da en başından beri bu Don Micheletto işinin beni zor duruma düşürmek için planlanmış olduğuna inanasım geliyor."

"Hâlâ ısrar ediyorum, onu hemen tutuklatın."

"Daha iyi bir fikrim var," dedi Gonfalonyer. "Don Micheletto ile görüşelim. Öğrendiklerimizi yüzüne vuralım. Paçasını kurtarmak isterse, bu oyundan vazgeçer. Birkaç ay sonra görevinden istifa eder ve burayı terk edip başka yerde kendine namusuyla bir iş bulur. Böylece konu olaysız kapanmış olur. Göreve yeni bir Muhafız Komutanı atarız."

"Birkaç ay mı? O birkaç ay içinde bize ne kadar zarar verebileceğini düşünemiyor musunuz? O adam birkaç ay içinde Kardinal Medici'yi sizin koltuğunuza bile oturtabilir."

"Niccolo, abartıyorsun."

"Abartıyor muyum? Don Micheletto milisleri mahvetmek üzere. Medicilerle işbirliği yapıyor. Siz tutmuş bir-iki ay daha beklemekten söz ediyorsunuz. Adam beni bile zehirlemeye çalıştı."

"Anlamadım, ne yaptı?"

"Almanya'dayken beni zehirlemeye çalıştı."

"Niccolo, omuzlarındaki aşırı iş yükünün son zamanlarda seni çok yorduğu belli. Şu Don Micheletto konusunu bana bırak. Birkaç gün izin yap. Taşraya gidip dinlen."

"Dinlenmek mi? Piero, Cumhuriyet'in temeli oyulurken siz tutmuş bana dinlenmekten söz ediyorsunuz!"

"Birkaç güncük uzaklaş. Döndüğünde milisleri de Cumhuriyet'i de gene yerinde bulursun, kaygılanma. Şu Don Micheletto işini o zaman hallederiz."

"Piero, şimdi harekete geçmenin tam sırası. Bundan eminim."

"Fikrinde ısrarlı olduğunu görüyorum Niccolo. Ama şu anda konuklarımı daha fazla bekletemem. Yanlarına gitmeliyim. Akşam yemeğinde bize katılır mısın?"

"Delirdiğimi sanıyor," diye düşündü Niccolo ağır adımlarla Soderini'nin sarayını terk ederken. "Çok çalışmaktan aklımı oynattığımı düşünüyor." Oysa Niccolo, Don Micheletto'nun Medicilerin casusu olduğuna artık yüzde yüz emindi. Üstelik o uzun ve bıktırıcı Almanya görevine, onun ayakaltında dolaşmasını istemeyen Don Micheletto ve gizli destekçisinin oyunları sonunda yollandığı kanısına varmıştı. Zamanlama çok iyiydi. Niccolo uzaklaştığı anda Don Micheletto milisleri satmaya başlamıştı. Dönmesi artık kaçınılmaz olunca da onu zehirlemeye çalışmışlardı.

Niccolo'nun akıl yürütmeleri çoğunlukla tahmin ve sezgilere dayansa da zihninde bin bir ayrıntı kol geziyordu. Ona göre bütün parçalar yerine oturuyordu ve böylelikle tehlikeli bir komployu ortaya çıkarmıştı.

Ama Soderini'nin hemen harekete geçmekten kaçındığı ortadaydı. Temkinli davranıyordu. Bu hem onun artısı, hem de zaafıydı. Ne var ki çok hareketli bir dönem yaşanmaktaydı ve şans cesurlardan yanaydı. Niccolo, Cesare Borgia'nın ilk zamanlardaki yükselişini hatırlamadan edemedi. Bu arada yeni papa Julius büyük bir kararlılıkla şehir devletlerini ve eyaletleri işgale başlamıştı. Soderini elini çabuk tutmazsa düşmanları güç kazanacaklardı. Bir şeyler yapmak gerekiyordu. Don

Micheletto'nun durdurulması lazımdı. Bir de o adaletin yerini bulması konusu vardı. Niccolo adaletten vazgeçemezdi.

Niccolo eve döndüğünde hava kararmıştı. Pencerelerdeki ışıklardan Giuditta'nın onu beklemekte olduğunu anladı. Bunu görmek keyfini geri getirdi. Çok ama çok mutlu olmuştu. Hayatında ilk kez bir kadınla, bir sevgiliyle kesintisiz olarak yaşamı paylaşmanın tadını çıkarıyordu. Günün sonunda evin yolunu tuttuğunda—günler uzun ve yorucuydu üstelik—Giuditta'nın evde kendisini beklediğini biliyordu. Onu orada huzur ve şefkat bekliyordu. Taştan yapılma o eski ve soğuk Floransa evinin uzun yıllar sonra ilk kez yeniden aşka ve sıcaklığa kavuştuğunu görüyordu.

"Piccioncina?" diye seslendi. "Minik güvercinim?" Cevap veren olmadı.

"*Tesoro?* Hazinem?" Hayret, ses yoktu. Giuditta nerelerdeydi acaba? Niccolo merdivenleri çıktı. Boş mutfağı geçti. Sonunda Giuditta'yı küçük balkondaki, evdeyken ikindi vakti şekerleme yaptığı ufak kerevete uzanmış buldu. Genç kadın uyuyordu ama kasten çıkardığı gürültü yüzünden az sonra gözlerini açtı. Doğrulup oturdu. Niccolo da hemen yanına ilişti. Birkaç öpücük girişimi hâlâ mahmurluğunu üstünden atamamış olan Giuditta tarafından şiddetle savuşturulunca, Niccolo bu kez konuşmaya girişti. Giuditta yavaş yavaş açılıyordu. Niccolo'nun anlattıklarına kulak verdi. Genç adam gene Soderini, Konsey ve milislerin bitip tükenmez serüvenlerinden yeni bir bölüm aktarıyordu. Don Micheletto gene başroldeydi.

"Niccolo, ben gidiyorum."

"Bir dakika, bırak da bitireyim, çünkü bu seferki..."

"Gidiyorum dedim. Floransa'dan ayrılıyorum." Giuditta'nın sesi kararlıydı.

"Ne?" Niccolo şoka girmiş gibi sustu.

Guiditta gözlerini kucağında kenetlediği ellerine dikti. "Roma'ya dönüyorum. Hiç değilse bir süre için."

"Böyle gidemezsin. Sana ihtiyacım var. Bana destek olmalısın."

"Demek bana ihtiyacın var öyle mi?" dedi Giuditta meydan okur gibi. "Benim ihtiyaçlarım, benim isteklerim ne olacak peki?"

"Giuditta, lütfen, şu anda sırası değil. Biraz daha yanımda kal."

"Biraz daha, öyle mi? Peki sonra? Bu kriz çözülünce bir yenisi gelecek ve sen gene iş peşinde basıp gideceksin."

Niccolo çaresizlik içinde, "Burada mutlu olduğunu sanıyordum," diye mırıldandı.

"Mutluyum, ama... ama... burada ne yaptığımı söyler misin bana? Burada neyim var benim? Milislerle uğraşman bitince yorgun bir halde çıkıp geliyorsun. Bir saat boyunca kançılaryada olanları sayıp döktükten sonra hazım için bir kadeh bir şey içip balkonda uykuya dalıyorsun. Niccolo, senin bana ayıracak zamanın yok!"

"Sana zaman ayıracağım."

"Ne zaman?"

"Şu Don Micheletto konusuna bir çözüm..."

"Gördün mü bak! Ne demek istediğimi anlıyorsun değil mi? Daima bir engel çıkacak."

"Ama kadınların görevi..." Birden susup dilini tutmaya çalışmaya karar verdi.

"Neymiş kadınların görevi?" diye sordu Giuditta sert ve alaycı bir sesle.

"Boş ver," dedi Niccolo. Bu noktada birçok sıradan Floransalı erkeğin kadınını susturmak için dayağa başvurduğunu gayet iyi biliyordu. Ama Giuditta'ya dayak para etmezdi.

"Niccolo, anlamıyor musun, ben bildiğin Floransalı kadınlar gibi değilim. Ben bir yabancıyım. Kiliseye gidip arkadaşlarınla çene çalmıyorum. Senden ve eve getirdiğin dostlarından başka görüştüğüm kimse yok. Bizi görürler de skandal kopar diye dışarıya da fazla sık çıkmıyoruz. Ben ne anladım böyle yaşamaktan?"

Niccolo ilk kez bir gerçeğin farkına vardı. Giuditta bütün gün eve kapanıp onu beklemeyi cennetten çıkma bir mutluluk olarak algılamıyordu. "Şey, bilmiyordum... Ben sandım ki..." Söyleyecek söz bulamadı. Birden Giuditta'nın onu bırakıp gidebileceği gerçeği yumruk gibi içine oturdu. Umutsuzluğa kapılmaya başlıyordu.

"Giuditta, gitme. Seni seviyorum."

"Ne dedin sen?"

"Seni seviyorum dedim."

"Niccolo, burada ne kadardır birlikteyiz?"

"Altı, yedi ay oldu sanırım."

"Bunca zamandır bana bunu ilk kez söylüyorsun. Beni sevdiğini ilk kez söylüyorsun."

"Biliyorsundur diye düşündüm."

"Niccolo, Niccolo; bazen o kadar aptal oluyorsun ki," dedi Giuditta başını iki yana sallayarak. "Ben de seni seviyorum ama... ama..." Sonra hıçkırarak birbirlerinin kollarına atıldılar ve birbirlerine daha önce hiç söylemedikleri başka sözcükler de fısıldadılar.

Giuditta birden Niccolo'nun kollarından sıyrılıp, yatağın kenarına oturdu. "Nafile sevgilim, yapamam," dedi. "Gitmem gerek. Başkalarına karşı da sorumluyum ben."

"Ne demek bu?"

"Bugün öğleden sonra o saçma yarışta beni bırakıp gittiğinde buraya geldiğimden beri yapmaya cesaret edemediğim bir şeyi yaptım. Yahudi mahallesine, bir zamanlar babamla birlikte yaşadığım eski evimizi görmeye gittim."

"Sonra?"

"Ev boştu. Birkaç gariban dışında bütün sokakta kimse yoktu. Büyüdüğüm evin odalarında gezindim. Bütün gün küçük avluda oturup ağladım Niccolo. Sonra içimi bir öfke kapladı." Giuditta susup kendini toplamaya çalıştı.

"O ev hayatta kendimi en güvende hissettiğim yerdi. Çok küçüktüm, henüz hiçbir şeye aklım ermiyordu ama babam yanımdaydı. O beni korurdu. Sonra onu öldürdüler ve her şeyimi aldılar. Babamı, çocukluğumu, mutluluğumu alıp götürdüler. Masumiyetimi benden çaldılar ve beni sürgüne mahkûm ettiler. Bunları bana Floransa yaptı Niccolo! Floransa ailemi katletti. Floransa hayatımı mahvetti!" Sözlerini bitirdiğinde hıçkırarak ağlıyordu.

Az sonra kendini toplayıp sesini düzelterek devam etti. "Biliyorum, bütün bunların geçmişte kaldığını söyledin bana. O zamanki Floransa'nın farklı olduğunu, bunu yapanların çoktan ölüp gittiğini anlattın. Ama bütün bunların hiç önemi yok Niccolo. Yaşadıklarımın dehşeti hâlâ canlı. Burada hepsi yeniden geri geliyor. Floransa'da kalmaya devam ettiğim sürece hepsini tekrar yaşayacağım. Bu duygu peşimi bırakmayacak. Beni delirtecek sonunda.

"Giuditta, sana yardım edebilirim."

"Elinden ne gelir ki Niccolo? Babamı geri getirebilir misin? Küçük kardeşimi? Floransa'nın havasını beni üzen o anılardan, bana verdiği o kötü histen temizleyebilir misin?"

"Hiç değilse denerim."

"Ah Niccolo, iyi niyetinden kuşkum yok ama ben kararımı verdim. Roma'ya dönmek istiyorum."

"Söyle Giuditta, sana Floransa'nın havasını seni üzen anılardan arındıracağımı söylesem kararın gene de değişmez mi?"

"Niccolo, senin diplomatlığın burada sökmez. Burası göz boyamayla vakit kazanabileceğin bir müzakere masası değil. Gerçek yaşam bu, gerçek acılar. Söz konusu olan benim."

"Zaman kazanmaya çalışmıyorum. Çok ciddiyim," dedi Niccolo. Sahiden de öyleydi. Her iki sorunu da nasıl çözeceğini–Don Micheletto'ya ne yapacağını ve Giuditta'yı Floransa'da nasıl tutacağını–bulmuştu.

"Giuditta, birini zehirleme konusunda yardımını istiyorum."

"Niccolo, durup o adamın babamı, kardeşimi ve amcanı öldürüşümü seyrettim ben! Öylece durup seyrettim!"

"Ben de öyle."

"Ne zamandır biliyorsun?" diye sordu genç kadın buz gibi bir sesle.

"Yaklaşık bir yıldır."

"Ve bana söylemedin. İma bile etmedin."

"Üzgünüm. Kendim halletmek istedim. Fırsatını bulunca."

"Fırsat bugün mü geçti eline?"

"Çünkü Don Micheletto artık Cumhuriyet için bir tehlike oluşturuyor. Durdurulması gerek ama Soderini harekete geçmeyi reddediyor."

"İşi bizzat çözmeye karar verdin, öyle mi?"

"Başka seçeneğim var mı? Bunu kendi çıkarım için yapmıyorum. Kahramanlık peşinde değilim. Açgözlü, kana susamış biri de değilim. Benim derdim Cumhuriyet'in varlığını korumak. Cesare konusunda Brütüs'ün başka çaresi var mıydı?"

"Kim onlar?"

"Şöyle anlatayım; Judith için Holofernes'i öldürmekten başka yol var mıydı?"(1)

"Ve benden yardım istiyorsun, öyle mi?"

"Sen Don Micheletto'nun ölmesini istiyorsun. Benim de kendi nedenlerim var. Yardım edecek misin?"

"Judith için Holofernes'i öldürmekten başka çare var mıydı ki?"

(1) Judith ve Holofernes: İncile göre, güzel bir dul olan Bethulialı Judith halkını kurtarmak için, ona göz koyan Asurlu general Holofernes'i çadırında öldürür.

37

Akşam Yemeği

NİCCOLO'NUN KARARINDAN SONRAKİ birkaç gün zor geçti. Bir kez vazgeçecek gibi oldu ama Soderini'nin süregelen çekimserliği ve Giuditta'nın kararlılığı yoluna azimle devam etmesini sağladı. Kendine başka çıkar yol olmadığını hatırlatıp duruyordu. Brütüs hiç aklından çıkmıyordu.

Cumhuriyet yaptıklarından dolayı Paolo Vitelli'yi hiç vakit geçirmeksizin hem de adaletli bir biçimde cezalandırmıştı. Niccolo'nun iddianamesi ve davanın peşini bırakmaması sayesinde boynu vurulmuştu. Don Micheletto'nun suçu çok daha büyüktü. Adalet mekanizmasının işleyişi çeşitli nedenlerle gecikiyor diye cezasız mı kalacaktı? Niccolo bunu kabul edemiyordu. Vitelli'ye yönlendirilmiş suçlamalar da aynıydı. Vitelli suçlu bulunmuştu. Vitelli ölmüştü. Cumhuriyet'e olan borç ödenmişti. Don Micheletto da suçluydu. O da ölecekti. Cumhuriyet'e bir hizmet daha yapılmış olacaktı. Niccolo kendine sürekli aynı gerekçeleri tekrarlayıp duruyordu.

Giuditta babasını ve kardeşini öldüren adamla ilgili plan konusunda hiçbir vicdan azabı duymadığından kendini ayrıntılara vermişti. Bütün araç gereç ve malzeme hazırdı. Niccolo zehirlendiğinde vereceği panzehirin hazırlanması için gerekli maddeler yanındaydı. Aynı kimyasallar ve işlemler hem kurtuluş, hem imha için kullanılabiliyordu; hem yaşam, hem ölüm için!

Guiditta bu girişimde ölümcül "cantarella"yı kullanmaya karar vermişti. Bu, acımsı bir tadı olan arsenikli bir bileşimdi. Kar beyazı toz eritilip yiyeceğe veya içeceğe katılabiliyordu. Hassas damakların algılayabileceği o belli belirsiz acılığı gizlemek için bunu tatlımsı ve baskın bir tadı olan bir malzemeye karıştırmak daha uygundu.

Giuditta'nın bir zamanlar Niccolo için hazırlamış olduğu, gülün taç yapraklarından yapılma Rossoli bu iş için ideal bir aracı olacaktı. Tadı biraz ağır ve mide bulandırıcıydı ama Don Micheletto'nun işini görürdü. Giuditta önceki deneyimlerinden bunun adamın en sevdiği likörlerden biri olduğunu biliyordu. İkrama karşı koyamayacağı kesindi.

Zehri hazırlayıp zarif bir sürahiye boşalttı. Rossoli'nin koyu kırmızısı pürüzsüz camın ardında pek hoş duruyordu. Cam zor bulunan bir malzemeydi. Küçük sürahi pahalıya patlamıştı ama sunumu çok cazip bir hale getirmişti. Baştan çıkaran bir görüntüsü vardı.

Giuditta masayı hazırladı. Kendisi yemekte bulunmayacaktı. Don Micheletto onu tanır, gereksiz sorular başlardı. Ortada görünmemesi çok daha iyiydi. Şarapları beyaz ve kırmızı olarak bir sehpa üstüne yerleştirdi. Kırmızı olanı Don Micheletto'nun sevdiği İspanyol şarabındandı. Pırıl pırıl parlayan ölümcül Rossoli şişesini dikkati çekecek biçimde şarapların arasına yerleştirdi. Şişe kesinlikle Don Micheletto'nun gözünden kaçmayacaktı. Bir ihtimal kendi şarabını getirecek olsa bile Rossoli'nin çekimine karşı koyamazdı.

Niccolo gergindi. Bu sıradan bir yemek daveti değildi. Normal koşullarda dahi Don Micheletto ile sofraya oturma fikri onu huzursuz hatta hasta etmeye yetebilirdi. Ama ona zehir içirmek zorunda oluşu, zehri içerken onu seyredeceği fikri... Ürperdi. Konuk nihayet kapıyı çaldığında Niccolo'nun midesi asit salgılamış ve çoktan alt üst olmuştu. Giuditta son kez ona güç vermek ister gibi elini tutup sıktı, sonra da yukarı çıkıp gözden kayboldu. Niccolo artık tek başınaydı.

Don Micheletto'yu tuzağa çekmek hiç zor olmadı. İkisi meslektaştılar. Meslektaşlar birbirleriyle sosyal hayatta da bir araya gelirlerdi. Birlikte bir akşam yemeği yemek çok doğal bir buluşmaydı. Niccolo, Micheletto'ya hiçbir zaman fazla yakınlık göstermemiş olsa da komutan bu davette şüpheli bir taraf görmemişti. Hatta çağrıyı büyük bir hevesle kabul ettiği bile söylenebilirdi.

Niccolo kapıyı açtığında konuk "Ssselamlar," diye tısladı. Niccolo donup kaldı. Eyvah!

Don Micheletto her zamanki gibi gülümsüyordu. Sıradan siyah kepinin altından birkaç tel inatçı kır saç dışarı fırlamıştı. Din adamlarının cübbelerini andıran sade mantosuyla şefkat dolu, yaşlı bir taşra rahibine benziyordu. Ama Niccolo'yu şaşırtan adamın kıyafeti değildi. Beklenmedik bir durum doğmuştu. Don Micheletto yalnız değildi. Yanında biri daha vardı.

Niccolo'ya, "Ssssana habersiz bir konuk getirme cüretini gösssterdim," dedi. "Umarım kızmamışsssındır. Geceye renk katacaktır. Sence de öyle değil mi?"

Konuk, hem de ne konuk! Hiç şüphe yoktu; bu siyah gözler, sivri burun, şaşırtıcı bir stilde geriye doğru tıraşlanıp açılmış alın, kan bulaşmışa benzeyen kıpkırmızı dudaklar... Karşısında önce Faustina

olarak tanıdığı, sonra Cesare Borgia'nın yanında Roma'da ortaya çıkan girişimci genç fahişenin ta kendisi duruyordu. Şimdi de Don Micheletto'nın kolunda Floransa'da boy göstermekteydi. Kadın sanki açgözlü ve zalim adamların yanında gezmeyi amaç edinmiş gibiydi. "Tazesine, sağlıklısına gidecek yerde tıpkı leş kargası gibi kokuşmuşların peşinde koşuyor," diye düşündü Niccolo.

Don Micheletto eskimiş pelerinini ve şapkasını çıkardı. Kendisine eşlik eden kadını tanıttı: "Maria Madalena, Niccolo Machiavelli, İkinci Kançılarya ssssekreteri."

Kadın yaltaklanan bir gülüşle, "Sekreterle daha önce tanışmıştık sanırım," dedi.

Niccolo, "Şimdi de Maria Madalena olmuş," diye geçirdi içinden. Mary Magdalena yani, şu tövbekâr olan fahişe! Adına karşın Madalena'nın pek öyle tövbekâr olmuş gibi bir hali yoktu. Üstünde parlak mavi, pırıltılı, tahrik edici bir kıyafet vardı. Adım attıkça kumaş hışırdıyor, bedeninden ağır, yoğun bir parfüm kokusu yayılıyordu. Uzun tırnaklarını siyaha boyamıştı. Niccolo bu ayrıntılarla kendini oylamaya çalıştığını fark etti. Aslında yapmak üzere olduğu işten caymak istiyor, zihninde buna bir çare arıyordu.

Şimdi bir sorun daha çıkmıştı. Bu genç kadın ne olacaktı? Don Micheletto'nun yüzünden onu da mı kurban etmek zorunda kalacaklardı? Bu adil miydi? Engellenebilir miydi? Niccolo zehri Don Micheletto'ya içirip sevgilisini bundan uzak tutmanın bir yolunu düşünmeye çalıştı. Genç kadının sütten çıkmış ak kaşık olmadığı kesindi ama Don Micheletto'nun suç ortağı olduğunu da kimse iddia edemezdi.

Sofraya oturduklarında Niccolo'nun aklına bir fikir geldi. Likörün çoğunu kendi kadehine boşaltacaktı. Kalanı Don Micheletto'ya verdikten sonra zarif sürahiyi yanlışlıkla elinden düşürmüş gibi yere atıp kıracaktı. Becerebilirse arada kendi kadehini de devirmeyi başarabilirdi. Ama ya genç kadın...

Don Micheletto İspanyol şarabından aldığı yudumu ağzında bir süre gezdirip yuttu. "Mükemmel." Önce Niccolo'ya sonra da şarap kadehine baktı. "Görüyorssssun ya, ben bazıları gibi kendi şarabımla dolaşmam." İğneli sözün etkisini göstermesini bekledi. Niccolo komutanın şarabını reddedip kendininkini içtiği Pisa'daki o ikindi buluşmasını hemen hatırladı. "Tanrım, bu bana bir taş," diye düşündü. "Adam bir şeyden kuşkulandı."

Ama Don Micheletto gülümsemeye devam etti. "Söylesene, eğer yeni ortağıma güvenemeyeceksem kime güveneyim ben?"

"Yeni ortak mı?"

"Hadi, hadi Machiavelli, bence lafı döndürüp dolaştırmanın gereği yok. Sadede gelelim. Bana kurnazlık taslama. Astlarım benim işleri kurcalamakta olduğunu fıssssıldadılar. Sssssen de tutup beni akşam yemeğine davet ettin. Ben aptal değilim. Söyle, ne kadar pay issstiyosssssun? Ne kadar, hı? Kaç altın florin?"

Niccolo şaşırmıştı. Don Micheletto kendisinin de asker pazarlama işine ortak olmak istediğini sanmıştı. Ona apaçık rüşvet teklif ediyordu! Hemen kafasını çalıştırdı. Ancak ne kadarlık bir yüzde istemek gerektiğine karar veremedi. Rüşvetin çapı ne olmalıydı acaba? Sonunda "Yüzde on diyelim mi?" diye konuştu.

"Ne kadar mütevazı bir talep!"

"Hesabı geçmişe dönük olarak yap o halde!" Niccolo ortağının karşısında pek de ürkek görünmek istemiyordu.

"Anlaştık! Şimdi yeni ortaklığımıza içelim o halde!" Kadehlerini kaldırıp tokuşturdular. Bundan sonra Niccolo'nun hiç beklemediği bir şey oldu. İki sevgili kollarını dolayıp birbirlerinin kadehinden içtiler.

Bu beklenmedik hareket amatör zehircinin gene panik içinde eski planları bozup yeni bir çözüm yolu aramasına yol açtı. Madalena'yı birkaç dakika masadan uzaklaştırmaktan başka çare yoktu. Bu düşünce onu biraz rahatlattı. Nasıl olsa bir ara kendine çeki düzen vermek için tuvalete gitmek isteyecekti. İşte o zaman Don Micheletto'nun kadehine biraz Rossoli koyup kadın dönmeden sürahide kalanı devirebilirdi. Bakmaya korksa da, o ölümcül küçük sürahi işte orada sehpanın üstünde, ürkütücü, şeytani bir kızıllıkla ışıldayıp duruyordu. Belki hayal gücünün oyunuydu ama sürahi Niccolo'nun gözüne gerçekte olduğundan çok daha fazla dikkat çekici görünüyordu.

Öte yandan iki konuk Niccolo'nun sıkıntılarından habersiz, akşam yemeğinin tadını çıkarıyordu. Don Micheletto büyük bir iştahla yiyor, her çeşitten bir tabak daha alıyor, yemekleri öve öve göklere çıkarıyordu. Madalena istiridyelerini şehvetli bir zarafetle yutup siyah tırnaklı parmaklarındaki tuzlu suyu yaladıktan sonra leziz kabukluların afrodizyak etkilerinden dem vurdu. İki konuk da çok içmişti. Niccolo genç kadının sızıp kalması için dua etti. Belki de şişkinlik bahanesiyle kalkıp biraz uzanmak isteyebilirdi. Düşündüğü gibi olmadı. Gece ilerleyip harekete geçme anı yaklaştıkça Niccolo'nun gerginliği artıyordu. Kadehini ağzına götürürken elinin titremesini engelleyemez olmuştu. Konuklarına şarap koyarken içkinin yarısını masaya döküyordu. "Daha iyi, böylesi daha çok işime gelir," diye geçirdi için-

den. "Likörün çoğunu döktüğüm zaman iyice sarhoş olduğumu düşüneceklerdir."

Genç kadın Don Micheletto'ya *"Capitanone"* yani "benim koca Kaptanım," diyor âşık bir kadının olanca özeniyle davranıyordu. Adamın ağzına küçük lokmalar veriyor, saçlarını dağıtıyor, hatta peçetesiyle dudaklarını ve çenesini siliyordu. Don Micheletto bu ilgiden pek memnundu. Mutlu bir sarhoşluk içinde koltuğuna gömülmüş eski savaş hikâyeleri anlatmakla meşguldü. Keyfinin yerinde olduğuna şüphe yoktu. Niccolo kararını ne zaman verdiğini bilemedi ama bunu bilincinin algılamasından çok önce yaptığı kesindi. Hayır, yapamayacaktı. Giuditta küplere binecekti ama bunu yapmaya eli varmıyordu. Beceremeyecekti.

Bu düşünceyle derin bir oh çekerek şarabını son damlasına kadar içip, kadehini çarparak masaya bıraktı. Zihni farklı çözümler aramaya başlamıştı. Hatta yepyeni bir fikri vardı. Soderini'ye gidip Micheletto'nun kendisine rüşvet teklif ettiğini, yüzsüzlüğü bu noktaya vardırdığını söylerse belki gonfalonyeri harekete geçmeye razı edebilirdi.

"Kadehiniz boşalmış. Ziyafeti sonlandırıp bizi yollamayı düşünmüyorsunuz öyle değil mi?" Konuşan Madalena'ydı.

"Tabii ki hayır." Niccolo silkinip toparlandı. Gitmelerini gerçekten de çok istiyordu ama bunu belli edemezdi.

"Siz zahmet etmeyin. İzninizle," Genç kadın dönüp yandaki sehpaya uzandı. Niccolo kritik bir hata yaptığını anladı ama artık çok geçti.

Genç kadın yüzünde şeytani bir gülümseme ile dönüp sehpadan aldığı Rossoli sürahisini gösterdi. "Bu ne? Yoksa bize bundan ikram etmeyecek miydiniz?"

"Pek önemli bir şey değil," dedi Niccolo. "Hazmımı kolaylaştıran bir tonik. Midem biraz rahatsız da."

Genç kadın cam tıpayı çıkarıp sürahinin içindekini kokladı. "Sizi gidi yalancı sizi!" dedi. "Capitanuccio, bu ne biliyor musun? Rossoli! Senin en sevdiğin likör!"

"Rosssssoli," dedi Don Micheletto sarhoş bakan sulanmış gözleri ışıldayarak. "Rosssssssssoli."

"Servisi ben yapayım," dedi Niccolo sürahiye uzanarak.

Madalena sürahiyi ondan kaçırdı." O kadar sarhoşsunuz ki kadehleri bile bulamazsınız," dedi. "O şerefi bana verin."

Niccolo bir hamle daha yaptı. "Aslında tadı pek güzel değil. O yüzden kendim içiyorum. Burada benden başka seveni yok. Size fındık likörü çıkarayım. O çok daha leziz."

"Hadi, hadi," dedi Madalena şımarık bir tavırla. "Harika olduğuna eminim. Rossoli yapımında Floransalıların üstüne yoktur."

Niccolo çaresizlik içinde genç kadının üç kadehe ölçüyü bol tutarak likör koyuşunu seyretti. Don Micheletto ve Madalena kadehlerini kaldırdılar. Niccolo da kusma hissini güçlükle engelleyerek aynını yaptı. İstediği bu değil miydi? Bu işi ince ince planlamamış mıydı?

Don Micheletto keyifle, "Milisssssslere," dedi.

"Evet, milislere," diye onayladı sevgilisi.

"Amen," dedi Niccolo.

Kadehler havada buluştu. Niccolo içer gibi yapıp kadehinin üstünden çifte baktı. Konukları bir kez daha kollarını dolayıp birbirlerinin kadehlerinden içmeye hazırlandılar. Madalena'nın günahkâr kırmızı dudakları tam gümüş kadehin kenarından birkaç damlaya dokunmuştu ki birden irkilip geri çekildi. Don Micheletto'nun kadehini de adamın açılmış bekleyen ağzından itip uzaklaştırdı.

"Vay canına!" dedi. "Çok sert bu!"

"Öylesssssssi makbul," diye güldü Don. "Rossssoli bu!"

Genç kadın "*Capitanuccio,* bence sen bunu içme," dedi kadehi sevgilisinin elinden alarak. "Senin yaşında biri dikkatli olmalı. Daha önce de epeyce yüklendin. Beyin kanaması geçirebilirsin."

Don Micheletto itiraz etti. Kadının elinden kadehi almaya çalıştı. "Sana olmaz dedim!" Kadın kaşlarını çatarak ona korkunç bir bakış fırlattı. Adam yelkenleri suya indirdi. Niccolo bu beklenmedik gelişmeler karşısında o kadar şaşkındı ki birden kendini içinden bir şükran duası mırıldanır buldu. Başı daha fazla belaya girmesin diye tam sürahiyi alıp kaldıracakken bileğine buz gibi bir el yapıştı. Bir kadına göre bayağı güçlü bir eldi ve siyah tırnaklar neredeyse etini delecekti.

"Ama belki ben içerim." Kadının sesi bir fısıltı gibiydi.

Niccolo kadının kadehi yuvarlayışını seyretti. Adeta meydan okur gibi içmişti. Kadehini yeniden doldurup sürahiyi biraz öteye koydu. "Sert ama çok iyi. Tam günah tadında." Üçüncü kadehi doldurduğunda küçük sürahi boşalmıştı.

"Daha var mı?" diye sordu genç kadın. O an Niccolo'nun içinden haç çıkarmak geldi.

"Neler oldu?" Ağır kapı gürültüyle kapanır kapanmaz Giuditta soluğu aşağıda aldı.

"Her şeyi berbat ettim, dedi Niccolo. "Yüzüme gözüme bulaştırdım."

"Beceremeyeceğini biliyordum. Bundan emindim. Bir de durmadan adaletten, Cumhuriyet'ten, Brütüs'ten söz eder durursun."

"Ben çok kötü bir şey yaptım. Korkarım birlikte bir fahişenin ölümüne neden olacağız."

"Ne?"

Niccolo Don Micheletto'nun yalnız gelmediğini söyleyip olanları özetledi. Bütün plan alt üst olmuştu.

"Ne, Pasiphae de mi yanındaydı?"

"Şimdi adı Maria Madalena olmuş!"

"Zehri o içti ama Micheletto içmedi öyle mi?"

"Kadın üç kadeh içti. Üç dolu kadeh!"

"Bu imkânsız Niccolo! O Rossoli'nin içine Don Micheletto'nun bütün ordusunu öldürecek kadar cantarella koydum. İki, bilemedin üç yudum adamı devirmeye yeter. Üstelik sonucu anında alırsın."

"Kadın üç kadeh içti diyorum."

"O kadar içmiş olsa kapıdan sağ çıkamazdı."

"Sana olanları anlatıyorum işte," dedi Niccolo. "Karşımı hazırlarken bir hata yapmış olmalısın."

"Ben o tür hatalar yapmam," dedi Giuditta öfkelenerek. O hırsla korkunç ziyafetin gerçekleştiği mumlarla aydınlatılmış salona yürüdü.

"Buraya gel Niccolo," diye seslendi. "Bu, kendine doldurduğun kadeh mi?"

"Kafam o kadar karışmıştı ki az kalsın ben de içecektim. Sanırım içsem de fark etmeyecekti belli ki."

Giuditta cevap vermeden kadehi şöyle bir çalkaladı ve koklamak için burnuna yaklaştırdı. Sonra beyaz masa örtüsünün üstüne ince bir çizgi halinde bir miktar Rossoli döktü. Tatlıdan kalan kiraz çekirdekleri üstüne üşüşmüş olan bir alay sinek yoğun ve keskin aromayı alıp geldiler. Önce grup halinde tepede daireler çizdiler sonra da masa örtüsünün üstündeki tatlı, yapışkan, kan kırmızı lekenin üstüne kondular. Birkaç dakika sonra hepsi ölmüştü.

Niccolo ve Giuditta'nın yarım kalan, amaca ulaşamayıp üstelik de son derece gizemli sonuçlar doğuran Don Micheletto'yu zehirleme girişimi bir cuma akşamı yaşanmıştı. Niccolo cumartesi sabahı Soderini'ye koşmamak için kendini zor tuttu. Hafta sonu süresince elindeki kanıtları gözden geçirip kafasını toplamaya çalıştı. Pazartesi günü ilk iş gonfalonyerin kapısını çalacak ve Floransa'nın düşmanının tutuklanmasını talep edecekti.

Soderini delişmen yardımcısının artık duymaya alıştığı iddialarını bir kez daha sabırla dinledi. Don Micheletto'nun ona milislerin satışı konusunda rüşvet teklif ettiğini duyduğunda kaşları hayretle havaya kalktı.

Birinin kalkıp dürüstlüğüyle nam salmış Niccolo Machivaelli'ye rüşvet teklif etmesini pek eğlenceli bulmuş gibi, "Yüzde kaç istedin?" diye sordu şaka yollu.

"Yüzde on."

"Olmamış," diye gülümsedi Soderini. "Daha fazla istemeliymişsin."

Niccolo sıkıntıyla, "Belki yüzde kaç istemem gerektiği konusunda siz beni aydınlatırsınız," dedi. Gofalonyer bu söze dostça bir gülüşle karşılık verdi. Niccolo konuşmasını sürdürdü. Hikâyesini bitirdiğinde gonfalonyer hâlâ istifini bozmadan gülümsemeye devam ediyordu.

"Bu durumda ne yapmayı düşünüyorsunuz?" diye sordu Niccolo.

"Hiçbir şey," dedi Gonfalonyer soğukkanlılıkla.

Niccolo çileden çıkmıştı ama öfkesini kontrol etmeyi başardı. Gene de patlamak üzere olduğu gözden kaçmıyordu. Kendini tutmak için büyük bir gayret göstererek, ölçülü bir ses tonuyla konuştu. "Piero, o adam milislerimizi, güvenliğimizi ve bağımsızlığımızı düşmanın ellerine teslim ederken burada eliniz kolunuz bağlı oturamazsınız."

"Don Micheletto konusunda yapacak bir şey yok. Ortadan kayboldu. Kendisinden haber alınamıyor. Toz oldu adeta."

"Nasıl? Ne diye söylemediniz bana?"

"Fırsat vermedin ki!"

"Ne zaman gitmiş?"

"Cumartesi veya pazar. Ona eşlik etmekle görevli emir subayı kendisini buraya getirmek üzere kapısını çaldığında evi bomboş bulmuş."

"Parasını pulunu almadan mı?"

"Biraz bir şeyler götürmüş sanırım, ama bizi utandıracak kadar bir miktar değil. Araştırıyorum."

"Haber alınamayan başkaları var mı?"

"İki komutan yardımcısı daha var. Sen onların da işin içinde olduğunu söylemiştin. Haklıymışsın."

"Bir suikast girişimi söz konusu olmasın? Ortada ceset falan yok değil mi?" Niccolo korkunç ziyafeti ve öldürücü dozda zehir içen fahişeyi Soderini'ye anlatmamak için kendini zor tuttu. Bir ihtimal ölüsü Don Micheletto'nun evinde bulunmuş olabilirdi.

"Hayır, öyle bir şey yok."

"Bu durum bizi nasıl etkiler?"

"Pek de üzücü bir durum sayılmaz. Don Micheletto kaçmakla suçu üstlenmiş oldu. İşe el koymakta geciktiğimiz konusuna mızıldananlar var ama zamanla susarlar."

"Peşinden adam yollayacak mısınız?"

"Benim açımdan mesele kapanmıştır. Floransa'ya dönmeye çalışmadığı sürece."

Niccolo, gonfalonyeri daha fazla zorlamaması gerektiğinin farkındaydı. Floransa yılanını koynunda beslerken elini oynatmayan Soderini, haydudu hükümetin etki alanı dışında kovalamaya hiç mi hiç yanaşmayacaktı. Konu sahiden de kapanmışa benziyordu.

Gelgelelim Niccolo için durum aynı değildi. Aynı soru bütün gün kafasını kurcalayıp durdu. Don Micheletto nasıl olmuş da tam zamanında kaçmayı başarmıştı? İki olasılık vardı. Birincisi zehirlenerek öldürülmek istendiğini anlamış olmasıydı. Sevgilisinin cesedi ortaya çıkarsa bu Don'un başının gerçekten dertte olduğunun kanıtı sayılırdı. Eğer ceset bulunmazsa sorun kalmaz ama bu da ikinci olasılığın geçerli olabileceğini düşündürürdü. İkinci olasılık, Don Micheletto'nun içerde adamları olduğu ve ona tehlikeyi haber vermiş olmalarıydı. Bu dostların Floransa hükümetinde üst seviyelerde bir yerlerde olması gerekiyordu. En tepelerde bir yerde.

Don Micheletto'nun kaçışının yarattığı diğer soru o kadar can sıkıcı değildi. Nereye gitmiş olabilirdi? Niccolo cevabı yüzde yüz bildiğinden emindi. Mutlaka Roma denen o açgözlülük, entrika ve ihanetle dolu lağım çukuruna sığınmış olmalıydı. Efendileri Medici ailesinin yanına koşmaktan başka ne yapabilirdi ki? Ne diyordu atasözü; "Kendi kusmuğuna gelen köpek gibi, insan da kendi günahına ve ayıbına döner gelir."

"Beni durduramazsın," dedi Giuditta üzgün ama kararlı bir sesle.

Niccolo bunların başına geleceğini tahmin etmişti. "Bunu yapmaya çalışamayacağım. Ama senden iki isteğim var."

"Evet?"

"Don Micheletto çok tehlikeli bir adam."

"Benim için değil. Sevgilisi ölmüş olsa ve bu yüzden seni suçlasa bile seni benimle ilişkilendiremez. Ben Roma'da tanıdığı biri; eski efendisi Borgia ve dostu Kardinal Medici ile geldiği buluşmaevinin işletmecisiyim. Oraya tekrar gelecektir. Sence de öyle değil mi?"

"Kendi kusmuğuna dönen köpek gibi. Ama gene zehre başvuramazsın. Bu çok riskli olur. Artık bu konuda çok uyanık davranacak-

tır. Benim aklımda başka bir çözüm var. Senin orada yardıma ihtiyacın olacak."

"Ben kendime yardımcı bulurum Niccolo."

"Bizim Roma elçiliğine gidip Michelozzi'yi görmeni istiyorum. Her şeyi anlatan bir mektup yazarım, götürüp ona verirsin. Don Micheletto'nun Roma'da düşmanları var. Özellikle Orsini ailesi. Cesare Borgia ile birlikte aile fertlerinden Paolo Orsini'yi Sinigaglia'da öldürdü diye ona diş biliyorlar."

Niccolo soluk alıp devam etti. "Orsini ailesiyle sağlam ilişkilerimiz var. Michelozzi'nin de yardımıyla Orsiniler Don Micheletto'ya karşı ayaklanabilirler. Sen elini kirletme, bırak pis işleri onlar yapsınlar. Bırak senin öcünü onlar alsın."

"Temiz bir çözüm."

"Diplomatik bir çözüm," dedi Niccolo. "Politik bir çözüm."

"Sen de hem diplomat, hem politikacısın öyle değil mi?" dedi Giuditta. "Ama asla zehir kullanarak adam öldüren biri değil."

"Değilim," dedi Niccolo. "Bunda haklısın."

"Benim elime Micheletto'nun kanı bulaşır diye mi korkuyorsun?"

"Kutsal kitap, 'Öldürmeyeceksin,' der. Senin toplumunda da Musa'nın On Emri'ne uyulur."

"Bana kutsal kitaptan söz edene bakar mısınız?" dedi Giuditta. "Dinsiz adam birden bire din bilgini olup çıktı. Aynı kutsal kitabın bize 'göze göz dişe diş' dediğini de unutma."

"Bak Giuditta, Don Micheletto'dan öç almaya hakkın olup olmadığını tartışacak değilim. Onun yaptıklarından sonra sen yerden göğe kadar haklısın. O ölmeyi hak ediyor. Ben yalnızca senin için kaygılanıyorum. Gereksiz risklere girmeni istemiyorum. Sana bir şey olmasını, başına çok... çok kötü şeyler gelmesini istemiyorum."

"Pekâlâ," dedi Giuditta. "Dediğini yapacağım. Gidip Michellozzi'yi göreceğim ve Orsinilerden yardım isteyeceğim. Ama olacakları görmek için ben de orada olmak istiyorum. Adam bu defa kaçamamalı."

"Anlaştık. Sen de Michellozzi de beni sürekli bilgilendirirsiniz."

"Tamam canım."

"İyi o zaman."

"Benden iki isteğin olduğunu söylemiştin."

Niccolo öksürdü.

"İkincisi nedir? Söyle hadi."

"Her şey bittikten sonra bana geri döneceğine söz vermeni istiyorum."

❦

Giuditta Niccolo'dan Don Micheletto'nun kaybolduğunu öğrendikten iki gün sonra Roma'ya döndü. Niccolo onunla gidememenin yarattığı suçluluk duygusuyla kıvranarak kendini Muhafız Komutanı'nın ani kayboluşuyla darmadağın olan milislerin işlerine verdi.

Don Micheletto'nun kaçışı ve ardından patlak veren skandallar gerçekten de Soderini'nin eleştiri yağmuruna tutulmasına yol açtı. Hatta eleştiriler beklenenden çok daha sert ve acımasız oldu. Konsey'deki bütün farklı gruplar saldırıya geçip onu suçlama yarışına girdiler. Floransa'nın eski ve yeni bütün nüfuzlu aileleri Soderini'nin idarecilik yeteneğini sorgulamaya başlamışlardı. Onu Don Micheletto gibi birini göreve getirmiş olmakla suçluyorlardı. Soderini itiraz etti; bu onun fikri değildi. Bu kez de onu, ihaneti ortaya çıktığında komutanı sessizce ortadan kaldırmadığı için topa tuttular. Soderini Don'un kaçışına göz yummakla Floransa için güçlü ve tehlikeli bir düşman yaratmış oluyordu. Gonfalonyer arada kalmıştı. Üç hafta süreyle basiretsizliği tartışıldı durdu. Sonra şansı döndü. Roma'dan ilk haberler akmaya başladı. Don Micheletto öldürülmüştü.

Nasıl öldüğü konusu biraz karanlık olmakla birlikte gonfalonyer ve hükümeti hiç vakit geçirmeden olayı üstlendi. Ne zamandır işin takipçisi olmuşlar, peşini hiç bırakmamışlardı. Planları sekteye uğramasın diye bu konuda sessiz olmaya gayret göstermişlerdi. Artık suçlu cezasını çektiğine açık konuşmalarında bir sakınca yoktu Eleştiriler bıçakla kesilmiş gibi son buldu. Gonfalonyer iktidarın dizginlerini bir kez daha sımsıkı ele geçirmişti. Politik ve diplomatik bir çözüm şıp diye Soderini'nin kucağına düşüvermişti. Floransa Don Micheletto'ya hak ettiği cezayı vermişti. Görünürdeki hikâye bundan ibaretti. Gelgelelim perde arkasında neler olmuştu, neler.

38

Roma'dan Çelişkili Haberler

DON MİCHELETTO'NUN öldürülmesinden sonraki birkaç gün Niccolo için endişeli günlerdi. Giuditta Roma'ya gittikten sonra Michelozzi'den, "Her şey kontrol altında," diyen kısa, şifreli bir mesaj almıştı o kadar. Sonra kimseden ses çıkmaz olmuştu.

Aradan bir hafta geçti. On gün. Giuditta döneceğine söz vermişti. Don Micheletto ölmüş, şeytanın Floransa üstüne serdiği örtü kalkmış, kent aklanmıştı. Asıl suçlu yaptıklarının bedelini ödemişti. Artık Giuditta'nın dönmesi gerekiyordu. Niccolo bir yandan da onun farklı isyanlarını ve itirazlarını aklından çıkaramıyordu. *"Burada nasıl bir hayatım olabilir? Ben Floransalı kadınlardan değilim. Ben burada bir yabancıyım..."* demişti genç kadın.

Niccolo bütün bunları değiştireceğine yemin etmişti. Ona zaman ayıracaktı, hem de uzun saatler. Her yıl bir ya da iki ay ikisi baş başa kırsalda yaşayacaklardı. Giuditta arzu ederse tanıdıklarını araya sokup onun Floransa'da tıp eğitimi görmesini sağlayacaktı. Buluşmaevi açmak istese bile ona engel olmayacaktı. İsterse zehir ticareti yapsın, kendi bileceği işti. Tek istediği Giuditta'nın dönmesiydi.

Aklını işine veremiyordu. İştahı yoktu. Midesi rahatsızdı. Uykuları bozulmuştu. Sokaktan gelen her gürültü, her duran at, her inen yolcu, her kapanan araba kapısı deliler gibi pencereye koşmasına neden oluyordu. Giuditta geleceğine söz vermişti. Gideli iki hafta oluyordu.

Niccolo, Michelozzi'ye defalarca yazmış ama cevap alamamıştı. O sabah Signoria'nın basamaklarını tırmanırken hemen bir mektup daha döşenmeyi ve bir saat içinde özel bir ulakla yollamayı düşünüyordu. Kançılaryada yanında çalışan iki memurunun selamına karşılık vermeden yanlarından geçti. "Bu kadar mutlu olacak ne var acaba?" diye düşündü. "Nedir onları böyle güldüren?"

Biri, "Bay Niccolo," diye seslendi. Signoria'da getir götür işlerine bakan hademelerden biriydi. Niccolo homurdanarak adama döndü.

"Efendim, az önce odanıza bir konuk götürdüm. Ta Roma'dan sizi görmeye gelmiş." Niccolo bunu duyar duymaz odasına koştu. Giuditta dönmüştü!

"Giudi..." Sözü yarım kaldı. Gelen Michelozzi'ydi.

"İnsan eski dostunu böyle mi karşılar? Ağzı bir karış açık durup bakarak? Gel Niccolo!" Michelozzi arkadaşını kucaklamak için yaklaştı. Niccolo düş kırıklığı içinde açılan kollara teslim oldu. Ama birkaç saniye sonra soru yağmuru başlamıştı: "Neler oldu? Don Micheletto'yu kim öldürdü? Nerede? Ne zaman? Nasıl?"... Ama en çok tekrarladığı soru şuydu: "Giuditta nerede?"

"Sakin ol," dedi Micelozzi. "Sakin ol. Sana her şeyi anlatacağım."

"Hâlâ ne bekliyorsun. Anlat o halde!"

"Giuditta senin mektubunu getirdiğinde Orsinilerle bir görüşme ayarladım. Don Micheletto'dan intikam alma fırsatı buldukları için sevinçten havalara uçtular. Aslında korkunç insanlardır. Hepsi delidir. Kana susamış bir halleri vardır. Her neyse; teklifi kabul ettiler. Ayrıntıları konuştuk.

"Don Micheletto yeniden Düşmüş Melekleri Manastırı'na gitmeye başlamıştı. Bir gece onu dışarıda kıstırmayı düşündüler. Giuditta o gece adamın keyif ve eğlenceden iyice yorgun düşmesini sağlayacaktı. Böylece dikkati zayıflamış olurdu. Hoş bunun bir önemi yoktu. Orsiniler en az elli adamla pusu kurmayı planlıyorlardı. Ailenin her ferdi Don Micheletto'nun bir parçasını istiyordu!"

"O zaman bu işi onlar hallettiler!" diye atıldı Niccolo.

"Pek öyle denemez," dedi Michelozzi sıkıntılı.

"Ama Don Micheletto öldü, öyle değil mi?"

"Ama bunu Orsiniler yapmadı."

"Kim yaptı peki?"

"Oraya geliyorum."

"Hadi çabuk anlat," diye sabırsızlandı Niccolo.

"Beklenmedik bir sorun çıktı."

"Ne oldu?"

"Pusudan önceki gece Don Micheletto buluşmaevini ele geçirdi."

"Ele geçirmek mi? Bu da ne demek?"

"Askeri bir harekât gibi. Silahlı adamlarla çevresini kuşattı ve aldı."

"Ve?"

"Bütün erkeklerin yani müşterilerin dışarı çıkmalarını emretti."

"Ve?"

"Çalışan kızların hepsini öldürdü. Hepsini."

"Ama Giuditta kaçmayı başardı öyle değil mi?" Niccolo yalvarır gibi sormuştu.

"Kimse kaçamadı Niccolo. Üzgünüm."

"Ama kaçması gerekiyordu. Don Micheletto'yu öldürdü. Öldürdü değil mi? İntikamını aldı değil mi? Söylesene, böyle olmadı mı!" Niccolo, Michelozzi'yi omuzlarından tutmuş sarsıyor, soruları peş peşe haykırıyordu. "O nerede! Michelozzi! Giuditta nerede!"

"Üzgünüm Niccolo!"

Niccolo külçe gibi koltuğa yığıldı. Keskin bir acı, cevabını merak ettiği yüzlerce soruyu sormasını engelliyordu. Michelozzi sessizce odadan çıktı. Nasıl olsa ayrıntıları anlatacak çok zamanı olacaktı.

Niccolo kafasında o korkunç düşünceyle, orada ne süre, kaskatı donmuş bir halde oturduğunu bilmiyordu. Gonfalonyer onu kendine getirmek için tokatlamak zorunda kaldı.

"Felç geçirdin sandım. İyi misin?" Soderini'nin sesi babacan bir şefkatle doluydu.

"İyiyim," dedi Niccolo.

"Özür dilemeye geldim. Ve de seni kutlamaya."

"Ne için?"

"Sana inanmadığım için özür diliyorum. Zekân ve isabetli analizin için de kutluyorum."

"Üzgünüm Piero. Bugün havamda değilim. Neden söz ediyorsun?"

"Bana Micheletto'nun Medicilerle işbirliği yaptığını söylediğinde sana inanmamıştım. Ortalığı boşuna velveleye vermek istediğini sanmıştım. Ama haklıymışsın."

"Artık ne fark eder ki? Don Micheletto ölmedi mi?"

"Doğru. Ölümü efendileri Medicilerin elinden oldu. Anlaşılan, Floransa'da burnunu soktuğu işlerden ve vakitsiz dönüşünden memnun olmamışlar. Onu öldürdüler."

"Öyle mi?" Niccolo, "Ne diye şimdi bana bunları anlatıyor?" diye düşündü. Duydukları artık hiç mi hiç ilgisini çekmiyordu. O şu an Don Micheletto'yu hayata döndürmenin bir yolu olup olmadığını düşünmekteydi. Bu mümkün olabilse gırtlağını kendi elleriyle kesecekti.

"Bana o ithamlarla geldiğinde, seni hayali geniş olmakla suçlamıştım. Gene de Roma'daki kardinal kardeşimden, Don Micheletto'nun orada neler çevirdiğini araştırmasını istemekten geri durmadım. Sonunda Micheletto'nun Medicilerle ilişkide olduğu ortaya çıktı. Ama komutanın Roma'ya kaçışından sonra araya bir soğukluk girmiş olma-

lı ki, kardeşim Don Micheletto'nun Fransız kardinal Chaumont'la gizli görüşmeler yaptığını öğrenmiş. Bu da onun Fransızlara katılmak niyetinde olduğunu gösteriyor. Ne var ki Mediciler önce davranıp onu ele geçirmişler. Fransız'ın evinin önünde bıçaklı pusu kurup çıkışını beklemişler. Don Micheletto'nun sonu böyle olmuş."

"Kardeşin bunların Mediciler olduğunu nereden öğrenmiş?"

"Papa'dan. Papa son zamanlarda bizim konularımızla çok yakından ilgileniyor. Don Micheletto'nun cesedi bulunduğunda Papa konuyu görüşmek üzere kardeşim Francesco'yu çağırtmış. Medicilerin yeni bir olay tezgâhlamakta olduklarını bildirmiş. Kardinal Soderini gibi sadık bir Floransa vatandaşının Medicilerin neyin peşinde olduğunu öğrenmek isteyeceğinden emin olduğunu söylemiş ve ailenin izlenmesini istemiş."

"İyi etmiş Piero," dedi Niccolo sabırsızca. "Her şey kontrol altında demek ki."

"Daha iyisi can sağlığı," dedi Gonfalonyer iyimserlikle. "Şimdi senin şu milisleri bir toparlamanı istiyorum. Olabildiğince çabuk. Bu yıl sona ermeden Pisa'yı almış olmalıyız."

"Öyle ya, Pisa," diye düşündü Niccolo dalıp giderek. Başka zaman olsa gonfalonyere tazelenen ısrarı konusunda bin bir soru sorardı ama o an yeniden şahsi acı ve kederinin panik dolu çaresiz ve perişan dünyasına dönmüştü.

Soderini, "Ha, az kalsın unutuyordum," dedi. "Sana bir hatıra eşyası vereceğim. Don Micheletto'nun foyasını sen ortaya çıkardığına göre bu sende kalmalı. Anlaşılan Mediciler Micheletto'yu öldürünce kartvizitlerini de üstüne bırakmışlar." Niccolo'nun önündeki masaya sert bir şey düştü. Niccolo derin düş içindeyken gonfalonyere teşekkür eden kendi sesini duydu. Soderini başını sallayarak çıkıp gitti.

"Efendim! Efendim! Uyanın!" Hademe Niccolo'yu tutmuş sarsıyordu. "Artık siz de evinize gitseniz iyi olur efendim! Herkes çoktan çıktı. Vakit geç oldu."

"Evet, evet, tamam. Teşekkür ederim." Niccolo yavaş yavaş kendine geldi ve ayağa kalktı.

"Lambayı size bırakayım, efendim. Hava iyice kararmış. Etrafı görmek zor olabilir." İyi niyetli hademe yağ lambasını Niccolo'nun masasına koydu.

"Teşekkür ederim," dedi Niccolo bir kez daha. Pelte gibiydi. Lambayı almak için eğilince masanın üstünde bir cisim dikkatini çekti. "Bu

da ne..." Yakından görmek için uzanıp almak istedi ama cisim titreyen elinden kayıp yere düştü. Niccolo diz çöktü. Tozlu zeminde el yordamıyla cismi arayıp buldu.

Bunun nereden gelmiş olabileceğini düşünmeye çalıştı. Hafızasını yoklayınca bunu masasına Soderini'nin bıraktığını hatırladı. "Hatıra eşyası," demişti. Don Micheletto ile mi ilgiliydi acaba? Soderini ne demişti? Medicilerin kartviziti ya da ona benzer bir şey...

Niccolo cismi lambanın ışığına tuttuğunda şaşırıp kaldı. Kaygan siyah sapında oyma bir sembol bulunan küçük bir kamaydı bu. Niccolo o sembolün Medicilerin kartviziti olduğunu uzun yıllar önce öğrenmişti.

"Söyleyin, sofradan kalkıp gelsin!" Soderini'nin hizmetkârları artık Niccolo'yu tanımışlardı. Aklında esti mi olmadık taleplerle gonfalonyerin kapısına dayanmayı alışkanlık haline getirmişti. Sonunda ortalığı ayağa kaldırmasını engellemek için yemek salonundaki gonfalonyeri durumdan haberdar etmeyi uygun gördüler.

"Niccolo, sen olduğunu tahmin etmeliydim," dedi Soderini affetme yüceliğini göstererek. "Neyse ki birkaç saat öncesine göre daha canlanmış bir halin var."

Niccolo soluk soluğa, "Bunu nereden buldunuz?" diye sordu.

"Onu mu? Kardeşim verdi."

"O nereden bulmuş?"

"Çok merak ediyorsan söyleyeyim. Bunu Don Micheletto'nun cesedini bulan Papa'nın adamları ele geçirmişler. Cinayetin ardında Medicilerin olduğu fikri de bundan kaynaklanıyor zaten. Şuradaki küçük deseni görüyorsun ya..."

"Onun anlamını gayet iyi biliyorum. Yani Don Micheletto bu aletle mi öldürülmüş?"

"Tam öyle diyemem. Don Micheletto'nun cesedinde yirmi beş bıçak yarası sayılmış. Çoğu da bu küçük kamanın açabileceğinden çok daha derin yaralar."

"Bunu cesedin üstünde mi bulmuşlar?"

"Evet. Saplanmış olarak. Çok tuhaf. Kamanın orada oluşu saçma. Bunun açtığı yaradan ne olacak? Belki de sıra kamaya geldiğinde adam çoktan ölmüştü. O yüzden Papa, Medicilerin kurbanın üstünde işaret bırakarak birilerine mesaj vermek istediğini düşünmüş. Bir uyarı niteliğinde."

"Kama tam olarak neredeymiş? Neresine saplanmış?"

"Sırtına. Kürek kemiklerinin ortasına."

Niccolo farkında olmadan kamayı öyle bir sıktı ki, eli kesildi.

"Dikkat et Niccolo. Bak gördün mü, elin kanıyor. Sen iyi misin?" Gonfalonyer hafiften kaygılanmışa benziyordu. "Haber vereyim de şu eline bir baksınlar."

Ama Niccolo çoktan salondan fırlamıştı. İnanamıyordu. Bu yirmi beş yıl önce o küçük oğlana saplanmış olan kamaydı. Onu kürek kemiklerinin ortasından çekip çıkarmıştı. Don Micheletto'nun kaması görevini tamamlayıp yuvaya dönmüştü. Onu oraya tam kürek kemiklerinin arasında saplayacak yalnızca tek bir kişi vardı. Bu Medicilerden biri değildi. Kendisi dışında olayı bilen tek bir kişi daha vardı.

Michelozzi ile tekrar konuşması gerekiyordu. Soderini'nin sarayından sokağa fırladı. Akşamın geç bir saatiydi ama bunun hiç önemi yoktu. Bu acil bir konuydu. Signoria Meydanı'na vardığında birden Michelozzi'nin Floransa'da nerede kaldığını bilmediği aklına geldi. Sabahı beklemesi gerekecekti.

Evin yolunu tuttuğunda zihnine gene bir alay düşünce hücum etti. Don Micheletto neden durduk yerde gidip buluşmaevini basmıştı? Aradığı Giuditta mıydı? Eğer öyleyse Don Micheletto'nun her şeyi, kendisi için hazırlanan komployu biliyor olması gerekiyordu. O zaman Floransa'dan ayrılması, buluşmaevine baskın düzenlemesi mantıklıydı. Peki biliyorsa bunu nasıl öğrenmişti? Floransa ve Roma'da kendisine hazırlanan tuzakları öğrenebildiyse iki kentte de adamı olmalıydı. Niccolo defalarca aynı ipuçlarının üstünden gitti. Her seferinde aynı sonuca vardı. Micheletto'nun bilgileri edinmiş olabileceği tek bir kaynak vardı; biri Roma'da diğeri Floransa'da bulunan iki çıkışlı tek bir kaynak. İki adam, iki kardeş, çıkarları da isimleri gibi aynı olan iki kişi: Soderini kardeşler!

Ama bunun da akla uygun bir yanı yoktu! Don Micheletto Medici ailesi hesabına çalışıyorsa Soderini ne diye onu koruyacaktı? Piero Soderini Ebedi Gonfalonyer seçilmişti. Cumhuriyet bünyesinde bundan daha prestijli bir mevki yoktu. Kardeşi Francesco Roma'da Floransa'nın çıkarlarını korumakta olan bir kardinaldi. Medici ailesi sürgündeydi. Onlar Cumhuriyet'in, onun simgelediği bütün kavramların ve Gonfalonyer Soderini'nin baş düşmanıydı. Soderini'nin onlara işbirliği içinde olması düşünülemezdi. Soderinilere hiçbir şekilde toz kondurulamazdı. Kendilerini bir gün bile düşünmeden daima Cumhuriyet'in çıkarları için çalışmışlardı. Ama... ama... Niccolo düşündü; ancak tek bir koşulda onların bu işte parmağı olduğu düşünülebilirdi. Eğer bildikleri çok önemli bir şey varsa, ve...

Gene de bütün bu düşünceler ve yorumlar asıl büyük soru karşısında önemini yitiriyordu: Giuditta yaşıyor muydu? "Elbette yaşıyor," diye düşündü Niccolo. Don Micheletto'nun sırtından çıkan kama bunun kanıtıydı. Ama çok geçmeden o temelsiz ve çılgınca varsayımlarına olan inancı yavaş yavaş erimeye başladı. Düşündükçe korkması için çok fazla neden olduğunu kavrıyordu. Bunu gibi yüzlerce kama olduğu bir gerçekti. Medici ailesinin birçok hizmetkârı, koruması ve çalışanı bu kamanın benzerlerine sahipti. Belki de Soderini yorumunda haklıydı. Bu yalnızca Medicilerin Don Micheletto'dan intikam aldığının işaretiydi. Belki Giuditta işe hiç karışmamıştı. Belki de Michelozzi'nin dediği gibi Giuditta ölmüştü. Michelozzi! Niccolo onunla konuşmalıydı. Sırrın anahtarı ondaydı. Giuditta'nın öldüğünü yalnızca tahmin mi ediyordu, yoksa bu konuda kesin bir bilgisi var mıydı? Emin miydi? Cesedini görmüş müydü?

Niccolo ona seslenip duran fahişelere kulak asmadı. Son zamanlarda evine yakın sokaklarda bu işi yapan kadınlar çoğalmıştı. Genelde onlar, çekici bulmasa da ilginç olduklarını düşünürdü. Alayları ve kahkahaları eve dönüşü eğlenceli kılıyordu. Ama o akşam onları gözü hiç görmedi. Açık saçık davetleri ve olmadık vaatleri duymadan hatta kadınların varlığını bile hissetmeden aralarından sıyrılıp geçti.

Kapıda bir tomar ağır anahtarın arasından giriş kapısınınkini buldu. Yorgun bir halde kendini içeri attı. Günün telaşı içinde akşam yemeğini atlamıştı. İri birkaç yudum yakıcı brendi yuvarlayıp kendini yatağa bıraktı. Başucunda duran brendi sayesinde hiç değilse birkaç saat uyuyabilirdi. Sonra nasıl olsa karanlığın orta yerinde gözlerini açacak, merak ve kaygı dolu uykusuz saatler başlayacaktı. Ama ondan önce birkaç saatliğine de olsa her şeyi unutmaya sonsuz ihtiyacı vardı.

O gece tatsız rüyalar gördü. İçkinin verdiği uyku ise pek öyle derin değildi. Niccolo yatakta kıvranıp durdu. Sanki biri ona sürekli işkence ediyor gibiydi. Giuditta'nın cennetten çıkma görüntüsüyle huzur bulana kadar işkence sürdü gitti. Genç kadın onu kollarına aldı. Terden ıslanıp alnına yapışmış saçlarını iteledi. Ateş gibi yanan kaşından öptü. Niccolo nihayet kendini onun şefkatine terk ederek sonunda derin ve huzurlu bir uykuya daldı.

Ertesi sabah bir panik duygusuyla uyandı. O korkunç kâbuslar ona işkence etmek için geri dönmüştü. Hızla doğrulup yatakta oturdu. Başı zonkluyordu. İnleyerek yeniden başını yastığa koydu. Sorular yeniden zihnine üşüştüler. Üstelik şimdi daha karışık daha cevaplanması olanaksız bir hal almışlardı. Birbiriyle itişip yarışarak bilincine doluşu-

yor, onu adeta boğuyorlardı. Bir dakikacık olsun huzur duyabilmek için gene Giuditta'nın hayaline muhtaçtı.

Bir süre hiç kıpırdamadan yattı. Başındaki ağrının derecesini anlamaya çalıştı. Çok yoğun değildi ama midesindeki sıkıntı ve kurumuş boğazının verdiği rahatsızlıkla birleşince onu bayağı hasta ediyordu. Güne bu şekilde başlamak hiç de keyifli olamayacaktı. Bir an tekrar biraz brendi içip birkaç saat daha uyumayı düşündü ama hemen vazgeçti. Michelozzi'yle görüşmekten ödü kopsa da bunu yapmak zorundaydı. Dostunun ona duymak istemeyeceği, duymaktan şiddetle kaçındığı bir şeyi söylemesinden korkuyordu.

Bütün gücünü kullanarak doğruldu ve ayaklarını yataktan aşağı sallandırdı. Başındaki ağrıyı hafifletmek umuduyla gözlerini yumdu. Sonra yatağın kenarına tutunarak yavaşça kalktı. Baş ağrısı sandığından daha da berbattı. Komodinin üstünde duran brendi şişesine baktı. Şişe yan yatmıştı. Boştu. "Şu şansa bak," diye söylendi.

Kafasını toplamaya çalışarak lazımlığın durduğu yere doğru yürüdü ama ayağı bir şeylere takılıp yere düştü. Yerdeki kalın halı canının fazla acımasını önlemişti ama gene de sinirle küfrü bastı. Yatağın kenarından aşağı kayıp ayağına dolanarak onu düşüren çarşafları iteleyip tekmeledi. Ardından büyük bir öfke krizi içinde eline geçen bütün giysileri odanın dört bir yanına fırlattı. Ta ki elinin uzanabileceği en yakın noktada yalnızca bir kadın ayakkabısı teki kalıncaya kadar!

"Amappolo!" Niccolo gözlerine inanamayarak ayakkabı tekini kaptı. "Gördüğüm rüya değilmiş!"

Ne baş ağrısı kalmıştı, ne mide ağrısı! Kapıyı açıp merdivenlere atıldı. Bir adımda altı-yedi basamak aşarken düşmemek için arada duvara ya da tırabzana tutunuyordu. Adeta uçarak indi. Mutfaktan sesler geldiğini duydu. İçeri daldığı anda uzun siyah saçlar savrularak döndü.

Niccolo, "*Cara! Tesoro!* Sevgilim! Hazinem," diyerek ona doğru atıldı. Sakalları o zaman fark etti.

Kendini bir anda Niccolo'nun kollarında bulan Callimaco, "Şey, ben de seni gördüğüme sevindim Hazinem!" dedi.

"Peki ama nerede benim...?"

"Niccolo," diye seslendi Giuditta. "Buradayım ben."

Callimaco artık dayanamayıp aralarına girene kadar Niccolo genç kadın uzun süre kollarında sıkmaya devam etti. "Gidip üstüne bir şeyler giysen iyi olur Hazinem. Sonra oturup birlikte bir şeyler yeriz."

Niccolo'nun şaşkınlığı geçip onu izleyen çılgınca mutluluk dindiğinde huzur içinde konuşmaya koyuldular. Giuditta her şeyin yolun-

da gittiğini, Don Micheletto'nun her iki tarafın çıkarına olacak ortadan kaldırılması konusunda Orsinilerle işbirliği yaptığını anlattı.

"Pusudan önceki günün gecesi manastırdaydım. Callimaco da benimleydi. Aslında birkaç gündür orada kalıyordu zaten."

"O kadar zaman orada ne yaptın?" diye sordu Niccolo arkadaşına.

"Saklanıyordum."

"Neden?"

"Neden olacak, kızgın bir kocanın hışmından."

Giuditta devam etti. "Birden bağrışmalar oldu. Bir gürültü koptu. Dışarı bakınca elinde kılıcıyla emirler yağdıran Don Micheletto'yu gördüm. Evin içi kıyamet yerine dönmüştü. İnsanlar sağa sola kaçışıyordu. Don Micheletto erkeklere dışarı çıkmalarını emretti. 'Ben sssadece kızları issssstiyorum,' diyordu."

"Derdi neymiş?"

"Asıl aradığı bendim," dedi Giuditta.

"Emin misin?"

"Erkeklerin çoğu kaçıp gidince kızlara sormaya başladı. 'Padrona nerede?' 'Nerede patroniçeniz? Yahudi nerede?'"

"Kızlardan biri dışarıda olduğum yalanını uydurdu. Don Micheletto ona inanmadı. Gerçeği öğrenene kadar tek tek hepsini öldüreceğini söyledi. Sonunda biri asma kattaki balkonda olduğumu bildirdi ona."

"Seni ele verdiler demek!" dedi Niccolo öfkeden deliye dönerek.

"Pek öyle denemez. Don Micheletto yukarı çıkana kadar benim zaten kaçmış olacağımı biliyorlardı."

"Nasıl kaçtın peki? Gizli bir geçit mi vardı?"

"Sandığın kadar karışık değil," dedi Callimaco. "Pratik zekâm sayesinde kurtuldu. İşler kötüye gidiyordu. Bir şekilde oradan hemen çıkmalıydık. Erkekleri salıverdiklerini görünce çözümü buldum."

"Erkekleri salıvermesi şart mıydı?" diye sordu Niccolo.

Bu soruyu Giuditta cevapladı. "Eğer Don Micheletto bir katliam planlamışsa—ki sahiden de niyeti buydu—önce erkekleri oradan çıkarması gerekiyordu. Evet, Roma'da bir evde fahişe cesetlerinin bulunması pek hoş karşılanacak bir durum değildir; hele din adamlarının cesetleriyle dolu bir buluşmaevi, skandalın en büyüğü demektir. Erkekleri de öldürecek olsa kaşlar kalkacak, ona pek çok soru sorulacaktı. Don Micheletto bu tür bir ilginin odağı olmak istemiyordu."

"Sen hikâyene devam et," dedi Niccolo. "Kaçmayı nasıl başardın?"

"Callimaco giysilerini bana verdi. Sağa sola koşuşan yarı çıplak kardinaller ve piskoposlar arasında kendimi dışarı atmayı başardım."

"Erkek kılığında mı?"

"Piskopos kılığında!"

"Ya Callimaco?"

"Ben pek uygun bir kıyafet bulabildiğimi söyleyemem," dedi Callimaco sakalını çekiştirerek. "Giysilerimi kahramanca feda edince kendimi anadan doğma sokağa attım."

"Ya sonra?"

"Tam dışarı çıkmak üzereyken kızlardan biri beni fark etti," diye sözü aldı Giuditta. "Beni tanımıştı. Kızlar kaçtığımdan emin olunca Don Micheletto'yu yukarı gönderdiler. Daha sonra neler yaşandığını tam bilmiyorum. Ama sonuç ortada. Adam hepsini katletmiş. Oralarda saklandığımı sanıp yerimi onlara söyletmek için mi bunu yapmış, yoksa beni elinden kaçırdığı için mi çılgına dönmüş, belli değil.

"Peki Don Micheletto'yu kim öldürdü?"

Giuditta'nın yüzünde kindar bir gülüş belirdi.

"O halde o senin kamandı!"

"Orsiniler üstlerine düşeni yaptı. Ben oradaydım ama işi onlar bitirdi. Her şey bittiğinde sırtına kamayı ben sapladım. Tam kardeşimin sırtına sapladığı noktaya. Korkunç bir sahneydi Niccolo. Ama bitti artık."

Don Micheletto olayı zihinlerde birçok kuşku dolu soru uyandırmıştı ve hiçbirinin de tam bir cevabı yoktu. Roma'da sürdürülen gizli soruşturmalar Don Micheletto'nun para sıkıntısı çektiğini ortaya koymuştu. Buluşmaevini altın yumurtlayan tavuk olarak gördüğü belliydi. Borgia'ya yakınlığı sayesinde oranın Borgia ailesinin bir mülkü olduğunu öğrenmiş olmalıydı. Eğer başında korumasız ve sahipsiz bir kadın olan Giuditta'nın olduğu bilgisini edinmişse, Roma'nın en kârlı müesseselerinden biri olan bu işyerini çantada keklik saymış olmalıydı. Son zamanlarda Medicilerle kavgalı olduğu söyleniyordu. Bu durumda buluşmaevine salt geliri için göz diktiği düşünülebilirdi.

Michelozzi temmuz ayının büyük bir bölümünü Machiavelli ailesinin San Casciano'daki kır evinde geçirdi. Uzun uzun konuştular. Bütün gün baş başa verip Roma ve Floransa'da değişen koşulları tartıştılar. İşlerinde meydana gelebilecek değişikliklerden, geçmişten, bugünden, Cumhuriyet'in durumundan, Papa'dan, Medicilerden ve temize havale edilmiş olan hain Don Micheletto'dan söz ettiler. Bütün tarafları bir arada tutan, sık sık ayaklarına dolanan, bazen de mahvolmalarına neden olan sayısız entrika ipliğinin, ortak ve zıt çıkarların ince ince üstünden gittiler.

Niccolo gündüz saatlerinin büyük bir kısmını bu sorulara ve sorunlara cevap aramakla geçiriyor, akşamlarını ise dinlenmeye, eğlenmeye ve Giuditta'ya ayırıyordu. Sık sık Callimaco ve Rahip Pagolo da onlara katılıyordu. Küçük arkadaş grubu iskambil ve çeşitli oyunlar oynayarak gece geç vakte kadar eğleniyorlardı. Çok sevdikleri bir hikâye yazma oyunu vardı. Her biri sırayla hikâyenin bir cümlesini kâğıda yazıyordu. Kimse öbürünün ne yazdığını görmüyordu. Kâğıt birkaç tur dönüp yazılanlar belli bir uzunluğa erişti mi ortaya çıkan metni yüksek sesle okuyorlardı. Sık sık müstehcenliğe kayılıyor ama her şekilde son derece komik hikâyeler oluşuyordu. Özellikle Callimaco katkılarıyla şehvetin mizahı konusunda deha ölçüsünde bir yetenek sergiliyordu. Bu konu oldum olası Fransızlara mal edilmekle birlikte, aslında Fransızlara kıyasla İtalyan ruhu, müstehcenlikten tad almaya çok daha eğilimliydi.

Michelozzi'nin Roma'da işbaşı yapma vakti geldiğinde onu uğurlamak amacıyla mükellef bir akşam yemeği düzenlendi. Beyler yemek öncesinde çocukluk günlerindeki eğlencelere daldılar. Niccolo avluya ağır bir masa çekmiş, ortasına alçak bir engel yerleştirmişti. Ortadaki sert deri topu ellerindeki kısa tahta küreklerle birbirilerine atıp duruyorlardı. Her darbede 'pat' diye bir ses çıkıyor, skor yükseliyordu. Küçük sert topu kasten rakibin yüzüne veya başına fırlatmak sportmenliğe aykırı bir davranış kabul ediliyordu. Elbette bu tip vuruşları oyun anlayışlarının vazgeçilmez parçası kabul edenler vardı. Onlara göre oyuncunun ödünü koparmanın zevki kaybedilen puana değerdi. Bu bir felsefe ve strateji meselesiydi.

Giuditta da birkaç kez oturup bu küçük geleneksel kapışmayı seyretmişti. Her seferinde nasıl olup da koskoca adamların bu kadar aptalca ve sıkıcı bir oyun uğruna kendilerini tüketmelerine şaşıp kalmıştı. "Bu Hazreti İsmail'in oğullarını anlamak zor," diye düşündü. "Günlerini kumpas ve karşı kumpas kurarak, akşamlarını da çocukça oyunlar oynayarak harcıyorlar."

"Pat!"

"Pat!"

"Pat!"

"Şu vuruşu gördün mü?" diye bağırdı Niccolo soluk soluğa.

"Müthiş vuruştu!" dedi Giuditta gerekli övgüyü ihmal etmeyerek.

Ter içinde kalan oyuncular nihayet maçı bitirdiler. Ellerini yıkayıp saçlarını taradılar ve sofrada yerlerini aldılar. Hâlâ harcadıkları güç yüzünden soluk soluğaydılar ve hâlâ oyunu tartışıyorlardı: Pagolo bu kadar şanslı olmasaydı, Niccolo'nun ayağı takılıp düşmeseydi...

Giuditta sofradakilere bakıp, "Bunlar hâlâ çocuk," diye düşündü. Niccolo'nun kırkında olduğunu biliyordu. Şakaklara düşmüş aklara, çene ve yanaklardaki tek tük kırlaşmış kıllara bakılırsa diğerleri de aynı yaşlarda olmalıydılar. Gene de çocuktular işte.

"Çorbanın baharatı biraz baskın değil mi?" diye sordu Niccolo ortaya. "Tarçın fazla kaçmış. Tadını tatlımsı yapıyor."

Pagolo çorbayı şapur şupur kaşıklarken, "Soğan çorbası biraz tatlımsı olur zaten," dedi. "Bol tarçın çok yakışır. Bence gayet iyi."

"Mükemmel," dedi Michelozzi.

Niccolo ağzındakinin tadını tam olarak almaya çalışarak burun kıvırdı. "Belki de biberi fazla. Anlayamadım."

"Yemeğin baharatını ne zamandan beri bu kadar dert etmeye başladın anlayamadım," dedi Pagolo.

"Ben bildim bileli o öyledir," dedi Giuditta.

"Hiç bu kadar seçici değildi," dedi Pagolo. "Hatta ben onun ne tuhaf şeyler yediğini bilirim. Tahıl lapası denen şeyi hatırladın mı Niccolo?"

Niccolo arkadaşına pis pis baktı.

"Hatırladın değil mi?"

"Burada o konuyu açmazsın herhalde."

Ama masadakilerden tempo halinde, "Anlat, hadi, anlat!" sesleri yükselince Pagolo genel istek üzerine konuyu açmak zorunda kaldı. "Herkes Niccolo'nun eski Romalılara hatırı sayılır bir hayranlık duyduğunu bilir. Onlara 'Benim Romalılarım' der... Niccolo çocukken Romalıların başarılarını okurken müthiş bir keşif yaptı. Dünyayı fetheden Romalı lejyonların, o dağ gibi yiğit Roma askerlerinin gücü herkesin malumuydu. Peki bunun sırrı neydi? Bu yenilmez savaş makinelerinin yakıtı nereden geliyordu? Tahıl lapasından."

Niccolo kaşlarını çatmıştı. Pagolo sırıttı. "Niccolo Romalı askerlerin bunu yiyerek güç kazandıklarını öğrenince aynısını kendi de denemeye karar verdi. Bilirsiniz, bir kez kafasına koydu mu, kimse onu yolundan döndüremez. Böylece eski soylu Romalıları taklit etmek için işe bu lapayla başladı. Önce tahılları suda kaynatarak bir tür lapa yaptı. İçine neler koymuştun Niccolo? Arpa mıydı, çavdar mı? Ben hatırlamıyorum doğrusu. Sonrasını çeşitli şekillerde hazırlamak mümkündü. Bazen lapayı sert, yassı küçük peksimetler halinde fırınlıyordu. Bütün bunlar aynen Romalı usulünce yapılıyordu. Haftalarca bu lapadan başka bir şey yemedi. Annesi ona en sevdiği yemekleri hazırlıyordu ama Niccolo hiçbirini ağzına sürmüyordu. Babası önüne şekerlemeler koyuyor ama o ille de tahıl lapası diyor başka bir şey yemiyor-

du." Pagolo gülümsedi. "İşte aynı adam şimdi tutmuş çorbanın baharatına kusur buluyor. Halbuki çocukluğunda aylar, evet, doğru duydunuz, aylar boyu ağzına lapadan başka bir şey koymamıştır!"

"Bari işe yaradı mı Niccolo?" diye sordu Giuditta iğneleyerek.

Soruyu Pagolo cevapladı. "Hasta oldu, o kadar. Feci bir ishal."

Hepsi kahkahayı bastı ama sevgi ve şefkat dolu bir kahkaha tufanıydı bu. Az sonra farklı konulara geçildi. Niccolo dayak yemişten beter bir halde o gece bir daha yemek konusunda en küçük bir yorumda bulunmadı. Yemeğin yüklü kısmı tamamlandığında kavrulmuş damakları soğutup hazmı kolaylaştırması için karpuz servis edildi.

Niccolo bir ara koltuğundan kalkıp yiyip içmeye biraz ara vererek soluklanmak istediğini söyledi. Michelozzi ona eşlik etmek için davrandı. İkisi avludaki şen şakrak gruptan uzaklaşırken Callimaco'nun o bildik hikâyelerinden birine başladığını duydular: "... O kıskanç kocası yok mu, kadıncağızı asla evden dışarı çıkarmıyordu. Kadın kılığına girmekten başka çarem yoktu. Kocasına beni kız arkadaşı olarak tanıttı. Eve dilediğim zaman girip çıkabiliyordum. Gel gelelim bir gün kocası Cocco beni evden çıkarken görmüş. Edalı ve şuh yürüyüşümü o kadar beğenmiş ki bana abayı yakmış. Hadi buraya kadar iyi ama yaşlı adam bir gün peşime takılıp beni eve kadar takip etmesin mi?..."

"Bu hikâyeleri nereden buluyor?" diye sordu Michelozzi. "Uyduruyor mu?"

"Keşke öyle olsa. İnan bunların hepsi aynen başına gelmiştir," dedi Niccolo.

"Bizim başımıza böyle şeyler gelmiyor hayret."

"Bize daha beteri oluyor."

"Haklısın." Bir süre konuşmadan yürüdüler.

Bir aydan beri Niccolo ve Michelozzi kanıtların, ihtimallerin ve varsayımların üstünden defalarca gidip gelmişlerdi. Gerçeğe ulaşma çabasıyla olayı her açıdan incelemişlerdi ama bütün yaptıkları soğanın katlarını ayırmaktan öteye gitmemişti. Her katın açılışıyla yeni yalanlar ortaya çıkmış, sonra da birer birer çöpü boylamıştı. Katları soya soya nihayet soğanın cücüğüne vardılar, ama orada hiçbir şey yoktu.

39

Pisa ile Savaş III: Sonuç

SON AYLARDA İÇİNE DÜŞTÜĞÜ Bizans oyunlarından sonra Pisa'daki ordugâh Niccolo'ya son derece huzurlu bir ortam gibi geldi. Milisleriyle çalışıyordu. Amaçlar ve hedefler açık ve net, düşman belliydi. Don Micheletto'nun ihanetini keşfettiğinden beri hayatına egemen olan ihanet ve ikili oyunlardan, aldatmaca ve sahtekârlıkların yarattığı çözümsüz durumlardan şimdilik uzaklaşmayı başarmıştı.

Niccolo, dirençli Pisa savunması karşısında kenti teslim almanın en kesin yolunun yarın yamalak, gönülsüz bir kuşatma değil tam bir abluka olacağına karar vermişti. Paralı askerlerin yerini şimdi büyük ölçüde Floransa milisleri aldığına göre, geçmişteki etkili abluka girişimlerini daima sekteye uğratmış olan karşı tarafın fazla para vererek adam ayartma sorunu artık söz konusu olmayacaktı. Kendini bu tür paralı askerlerden arındırmış olan milis birlikleri komutanlarına hiçbir güçlük çıkarmıyorlardı. Ordularda isyan ve firarların yaşandığı, sürekli zam talep edildiği, yağma ve talan peşinde koşulduğu bir çağda Floransa milisleri tam bir askeri duruş ve disiplin sergiliyorlardı.

Savaştan çıkar sağlamak isteyen fırsatçı ve vurguncuların girişimlerini önlemek için ordu üç ayrı cepheye bölünmüştü. Biri Arno üstünde, ikincisi Lucca ve Pisa arasındaki ana haberleşme yolu olan Serchio vadisinde, üçüncüsü ise kente inen patika ve dağ geçitlerinin rahatça kontrol altında tutulabileceği Mezzanna'da kurulmuştu. Çember tamamdı. Üç kamp arasında mekik dokuyan Niccolo canla başla her işle, her ayrıntıyla ilgileniyordu. Şubat ayı geldiğinde Pisa'nın çevresiyle ilişkisi tamamen kesilmişti.

Pisalılar Floransa milislerinin kısa sürede gösterdikleri başarıyı istemeyerek de olsa bir çeşit saygıyla izler olmuşlardı. Diken üstünde olanlar sırf onlar değildi. Yükselişe geçen milisler farklı kesimler tarafından da dikkatle, hatta deyim yerindeyse bir miktar korkuyla izleniyordu.

Niccolo, Soderini'den gelen son mektubu gülmekten kasıklarını tutarak okudu. Hayal gücü kıt bir adam olan Pisa'daki Floransa garnizonlarının resmi temsilcisi Niccolo Capponi onu kuşkulu gözlerle süzdü. Capponi Floransa savaşının seyrinden ismen sorumlu olsa da bütün işi On'lu Savaş Konseyi'nin güvenilir sekreterine yıkmıştı.

"Nedir bu kadar komik olan?" diye sordu.

"Şu işe bak, Fransa kızmış," dedi Niccolo.

"Neye kızmış? Ne zamandır ilk kez savaşacak adam ve mühimmat konusunda kapısını aşındırmadık."

"Zaten sebep de bu," dedi Niccolo. "Sadık müttefikimiz ondan yardım istemedik diye küplere binmiş. Yardım isteyecek olsak sallayıp dururlar. İstemedik mi de ille de destek kuvvet göndermeye çalışırlar."

"İstedikleri nedir?"

"Hemen bize bir birlik göndermek istiyorlar ve karşılığında da yüz elli bin duka talep ediyorlar. Yalnızca onlar değil. İspanya da para istiyor. İspanyollar her gün yardım isteyen bezgin Pisalıların imdadına koşmamakla büyük bir özveride bulunduklarını ileri sürüyorlar. Pisalıları reddederek kaybettiklerini, Floransa'nın telafi etmesi gerektiği düşüncesindeler."

"Soderini bu durumda ne yapacak?"

"Teklifi hemen kabul edecektir."

"Bu durumda orduyu gene paralı Fransız askerleri basacak," dedi Capponi durumdan pek hoşlanmamış gibi.

"Böyle bir şey söz konusu bile olamaz," dedi Niccolo. "Soderini Fransızlara evet diyecek ve onları atladığı için özür dileyecek. Bölgeye temsilci yollayacak. İşte eğlence o zaman başlayacak. Yüz elli bin duka için sıkı bir pazarlık yapılacak. Bizimkiler önce bir avans teklif edip gerisini daha sonra ödeyeceklerini belirtecekler. Teklife göre, Fransa'nın vermeye hazırlandığı birliklerin daha azını ya da çoğunu talep edecekler. Sonunda koşulları Floransa'ya iletip gelecek talimata göre hareket edeceklerini ifade edecekler. Haberleşme ne kadar uzun zaman alır, bilirsin. Bu arada mesajlar yolda kaybolacak. Bu tür anlaşmalar hep sürüncemede kalır, anlarsın ya."

"Bu arada bir, bilemedin iki ay içinde Pisa düşmüş olur."

"Aynen öyle," dedi Niccolo şimdiden zaferin tadını çıkararak. "Ve son zamanlarda ilk kez bir İtalyan devleti bir başka İtalyan devletiyle arasındaki sorunları yabancı müdahalesi olmaksızın çözmüş olacak. Asıl konu da bu zaten Capponi. Bundan böyle ordularını İtalya'ya göndermek için bir mazeretleri olmazsa ne yapacaklar. Biz keseye davran-

mazsak bütün o paralı askerlerin maaşları nereden ödenecek? Kısacası bizim başarılı olmamıza tahammül edemiyorlar. Kendi gücümüzle kendi savaşımızı kazanmamız onları deli ediyor." Niccolo konuşurken gözünün önünde daha geniş çaplı bir milis gücünün, bütün yarımadayı savunabilecek, birleşik ve bağımsız bir İtalya'yı ayakta tutabilecek, barbarlara bir daha asla geçit vermeyecek güçte bir İtalyan halk ordusunun hayali dans ediyordu.

İtalya'nın bağımsızlığına uzanan bu muhteşem yol alış bir ulağın gelişiyle kesintiye uğradı. "Efendim, Bardella'nın çekildiği haberini size iletmek üzere gönderildim."

"Ne!" diye bağırdı Niccolo. "Kim çekti onu? Emri kim vermiş?"

Bardella üç gemisiyle birlikte ayda 600 florine kiralanmış Cenovalı bir korsandı. Arno'nun abluka altındaki ağzını kontrol altında tutuyor, ikmal gemilerinin nehirde seyrini engelliyorlardı.

"Cenovalılar, efendim." diye karşılık verdi ulak. "Buyurun ayrıntılar burada." Niccolo'ya bir mektup uzattı. Niccolo hışımla ağır mühürleri yırtarak mektubu büyük bir üzüntüyle okudu. "... Pisa ile ticaret olanağını kaybetmekten yakınan Cenovalı tacirlerden gelen olağanüstü baskılar sonucu, Cenova Devleti, Kaptan Bardella'nın size daha fazla hizmet sunamayacağını üzülerek bildirir."

"Lanet olsun!" dedi Niccolo. Sonra ani bir düşünceyle Capponi'ye döndü. "Nehrin en dar yeri neresi?"

"Grado'daki San Piero. Neden sordun?"

"Hemen oraya sekiz yüz kişilik bir birlik yolla. Bulabildiğin kadar hafif topu da yanlarına ver. Çabuk ol."

Girişimin bir ölçüde başarılı olduğu söylenebilirdi. Günün ilerleyen saatlerinde tahıl yüklü iki Cenova gemisi ablukayı yarmaya çalıştı. Top ateşi geri çekilmelerine neden oldu ama Niccolo yeniden deneyeceklerini biliyordu. Üstelik hızla hareket eden bir geminin, surlardaki sabit noktalara ayarlı Floransa topları için uygun hedef olmadığının farkındaydı. Gemilerin ablukayı yarmaları an meselesiydi. Ellerinden başka bir şey gelmiyordu. Floransa'nın gemisi, donanması yoktu. Eğer kente ikmal yolu açılırsa geçmiş yedi ayın bütün çabaları boşa gider, kuşatma sonsuza dek devam eder, Fransa ve İspanya ile aralarında politik sorunlar baş gösterirdi. Niccolo yumruklarını sıkıp nehre baktı. Bir an aklına birkaç yıl önce nehir yatağını değiştirme yolunda yaptıkları o yoğun çalışmalar geldi. Başarmış olsalardı bugün bu sorunlarla karşılaşmayacaklardı. Ama planın işe yaramayacağı en baştan belliydi. Nehri kimse yolundan çeviremezdi. Birden aklına bir fikir geldi.

Capponi'ye, "Burada nehrin derinliği ne kadar?" diye sordu.

"Bilmiyorum. Beş-altı metre vardır sanırım."

"Hemen öğren," diye emretti Niccolo. "Derhal Floransa'ya bir haberci gönder. Bir mimar istediğimi bildirsin. Bana bulabildikleri en iş bilir mimarı göndersinler."

Antonio da Sangallo Floransa'nın en usta mimarı değildi ama en kötüsü de sayılmazdı. Tasarımlarını hayal gücünden yoksun, ürkekçe ve demode bulanlar vardı. Çalışma hayatı süresince bu eksiklikleri yüzünden birçok önemli proje elinden alınıp başkalarına verilecekti ama Niccolo'nun o günkü amacı için mesleki bakımdan artısı olduğu bile söylenebilirdi.

Pisa'ya gönderilmeyi kendi istemişti. Bütün meslektaşları gibi o da son dönemdeki Arno'nun yatağını değiştirme girişimlerinden haberdardı. Açıkçası kendisinden benzer taleplerde bulunulacağından biraz korkmuyor da değildi. Aslında biraz değil çok korkuyordu. Başarısız olursa hem mesleki ünü lekelenir, hem de kesesi zarar görürdü.

İnce uzun mimar, çadırdan girer girmez Niccolo lafı hiç uzatmadan sorusunu sordu:

"Daha önce köprü yapmış mıydınız?"

Mimar köprü sözcüğünü duyunca işin içinde bir çılgınlık sezer gibi oldu. Kıvırmaya başladı: "Köprü yapımının temel prensiplerine aşinayım. Uygulamada da bir miktar tecrübe sahibi olduğum söylenebilir. Ama siz de takdir edersiniz ki köprüler çok çeşitlidir. Eni dar akarsular için kemerli taş köprüler uygundur. Nehrin eni arttıkça asma köprüler ve ahşap köprülerin yapımı söz konusu olabilir..."

"Tamam," dedi Niccolo. "Yeter!"

"Siz sordunuz diye..."

"Yeter dedim. Hiç köprü yapımında çalıştınız mı, onu söyleyin siz!"

"Evet," deyip boynunu büktü Sangallo. Hayalinde Arno'nun en geniş yerinde fantastik ve olmayacak bir köprü yükseliyor, buna mesleğinin sonuna yaklaşmakta olduğu kaygısı eşlik ediyordu.

Ama Niccolo'nun aklında bambaşka bir proje vardı. "O halde nehir yatağına nasıl kazık çakılacağını bilirsiniz."

"Elbette. En kolay iş. Aklınızda ne var?"

Başarısızlıktan korkan mimar Niccolo'nun projesini duyduğunda derin bir oh çekerken Niccolo, "Hemen başlarsanız, ne kadar sürede biter?" diye sordu.

"İki hafta sürer sanırım."

"Hemen işe girişin o halde," dedi Niccolo kararlılıkla. Ne var ki yalnız kaldığında içini kurt kemirmeye başladı. İki hafta. Eğer gerçekten iki haftada bitecekse kuşatmanın dayanma ihtimali vardı. "İki hafta," diye geçirdi içinden. Bir zamanlar iki askeri mühendis de nehir yatağını değiştirmek için iki bin adamın iki hafta çalışması gerektiğini öne sürmüşlerdi.

Pisalılar nehir kıyısında toplanan bıçkıcılarla baltacıları görünce bayram ettiler. Kısa sürede yığılan tomruklar keyiflerini daha da arttırdı. Gene fiyaskoyla sonuçlanacak çılgınca, dev bir Floransa projesinin hazırlıkları yapılıyordu besbelli. Ancak Niccolo'nun kafasındaki ne çılgıncaydı, ne de devasa boyutlarda! Sangallo da sözünü tutup işi iki hafta içinde tamamladı.

Nehrin ağzıyla Pisa kenti arasına, suyun içine üç sıra demir başlıklı ahşap kazıklar çakıldı. Kırk beş santim aralıkla saplanmış bu küt kara parmaklar suyun akşına hiçbir şekilde engel olmuyor, hatta yavaşlatmıyor ama gemi geçişini olanaksız kılıyordu. Hızlı bir tekne geçmeyi göze alıp engele takılmış ve Floransa topçusu tarafından parça parça edilmişti. Pisa'nın çevresindeki çember artık tamamen kapanmıştı.

Ukala tipli genç adam, "Antonio di Filicaia," diye tanıttı kendini.

Aynı tipteki arkadaşı da, "Alammano Salviati," dedi adını vererek. "Emir aldık."

"Görebilir miyim?" diye sordu Niccolo yelkenleri suya indirmiş bir halde. Gelenler Signoria'dan mektup getirmişlerdi. Hükümetin resmi temsilcileri olarak atanmışlardı. Bundan böyle kuşatmanın gözetimiyle görevliydiler. Niccolo içinden küfrü bastı. Bu onun projesiydi. Baştan beri her şeyi o yönetmişti. Şimdi tam sona gelinmişken zaferin sevincini elinden almak istiyorlardı. İki müstakbel temsilciye şöyle bir baktı. Onca emek verdiği projeyi bir çırpıda batıracaklarına kuşku yoktu. Elindeki belgeye bir kez daha baktı. Yanına bir not iliştirilmişti.

Niccolo,

Konsey askeri tecrübesi olmayan senin gibi bir diplomatın savaşın bütün yükünü taşımasını tuhaf buldu. Benim itirazlarıma rağmen Filicaia ve Salviati'yi sana yardımcı olarak atadılar. Şu ana kadar harika bir iş başardın. Bundan sonra da aynen böyle devam edeceğine eminim ama senden ricam, çıkarımız gereği yeni görevlileri hoş tut ve onlara birtakım görevler ver. Konunun aramızda kalmasını rica ediyorum.

Notun altında Piero Soderini'nin imzası vardı.

Yeni hükümet temsilcilerinin işe burunlarını sokmaları bile olayların hızını kesemedi. Floransalıların Pisa kuşatması zirve noktasında ulaşmıştı ve her an bir dönüm noktası yaşanabilirdi. Niccolo, Capponi ile birlikte sayıları üçü bulan hükümet temsilcilerini bir kamptan diğerine koşturuyor, hiçbirine soluk aldırmıyordu. Pisalılar teslim koşullarını konuşmak için Piombino'da bir müzakere talep ettiklerinde, görüşmeye Niccolo gitti. Ama görüşmede Pisalıların yalnızca zaman kazanmaya çalıştıkları ortaya çıktı. Niccolo, Pisa için koşulsuz teslimden başka çözüm bulunmadığını belirtip toplantıyı terk etti.

Yirmi dört Mayıs'ta—beşi kent temsilci ve dördü kırsal kesim temsilcisinden oluşan—bir Pisa delegasyonu Floransa karargâhına geldiler. Şartlı teslim konusunu konuşmaya kararlı olduklarını bildirip bu konuda yetkili olduklarını beyan ettiler. At sırtında yorucu bir yolculuktan sonra güneş batarken On'lu Savaş Konseyi'nin karşısına çıkmak üzere Niccolo'nun peşinde Floransa kapılarından içeri girdiler. Bir kuşak boyu süren çekişme nihayet sona ermişti.

Pisa kuşatması düşünülüp tasarlanarak, bir yöntem izlenerek yönetilmişti. Önce strateji belirlenmiş, amaca ulaşana dek plan en ince ayrıntısına kadar aynen uygulanmıştı. Bu süreçte Floransalılar ikmal hatlarının açık olmasının, askerin iaşesinin eksiksiz sağlanmasının, maaşların düzenli ödenmesinin ve sağlıklı iletişimin ne kadar önemli olduğunu öğrenmişlerdi. Eğer orduyu oluşturan iyi teşkilatlandırılmış disiplinli milis safları olmamış olsa, operasyonun bu düzende gerçekleştirilmesi mümkün olamazdı.

Kuşatma sonrası yaşananlar, bu mükemmel birliklerin disiplin ve terbiyesine bir örnek daha oluşturdu. Pisa'nın teslim olduğu gün yenik düşen kent yağmalanmadı. Hatta tam aksi oldu. Kenti savunan son üç yüz Pisalı açlıktan ölmek üzere sürünerek Floransa kampına geldiklerinde kendilerine ekmek dağıtıldı. Perişan kente bol miktarda ihtiyaç maddesi ve yiyecek yollandı.

Floransa tarafından belirlenen teslim şartları o çağa göre son derece insaflıydı. El konulmuş tüm mülkler iade edildi. Kırsal kesimin zararı karşılandı hatta gelir kaybı yaşayanlara kayıpları faiziyle ödendi. Pisalıların kendi yerel idare biçimlerini korumalarına izin verildi. Birçok özerklik hakkına ve serbest ticaret haklarına dokunulmadı. Bazı konularda Floransa yasaları kapsamına alındılar ama buna karşılık Floransa halkına tanınan bütün garanti ve hakları elde ettiler.

Soderini ve sekreteri Machiavelli tarafından hazırlanan bu koşullar gonfalonyerin hükümetine büyük bir saygınlık kazandırdı. Niccolo'nun prestiji büyük ölçüde arttı. Başarısı eski kıskançlıkları uyandırıp yenilerini doğurdu ama bütün bürokrasilerde ve yönetimlerde hep öyle olmaz mıydı zaten?

Pisa'nın resmen teslim olmasından sonra Niccolo zaferinin keyfini çıkarmaya koyuldu. Kırmızı beyaz şık üniformaları içindeki birlikleri teftişe gitti. Muzaffer milislerle geçit törenlerine katıldı ve genel anlamda çabalarının meyve vermesinin keyfini yaşadı. Ne var ki bu yılan hikâyesine dönmüş savaşın bitişini kutlama heyecanıyla hem Niccolo, hem de Floransa önemli bir öğeyi gözden kaçırıyorlardı. Evet, halkın milisleri kendilerini kanıtlamışlar, aldıkları bütün o övgüyü hak etmişlerdi. Pisa'yı sonunda ele geçirmişlerdi. Kenti kuşatmış, abluka altına almış ve aç bırakıp teslim olmasını sağlamışlardı. Kırsalda fırtına gibi esmiş, tedarikçi konvoylarının belini kırmışlardı. Savaşta ehil bir hükümetin değerini ortaya koymuşlardı. Bütün bunları profesyonelce, övgüye değer bir biçimde yapmışlardı. Tek yapmadıkları, savaşmaktı. Savaş meydanında düşmanla karşı karşıya gelmemişlerdi. Tecrübeli bir askerle kapışmamış, savaşın gerçek yüzünü yaşamamışlardı. Niccolo ve bütün Floransa şimdi halkın milislerini yere göğe koyamıyorlardı ama bu ordu zaferi tatmış olmakla birlikte hiç kan kokusu almamış, genizler barut kokusuyla yanmamıştı.

Pisa'nın teslim olmasından sonraki günler ve aylar Niccolo'nun yaşamının en mutlu dönemi oldu. Mesleki olarak gücünün zirvesindeydi. Devlet işleriyle ilgili olarak çok sık seyahat ediyordu ama bunlar uzun sürmeyen, iş yükü hafif yolculuklardı. Özgür ve bağımsız Floransa güven içinde barışı yaşıyordu. Pisa limanının açılışıyla ticaret patlamıştı. Ve Niccolo âşıktı. Hiç utanıp çekinmeden, coşkuyla, deliler gibi seviyordu.

Bir ara sevdiği kadını kaybettiğini sanmanın yaşattığı korku onu çok daha hürmetkâr ve coşkulu bir sevgili yapmıştı. Giuditta ile birlikte taşrada uzun tatillere çıkıyorlardı. Niccolo söz verdiği gibi onunla birlikte olmak için sık sık işten uzaklaşıyordu.

Bu arada Giuditta da aylaklıktan ve yalnızlıktan kurtulmuştu. Niccolo'nun aracılığıyla Callimaco Floransa'da doktorluk lisansı almıştı ve yakında Tıp Adamları Loncası'na kabul edilmeyi bekliyordu. Bir kadın ve bir Yahudi olarak Giuditta'nın aynı yasal statüye sahip olması düşünülemezdi ama genç kadın hiç değilse Callimaco'nun yanında ça-

lışma imkânına kavuşmuştu. Özellikle ilaç ve eczacılık konusunda bilgi bakımından Callimaco'dan üstün olduğu bile söylenebilirdi.

Niccolo ve Giuditta ikindi saatlerinde kentte uzun yürüyüşlere çıkıyorlardı. Giuditta özellikle boyahanelerin bulunduğu semtte gezinmeyi seviyordu. Kurusun diye asılmış rengârenk metrelerce kumaş mahalleye fantastik, düşsel bir görünüm veriyordu. Kumaşlar evlerin cephelerine gömülü kancalara takılı direklerden sarkıtılıp kurumaya bırakılıyor, sokaklarda soylu morlar, koyu kırmızılar ve parlak sarılar dalgalanıp duruyordu. Sürekli bir festival görüntüsü, kesintisiz bir renk ve yaşam bayramıydı bu.

Giuditta bir şapelin önünde duraklayıp duvarlardan sarkan şaşırtıcı nesneleri ve küçük mabedin önüne bırakılmış öteberiyi işaret ederek, "Bunlara hiçbir zaman akıl erdirememişimdir," dedi. "Bunlar" diye gösterdiğinin çoğu koltuk değnekleriydi.

"Adaklar," diye açıkladı Niccolo. "İnsanlar azizlere dua edip dilekte bulunur ve duaları kabul olunursa minnet borcu olarak getirip bir eşya bırakırlar."

"Bunlar koltuk değneği değil mi?"

"Sakatlar tekrar yürüyebilmek için adak adarlar. Dilekleri olunca da koltuk değneklerini buraya bırakırlar."

"Sargılar, kanlı pamuklar da görüyorum. Kapının önü çöplük gibi olmuş. Kötü görünüyor. Ya şunların burada ne işi var?"

"Onlar karpuz."

"Karpuz olduklarını görüyorum. Ne diye buraya bırakmışlar?"

"Bir çiftçi iyi bir hasat sonunda şükran duygularının ifadesi olarak getirmiş olmalı."

Genç kadın, "Aziz gece gökten yere inip karpuzu yiyor mu yani?" diye sordu muzırca.

"Tabii ki hayır," dedi Niccolo. "Daha sonra dilenciler hepsini toplar. Böylece adaklar bir işe yarar."

"Şu fıçı ne peki?"

"Ah, o Monna Lapa'nın ünlü balmumu fıçısı."

"Nesi ünlü?"

"Hikâyeye göre Monna Lapa'nın bir keşiş âşığı varmış. Her gün Monna Lapa'ya uğrar, o da keşişe bir kadeh şarap ikram edermiş. Kocasının fıçıdaki şarabın azaldığını anlamaması için de bir yol bulmuş. Her gün içine biraz balmumu katıyormuş. Keşiş gide gele fıçıdaki şarap bitmiş, içinde yalnızca balmumu kalmış. Kadın da kendisini koruyan azizlere teşekkür için fıçıyı buraya getirmiş."

"Tuhaf bir adak! Ne garip bir din bu!"

Niccolo, "Sen buna garip mi diyorsun?" diye atıldı neşeyle. "Bu hiçbir şey değil." O gün öğleden sonra Giuditta'yı Floransa'nın daha ilginç kutsal garipliklerini görmeye götürdü. Bunlar arasında Floransa'nın koruyucu azizi Vaftizci Yahya'nın küçük parmağı ve Azize Reparata'nın kolu da vardı. Herkes kolun ahşap ve alçıdan olduğunu biliyordu ama önemli olan ardındaki fikirdi ve kol çok uzun uzun zamandır orada muhafaza edilmekteydi. İkindi saatleri uzuvları kesilmiş cesetler ve küflü giysilerle dolu olarak pek keyifli denemeyecek bir havada geçti. Tur küçük bir manastırda sona erdi. Burada küçük bir bağış karşılığında kutsal kabul edilen bir rahibenin naaşı teşhir ediliyordu.

"Çok korkunç," dedi Giuditta mumyalanmış bedene bakıp. "Tırnakları neredeyse otuz santim uzamış. Saçları topuklarına iniyor."

"Çünkü ölümünden sonra da uzamaya devam etmişler."

"Ne? Sen buna inandın mı?"

"Bilinmez ki," dedi Niccolo muzipçe gülümseyerek. "Kimin neye inanacağı belli olmaz."

Sokağa çıktıklarında Niccolo, Cumhuriyet milislerinin kırmızı beyaz renklerine bürünmüş tahta kılıçlarını sallayıp askercilik oynayan bir grup çocuk tarafından teşhis edildi. Grubun lideri, "Sen milislerin başındaki adam değil misin?" diye sordu.

Guiditta, "Aman Tanrım, sen bayağı ünlü olmuşsun!" diye söylendi.

Küçük asker, "Biz de milislere katılmak istiyoruz," dedi kararlı bir tavırla.

Niccolo çömeldi. Şimdi hepsiyle yüz yüzeydi. "Bir gün o da olur," dedi ciddiyetle. "Ama şimdilik, önce asker gibi sıra halinde yürümeyi öğrenmeniz gerek." Lider pozisyonundaki çocuğa seslendi. "Bu takımın başı sen misin?" Birkaç dakika sonra hepsini düzgün bir sıraya sokmuştu. "Hadi komutan, şimdi yürüyüş emrini ver."

Yiğit minik komutan oldukça başarılı bir biçimde talim subayını taklit ederek emirler yağdırdı. Çocuk takımı mağrur ve sert adımlarla meydanı geçmeye koyuldu. Onları gören yetişkinler gülümseyip saygıda kusur etmeyen ama hayli abartılı selamlar yağdırdılar. Niccolo çocuklar gözden kaybolana kadar özlemle arkalarından baktı. Giuditta o bakışı kaçırmadı.

"Aklından neler geçiyor Niccolo?"

"Bir gün üniformalarının ve silahlarının gerçek olabileceğini düşünüyordum."

"Çocukları düşünmüyordun yani?"

"Hayır," dedi Niccolo hüzünlü bir sesle. "Çocukları düşünmüyordum. Ama neden olmasın? Sen çocuk sahibi olmayı düşünür müsün?"

Giuditta içini çekti. Biliyordu. Onların diğerleri gibi sıradan bir çift olmadıklarını biliyordu. Onlarınki yasak bir aşktı. Toplum ve yasalar böyle bir ilişkiye geçit vermiyordu. Hiçbir zaman da vermeyecekti. Yaptıklarını suç sayan yasalar vardı. Niccolo'nun insanlar gidip seyretsinler diye azizlerin ve şehitlerin ötesini berisini, küçücük parçalarını saklamaya imkân tanıyan veren tuhaf dini, onların bu ilişkisine set çeken yasalar getirmişti. Niccolo Hıristiyan, kendisi Yahudi'ydi. Floransa gibi açık fikirli bir kentte bile Hıristiyanlarla Yahudilerin ilişkisini engelleyen yasalar vardı. Bu çağda ve düzende, halkının haklarını ve özgürlüğünü ön planda tutan bir cumhuriyet yönetiminde hiçbir baskıyla karşılaşmayacakları sanılırdı ama işin aslı öyle değildi.

Giuditta hoş şeyler düşünmeye çalıştı. Sahiden de, mutlu olmak için o kadar çok neden vardı ki. Ömrünün en güzel dönemini yaşıyordu. Geleceğin neler getireceğini bilememek, yazılmış kaderin şifresini çözememek o anki mutluluğunu hiçbir şekilde gölgeleyemezdi. Aziz henüz acayip sesler çıkarmaya, ellerini kollarını havada sallamaya başlamamıştı. Büyük felaketler olacağına ilişkin bir işaret yoktu.

Niccolo kötü haber vermeden önceki o temkinli, özür dileyen ses tonuyla, "*Piccioncina,* sana söylemem gereken bir şey var," diye mırıldandı.

"Hadi bir an önce söyle de kurtul."

"Benim Fransa'ya gitmem gerekiyor."

"Çok mu kalacaksın?"

"Bilirsin işte, gene o ortalığı yumuşatıp işi savsaklamaya yönelik görevlerden biri. Ne kadar uzun kalırsam, başarı şansım o kadar artar."

Tam Giuditta içini çekerken Niccolo gülümsedi. Az önce gerçeğin tamamını söylememişti. "Senin de benimle gelmeni istiyorum."

"Ne zaman gidiyoruz?"

İki gün sonra yola çıktılar. Hiç acele etmiyorlar, gezip eğlenmeye çıkmış gibi keyfederek ilerliyorlardı. Floransa'dan dört ay uzak kaldılar. Olaylar onların yokluğunda başladı.

40

İmzasız İhbar, Savaşçı Papa ve Fare-Kral

NİCCOLO'NUN FRANSA MİSYONU, tahmin ettiği gibi anlamsız ve önemsiz bir görev çıkmadı. Fransa'ya gelişinden kısa bir süre sonra II. Julius yani Papa Hazretleri Fransa'ya savaş ilan etti. İki ateş arasında kalan Floransa'nın, Fransa'nın geleneksel müttefiki olarak, Papa'ya karşı Fransa Kralı Louis'nin yanında yer alması gerekiyordu. Diğer yandan Kilise'nin sadık bir üyesi oluşu ve asla bir başka kardeş İtalyan devletinin,—kendisine komşu, güçlü bir İtalyan devletinin—gazabına uğramak istememesi nedeniyle de, dışarıdan gelecek bir Fransa müdahalesine karşı Papa'nın yanında olması gerekiyordu. Cumhuriyetin önündeki en sağduyulu hareket tarzı ihtiyatlı bir tarafsızlık olabilirdi ama kriz derinleşip iki taraf da savaş hazırlıklarına başlayınca tarafsızlığı korumak git gide zorlaştı.

Niccolo'nun Fransa tahtına dostça yaklaşımlar sergilemesi, ama asla herhangi bir taahhüde girmemesi isteniyordu. Buna karşılık bu kez Kral Louis boş laf değil hareket bekliyordu. Açıkçası istediği, Floransa'nın Roma'ya saldırmasıydı.

Niccolo, Fransız bakan Rubertet ve Kardinal de Chaumont'la ateşli bir müzakere sonrası, kaldığı hana her zamankinden daha bitkin ve bıkkın döndü. Sanki yorgunluğu yetmezmiş gibi hancı bir buçuk aylık yiyecek, içecek ve konaklama tutarıyla karşısına dikildi. İri kıyım adam münasip bir dille parasının ödenmesini rica ediyordu. Niccolo zaman kazanmak için bu konuda da muğlak vaatlerde bulunmak zorunda kaldı.

Giuditta onu bekliyordu. Fransa gezisi ona da beklediğini vermemişti. Hava çok kötü, Fransızlar kaba, Niccolo sinir küpüydü. Paraları suyunu çekmişti. Üstüne üstlük söz verildiği gibi Paris'e gönderilmemişler, Fransa Sarayı'nın keyfinin olmasını bekleyerek Blois Şatosu yakınlarında iç karartıcı bir yere tıkılıp kalmışlardı. Blois'da kaldıkları sürece Giuditta olup bitenleri ve bunlara bağlı sorunları her gün bütün ayrıntısıyla dinlemek zorunda kaldı. Bundan çok sıkılmıştı ama

Niccolo'ya asla belli etmiyordu. Genç adamın geldiğini görünce gene bir, "Kardinal ısrar etti, bakan şart koştu ama ben kesinlikle reddettim..." faslını dinlemeye hazırlandı.

Niccolo'nun asık yüzünden o gün de işlerin yolunda gitmediği anlaşılıyordu. "*Che cazzo vogliono!* Bunlar benden ne halt istiyorlar?" diye küfürler savurarak dönmesi hiç de iyiye işaret değildi.

"Sen çıktıktan sonra bir mektup geldi," dedi Giuditta. "Belki iyi bir haberdir."

"Belki paradır. Belki de bu nankör iş için, Tanrı'nın unuttuğu bu yere başka birini göndermeye karar vermişlerdir nihayet."

Niccolo mektubun üstünde Biagio'nun el yazısını tanıdı. Gelen para değildi. Üstelik haberlerin de iyi olmadığı anlaşılıyordu. Giuditta, okudukça Niccolo'nun yüzünün asıldığını görüyordu.

"Neymiş?"

"Kötü haber."

Giuditta artık kötü haberlere de alışmıştı. Floransa'dan gelen her mektup kötü haberlerle dolu geliyordu. Soderini'yle, milislerle, kutsal cumhuriyet yaşamıyla ilgili kötü haberler... Haberler hep kötüydü. Laf olsun diye, hatta biraz da alayla, "Bu sefer başı dertte olan kim?" diye sordu.

"Ben," dedi Niccolo. Sesi çok ciddiydi. "Dinle şunu: Bir hafta önce bugün, adını vermek istemeyen bir şahıs Mahkeme Kalemi'ne başvurarak senin, Bernardo oğlu Niccolo Machiavelli'nin Onlu Savaş Konseyi Sekreterliği ve İkinci Kançılarya'da kançılarlık görevlerine uygun olmadığın konusunda yeminli ifade sundu."

Niccolo mektubu elinden bırakıp Giuditta'ya sertçe baktı. "Biri beni görevden attırmak istiyor."

"Kim? Neden?"

"Biagio bilmiyor. Suçlayan kimliğini vermemiş. Ancak beni mali yönden incelemeye almışlar. Düşünebiliyor musun? Mali durumumu araştırıyorlar. Öyle bir durumum bile yok benim!"

"Floransa'ya mı döneceksin?"

"Biagio bir süre uzak kalmamın daha yararlı olacağı görüşünde. Hakkımda çok fazla söylenti varmış. Kıyamet dinene kadar burada kalmamın uygun olacağını yazmış."

"Durum ciddi mi yani?"

"Biagio pek üstünde durmamamı öğütlüyor. Benim adıma her şeyi yoluna koyacağını söylüyor. O ne yapacağını bilir. Sanırım bize düşen beklemek."

Niccolo çok uzun süre beklemek zorunda kalmadı. Ansızın, hiç haber vermeden kançılaryadaki meslektaşlarından Roberto Acciaiuoli elçilik görevini devralmak üzere Fransa'ya geldi. Acciaiuoli, Soderini'den bir mektup getirmişti. Mektup şifreliydi ve üstünde 'acil' ibaresi vardı. Niccolo Machiavelli'nin derhal Floransa'ya dönmesi ve hiç vakit geçirmeden gonfalonyeri görmesi isteniyordu. Durum ciddiydi.

Niccolo gonfalonyer ile görüşmeden önce Biagio'ya uğrayıp neyle suçlandığını öğrenmenin akıllıca olacağını düşündü. Arkadaşı onu karşısında görünce şaşırdı.

"Fransa'dan niye bu kadar çabuk döndün?"

"Soderini çağırmış. Anlaşılan durum kötü. Neler oluyor Biagio? Beni neyle suçluyorlar?"

"Borcun varmış."

"Benim borcum bitmez ki. Bunda yeni bir taraf yok."

"İş sandığın gibi olmayabilir. Ağabeyin Totto babadan kalan miras hakkının tümünü sana devretmiş öyle mi?"

"Tüm miras hakkını öyle ya, ne demezsin! Güldürme beni."

"Evet, baban hatırı sayılır miktarda borç bırakmış. Ağabeyin Totto on yıldır bunu temizlemek için hiçbir girişimde bulunmamış. Hatta borca yenilerini eklemiş. İşler bir noter ve avukat ordusunun dahi içinden çıkamayacağı bir arapsaçı halini alınca haklarını sana devretmiş."

"Bu iki yıl önceydi. Bana artık bu işlerle uğraşmaktan sıkıldığını, bütün hak ve sorumluluklarını bana devretmek istediğini söyledi."

"O hesapları derinlemesine incelemiş miydin Niccolo?"

"Hep istemişimdir ama daima bir engel çıktı. Başımı kendi işimden kaldıramadığımı biliyorsun."

"Niccolo, on yıldır hiçbir vergi ödememişsiniz. Üstelik bir kısmı yüklü miktarlarda olan birçok borca faiz binmiş. Yani gırtlağına kadar borca batmış durumdasın."

"Hepsi bu mu?" Niccolo derin bir soluk aldı. Borç biraz katlanmış olsa ne olurdu ki?

"Hayır, hepsi bu değil. Seni ihbar eden, görevden alınmanı da istiyor. Biliyorsun yasalar borcu olanın devlet hizmetinde çalışmasını engelliyor."

"Bu çok saçma. O yasa seçilmişleri kapsar. Ben memurum. Gerçek yetkim yok. Mali işlerde yetkili değilim. Yıllardır borç içinde yaşamamdan, devletin kasasına asla el atmamış olduğum kolayca anlaşılabilir." Niccolo öfkelenmişti.

"Saçma olabilir ama Signoria'yı karıştırmaya yetti."

"Şu anda durumum nedir?"

"Her şey gonfalonyere bağlı. Kararı o verecek."

"Nasıl bir karar verir dersin?"

"Niccolo, konseyde senin görevden alınacağın konuşuluyor."

Niccolo daha fazla vakit kaybetmeden gonfalonyeri görmeye gitti. Borç ha! Borç demek! Eğer kişisel işlerini ihmal edip borca battıysa, nedeni durup dinlenmeksizin Cumhuriyet'in işlerini kovalamasıydı. Üstelik hiçbir zaman yarı maaşını bile ödememişlerdi. Şimdi borcu var diye kendisini kınıyorlardı. Gonfalonyerin makamına vardığında siniri iyice tepesine çıkmıştı ama Soderini kendisini karşılamak üzere ayağa kalkınca öfkesini dizginledi. Gonfalonyer son üç ayda gözle görülür biçimde yaşlanmıştı. Yüzü çökmüştü. Bir anlamda heykel yer yer çatlamıştı. Her zaman özenle taranıp kıvrılan göz alıcı sarı lüleleri saman gibi kaskatı bir halde başına yapışmıştı.

"Niccolo," dedi yorgun bir sesle. "Hoş geldin."

Niccolo adamın perişan haline üzülmekle birlikte doğrudan konuya girdi. "Beni görevden almaya hazırlandığınızı duydum."

"Nereden bu kanıya vardın?"

"Biagio kellemi istediklerini söylüyor."

"Doğruya doğru?"

"Eee?"

"Elimden geldiğince onları susturmayı başardım. Sanırım ilgili tarafları tatmin etmek mümkün oldu."

"Madem her şey yolunda, beni ne diye geri çağırdınız?"

"Başka sorunlar var Niccolo. Daha büyük açmazlar. Burada sana ihtiyacım var."

"Bilmediğim bir şey mi oldu?"

"Evet," dedi Gonfalonyer ciddi bir ifadeyle. "Bana suikast girişiminde bulunuldu."

Niccolo'nun gözleri kısıldı. Kişisel borç konusu bir anda zihninden uçup gitti. Belli ki Cumhuriyet'in varlığının korunması konusunda ondan hizmet bekleniyordu.

Soderini, "Prinzivalle della Stufa," dedi. "Onu tanıyor musun?"

"İsmen diyebilirim."

"Suikast girişiminde ikincil bir isim. Birileri onu azmettirmiş."

"Kimler olduğunu biliyor musunuz?"

"Her zamanki hasımlar; güçlüler ve kin besleyenler, Albizzi, Ridolfi, Salviati, Gianfigliazzi aileleri." Soderini Floransa'nın en nüfuzlu ailele-

rini sayıp dökmeye devam etti. Bu gruplar onun iktidarının başından beri homurdanıp durmaktaydılar. Ayrıcalıklarını kaybetmiş olmaktan, ödedikleri haksız vergi payından, hükümete sızıp iktidarı kendi çıkarları için kullanan "yeni adamlar"dan şikâyetçiydiler. Bu aileler salt servetleri sayesinde önemli mevkilere gelip Floransa yaşamında söz sahibi olmuşlardı. Önceleri devleti gönüllerince yönetmişlerdi ama Cumhuriyet yönetimi bütün bu alıştıklarını ellerinden alıvermişti. Bu Cumhuriyet dedikleri, eşitlik fikrini sahiden de ciddiye alıyor olmalıydı. Kısacası, homurdanıp durmaları işte bu yüzdendi. Son zamanlarda yakınmaları iyice artmış, sıkıcı ve ısrarlı bir kükreyiş halini almıştı.

"Bunları nasıl öğrendiniz?"

"Prinzivalle, Filippo Strozzi'ye komploya katılmasını teklif etmiş. O da gelip bana anlattı."

"Strozzi bizden yana demek ki."

"Pek öyle denemez. Prinzivalle'ye bana her şeyi anlatacağını söylemiş. Prinzivalle de kaçmış. Strozzi politikadan uzak durmak istediğini söylüyor."

"Bir başka deyişle savaş bitene kadar taraf tutmak istemiyor, doğru mu anladım?" diye sordu Niccolo.

"Aynı telden çalan yalnız o değil ki."

"Başka şeyler de mi var?"

"Çeşitli karalamalarla beni gözden düşürmeye çalışıyorlar. İşte şikâyetler." Soderini koca bir kâğıt yığınını işaret etti. "Geceleri sokakta çok fazla fahişe dolaşıyormuş. Güvenlik sorunu varmış. Temizliğe özen gösterilmiyormuş. Nehrin su seviyesinden bile şikâyet ediliyor. Aklına ne gelirse. Bir şekilde hepsinden beni sorumlu tutmaya çalışıyorlar. Ayrıca şu senin devlete borç takma durumun. O da beni gözden düşürme çabalarının bir parçası. Hatta Albizzi kalitesiz insanları devlet katında yüksek mevkilere getirmeme konusunda bana akıl vermeye kalktı. Seni özel işlerimde kullanmak isteyişimi anlayışla karşılayacağını, ancak borca batmış rezillerin vereceği hizmetin Cumhuriyet'in çıkarına olmayacağını ifade etti."

"Borca batmış rezil" durumundaki Niccolo Machiavelli yüzünü asmış, hiç ses çıkarmadan dinliyordu.

"Beni kaygılandıran, yalnızca bunlar değil Niccolo. Roma'da da işler kötü."

Niccolo dikkat kesildi. "Mediciler mi?"

"Kardinal Giovanni'nin nüfuzu gün geçtikçe artıyor. Papa birden en büyük dostu oluverdi. Papa onun bir dediğini iki etmiyor."

Niccolo, Michelozzi'den aldığı istihbarat sonucu Kardinal Medici' nin birtakım işler peşinde olduğunu tahmin etmişti. Kardinal Roma'daki Floransalı tüccar ve bankerlerle, ayrıca kendi gibi sürgündekilerle flörte başlamıştı. Her kesime eli açık davranıyordu. Papa sayesinde her olup bitenden haberi olduğundan, yardım isteyen bütün Floransalıların işlerini halletmeye başlamıştı. Nüfuzu korkutucu ölçüde artıyordu. Bu, Floransa'nın Roma'daki resmi elçisi Soderini'yi hiçe saymak demekti. İşini çabuk ve garantili çözmek isteyen her Floransalı, son zamanlarda hep Kardinal Medici'nin kapısını çalar olmuştu.

Bu durumu bilen ve Kardinal'in iyi niyetinden şiddetle şüphe eden Niccolo, Soderini'ye kardinalin herhangi bir girişimde bulunup bulunmadığını sordu.

"Açıkça yaptığı bir şey yok. Ama Prinzivalle Strozzi'ye Papa'nın bu komployu onayladığını söylemiş. Papa Floransa yönetiminin yeniden asıl hak sahipleri Medicilere geçmesini destekliyormuş."

"Hah, asıl hak sahipleriymiş! Bir şeyler yapmalıyız Piero!"

"Biliyorum ama ne?" dedi Gonfalonyer.

"Onları, bütün bu pislikleri tutuklatalım. Albizzi'yi, hepsini."

"Neyle suçlayacağız peki? Onları sevmediğimi mi söyleyeceğim?"

"Vatana ihanetle suçlanabilirler!"

"Hiçbir şeyi kanıtlayamayız. Üstelik tepelerine binmiş gibi oluruz. Bana karşı fazla güçlendiğim ve tiran olmak istediğim tezini kullanmaya çalışıyorlar. Tutuklamalar keyfi bulunacaktır. Onlardan öç almış durumuna düşerim. Bu bize yarardan çok zarar getirir."

"O halde öneriniz nedir?" diye sordu Niccolo.

"Konsey'in karşısına çıkıp açıklama yapacağım. Temsilcilere seslenecğim. Halka gideceğim Niccolo."

Niccolo ellerini havaya kaldırdı, "Off, Piero!" dedi çaresizlik içinde. Sonra yelkenleri suya indirdi. "Tamam, Konsey'e gidin. Her şeyi anlatın. Eğer bu işe yaramazsa başka bir yol deneriz." Yazık ki işe yaramayacağını biliyordu. Soderini'nin bu özelliği, çekingenliği Niccolo'yu çıldırtıyordu. Düşmanların kıskacı daralıyordu. Harekete geçilmesi gerekiyordu. Ya Soderini ne yapıyordu? Konseyde konuşarak hesap vermeyi düşünüyordu. Niccolo çıkmaya hazırlanırken böyle bir durumda Cesare Borgia'nın asla çıkıp konuşma yapmayacağını düşündü.

Tam çıkacakken Gonfalonyer arkasından seslendi. "Ha, Niccolo, şu borçlar konusu. Vergi borçların ve diğer alacaklılarının parası ödenene kadar maaşına haciz koydurdum."

"Teşekkürler. Çok teşekkürler."

❀

Soderini, Savonarola tarafından genişletilmiş olan muazzam Konsey Salonu'na toplanmış bin kişilik dinleyici grubunun önünde iktidarına ilişkin ayrıntılı bir döküm yaptı. Kocaman muhasebe defterleri getirmişti. Bunların denetime açık olduğunu beyan etti. Tek bir hata bulana açıklama yapmaya hazırdı. Dev ciltleri gösterdikten sonra onları demir bir kutuya koyup ağır kapağı gürültüyle kapattı. Çıkan çınlama, gonfalonyerin yansıtmaya çalıştığı güçlü ve otoriter havayı pekiştiren bir son nokta gibiydi.

Soderini sözlerini bitirdiğinde kalabalık Konsey Salonu'nda bulunanlar hep bir ağızdan coşkulu bir tezahürata giriştiler. Gün sona ermeden gonfalonyerin durumunu güçlendiren ve yönetimine Konsey'in ve yasaların tam desteğini sağlayan önlemler kabul edildi.

Niccolo performansı izlerken çok duygulanmış, Soderini adına çok mutlu olmuştu. Gonfalonyer haklı çıkmıştı. Çoğunluk hâlâ onun yanındaydı. Halkın desteğine sahipti. Ama bunlar yeterli olacak mıydı? Niccolo Konsey Salonu'nda alkış korosuna katılmayanlar olduğunun da farkındaydı. Birtakım seçkinlerin o tombul, besili suratlarını dikkatle incelemişti. Gonfalonyerin sözlerini sükûnet ve kayıtsızlıkla karşılaşmışlar, asla duygulanmamışlardı. Hatta sıkılıp huysuzlandıkları, hafif bir utanca kapıldıkları söylenebilirdi. Kucaklarındaki kâğıtlarla meşgul olur gibi yapmışlar, kuşaklarını ve ceketlerini düzeltip durmuşlardı. Sayıca kalabalık olmamakla birlikte amansız hırslarla yanıp tutuşan, çevresi geniş, güçlü bir azınlıktı bu. Halkın iradesi gibi kısa ömürlü ve sudan kavramlardan özellikle hiç etkilenmezlerdi. Onların kendi planları vardı ve asla vazgeçmeye niyetli değillerdi. Niccolo bunları hatırından çıkarmadan ofisine dönüp Floransa'nın savunması ve milislerin sayıca arttırılıp güçlendirilmesi gibi konularda kendi planlarını hazırlamaya girişti. Soderini'nin silahsız peygamber Savonarola ile aynı kaderi ve sonu paylaşmasını istemiyordu.

Niccolo derhal mızraklar, tatar yayları ve fitilli tüfeklerle silahlandırılmış atlı milislerin örgütlenmesi işine daldı. Piyadelerin sayısını arttırdı. Bölgeden at ve asker toplama işini de gene kendi üstlenmişti. Yorulmak bilmeden çalışıyor, Floransa savunmasını en ücra köşelere varıncaya kadar denetliyordu.

Floransa hazırlıklarını sürdürüp olacakları beklerken, savaşçı papa II. Julius da boş durmuyordu. Çoğu İspanyol kökenli paralı askerlerden oluşan ordusuyla Floransa'nın kuzeyine düşen Bolonya'yı al-

dı. Yaşlı Papa savaşa ve fethe o kadar susamıştı ki, surlarda ilk gedikler açılır açılmaz kente girmekte ısrarlı oldu. Yaşı ve güçsüz bacakları yüzünden surlara tırmanamayınca tahta bir kutu içinde yukarı çekilip açılan bir gedikten içeri sokuldu. Kenti ele geçirdikten sonra ilk eylemlerinden biri, büyük meydana koyulmak üzere kendi heykelini sipariş etmek oldu. Heykeltıraşa talimat verirken, "Elimde kılıç olsun. Kitap ya da haç istemem," diyordu.

Bu Papalık akınları yeniden çılgın bir diploması trafiği başlattı. Niccolo, Soderini adına Kuzey İtalya'da mekik dokumaya koyuldu. Papa daha önce Cesare Borgia'nın yaptığı gibi güneydeki Papalık Devletleri toprakları dışında, Bolonya ve tüm Romagna topraklarını da ele geçirmişti. Floransa bir kez daha gayet anlaşılır neden ve niyetlerden ötürü süregelen bağımsızlığına göz dikebilecek güçler tarafından sarılıvermişti. Kentteki memnuniyetsizlerin sayısı arttı. Belki olay seslerinin daha cırlak ve tiz çıkmaya başlamasından ibaretti ama bu tablo muhalefetin irade ve gücünde artış olduğu kanısını uyandırıyordu. İşte böyle nazik bir ortamda Fransa askeri müdahaleye karar verdi.

Bolonya Fransa ile birlik olmayı tercih edip Papa'nın işgal güçlerine karşı direnişe geçti ve onları kentten kovdu. II. Julius'un havası sönmüş, itibarı iki paralık olmuştu. Bronz heykelin eritilen parçalarından top döküldü. Bolonyalılar pulluk demirlerini söküp kılıç yaparken Fransız ordusu Romagna bölgesini istilaya başladı. Böylece tarihte belirleyici bir yer tutan Ravenna Savaşı için sahne hazırlanmış oluyordu. Savaş 1512 yılının nisan ayında Paskalya'nın kutlandığı Pazar gününe rastladı.

Savaşı kimin kazandığı belli olduğunda yirmi bin asker ölmüştü. Fransa'nın kazandığı su götürmez bir gerçekti. Papalık ordularının bozgunu Floransa'da büyük bir coşkuyla karşılandı. Sokaklarda şenlik ateşleri yakıldı.

Floransa sağduyulu duruşunu ve kurtuluşunu kutlarken Fransa da birkaç gün Ravenna'yı yağmalayarak zaferin tadına vardı. Ama bu zafer sevinci uzun sürmedi. Fransa bir başka cephede ebedi düşmanı İngiltere'nin taciziyle karşılaştı. Fazla dağılan, aşırı yorulan ve kazanımlarına sahip çıkamayan Fransa, İtalya'da aldığı yerleri merhametsizce hırpalayarak çekilmek zorunda kaldı.

Bütün bu süreçte Floransa'nın fazla bir rolü olmadı. Her şey bittiğinde Papa gene Romagna Lordu olmuştu. Anlaşma masasına oturulduğunda taraflar şartlar konusunda bir türlü anlaşamadılar ama bir

konuda kesinlikle fikir birliği içindeydiler: İkisi de Floransa'nın ihanetine uğramış olduğunu düşünüyordu. Dört bir yanı sarılan ve sözde hamisi olan Fransa tarafından yalnız bırakılan Floransa'nın geleceği artık yırtıcı Papa II. Julius'un insafına kalmıştı.

Aşırı sıcak bir ikindi vakti olsa da, temiz hava Niccolo'yu tazeleyip kendine getirdi. Via dei Castellani'deki imalathanelerden birinden çıkmıştı. Burası varil ve potalardaki erimiş metalin cehennemden farksız kıldığı, milisler için top dökülen dökümhanelerden biriydi. Top dökümcüleri yirmi dört saat aralıksız çalışıyorlardı. Arno nehri boyunca sıralanmış dökümhaneleri gece boyu kıpkırmızı yalazlanıp durmuş, nehre yansıyan alevler karanlık suları ışıltıya boğmuştu.

Niccolo oradan kurtulduğuna sevinmişti. İçerisi o kadar sıcaktı ki, adamlar bellerine sardıkları yağ içinde peştamallarla yarı çıplak çalışıyorlardı. Çoğunun dayanacak gücü kalmamıştı. Gene de son bir gayretle körüklere asılıyor, güçlerinin kalan son birkaç damlasıyla örs üstünde demir dövüyorlardı. Kent savaşa hazırlanıyordu.

Niccolo kirli mendiliyle alnında biriken terleri sildi. Nemli başını okşayan hafif bir esinti onu epeyce rahatlattı. Gömleği terden sırtına yapışmıştı. Bitkindi. Yemek yiyecek vakti bile yoktu. Dört-beş saatlik uykuyla ayakta durmasına rağmen gonfalonyerle görüşmek üzere bedenini Signoria'ya sürükledi.

Meydanda bir kargaşa vardı. Niccolo ne olup bittiğini anlamak için kalabalığa daldı. Seyyar satıcının biri çevredekilerden para toplamaya çalışıyordu ama Almanca konuştuğu için derdini anlatamıyordu. Bu yüzden kimse ne sattığını öğrenememişti.

İmparator'un yanında görev yaptığı için Almancaya aşina olan Niccolo seyyar satıcıya yaklaştı. Ufak tefek, sefil görünüşlü biriydi. Şüphe çeken bir hali vardı. Elinde adam boyunda bir sırık tutuyordu. Ucunda pis paçavradan yapılma bir çıkın asılıydı. Bütün sermayesinin o çıkında olduğu belliydi. Sürekli olarak aynı sözcüğü tekrarlıyordu: *"Rattenkönig...Rattenkönig...Rattenkönig."*

Niccolo, "Aman Tanrım," diye düşündü. "Olamaz! *Rattenkönig!*"

Kalabalık bastırdı. "Söylesene, ne diyor. Çıkında ne varmış?"

Niccolo söyleneni çevirdi: "Fare-Kral diyor!"

Çıkının içeriği belli olunca manzarayı içi kaldıramayacak olanlar kalabalıktan uzaklaştılar. Niccolo da dönüp gitmeye hazırlandı ama midesi sağlam olan meraklı Floransalılardan biri koluna asıldı. "Söyle, bize de göstersin. Görmek istiyoruz. Fare-Kralı'nı bize de göstersin."

Niccolo adamın isteğini çelimsiz Alman'a iletti. Şovmen avans olarak derhal üç liret talep etti. Mucizesini ancak o zaman seyirciye sunabilirdi. Çıkından koca bir fare çıkması ihtimali Niccolo'ya hiç cazip gelmiyordu ama nasılsa azmış seyirci ile garip şovmen arasında tercümanlık ve arabuluculuk görevi üstlenmiş olduğundan kaçıp gidemedi. Kalabalık iki liret teklif etti. Alman üç liretten aşağı inmiyordu.

Sonunda meraklılardan birkaçı etraftan olayı görmek isteyen yeni seyirciler bularak gerekli olan üç lireti toparladılar. Çelimsiz Alman çıkınını adeta sevgi dolu, ağır hareketlerle açmaya koyuldu. Pis paçavrayı tamamen çekip aldığında kalabalıktan "aaa,ooo," nidaları yükseldi. Soluğunu tutanlar oldu. Birileri lanet okudu. Niccolo bakmamak için başını çevirmişti ama yersiz sorular sorup duran vatandaşlar sağdan soldan çekiştirip çeviri işini sürdürmesi için baskı yaptılar.

Niccolo bakmak istemediği halde göz ucuyla manzarayı gördü. Sandığı gibi olay sırığa asılmış dev bir fareden ibaret değildi. Çok fare vardı. On dört adet! Alman neşeyle on dört diye bağırıyordu.

Niccolo sonunda dönüp o korkunç görüntüye bakmak zorunda kaldı. Hepsi ölüydü. Tüylü bedenlerinin kaskatı haline bakılırsa hayvanlar öleli epey zaman olmuştu. Hepsi kuyruklarından birbirine bağlanmıştı. Adam sırığı çevirmeye başlayınca fareler havalanıp çember şeklinde havada dönmeye başladılar. Kalabalık kendinden geçmişti. Büyük bir alkış koptu.

Niccolo tiksinti içinde ama merakla Alman'ın açıklamasına kulak verdi. Adam fareleri kendi bağlamadığını, onları bu şekilde bulduğunu anlatıyordu. Bulduğunda hepsi de canlıydı. Dediğine göre bir süre önce evinin bulunduğu ovayı sel basmış, sular evin temeline kadar uzanmıştı. Bir ara kulağına yer döşemelerinin altından gelen birtakım ciyaklamalar çalınmış, ses kesilmeyince döşeme tahtalarından birini söküp bakmıştı. Orada bir fare vardı. Fareyi derhal öldürmüş, ne var ki leşi alıp atmak istediğinde fareyi oradan çıkaramamıştı. Birkaç tahta daha sökünce de *Rattenkönig*'i bulmuştu: Birbirine bağlı on dört fare!

Belli ki fareler selden kaçıp oraya sığınmış, sonra da yükselen sular yüzünden sıkışıp kalmışlardı. Sırılsıklam halde panik içinde itişip dururlarken korkuyla kıvrılan uzun kuyrukları birbirine dolanmış, sonunda düğüm olmuşlardı. Adam büyük keşfini bir açıklığa götürüp seyre koyulmuştu. Farelerin her biri diğerlerini farklı bir yöne çekiştirip dururken bir yandan da açlık bastırmıştı. Adam bıraksa hemen diğer hayvanlara yem olacaklardı ama o malın değerini fark etmiş olduğundan beleşçileri yaklaştırmıyordu. Fareleri seyre devam etti. Çılgına

dönen hayvanlar son demlerinde kanlı diş ve pençeleriyle birbirlerine saldırdılar. Kavga hepsi ölene dek sürdü.

Niccolo kalabalıktan sıyrılıp kaçmayı başardığında Alman hâlâ sırığını çevirip duruyor, izleyiciler de merak ve şaşkınlık dolu çığlıklar atarak onu izliyorlardı. Niccolo orada oyalanmakla çok vakit kaybetmişti. Hızla Signoria'nın yolunu tuttu. *Rattenkönig*'in acayip görüntüsü gözünün önünden gitmiyordu. Bir arada hareket edemeyen, her biri farklı yönde çekiştiren hayvanlar sonunda ortak sonlarını kendileri hazırlamışlardı. "Bu durumdan ders çıkarmak gerekir," diye düşündü Niccolo. Sonra da, "Sakın bunu bir işaret sayayım deme," diye geçirdi içinden. Yüksek sesle, "Amaaan," deyip yürüdü. Düşünceyi zihninden silmeye çalıştı. Böyle takıntılar ancak batıl inançlılara musallat olurdu. Veya şairlere. Kendisi her iki gruba da dahil değildi.

Niccolo içeri girdiğinde Soderini'nin yüzü bembeyazdı. Yanında her yanı çamurlanmış binici kıyafetiyle masaya eğilmiş duran biri vardı. Niccolo girince adam doğrulup baktı. Bu Michelozzi'den başkası değildi.

Gonfalonyer, "Michelozzi, bana anlattıklarını hemen ona da aktar," dedi.

"Selam Niccolo," dedi arkadaşı. "Ama dur da bir soluk alayım önce. Roma'dan buraya hiç mola vermeden at sürdüm."

"Boş ver dinlenmeyi. Hemen anlat, ne oldu?"

Michelozzi ağır ağır anlattı. "Bir toplantı yapıldı. Kardinal Soderini, toplantıya davet edilmişti. Ben de onunla gittim. Papa, Fransa Kralı'nın temsilcisi, Giuliano dé Medici de oradaydı."

"Kardinal Medici'nin erkek kardeşini mi kastediyorsun?"

"Evet, ta kendisi. Giuliano hiç vakit kaybetmeden hemen sadede geldi ve kendisi ve ağabeyi adına Mantova yakınlarında konuşlanmış olan Papa'nın İspanyol piyadelerinin kullanım hakkı için ona yirmi bin duka önerdi."

"Yirmi bin duka. O askerlerle ne yapacakmış?"

"Medicilerin Floransa'ya dönüşlerini sağlayacakmış. Sıradan vatandaşlar olarak elbette. Papa bir şartla kabul etti.

"Neymiş o şart?"

"Asker Floransa'ya girdiğinde, öncelikle Gonfalonyer Soderini'nin görevden alınmasını istedi."

"Kardinal Francesco nasıl tepki verdi? İtiraz etmiştir mutlaka."

"Papa ona kulak asmadı. Tek bir sözünü bile umursamadı. Bundan böyle Kardinal Soderini'nin Floransa'yla olan resmi bağını tanıma-

dığı belliydi. Dönüp Giuliano dé Medici ile Floransa'nın geleceğini, orada nasıl bir hükümet oluşturulması gerektiğini tartışmaya daldı. Cumhuriyet'in seçilmiş başkanı gibi konuşuyordu adeta."

Niccolo, gonfalonyere döndü: "Evet, ne yapıyoruz Piero?"

Akşam olurken *vacca* çalmaya başladı. Dökümü İtalya'da yapılmış çanların en büyüğü ve en ağırı olan *vacca*'nın adı İtalyancada "inek" anlamına geliyordu. Bunun nedeni çaldığında çıkan kalın ve boğuk sesin inek "möö"lemesine benzemesiydi. Vacca yalnızca toplumsal olaylarda ve acil durumlarda çalınır, Cumhuriyet'in yurttaşlarına fikir beyanı için meydanda toplanmaları gerektiğini haber verirdi.

Soderini durumu birkaç cümlede özetledi. Kardinal Medici ve kardeşi Giuliano İspanyol kuvvetlerinin başında Floransa'ya saldırmaya hazırlanıyorlardı. Bu saldırının birincil amacı gonfalonyeri görevden almak ve Floransa'da yeni bir hükümet kurmaktı. Floransa halkı karşı koymak isterse savaşabilirdi. Ama Soderini onlara ikinci ve kansız bir çözüm daha öneriyordu. Gonfalonyer olarak sürdürdüğü görevinden istifa edecek ve sürgüne gidecekti. Karar halkındı.

Soderini sözlerini bitirdiğinde etraftan önce tek tük, "Halka bağımsızlık!" naraları yükseldi. Sonra haykırışlar çoğaldı ve sonunda hep bir ağızdan kulakları sağır eden bir tezahürata dönüştü: "Halka bağımsızlık! Halka bağımsızlık! Halka bağımsızlık!"

Gonfalonyer kürsüden inip sekreteri Niccolo Machiavelli'ye döndü. Tek sözü, "Milisler göreve hazır olsun." oldu.

41

Gonfalonyer Yönetimden Çekiliyor

DİSİPLİNLİ ÇALIŞMALARI VE SİLAH kullanmadaki ustalıkları nedeniyle İsviçrelilerden daima çekinilirdi. Almanların en fazla cüsselerinden korkulurdu. Fransızlardan tam olarak korkulmasa da savaş meydanında ciddiye alınırlardı. Ama İspanyol piyadesi tam bir felaketti. Bunlar merhametsizlikleriyle, gözlerini kırpmadan keyif için kan dökmeleriyle, savaş meydanında kudurmuş gibi dövüşmeleriyle ünlüydüler. Zaferi kutlarken sergiledikleri vicdansızlık ve vahşet ise savaş meydanındaki dizginlenemeyen öfkelerini kat be kat aşıyordu.

Raimondo de Cardona komutasında Floransa üstüne yürüyen İspanyol kuvvetleri daha önce Ravenna Savaşı'nda denenmişti. Bu askerlerden bazıları çok değil yedi yıl sonra Hernando Cortes'le birlikte Aztek İmparatorluğu'nun acımasızca ortadan kaldırılmasına ve halkının hemen hepsinin imhasına katkıda bulunacaklardı. Bir başka grup Pizarro ile birlikte Peru cangıllarında kanlı bir iz bırakacaklar, kadın erkek çocuk demeden İnkaları katletmekten büyük zevk duyacaklardı. Floransa üstüne yürüyenlerin en gençlerinden bir bölümü—bugün Amerika Birleşik Devletleri'nin güneyi olan bölgeyi kıymetli maden peşinde çılgınca delik deşik edecek olan—İspanyol Kâşif De Soto'ya eşlik edeceklerdi. Yaklaşmakta olan Floransa Cumhuriyeti'nin kaderini tayin edecek savaş, onlar için bir deney niteliği taşıyordu.

Floransa savunması Prato'da başlıyordu. İspanyolların önce buraya saldırmaları bekleniyordu. Kentin savunmasından milislerin dört bin piyadesi sorumluydu. Ne var ki eski, dökülen duvarlarıyla Prato, İspanyol atağına dayanacak güçte değildi. Dolayısıyla düşmesi uzun sürmedi.

İspanyol komutan Cardona askerine kasten para ve yiyecek vermiyor, onların "bilenmelerini" istiyordu. Ona göre böylelikle "savaşın tadına daha iyi varabilirlerdi." Prato'daki milisler de açtı, çünkü acil seferberlik sırasında yeterli yiyecek, silah ve cephane stoku yapılamamıştı. Fitilli tüfek kullanan askerler bir kilisenin damından ve saçakların-

dan söktükleri kurşunla mermi yapmak zorunda kalmışlardı. Floransa politikasındaki kargaşa milis saflarına da yansıyordu. Askerler Soderini karşıtı ve yanlısı olarak ikiye bölünmüştü. İhanet yaygındı. Zaten pek kısıtlı olan barutun kasıtlı olarak yerlere döküldüğü haberleri geliyordu. İspanyol ordusu yaklaşırken, kuyrukları birbirine bağlı farelerin birbirlerini farklı yönlere doğru çılgınca çekiştirip durdukları şeklindeki felaket alameti söylentileri ortalıkta dolanıyordu.

İspanyolların ağır silahı olmadığı için ilk saldırı başarısız oldu ama İspanyolların başarısını büyük bir heyecanla bekleyen Papalık elçisi buna bir çözüm bulmakta gecikmedi. Kardinal Giovanni dé Medici tahtırevan üstünde orduyu izliyordu. Fazla kilosu, makat ve karın bölgesi rahatsızlıkları at sırtında yol almayı son derece rahatsız kıldığından bu şekilde yolculuk etmek zorundaydı. Obez kardinalin hızını kesen bir etken daha vardı. Kafilesinde sefer için kendi kesesinden satın aldığı iki de top bulunuyordu. Prato'ya ulaşır ulaşmaz silahları büyük bir memnuniyetle İspanyolların emrine verdi.

İlk top ilk atışta patlayıp parçalandı. İkincisi çağa uygun son sistem bir silah olmamakla birlikte eski kentin duvarlarında küçük bir gedik açmaya yetti. Taarruz emri verildiğinde İspanyol ordusu açılan gedikten korkusuzca ve amansızca içeri daldı. Tecrübesiz milisler onların ayarı olmaktan çok uzaktı. İlk savunma hattı paramparça edilmişti. Saldırının korkunçluğu ikinci milis safının tereddüdüne yol açtı. Bu kısa kararsızlık İspanyolların kentin kapılarını ele geçirip ardına kadar açmalarına, karınları zil çalan kana susamış piyade taburlarını kavgaya buyur etmelerine yetti.

Milisler çözüldüler. Çoğu silahı bıraktı. Mümkün olsa çoğu kaçacaktı ama düşman çıkışları tutmuş olduğundan teslim olmayı tercih ettiler. Bu konudaki tahminler çelişkili olmakla birlikte girişilen katliam sonunda dört bini kırmızılı beyazlı milis olmak üzere yaklaşık beş bin kişi katledildi.

İspanyol zulmüne direnen kalmamıştı. Kutsal yerlerin talanı ve katliam iki gün sürdü. İspanyollar zamanın ölçüleriyle bile görülmemiş bir vahşetin temsilcileri oldular. Genç yaşlı bütün kadınlar ele geçmemek için kendilerini kulelerden, pencerelerden aşağı attılar. Sokaklar onların kırık kemikli bedenleriyle dolmuştu. Kutsal mekânlara büyük zarar verildi. Manastırlara girildi. Rahip ve rahibeler boğuldu, bıçaklandı, kafaları kesildi ve vücutları parça parça edildi. İnsanlar kıymetli eşyalarının yerini söyleyene kadar işkence gördü. Çıplak cesetler, kesik kol ve bacaklarla dolan lağımlar ve su yolları kan kırmızı akıyordu.

Bu dehşet verici zaferi izleyen, hatta bizzat katkıda bulunmuş olan Kardinal dé Medici, Papa'ya bir mektup yazdı. Yaşanan bu dehşet fırtınasının ortasında umursamazlıkla kurulmuş, şöyle diyordu:

> "Bugün öğleden sonra saat dörtte Prato şehri alındı. Bir miktar kan dökülmekle birlikte savaşta bu gibi durumlar kaçınılmazdır. Prato'nun kısa sürede ele geçirilmesinin bize muhalefete yelteneceklere iyi bir örnek oluşturacağına ve caydırıcı bir etki yaratacağına eminim."

Niccolo, Prato yenilgisinin haberini Mugello'da ikinci savunma hattı oluşumunu denetlerken aldı. İlk şokun arından muzaffer İspanyolların barbarlıklarına ilişkin haberler yağmaya başladı. Niccolo hemen Floransa'nın yolunu tuttu. Kente vardığında Cardona'nın küstahça talepleri yönetime henüz ulaşmıştı. Cardona, Floransa'nın teslim olmasını, birliklerine savaş tazminatı olarak muazzam bir meblağ ödenmesini, dahası Medicilerin Floransa'ya yeniden kabulünü şart koşuyordu.

Kentte tam bir kaos yaşanıyordu. Korunmak amacıyla kent halkı kırlara kaçıyor, köylüler kente hücum ediyorlardı. Düzen iyiden iyiye bozulunca sorumlu pozisyonda olanlar bile durumu fırsat bilip talana başladılar. Kapılar sürgülendi. Önlerine engeller kondu. İsyanlar patlak verdi. On sekiz yıldır ilk kez *"Palle! Palle! Palle!"* yani "Toplar! Toplar! Toplar!" çığlıkları yeniden sokaklarda yankılanmaya başladı.

Niccolo hemen Signoria'ya koştu ama girişi silahlı adamlar tarafından engellendi. Israrla gonfalonyeri görmek istediğini söyleyince onun kimseyle görüştürülmediğini öğrendi. Soderini kendi makamında gözaltındaydı.

Niccolo, Soderini'nin yakınlarının ve Signoria'daki destekçilerinin evlerini bir bir dolaştı. Bir kısmı kapı duvardı. Bazıları ise onu içeri almaya bile korkup kapıdan çevirdiler. Soderini'ye ve yıkılmakta olan cumhuriyete bağlılığın ne denli azaldığını gören Niccolo keder içinde evine kapandı. Olayların böylesine hızlı gelişmesi karşısında adeta uyuşmuştu. Hiçbir şey söylemeden kendini Giuditta'nın ellerine teslim etti. Kafasını toparlayamıyordu. Planları alt üst olmuştu. Geleceğin ona neler getireceği meçhuldü. Kader çarkı dönüyor, dönüyor, dönüyordu. Şimdi çarkın üstünde yeni yüzler belirmişti. Aralarında Soderini'nin bitkin yüzü de vardı. Niccolo ilk kez çarkın en tepesinde kendi yüzünü gördü. Çark kaçınılmaz, sakınılmaz ve insafsız bir biçimde dönüyor da dönüyordu.

❋

Kuvvetle vurulan kapı Niccolo'yu kâbuslarla dolu düzensiz uykusundan uyandırdı. Şarap penceresinden bakınca dışarıda dikilen çekingen duruşlu üç adam gördü. Silahlıydılar.

"Machiavelli?"

"Ne istemiştiniz?"

"Siz kançılarya sekreteri Machiavelli misiniz?"

"Evet."

"O halde giyinin. Bizimle gelmeniz gerekiyor." Adamın sesi sertti ama tehditkâr bir tonu yoktu. Uykusunun geldiği, gece vardiyasını bir an önce bitirmeye baktığı belliydi.

"Beni nereye götüreceksiniz?"

"Signoria'ya. Bir toplantı var. Sizden de katılmanız istendi. Şimdi çabuk olun." Adam esnedi.

Niccolo, Signoria yolunda adamlardan olabildiğince uzak durmaya çalıştı ama hiçbiri onu korkutacak, engelleyecek ya da rahatsız edecek en küçük bir davranışta bulunmadı. Yürürlerken yüklendikleri haram malları saklamaya koşan bir alay yağmacı gördüler. Soderini ve Cumhuriyet'in sadık taraftarlarından bazılarının evleri ve avluları ateşe verilmişti. Bunlar politik değişimin bildik bedelleriydi.

Niccolo bu kez yanındakiler sayesinde Signoria'nın kapısından geri çevrilmedi. Onu dosdoğru gonfalonyerin makamına götürdüler. "İçeri," dedi uykulu muhafız.

Burası Niccolo için çok tanıdık bir yerdi. İçeri adım attığında gonfalonyer kaygılı bir yüzle doğrulup onu selamlamaya davrandı ama yanı başındaki genç adamlardan biri tarafından kabaca itilerek yerine oturtuldu. Salon aynı öfkeyle dolup taşan benzer tipte genç adamlarla doluydu. Süslü muazzam salonda kabararak, kibirle volta atıp duruyorlardı. Simli sırmalı brokarlara bürünmüş, dar kırmızı külot-pantolonlar giymişlerdi. Göz alıcı ipek pelerinleri kalçalarını edepsizce açıkta bırakıyordu. Kamaları ve kısa kılıçları bile bol para dökülmüş, fiyakalı cinsindendi. Niccolo aralarından birçoğunu tanıdı. Bunlar Medicilerle de kuzen olan Ridolfiler ve Salviatiler gibi bazı seçkin ve soylu ailelerin oğullarıydı.

İçlerinden biri "Floransa devletinin yüksek çıkarları için Ebedi Gonfalonyer görevinden istifa etmiştir." açıklamasını yaptı. "Ebedi Gonfalonyer" derken sesi alaylıydı. Açıklamayı yapan Albizzi ailesinden biriydi. Kendilerine nasılsa yetki atfetmiş küstah grubun lideri konumunda olduğu anlaşılıyordu. Mor renkli kendinden desenli koca-

man bir kadife şapka, sarı ve mor ekoseli kısa ceket giymişti. Şık aristokrat kılığıyla ölçüsüz gurur duyduğu açıktı. Başını farklı açılarda sürekli oynatarak kendisine en yakışan pozu yakalamak ister gibiydi.

Buna karşılık gonfalonyerin hali perişandı. Saçı başı dağılmıştı. Giysisi yer yer yırtılmıştı. Yüzünde morluklar vardı. Pes etmiş görünüyordu. Niccolo tek söz söylemeden ayrıntıları bir bakışta saptamıştı. Neden sonra küstah adamı değil Soderini'yi muhatap alarak konuştu. Önce şapkasını çıkarıp hürmetle eğildi, sonra da saygı dolu bir sesle "Gonfalonyer, emrinizdeyim," dedi.

"Ah Niccolo," diye iç geçirdi Soderini. "Sadık, fedakâr Niccolo. Bu akşam kaderim tayin edilecek. Burada güvendiğim biri olsun istedim."

Niccolo, alaylı bir sesle, "Demek kaderiniz tayin edilecek ve bu tavuskuşları da yargıç ve jüri olacaklar, öyle mi?" diye sordu.

Ne var ki bu alayın muhatapları sözlerini hiç de komik bulmadılar. Yumuşak eller sert aristokratik öfkeyi sergilercesine derhal mücevher kakmalı kamalara gitti.

"Kapa çeneni Sekreter!" Konuşan genç Albizzi'ydi. "Gonfalonyer, daha doğrusu eski gonfalonyer senin de hazır bulunmanı istedi. Biz başlayana kadar onunla görüşebilirsin." Bunları söyledikten sonra üstünlüğünü vurgulamak ister gibi çalımla ağır ağır yürüyerek çıkıp gitti.

Yalnız kaldıklarında Niccolo, "Piero, neler oldu?" diye sordu.

"Beni gafil avladılar. Çok cüretkârdılar."

"Size nöbetçi sayısını arttırmanızı söylemiştim," dedi Niccolo kızarak.

"Burada kendi makamımda tehlikede olabileceğim hiç aklıma gelmezdi."

"Neyse artık olan olmuş Piero. Ne istiyor bunlar?"

"Geçen gün hapse tıktığımız bütün Medici partizanlarını salıvermemi talep ediyorlar."

"Salınmaları için emir verdiniz mi?"

"Verdim."

"Muhafızlar hâlâ sizden emir alıyorlar demek ki."

"Ama şu delifişeklerden onay almadan dediğimi yapmıyorlar. Arada kaldılar. Kimin emrine uyacaklarını bilemez haldeler."

"Genç delifişeğin derdi ne peki?"

"Canımı almak istiyor," dedi Soderini.

Niccolo ve Soderini konuşurlarken kapının önünde bir kargaşa oldu. Kızıl ve koyu mavi giysili bir alay iri yarı işgüzar adam içeri doluştu. Bunlar dirilen Medici partisinin kısa bir süre önce hapse

atılmış liderleri ve gonfalonyeri tutsak eden gösterişli oğlanların babalarıydı.

İlk konuşan Anton Francesco degli Albizzi oldu. İstifaya zorlanan gonfalonyere bakıp "Piero, sana kötü davranmışlar," diye atıldı. "Affet. Çok üzgünüm. Bunlar asla olmamalıydı."

Deneyimli politikacının oğlu gonfalonyeri ustaca ele geçirmiş olmanın, belki de sarılı morlu şatafatlı kıyafetinin verdiği cesaretle atıldı: "Şimdi merhamet göstermenin zamanı değil baba. Şimdi eylem zamanı. Hiç düşünmeden hareket etmek gerek. Gelgelelim senin buna cesaretin yok! Sende, sizin kuşakta bu irade ne gezer? Şimdi yana çekil ve bizim olayı uygun şekilde noktalamamıza izin ver. Gonfalonyerin bundan böyle Floransa'ya hiçbir faydası dokunmayacaktır. Bırak da onun işini bitirelim. Yolumuzdan çekil."

Yaşlı Albizzi sabırsız oğluna bakıp, "Bu bir tehdit mi?" diye sordu.

"Nasıl anlamak istiyorsan, öyledir," dedi genç adam kendi beğenmiş tavrıyla. "Soderini'nin yaşamasına izin verirsek tahrikler sürüp gidecektir. Halkı sürekli aleyhimize kışkırtacaktır."

Baba Albizzi süt dökmüş kediye dönmüş gonfalonyere baktı. Oğlunu ve kabına sığamayan asabi şampiyonlar topluluğunu kandırmaya çalıştı: "Bana düşen, sağduyulu olmanızı öğütlemektir. Piero bir cumhuriyetçi olmakla birlikte bizden biridir. Ona göre davranılmak, merhamet görmek hakkıdır."

"Halkla, alt tabakayla bir olup bize ihanet etti. Floransa'nın adını iki paralık etti. Ölmeyi hak ediyor." Genç Albizzi kararından dönmek istemiyordu. Genç destekçileri de hevesle aynı duyguları paylaşıyorlardı. Tam anlamıyla bir kuşak tartışması kopmuştu. Niccolo ve Gonfalonyer ses çıkarmadan dinliyorlardı.

Soderini'nin kaderi hakkındaki söz savaşı aile büyükleriyle yeni yetme züppeler arasında sürüp giderken Niccolo biraz geride durup olanları izlemekte olan bir başka gözlemci daha fark etti. Gençti ama pek o gösteriş meraklılarına benzemiyordu. Sade giyinmişti. Üstünde saygıdeğer kişilerin giydiği düz bir kahverengi *lucco* vardı. Sakallıydı. O günün Floransası'nda saygın ve seçkin kişiler asla sakal bırakmazlardı.

Gürültülü tartışma çıkmaza girmişti. Delifişek gençler o sert, küçük kamalarıyla olan bütün aile bağlarını kesecek noktaya gelmişlerdi. Tam o sırada sakallı yabancı oturduğu yerden kalktı. İki Albizzi'nin kendi kuşaklarını temsilen birbirlerine horozlandıkları kavganın ön safına yaklaştı. Önce baba Albizzi'nin yüzünde bir hayret ifadesi belir-

di. Derhal tartışmayı kesip saygılı bir tavır takındı. "Giuliano efendimiz," diye mırıldandı. Birer birer bütün yetişkinler sustular. Şimdi yalnızca veletlerinin cazgır sesleri ortalığı çınlatıyordu.

Morlu sarılı Albizzi adeta kudurmuş gibi bağırıp çağırıyordu. Babası birden ona döndü. Tombullaşıp sarkmış olmakla birlikte hâlâ otoriter havasını kaybetmemiş suratını oğlununkine yaklaştırarak, "Kes sesini sersem!" diye haykırdı. Ardından hatırı sayılır bir şamar gök gürültüsünü andıran bir sesle adresi buldu. Oğlan neye uğradığını şaşırmıştı. "Efendimiz Medici'nin huzurunda saygılı ol şimdi."

Sakallı adama dönüp, "Oğlum adına özür dilerim sayın efendim," dedi. "Lütfen taşkınlığını bağışlayın."

"Benden özür dilenmesi gerekmez," dedi adam ifadesiz bir sesle. "Gonfalonyerden özür dilenmeli. Kendisine saygısızca davranılmış."

Birkaç dakika içinde şamatacı gençler ordusu Giuliano dé Medici'nin elini eteğini öpen, yaltaklanan bir alay dalkavuğa dönüşüvermişti. Saygılar sunuldu, yetmedi bir daha sunuldu. Sonra garantili olsun diye bir kez daha tekrarlandı. Giuliano bunları kibirle değil zarafetle kabul etti. Küçük hürmet töreni sona erdiğinde gonfalonyer konusuna yeniden döndü.

Soderini'ye ilk adıyla, "Piero," diye hitap etti. "Benim sana bir kinim yok. Ama gördüğün gibi seni resmi görevle burada tutmak pek akıllıca olmayacak. Anlaşılan pek çok düşman kazanmışsın." Bir köşede şakalaşıp duran müstakbel aslanlar grubunu işaret etti.

Sonra yürüyüp yanlarına gitti: "Ve sizler; siz onların gonfalonyerini öldürerek halkın desteğini kazanacağınızı mı sanıyorsunuz? İçinizden hanginiz onun verdiği şefkati verebilir acaba?" Başlar öne eğildi. Gösterişli çizmeler içindeki ayaklar huzursuzca kıpırdandı.

Giuliano dé Medici Soderini'ye dönerek devam etti: "Sen geçmişte Floransa'ya çok hizmet ettin. Benim ya da bir başkasının verebileceğinden çok daha fazlasını hak ediyorsun. Ama bu kavgada karşıt saflardayız. Şimdi benim partim yükselişte. Eğer biz birbirimizle çekişirsek, eğer destekçilerimiz kapışırlarsa kent paramparça olur. Daha çok kan dökülür Piero."

Soderini ayağa kalktı. Genç işkencecilerine korkunç bir bakış fırlattı. Sonra konuşmaya başladı. Sesinde ve duruşunda müthiş bir asalet vardı. Giuliano dé Medici ile yenik bir devlet adamı değil onun eşitiymiş gibi konuşuyordu: "Floransa'nın selameti için isteğinizi kabul ediyorum. Devletin dizginleri artık sizin elinizdedir. Onları akıllıca kullanın. Halkın sesine kulak verin."

"Onu sana garanti edebilirim Gonfalonyer," dedi Medici. "Sürgüne gönderilmeyi kabul edersen seni ömür boyu koruyup himaye edeceğime söz veririm." Sürgün sözcüğünü duyan isyancılar homurdandılar. Soderini gülümsemekle yetindi. Başka seçeneği olmadığını biliyordu.

Giuliano Niccolo'yu göstererek, "Bu adam güvendiğin biri midir?" diye sordu.

"Herkesten çok," dedi Gonfalonyer.

"O zaman buradan ayrılman için gerekli hazırlıkları yapsın."

Soderini iki gün sonra kırk atlıdan oluşan bir muhafız birliği eşliğinde hâlâ Cumhuriyet milislerinin bayrağı altında Floransa'dan ayrılıp sürgün hayatına ilk adımını attı.

Soderini'nin görevden uzaklaştırılması üzerine Medicilerin sayısız kuzenlerinden biri, Ridolfilerin bir ferdi gonfalonyer seçildi. Büyük Konsey uzun zamandır hükümete uzak kalmış Medici yandaşlarıyla dolup taşıyordu. Kişilerden başka değişen pek fazla bir şey yoktu. Soderini yönetiminin kurumları ve eski cumhuriyet sistemi devam ediyordu. Giuliano dé Medici söz verdiği gibi sıradan bir Floransa vatandaşı olarak kalmaya kararlı görünüyordu ve Muhteşem Medici Sarayı'nda yaşamak istemeyip şimdilik baba Albizzi'nin evinde geçici bir daireye yerleşmişti. Floransalılara hoş görünmek için sakalını bile kesmişti.

Soderini'nin gidişinden sonra Niccolo kançılaryaya haklı ve anlaşılabilir bir tereddüt içinde döndü. Ancak kısa zaman içinde, kenti çekip çeviren o incelikli ve muazzam bürokrasinin aynen devam edeceği görüldü. Her gün gene bir alay mektubun kaleme alınması, bin bir çeşit iç dış sorunun çözümlenmesi gerekiyordu. Niccolo'nun kançılaryadaki işlerinde pek bir değişiklik olmamıştı. Soderini yönetimi sırasındaki büyük nüfuzunu kaybetmiş olmakla birlikte görev kapsamına giren rutin devlet işlerinde sık sık görüşüne başvuruluyordu. Ayrıca dostu Michelozzi de artık kançılaryada bulunduğundan işi daha zevkli bir hal almıştı. Ne var ki Soderini'nin düşüşünden iki ay kadar sonra ekim ortalarında eski ve yeni rejim arasındaki hassas dengeyi bozacak bir durum yaşandı. Kardinal Medici Floransa'ya geldi.

Tahtırevana kurulmuş olarak kente şatafatlı bir giriş yaptı. Bu haliyle biraz da dev bir tabağa konmuş kocaman bir kızarmış domuza benziyordu. Metrelerce göz alıcı beyaz ipekten yapılmış bol entarisini taç gibi başına oturttuğu kırmızı kardinal başlığı tamamlıyordu. Kendisine, meydan okur gibi yürüyen mızraklı dört yüz İspanyol askeri ve Prato'daki katliamda göz doldurmuş bin İspanyol piyadesi eşlik

ediyordu. Medici ailesinin tartışmasız en büyük ismi kente adımını atmıştı. Kentle barışma denemelerinin sonu yakındı.

Balia büyük krizler ya da bir hükümet sorunu yaşanması halinde oluşturulan bir tür geçici yönetimdi. Kısa bir süre için *balia*'ya olağanüstü yetkiler tanınır, böylece parlamento esasına dayalı yönetimin sıklıkla karşılaşılan tıkanık işleyişi aşılmış olurdu. *Balia* talep etme ve kısa süreli geçici yönetim oluşturulmasını isteme hakkı yalnızca halka tanınmıştı.

Sonuç olarak devasa Signoria Meydanı'nı dolduran ayyaş ve parayla tutulmuş beleşçi takımının kopardığı gürültü, halkın sesi olarak takdim edildi. Olay büyük bir patlama olarak nitelendi. Bu güya halk iradesinin topluca ifadesiydi. Yürekten bir haykırış, halktan kopan bir çığlık, bir silahlanma çağrısı, bir değişim isteğiydi. Tezgâhlanan bu tiyatroyu toplumsal değerlerin sömürüsü için sınırsızca kullanabilmek mümkündü.

Alttan gelen baskı karşısında Kardinal Giovanni dé Medici—çaresiz kalıp—Büyük Konsey'i feshetti ve yeni hükümete zemin hazırlayacak olan geçici bir *balia* atandığını ilan etti. *Balia*'da yer alan kırk beş üye Medici aile albümünden alınmış bir bölüm gibiydi. Başka türlü olması mümkün müydü? Hepsi bizzat kardinal tarafından seçilmişti.

"Reformlar"ın, daha doğrusu bu şekilde tanımlanan değişikliklerin yürürlüğe konması gecikmedi. Milis kuvvetleri dağıtıldı. Halkın silah taşıması yasaklandı. Yasama yürütme ve yargı hakkı kırk beş kişilik *balia*'ya tanındı. *Balia* da yalnızca Kardinal Medici'ye hesap vermekle yükümlüydü. Süreç iki haftadan az bir zamanda tamamlandı.

Niccolo kançılaryadaki meslektaşlarıyla birlikte gelişmeleri umutsuzluk ve çaresizlik içinde izliyordu. Her şey bir anda silinip gitmişti. Cumhuriyet gözlerinin önünde buharlaşıp uçmuştu. Engellemek için yapabilecekleri hiçbir şey yoktu. Bu hayret verici olaylar zincirine tepkiler çok çeşitli oldu. Kimileri yeni efendileri önünde yerlere kapanıp açıkça işbirliğine yöneldi, kimileri de olup biteni sertçe kınayıp kendi kendini sürgüne mahkûm etti.

Niccolo'ya gelince... O kendinden isteneni yaptı. Talep edildiğinde yeni konsey üyelerine hizmete devam etti. İşine gömülüp mektuplarını yazmayı sürdürdü. Bekliyor ve ümit ediyordu. Medicilerle bir tür iş ilişkisi kurma konusunda azimliydi. Dayanacaktı. Onların hamiliğinde bir tür cumhuriyet yönetimi kurulabileceğine inanıyordu. Özellikle küçük kardeş Giuliano bu fikre açık gibiydi.

Niccolo, "Hoş, başka seçeneğim var mı zaten?" diye düşündü. Bütün bildiği iş kançılaryada yaptıklarından ibaretti. Yün tüccarı, banker, çilingir, taş ustası ya da fıçı imalatçısı olacak hali yoktu ya. Kançılarya ve Signoria kanına işlemişti. Orada kalıp elinden geleni yapmaya çalışacaktı. Zamanını kollayacak, bir fırsat yakalamaya çalışacaktı. Niccolo uzun zaman önce verdiği bir sözü hatırladı. Ölmekte olan keşişin fısıltısını bir kez daha duydu. "Benim başladığımı sen sürdür. Bunu yapacağına söz ver." Savonarola haklıydı. Niccolo ve onun gibiler için başka yol yoktu. Keşişin misyonunu sürdürecekti. Bir yolunu bulacaktı.

Niccolo dalmış düşünürken içeri bir ulak dalıp masaya bir mektup bıraktı. Zarfı krem rengi kaliteli bir kâğıttandı. Rutin yazışmalarda böylesi pek kullanılmazdı. Niccolo zarfa uzanıp şöyle bir çevirince kırmızı balmumu damgaları ve mührün damgaların ortasında bıraktığı "top" biçimli izleri fark etti. Balmumu hâlâ ılık ve yumuşaktı. Mektup zarif bir el yazısıyla yazılmış kısa bir nottan ibaretti. Via Larga'daki yeni onarılan Medici Sarayı'nı şereflendirmesi rica ediliyordu.

Binanın yalın cephesi içerideki görkeme ilişkin hiçbir ipucu vermiyordu. Lorenzo dé Medici döneminden kalma birçok sanat eseri yağmacılara kaptırılmış olmakla birlikte, oğlu Kardinal Giovanni'nin geçmişin gösterişli havasını yeniden yaratma yolunda büyük bir gayret gösterdiği belliydi. Kardinal Roma'dayken pek çok çalıntı antika ve sanat eseri toplamıştı. Saray şimdi büyük para döktüğü bu eserlerle doluydu. Niccolo yaldız ışıltılı koridorlardan geçti. Her yer havuzlarla, binlerce yıl önce isimsiz Yunan heykeltıraşları tarafından yapılmış heykellerle, resimlerle süslüydü. Kabartma şeklinde Medici toplarıyla süslü kemerlerin altından geçti.

Niccolo'ya kardinalin kendisini yemek salonunda kabul edeceği söylenmişti. Kardinal yakın dostlarıyla yediği öğle yemeğini tamamlamak üzereydi. Salona yaklaşırken ortalığı çınlatan kahkahalar duydular. Niccolo birilerinin hep bir ağızdan saymakta olduklarını işitti: "Otuz dört. Otuz beş. Otuz altı." Sonra gene şen bir kahkaha tufanı koptu. Neler oluyordu?

Kimse yemek salonuna buyur edilen Niccolo Machiavelli'ye dönüp bakmadı bile. "Otuz yedi!". "Otuz sekiz!" Heyecan artıyordu. Neşeli konukların büyük ilgisini çeken eğlencenin kahramanı, dağ gibi yumurta kabuğunun başında oturmuş tombul bir adamdı. Kabukların yanında iki lop yumurta duruyordu. Adam birini alıp bütün olarak ağzına attı. Konuklar "Otuz dokuz!" diye haykırdılar. Bir dakika sonra son yumurta da mideye indiğinde salonda hayret dolu "kırk" haykırış-

ları yankılandı. Bunu çılgınca bir tezahürat izledi. Anlaşılan adam kırk yumurta birden yemişti.

Mahmur bakışlı şampiyon arkasına yaslandı ve kocaman gerilmiş karnını eliyle sıvazladı. Üstüne konfetiler yağıyordu. Niccolo hafif bir gülümsemeyle manzarayı seyrederken kardinal yerinden kalktı ve gümüş kadehine vurarak konukları sessizliğe davet etti. Sonunda kıyamet dindi. Artık sesini duyurabilirdi. Şampiyonu işaretle, "Mariano Fetti," dedi. "Soytarıların rakipsiz kralı!" Yeni bir alkış tufanı koptu. Kardinal devam etti. "Bana inanmayanlar kimlerdi? Kırk yumurta yiyemeyeceğini iddia eden? Bastırın paraları. Bahsi ben kazandım."

Sofradaki konukların bir kısmı ceplerinden ve keselerinden gönülsüzce altın paralar çıkardı. Sonunda hepsi toplanıp kardinalin önüne kondu. Kardinal paraları özenle saydı, sonra da bir kahkaha atarak paraları omzunun üstünden arkaya fırlattı. Bu kez bütün masa onunla birlikte gülmeye başladı. Kardinal yeniden herkesi susturup kırk yumurta yiyen şampiyon Fetti'ye verilecek ödülün getirilmesini istedi. Derhal iki hizmetkâr içeri koştu. Bir dakika sonra kocaman bir pasta ile geri dönüp bunu şampiyonun önüne koydular. Kardinal muzır bir gülüşle, "Hadi Mariano," dedi. "Kes bakalım pastanı."

Mariano Fetti uzun gümüş bir bıçakla pastayı ortadan kesti. Herkesin şaşkın bakışları arasında pastanın içinden iki canlı bülbül kanat çırparak fırladı. Yüksek tavanlı yemek salonunda dönerek uçmaya başladılar. Neşeli şakımaları konukların hayranlık dolu çığlıklarına karışıyordu. Keyfinden ölecek hale gelen kardinal kıpkırmızı bir yüzle tükenmiş halde kendini altın yaldızlı oymalı koltuğuna bıraktı.

Bu önemli eğlenceyi bölmek istemeyip Niccolo'yu bekleten teşrifatçı, kardinale yaklaşıp kulağına bir şeyler fısıldadı. Kardinal dinlerken o kocaman ablak yüzünü sallayıp duruyordu. Niccolo'ya doğru döndü. Gözlerini kısıp gören gözüyle uzaktan seçmeye çalışarak baktı. Güç almak ister gibi pembe dilini dişleri arasında sıkıştırmıştı. Gözünü Niccolo'dan ayırmadan masanın altına doğru uzandı. Aldığı uzunca boruyu sulanmış mavi gözüne yaklaştırdı. Bu tek gözlü bir dürbündü. Aleti yeni gelene göre ayarladı. Böylece Niccolo'yu yirmi adım öteden rahatça inceleyebilirdi. Kardinalin gözü kör denebilecek kadar bozuktu.

Merakını giderince ansızın yerinden kalktı. İzin isteyip masanın arkasındaki kapıdan çıkıp gitti. Teşrifatçı izlemesi için Niccolo'ya işaret etti. Niccolo adamın dediğini yaptı. Antreye çıkınca kardinali oradaki sedire kurulmuş bekler buldu.

"Gel Machiavelli gel," dedi adam heyecanla. "Fetti'yi seyrettin mi? Sence de harika değil miydi? Adam kırk yumurtayı mideye indirdi."

Niccolo, "Müthiş bir gösteriydi Ekselansları," diye karşılık verdi.

"Bir oturuşta yirmi tavuk da yiyebiliyor. Yirmi tavuk! Çok komik biridir. Adamı günlerce güldürebilir." Süper soytarısından söz etmek bile tombul kardinali gülümsetmeye yetmişti. Niccolo karşılık vermedi. Kardinalin ellerine baktı. Şimdilik Floransa bu avuçların içindeydi. Şiş ve küt parmakları altın yüzük geçirilmiş sosislere benziyordu.

Kardinal uzanıp birtakım kâğıtlar aldı. Pembe elleriyle sayfaları Niccolo'ya uzatarak, "Bunu sen mi yazdın?" diye sordu.

"Bunlar Ekselansları'nın kardeşi Giuliano Medici'ye hitaben kaleme aldığım mektuplardır."

"Öğüt vermişsin öyle mi? Bu senin sözün. Yönetimi yeniden düzenleme konusunda öğütler..."

"Doğrudur."

Kardinal kıkırdayarak, "Bir kısmı çok kurnazca," dedi. "Sahiden çok akıllıca. Vatandaşın mülküne el koymamamız konusunda bizi uyarmışsın. Diyorsun ki, 'Vatandaş malının elinden alınmasına babasının, kardeşinin kaybından daha çok üzülür.' Pek hoş. İnsanoğlu hakkındaki düşüncelerin pek olumlu değil. Yoksa yanılıyor muyum Machiavelli?"

"Tam tersi, Ekselansları," dedi Niccolo saygıyla. "Halka büyük bir güven beslerim."

"Evet, mektuplarından bu da çıkıyor, doğru," dedi kardinal düşünceli. "Bize halkın desteğini almamızı öğütlüyorsun. Giuliano sana hak veriyor. Burada iktidarda kalmak istiyorsak halk desteğinin şart olduğunu düşünüyor."

Kardinal konuşurken Niccolo onun bağırsaklarından dışarı uğrayıp zengin kumaş yığının arasından süzülerek yükselen ve yavaş yavaş küçük odayı dolduran kokuyu artık iyice duyuyordu. Kardinalin gazını kontrol edemediği söylentileri doğruydu demek ki. Kutsallığın kokusu. Niccolo kardinalin bundan utanıp utanmadığını, dahası farkında olup olmadığını merak etti. Belki de bunu muhataplarını sinirlendirmek üzere kasten yapıyordu.

Leş kokulu gaz iyice yayılmıştı. Kardinal hiç oralı olmadan konuşmasını sürdürdü. "Söyle Machiavelli, sence bizi yeniden iktidara getiren, halk mıdır?"

"Tam olarak böyle denemez ekselansları," dedi Niccolo ihtiyatlı olmaya çalışarak.

Kardinal onun bu açık sözlülüğü karşısında gülümsedi. "Sen de gayet iyi biliyorsun ki Floransa'ya dönüşümüz halkın yalnızca küçük bir bölümü, daha doğrusu bir kısım seçkin kişiler tarafından ayarlandı."

Niccolo riski göze alıp konuştu: "Sizi bu yere halk getirdi. Ama bir gün aynı şekilde kolayca yerinizden edebilir."

"Olabilir," dedi Kardinal. "Önerin nedir?"

"Guiliano'ya da yazdığım gibi onların desteğini kazanmak."

"Seninle aynı fikirde değilim. Bence halkın iradesi, nasıl diyeyim, yoluna koyulabilir."

"Giuliano benimle aynı fikirdeydi sanırım."

Kardinal gaz bulutunun arasından, "Ama Giuliano şu anda Roma'da," dedi. "Acil bir iş için oraya yolladım."

Sözlerini tam bitirmişti ki, davetin neşeli konuklarından, şeffaf yeşil tüller içinde esmer bir kadın haykırarak içeri daldı: "Tatlı! Tatlı!"

"Ah tabii ya, tatlı!" Kardinalin yüzü aydınlandı. "Gidip tatlı servisine bir bakayım." Niccolo'ya dönüp, "Bu küçük sohbetten pek memnun kaldım," dedi. "Öğütlerini ve kançılaryadaki çalışmalarını takdirle karşılıyorum. İstediğin zaman bizimle görüşmeye gelebilirsin." Sonra hızla odadan çıktı. Niccolo görüşmenin amacı konusunda çelişkide kalmıştı.

Kardinal dışarı çıkmak için yerinden kalkarken, Niccolo dev çukur çanağa konmuş tatlının içeri getirildiğini gördü. Çanak kardinalin önüne kondu. Çanağın içinde bir şeyler kımıldar gibi oldu ve ortasından iki çıplak çocuk fırladı. Kardinal başını neşeyle geri attı. Salon kahkahaya boğuldu.

Niccolo kardinalle yaptığı anlamsız görüşmeyi düşünerek Medici Sarayı'ndan çıkarken halkın Via Larga'da kurulmuş masaların önünde kuyruklar oluşturduğunu gördü. Bedava şarap dağıtılıyordu. Ve şekerlemeler! Kardinalin deyimiyle "halkı yoluna koymak" bu olsa gerekti.

Niccolo'dan sonra yiyip içmekten bitkin düşmüş konuklar da ayrılmaya başlayınca kardinal yerinden kalkıp yeniden sedirine döndü. O sırada başka bir kapıdan içeri bir kadın girdi.

"Evet ne diyorsun," dedi yarı uykulu kardinal.

"Ta kendisi," dedi kadın. Bunu söylerken eli kardinalin tombul bileğine yapışmıştı. "Beni ve Don Micheletto'yu zehirlemek isteyen odur." Uzun siyah tırnakları yumuşak pembe ete battı.

42

Kaynar Kurşun

"BAY NİCCOLO!" Hademe başını içeri uzattı. "Konsey gene sizi görmek istiyor."

Gene. Son birkaç haftadır Niccolo çeşitli bahanelerle sık sık Konsey'in huzuruna çağrılıyordu. Filanca konuyu açıklaması, falanca konu hakkında bilgi vermesi isteniyor, şu veya bu seçenek hakkında görüşü soruluyordu. Niccolo ne kadar vazgeçilmez olduğunu yeni fark ediyordu. Kenti kim yönetirse yönetsin hepsi de fonların nerede muhafaza edildiğini, hangi kuryelerin güvenilir olduğunu, hangi müttefiklere bel bağlanıp hangilerinden faydalanılabileceğini bilmek ihtiyacındaydılar. Ve daha bin türlü ayrıntıyı.

Niccolo, Medicilerin atalarının görkemli portrelerinin önünden geçip Konsey Salonu'na doğru yürürken, "Acaba be defa ne istiyorlar?" diye düşündü. Konseyin toplandığı o uçsuz bucaksız salona ne zaman girse, içi geçmişin özlemiyle cız ederdi. Salona son şeklini veren Savonarola'ydı. Burası çok kalabalık bir topluluğu içinde alacak biçimde düzenlenmiş dev bir mekândı. Cumhuriyet döneminde burada bin temsilci otururdu. Muazzam salonun çevresine dizi dizi sıralar yerleştirilmişti. Halk buradan oturumları izleyebilir, temsilcilerinin tartışma ve konuşmalarını dinleyebilirdi.

Artık kapıda silahlı muhafızlar vardı. İçeri ancak davetle girilebiliyordu. İzleyici sıraları kaldırılmıştı. Yeni konseyin üyelerine iki masa yetiyordu. Masalar karşı duvara pencerelerin altına yerleştirilmişti. Salona girildiğinde, uzaktan o bomboş, devasa salonu işgal eden masalarda oturanların yüzlerini seçmek kolay değildi. Onlara doğru yürümek insana bitmez, tükenmez bir yolculuk gibi geliyordu. O muazzam, terkedilmiş, hüzünlü salonda tek duyduğunuz topuklarınızın mermer zemin üstünde çıkardığı sesti. Niccolo her zamanki gibi işlerin bu noktaya varmış olmasına içlenerek çaresiz kalkıp gelmişti. Kalın defterleri koltuğunun altındaydı. Floransa için elinden geleni yapacaktı elbette.

O gece eve vardığında yüzü keder ve şaşkınlıktan bembeyazdı. Gözleri boşluğa dikili kendini usulca bir koltuğa bıraktı.

"*Tesoro,* hazinem, neyin var, ne oldu?" diye atıldı Giuditta.

Niccolo bir süre hiçbir şey söylemeden onun yüzüne baktı. Gözleri doldu. Nihayet ağzından birkaç sözcük döküldü: "Atıldım... yetkilerim alındı... Signoria binasına girişim yasaklandı... kovuldum!"

Ertesi sabah Niccolo Signoria Sarayı'nın merdivenlerini son kez çıktı. Yönetime işiyle ilgili son defa hesap verecek, bir daha da o binanın eşiğinden içeri adım atamayacaktı. Ayrıca bir yıl süreyle sürgüne gönderiliyordu. Cezai şart teminatı olarak da 1000 liret ödeyecekti.

Son gün diğer memurların çoğu, hakları elinden alınmış, şerefi lekelenmiş, karalanmış, sürgüne mahkûm edilmiş eski meslektaşlarının yanına bile yaklaşmazken Michelozzi yardımını esirgemedi. Niccolo ondan gördüğü yakınlığa minnettar kaldı.

"Geri döneceksin Niccolo," dedi Michelozzi arkadaşına moral vermeye çalışarak.

Niccolo başını sallamakla yetindi.

"Bahse girerim bir hafta sonra şu veya bu konuda fikrini almak için birini yollarlar. Görürsün."

"Bunlar nasıl oldu Michelozzi? Nasıl bu halde geldik? Cumhuriyet nasıl çöküp gitti?"

"Bunları düşünmemeye çalış Niccolo."

"Başka düşünecek ne var ki?"

"Geleceği düşün."

Niccolo homurdandı. "Gelecek," dedi kederle. "Hangi gelecek?"

"Büyütme. Cezan bir yıl. Döneceksin, bundan eminim. Er geç sana ihtiyaçları olduğunu anlayacaklardır. Deneyimini ve yeteneğini görmezden gelemezler. Bu arada..."

"Bu arada ben de arıcılık ya da hayvancılıkla uğraşayım öyle mi? Harika."

"Daha da kötüsü olabilirdi," dedi Michelozzi.

"Haklısın. Beterin beteri var. Bak Boscoli ile Capponi'nin başına neler geldi."

"Sahi, tam olarak ne oldu onlara?"

"Ortadan yok oldular. Tutuklandıkları söylendi ama bu söylenti doğrulanmadı. Konsey inkâr ediyor."

Michelozzi başını salladı. Boscoli ve Capponi kançılaryada alt kademelerde görevli yaşça daha genç iki memurdu. Bir hafta önce ortadan kaybolmuşlardı. Masaları toplanmış, yerlerine iki yeni memur alınmıştı. Aileleri kaygı içindeydi. Şimdilik kimse başlarına ne geldiği-

ni bilmiyordu ama Niccolo çok geçmeden onlara ne olduğunu öğrenecekti. Michelozzi ile meslektaşlarına ne olmuş olabileceğini konuşurlarken kapı çarpılarak açıldı. Kılıçlarını çekmiş kaba saba, sakallı altı İspanyol küçük odaya doluştular.

"Machivaelli hanginiz?" diye sordu şefleri.

Niccolo, "Bu da ne demek oluyor?" diye fırladı yerinden öfkeyle.

"Machiavelli sen misin?"

"Evet. Siz kimsiniz?"

"Tutuklusun," dedi şef konumundaki. Niccolo itiraz için ağzını açamadan iki asker onu kollarından kıskıvrak yakaladı. Kolları mengeneyle sıkılmış gibi bedenine yapıştırılmıştı. Boğazına dayanan kılıç karşı koymasına imkân vermiyordu.

Bu şekilde sürüklenerek odadan çıkarıldı. Son bir kez güçlükle başını çevirip Michellozzi'ye bakmayı başardı. Sessizce ağzını oynatarak, "Giu-dit-ta..." demeye çalıştı. Michelozzi bir baş hareketiyle anladığını belirtti.

Suçunun tebliği için ne yargıç ne de savcı karşısına çıkarıldı. Doğrudan kentin göbeğine, Arno kıyısına yakın, *stinche* denilen nemli ve karanlık yeraltı zindanlarına götürüldü. Onu hapsedenlerden duyduğu son söz ağır kapıyı çarparak kapatan zindancının şu cümlesi oldu. "Gör hele, bir zaman sonra tıpkı küçük bir fare pisliği kadar pisleyeceksin."

Niccolo'nun hücresinin zemini iki-üç santim yüksekliğinde suyla kaplıydı. Islaklıktan parıldayan duvarlardaki çatlaklardan içeri sızan su, gece gündüz yere damlayıp duruyordu. Niccolo nehrin su seviyesi yükseldiğinde hücreleri su bastığını, mahkûmların bellerine, boyunlarına kadar buz gibi suyun içinde kaldıklarını duymuştu. Bu da cezanın bir parçasıydı.

Koltuk ve yatak işlevi gören küflü ahşap ranza, yeraltı hücresinde nispeten kuru kalabilmiş tek yerdi. Üstünde, iyice semirip irileşmiş haşarat kaynıyordu. Bu büyüklüğe erişmek için neyle beslendikleri meçhuldü. Niccolo günlerce zindanın soğuğunda titreyip durdu. Lanet olası aç haşaratı ranzadan ve giysilerinden kovalamaktan başka yapacak işi yoktu. Günlerin hesabını şaşırmıştı. Ne zamandır orada bulunduğunu bilmiyordu. Rutini tek bozan her gün kendisine yemek getiren suskun zindancıydı. Niccolo gece olduğunu tahmin ettiği saatlerde haykırışlar duyuyordu. Sesler çok uzaktan gelir gibiydi. Bitkin boğazlardan dökülen alçak, boğuk seslerdi ama hemen kesilmiyorlardı. Ona

ulaşana kadar güçlerini kaybettikleri belliydi ama gene de Niccolo'nun tüylerini diken diken etmeye yetiyorlardı.

Önceleri öfkeden küplere binmişti. O suçsuzdu! Onu ne hakla buraya atmışlardı? Neyle suçlandığını bilmeden oraya tıkılmış olmaya dayanamıyordu. İfadesi alınmadan, kimseyle görüştürülmeden nasıl olur da burada tutulurdu? Daha sonra insanın kanını donduran soğuk, karanlık ve kendisini neyin beklediğini bilememek gibi gerçekler ağır basınca ilk anda düşündüğü şeyler önemini kaybetti. Moral gücü iyiden iyiye zayıflamıştı. Kakası zindancının dediği gibi neredeyse fare pisliği kadar küçülmüştü. Tek istediği dışarı çıkmaktı.

Nihayet anahtar kilitte döndü. Sürgü çekildi. Biri adıyla seslendi. Niccolo ayağa fırladı. Hücrenin zeminini kaplayan suyun içinde yürüdü. Kapıya vardığında suyun çizmelerinden içeri girdiğini hissetti. Güçlü kuvvetli iki zindancı ayağına tahminen yirmi kiloluk zincirler vurdular. Kaçacağını mı sanıyorlardı acaba? Koridorda zincirlerini şangırdatarak yürürken muhafızların meşaleleri zindan duvarlarına hareketli gölgeler salıyordu. Niccolo'nun üst üste sorduğu, "Beni nereye götürüyorsunuz?" sorusuna tek bir sözcükle cevap vermişlerdi. "Sorguya."

Sonunda onu cehennem sıcaklığında, kubbeli, geniş bir zindan odasına soktular. Etraf çepeçevre, içinde ateş yanan ocaklar ve bacalarla doluydu. Sağdan soldan demirlerin çıkardığı madeni sesler ve zincir şakırtıları yükseliyordu. Niccolo etrafa şöyle bir göz atınca kendisini ne tür bir sorgulamanın beklediğini anlamıştı.

On altıncı yüzyılda Floransa loncaları ekonomik yaşamın hemen bütün alanlarını kapsıyordu. Bunlar işçi teşkilatları olmayıp mal sahipleri, imalatçılar, profesyoneller ve tecrübeli zanaatkârların oluşturdukları kartellerdi. Kendi etkinlik alanlarında bir tür sanal tekel oluşturmuşlardı. Böylelikle fiyatları belirliyor, piyasalara hükmediyor, istenmeyen rekabeti ortadan kaldırıyor, kulis faaliyetleri için fon oluşturuyor, gerektiğinde devlet görevlilerine rüşvet veriyorlardı. Ancak yaptıkları başka işler de vardı. Sundukları hizmetler ve ürünlere ilişkin kapsamlı eğitim, lisans ve kalite kontrol sistemleri geliştirmişlerdi. Bu loncalar hayli ihtisaslaşmış teşkilatlardı. Ticaret yelpazesini kendi aralarında son derece dar kapsamlı uzmanlık bölümlerine ayırmışlardı. Öyle ki yalnızca kasaplar loncasından değil, domuz kasapları loncası, keçi kasapları loncası, koyun kasapları loncası, kümes hayvanları loncası ve bunun gibi pek çok alt gruptan söz etmek mümkündü.

Floransa'da birlik oluşturmamış hiçbir zanaat yoktu. Loncası olmayan tek grup işkencecilerdi. Çıraklık, kalfalık, ustalık eğitimi veren organize bir sistemleri yoktu. Bu sanatı uygulamak isteyen sınavdan geçirilmiyor, beceri ve kazanımlarının kanıtı olarak kendisinden bir başyapıt sunması istenmiyordu.

İşkence konusunda farklı mesleklerden gelen rakipsiz ustalar vardı ve farklı altyapılara ve geçmişlere sahipti. Büyükbaş hayvan kasapları meslek için ideal icracılardı. Hayvan kesmede hayli geniş tecrübe sahibi oldukları için insan vücudunun adale, sinir, kiriş ve kemiklerini parçalama işine de kolay uyum sağlayabiliyorlardı. Hiç acı vermeden öldürmeyi bildikleri gibi, acılı ölümler konusunda da uzmandılar. Bu eski sanatın bir kısım uygulamacıları da nalbantlar ve demirciler arasından çıkıyordu. Sıcağa, ateşe ve metal eriyiğine alışık olmaları bu kesimden adayları işe elverişli kılıyordu.

Soderini yönetimindeki Floransa Cumhuriyeti'nde bu ince işkence sanatı ihmale uğramıştı. Bireyi sorumsuzca ve keyfi zulümden korumak amacıyla oluşturulmuş sistem ve kurumlar işkenceyi zamanın yasal cephaneliğine sokmamıştı. İşkence ile sorgulama yerini mahkemelere bırakmıştı. Ama bu yasal yollar sonuçları bakımından uygulamada yetersiz kalabiliyordu. Medicilerin sıkı denetimi altındaki yeni otokratik rejimde işkence basit, hızla sonuç alınan ve düşük maliyetli bir sorgulama yöntemi olarak adeta bir Rönesans yaşıyordu. Floransalılar arasından devlet işkencecisi olmak için gerekli istek ve deneyimde fazla aday çıkmayınca dışarıdan yardım almak gerekmişti. Böyle bir işe tüyler ürpertici İspanyollardan daha uygun aday bulunabilir miydi? On ikinci yılını süren Engizisyon utanç verici bir kimlik kartına sahip, sonuç almada ünü efsaneleşmiş bir kuşak eğitmişti. Tecrübelerinin yanı sıra kullandıkları şaşırtıcı çeşitlilikteki araç gereç bütün Avrupa'yı kıskandıran, göz kamaştırıcı, yeni bir teknik başarı düzeyine ulaşmalarını sağlamıştı.

El becerilerinin ilk kanıtı, Niccolo'yu karşılayan, etrafa sinmiş yanık insan eti ve kavrulmuş saçın ağır, mide bulandırıcı kokusu oldu. Niccolo dehşetle etrafına bakındı. İçerisi ateşler, fırınlar, kaynayan kazanlar, zincirler ve ipler, kısacası korkunç aletlerle doluydu.

Bu özel cehennemin İspanyol sakinlerinden biri, "Yeni geleni buraya getirin!" diye kükredi. "Arkadaşı Capponi'ye bir merhaba desin."

İkinci Kançılarya'nın yaşı yirmi beşten fazla olmayan eski memuru Agostino Capponi'nin zayıf çıplak bedeni bir koltuğa yığılmıştı.

Düşmemesi için belinden, kollarından ve bacaklarından kalın deri kayışlarla koltuğa bağlanmıştı. Bütün vücudu baştanbaşa kamçı izleri, sarı kabarcıklar, işkencecilerin daha ısrarlı olduğu noktalarda yanıklar ve siyah lekelerle doluydu. Ağzından kan geliyordu.

"Yoksa o..." Niccolo tiksindirici tablo karşısında daha fazla konuşmadı.

"Öldü mü diye merak ettin? Hayır, Bay Capponi ölmedi. Onda daha çok iş var. Bize istediğimizi söyleyene kadar ölmesine izin vermeyiz." İçerideki İspanyollar homurdanarak konuşanı onayladılar. Capponi'nin ayılmasını beklerlerken Niccolo'yu da duvara çakılı bir çift halkaya bağladılar.

Capponi haykırarak ayıldı. Ağzından kan fışkırıyor, kan tükürüyordu. Baş işkenceci Niccolo'ya dönüp, "Dilinin ucunu ısırdı," dedi. "Bu şekilde kan kaybından ölmeyi ümit etmiş olmalı." Sonra demircilerde bulunan türden bir ocağın önüne gidip oradan kırk elli santim uzunluğunda bir demir çubuk aldı. Çubuğun ucu kıpkırmızı kesilmişti.

"Kan kaybından ölmesine izin veremeyiz öyle değil mi?" Adamın o korkunç işi yaparkenki soğukkanlılığı Niccolo'yu ürpertti. İki adam Capponi'nin kandan kaygan hale gelmiş sarsılıp duran başını tuttu. İşkenceci demir çubuğu genç adamı ağzına soktu. Kızgın demir ete ve kana değdiğinde bir cızırtı duyuldu. Niccolo genç Capponi'nin dışarı uğrayan gözlerindeki anlık, yoğun paniği gördü. İşkence altındaki genç adam yeniden kendini kaybetti. Çubuk dışarı çıkarken ağzından buhar ve duman yükseldi. Cehennem gösterisi sona erdiğinde Niccolo gördüklerini iyice düşünmesi için hücresine geri götürüldü. İlk günlük bu kadardı.

İkinci gün Niccolo'ya Capponi ile aynı zamanda kançılaryadan kaybolan Pietro Paolo Boscoli'yi gösterdiler. Boscoli yere yatırılmış, kol ve bacakları yanlara açık olarak sıkıca bağlanmıştı. Göğsünün üstünde demir bir plaka, plakanın üstünde de yüz elli kiloyu aşan demir ağırlıklar vardı. Boscoli itirafta bulunması için tam anlamıyla "sıkıştırılıyordu". Perişan haldeki genç adam Niccolo'yu tanımamış gibiydi. Pembe yanakları kül rengini almıştı. İnleyecek hali bile kalmadığı belliydi. Soluk almak için çırpınıyordu ama göğsündeki ağırlık bunu neredeyse imkânsız kılıyordu.

Niccolo dehşet içinde seyrederken Boscoli'nin göğsünden bir-iki ağırlık azaltarak konuşmasını sağladılar. Zavallının tek diyebildiği, "Bildiğim her şeyi söyledim zaten," oldu. Ağırlıklar geri kondu, hatta üstüne beş kiloluk bir demir külçe daha eklendi.

İşkenceci, "Bir haftadır bu durumda," dedi. "Bu kadar dayanabilmesi şaşırtıcı. Pek yumuşak görünüyordu. İlk başta haykırıp duruyorlar. Bu, önce 'kanlı kaatiller' diye bağırıp durdu. Sonra soluklarını kontrol etmeyi öğrendi. Soluk almak zorundalar. Almamaya çalışıyorlar ama ellerinde değil. Adam kıkırdadı, "Bu ne yaptı biliyor musun? Ölmesi için göğsüne çıkıp zıplayayım diye bana yalvardı."

Niccolo oradan çıkarıldığında Boscoli'nin o zayıf, hırıltılı soluk alışı hâlâ kulaklarındaydı. Bu ikinci gündü. Onu yumuşatmaya çalıştıkları anlaşılıyordu. Yakında sıra kendisine gelecekti. İşkenceye nasıl dayanacağını ve ondan ne öğrenmek istediklerini bilmiyordu.

Üçüncü gün işkence odasında Boscoli ve Capponi'den eser yoktu. İçeride ciddi duruşlu genç adam kendisini bekliyordu. Kadife mokasenleri, yırtmaçlı kol ağızları ve şıklığıyla yağ, is içindeki İspanyol Engizisyoncuları arasında zindan atmosferine son derece aykırı düşüyordu. Konuşurken uzun siyah saçlarını arada havalı bir biçimde arkaya atıyordu. Tavırlarından işkencecilere emirler verdiği anlaşılıyordu. Adamlar talimata gerek olmadan ne yapacaklarını bilmelerine rağmen sabırlı bir boyun eğişle söylenenlere kulak kabartmışlardı.

Niccolo getirildiğinde kibar şahıs başını kaldırıp, "Bu o mu?" diye sordu. Çınlayan bir sesi vardı. Hakkını vermek ister gibi her heceyi aşırı vurgulayarak konuşuyordu. Kibirli ama sertlik içermeyen bir el işaretiyle, "Siz çekilin," dedi. "Onu ben sorgularım." İspanyollar itiraz etmeden işlerinin başına dönüp o günün hazırlığı içinde ocaklar, çekiçler ve dövülecek demirlerle uğraşmaya daldılar.

"Niccolo Machiavelli sensin demek." Sesteki hafifçe bıkkın, alaycı ton Niccolo'nun canını sıkmış ve eski kırgınlıkları hatırlatmıştı. Belli ki bu da geçmişte kim bilir kaç kez idare etmek zorunda kaldığı o züppe ahmaklardan, yüce saraylılardandı. Yapmaması gerektiği halde kendini tutamayarak sert ve meydan okuyan bir sesle, "Kiminle görüşme şerefine sahip olduğumu öğrenebilir miyim?" diye sordu. Bunu hiç de büyük şeref bir saymadığı açıktı.

"Lorenzo di Piero dé Medici."

"Tanrım," diye düşündü Niccolo. "Al işte biri daha." Bu Mediciler duvarlardan sızıp geliyorlardı. Cumhuriyetin leşine akbaba ordusu gibi üşüşüyorlardı. Karşısındaki hâlâ soyunu sopunu ve unvanlarını saymakla meşguldü: "Muhteşem Lorenzo'nun torunu ve Kardinal Giovanni dé Medici tarafından atanmış Floransa Cumhuriyeti Orduları Başkomutanı." Susup saydıklarının özümsenmesini bekledi. Niccolo karşılık vermedi.

"Talihsiz Boscoli ve Capponi'nin hüzün verici durumlarını görme fırsatınız olmuş sanırım. Yanılıyor muyum?"

Cevap beklenmiyordu. Torun Lorenzo devam etti. "Bosconi ve Capponi adlı baylar kötü işlere bulaştılar. Sizin de bunlara karışmış olmanızdan kuşkulanıyoruz. Olaya ne ölçüde dahil olduğunuzu öğrenmek istiyoruz. Şimdi söyleyin bana, Boscoli ve Capponi ile ilişkiniz ne düzeydeydi?"

Niccolo doğruyu söyledi. "Kançılaryada görevliydiler. Ama kendilerini fazla tanımam. İkinci Kançılarya'da yüzden fazla memur çalışır."

Genç sorgucu, "Anlıyorum," dedi ve etkiyi arttırmak için birkaç saniye sustu. "O halde üstünde adınız yazılı evrakın Bay Boscoli'nin eşyası arasına nasıl girdiği konusunda bir fikriniz yoktur, öyle değil mi?"

Niccolo biraz olsun rahatlamıştı. Hiçbir fikri olmadığını söyledi. Ama cevabı genç Medici aslanının sorgucu zihnini pek tatmin etmemiş gibiydi.

"Açık konuşacağım Machiavelli. Bernardino Coccio adında bir Sienalı, eski Gonfalonyer Soderini'nin akrabası olan Jacopo Lenzi adlı bir zatın evinde bulunduğu sırada, sizin şu Bay Boscoli'nin cebinden bir kâğıt parçası düştüğünü görmüş. Ne demek istediğimi açıkça anlatabildim mi?"

"Açıkça mı?" diye düşündü Niccolo. Diplomatlar ve politikacılar bile ondan daha açık konuşurlardı. Ölçülü davranmaya çalışarak, "Ekselansları sözü nereye getirmek istiyor?" diye sordu.

"O kâğıdın üstünde sizin de adınız vardı."

"Ha, öyle mi? Şunu baştan söyleseydiniz ya." Niccolo konunun ne olduğunu kesinlikle anlamamıştı ama hakkındaki suçlamaların tamamen temelsiz olduğunu seziyordu. Bu açıklama ona cesaret vermişti.

Genç Medici açık ve net bir şekilde uyararak, "Bu konuyu hiç de hafife almamalısınız Machiavelli," dedi. "O listede on sekiz isim vardı. On sekiz işbirlikçi. Komplodaki rolünüzü bilmek istiyoruz."

Niccolo yarı gülerek itiraz etti. "Komplo mu? Zavallı Boscoli ve Capponi ile mi? Birinin cebinden düşen bir kâğıt parçası yüzünden! Çok mantıksız bu! Alay ediyor olmalısınız. Giuliano amcanızdan hakkımda bilgi alabilirsiniz. Hatta beni kardinale sorun. Aramız iyidir. Bir kâğıt parçası ha!"

Ama genç Lorenzo gülmüyordu. Otoritesine bir hakaret sezinleyerek, "Bu işle ilgilenmemi isteyen Giovanni Amca'dır," dedi. "Ben kendi soruşturmamı kendim yürütürüm. Şimdi bana şu komplodan söz edin."

"Size anlatacak bir şeyim yok. Çünkü bu konuda hiçbir bilgim yok. Boscoli'ye sorun. Capponi'ye sorun."

"Onlar hain olduklarını kabul ettiler ve cezaları verildi. Bu sabah başları kesilerek idam edildiler. Sizin de durumunuzu bir kez daha gözden geçirmenizi öneririm." Zarif mokasenleriyle dönüp İspanyollara bir işaret yaptı ve işkence odasından çıkıp gitti. İspanyollar sırıtmaya başlamışlardı.

Niccolo başına gelenlere inanamıyordu. Adamlar onu işkence çarkına bağlıyorlardı. İşkence çarkı! Hiç bilmediği bir konuda sorgulanacaktı. Neyi itiraf edecekti? Ne sakladığı bir sır, ne de koruduğu biri vardı. Acı dayanılmaz olduğunda onları durdurmak için aktarabileceği herhangi bir bilgi yoktu. Zavallı Boscoli ve Capponi'yi düşündü. Hangi yalanları kabullenmek, işlemedikleri suçları itiraf etmek zorunda kalmışlardı kim bilir?

İspanyol adeta özür dileyen bir tavırla Niccolo'nun el ve ayal bileklerini bağladı. Adeta. "Sana kişisel bir kinim yok," diye konuştu. "Ben de herkes gibi işimi yapmak zorundayım."

Bu kayıtsızlık, bu profesyonellik durumu daha çıldırtıcı bir hale sokuyordu. Adam devam etti: "Dedim ya, seninle bir alıp veremediğim yok. Yarın sokakta karşılaşacak olsak belki de sana bir içki ısmarlarım." Bunu söyler söylemez şeytanca bir gülümsemeyle Niccolo'ya baktı. "Ama yarın seninle yolda karşılaşma ihtimalimiz pek yok, öyle değil mi?" Niccolo o bakışlarda hafif bir delilik esintisi görür gibi oldu. Gözlerindeki kayıtsız ifade silinmiş, yerini hazzın o müthiş beklentisi almıştı.

Niccolo'nun açılmış kol ve bacaklarına bağlanmış ipler, biri başucunda diğeri ayakucunda bulunan iki silindire dolanmıştı. Silindir bir manivela ve dişli çark sistemiyle santim santim dönüyor, ipler üstüne sarılıyordu. İkinci dönüşte Niccolo'nun bedeni yay gibi gerilmişti.

Kendi kendine erkekçe davranıp bağırmamaya karar vermişti. Komplo hakkında hiçbir bilgisi olmadığını yineledi. Cesaretini toplamak için eski Romalıları hatırlamaya çalıştı. Dudağını öyle bir ısırdı ki derisini deldi. Gözlerinden sel gibi yaş akıyordu. Bağırmayacaktı. Üçüncü çevrimde çığlığı bastı.

Sorular tekrarlandı. Niccolo artık hiçbir şey bilmediğini söylemekte zorlanıyordu. Vücudu tam anlamıyla parçalanmak üzereydi. En çok canının yandığı yer omuzları ve kalçalarıydı. Eklemlerin ayrılmasının, kemiklerin çıkmasının, tendonların kopmasının ne kadar zaman alacağını düşündü. Adamların işi nereye kadar vardıracaklarını merak et-

ti. Dördüncü gerilişte bedeninden bir şey koptuğunu duydu. Yeni ve artan bir acıyla sarsıldı. İspanyol gözleri ışıldayarak aynı soruları tekrarladı. Niccolo'nun sıkılı dişleri arasından dökülen itirazları neredeyse duyulmaz olmuştu. Kendinden geçerken son gördüğü, İspanyol'un o sapına kadar şeytansı ama bir o kadar şefkat dolu hatta erotik gülüşünün tam ortasına yerleşmiş olan tek kırık dişi oldu.

Niccolo kendine geldiğinde hücresindeydi. Bedeni ateş gibi yanıyordu. Bacağının üstünde yürüyen bir şey hissetti. Kolunu kaldırıp onu itelemek isteyince can alıcı bir acı onu tekrar kendinden geçirdi. Yeniden ayıldığında tam on iki saat geçmişti. Hücresinde lambalı biri vardı. "Al. Lamba ve yazı malzemesi." Duyduğu, kaba bir İspanyol aksanıydı. "Efendimiz Lorenzo itirafını yazmanı istiyor. Eğer hatırlayamıyorsan, hafızanı tazelemek için yarın altı tur yaparız." Adam keyifle ilettiği tehdidin ardından ıslık çalarak çıkıp gitti.

Niccolo kendini ranzaya bıraktı. Hücredeki ışık duyduğu dehşete yeni bir boyut kazandırdı. Önceleri onların ranzanın altında koşturup durduklarını duyuyordu. Şimdi köşeye sinmiş ışıldayan bedenlerini seçiyor, o küçük fare gözlerini görebiliyordu. Boynu dışında neresini oynatmak istese büyük bir acıyla kıvranıyordu. Altı tur! Dördüne bile dayanamamıştı. İnsanın bu acıya alışıyor olabilir miydi? Belki de acı eşiğinin aşıldığı bir an geliyor, insan hiçbir şey hissetmez oluyordu. Boscoli ve Capponi'nin o içler acısı halleri aklına geldi. Daha çok çekecekti anlaşılan.

Kapana kısılmıştı. Tek yol işlemediği bir suçu itiraf etmekti. İtiraf ederse de büyük olasılıkla Boscoli ve Capponi gibi ölüme mahkûm olacaktı. Zorbalık Niccolo için soyut bir düşman olmaktan çıkmıştı. Bu kabul edilemez bir yönetim anlayışıydı. Korkuyordu ama gene de bütün bu olanları gururuna yediremiyordu. Kentin yöneticisi havalarında karşısına dikilen o küstah genç Medici'yi düşündü. Uzun bir süre sözcükleri kafasında toparlamaya çalıştı. İsyanından güç aldı. Buna ona cesaret verdi. Biraz delice bir cesaretti, hatta içinde az biraz boşvermişlik olduğu da söylenebilirdi. Başka seçeneği var mıydı? Dediklerini yapsa da yapmasa da ölecekti. Nasıl olsa onu parça parça edeceklerdi. Altı turu düşününce ürperdi. Ama henüz sağlamdı. Büyük bir güç harcayarak doğrulup oturdu. Kâğıdı ve kalemi alıp yazmaya koyuldu. Yazması bir saatten fazla sürdü. Bitirince tekrar okudu. En azından yazmakla biraz moral bulmuştu. Gaz çıkaran kardinalin yeğeni, "muhteşem" lakabıyla tanınmış Lorenzo'nun torunu ve daha pek çok unvanın sahibi Lorenzo di Piero dé Medici'ye hitaben, edebe aykırı, uzun

bir şiir yazmıştı. Niccolo ertesi gün işkence çarkına yatırılmadı. Onun yerine yazı yazdığı sağ elinin bütün kemikleri kırıldı.

Bir başka gün onu almaya geldiklerinde hâlâ kendi başına yürüyemiyordu. Zindancıları ve işkencecileri tarafından itile kakıla sürüklenerek işkence odasından geçirildikten sonra—Niccolo orada kalmayışlarına şaşırmıştı—küçük bir odaya sokuldu ve beklemesi söylendi. Odanın bir penceresi vardı. Tutuklanışından bu yana ilk kez gün ışığı görüyordu. Bu onu bir parça da olsa yüreklendirdi. Zindana atılalı kaç gün olduğunu hesaplamaya çalıştı. Elini çenesinde gezdirdi. Sakalın boyuna bakılırsa on, on beş gün geçmiş olmalıydı. Şimdi onu ne bekliyordu acaba? İşkence çarkına yatırılmayışı iyiye işaretti. İşkence odasına götürülmeyişi de sevindiriciydi. Bir şeyler olacaktı galiba. Umut belirmişti. İspanyol başını kapıdan içeri uzattı. "Bir bayan seni görmek istiyor." Niccolo'nun yüreği hop etti. Deliler gibi atmaya başladı. Giuditta! Ama nasıl? Neden? Başı döndü. Gelen de Giuditta değildi zaten.

Kadın Niccolo'yu sertçe süzdü. Niccolo kir pas içindeydi. Sakalları bir karış uzamıştı. Üstü başı lime limeydi. Yüzü ve kolları fare ısırıklarıyla doluydu. Bazıları mikrop kapmış iltihaplanmıştı. Kadın, "Burada sana iyi davranıyorlar mı?" diye sordu kayıtsızca, eğlenir gibi.

"Ne işin var burada?" diye kekeledi Niccolo. İçinde uyanan ümit sönüp gitmişti.

"Ölmüş olmam gerekirken nasıl olup da hayattayım, onu mu soruyorsun? Oysa beni zehirlemiştin öyle değil mi?" Siyaha boyalı tırnağını kırmızı dudaklarında gezdirdi.

Niccolo'nun kafası tamamen karışmıştı. "Benden ne istiyorsun?"

"İntikam. Sen ve senin o Yahudi kız Don Micheletto'yu öldürmeye kalktınız. O keyifli akşam yemeğinde onu zehirlemek istediniz ama ben planınızı bozdum, öyle değil mi?"

"Bu çok saçma." Başarısız bir blöftü.

"Rossoli'nin içinde zehir olduğunu anlamadım mı sandın? Don Micheletto'yu ona kesinlikle dokunmaması konusunda uyardım."

Niccolo söyleyecek bir şey bulamayıp, "O Rossoli zehirli olsaydı çoktan ölmüş olurdun," demekle yetindi.

"İş nerede aksadı, merak ediyorsun değil mi?"

Niccolo karşılık vermedi. Kadın tıpkı işkenceciler gibi gayet sakindi ama Niccolo bakışlarındaki şeytani kıvılcımı gözden kaçırmadı. "Mitridat adını hiç duydun mu?" diye sordu kadın kayıtsızca.

Niccolo hafızasını yokladı. İsim hiç yabancı gelmemişti. Titus Livius'un tarih kaynaklarında Mitridat hakkında bir şeyler okumuş-

tu. Geçmişte Romalılara kafa tutmuş bir kraldı. Akdeniz'de bir yerlerde yaşamıştı. Doğuda bir bölgede. Sorgucusu onun kafa karışıklığından memnun olmuş gibi sabırla bekliyordu.

Kadın sonunda kendi açıkladı: "Mitridat Romalılar tarafından yenildi ve ölüme mahkûm edildi. Savaşta onuruyla yenilmiş bir düşmana kendini zehirleme hakkı tanınırdı ve bu bir ayrıcalık sayılırdı. Mitridat zehri içtiğinde hiçbir şey olmadı. Nedenini biliyor musun?"

Niccolo'ya iyice yaklaştı. Genç adam onun nemli soluğunu yüzünde hissediyordu. "Hiçbir şey olmadı çünkü o çok önceden önlemini almıştı. Yıllar boyu azar azar içerek kendini zehre alıştırmıştı. Evet, insan önce hastalanır ama sonradan küçük dozlara karşı bağışıklık kazanır. Zamanla dozu arttırırsın. Bir zaman sonra yutabileceğin zehrin miktarı önemini yitirir. Zehir sisteminin bir parçası olmuş, kanına, vücudunun her zerresine işlemiştir."

Niccolo onun nereye varmak istediğini kavradığı an kendini geri atıp kadından ve zehirli soluğundan uzaklaştı. Kadın ince uzun burnunu hafifçe oynatarak onu süzdü. Burun delikleri belli belirsiz genişledi. "Senin ve Yahudi sevgilin zehir kullanmaya yeltendiniz ama karşınızdakini hafife aldınız. Çok yazık. Şansınızı kaybettiniz. Şimdi ikiniz de avcumun içindesiniz."

Niccolo yerinden fırlamak istedi ama eklemlerine saplanan ağrı onu tekrar oturmaya zorladı. Gözleri kıvılcımlar saçarak, "Bu söylediğin ne demek oluyor?"

"Senin Yahudi İmmurate'de, kadınlar hapishanesinde. Orada Yahudilere özel davranılıyor, bundan emin olabilirsin. Senin burada yaşadıkların hiç kalır."

"Yalan söylüyorsun!" Niccolo öfkeden çılgına dönmüştü.

"Orada Yahudileri ayaklarından bağlayıp yerden elli altmış santim yukarı asarlar. Sonra köpekleri içeri salarlar. Köpekler açtır ama henüz açlıktan ölme noktasında olmadıklarından..."

"Kes şunu! Yalan söylüyorsun! Biri beni mahvetmek için komplo hazırlamış. Giuditta'nın bu işlerle bir ilgisi yok. Beni politik nedenlerle buraya tıktılar."

"Bak sen. Aslında haklısın; Boscoli ve Capponi suçlarını itiraf ederken seni ve diğerlerini akladılar. Komplocu olan onlardı ama işi yüzlerine gözlerine bulaştırmışlardı. Yazılı beyanda bulundular. İşbirliği yapmayı düşündükleri ama asla bağlantı kurmadıkları kişilerin adlarını liste halinde verdiler. Bu durumda senin gibi tutuklanmış bütün diğer komplocular salıverildiler. Ama sen hâlâ buradasın."

"Yalan söylüyorsun. Bütün bunları nasıl bilebilirsin?"

"Ben Medicilerin himayesi altındayım," diye kestirip attı kadın. "Bana bir borçları var. Senin hâlâ burada tutmalarının, Yahudi'nin de İmmurate'de olmasının nedeni bu. Çünkü bunu ben istedim. Öç almak istedim."

"Bu çok saçma," diye inledi Niccolo. "Sen nasıl... ne diye..." Çaresizlik içinde sustu.

"Ne diye öç peşinde olduğumu anlayamadın değil mi? Anlamayacağını tahmin etmiştim. Bu yüzden sonun gelmeden önce seni görmek istedim. Bunu sana kimin yaptığını bilesin diye. Yahudi'nin başına neler geleceğini öğrenesin diye. Neyse artık biliyorsun işte. Her şeyi duydun."

"Ama neden?"

"Hâlâ işin içinden çıkamadın öyle değil mi?" Kadın korkunç öcünü almaya hazırlanan vahşi bir Medusa gibi öfkeyle baktı. "Kendi canımla ilgisi yoktu. Bunu onun için yaptım. Onu öldürdüğün için. Don Micheletto benim babamdı."

Niccolo esareti boyunca tek bir düşünceyle teselli bulmuştu. Giuditta güvencedeydi. İçinde bulunduğu korkunç durumla onun bir ilgisi yoktu. Bu kançılaryanın meselesiydi. Giuditta'nın buna bulaştırılması olanaksızdı. Bunlar politik sorunlardı. Oysa şimdi korkunç gerçek önüne dikilmişti. Giuditta, İmmurate denen o kadınlar hapishanesindeydi. İkisi de merhamet nedir bilmeyen bir kadının insafına kalmışlardı. Kötülük, bağışlamak nedir bilmeyen, öce susamış bu kadının kanında vardı.

Buradan bir kurtulabilseydi. Ama nerede; kaçmak ne kelime, yürümesi bile zordu. Dışarıdan kimseyle görüştürülmüyordu. Zaten kadın ertesi gün her şeyin bitmiş olacağını söylemişti. Yahudi'yi değil Niccolo'yu yargılayacaklardı. Yahudiler için mahkemeye gerek yoktu ama biri çıkıp onunla ilgili sorular sorabilirdi. Bu yüzden onu yargılamış havası vermek istiyorlardı. Mahkeme kısa sürecekti. Tıpkı Boscoli ve Capponi'ye yapıldığı gibi karar duruşmadan çok önce verilmişti. Mahkeme idam hükmüyle noktalanacaktı.

Yine de bir mahkeme! Hiç değilse o leş kokulu iğrenç yerden birkaç saatliğine kurtulmuş olacaktı. Belki birilerine bir mesaj iletebilirdi. Bir dostuna ulaşması mümkün olabilirdi. Hâlâ birkaç dostu kalmış olmalıydı. Birilerini harekete geçirmeyi başarmalıydı. Hiç değilse Giuditta'nın kurtulmasını sağlamalıydı. Niccolo'nun karanlık leş ko-

kulu hücresinde küçücük bir umut ışığı doğmuştu. Kalemi ve kâğıdı vardı. Yere düşen bir kâğıt parçası, öyle mi?... Öyle ya, yere bir kâğıt parçası atabilmiş olsa bunu kimin bulacağı belli mi olurdu? Bu belaya bir kâğıt parçası yüzünden bulaşmıştı. Belki onu gene bir kâğıt parçası kurtarabilirdi. Niccolo yazmaya başladı.

Ertesi sabah Niccolo'nun umutları kursağında kaldı. Beklediği gibi zindandan çıkarılmadı. Doğruca işkence odasına götürüldü. Mahkemenin işkence altında yapılacağı belli olmuştu. Torun Lorenzo da duruşmada bulunacaktı. Maiyetini oluşturan bir alay genç düzenbazla gelmişti. Rengârenk çiçek, kelebek, papağan ve ejderha desenli sırma işlemeli kısa pelerinleri içinde Medici lütfunun ışıltısının keyfini çıkarmaktaydılar. Bunlar Floransa'nın yeni efendileriydi.

Genç Medici, Niccolo'ya olabilecek en kibirli sesle hitap etti. Yanındakilere gösteriş yapmaya çalıştığı belliydi. "Elimde iki belge var. İki kâğıt parçası. Bana kardinal tarafından verildi. Kendisi ne yazık ki bize katılamıyor. Bunun için affını rica etti. Acilen Roma'ya çağrıldı. Haberlere göre Papa ağır hasta." Dramatik bir susuştan sonra devam etti.

"İki kâğıt parçası. İncecik iki sayfa." Elindekileri havaya kaldırdı. "Biri tahliye emriniz. Diğeri de ölüm kararı."

Niccolo dayanamadı. Kaybedecek hiçbir şeyi kalmamış bir adamın isyanıyla, "Ve siz de hangisinin uygulamaya konacağını tayin edecek yargıç ve jürisiniz öyle mi?" diye bağırdı.

"Ah, Tanrı aşkına, hayır." Lorenzo kızmış ve şaşırmış gibi pozlar takındı. "Bu dava benim gibi birinin kararına bırakılmayacak kadar önemli. Hayır, bu bir ölüm kalım meselesi. Adaletin yerini tam olarak bulduğundan emin olabilmek için daha yüksek bir otoriteye başvurmak gerektiği inancındayız."

"Adalet." Adam bu sözcüğü kullanabilecek kadar yüzsüzdü. Niccolo onun suratına tükürmek istedi ama dili damağı kurumuştu.

"Beyler, başlayalım mı?"

"Gömleğini çıkar." Konuşan İspanyollardan biriydi. Niccolo karşıya, yanan ocaklardan birinin önüne götürüldü. İse bulanmış bir adam elindeki dev körükle ateşi canlandırmakla meşguldü. Kızgın ateşin üstüne bir kazan asılmıştı. Kazanın içindeki erimiş kurşun, çorba gibi neşeli fokurtular çıkararak kaynıyordu. Niccolo ateşin tam önüne getirildi.

Lorenzo tekrar konuştu. Süreci en ince ayrıntısına varana dek açıklamak konusunda çok titiz davranıyordu. "Kaderiniz Ulu Tanrı'nın ellerindedir. Yargıç ve jüri O olacak. Davanıza böyle bir yargıcın baka-

cak olmasından onur duymalısınız. Adil düşünce, saflık ve sadeliğin ta kendisidir. Bu gelenek binlerce yıl öncesine uzanır. Elinizi erimiş kurşun, kazanının içine sokacaksınız. Eğer geri çektiğinizde eliniz yanmamışsa Tanrı'nın sizi koruduğu anlaşılacaktır. Böylece masumiyetiniz ilan edilmiş olacaktır. Bu durum gerçekleşirse özgürlüğünüze kavuşursunuz." Sonra kederli bir yüzle devam etti. "Eğer aksi olur da eliniz yanarsa, bundan Tanrı'nın size karşı olduğu anlaşılacaktır. Bu sizin suçlu olduğunuzun işaretidir. Bu durumda sizi idam etmekten başka seçeneğimiz yok demektir."

Lorenzo gülümsedi. Maiyeti de aynını yaptı. İspanyol işkenceciler de sırıttılar. Gülümsemeyen yalnızca Niccolo'ydu. Ateşin karşısında huzursuzca kıpırdandı. Gözleri fokurdayan kazanın yüzeyine dikiliydi. Dizlerinin bağı çözülmek üzereydi.

İçerisi çok sıcaktı ama Niccolo titriyordu. Yumruklarını sanki ısıtmak ister gibi koltuk altlarına sokmuştu. İşkenceciler pis bakışlarla onu süzmekteydiler.

Niccolo büyülenmiş gibi santim santim ateşe yaklaştı.

"Ne zaman hazır olursanız," dedi genç Lorenzo. "Unutmayın, masumsanız, korkmanız gerekmez."

Niccolo erimiş metal kazanına yaklaştıkça titremesi arttı. Sol elini ağzına götürdü. İşkenceciler onun tir tir titreyişini, elini ısırışını seyrettiler. Kimsenin haline aldırış ettiği yoktu. Hatta kıs kıs gülüyorlardı. Şimdiden pelerinini ve çizmelerini kimin alacağını tartışmaya başlamışlardı. Nihayet o en büyük rezillik de başına geldi.

Niccolo'nun üstünde açık kahve renkli bir yün külot-pantolon vardı. O korkunç ateşin karşısında dikilirken kasık bölgesinde koyu bir leke oluşmaya başlamıştı. Durumu ilk gören İspanyollardan biri oldu. "Altına ediyor!" Niccolo adeta akışı durdurmak ister gibi atılıp elini önüne tuttu. Aşağılanmanın en dip noktası bu olsa gerekti.

Lorenzo, "Evet, daha ne bekliyorsunuz?" dedi. "Hadi bitirin artık. Bir dakika. Olayı biraz daha ilginç bir hale getirelim." Elini kemerine atıp mücevher kakmalı küçük bir kama çıkardı. Elinde evirip çevirdi sonra da kaynayan kurşunun içine attı. "Hadi, çıkarın onu oradan."

Niccolo sonsuz gibi gelen bekleyişin ardından hamlesini yaptı. Büyük bir gayretle elini kaynar kazana daldırdı. Bir tıslama ve cızırtı duyuldu. Elini geri çekti. Her şey çok çabuk olup bitmişti. Yavaşça kendisini suçlayanlara döndü. Avcunda kamayı tutuyordu.

İncelmiş aleti yere fırlattı. Kama düşüp parçalandı. Etrafındaki küçük çemberden hayret sesleri yükseldi. Genç haylazlar bir adım geri

çekildiler. İmansız işkenceciler haç çıkardılar. Niccolo kaynar metal kazanından çektiği elini Lorenzo'nın şaşkın yüzüne doğru tuttu. Alaylı bir gülüşle, hareket edebildiklerini, yanık bir pelte haline gelmeyip aynen yerinde durduklarını göstermek için parmaklarını birkaç kez açıp kapattı. Sonra yavaşça elini sıkıp yumruk haline getirdi.

"Hüküm tatminkâr mı? Tanrı cevabını verdi mi? O'nun dediğini duydunuz mu?"

Niccolo uzun süre orada öylece dikilip, çıtkırıldım Lorenzo'nun dehşet içindeki yüzünü seyretti. Dönüp diğerlerine baktığında hepsi gözlerini kaçırdılar. Niccolo her yeri çınlatan neşeli bir zafer çığlığı koyuverdi. Adamların ödü koptu.

Niccolo kurtulmuştu. Bileğinin hakkıyla kendini kurtarmayı başarmıştı. Gelgelelim Giuditta için yapılacak bir şey yoktu. Onu kurtarmak için tek çaba gösteren Michelozzi olmuş ama girişimleri sonuçsuz kalmıştı. Hapishane hücresinde baş aşağı sallanan, uzun siyah saçları yeri süpüren cesedin hikâyesini sonradan duymuşlardı. Önce yüzü ve gırtlağı parçalanmıştı. Sonradan iyice acıkan köpekler daha leziz bölgelere ulaşmak için zıplayıp durmuşlardı.

Bütün dostlarını kaybeden, ruhen ve bedenen yıkılmış durumdaki Niccolo Machiavelli iki gün sonra sürgüne gönderildi. Son olarak Floransa kapılarından çıkarken, yere çarpan madeni bir kütlenin kulakları sağır eden gümbürtüsünü duydu. Dönüp bakmak için en küçük bir istek duymadı. Uyuşmuş ve tükenmişti. Dünya yıkılsa artık umurunda değildi.

O madeni sesi çıkaran *vacca* idi. Böğürür gibi çalan, sesi yirmi kilometre öteden duyulan o kocaman, hantal çan... Üç yüz yıldır gök gürültüsü gibi gürleyip büyük kriz hallerinde Floransa halkını meydana toplamıştı. Bundan böyle yeni Floransa'da o tür akıl danışmalara gerek kalmamıştı. Eski bronz çan, kulenin dibinde sert zemine çarptığında son bir kez daha kükremişti. Şimdi de Piazza Maggiore denen Büyük Meydan'ın taşları üstünde paramparça bir halde yatıyordu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Kader Çarkı

43

Yaslı Bir Noel ve Tombul Yeni Papa

Nessun maggior dolore
Che ricordarsi del tempo felice
Ne la miseria

Kederliyken
Geçmiş mutlulukları hatırlamaktan
daha büyük bir acı yoktur

—DANTE

KAZ SOĞUMUŞTU. Ocakta yanan ateş sönmüştü. Dışarıda yağmur serpiştiriyordu. İçeri sızan nemli soğuk hava, battaniyeye sarınmış olarak masa başında oturan evin tek sakininin kemiklerini sızlatıyordu. Hava kararıyordu ama lamba yakmanın bir anlamı yoktu. Neyi, kimi görecekti ki? Ateşi canlandırmak istiyordu ama yürümek hâlâ müthiş canını yakıyordu. Bu nedenle battaniyeye şimdilik daha sıkıca sarınmakla yetindi.

Yakınlardaki San Casciano köyünden haftada üç-dört kez yemek yapmaya gelen bir kadın vardı. Kazı o pişirmiş ve öğle olmadan da günün geri kalanını kendi ailesiyle geçirmek için eve koşmuştu. Ne zamandır kazdan birkaç lokma yemeğe çalışıyordu ama hiç iştahı olmadığından kızartma olduğu gibi, neredeyse el sürülmemiş olarak duruyordu. Mengenelerle kırılmış olan eli hâlâ sarılı ve işlevsizdi. El ve ayak bileklerindeki yaralar kapanmıştı ama ağrıyordu. Kopacak hale gelen eklemleri hareket ettiğinde hâlâ büyük acı veriyordu. İşin kötü tarafı hareketsizken bile sızlıyorlardı. Acısı, anıları ve kırgınlıklarıyla yapayalnız şarap kadehini tek dostu kaza kaldırdı. *"Buon Natale,"* dedi hüzünle. "İyi Noeller."

Bir saat içinde ısıtma kabına birkaç kor koyacak, baston yardımıyla kendini buz gibi yatak odasına sürükleyip çarşafları ısıtmaya çalışacaktı. Sonra uzandığı yatakta işkence sehpasında çektiklerine yakın acılar içinde gece boyu kâbuslar görecek, gözünün önünde hayal-

ler canlanacaktı. Onu bekleyen bundan ibaretti. Bu gece. Yarın. Öbür gün. Bütün yaşamı bu kadardı işte.

Bu hüzünlü düşüncelere dalmışken dış kapı vuruldu. Kulak kabartmış olsa bir katırın nal seslerini ve kapı önünde çamura atlayan binicisinin çıkardığı "plof" sesini daha önce duyabilirdi. Kalkmaya yeltendi ama sonra tekrar battaniyesine sarınıp arkasına yaslandı. Belki de onu zindana geri götürmeye gelmişlerdi. Belki bu ıstırap nihayet sona erecekti.

Ama kapıdan tanıdık neşeli bir ses yükseldi. Gelen Pagolo'ydu. "*Che miseria!* Burası neden karanlık böyle? Niccolo, evde misin?"

Niccolo solan günün azalmış ışığında onun yuvarlak vücut hatlarını hayal meyal görebildi. "Buradayım," diye homurdandı. "Mutfakta."

"Her yer buz gibi," dedi tombul rahip içeri dalarken. "Seni burada kederlere boğulmuş bulacağımdan emindim. Seni biraz neşelendirmeye geldim. Üstelik rahiplik görevlerim arasında hastaları ziyaret etmek gibi hayır işleri de var."

"Ölüleri gömmek türünde işler demek istiyorsun herhalde," dedi Niccolo kaderine boyun eğmiş gibi.

Pagolo loş ışıkta zar zor seçebildiği koridorda karaltı halindeki mobilyalara çarpmadan ilerlemeye çalıştı, ama ayak parmaklarını birkaç kez vurup bacağının derisini çizdirmeden mutfağa varamadı. "Ne diye bu eşyalar ortalıkta duruyor böyle?"

Niccolo, "Dolaşırken dayanacak bir şeylere ihtiyacım oluyor," dedi umutsuz bir sesle. "Eskisi gibi yürüyebildiğimde yerlerine koyduruyum. Tabii eskisi gibi yürümek mümkün olursa."

"Ne tuhaf sözler! Ne biçim sözler bunlar!"

Pagolo hemen ocağı ateşledi. Bir lamba bulup yaktı. Dünyaya küsmüş dostunu ocağa yakın bir koltuğa oturttu. Sonra gidip kaz kızartmasının başına çöktü. Büyük bir keyifle kazın, sonra da sosun ve tatlının "tadına" baktı. Masanın üstünde durduklarını görünce ziyan olmasın diye ucundan kenarından biraz yiyivermişti işte. Sonra çantasına uzanıp, "Niccolo, bak sana ne getirdim," dedi. "Kestane!"

Niccolo zorlukla gülümsedi. Pagolo onun ne kadar zayıflamış olduğunu fark edip şaşırdı. Ateşin kızıl ışığında bile yüzü bembeyaz, hayalet gibiydi. Gözleri çukura kaçmıştı Pagolo kestaneleri kızartmak için demir ızgarayı ocağa sürdü. Demir ısınırken patlamasınlar diye kestaneleri tek tek çizdi. Niccolo gözlerini ateşe dikmiş, yüzü asık, hiç konuşmadan oturuyordu. Pagolo, Niccolo'yu son kez Floransa'da serbest bırakıldığının ertesi günü görmüştü. Keder içinde soluk soluğa anlat-

tıklarından tam olarak tutarlı bir bilgi edinmek mümkün olmamıştı. Kesin olan bir şey varsa o da derin kahredici, kavurucu bir acı içinde kıvrandığıydı.

Pagolo ızgaraya yaklaşıp kızıp kızmadığını anlamak için üstüne hafifçe tükürdü. Tükürük boncuklaştı. Kızgın demir yüzey üstünde zıplayıp cızırdadı. Izgara hazırdı. Niccolo ansızın bir kahkaha patlattı.

Pagolo yan gözle ona baktı. "Komik olan nedir?"

"Bana bir şey hatırlattın. Sana bir numara göstereyim mi Pagolo?"

"Nasıl bir numara bu?"

"Bana şu su kovasını getir." Niccolo ateşe biraz daha yanaştı. Elini kovaya soktu, ardından Pagolo'nun tepki vermesine ya da engellemesine fırsat vermeden elini kızgın demirin üstüne koydu.

O anda Pagolo arkadaşının tam anlamıyla kafayı üşüttüğüne emin oldu. Niccolo onun şaşkınlığına gülüyordu. Ve her nasılsa, mucize eseri, eli ateşten etkilenmişe benzemiyordu.

Pagolo "Sen nasıl... Niye yaptın bunu?" diye kekeledi.

"Ben hapisten böyle kurtuldum. Elimi erimiş kurşun dolu bir kazana sokarak."

"Ne!"

"Beni sınavdan geçirdiler," diye açıkladı Niccolo. "Yanmazsam masum kabul edilecektim."

"Ve yanmadın öyle mi?" diye atıldı Niccolo hayretle.

"Evet. Aynen şimdi olduğu gibi. Bu milisler için silah ve top dökerken öğrendiğim bir hileydi. Anlıyorsun ya Pagolo, demirci ocaklarında demircilerin ellerini potadan akan erimiş kurşuna soktuklarını gözlerimle görmüştüm. Bir adam gözümün önünde bakır kazanından çıkan kepçeyi eliyle sıyırıvermişti. İşin sırrı nedir biliyor musun?"

Pagolo dehşet içinde onu diliyordu. "Hayır."

"Elinin ıslak olması gerek. Su buhara dönüşüp elinin çevresinde buhar tabakası oluşturuyor. Sıcak maden cildine değmiyor, su ve buhar tabakasıyla karşılaşıyor. Bu koruyucu eldiven giymek gibi bir şey."

"Ve sen... sen bu varsayıma dayanarak elini erimiş kurşun kabına soktun öyle mi?"

"Başka seçeneğim yoktu ki zaten. İşe yarayıp yaramayacağından emin değildim. Elimi ıslatmam için bayağı uğraşmam gerekti. Önce koltukaltıma soktum ama yeterince terli değildim. Sonra ağzıma sokmayı denedim. Acıdan yumruğumu dişlediğimi sandılar ama aslında tükürüğümle elimi ıslatmaya çalışıyordum. Ama bu da işe yaramadı. O kadar korkmuştum ki dilim damağım kurumuştu.

"Peki ne yaptın?"

"Geriye yüz kızartıcı bir çare kalmıştı. İşedim."

"Aman Tanrım!"

"Elimi erimiş kurşundan çıkardığımda o tosun Medici'nin suratını görmeliydin! Şeytan görmüş gibi oldu." Zafer anını hatırlamak Niccolo'nun yüzüne hafif bir renk getirmiş, sesine neşeli bir ton yerleşir gibi olmuştu ama bunlar geldikleri gibi hemen kayboluverdiler. Niccolo yeniden battaniyesine sarınıp kendini koltuğuna ve onu terk etmeyen ümitsizliğe bıraktı. Kestaneler piştiğinde bir-iki tane yedi ama bunu bile bilinçsizce, rüyadaymış gibi yapmıştı.

Eski sekreterin kentten uzak aile evine dış dünyadan pek az haber ulaşıyordu. Gelen haberler de kapkara düşüncelere boğulmuş zihnini pek meşgul etmiyordu. Floransa'nın politik sorunları, kimin Fransa ile kimin İspanya ile ittifak yaptığı, imparatorun neler planladığı umurunda değildi. Bir zamanlar bütün enerjisini tüketen bu konular artık anlamını yitirmişti. Floransa'yla arasında yalnızca on bir, on iki kilometre olsa da bütün bunlar ona artık çok uzak geliyordu. Sürgün koşulları kentin dışında ama yarıçapı seksen kilometreyi geçmeyen bir çember içinde yaşamasını emrediyordu. Önceleri onun göz önünden fazla uzaklaşmasını istememişler ama bir zaman sonra onu denetleyenler bile bu işten sıkılmışlardı.

Sonraki aylar içinde Niccolo'nun yürümesi düzelip sağ elini kullanabilme becerisi arttıkça uyuşukluğundan da sıyrılmaya başladı. Ne var ki bunun için her gün çaba göstermek gerekiyordu. Niccolo'nun arada vazgeçip kendini bıraktığı zamanlar olmuyor değildi. Sonra bir gün onu gerçekten sarsıp kendine getiren bir olay oldu. Çevresindeki cahil köylülerin bile göz ardı edemeyeceği bir haber geldi. Savaşçı Papa II. Julius ölmüştü. Kardinaller Kurulu toplanıp entrikalarına başlarken Niccolo süreçle ilgilenmeye başladığını hissetti. Roma'dan gelen son haberleri ve dedikoduları duymak için her gün topallayarak küçük San Casciano köyünün yolunu tutuyordu. Felaket bundan sonra geldi.

Yedisinde tepesi kazınan, sekizinde başrahip, on dördünde kardinal olan Giovanni dé Medici, Yeni Papa seçildi ve X. Leo adını aldı. Gaz kaçıran koca poposu şimdi Aziz Petrus'un tahtına oturmuştu.

Önceleri Kardinal dé Medici, Papalık'a yakın bir aday olarak görülmemişti. Ama seçimler uzayıp kıyasıya çekişen Fransa ve İspanya güçleri birbirini sıfırlayınca onun adı öne çıkmıştı. Floransa hazinesinin de desteğiyle sonunda Kardinaller Kurulu içinden yeterince oy satın

alıp amacına ulaştı. Kiliseyle ilgili ayrıntılar konusunda son derece titiz davrandığından taç giymesine bir gün kala kendisine papazlık yetkisi verildi. Yirmi beş yıldır kardinal olmasına rağmen daha önce kilise örgütlenmesinde yerini almaya vakit ayıramamıştı.

Niccolo haberi duyunca yıldırım çarpmışa döndü. Papalığın da Medici'nin o tombul ellerine geçmesiyle, aile, iktidarı bütünüyle ele geçirmiş oluyordu. Artık hem Floransa'yı hem de Roma'yı yöneteceklerdi. Giovanni'nin yükselişinden kısa bir zaman sonra Floransa'ya ilişkin planları kulaktan kulağa dolaşır oldu. Yeni Papa yeğeni züppe despot Lorenzo'yı İtalya Kralı yapmak arzusundaydı. Niccolo bir kez daha uyuşuk ve umutsuz bir halde kozasına kapandı.

Karanlık dünyasının derinliklerinden yüzeye çıkıp yeniden hayata karışmaya ve hissetmeye başlaması Francesco Vettori ile yazışmaları sayesinde oldu. İkisi Fransa ve Almanya'da birçok diplomatik görevde birlikte çalışmışlardı. Birbirlerinin dilinden anlarlardı.

Vettori, Medicilerin yaptığı temizlik hareketinden kazasız belasız sıyrılmayı başarmıştı. Bunun iki nedeni vardı. Birincisi, aristokrat bir aileden geliyordu. İkincisi, namuslu ve dürüst biri olarak kazandığı şöhret, yönetimin Soderini'den yeni efendilere devri sırasında güvenilir bir aracı olarak hizmet vermesini sağlamıştı. Soderini'nin görevden uzaklaştırılıp fazla zarar görmeden sürgüne yollanmasında Vettori de, Niccolo kadar aktif bir aracı rolü oynamıştı. Medicilerin yakın çevresinde yer almamakla birlikte varlığına ses çıkarılmamıştı. Hatta biraz komik bir görev de olsa kendisine yeni hükümette iş bile verilmiş, Floransa'nın Roma elçisi olarak görevlendirilmişti. Tabii ki yaptığı herhangi bir iş yoktu. Kutsal Kent'te Floransa ile ilgili bütün işleri bizzat Papa X. Leo ve Medici kuzen sürüsü yürütüyordu. Vettori gözden düşmüş Sekreter Machiavelli'den çok daha iyi bir durumda olmakla birlikte o da bir tür sürgünün kurbanıydı. Bir zamanlar Niccolo gibi o da olayların tam göbeğinde yaşarken şimdi yalnızca bir gözlemciydi.

İki aydın kafa arasındaki mektup alışverişi aslında günün İtalya'sının politik karmaşasına kurnazca çözümler getirecek cinstendi ama kimsenin onlara akıl sorduğu yoktu ki. Kimsenin umurunda değillerdi. Niccolo'yu kamçılayan işte bu çaresizlikti. Bütün cevapları biliyordu ama sesini nasıl duyuracaktı? Papa'nın, yeğeni olacak o süs horozuna Floransa'yı yönetme konusunda akıl veren bir mektup yazdığını Vettori'den öğrenince büsbütün çileden çıkmıştı. Papa mektubunda şunları yazmıştı: "Devletin bütün önemli mevkilerine kendi adam-

larını yerleştir. Her ne yaparsan yap, çevrende cesaret ve yetenek bakımından yetersiz adamlar bulunsun..."

Kendi adına Leo'nun uygar yöntemleri, temel olarak yalan, dalavere ve savurganlıktan oluşuyordu. Niccolo'nun Vettori'den aldığı bilgilere göre kaprisli ve maymun iştahı bir yöneticiydi. Zaten pek yöneticilik yaptığı da söylenemezdi. Devlet işlerinden hoşlanmıyordu. Enerjisini başka uğraşlara harcıyordu. Sürekli olarak su gibi para akıtıp mükellef ziyafetler veriyordu. Sofrasından cüceler, maskaralar, soytarılar eksik olmuyordu. Hiçbir edebi değeri olmayan manzumeler yazıyordu. Şarkı söylemeyi seviyordu ama sesi berbattı. Çevresi sıradan, fazla tanınmayan, yeteneği sınırlı bir alay şair ve müzisyenle doluydu. Bir yılda Papalık hazinesini boşaltmayı başarmış, sağdan soldan bazen yüzde kırka varan faizlerle borç almaya başlamıştı. Buna rağmen hayatı boyunca sürdürdüğü aşırılıklardan asla vazgeçmemişti. Katolikliğin ve Papalığın o eşsiz, kutsal, üç katlı, kocaman, mücevher işlemeli tacını giydiği gün kuzenine dönüp, "Tanrı bize Papalığı ihsan etti. Tadını çıkaralım," dediği rivayet ediliyordu.

Papa Leo dediğini de yapmıştı. Bilinen çocuksuz birkaç papadan biri olarak—Niccolo onun "seyretmeyi" sevdiğini hatırladı—gene de ailesini asla ihmal etmemişti. Mediciler ve akrabaları Floransa'da rastlanmamış ölçüde rüşvet ve yolsuzlukla çalkalanan Roma'ya üşüşmüştü. Bu arada Almanya'da sadelik taraftarı Augustinusçu Keşişler tarikatına bağlı sadelik yanlısı ve reformist görüşlü Martin Luther adlı bir keşiş Papalık Sarayı'nda sürüp giden savurganlıkları hoşnutsuzlukla izliyor ve "Katolik Kilisesi'nin Babil Esareti" başlıklı bir kitapçık üstünde çalışıyordu.

San Casciano
10 Aralık 1513

Francesco Vettori, Papalık, Roma

Muhterem Elçi. Son mektubunuzdan bu yana epeyce zaman geçmişti. Acaba sizin de mi gözünüzden düştüm diye kaygılanıyordum. Bu zor günlerde sayılı arkadaşım kalmıştı zaten. Niye yazmaz olduğunuzu merak ediyordum. Acaba benim gibi karalanmış, sağlıksız biriyle ilişkili görünmek mi istemiyordunuz, yoksa, daha da kötüsü, bana olan güveninizi mi kaybetmiştiniz? Neyse ki geçen ayın 23'ünde yazdığınız mektup bu korkularımı sildi.

Resmi görevinizi programlı, sükûnetle ve sağduyulu bir biçim-

de sürdürmeniz beni çok mutlu ediyor. Bu üslubu korumanızdan yanayım. Başkalarının çıkarlarını kendininkilerin önünde tutanların pek fazla ödüllendirilmediklerini ikimiz de biliyoruz. İkimiz de nankör bir dünyada yaşadığımızın farkındayız. Her şey kaderin elinde ve şimdilik susup oturmamızı, ayağının altında dolaşmamamızı istemediği belli. Harekete geçmemize izin verene kadar beklemek zorundayız. Bu arada siz sessizce işinizi yapıp dikkatli ve ayrıntılı gözlemlerde bulunmaya bakın. Eğer her şey yolunda giderse, bu cennet gibi kır evimden çıkıp Roma'ya sizi ziyarete gelebileceğim. Ama ne cennet! Bana keyifli ve ilginç bir üslupla aktarmış olduğunuz, tavus kuşları, kibar fahişeler, din adamları ve kardinaller arasında sürüp giden yaşamınıza karşılık ben de size buradaki günlerimden söz etmek isterim. Eğer benimle yer değiştirmek isterseniz, ben hazırım.

Büyük ölçüde tamire muhtaç bir kır evinde oturuyorum. Başıma gelenlerden sonra Floransa'da toplam on gün bile kalmadım. Yakın zamanlara değin enerjimin çoğunu ardıç kuşu avlamaya hasrediyordum. Gün doğmadan kalkıyor, kuş tellerini hazırlıyordum. Sırtımda kuş kafesleri ve kapanlarla evden çıkarken, Prato yağmasından sonra ganimet yüklenmiş İspanyol askerlerine benziyordum. En az iki en fazla altı ardıçkuşu yakalıyordum. Bütün eylül böyle geçti. Birdenbire her şeyin sonu geldi. Ardıçlar kayboldu. Nereye gittiklerini bilemiyorum ama yok oluverdiler işte. Böylece, oldukça mütevazı sayılabilecek, geçmişteki değerli kazanımlarımla pek de bağdaşmayan bu tuhaf eğlencemin de sonu gelmiş oldu. Garip ama, özlemiyor da değilim. Bu işten keyif alıyordum doğrusu.

Onun yerine şimdi neyle meşgul olduğumu anlatayım. Gün doğarken kalkıyor, ağaç kesimi yaptırdığım koruluğun yolunu tutuyorum. Orada iki saat kadar oyalanıyorum. Bir gün önce ne kadar iş yapıldığına bakıyorum. Devam eden kesimi denetliyorum. Rezil, aşağılık, tembel, dalavereci adamlar olan oduncuları kontrol ediyorum. Size onlarla, çevirdikleri dolaplarla, komşularıyla ve kendi aralarında giriştikleri kavgalarla ilgili bin türlü kepazelik anlatabilirim. Dün komşularımdan biri olan Frosino da Panzano parasını ödemeden bir yığın tomruk çekip götürmüş. Sonunda onu güç bela ödeme yapmaya razı ettiğimde benden on lireti kesmeye kalkmasın mı? Dört yıl önce beni kâğıt oyununda yenmişmiş. Oradan ona borcum varmış. On liret yüzünden dalaşıp atışmaya başladık. Ben ve o koca kafalı, çürük dişli, tombul dangalak! Tartışma kızıştı.

Başkaları da işe karıştı; oduncular, benim yaşlı amcalarımdan biri... Haysiyetli bir uzlaşma sağlamak için bütün becerimi ve zekâmı kullanmak zorunda kaldım. Ve Francesco, bir an için, sizin ve benim Fransa Kralı'nın ve bakanlarının karşısına dikilip orduların, kentlerin, krallıkların kaderlerini tartıştığımız günler aklıma geldi. Şimdiyse yeteneklerimi ve tecrübemi on liret uğruna işçiler ve köylülerle tartışarak harcıyorum. Ama artık yeter!

Sizin de tanıdığınız hayırsever hemşerilerimiz Batista Guicciardini, Fillipo Ginori ve Tommaso del Bene kuzey rüzgârı vurduğunda benden birer tomruk satın aldılar. Bunu ihtiyaçtan çok bana acıdıkları için yaptıklarını düşünüyorum. Gene de her türlü yardıma minnettarım tabii ki. Eski dostlarımın ve meslektaşlarımın dostluk yarışına girip yardım için kapımda kuyruk olduklarını söyleyemem.

Her neyse; koruluğumdan ve oduncularımdan ayrıldıktan sonra bir pınarın yolunu tutuyorum. Bu arada kuş kafeslerini de kontrol ediyorum. Hâlâ sağda solda asılı duruyorlar ama artık yakalama umudum pek kalmadı. Yanımda kitabım oluyor; Dante, Petrarca ya da Tibullus ve Ovidius gibi Latin aşk şairlerinden biri. İnanır mısınız, artık şiir okuyorum. Aşk şiirleri hatta! Bu şairlerin aşka duydukları tutkuyu ve aşk hikâyelerini okuyup kendiminkini hatırlıyorum. Bir süre buna dalıp gidiyorum. Sonra içimi çekerek—içimi çekmediğim hiç olmuyor—yürüyüp ilerideki hana uğruyor, gelip geçenle üç beş laf ediyorum. Onlardan yakın çevremle ve onun ötesindeki dünyayla ilgili bilgiler alıyorum. Öğle vakti oluyor. Eve dönüp yoksul çiftliğim ve babadan kalma üç beş kuruş sayesinde bulabildiğim birkaç lokmanın başına oturuyorum.

Yemekten sonra hana geri dönüyorum. Hancı, kasap, değirmenci, iki fırıncı genellikle orada oluyor. Biraz kaba saba, hırçın adamlar. Onlarla ikindi boyunca kâğıt oynuyoruz. Sürekli takışıyoruz. Sayısız küfür sözcükleri havada uçuşuyor. Tartışmaların çoğu birkaç kuruş yüzünden çıkıyor ama bu durum kavganın şiddetini azaltmıyor. Bir kapıştık mı seslerimiz bütün San Casciano'dan duyuluyor. En çok da benim sesim çıkıyor ama bağırmam onlara değil Francesco. Kafaları bit kaynayan bu adamların arasında beynimin küfünü atıyor, sesimi yükseltebiliyor, öfkemi, kızgınlıklarımı boşaltabiliyorum. Kader kurbanı olmanın verdiği bütün kötümser duyguları kusuyorum. Kaderime ses çıkarmıyor, beni süründürmesine izin veriyorum Francesco. Bana çektirdiklerinden utanacağı günün gelmesini bekliyorum.

Bütün gün bu adamlarla kâğıt oynayıp dalaşıyorum. Akşam olunca eve, çalışma masama dönüyorum. Girişte kir pas içinde kalmış günlük giysilerimi çıkarıyor, meclis giysilerimi giyiyorum. Böylece, layıkıyla donanmış olarak, eski ululaların tarihi saraylarına adım atıyor, onlardan biriymişim gibi büyük bir nezaketle karşılanıyorum. Orada, çoktan ölümü tatmış o bilgeler arasında kendi nasibimi, yalnızca bana yazılmış olan o bilgelik ekmeğini tadıyorum. Orada onlarla konuşmaktan, onlara soru sormaktan utanmıyorum. Onlar da bana olanca insancıllıklarıyla cevap veriyorlar. Saatler boyu ne can sıkıntım kalıyor, ne kederim. Bütün derdi, tasayı defettim. Artık yoksulluktan korkmuyorum. Ölüm dendi mi titremiyorum. Onların, o dünyanın, o fikirlerin parçası oldum. Dante hafızaya almadıktan sonra bilginin saklanamayacağını söyler; ben de onların sohbetinden öğrendiklerimi not ettim. Prenslikler hakkında küçük bir çalışma toparladım. Konuyu bayağı irdeliyorum. Prensliğin ne olduğunu, kaç biçimi bulunduğunu, nasıl elde edildiğini, nasıl sürdürüldüğünü ve tabii ki neden kaybedildiğini tartışıyorum.

Fantezilerim hoşunuza gittiyse, kitabı da seveceğinizi sanıyorum. Daha da önemlisi bu kitap yönetenlerin, özellikle çiçeği burnunda hükümdarların çok işine yarayacaktır. Bu yüzden onu Medici ailesinin 'tek iyisi' olan Giuliano dé Medici'ye ithaf etmeyi düşündüm. Bu konuda bana önerileriniz olursa minnettar kalırım. Acaba kitabı Roma'ya benim götürmem daha mı uygun olur? Yoksa kitabı benim adıma takdim etmek üzere size mi göndermemi istersiniz? Kitap Giuliano dé Medici'nin ilgisini çeker mi dersiniz? Okur mu acaba? Bütün bu sorular kafamı kurcalıyor. Ama elden başka ne gelir ki? Muhtaç durumda olmak beni çaresiz kılıyor. Elimde avucumda kalanla idare edip yavaş yavaş kendimi tüketiyorum. Bu durumda yaşamaya devam edersem herkesin gözünde iyice küçülüp yoksulluğumun kurbanı olacağım.

Üstümde bir baskı daha var Francesco, aslında beni teşvik eden bir duygu bu. İpek ticaretinden, yün işinden, kârdan zarardan anlamam ama kader beni devlet üstüne söz söylemeye zorluyor. Ya bu konular hakkında konuşacağım ya da çenemi kapatıp oturacağım. Bu küçük kitapla Giuliano'nun takdirini kazanabilirsem, bu bir başlangıç olacaktır. Medicilerle işbirliği yapmak zorunda kalsam bile ben Floransa'nın yararına çalışmak, nasıl olursa olsun ona hizmet etmek istiyorum. Önceleri beni zor işlere koşsalar bile! Francesco siz de bilirsiniz ki on beş yıldır devlet işlerinin içinde-

yim. Onca zamanı boşa geçirmedim. Bunca tecrübeye sahip birinden, hem de o tecrübeler uğruna kendini feda etmiş birinden yararlanmak Giuliano'nun hoşuna gitmez mi? O veya bir başkası benim Floransa'ya duyduğum bağlılıktan şüphe edebilir mi? Ben daima sözüne sadık biri oldum. Öyle olmaya da devam edeceğim. Kırk üç yıl dürüstlük ve bağlılıkla hizmet etmiş birinin karakteri değişmez.

Dolayısıyla bu konular hakkındaki görüşlerinizi bana yazmanızı rica ediyorum. Hâlâ küçük kitabın üstünde çalışıyor, biraz cilalayıp bir miktar daha genişletiyorum. En kısa zamanda yorumunuzu almak üzere size birkaç bölüm göndereceğim.(*) Saygılarımı kabul buyurun. *Mutluluklar.*

Niccolo Machiavelli

İkinci Kançılarya eski sekreteri

(*) Niccolo'nun Vettori'ye yazdığı mektupta sözünü ettiği "küçük kitap", elbette ki dünyada politika konusunda en çok okunan ve en fazla tartışılan eserlerden biri olan "Prens"ti. Topu topu doksan sayfa civarında ince bir kitaptı ama etkisi ve koparacağı kıyamet bu mütevazı boyutunu kat be kat aşacaktı. Bir deha ürünü kabul edilecek, sonunda da yepyeni bir çağın başlangıcı olarak alkışlanacaktı. Kitap modern politik düşüncenin ilk gerçek örneği olarak nitelendi. Bu, tarih, politika hatta edebiyat konusunda geçmişte örneği olmayan bir başarıydı. Ne var ki Niccolo'nun açık sözlü ve gerçekçi yöntemi aksi düşüncede olan bir de karşı kitle yarattı. Toplumsal değerleri küçümsediği ve basbayağı kötücül olduğu iddiasıyla kürsülerde ve konferans salonlarında topa tutuldu. Kitapla ilgili yanlış anlamalar doğdu, hatta bunlar her zaman olduğu gibi kitabın kapağını bile açmamış kitleler tarafından epeyce yaygınlaştırıldı. Yazarıyla ilgili efsaneler yaratıldı. Machiavelli adı bir düzine dilde ihanet, kandırmaca, cinayet ve samimiyetsizlikle eşanlamlı kabul edilir oldu.

Niccolo Machiavelli görse bu çelişkiye kim bilir ne gülerdi. Bir yandan kitap üstüne ateşli tartışmalar, öfkeyle yerden yere vurmalar, ara sıra kitabı yakmalar, sansür hamleleri sürüp giderken bir yandan da ateşli savunmalar yapıldı. Eser üstüne kitaplar, makaleler, üniversite tezleri hazırlandı. Eser yüzlerce dile çevrildi, binlerce adet basıldı, hatta CD formatında bile yayınlandı. Niccolo dört yüz yıl boyunca kitabın elden düşmediğini ve hakkında kopartılan fırtınayı görse dudakları mutlaka o her zamanki kendine özgü alaycı tebessümüyle aralanırdı. O dönemde eseri ve onun ilgiyle karşılanması konusunda beslediği umutlar ne yazık ki boşa çıktı. Niccolo sağlığında "Prens"in basıldığını göremedi; kitap ilgi ve dikkatlerden uzakta, okuruna ulaşamadan kaldı.

44

Mis Kokulu Bir Gelişme ve Dünyevi Zevkler Bahçesi

Dediğim gibi, nasıl Musa'nın becerisini keşfetmek için İsrail halkının köle olması, Kyros'un (Keyhüsrev) ruh yüceliğinin anlaşılması için Perslerin Medlerin zulmüne uğraması, Theseus'un büyüklüğünü kavramak için Atinalıların dağılmaları gerekmişse, aynı şekilde İtalyan ruhunun nelere kadir olduğunun keşfi için İtalya'nın bugünkü durumuna düşmesi, İbranilerden daha köle, Perslerden daha düşmüş, Atinalılardan daha beter bölünmüş olması, lidersiz, teşkilatsız kalması, yenilmiş, yağmalanmış, parçalanmış, çiğnenmiş, her türlü felaketi yaşamış olması gerekiyordu... Dolayısıyla böyle bir fırsat kaçırılamaz. Belki bunca zaman sonra İtalya'nın karşısına kurtarıcısı çıkmış olabilir... Hangi İtalyan onu bağrına basmaz? Bu barbarlar idaresi herkesi bıktırmıştır. Bu nedenle şanlı sülaleniz bu görevi o ruhla, adil girişimlerin başladığı umuduyla üstlensin ki, bayrağınız altında bu ülke yükselsin ve kılavuzluğunuzda Petrarca'nın o sözleri gerçekleşsin:

Düzen, zulme karşı
Silahlanacak; kısa bir savaş olacak
Çünkü eski yiğitlik
Henüz ölmedi İtalyan yüreğinde.

—MACHİAVELLİ, *PRENS*

NİCCOLO BÜTÜN YARIMADANIN tek bir İtalyan yönetimi altında toplaması için İtalyan tarihinde uygun bir zamana gelindiğini görüyor, birçokları gibi o da Caterina Sforza'nın eski savaş çığlığını atıyordu: "*Fuori i barbari!* Barbarlar dışarı!" Bir ilham patlamasıyla yazılmış olan *Prens* adlı kitapçık, İtalya'yı barbarların o kokuşmuş yönetiminden kurtarması için Giuliano dé Medici'ye coşkulu

bir yalvarışla son buluyordu. Eğer Niccolo'nun kitapta özetlediği egemen olma ve hükümdarlık etme yöntemleri aşırı bulunursa, bunu yaşadığı çağın aşırılıklarla dolu doğasına yormak gerekirdi.

O çalkantılı dönem içinde Niccolo, otokratik yöntemlerinden nefret etmekle birlikte Medicilerin yükselişinde olumlu bir özellik yakalamıştı. Floransa ve Roma yıllardır ilk kez birlik olmuştu. Orta İtalya'da bir güç ekseni vardı. Bu kuzeye ve güneye doğru da ustalıkla kaydırılabilirse Fransızlarla İspanyolları yarımadadan atmak mümkün olabilirdi. Dürüst tanınan ve cumhuriyet sempatizanı olduğu bilinen Giuliano dé Medici tam bu işin hakkından gelecek adamdı. Giuliano bir zamanlar Cesare Borgia'nın yürütmüş olduğu Papalık Orduları Başkomutanlığına atandığında Niccolo'nun umutları canlanmış, *Prens*'i bu coşkuyla yazmıştı. Giuliano o beklenen kurtarıcıydı işte.

Niccolo kitabın ilk üç bölümünü Roma'ya, Vettori'ye gönderdi. Vettori okuduklarını dahiyane bulmuştu. Gerisini de okumak istiyordu. Niccolo devamını yolladı ve bekledi. Giuliano'nun onu Roma'ya çağıracağını, İtalya birliğini kurma işinde ona akıl danışacağını hayal ediyordu. Kitabın ona gerçek bir sorumluluk yüklediğinden emindi. Bu nedenle bekleyişini sürdürdü.

Vettori'nin Roma'dan gönderdiği her mektubu öyle bir telaşla açıyordu ki bazen kâğıdı paramparça ediyordu. Önce büyük bir açgözlülükle metnin bütününe şöyle bir göz gezdiriyor, sonra başa dönüp okumaya başlıyordu. Her mektubu dikkatle, bir, iki, üç kez yeniden okuyordu. Ama beklediği cevap bir türlü gelmiyordu.

Vettori'nin mektupları vaatler ve belirsiz umutlarla doluydu. Arkadaşı zamanla Romalı kibar fahişelerle yaşadığı serüvenlere daha fazla yer verir olmuştu. Vettori Niccolo'nun ricaları karşısında ona teminat veriyor, sabırlı olmasını öğütlüyor, vaatlerini tekrarlıyordu. Niccolo sinir içinde bekleyedursun Vettori'nin kitap konusunda çekinceleri vardı. Bunu Giuliano'ya sunmanın doğru olup olmayacağından emin değildi. Giuliano acaba eseri nasıl karşılardı? Böyle bir girişim saraydaki nazik pozisyonunu ve kişisel geleceğini nasıl etkilerdi? Onu bu kararsızlık nöbetlerinden kurtaran, dış etkenler oldu. Giuliano dé Medici tüberkülozdan öldü.

Bu haber Niccolo için feci bir yenilgi demekti. Kapıldığı iyimserlik dalgası kayalara çarpıp parçalanırken onu da sertçe sahile savuruvermişti. Giuliano'nun ölümüyle Niccolo'nun içinde bulunduğu durumdan kurtulma, iş teklifi alma ve hepsinden önemlisi birleşik İtalya umutları da suya düşmüş oluyordu. O an geçip gitmiş, kendisi ve İtalya

için doğan fırsatı yakalamak mümkün olmamıştı. İşkence ve sürgünden sonra içine düştüğü umutsuzlukla başlayan döngü, yükselen umutlar ve beklentiler sürecinden sonra onu yeniden umutsuzluğun kapısına bırakmıştı. Niccolo'un bir kez daha hevesi kırılmış, dünyadan kopmuştu. Bu gelecek on iki yıl boyunca, bir başka deyişle yaşamının son on iki yılında kendini tekrar edecek bir kalıptı.

Niccolo'nun borçları birikmeye devam etti. Küçük arazisinin vergisini ödeyemiyordu. Ders vermeyi düşündü. Ama tembelliği bir türlü üstünden atamayıp üşendiğinden çalışma odasına ve kitaplar yoluyla tarihi kişilerle yaptığı sohbetlere geri döndü. Zaman içinde, yaşam boyu onu büyülemiş olan soru ve cevaplara yeniden ilgi duymaya başlamıştı. Titus Livius'un anıtsal *Roma Tarihi* üstüne bir eleştiri niteliğinde biçimlediği, devlet ve devlet idaresi hakkında yeni ve daha kapsamlı bir inceleme üstünde çalışmaya başladı.

"Niccolo, ne diye hâlâ bu tür işlerle uğraşıyorsun anlamıyorum," dedi Pagolo. "İtalyan birliği de neymiş? İtalya'nın birlik olup olmaması kimin umurunda? Şuradaki adamın umurunda mı sanıyorsun?" Meyhanedeki üçüncü adamı işaret etti. Niccolo'nun arada iskambil oynadığı fırıncılardan biriydi bu. Koca bir koyun budunun başına çökmüştü. Etine sulanacak ya da yanına fazlaca yaklaşacak biri olduğu anda hırlamaya hazır bir köpeğe benziyordu.

Niccolo her zamanki gibi, başka iş bilmediği türünde açıklamalarla soruyu geçiştirdi. Pagolo, "İtalya'nın neden asla birleşemeyeceğini bilmek ister misin?" diye sordu.

"Söyle bakalım Pagolo," dedi Niccolo hoşgörüyle. "Senin düşüncen neymiş?" Pagolo politika konusunda otorite sayılmazdı ama kalan birkaç dostundan biri olduğu için onu asla gücendirmek istemezdi.

"Bütün bu bölünmüşlük ve çekişmeler yağ yüzünden."

Niccolo pek anlamamıştı. "Ne demek şimdi bu?"

"Yağ işte!" dedi Pagolo. "Yemek yağı konusunda bu kadar ayrı düşen ve kendi seçiminde ısrar eden bir ülkeyi birleştirmek mümkün olabilir mi? Demek istediğim şu: İtalya'yı üç büyük bölgeye bölmek istesen yağ hatlarıyla kolayca ayırabilirsin. Burada Orta İtalya'da, Floransa'dan Roma'ya kadar olan kesimde bizim tercihimiz..." Cümleyi kasten yarıda kesti.

Niccolo "... zeytinyağıdır," diye tamamladı.

"Ama kuzeyde tereyağı tercih edilir. Her şeyi tereyağında kızartırlar. Fırına verdikleri her yiyeceği tereyağına bularlar. Ağızlarına attık-

ları her lokmanın üstüne tereyağı sürerler." Pagolo anlattıkça açılıyordu. "Ya güneyde?" Sesi imalıydı. "Güneyde domuz yağı kullanılır!"

Niccolo hak verirmiş gibi başını salladı. "Şimdi anladım. Bu konudaki çözümün nedir?"

"Gayet açık. Napolililer azıcık tereyağı yer, Milanolular da biraz domuz yağı kullanırlarsa, bütün düşmanlıklar sona erer."

"Sen bir dâhisin Pagolo, bir dâhi! Papa'ya bir mektup döşenip bütün bunları dikkatine sunacağım." Alayla ekledi. "Papa bugünlerde ne dersem yapıyor. Önemli konularda fikrimi almadan adım atmıyor." Sonra da son zamanlarda hep yaptığı gibi derin bir sessizliğe gömüldü.

Pagolo arkadaşını süzdü. Ne istiyordu bu adam? Aslında cevabı biliyordu. Onun arzuladığı iki şey vardı. Biri "ölen birini" hayata döndürmek, ikincisi de birleşik ve bağımsız bir İtalya kurmaktı. İşin gerçeği buydu.

Pagolo tam yola koyulmayı düşünürken meyhanenin kapısı açıldı ve içeri dört adam girdi. Kılıklarından ormancı oldukları anlaşılıyordu. Dar kısa deri yeleklerinin üstünde papalık işareti vardı. San Casciano'nun meyhanesi Roma-Floransa yolu üstünde bulunduğundan papalık hizmetinde çalışanlar da sık sık burada mola verirlerdi. Son günlerde Floransa ve Roma arasındaki trafik artmıştı. Hatta Papa bile memleketi Floransa'yı ziyarete hazırlanıyordu.

Niccolo onların o kaba Roma aksanıyla konuşup, arada boğuluyormuş gibi olarak tıkınmalarını seyrederken, güney halkına beslediği küçümseme duyguları elinde olmadan depreşti. Gel gelelim adamlar herkese içki ısmarlayınca, kanaati değişti. Lütfedip cömertliklerini teslim etmek zorunda kaldı. Sonuçta bu adamlar kereste işiyle uğraşan ormancılardı. Fazla yontulmamış olmalarını hoş karşılamak gerekirdi. Onlara laf atıp sohbeti başlatan Pagolo oldu. Papalık haberlerini ve dedikodularını dinlemeye pek meraklı olan Niccolo da konuşmaya dahil olmakta gecikmedi.

Grubun başı, "Papa Hazretleri şu ara ava merak sardı," diye anlattı. "Biz önden gidip keyfince avlansın diye düzenleme yapacağız."

"Nerede avlanacakmış?"

"Kent dışında Bugello mu, Mugello mu öyle bir yer. Orada aileden kalma toprakları varmış."

"Avdan önce neyi düzenleyeceksiniz ki?" diye sordu Pagolo.

Romalılar kahkahayı basıp birbirlerine anlamlı bakışlar fırlattılar. Grup başı, "Papa hazretleri herkes gibi avlanmayı sevmez. Onun... na-

sıl diyeyim, ah evet, onun benzersiz zevkine uygun düzenlemelerin yapılması gerekir."

"Ne demek bu?"

"Şey, Papa Hazretleri birtakım rahatsızlıkları yüzünden at üstünde uzun boylu kalamıyor." Adamların bazıları meleyip bazıları da gaz çıkarma taklidi yaparak herkesi kırıp geçirdiler. "Kısa çarpık bacakları da onu uzun süre taşıyamıyor. Bu yüzden Papa Hazretleri ava çıkacağında bu olumsuzlukların göz önünde tutulması gerekiyor. Papa Hazretleri ava ulaşamayacağından avın ona ulaştırılması gerekiyor."

"Bunu nasıl beceriyorsunuz?"

"Önce kapatılabilecek bir alan arıyoruz. Bir vadi, tepeler arasında bir çanak, nehir ya da bataklığa kıyısı olan bir arazi. Yeri bulunca elimizden geldiğince etrafını çitle çeviriyoruz. Yeterli sayıda insan bulabilirsek, askerleri, köylüleri, avı avcıya doğru kovalayan sürücüleri hayvanlar kaçmasın diye çitin önüne dikiyoruz."

"Av hayvanları nasıl içeride olabiliyor peki?"

"Ah, onları biz getirip koyuyoruz. Aklınıza ne gelirse; minik tavşanlar bile var. Ama Papa daha büyük av hayvanlarından hoşlanıyor. Geyik, yaban domuzu, koç, keçi. Gerisini siz sayın. Kurda varana kadar."

"Sonra?"

"Artık av vakti geldi demektir. Papa önce kapalı alanda tam ortaya yerleştirdiğimiz platforma geliyor. Dürbününü çıkarıyor ve yere beyaz bir mendil atıyor. İşte o zaman kıyamet kopuyor. Trampetler ve borazanlar çalmaya başlıyor. Hayvanları serbest bırakıp dev ağıla doğru sürüyoruz. Çevreyi homurtular, anırmalar, ulumalar sarıyor. Köpekler heyecanlanıp havlamaya başlıyorlar. Atlar homurdanıp kişniyor. Avcılar bağrışıyor. Papa elinde dürbün platformun üstünde heyecanla sağa sola koşup duruyor."

"Evet, seyretmekten hoşlandığını bilirim," dedi Niccolo.

Adam pis pis bakarak Niccolo'nun imasını anladığını belli etti. "Evet, seyretmeyi sever. Avcılar alana dağıldılar mı seyirlik çok şey olur. Alan fazla geniş değildir. Panik içinde ürkmüş yüzlerce hayvan saklanacak yer bulamadan sağa sola kaçışır. O arada avcılar kesip doğramaya girişirler. Hayvanlar bir de kan kokusunu aldılar mı iş iyice çığırından çıkar. Her yer çekilmiş kılıçlarla doludur. Papa çığlıklar atıp haykırır. O karmaşa, o katliam çok hoşuna gider. Etraf kıyamet yerine döndüğü için çok da kaza yaşanır."

"Evet," diye araya girdi biri. "Özellikle cücelerin başına çok iş gelir."

"Doğru ya, cüceler! O küçük piç kuruları grubun en çılgınlarıdır. Papa'yı güldürelim derken boynuzu yerler. Her neyse; Papa'nın yakınına tuzaklar kurarız. Canlı bir hayvan o tuzağa düştü mü Papa elindeki mızrakla hayvanın işini bitirir. Herkes tezahürata başlayıp Papa'ya alkış tutar."

Niccolo, "Papa Leo sırf seyretmekle kalmıyor demek," dedi. "Erkekçe avlandığı da oluyor öyle mi?"

"Evet ama ara sıra. Çoğunlukla seyreder. En sevdiği eğlence de çeşitli yerlere barut döktürüp hayvanlar üstünden geçerken patlamasını seyretmektir. Küçük dürbününe sarılıp bir yaban domuzu leşinin havada uçuşunu büyük bir zevkle izler. Çok eğlenir. Herkes çok eğlenir. Tanrım, bu Floransalılar akıl almaz insanlardır. Garip zevkleri vardır. Ne demek istediğimi anlayın işte."

"Öyle," dedi Niccolo adamı taklit ederek. "Anladık, merak etme."

Ertesi gün Papa'nın geleceği gündü. Roma'dan anayolu kullanarak Floransa'ya gittiği için San Casciano'dan geçmek zorundaydı. Kendi memleketlerinden çıkmış iktidar sahibi bir papanın geçişini izlemek gibi bulunmaz bir fırsatı değerlendirmek isteyen köylüler onu bir kez olsun görebilmek, belki de duasını alabilmek umuduyla yolun iki kenarında kilometrelerce uzunluğunda sıralar oluşturmuşlardı. Niccolo, Papa'yı umursamadığını söylüyordu. Kendisini daha önce görmüştü. Bir daha zahmet etmesine gerek yoktu. Ne var ki merakı ağır bastı. Tezahürat başladığında meyhaneden çıkıp neler olduğuna bir bakmak istedi. İlk gördüğü bir fildi. Vettori mektubunda ondan söz etmişti. Portekiz kralının armağanıydı. Papa'nın en sevdiği fil. Daha az sevdiği başka filler de var mıydı, acaba?

Kafile geçerken Niccolo'nun alaycı gözü ve eleştirel bakışı hiçbir ayrıntıyı kaçırmadı. Konvoyda on sekiz kardinal saydı. Hepsi Leo'nun adamlarıydı. Kurula yeni dahil edildiklerine kuşku yoktu. O bordoları giyebilmek için adam başı 100.000 duka ödemiş olmalılardı. Büyük masraflarla donatılmış askerleri, şık dalkavuklar grubunu, atlı arabalara doluşmuş heyecanla el sallayan maskara, soytarı ve cüceleri seyretti.

Niccolo önce kokunun önündeki kadından geldiğini zannetti. Geçkin bir fahişeden taşıp esintiyle burnuna taşınan ağır, iğrenç bir parfüm kokusuydu bu. Niccolo hafifçe kımıldadı ama koku kaybolmadı. Birkaç adım öteye gitti. Koku hâlâ oradaydı. O anda kokunun kalabalıktan değil kafileden yükseldiğini anladı. Kardinaller, saray hal-

kı, askerler cüceler hepsi parfüme bulanmışlardı. Belki file bile parfüm sürmüş olabilirlerdi. Bütün konvoydan ucuz fahişelerin o tatlı kokusu yayılıyordu.

Sonra Papa göründü. İki beyaz Arap aygırının çektiği bir tür vasıtaya bindirilmişti. Dik durmak için gayret sarf etmekten yüzü hafifçe pembeleşmişti. O yalnızca papalara özgü tavırla ağır ağır el sallıyordu. Daha iyi koklayıp keyfine varabilmek için, kalabalıktan yükselen o takdir ve hayranlığı yüzüne doğru yelpazeler gibiydi. O yavaştan el sallayış. Sayılmayacak kadar çok çeneyle sonlanan o ablak, sakin, meleksi yüz. O eğilip kalkan kırmızı takke. Leo beyaz ipek cübbesinin katları arasından avuç dolusu madeni para çıkarıp kalabalığa fırlatıyor, onları cömertlik yağmuruna tutuyordu. Niccolo ayağının dibine düşen paralardan birini almak için eğildi. "Bozuk para," diye geçirdi içinden. Alıp incelediğinde paranın Floransa darphanesinde basıldığını gördü. Floransa parasının yavaş yavaş Floransa hazinesinden Papalık kasalarına aktığını anlamıştı. Parayı cebine atmadan önce son bir kez yakından baktı. Madeni para da parfüm kokuyordu.

Kafile geçip gitti. Niccolo hayatının gözünün önünden akıp gidişini seyreder gibi olmuştu. Tarih bir geçit töreniydi ve o artık tören kafilesi içinde yer almıyordu. Hayat bir nehirdi. O kıyısında durmuş seyrediyordu. Bir zamanlar suyun en akıntılı yerinde kırılgan teknelerde seyretmeyi bilmişti. Bir zamanlar dizine kadar su içinde yıkıp deviren selleri kontrol altına alacak kanallar ve istinat duvarları inşa etmeye uğraşmıştı. Şimdi bir tepeye tünemiş hepsini uzaktan seyrediyordu. Nehir ise bazen sükûn içinde, bazen kaynayıp köpürerek ama bu yalnız gözlemcinin varlığına daima kayıtsız kalarak akıp gidiyordu.

Niccolo bu ikilem içerisindeyken, halk kafileyi coşkuyla alkışlıyordu. Gülücükler yağdıran Papa kilisenin, kendi kilisesinin bu sadık, minnet dolu kız ve erkek evlatlarını incelemek için küçük dürbününü sükûnetle gözüne dayadı. Dürbünü hafifçe çevirdi. Her yerde ileri doğru uzanmış, mutlu insan yüzleri görüyordu. Meyhanenin önündeki adamın yüzü dışında. Birden kalabalığı taramayı durdurdu. Gözüne tanıdık biri çarpmıştı. Kumaş kasket ve eski bir pelerin giymiş orta yaşlı, çekingen duruşlu biriydi bu. Floransalılara özgü o kaş çatışla etrafı süzüyordu. Leo o yüksek alına ve düz, uzun buruna bir daha baktı. Sonunda, "Yok canım," diye düşündü. "Yalnızca o zalim, asi, kendini beğenmiş Floransalılardan biri işte. Eminim." Bu kararla yaltaklanan kalabalık arasından geçip, onlara dualarla birlikte kendi hazinelerinden çıkma bozuk paralar yağdırarak keyifle yoluna devam etti.

Papa iki bin işçi ve 70.000 florin masrafla kendisi için hazırlanan muazzam dekorasyonun tamamlanabilmesi için zafer girişini bir süre geciktirmek zorunda kaldı. Günler sonra Floransa'ya, şerefine surlarda açılan büyük gedikten geçerek girdi. Bu gedik muhteşem kafilenin ve Papa'nın sevgili filinin kente girişini kolaylaştırmak için oluşturulmuştu. Papa haftalar boyu Floransa'da kaldı. Bu süre içinde bol bol şımartılıp yirmi dört saat aralıksız ağırlandı. Bu arada akrabalarının işlerini de yoluna koymayı ihmal etmedi. Hazır olunca kuzey yolculuğunun asıl hedefi olan Bolonya'ya doğru yola çıktı. Orada alkışlarla karşılanmadı. Boş sokaklarda ilerlerken zaman zaman alaylı kahkahaların koptuğu duyuldu. Buraya Fransa'nın enerjik yeni kralı I. Francois ile görüşmeye gelmişti. Daha açık anlatmak gerekirse I. Francois'nın ayaklarına kapanmaya, toprak vermeye, tazminat ödemeye ve Fransız hükümdarına sağduyu çağrısı yapmaya gelmişti. Paralı askerlerden oluşturulmuş, ne yapacağını bilemeyen, toplama Papalık ordusunu Marignano'da yüz kızartıcı bir bozguna uğratan Fransız orduları şu anda Milano'nun ve kuzey İtalya'nın büyük bir bölümünün hakimi durumundaydı. Leo'nun sarayının bütün parfümleri dökülse, zorbalıkla yeniden İtalyan topraklarını ele geçiren barbarların pis kokusunu örtmeye yetmezdi.

Niccolo uzun yıllar Leo'nun Kutsal Papalık'ı kötü bir biçimde yönetmesine tanıklık etmek zorunda kaldı. Umutlarının çoğalıp azaldığı durumlar oldu. Anal fistülüne koyulan sargılara zehir sürme yoluyla kendisine suikast düzenleneceği iddiaları ortalıkta dolaştı. Ama girişim başarıya ulaşmadı. Hepsi de kardinal olan komplocular toplu olarak idam edildi. Olay gene Leo'nun işine yaradı. Kardinaller Kurulu'nda üyelikler boşalmıştı. Bunlar Papalığa büyük kâr bırakan kazançlı mevkilerdi. Şans gene Papa X. Leo'nun yüzüne gülmeye başlamıştı. Her gelişme ona yarıyordu.

Papa boşalan Papalık hazinesini doldurmak için Almanya'da parayla "tövbe" satmaya girişince Luther gene yaygarayı kopardı. Leo o sinirli budala keşişin dediklerine hiç kulak asmıyordu. "Boşuna yırtınıyor," diye düşündü iç geçirerek. O kulak tırmalayıcı, yorucu ses bir sussa ne iyi olacaktı. Luther küplere binedursun Papa günlerini satranç ve iskambil oynayarak geçiriyor, ozanları ve edebiyatçı dostlarıyla Latince şarkıcıklar yazıyordu.

Floransa'da çıtkırıldım Lorenzo, kibirli halleriyle hemşerilerini öfkelendirmeye devam ediyordu. Maiyetinde bulunan aynı kafada bir

alay züppeyle birlikte Medici Sarayı'nın gizli derinliklerinden kenti yönetmeye çalışıyordu. Konsey'in fikrine ihtiyaç duyduğunda—ki bu pek seyrek olurdu—toplantıyı Signoria'nın umumi salonlarında değil sarayında yapıyordu. Yirmi sekiz yaşında tüberküloz ve frengi sonucu hayatını kaybettiğinde yasını tutan olmadı. Yerine derhal tükenmez Medici stoğundan yeni biri gönderildi.

Bütün bu süreç içinde Niccolo'nun tek tesellisi çalışmalarıydı. Kitap yoluyla tarihi kişilerle yaptığı sohbetler ve onlarla ilgili araştırmalar dışında günleri aylaklık, can sıkıntısı ve dinmek bilmez bir umutsuzluk duygusuyla geçiyordu. Sürgün dönemi bitmişti. Artık Floransa'ya rahatça girip çıkabiliyordu ama oraya pek gittiği yoktu. Arada bir kitap ihtiyacı olduğunda kente iniyordu ama görüşecek pek dostu kalmamıştı. Eski meslektaşları, özellikle kançılaryada yerlerinde kalabilenler ve Medici soyundan efendilerine yaltaklanarak onların gözüne girmeyi başaranlar, eski sekreterle ahbaplık etme konusunda pek gönülsüz davranıyorlardı. Niccolo aralarında hayalet gibi dolaşıyordu. Herkesin görüp görmezlikten gelmeyi tercih ettiği yüz kızartıcı bir hayaletti sanki. Niccolo gerekli kaynakları tarıyor, araştırmaları için gerekli kitapları ödünç alıyor, sonra da kırsaldaki küçük evine dönüp düşüncelerine ve bilimsel çalışmalarına dalıyordu.

Niccolo'nun Floransa yolculukları o ara hayatını kaplayan hüzün ve kayıp hissini şiddetlendirmekten başka işe yaramıyordu. Signoria'dan çıkıp da telaşla sağa sola koşturanları gördüğünde onların önemli işler kovalayan, belli sorumlulukları olan görevli memurlar olduklarını düşünüyordu. Bir zamanlar o da o binadan koşar adım çıkar, Pisa'daki ordugâhın, Cesare Borgia'nın karargâhının, Roma'nın, Fransa'nın yolunu tutardı. Peki ya şimdi? Şimdi kimse yüzüne bakmıyordu. Adeta görünmez adam olmuştu. Üstü başı eski ve bakımsızdı ama bunun önemi yoktu. Kime gösteriş yapacaktı ki? Ufaldığını hissediyordu. Saçları dökülmüştü. Zayıflamıştı. Hatta boyu bile kısalmıştı. Küçülecek yaşlara gelmiş miydi sahi? Gerçek anlamda? Fiziksel olarak?

Floransa'ya yaptığı o gezilerden birinde Signoria Meydanı'nda durup biraz soluklanmak istemişti. Loggia della Signoria dedikleri insanı güneşten ve yağmurdan koruyan, geçmişte fikir ve görüşlere canlı bir ortam sağlamış olan basamaklı kemeraltına sığındı. Eskiden kim bilir kaç kez burada durup Savonarola'dan Soderini'ye kadar günün önemli isimleriyle ilgili sorunları tartışmış, ateşli münakaşalar, çekişmeli müzakereler yapmıştı. Loggia şimdi adeta terk edilmiş gibiydi. Ortalıkta işsiz güçsüz yaşlılardan başka kimse görünmüyordu. Hepsi de birbir-

lerini artık o kadar iyi tanımışlardı ki, söze gerek kalmadan birkaç baş sallayış ve kaş oynatışla anlaşabiliyorlardı. O ara yarım akıllının biri Niccolo'nun yanına oturup ona hararetle bir şeyler anlatmaya koyuldu. Adam derin bariton sesiyle akıcı bir biçimde konuşup duruyordu. Söylediklerini vurgulamak ve vardığı sonuçların önemini işaret etmek için arada zarif elleriyle jestler de yapıyordu ama ağzından çıkan sözlerin hepsi deli saçmasıydı. İnsan önce bir şey dediğini sanıyordu, fakat söylediklerinin hepsi anlatı havası verilmiş abuk sabuk sayıklamalardı. Uzaktan bakan, onun nutuk atan biri, bir filozof olduğunu düşünebilirdi. Bu tabloda Niccolo da köşe başı bilgesinin sözleri üstüne derin düşüncelere dalmış bir dinleyiciden farksızdı.

Sahiden de düşüncelere dalmıştı. Nasıl olsa yarım akıllının konuşmaya devam etmesi için bir onay ya da alkışa gerek yoktu. O zaten kendince konuşup duruyordu. Niccolo o an kalkıp gitse adamın heyecanla saçmalamaya devam edeceğinden, sırası gelince hayali seyircisini iknaya uğraşacağından, sabırla kavramların üstünden gidip konu iyice anlaşılana kadar tekrarlayacağından emindi. Adamın hali onda acıma hissine değil, hüzünlü bir benzetme duygusuna yol açmıştı. Onun da kimsenin anlamadığı biri dilden konuşup duran şu aptaldan hiçbir farkı yoktu. O da gece gündüz hayali seyircisine seslenerek, kimselerin okumayacağı, tarih ve politika hakkındaki o uzun ve kapsamlı analizi yazmaya çalışıyordu.

Biri sırtına vurup iyi günler diledi. Niccolo, Floransa aksanıyla söylenen sözlerin yarım akıllıdan gelmediğini fark edip başını kaldırdı.

"Bay Machaivelli."

"Michelozzi. Selam."

"Gücensem yeridir. Kentte olduğundan haberim yoktu. Neden beni görmeye gelmedin?"

"Ah, inanır mısın..." Niccolo bir bahane bulmaya çalıştı. Artık tanıdıklarına görünmekten utandığını söylemek istemiyordu. "Kente gelince kendimi cüzamlı gibi hissediyorum. İnsanları benden uzak tutmak için boynuma çan takasım geliyor."

"Benim senden hiç kaçtığım olmadı cüzamlı dostum. Bak, bulaşma riskini göze alıp sana dokunuyorum işte." Kolunu Niccolo'nun omzuna attı. Michelozzi ile eskiden çok yakın oldukları doğruydu. Gelgelelim eski sekreter görevden uzaklaştırıldıktan sonra nemrut geçimsiz bir olup çıkmış, buna karşılık Michelozzi'nin kazancı ve prestiji git gide artmıştı. Farklı koşullar iki arkadaşın yollarının ayrılmasına neden olmuştu.

"Sağ ol, Michelozzi. Seni arkadaşımla tanıştırayım." Elini yarım akıllıya doğru salladı. "Baktım da bayağı ortak yanımız var."

Michelozzi, Niccolo'nın öbür tarafına geçip oturdu. "Anlat bakalım son zamanlarda neler yapıyorsun?"

"Neler mi? Dur bir düşüneyim." Niccolo düşünür gibi yaptı. "Ha evet, Papa'yı gördüm."

"Roma'da mıydın?"

"Hayır. Onu buradan geçtiğinde gördüm."

"Niccolo, o üç yıl önceydi!"

"Öyle ama hatırlayabildiğim, sıradan olmayan, yeni sayabileceğim tek olay bu."

"Hayatında bir kadın yok mu?" Michelozzi sözü daha neşeli konulara çevirmeyi denedi.

"Kadın mı?"

"Niccolo, bir kadın neşeni yerine getirebilirdi... Şahsen ben... Şöyle anlatayım, iki bahçe birden suluyorum. Yani tek ayağa iki pabuç giydim. Anlıyorsun değil mi? Keyfime diyecek yok. Bir baksana bana."

"Kadınlar! San Casciano'daki eski bir bayan dostumu hatırlattın bana. O da bana bir kadın bulmak ister daima. Kendisinin bir cadı olduğunu söyler. Ona birkaç saç tel ve tırnak parçası verseymişim, bunları kilise lambasından çaldığı kutsal yağın içinde kaynatıp bana bir iksir hazırlarmış. Bu iksirden tadan her genç kadın bana mutlaka çılgınca âşık olurmuş."

"Mutlaka denemelisin. Kaybedecek neyin var ki?"

"Hiçbir şeyim yok. Kesinlikle haklısın." Niccolo bunu inanarak söylemişti.

Michelozzi neşeli ve dostça tavrını hiç bozmadan ısrarını sürdürdü. "Eğer kadın peşinde koşmuyorsan ne işle meşgulsün?"

"Masamın başına geçip yazıyorum. Aklıma yazacak bir şey gelmezse boş boş duvarlara bakıyorum. O günlük çalışmam bitince kafayı çekiyorum. Büyüleyici bir yaşam. Sen de denemelisin."

"Hâlâ o Titus Livius eleştirisi üstünde mi çalışıyorsun?"

"Evet, hâlâ Titus Livius eleştirisi üstünde çalışıyorum."

"Niccolo, seni suçlamak niyetiyle söylemedim."

"Bağışla. Bugün pek havamda değilim. Sen neler yapıyorsun? Hâlâ kançılaryada mısın?"

Michelozzi önce tereddüt etti ama sonra durumunu arkadaşından saklamayı uygun görmedi. "Evet. Üstelik yükseldim. Bana senin eski işini verdiler."

Niccolo'nun yüreği kıskançlıkla yanıp kavruldu. "Çok iyi Michelozzi. Bu durumda seni kutlamam gerek."

"Sağ ol ama işler senin kançılar olduğun günlerdeki gibi yürümüyor Niccolo. Son zamanlarda Signoria'da yapılacak hiçbir iş kalmadı. Teftiş edilecek asker bile yok. Bütün devlet işleri Medici Sarayı'ndan yürütülüyor. Arada birkaç mektup yazdığım oluyor. Hepsi bu."

"Birkaç mektup ha." Niccolo, Michelozzi adına memnun olmuş ama kıskanmaktan kendini alamamıştı. Bir yandan da kendi kendine, "Kıskanacaksın elbette," diyordu. Michelozzi! Evet, o iyi bir adam. iyi bir dosttu. Ama sekreterlik! Kendisinin eski işi! O bunu asla kıvıramazdı. Onda bu yetenek yoktu. Michelozzi'yi, içten ama vasat zekâlı Michelozzi'yi, aklından çok şeyinin peşinden giden, iki dakikalık sohbete bile gönül işlerini sokuşturan zavallı Michelozzi'yi Cesare Borgia'nın karşısında hayal etti.

"Niccolo, bugün orada çalışıyor olsan sıkıntıdan ölürdün. Samimi söylüyorum. İş aynı iş değil."

"Sıkıntıdan ölürdüm, haklısın."

"Bunu sana neden söyledim biliyor musun? Olur da bana bir iş buyururlarsa, kapını çalıp tavsiyelerini dinlemek isterim. Senin için bir sakıncası yok değil mi?"

"Ne üzücü bir durum," diye düşündü Niccolo. "Beni neşelendirmeye çalışıyor. Tavsiyelerimi soracakmış." Sonra kendini toplayıp, "İstediğin zaman gelebilirsin," dedi. "Bugünlerde bende tavsiyeden bol bir şey yok."

Michelozzi aniden ayaklandı. "Kalk hadi. Aklıma bir şey geldi. Seni bu uyuşukluktan kurtaracak bir fikir."

"Boş ver Michelozzi," dedi Niccolo sıkıntıyla. "Beni geneleve falan götürmeye kalkma sakın."

"Ne genelevi? İlgisi yok. Seni yeni birileriyle tanıştırmak istiyorum."

"Yeni birileri mi? Aman cüzamlı çanımı takayım da kimse yaklaşmasın yanıma."

"Niccolo lütfen. Bana güven."

"Beni nereye götürüyorsun?"

"Bu bir tür... dernek."

"Ne tür bir dernek?"

"Görürsün." Michelozzi böyle diyerek geniş basamakların üstünden atlayıp indi. Niccolo da somurtkan bir yüzle onu izledi. "Böyle neşeli oluşuna şaşmamak gerek elbette," diye geçirdi içinden. "Michelozzi

Efendi benim eski işimi kapmış. İkinci Kançılarya sekreteri! Kıyafetine bakılırsa işleri tıkırında. Gri pantolon, saten mokasenler, siyah kadife ceket, fiyaka olsun diye yakası açık bırakılmış beyaz keten gömlek. Hepsi birbirinden şık..." Niccolo haksızlık ettiğinin farkındaydı ama elinde değildi. Kendi at çizmeleri hâlâ çamur içindeydi. O kırsalın çamurunda eğleşip vakit öldüredursun, dünya ona hiç aldırmadan yerine Michelozzi gibi şık, düzgün adamları koyuyordu... Yarım akıllı adam, artık bomboş kalan geniş kemer altında Michelozzi'nin neşesinden Niccolo'nun kıskançlığından hatta onların gidişlerinden bile habersiz, kendi deli dünyasına dalmış zırvalamaya devam ediyordu.

"Bu taraftan." Michelozzi, Niccolo'yu sola, Via della Scala'ya yönlendirdi. Ürkütücü dış cepheli birçok binanın önünden geçtiler. Dümdüz yüksek bir duvar boyunca yürüdüler. Bütün bunlar katı Floransa mizacının anıtları ve dışavurumu olup o an için somurtkan Niccolo'nun ruh halini çok iyi yansıtıyordu. Sessiz bir maske gibi yükselen duvarın içine göze çarpmayan bir kapı yerleştirilmişti. Michelozzi kapıyı tıklattı ve kendini tanıttı. Kapı açıldı, içeri alındılar. Sokaktan görünümüyle insanı ürküten binanın ardında var olan bambaşka bir dünyaya adım attılar.

Kapı kapanır kapanmaz insan ve hayvan kalabalığının gürültüsü birdenbire kesiliverdi. Etraftan çeşmelerin şırıltısı geliyor, ağaçlar akşamüstü esintisinde hafiften salınıp duruyorlardı. Gizli bahçeyi yoğun bir servi, çam ve defne kokusu sarmıştı. Kentin o sıkışık göbeğinde benzeri görülmemiş bir yeryüzü cennetine, muazzam bir hazlar bahçesine adım atmışlardı. Her yer yemyeşildi. Kaya oyuklarından küçük çağlayanlar akıyor, serin sular kayalardan süzülüp çevresine sıralar konmuş berrak ışıltılı havuzlara dökülüyordu. Patikalar ve yürüyüş yolları o süslü, bakımlı, gür yeşilliğin arasından kıvrılıp gözden kayboluyordu. Hele o ağaçlar! Koni biçimli çanlar, deniz kokan bodur çalılar, yelpaze biçimli dev ağaçlar, kule gibi ada çamları, salkım söğütler, heybetli meşeler, kestaneler, zeytinler, armut, elma, incir ve kiraz ağaçları saymakla bitmiyordu. Bazı ağaçların üstünde o kadar çok meyve vardı ki dalları yerleri süpürüyordu.

Bahçenin güzelliği karşısında bir an başı dönen Niccolo kendini o serin, insanı okşayan mis kokulu esintilere bıraktı. Dünyada ne kıyamet koparsa kopsun buraya yansıması imkânsızdı. İçeri hiçbir şey sızamazdı. Adem ve Havva'nın kovulmadan önce yaşadıkları Cennet bu olsa gerekti.

"Nasıl buldun?" diye sordu Michelozzi."

"Şaşırtıcı. Bambaşka bir dünya."

"Beğeneceğinden emindim," dedi Michelozzi memnun bir şekilde.

"Kim yapmış bunu. Bu gizli dünyanın tanrısı kim?"

"Seni ev sahibimizle tanıştırayım o halde, gel benimle." Niccolo'yu yeşil labirente doğru sürükledi. Geçmiş günlerin filozofları havasında sohbete dalmış küçük gruplarla karşılaştılar. Her yer bir kısmı antik çağlardan kalma heykellerle, heykel kalıntılarıyla süslüydü. Yunan ve Roma. Aslında bakılırsa ortam Niccolo'ya bütünüyle Roma'yı hatırlatmıştı. O günün lağım kokulu Roma'sını değil, kadim Roma'yı, insanın cennetten kovuluşundan önceki Roma'yı...

Michelozzi bahçedeki tanıdıklarından birine, "Cosimino nerede?" diye sordu.

"Henüz aşağı inmedi. Ama haber yollamış. Az sonra burada olacakmış."

Michelozzi gruptan gruba dolaşarak tokalaşıp el öperken Niccolo da çevresini incelemeye koyuldu. Arkadaşı bahçe halkıyla gayet samimiydi. Buradakilerin çoğu Niccolo'dan sonraki kuşaktandılar. Sağda solda Strozzi, Nardi ya da Nerli gibi Floransalı köklü ailelerin bariz yüz hatlarını taşıyan gençler gözüne çarpıyordu ama hiçbiriyle tanışıklığı yoktu. Bunlar belli ki Floransa gençliğinin kaymak tabakasıydı. Michelozzi gibi hepsinin kılık kıyafeti yerindeydi. Farkında olmadan ağır çizmelerini sürüyerek ilerledi. Kasketinin altından fırlamış dağınık bir tutam saçı sinirle arkaya itip kasketi sıkıca kafasına oturttu.

Michelozzi buranın bir tür dernek olduğunu söylemişti. Niccolo çevresini gözledikçe bunun ne tip bir birliktelik olduğunu sezer gibi oluyordu. Son derece incelikli, zarif bir ortamdı. "Korkarım gece bitmeden şiir okumaları başlar," diye geçirdi içinden.

45

Yükselişte Bir Adam: Niccolo Mürit Topluyor

Bu semanın altında her şeyin bir mevsimi ve her niyetin bir zamanı vardır... Ölmenin de zamanı vardır, iyileşmenin de; çöküşün de zamanı vardır, toparlanışın da.

—ESKİ AHİT 3:1-3

EV SAHİBİ ÇOK GEÇMEDEN GÖRÜNDÜ. Bir sandık içine oturtulmuştu. Yaldızlıydı, oymalıydı, sedef kakmalıydı, kadife astarlıydı ama sonuçta bir sandıktı. Gelişi orada hazır bulunanlar tarafından coşkuyla karşılandı. Herkes onun çevresini sardı. Niccolo biraz uzakta kalıp sandığın içindekini inceledi. Sandığın kenarına yaslanmış gibi duran adam bir hilkat garibesiydi ama çirkin değildi. Başı kocaman duruyordu ama aslında Niccolo'nun kafasından büyük değildi. Başı orantısız biçimde büyük gösteren, vücudunun geri kalanının kuruyup büzüşmüş acınacak haliydi. Adam gene de başımı dimdik tutuyordu.

Sade giyimliydi, üstünde bir *lucco* vardı. İşe yaramayan bacaklar bol bol pantolonun paçasından dışarı uğramıştı. Kolları birkaç deri uzantısından ibaretti. Sarı benizliydi ama son derece hayat dolu görünüyordu. Gülüp şakalaşırken dişleri parlıyor, gözleri ve ağzıyla son derece etkileyici mimikler yapıyordu. Ara sıra düzgün yüz hatları bir anlık bir acıyla kasılıyor ama bu uzun sürmüyor, canlı tartışma ve sohbetler yeniden başlıyordu.

Niccolo adamı incelerken Michelozzi ev sahibinin yanına ulaşmayı başarmıştı. İkisi aynı anda dönüp kendisine bakınca Niccolo çizmelerini sürterek yaklaşıp bu nazik ve zorunlu tanışma merasimine katılmak zorunda kaldı.

"Niccolo, seni Bernardo Ruccelai ile tanıştırayım. Sinyor Ruccelai, bu da Niccolo Machiavelli."

Niccolo saygılı bir sesle, "Onur duydum Sinyor Ruccelai," dedi.

"Ben de öyle. Ama herkes gibi sen de bana Cosimino de. Burada resmiyetten uzak, samimi bir toplumuz."

"Pekâlâ Cosimino. Ama Bernardo yerine neden bu takma adı kullandığınızı anlamadım."

"Ah," dedi cüce adam iç geçirerek. "Cosimo babamın adıydı. Burayı o yaptırdı. Bana ondan mirastır. Dostları bana Bernardo demezlerdi. Ben onların gözünde hep Cosimino'ydum, yani küçük Cosimo. Ben daima babamın gölgesinde yaşadım ama şikâyet edemem. Burada, bu bahçede hoş bir hayat sürüyorum. Sen nasıl buldun?"

"Ağzım açık kaldı. Bir mucize bu!" Niccolo saygıda asla kusur etmemeye çalışıyordu.

"*Aeneis* destanını bilir misin Niccolo?" diye sordu Cosimino.

"Zaman zaman dönüp okurum," dedi Niccolo. İlgisini fazla açığa vurmamak için özellikle böyle cevaplamıştı. Oysa kahramanlık destanının neredeyse tamamını ezbere okuyabilirdi.

"O zaman hoşuna gidecek bir şey söyleyeyim. Orti Orcellari dediğimiz bu bahçelere destanda adı geçen her ağaçtan bir örnek diktirdim. Hepsinden var."

Niccolo hafifçe öksürdü. "Bu... bu olağanüstü," dedi. "Vergilius'a büyük hayranlık duyuyorsunuz belli ki."

"Hem Vergilius'a, hem de bütün klasiklere. Romalı olan her şeye. Sen de mi meraklısın bunlara?"

"Hem de nasıl!"

"O zaman bir ara sana zorlukla oluşturduğum heykel koleksiyonumu göstereyim. Hepsi gerçek antikadır. Romalılar döneminden kalma. Belki etrafta dikkatini çekenler olmuştur. Muhteşem parçalar... Ah, bak Luigi de gelmiş. Luigi bu akşam okuma yapacak. Onu dinleyelim mi artık?" Niccolo'ya nazikçe gülümseyerek dikkatini yüksekçe kürsünün başında yerini almış olan toy gence verdi. Elinin altındaki kabarık kâğıt destesinden anlaşıldığı kadarıyla o gecenin okuması bayağı uzun süreceğe benziyordu.

Niccolo kendine kalabalıktan olabildiğince uzak bir yer seçti. Onu buraya sürüklediği için Michelozzi'nin gırtlağını sıkmaya yemin etti. Şiir okuması ha! Hem de bahçelerine Vergilius'un *Aeneis*'indeki ağaçları diken insanlar arasında! Nasıl bir ilim irfandı bu! Nasıl bir eski Roma kavrayışı? Bu antik çağ hayranlarının entelektüel kazanımlarını nasıl alkışlayabilirdi? Bu eski heykel kalıntısı toplayanları? Bu Vergilius'a tapanları? Vergilius'u anlayamayacak kadar cahil olduklarından, destanında adı geçen ağaçları listeleyen bu boş kafalıları?

Niccolo bu ukala antik çağ sevdalılarını çok yakından tanırdı. Bunlar her şeyin listesini çıkarırlardı. Bütün nehirlerin ve su havzalarının, bü-

tün hayvanların listesini, kuşların, eski zaman kentlerinin listelerini... Bu böyle uzayıp giderdi. Şu iradesiz, süslü, havalı Floransalılar! Onlar Romalıları tanırlar mıydı sanki? Onlar bu işlerden ne anlardı? Onlar erdemi, sadakatı, cesaret ve adanmışlığı ne bilirlerdi? Özgürlük savaşı kavramından haberleri var mıydı? Şu satırı okuyacak olsalar ne hissederlerdi acaba? "*Tantae molis erat Romanam condere gentem* –Romalı ırkının temelini atmak ne muazzam bir çabaydı!" Bunlar o çabadan ne anlardı? Hiç o uğraş içinde soluksuz kaldıkları olmuş muydu? Hiç yeni bir Romalı ırkı yaratmaya çalışmışlar mıydı? Bunun ne zor olduğunu bilebilirler miydi? İşkence çarkının kaç turuna dayanabilirlerdi? Özgürlük ve adalet yolunda uğraş vermek, yapay cennetlerine kapanmış bu şımarıkların umurunda mıydı? Onlar *Aeneis* destanındaki ağaçların adlarını bilirlerdi yalnızca.

Niccolo gene hayata küsmüş bir ruh hali içinde—bunun için en küçük bahane yetiyordu—Virgiliana korusunun gözden uzak bir köşesine çekilip kendine rahat bir yer buldu. Gece uzun olacaktı.

"Üstat Vergilius'un dediği gibi, küçüğü büyükle kıyaslamak olacak ama, onun çiftlik uğraşı üstüne yazdığı *Georgica* adlı şiirlerinin biçeminden yola çıkarak kaleme aldığım bir şiirimi okumak istiyorum. Ona 'Ekim Üstüne' adını verdim. Kırsal hayata bir övgü." Luigi bu girişten sonra şiirine başladı. Sesi önce biraz gergin çıkıyordu ama çoban kızların ve oğlanların saf kırsal coşkularını anlatırken özgüveni yerine geldi. Ürünlerin ekim, yetiştirme ve hasat aşamalarını aktarıp bu tarım faaliyetlerinde meydana gelen mevsimlik değişimleri en küçük ayrıntısına varıncaya dek anlattı. Hayvancılığı şiirsel bir dille övüp göklere çıkardı. Peynir imalatına geldiğinde iyice açılmıştı.

O okurken Niccolo da delikanlıyı pratik ve şüpheci bir gözle incelemeye almıştı. Yok kırsal yaşamın keyifleriymiş. Yok Altın Çağ'mış! Öyle mi? Bu şair bozuntusunun Altın Çağ'da sokakların çamur ve gübreden geçilmediğinden haberi yoktu. Niccolo delikanlıyı sade ama zarif kesimli, iyi dikilmiş giysileri içinde tarlalarda hayal etti. Floransa'da bu kıyafeti belki "kırsal giyim tarzı" diye yutturabilirdiniz ama köylüler kentli züppeleri iki kilometre uzaktan şıp diye tanırlardı. Niccolo pırıl pırıl cilalı çizmelerin at pisliğine bulanmış halini hayal edince elinde olmadan gülümsedi. Ah be gençlik! Ah be Floransa! İçini çekti. Bu genç Floransalıların eskiye özenmeleri ve klasikleri okumaları, cesaret, özgürlük ve adaleti kavramak, devlet ve ordu kurmayı öğrenmek için değil, peynir yapımıyla çobanlığı bellemek içindi. Oysa bu uğurda eski Romalılara başvurmaya hiç gerek yoktu. San

Cascianolu her cahil köylü, köyü anlama uğraşlarında onlara çok daha iyi ders verebilirdi.

Okuma bittiğinde Niccolo'nun tek düşündüğü bir an önce oradan kaçıp gidebilmekti. Ne var ki Cosimino ile göz göze geldiler. Ev sahibi ona yaklaşmasını işaret etti. Çaresiz Luigi'nin şiiri hakkında birkaç tatlı söz söylemesi gerekecekti.

"Sen bu toplulukta yenisin? Söyle bakalım nasıl buldun?"

Yağ çekmeyi oldum olası beceremeyen ve göz göre göre yalan söylemek gibi bir becerisi olmayan Niccolo tarafsız bir cevap verdi. "Eskileri taklit etmek her zaman övgüye değer bir çabadır."

Cosimino gülümseyip Niccolo'ya şöyle bir baktı. Sonra kendi kendine mırıldanır gibi, "Ah Machiavelli, hafiften överken yere batırdın. Taklit ha? Luigi'nin klasikleri iyi taklit edemediğini mi düşünüyorsun?"

"Bana kalırsa genç dostumuz köy hayatı hakkında fikir edinmek istiyorsa, birkaç gün bileğine kadar çamurda gezip geceleri domuz ve ineklerle ağılda yatmalı."

"Bütün söyleyeceğin bu mu?"

"Eskileri taklit etmenin çeşitli yolları vardır. Genç Luigi üslupta kesinlikle başarılı."

"Ama anlaşılan o ki sen bu tür çabaları başarıdan saymıyorsun."

"Açık konuşabilir miyim?"

"Hayır diyecek olsam ne yapardın?" Cosimino'nun yüzünde hince bir ifade vardı. Siyah gözleri ışıldıyordu.

"Pekâlâ. Sordunuz diye anlatıyorum. Son zamanlarda bir antik çağ hayranlığı baş gösterdi. Buradaki küçük topluluk da bunun bir kanıtı. Ama neye hayranlık duyduğumuzun farkında mıyız acaba? Luigi çobanları konu etmiş. Siz kolu bacağı olmayan heykel parçalarına, kolu bacağı olmayan bedenlere büyük paralar dökmüşsünüz. Bizim ressam ve heykeltıraşlarımıza gelince; bu heykelleri kopya edebildikleri takdirde iyi bir fiyattan satma imkânı buluyorlar. Antik çağa yüklediğimiz değer bundan ibaret. Ondan bu şekilde faydalanıyoruz."

"Senin daha iyi bir fikrin var mı? Biz nafile işlerle uğraşıp boşa mı kürek çekiyoruz yani?"

"Bizler bu boş biçimleri baş tacı ediyor, ama onlara ilham kaynağı olmuş insanları ve kültürü aşağılıyoruz. Komutanların, sivil halkın, yasa koyucuların ve yargıçların oluşturduğu örnekleri görmezden geliyoruz. Bugün onların o kadim ruh asaletinden en küçük bir iz yok. Ve kimse o ruhu yaşatmaya, taklit etmeye çalışmıyor."

"Sen hariç, elbette."

Niccolo önüne baktı. Galiba fazla ileri gitmişti. İşkence çarkını hatırlayıp çenesini tutmaya karar verdi. Bugünlerde düşündüğünü söylediği takdirde nereye yollanacağını iyi biliyordu.

Cosimino devam etti: "Geçenlerde senin kaleme aldığın bir kitapçık geçti elime. Prensler ve Prenslikler üstüne muzır bir kitapçık. Ben Lorenzo Strozzi'den aldım. O da Roma'daki ağabeyi Filippo'dan almış. Filippo ise eski dostun Vettori'den aldığını söylemiş. Bayağı kışkırtıcı bir eser." Susup bekledi ama Niccolo ağzını açmadı.

"Hafızam beni yanıltmıyorsa kitapçığını bir silahlanma çağrısı ve Petrarca'dan dizelerle bitirmişsin: 'Şu eski yiğitlik/Henüz ölmedi İtalyan yüreğinde.' Heyecan verici bir son. Hem de iyimserlik dolu."

"Ben onu yazalı altı yıl oldu."

"Yani artık geçerliliğini yitirdi mi diyorsun? Bu arada eski yiğitlik öldü mü?"

"Ölmediyse bile derin uykuda."

"Kim uyandıracak peki?"

"Artık uyandırılabileceğinden emin değilim. O an geçip gitti."

"Çabalar da sonlandı öyle mi?"

"Bugüne bir göz atınca anlarsınız."

"Bugünü fazla hafife alıyor olmayasın? Luigi gibi gençleri? Hatta beni." Cosimino soluk alıp devam etti. "Belki kendini bile hafif alıyorsun desem?..." Sorusu havada asılı kaldı.

"Olabilir."

"Sana bir teklifim var. Bir akşam bize yazdıklarından parçalar okur musun?"

"Yazdıklarımın pek ilgi çekici olduğunu söyleyemem," dedi Niccolo. "İçinde ölçü, kafiye ve mutlu çobanlar yoktur."

Cosimino, "Ah! Tıpkı hamimiz Vaftizci Yahya gibisin," dedi alayla. "*Vox clamantis in deserto!* Yabanda ağlayan ses! Ve dinleyen tek kişi yok. Ne üzücü. Kendine acıyorsun değil mi Machiavelli?"

Niccolo ona kızgın bir bakış fırlattı. Alay konusu yapılmaktan hiç hoşlanmazdı.

"Ben hep böyle miydim sanıyorsun?" Cosimino güçsüz elinin bir hareketiyle çökük göğsünü ve sakat bacaklarını işaret etti. "Hayır, ben de bir zamanlar tam bir adamdım. Ama gençliğin aşırılıkları, hastalıkların tahribi ve doktorların beceriksizliği beni dumura uğramış bir kabuğa, sandıkta gezdirilen bir özürlüye dönüştürdü. Kendine acımanın ne demek olduğunu bilmediğimi mi sanıyorsun. Buradan Fiesole'ye

kadar o duyguyu nerede görsem tanırım." Tekrar durup bakışlarını Niccolo'ya dikti. "Kendine acımaktan vazgeç Machiavelli. Yaban yaşamını bırakıp dön artık. Yapılacak çok iş var."

Coşkulu şair Luigi'nin heyecan içinde yanlarına gelişiyle büyü bozuldu. Cosimino onu kutladı, "Luigi, sana tanıştırmak istediğim biri var," dedi. "Luigi Alamanni, Sinyor Niccolo Machiavelli."

Luigi'nin ağzı bir karış açıldı. "Machiavelli? Milislerin Machiavelli'si mi?"

"Ta kendisi," dedi Cosimino.

"Öldüğünüzü sanıyordum ben, yani şey, o kadar uzun zamandır ortada yoktunuz ki."

"Ölmemiş, Luigi," diye araya girdi Cosimino, "Yalnızca uyuyormuş. Üstelik bugün yarın bize bir şeyler okuması için onu ikna etmeyi başardım sanıyorum."

Luigi çoktan Niccolo'nun koluna girmiş çekiştiriyordu: "Gelin hadi. Sizi başkalarıyla tanıştırmak istiyorum Sinyor Machiavelli."

"Olur, tabii," dedi Niccolo. Hâlâ Cosimino'nun sitemlerinin etkisinden kurtulamamıştı.

"Siz beni hatırlamazsınız ama biz daha önce tanışmıştık," dedi Luigi heyecanla. "Pisa savaşı günleriydi. On yaşında bile yoktum. Nasıl kaçıp milislere katılmak istiyordum bilseniz. Küçük bir üniformam ve oyuncak kılıcım vardı. Arkadaşlarla kent içinde akınlar yapardık. Bir gün karşıma çıkıverdiniz. Babam geçit töreninde göstermişti, sizi oradan tanıyordum. Çakı gibi karşınıza dikilip milislere katılmak istediğimi söyledim. Hoşunuza gitmişti ama bize büyüyüp de gelmemizi söylediniz. Bizi sıraya soktunuz ve meydanda yürüttünüz. Haftalarca başka bir şey konuşmadık. Milislerin kurucusu Machiavelli bize asker gibi yürümeyi öğretmişti!"

"Üstünden çok zaman geçti," dedi Niccolo.

"O günü unutamam," dedi Luigi. "Milislerin kurucusu Machiavelli'nin bize asker adımını öğretmesini. Yüzyıl önce öldüğü halde saçı ve tırnağı uzayan yaşlı rahibenin muhafaza edildiği kilisenin önündeydik. Siz de tam o sırada kiliseden çıkıyordunuz. Yanınızda güzel bir hanımefendi vardı."

O günün anısı birden acılaştı ve Niccolo'nun yüreğini yaktı. Güzel bir hanımefendi. Niccolo bunu duyduğu an boşluğun ve kaybın o kapkara kuyusuna yuvarlandı. Artık ne milisler vardı ne o güzel hanımefendi...

"İyi misiniz efendim?"

"Evet, evet, anlattıklarınız bana bazı şeyler hatırlattı," dedi Niccolo toparlanarak.

"Sorun yok o zaman. İşte bizimkiler de buradalar." Hepsi de Luigi gibi yirmili yaşlarında gençlerden oluşan küçük bir grubun yanına gelmişlerdi. "Dostlarım, sizi biriyle tanıştırmak istiyorum."

Hepsi dönüp eski moda giyimli, yaşlıca birini kolundan sürükleyip getiren genç şair arkadaşlarına baktılar. Bir bakışta notlar verildi. Yüzlere kuşkulu bir ifade yerleşti. Beklediler.

Luigi takdimini yaptı: "Dostlarım, size Sinyor Niccolo Machiavelli'yi takdim ederim!"

Ağızlar bir karış açıldı. Hayret dolu fısıltılar duyuldu: "Milislerin Machiavelli'si!" Sonra her biri sırayla gelip kendisini tanıttı.

"Zanobi Buondelmonte."

"Giovan Battista della Palla."

"Jacopo da Diacceto."

"Francesco da Diacceto."

"Francesco da Diacceto."

Luigi araya girdi: "Kuzen olurlar. İsimleri aynı. Hep siyah giydiği için ilkine Nero deriz. Öbürüne de tavus kuşu gibi giyindiği için Pagonazzo adını taktık."

Niccolo açıklamayı dinleyip içinden isimlerin cuk oturmuş olduğunu düşündü ama aslında bambaşka bir konuya odaklanmıştı. Teker teker öne çıkıp büyük bir ciddiyetle kendilerini tanıtan bu delikanlıların yüzündeki ifade dikkatini çekmişti. Birilerinin ne zamandır ilk kez ona böyle baktığını görüyordu. Yanlış algılamıyorsa gençler onu büyük saygı ve hayranlıkla süzüyorlardı. Onların gözünde yeniden milislerin kurucusu Machiavelli oluvermişti.

Luigi büyük bir hevesle, "Cosimino, Sinyor Machiavelli'yi bazı çalışmalarını bizimle paylaşmaya razı ettiğini söyledi," diye atıldı. Aynı anda herkes çevresini sarıverdi. Niccolo birden ilgi odağı olmasına şaşırmıştı. "Lütfen! Birer, birer," dedi. "Ayrıca otursam iyi olacak galiba."

Bir tahta sıraya oturdu. Gençler etrafını sardılar. Kimi ayakta durdu, kimi dizinin dibine çömeldi. Merak dolu sorular karşısında Niccolo çalışmaları hakkında bilgi vermek zorunda kaldı: "Özetle Floransalılar olarak bizlerin, eski atalarımız Romalılardan neler öğrenebileceğimiz üstünde çalışmaktayım." Birden kendisi Platon, gençler de Akademi oluvermişti. O İsa, karşısındakiler de havarilerdi.

"Evet, diyelim ki başlangıç olarak Floransa tarihiyle Roma tarihinin kesişme noktasını aldık. Floransa'yı kim kurdu?"

İki Francesco'dan biri, "Floransa bir Roma kolonisiydi," diye atıldı.

Niccolo parmağını uyarır gibi sallayarak, "Evet ama ne tip bir koloniydi?" diye sordu. "Bir başka deyişle hangi Roma'nın kolonisi?" Sorunun kavranması için bekledi ve devam etti. "Floransa'nın kuruluşuna ilişkin iki hikâye vardır. Bazen biri ağırlık kazanır, bazen öbürü. İlkine göre Floransa Giulio Cesare tarafından kurulmuştur, dolayısıyla da imparatorun ve imparatorluğun ürünüdür. İkincisine göre ise kuruluşu çok daha eskilere gider. Eski Roma Cumhuriyeti'nin askerlerince, yani özgür birer yurttaş olan askerlerce kurulduğu söylenir.

"İmparatorlukların, hanedanların, soylu sülalelerin pek rağbette olduğu günümüzde hangisi rivayetin yaygın olduğunu tahmin etmek güç değildir sanırım."

"Peki doğru olanı hangisi?" dedi Luigi.

Niccolo güldü. "Hangi hikâyenin doğru olduğu çok önemli değil ve bunu bir gün öğreneceğimizden de emin değilim. Önemli olan geçmişimizle ilgili bir karar vermek. Kabulleneceğimiz geçmişi seçmek. Biz çökmüş ve yoz bir imparatorluğun bendeleri olarak mı doğduk? Yoksa ilk Floransalılar özgür bir Cumhuriyet'in erdemli yurttaşları mıydılar? Ne olmuş olduğu değil, sizin neye inandığınız önemli."

Aynı anda birkaçı bir ağızdan, "Siz neye inanıyorsunuz Sinyor Machiavelli?" diye atıldılar.

Niccolo omuzlarını dikleştirdi. Yüzüne kocaman bir gülüş yayıldı. Bir anda aynı gülüş bütün yüzlere yansıdı. Söze gerek yoktu. Ortak zemin bulunmuştu. Onca yıllık ihmal edilmişliğin ardından Niccolo nihayet dinlemeye ve öğrenmeye hevesli birilerini bulmuştu. Ona o gece sorular sordular, belki bin soru, o da cevap verdi. Ve sözleri genç dimağlarda baruta serpilen kıvılcım etkisi yarattı.

Kısa sürede Niccolo, Orti Orcellari'nin müdavimi olmakla kalmadı, orada tanıdığı küçük topluluğun en gözde aydını oldu. *Titus Livius Üstüne Konuşmalar* adlı eserinden ne zaman bölümler okusa, genç dostlarının hayal güçlerinin kamçılandığını görüyordu. Fikirleri hararetle benimseniyor, sorulan sorular ateşli tartışmalara zemin hazırlıyordu. Bir zaman sonra çoban ve orman perisi sohbetlerinin yerini cumhuriyetler, tiranlar, milisler, paralı ordular, Floransa, Roma, dahası özgürlük ve esaret üstüne derin tartışmalar almıştı.

Niccolo'nun genç yurttaşları üstündeki saygınlığı arttıkça özsaygısı da yerine geliyordu. Küskünlüğü ve suskunluğu kaybolmuş, yeni yaşamını ve dostlarını kabullenmiş, hatta onlarla buluşmayı iple çeker ol-

muştu. Artık daha özenli giyiniyordu. Düzenli olarak berbere gitmeye başlamıştı. Uzun, biçimsiz saçlarını eski modeline göre kısalttırmıştı. Ön tarafta, saç çizgisinden geriye doğru biraz dökülme olmuştu ama gür saçları hâlâ siyahlı ve gümüşlü bir kep gibi kafatasını örtüyordu.

Arada kentteki evde de kalmaya başlamıştı. Kent yaşamının ritmine yeniden ayak uydurmaya çalışıyordu. Bazen bir-iki hafta Floransa'da kalıyor, bu süre içinde Orti'de Cosimino ve arkadaşlarına katılıyor, hemen her gece o muhteşem bahçelerin yolunu tutuyordu. Sonra orada biriktirdiği sorular, itirazlar ve önerilerle San Casciano'daki küçük kır evine dönüyor, fikirlerini geliştirmek, açmak, netleştirmek üzere yeniden çalışmaya koyuluyordu.

Bütün bu çabaların Niccolo'nun kesesine bir yararı olmuyordu. Cebi her zamanki gibi boştu ama yoksulluğa artık daha rahat göğüs gerebiliyordu. Kendine yeni bir rol bulmuştu. İktidar gruplarından uzaklaştırılmış olduğundan, görüşlerini bir gün onların yerini alabilecek yeni bir kuşağa aşılıyordu. Zamanı geldiğinde cumhuriyetçi idealler telkin ettiği bu gençler öne çıkıp, özgür Floransa'da hak ettikleri yerlere geleceklerdi. Niccolo'nun dersleri ve yazıları onlara gerekli altyapıyı sağlayacaktı. Önemli bir sorumluluk devrediyordu. Bir anlamda Savonarola'nın yaptığını yapıyordu. Tıpkı Savonarola gibi, Niccolo da devrinin kapandığını nihayet kavramış ve kabul etmişti. Ne var ki ateşli vaizi de harekete geçirmiş olan o ideallere inatla bağlı kalışı, hatta kendince sözünü tutmuş oluşu ona hâlâ bir güç veriyordu. Savonarola'dan aldığı çok önemli bir ders vardı. Zaman değişiyordu. İnsan davranışlarını o değişime ayak uyduracak biçimde ayarlamalıydı. Savonarola değişen zamana uymamış ya da bunu yeterince hızlı yapamamıştı. Sonunda bunun bedelini ödemişti. Niccolo belki de şans eseri olarak canını kurtarmayı başarmıştı. Şimdi bir uyum sürecinin ardından yüzünü tekrar geleceğe dönüyor, kendi için gecikmiş olsa bile genç öğrencilerini zamanı geldiğinde görevi devralmaya hazırlıyordu.

Niccolo'nun morali yükseliyordu ama Cosimino'nun durumu pek iç açıcı değildi. Kuruyup küçülmüş bedeni her gün biraz daha ufalırken git gide güçsüzleştiği gözden kaçmıyordu. Tartışmalar geç vakitlere kadar sürdüğünde Cosimino dayanamayıp sandığında uykuya dalıyor, hiç uyandırılmadan götürülüp yatağına yatırılıyordu. Bir akşam, bayağı gürültünün koptuğu, lafın bitmek bilmediği bir toplantı sırasında rüşvet ve iktidar konusundaki uzun atışmalar boyunca uyuyup sonra cin gibi gözünü açtı. Küçük grup gitmeye hazırlanırken Niccolo'ya işaret etti.

"Niccolo, sana bir teklifim var. İlgilenirsen tabii. Bir tür görev."

"İlgilenirim," dedi Niccolo hiç düşünmeden.

"Yanılmıyorsam bir ücreti de olacak."

"Çok ilgilenirim."

"Kardinal fikir istiyor."

"Hangi konuda?" diye sordu Niccolo birden dikleşerek. Halk arasındaki adıyla "Kardinal" Floransa'nın fiili yöneticisi durumundaydı. Eski Floransalı kardinal yani o şişman Giovanni dé Medici papa olduğunda, gayrimeşru kuzenlerinden biri olan Giulio hemen ortaya çıkıp yerine talip olmuştu. Tabii bordo cübbeyi resmen taşımak için derhal işi yasaya uygun hale getirmek gerekiyordu. Babası onu kardinal yapmadan önce Cesare Borgia'ya da aynı yöntem uygulanmıştı. Emsaller çoktu. İşi kitabına uydurmanın yolları gayet iyi biliniyordu. Çamurun teki olduğu halde Kardinal Giulio dé Medici'nin kent yönetiminde gayet temkinli ve dikkatli davrandığı bilinirdi. Mağrur kuzeni Lorenzo'nun o felaketlerle dolu iktidarından sonra kim olsa ihtiyatlı davranırdı.

Cosimino, "Kardinal bugün ve gelecekte Floransa'nın en iyi nasıl yönetilebileceği konusunda fikirler arıyor," dedi. "Geniş bir görüş yelpazesi edinmek ve olabildiğince çok seçeneği değerlendirme şansına sahip olmak için bu konularda deneyimli birçok isme başvurmuş. Her neyse, bu arada senin de adın geçmiş."

"Ha, öylesine geçmiş yani."

Cosminio'nun gözleri parıldadı. "Senin çıkarlarını kollayan bir dost adını vermiş diyelim. Kısacası doğru ortamda, doğru kişilerin duymasını sağlamış... Biliyorsun burada hepimiz kuzeniz Niccolo. Hepimiz köklü ailelerin çocuklarıyız."

"Şu anda ne yapmam gerekiyor peki?"

"Konsey ve komite oluşumları, yargıç atamaları gibi bildiğin konularla ilgili ayrıntılı bir yazı hazırla. Bu göreve talip misin?"

Niccolo duygularını gizlemekte zorlanıyordu. "Cosimino, sana nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum. Benim için o kadar çok şey yaptın ki." Derin minnetini göstermek için kuruyup kalmış hasta adamı iki yanağından öptü. Dönüp giderken Cosimino arkasından seslendi: "Niccolo, kime hitaben yazdığını aklından çıkarma! Öyle tiranlık ve radikal cumhuriyetçilik üstüne ateşli sözler yok, anlıyorsun değil mi?"

"Anlıyorum Cosimino, anlıyorum." Niccolo beklediği fırsatı yakalamıştı.

"Neymiş anladığınız?" dedi Luigi yanına yaklaşarak.

"Bazen tez canlı olmak iyidir, ama zaman o zaman değil," diye karşılık verdi Niccolo.

"Efendim?" Luigi anlamamış gibi baktı. "Neden söz ediyorsunuz?"

"Boş ver. Sonra anlatırım. Az önce Floransa devletinin yeniden yapılanmasına katkı sunmak üzere görevlendirildim."

"Bravo Üstat! O halde bunu kutlamalıyız! Zanobi herkesi evine davet etti. Gelir misiniz?"

"Memnuniyetle!" dedi için için kaynayan Niccolo. Sonra genç Luigi Alamanni ile kol kola, boşalan Cennet Bahçesi'nden çıkıp Floransa sokaklarının kalabalığına karıştılar.

Onlar kapıyı çaldığında herkes çoktan gelmişti. Zanobi, iki Francesco yani Nero ve Pagonazzi, kuzenleri Jacopo ve Roma'dan yeni dönen Giovan Battista della Palla oradaydılar. Giovan Battista, Papa X. Leo'nun akıllara durgunluk veren sarayında yaşanan çirkinlikleri anlatarak çevresindekileri eğlendirmekle meşguldü.

"Banker Chigi, Papa ile daima rekabet halindedir. Müsriflikte birbirlerini geçmeye çalışırlar. Önce Papa bir ziyafet vermiş ve Kardinaller Kurulu'nu davet etmiş. Yemekte her kardinale kendi yöresinin yemeği ve özel yiyeceği sunulmuş. Ve şarabı elbette.

"Chigi'ye gelince, o da aşağı kalmamak için Papa'yı sarayına çağırmış ve lüks döşeli yepyeni yemek salonunda ona müthiş bir yemek vermiş. Yemek sonunda Chigi Papa'ya salonunu gezdirmek istemiş. Leo dürbünü kapıp etrafı incelemeye koyulmuş. Arada koca kafasını sallayıp 'çok hoş... hmmm... gerçekten harika,' diyormuş. Salon duvarları iki buçuk santim kalınlığındaki goblenler ve perdelerle kaplıymış. Papa inceleme gezisini bitirince Chigi ona fikrini sormuş. Tabii Papa her şeyin ne kadar güzel olduğunu söylemiş ve Chigi'nin zevkini öve öve göklere çıkarmış. O sırada Chigi gülmeye başlamış. Meğer bu bir şakaymış. Bir anda goblenler ve perdeler yukarı toplanmış. Ortaya hayvan dolu barınaklar çıkmış. Chigi gözlerinden yaş gelircesine gülüyormuş: 'Ama Papa Hazretleri burası benim yemek salonum değil, yalnızca ahırlarım!'"

Niccolo ve Luigi masada kendilerine ayrılmış yerlere geçerken bir kahkaha tufanı koptu. "Selam, sayın Sekreter!" Herkes geçerken Niccolo'yu bir bir selamlıyordu. "Ben sizi bölmüş olmayayım," dedi Niccolo neşeli gruba. "Giovan, sen hikâyene devam et."

"Nerde kalmıştık, evet, Papa da bir başka gün Chigi'yi tepelerdeki villalarından birine çağırmış. Serin akşam esintisinin keyfine varılsın diye masalar Tiber'in kıyısına yerleştirilen platformlara kurulmuş.

Önce çorba servis edilmiş. Abartı örneği, içinde gül yaprakları yüzen parfümlü bir çorba! Sofra takımları tabağına varana dek som gümüştenmiş. Çorbalar içildiğinde herkes Papa'nın boşların alınıp ikinci yemeğin servisi için işaret etmesini beklemiş. Ama Papa ne yapmış biliyor musunuz? Çorba kâsesini eline almış, "Beğendim ama alt tarafı gümüş," deyip nehre fırlatıvermiş. Chigi buna kahkahalarla gülüp kendi de aynını yapmış. Her servisten sonra tabaklar nehri boylamaya başlamış."

Giovan soluk alıp devam etti. "Hepsi bu kadar değil. Chigi gider gitmez arkasından Papa bütün hizmetkârları nehrin kıyısına yollamış. Hepsi aynı anda ağ çekmeye başlamışlar. Az sonra atılan bütün gümüşler su yüzüne çıkarılmış. Meğer önceden suya ağ gerilmişmiş!"

Konuklar gene kahkahaya boğuldular. Zanobi yiyecek ve şarap getirilmesini istedi. Papa kadar muhteşem bir ikramda bulunamayacağı için peşinen özür diledi ama dediğine göre sunulacak olanlar kendileri gibi cumhuriyet ruhu taşıyanlar için yeter de artardı bile. Hepsi önce ev sahibinin, sonra da birbirlerinin sağlığına içtiler.

Gecenin geç saatlerinde Niccolo'dan yalvar yakar eski savaş hikâyeleri istediler. Niccolo fazla nazlanmadı. VIII Charles'ı ve altı parmağını, frengili deli Cesare Borgia ile yaşadıklarını özetledi. '94'te Medicilerin nasıl Floransa'dan kovulduğunu, Piero'nun kafasına taşı nasıl indirdiğini hikâye etti. İşkence çarkındaki beş—yoksa altı mıydı—turunu anlattı. Herkes büyülenmiş gibi dinliyordu.

Niccolo arkasına yaslanıp bir süre onları izledi. Masa başındaki yüzleri bir bir inceledi. Hepsi onun oğlu gibiydi. Daha ne isteyebilirdi? Her sözüne dikkatle kulak veren, kendisiyle aynı kafada bir grup genç adam... Floransa'nın geleceğine ilişkin görüşlerini paylaşan hevesli yandaşlar... Kardinal için çalışacağını açıkladığında hepsi sevinçten havalara uçtular. Hepsi bir ağızdan onu *"una persona da sorgere"* ilan ettiler yani "yükselişteki adam!"

"Yeniden." Nasılsa aklına bu sözcük düşüverdi. "Yeniden." Kader çarkını hatırladı. Dibe vurmuş ve hayatta kalmayı başarmıştı. Çark mademki dönmek zorundaydı, o halde çaresiz Niccolo da yükselecekti.

"...Guinigi demiş ki 'Kafana bir şaplak indirmeme izin ver, karşılığında ne istersen vereyim. Söyle yeter. Dile benden ne dilersen.' Castruccio biraz düşünüp cevap vermiş: 'Miğfer.'"

Luigi ve Zanobi kahkahayı bastılar. "Bu zeki adamdan başka inciler yok mu?" diye sordu Zanobi.

Niccolo biraz düşündükten sonra fazla ileri gitmediğini umarak cevap verdi: "Adam dermiş ki—daha doğusu ben Luccalıların yalancısıyım—'Nedendir hiç anlamam, erkekler toprak çanak alırken sağlam olup olmadığını anlamak için dibini yere vururlar, ama eş seçerken şöyle bir bakmakla yetinirler.'"

"İsmi neydi demiştiniz Niccolo?" diye sordu Luigi.

"Castruccio Castracani."

"Müthiş isim. Soyadı 'köpek kısırlaştırıcısı' anlamına geliyor. Onu nasıl keşfettiniz?"

"Kendisi Lucca'da bir efsanedir. Hakkında çok hikâye anlatılır. Bir keresinde Sinyor Taddo Bernardi'nin evine akşam yemeğine gitmiş. Taddo onu işlemeli duvar örtüleri ve şık mobilyalarla dolu bir salona almış. Mermer zemin yer yer altın ve on iki ayrı renkte kıymetli taşlardan yapılma çiçek, bitki ve ağaç motifleriyle bezeliymiş. Yemekten sonra Castruccio bir ara ağzında fazla tükürük biriktiğini hissetmiş. Etrafına bakınıp bir tükürük hokkası aranmış. Ama salonda o işe yarayacak bir kap görememiş. Her yer muhteşem desenleri olan şık işlemeli kumaşlarla kaplıymış. O da tutup Sinyor Taddo'nun suratına tükürüvermiş. Adam deliye dönmüş tabii ve konuğuna bunu neden yaptığını sormuş. Castruccio da pişkin bir tavırla 'En az nereye tükürmeme kızarsınız diye düşündüm, aklıma bu geldi,' deyip çıkmış işin içinden."

"Vay be! Ne cesaret!" Luigi ve Zanobi Luccalı iflah olmaz halk kahramanı Castruccio Castracani'nin marifetlerine bayılmışlardı. Niccolo Floransa'ya yeni dönmüştü. Dağarcığı, iki yüz yıl önce yaşamış, isimsiz biriyken önemli bir kişilik haline gelen bu adamın hikâyeleriyle doluydu. Cesareti ve politik sezgileri onu kentin yöneticisi yapmış, hatta güçlü komşusu Floransa ile savaşa—hem de başarıyla çıktığı bir savaşa—bile girmişti.

Niccolo anlatmaya devam etti. "Efsane onu bir lahana tarlasında bulur. Bu rezilce başlangıcın ardından silah talimleri yaparak kendini eğitir. Sonra da tiranları Lucca'dan söküp atmayı başarır."

Niccolo ve küçük yandaş çevresi arasındaki tartışmaların temel noktası artık silah, tiranlar, zulüm ve başkaldırı gibi konular ve kavramlardı. Zanobi ve Luigi farklı bir tarzı—Üstat Niccolo'nun kuraldışı politik aktivistler panteonu içinde keşfettiği başka bir dünyevi azizin becerilerini—dinlemek hevesiyle daha çok anlatması için ona baskı yapıyorlardı.

Niccolo yalvardı. "Lütfen izin verin de bir şeyler atıştırayım. Bütün gün at üstündeydim. Açlıktan dizlerimin bağı çözüldü." Böyle diyerek

tabağına bolca kabak ve kuzu beyni alıp yemeğe girişti. İştahı yerine gelmişti. Ağzındakileri yutmadan bir vaatte bulundu: "Ne yapacağımı buldum. Bunları kitaba dökeceğim, hatta kitabı da size ithaf edeceğim. Ne dersiniz?"

"Sağlığınıza!" dedi Luigi kadehini kaldırarak. Zanobi ve Niccolo da kadehlerine uzandılar. "Ne dediğini duydunuz değil mi?" diye atıldı Luigi.

Niccolo yemeğini bitirince peçetesiyle hemen ağzını silip kalktı.

"Üstat, gidiyor musunuz yoksa?" İki gencin yüzleri asılmıştı. "Daha yeni geldiniz. Bize anlatacağınız daha ne hikâyeler vardır sizde."

"Bu gece Orti'de görüşürüz," dedi Niccolo. "Şimdi işim var. Bir rapor yazacağım. Dahası maaşımı alacağım. Tabii siz bir eli yağda bir balda gençler olarak para sıkıntısı nedir hiç bilmeyeceksiniz sanırım."

"Ha, maaş meselesi!" diye bağırdı Zanobi. "O zaman bu akşam Üstat Niccolo'dan herkese içki!"

"Benim bir aylık maaşım siz boğazı kurumuş gençlerin bir gecelik şarabına bile yetmez," diye itiraz etti Niccolo. "Görüşmek üzere."

"Tanrı yardımcınız olsun."

Niccolo aceleyle lokantadan çıkıp büyük meydan Piazza Maggiore'nin yolunu tuttu. Signoria onu elçilik göreviyle bir aylığına Lucca'ya yollamıştı. Elçilik bağlamında pek önemli olmayan, devlet işinden çok ticari bir konuydu ama gene de bir başlangıçtı. Üstelik para alacaktı.

İşi tek acı tarafı, kendi eski odasında Michelozzi'ye rapor verecek oluşuydu. Ama artık yeni sekretere kin güttüğü yoktu. Cebine para giriyor olması bir zamanlar onu yakıp kavuran kıskançlığın ateşini söndürmüştü. Hatta arada işleyişler veya alınacak bir kararla ilgili olarak kendisine danışan Michelozzi'ye akıl verdiği bile oluyordu.

"Niccolo, döndün demek!" Michelozzi ayağa kalktı. Kucaklaştılar. "Her şey yolunda mı? Mesele sonuçlandı mı?"

"Evet, hem de bütün tarafları memnun edecek şekilde sonuçlandı. Luccalılar memnun. Rencide olmuş Floransalı tüccarlar memnun. Paramı ödediğinizde ben de memnun olacağım."

"Hemen. Derhal. Ama sana bir iş daha çıktı. Çok önemli olabilir."

Niccolo kızmış gibi yaparak, "Nasıl, Lucca işi önemsiz miydi yani?" diye sitem etti. "Kumar borçlarını toplamak ve lonca üyeleri adına senetlerini tahsil etmek işten sayılmıyor öyle mi?"

"Şakayı bırak. Büyük iş bu. Kardinal seni görmek istiyor."

"Kardinal mi?"

"Kardinal. Ciddi söylüyorum. Döner dönmez onu görmeni istedi."

"Konu neymiş?"

"En küçük bir fikrim yok."

"Pekâlâ," dedi Niccolo. "Burada oyalanacağımıza gidip kendisini görelim bari? Kardinal bugünlerde nerede ikamet ediyor? Medici Sarayı'nda mı?"

"Ah hayır," dedi Michelozzi. "Kendisi burada, Signoria'da. Kamuoyunu aleyhine çevirebilecek davranışlarda bulunmamaya dikkat ediyor. Her şeyi kuralına uygun yapıyor. Medici Sarayı'nda gizli toplantılar falan yok."

"Desene artık cumhuriyetçilerin yandaşı olup çıktı," dedi Niccolo. Bu yoruma ikisi de güldüler.

Michelozzi Niccolo'ya bir zamanlar Gonfalonyer Soderini'ye ait olan özel dairenin kapısına kadar eşlik etti. Kardinal kocaman bir masada oturmuş ellerini tam önünde birleştirmişti. Mevkiinin gereği bordolar içindeydi ama görüntüsünde kürk, kadife, sırma türünde dikkat çekici hiçbir süs ve gösteriş yoktu.

Niccolo, Medicilerin her türlüsünü görmeye alışmıştı. Ama bu defaki, kabına sığamayan birinci kuzeninden çok farklı bir kişilikti. Damarlarında aynı kanın aktığına inanmak zordu. Bir başka deyişle Kardinal Giulio dé Medici o kadar soğuk, katı ve esneklikten uzaktı ki, insan onun damarında kanın dolaştığından bile kuşkuya düşüyordu. Leo koca göbekli, bağıra çağıra konuşan, bir saniye sakin duramayan yüz elli kiloyu aşkın bir hareket yumağıydı. Giulio'nun ise kanı ve canı çekilmiş gibiydi. Leo pembe beyaz, Guilio soluk benizliydi. Leo yusyuvarlak, Giulio tam bir keskin bıçaktı. Leo'nun kat kat gıdısı, gerdanı vardı. Giulio ise ortası çukur, fırlak, sivri bir çeneye sahipti. Çıkık elmacık kemikleri, upuzun bir burnu vardı. Dümdüz kesilmiş gür siyah perçemleri alnının ortasında son buluyordu. İfadesinde şefkat ve esneklikten eser yoktu ama insanın yüzüne delici gözlerle, merhametsizce ya da sorgular gibi baktığı da söylenemezdi. Ozanlar gözlerin ruhun penceresi olduğunu söyleyedursunlar, Giulio belli ki perdeleri çoktan örtmüş, hatta panjurları bile kapatmıştı. O bakışların ardında dışarıya sızan, dışarıyı gözetleyen bir ruh olduğuna ilişkin hiçbir belirti yoktu.

Niccolo eğilerek selam verdi. "Ekselansları..."

"Machiavelli. Geldiğin için teşekkür ederim." Sesi ifadesizdi.

"Size nasıl bir hizmetim dokunabilir Ekselansları?" Niccolo son zamanlarda tiranların karşısında son derece temkinliydi.

"Floransa için en uygun yönetim tarzı konusunda yazdıklarını yeni okuyabildim. İçinde birçok ilginç nokta var."

"Şeref duydum."

"Elbette en azından şimdilik uygulanması söz konusu olamayacak öneriler de var ama genel anlamda akıllıca bir analiz. Gayet sağduyulu. Son yıllarda sağduyu hakkında epeyce ders gördün, öyle değil mi Machiavelli?" Konuşurken hiç kıpırdamıyordu. Gözlerini kırpmıyor, hatta dudakları bile oynamıyordu.

"Sanırım öyle Ekselansları."

"Geçenlerde kaleminden çıkmış bazı yazılar okuma şansım oldu. Berrak bir dimağın var Machiavelli ve iyi yazıyorsun. Bu nedenle sana bir teklifte bulunacağım. İki yıl süreyle sana yılda 100 florin maaş ödemeye hazırım."

"Karşılığında istediğiniz nedir, Ekselansları?"

"Floransa tarihini yazmanı istiyorum. Kabul ediyor musun?"

Niccolo fazla hevesli görünmemeye çalışarak, "Floransa tarihi, öyle mi?" dedi. "Nerden başlayarak?"

"Nereden istersen."

"Nereye kadar?"

"Sen nasıl uygun görürsen."

"Latince mi olacak?"

"İstersen Floransa İtalyancasıyla yaz. Seçim senin."

"Yılda 100 florin olmak üzere iki yıllık bir anlaşma öyle mi?"

"Bitmezse uzatırız. Bu seni tatmin etti mi?"

"Elbette, ben, şey..."

"Ben sözleşmeyi hazırlatırım. İyi günler Machiavelli." Kardinalin lafı uzatarak vakit kaybetmek istemediği belliydi.

Görüşme sona ermişti. Niccolo başına konan devlet kuşundan müthiş memnundu. Maaş konusu ise ancak akşam aklına gelecek, bunu atladığı için kendine küfürler yağdıracaktı. Kısacası yeni görevin heyecanı ona Lucca masraflarını istemeyi unutturacaktı.

Niccolo kocaman sessiz salondan çıkana kadar Kardinal gözünü kırpmadan arkasından baktı. Henüz görevlendirilmiş kent tarihçisi kapıdan çıkar çıkmaz, yandaki bir kapıdan bir başkası içeri süzüldü.

Kardinal, "Evet, ne diyorsun? Duydun değil mi?" diye sordu ifadesiz sesiyle.

"Size kabul edeceğini söylemiştim," dedi yeni gelen.

"Dediğin gibi oldu."

"Artık tozlu arşivleri deşip durur. O küflü kitapları okumak onu yıllarca oyalar. Yılda 100 florine de fit oldu. Halbuki siz yılda 200 teklif etmeyi düşünüyordunuz."

"O genç delifişekler ne olacak?"

"Onlardan çekinmenize gerek yok. Machiavelli onların kafasını eski Roma saçmalıklarıyla, milisler ve geçmişin ulu cumhuriyeti üstüne yüce fikirleriyle ütüleyip duruyor." Alaycı bir gülüş duyuldu. "Daha önce hayvan gütme ve peynir yapma üstüne şiir yazarlardı. Şimdi Numa Pompilius ve Sulla üstüne kalem oynatmakla, piyadelerin mi yoksa süvarilerin mi daha etkili olduklarını tartışmakla meşguller."

"Tamamen zararsız olduklarını söylüyorsun yani."

"Kesinlikle."

"Sen gene gözünü onlardan ayırma. Adamın tehlikeli fikirleri var. Bir kıvılcım bir anda ortalığı alevlendirebilir."

"Merak etmeyin, tarih işi onu oyalayacaktır."

"Hayret, bir sus payı havlayan köpeği nasıl da etkisiz hale getiriyor," dedi Kardinal duygusuz sesiyle.

"Köpek yeniden havlamaya başlarsa ne olacak Ekselansları?"

"O zaman ona sopayı göstermemiz gerekir. Başka seçeneğimiz var mı?"

"Yani köpeği hadım ederseniz taşkınlığı kalmaz mı demek istiyorsunuz?"

"Sanırım öyle. Her neyse. Sen bana bilgi vermeye devam et. Devreye girip girmeyeceğimiz veya zaman müdahale edeceğimiz konusunda kararı ben veririm."

"Anladım Ekselansları."

"İyi günler Michelozzi."

46

Niccolo'ya Gelen Mesajlar, Hollandalı Bir Papa

Komplonun anlaşılması durumuna gelince; işin içindekilerin sayısı üçü, dördü geçti mi, entrikanın açığa çıkmaması konusunda kendinizi haset, tedbirsizlik ya da dikkatsizliklerden korumanızın yolu yoktur... Hiçbir yere yazılı bir kayıt düşülmemesi gerekir. Sizi kendi el yazınızdan daha kolay mahkûm edebilecek hiçbir şey olamaz.

—MACHİAVELLİ, *SÖYLEVLER*

NİCCOLO TARİH YAZIMI İÇİN SIK SIK Signoria'daki kitap ve kayıtlara başvurmak zorunluluğu duyunca, kentte daha uzun kalmaya başladı. Geç vakitlere kadar çalıştığı bir gece kapıda bir tıkırtı duyar gibi oldu. Yazmaya ara verip kulak kesildi. Hiç ses yoktu. Hayal gücü onu yanıltmış olabilirdi ama gene de tedirgin olmuştu. Vakit epeyce ilerlemişti. Gözünden uyku akıyordu. Yatmaya karar verdi ama önce gidip kapıyı kontrol edecekti. Sürgünün sürülü olduğunu gördü. Eliyle şöyle bir yoklayıp çekti. Her şey yerli yerindeydi. Tam dönüp gidecekken ayağına bir şey takıldı. Loşlukta yere dikkatlice bakınca içeri atılmış mektubu gördü.

Mektubu alıp parlak ışıklı küçük bir mumun yandığı çalışma masasına gitti. Karanlık ve bomboş evin tek ışığı buydu. Mumun sarı aydınlığında mektubu inceledi. Üstünde isim ya da adres yoktu. Gece kapının altından atılmış bir mektup. Meraklanmıştı. İkiye katlanmış kâğıdı açtı. Üstünde çalıştığı kâğıt ve doküman dağının üstüne yerleştirdi. Mektuba şöyle bir bakması yetti. Şifreli yazılmıştı.

Niccolo şifreli mektup almayalı ya da yollamayalı yıllar olmuştu; neredeyse on yıl! Titrek mum ışığında dans eden garip işaretlere boş gözlerle baktı. Nereden başlayacağını bilemedi. Okuyamıyordu. Gözleri tanıdık bir şey yakalamak ister gibi gizemli işaretleri tarıyordu. Birden aradığını buldu. Tek bir harf. Ona hep yılanı hatırlatan S biçimli sembolü tanımıştı. Eski kançılarya şifresinin bir parçasıydı bu. Bu

—Niccolo'ya göre gayet isabetli olarak—Papa, dahası Roma için kullandıkları tek semboldü. Belgeyi inceledikçe yığının içinden cımbızla çeker gibi bazı harfler çıkardı. *A*'yı, *R*'yi, *N*'yi, sonra *S*'yi hatırladı. Ama ne kadar uğraşırsa uğraşsın gerisi gelmedi.

Niccolo hatırlayamadığı işaretlerin yerini boş bırakarak elindeki birkaç harfi aceleyle bir kâğıda döktü. Belki tahmin yoluyla bazı sesli ve sessiz harfleri bulabilirdi. Ama yapamadı. İpucu çok azdı. Sözcüklerin çoğunda dört ya da beş boşluk vardı. Mektubun en sonundaki bölük pörçük imza üstünde yoğunlaşmışken birden zihninde bir ışık çaktı. Bulmuştu.

- - - r - s - - - r - n -

Mektup Piero Soderini'dendi.

Telaşla bu keşiften sonra ortaya çıkan diğer harfleri de yerlerine yerleştirdi. I, E, O ve D'yi de boşluklara oturttu. Gene yetmedi. Delirtici mektuptan hâlâ bir anlam çıkmıyordu. Ertesi güne kadar sabretmek zorundaydı. Kançılaryaya gidip bakması gerekiyordu. Eski şifre anahtarı kitaplarının hâlâ orada bulunduğunu umdu.

O gece yatakta kıvranıp dururken bir yandan da düşünüyordu. Soderini ona ne diye mektup yazsındı? Dokuz yıl sonra bu ne anlama gelirdi? Hem ne diye artık kullanılamayan bir şifreleme sistemine başvurmuştu? Kimler, neler karıştırıyordu acaba? Cumhuriyet'in çöküşünden ve gonfalonyerin görevden alınmasından sonra ikisi de birbirlerinden uzak durmaya büyük özen göstermişlerdi. Tehlikeli kuşkulara meydan vermemek için her türlü önlemi almışlardı. Gonfalonyerin Floransa'ya dönmesiyle ilgili en basit bir girişimin, herhangi bir komplo akla getirebilecek en küçük bir imanın bile çok ciddiye alınacağını ve derhal gereğinin yapılacağını biliyorlardı. İkisi de Soderini'nin attığı her adımın izlendiğinin farkındaydılar. Suikastçının kaması kalbini delmek için her an hazır bekliyordu.

Ertesi gün Niccolo devamlı okuduklarından daha tozlu ve küflü ciltlerin arasına daldı. Tarihi kaynak araştırması yaptığı için şanslıydı. Böylelikle eski kançılarya dosyalarını şüphe çekmeden incelemesi mümkündü. Nihayet aradığı eski şifre anahtarlarını buldu. 1502'de elçi olarak Cesare Borgia'nın yanında bulunduğu günlerde Papa'yı yılan biçimli S ile simgeliyorlardı. Niccolo şifre anahtarını eve götürmeye cesaret edemedi. Herkes gidene kadar oyalandı, sonra da şifreleri hemen bir kâğıt parçasına not etti. Kâğıdı cebinin derinliklerine itip şifre anahtarını bulduğu yere koydu.

Kançılaryadan çıktığında Luigi ve Zanobi onu bekliyordu. Onu Orti'ye götürmek için ısrar ettiler. Her zaman olduğu gibi Niccolo'nun kendilerine bir şeyler okumasını arzu ediyorlardı. Sohbet uzadı gitti. Niccolo'nun içi içini yiyordu. Hemen eve koşup Soderini'den gelen gizemli mektubun sırrını çözmek için yanıp tutuşuyordu. Nihayet gruptan kendini kurtarabildiğinde akşam olmuştu.

Eve girip kapıyı sıkıca kapattı. İçeride gizli işler çevirmeye hazırlanır gibi kilit üstüne kilit vurdu. Sağa sola çarparak karanlıkta ilerledi. Sonunda bir mum bulup yaktı ve masasına geçti. Tarihi belge yığınlarını yana iterek masanın üstünde Soderi'nin mektubuna yer açtı. Mektubun yanına şifre anahtarını yazdığı kâğıt parçasını koydu. Onun yanına da yedi harfini bulduğu eksik harfli sözcüklerle dolu kâğıdı yaydı. Hızlı çalışıyor, harf harf mektubun dilini çözüyordu.

Sonunda arkasına dayanıp ortaya çıkanı okudu:

Niccolo,

Sana pek çok mektup yolladım. Hiçbiri eline geçmemiş olabilir. Bunu bilmemin olanağı yok. Şu anda ayrıntıya giremem ama sana Roma'da iş buldum. Buraya gelmeni istiyorum. Kimseye haber vermeden hemen yola çık. Kafamdaki iş kesinlikle ilgini çekecektir. Her şekilde kesinlikle yılda 100 florine berbat tarihçeler yazmaktan iyidir. Duyduğuma göre son olarak bu işle meşgulmüşsün. Teklifimi sakın yabana atma.

Piero Soderini

Mektup Niccolo'yu allak bullak etmişti. O muğlak ama insanı umuda sürükleyen "Roma'da iş" sözcüklerinin tek bir anlamı olabilirdi. Demek ki Soderini Floransa'ya dönmeye karar vermişti ve Medicilere bir oyun hazırlıyordu. Başarabilir miydi? Kiminle işbirliği yapıyordu? Fransızlarla mı? Niccolo'nun zihnine aynı anda bir milyon soru üşüştü. Ve bir milyon kemirici şüphe.

Neden şimdi? Neden tam kendisi o umutsuzluk ve terk edilmişlikten sıyrılmışken? Tam hayatı değişmeye başlamışken? Beş yıl önce olsa, böyle bir teklife hemen atlardı. Bir komplo! O zamanki çaresizlik içinde her fırsatı kullanmaya çalışır, her yolu denerdi. Ama bugün durum değişmişti. Şansı dönmüştü. Yeni bir rol üstlenmişti.

Soderini'nin "berbat tarihçeler" şeklindeki alaycı yorumundan rahatsız olmuştu. Dışarıdan durumu berbat mı görünüyordu? Yaltakçı durumuna mı düşmüştü? Oysa o sevgili Floransa'sı için kendince, ses-

siz sedasız çalışıp duruyordu. Ülkesinin geleceğini hazırlıyor, gençlerini eğitiyor, yarının Floransalısını aşka getirecek yazılar yazıyordu. Bütün bunları bir kenara itip Soderini'nin başarı şansı milyonda bir olan komplosuna katılmak üzere Roma'ya mı koşmalıydı?

Roma'ya giderse, başarılı bir darbe yapılamadığı takdirde bir daha geri dönme şansı olmadığı biliyordu. Başarılı darbe de Papa'nın devrilmesi demekti. Leo papalık görevinde kaldığı sürece Floransa'yı Mediciler yönetecekti. Ondan nasıl kurtulmayı düşünüyorlardı? Kardinal ne olacaktı? Engeller saymakla bitmiyordu. İnsan hepsi üstünde kafa yoracak olsa delirirdi. Soderini ne yaptığını bilmiyordu. Böyle bir girişimin hiç zamanı değildi. Gonfalonyer asıl kararlılık göstermesi gereken dönemlerde ürkek davranmıştı. Şimdiyse temkinli olması gerekirken delice bir serüvene hazırlanıyordu.

Gelgelelim, onca güçlüğün yarattığı belirsizlik buğusunun arasında cumhuriyetin diriliş rüyası yabana atılır cinsten değildi. Engeller sihirli bir el değmişçesine bir bir silinip gidiyordu. Niccolo saatler boyu sayısız itirazla, kurduğu rüyanın o karşı koyulmaz çekimi arasında gitti geldi. Bir an içinden Soderini'nin mektubunu buruşturup ateşe fırlatmak geliyor, hemen ardından atını dörtnala Roma'ya sürmemek için kendini zor tutuyordu.

Kendisini bir seçim yapmak zorunda bırakan mektuba lanetler okudu. Mektubu defalarca yumruğuyla dövdü. Eline alıp yaramazın ya da şarlatanın birini yakasından tutup sarsar gibi silkeledi. Kaldırıp tuhaf şekilli masum duruşlu harflerini seyretti. Henüz yazmayı bilmeyen bir çocuğun karalamalarına benziyorlardı. Bir ara öyle bir odaklandı ki neredeyse yakıcı bakışlarıyla kâğıdı delip geçecekti. Sonra gevşedi, harfler bulanıklaşmaya başladı. Şekiller uzaklaşıp anlamlarını yitirmeye başlarken... bir dakika... hayır! Niccolo birden dikkat kesildi. Bir şey fark etmişti.

Dikleşti. Hayretler içindeydi. Diğerlerinden daha büyükçe bir harf aniden, mucizevi bir biçimde küçük karalamaları bastırıp öne çıkmıştı. Niccolo mektubu mum ışığına tuttuğu için bunu fark etmişti. Bir an gözlerine inanamadı. Tanrı cevabı bulmasına yardım olsun diye parmağını kâğıda değdirivermişti sanki.

Niccolo Tanrı müdahalesine ilişkin düşüncelerinden sıyrılıp toparlandı. Onu şaşırtan, gözünü diktiği filigran olmuştu. Kâğıt yapımından biraz anlardı. Kâğıt hamuru kaynatılır, sonra elekten yapılmış bir kâğıt kalıbı üzerinde suyunun süzülüp kuruması için bırakılırdı. Çeşitli etkenlerin yanı sıra tel eleğin örgüsünün sıklığı da kâğıdın kalitesini

belirleyici rol oynardı. Elekteki en küçük kusur kâğıdın liflerine yansırdı. Kâğıt imalatçıları uzun zamandır ürünlerine isimlerinin ya da markalarının ilk harfi biçiminde bir işaret kullanmayı âdet edinmişlerdi. Bunun için eleğe istedikleri desene bükülmüş bir tel ekliyorlardı. Hamur kurudukça filigran denen bu desenlerin üzerine gelen yerde hamur daha fazla yoğunlaşıyor ve kullanılan desen daha belirgin bir şekilde görülüyordu. Zengin müşteriler kâğıt siparişi verirken ürüne kendi simgelerinin konmasını istiyorlardı. Bir parça kâğıdın kaynağını belirlemek artık bir bilim halini almıştı ve neredeyse buna ilişkin bir tarihçe oluşmuştu. Ama bu defa Niccolo'nun şifre kitaplarına başvurması gerekmeyecekti. Arşivlere koşup koca ciltlerin tozunu yutmasına gerek yoktu. Filigranı gözleriyle süzerken yüzünde sinsi bir tebessüm belirdi. Gülmeye başladı. Mektubu muma tutuca her şey o kadar açık görülebiliyordu ki.

Soderini'nin bu işle hiç ilgisi yoktu. Mektup Medicilerden geliyordu!

Niccolo kendisine kurulan tuzağı uyanıklığı sayesinde atlattı. Bu davranışıyla gönülsüzce de olsa bir ölçüde Medicilerin güvenini kazanmayı başarmıştı. Artık resmi görevlere daha sık gönderiliyordu. Ne var ki son görevi, memleket hizmetini önemsiz bir memur kademesinde sürdürmesi konusunu yeniden düşünmesini gerektirmişti. Çorbasından bir kaşık içip etrafına bakındı. Sıralar halinde dizilmiş uzun masalarda arkasız tahta banklara oturmuş keşişler çorbalarını adeta bir ağızdan foşurdatarak içiyorlardı. Yemekhanedeki tek farklı ses, duvarda yüksekçe bir yere yerleştirilmiş kürsüden gelen dua mırıltısıydı. Yemek sırasında konuşmak yasaktı. Sohbetin yerini kutsal kitaptan iyi ahlak üstüne bölümler okuyan rahipler alıyordu. Laflamak, neşelenmek yoktu. Sonra tutup buna yemek diyorlardı. Hani yemek de yemek olsa. Çorba tatsız, tuzsuz, renksiz, su gibiydi. Akdeniz'in bütün suyuna tek tavuk haşlasalar bile bundan daha doyurucu olurdu. Hatta sıcak bile değildi.

Niccolo çorbasından bir kaşık daha yuttu. Birinci masanın başında oturana—kendisi birinci masada bile oturmuyordu—baktı. Tarikatın tatlı dilli başrahibi sinekkaydı tıraş edilmiş çenesini oynatıp duruyordu. Bu bir çiğneme hareketiydi. Adamın ağzında yenebilecek bir şey vardı ki çiğniyordu. Tabağında ne olduğunu göremiyordu ama Niccolo'ya servis edilen iştah kapatıcı sade suya un çorbası olmadığı kesindi. Niccolo'nun önündeki zavallı kâsede dişe dokunur bir şey

yoktu ki yutmadan önce şöyle iyice bir çiğnesin!... İkinci yemeğin biraz daha doyurucu olmasını temenni etti.

Niccolo, Fransisken Küçük Kardeşler tarikatının genel kuruluna katılmak üzere Carpi'ye gönderilmişti. Floransa adına birtakım girişimlerde bulunacaktı. Yapacağı işler arasında gelecek Büyük Perhiz'de Yüncüler Loncası adına Katedral'de vaaz verecek bir vaiz bulmak da vardı. O sabah oraya geldiğinde ona işini halledebilmek için dini meclis seçimlerinin yapılmasını ve yeni görevlilerin belirlenmesini beklemek zorunda olduğu söylenmişti. Bu biraz zaman alabilirdi. Kendisine ancak manastırda rastlanacak cinsten hücre gibi bir oda tahsis edilmiş, istirahat etmesi istenmişti. Bu bir şaka mıydı yoksa? Oda ona *stinche* zindanlarındaki hücresini hatırlatmıştı. Biraz daha temizdi ama ortada yatak niyetine konmuş sert tahtadan başka eşya yoktu. Neyse ki penceresi vardı ve duvarda da bir haç asılıydı. Niccolo bütün günü okuyarak geçirmiş, yemeği iple çekmişti. Pagolo hep manastırların engin konukseverliğinden söz ederdi ama belli ki Carpi'deki bu kurum o cömert ikramlı yerlerden değildi. Servis edilmiş olan yarım kadeh şarabı bir yudumda içti ve gerisi için nafile bekledi. Masada şarap sürahisi yoktu. Ortalıkta şarap servisi yapacak kimse de görünmüyordu. Niccolo'nun morali bozulmaya başlamıştı.

Nihayet boş çorba kâseleri toplandı. Sonunda kursağına iki lokma bir şey girecekti. Keşişler başlarını eğip duaya durdular. Her servisten önce böyle dua mı ediyorlardı acaba? Etin yanında yarım kadehçik olsun sulandırılmış şarap verirler miydi gene? Niccolo bunları düşünürken dua bitti. Keşişler birden hiç beklenmedik bir şey yaptılar. Hepsi aynı anda ayağa kalkıp sıra halinde yemekhaneden çıkmaya başladılar. Yemek sona ermişti.

Niccolo aç ve yorgun odasına döndüğünde göreviyle ilgili yeni bir talimat buldu. Mektup nüfuz alanı içinde Carpi'nin de bulunduğu, Papalığa bağlı Modena valisinden geliyordu. Vali, Niccolo'nun Carpi'de bulunduğu sürece bütün yazışmalarda kendisini muhatap almasını istiyordu. Keşiş seçimlerinin, bir saçmalık olduğu belirtilmiş, bu arada keyfine bakması öğütlenmişti. Mektup "Franciscus Guicciardini, Vali" imzasıyla sonlanıyordu.

En alta bir not eklenmişti: "Mesleğin başında Floransa elçisi olarak İspanya'da bulunduğum yıllarda, On'lu Savaş Konseyi'nin talimatları bana Niccolo Machivelli adlı bir zatın eliyle ulaşırdı. Onunla bir yakınlığınız olabilir mi? Büyükbabanız olma ihtimali mevcut mudur?"

Mektup Niccolo'nun elinden kayıp yeri boyladı. Ne kadar düşmüş olduğunu bir kez daha acıyla anlıyordu. Guicciardini'ye talimat mektubu yolladığını hatırlamıştı. Adam o zamanlar adı sanı duyulmamış, önemsiz bir elçiydi. Şimdi vali olmuştu. Kendisinin, On'lu Savaş Konseyi kançıları ve sekreteri Niccolo Machiavelli'nin torunu olabileceğini düşünüyordu. Doğru, Niccolo eskiden kançılardı, ya şimdi? Şimdi "Sandalet Giyen Cimri Fransisken Küçük Kardeşler Tarikatı Cumhuriyeti"ne elçi olarak yollanmıştı. Önemsiz bir görevde önemli bir adam.

Bunu izleyen günlerde keşişler kılı kırk yarıp meclis seçimleriyle uğraşırken, Niccolo yapacak iş bulamayıp valiye bir mektup döşendi. Kimliğini ve içinde bulunduğu zor koşulları açıkça kaleme aldı. Adeta özür diliyor gibiydi. Guicciardini'den hemen cevap alınca şaşırdı. Okurken gözleri doldu. Tarih ve kader üstüne trajik bir yorum içeren şefkat ve saygı dolu bir mektuptu. Hemen o andan başlamak üzere Niccolo ve Francesco Guicciardini sıkı fıkı dost oldular. Dostluk her şeyden önce açık sözlü bir mektuplaşmaya ortam hazırlamıştı. Niccolo cimri keşişlerin elinde çektiklerini anlattı. Kısa zaman içinde ikisi düşünüp duruma bir çare buldular.

Sabahın ilerlemiş saatleriydi. Niccolo kocaman umumi tuvalette işini görürken—Guicciardini'ye de sonradan yazdığı gibi—dünyanın ne kadar boş olduğu konusunda düşüncelere dalmıştı. Tuvalet yirmi dört keşişin aynı anda kullanabileceği, geniş, havadar bir yerdi. Üstlerinde belirli aralıklarla açılmış delikler bulunan kesme taştan alçak oturma yerleri, duvarlar boyunca iki sıra halinde uzanıyordu. Düzenli aralıklarla her şeyi topluca yapmaktan hoşlanan keşişler, kahvaltıdan sonra—kara ekmek kabuğuna kahvaltı denirse elbette—toplu olarak tuvalete gidiyor ve yirmi dakika kalıyorlardı. Niccolo bu özel anı yirmi üç adamla paylaşmayı asla arzu etmediğinden, sindirim sistemini bayağı zora sokmak pahasına kendi ziyaretini dokuz buçukla on arası yapıyordu.

Atlı, kocaman siyah savaş atıyla küçük avluya öyle hızlı ve beklenmedik bir giriş yaptı ki keşişlerin ödü koptu. Binici, yaylı tüfeğini omzuna asmış üniformalı bir askerdi. Aşağı atlayıp derhal Floransa elçisini görmek istediğini bildirdi. Bir heybeden üstünde son derece gösterişli, muhteşem bir mühür bulunan bir mektup çıkarmıştı. Keşişlerden biri elçinin "meşgul" olduğunu bildirerek "Öhm, şey, günün bu saatinde rahatsız edilmekten hiç hoşlanmaz. Mesajı bize bırakabilirsiniz," dedi. Asker tek kızını çocuk tacizcisi olarak bilinen bir adama teslim

etmesi önerilmiş gibi şiddetle itiraz etti. "Kişisel olarak görüşmem gerek. Derhal!"

Başka çare olmadığını gören keşişler çekinerek tuvaletin girişini işaret ettiler. Yaygaracı ulak kapı vurmak gibi inceliklere fazla itibar etmeden içeri daldı. Niccolo birkaç dakika sonra bir elinde mektup, diğer eliyle uçkurunu tutarak ciddi bir yüzle dışarı çıktı. Bir anda bütün manastır halkı meraklı bakışlarla çevresini sardı. "Bana bir masa bulun. Çabuk olun. Kalem kâğıt da getirin."

Keşişler onu telaşla kütüphaneye aldılar. Tam yazmaya oturmuştu ki ikinci bir ulak geldi. Bu defaki Niccolo'nun önünde yerlere kadar eğilerek onu selamladı. Hayrete düşen keşiş kalabalığından mırıltılar yükseldi. Adam sert bir Alman aksanıyla konuşamaya başladı. Onu üçüncü, dördüncü ulaklar izledi. Yeni gelenler de Fransızca ve İspanyolca konuşuyorlardı. Arka arkaya gelen ulakların telaşı ve Niccolo'nun önünde yerlere kadar eğilip yaltaklanmaları manastırı fena çalkaladı. Bu Floransalıyı hafife mi almışlardı acaba?

Bu arada Niccolo hızla bir biri ardına mektuplar yazıyor, arada yazdıklarını yüksek sesle mırıldanıyordu: "İmparatorun Trento'ya gelmesi bekleniyor... İsviçreliler yeniden ilerlemeye başladılar... Fransa Kralı Floransa ile acil görüşme talebinde bulundu..." Keşişler ağızları bir karış açık, bu prestijli adamın çevresini sarmaya başlamışlardı. Her sözcüğünü ve jestini hayranlıkla izliyorlardı. Ulaklar hâlâ gelmeye devam ediyordu. Niccolo birkaç dakika ilham gelmiş gibi yazıyor, sonra duraklıyordu. Kaşlarını çatıp yanaklarını şişirdikçe seyircisinin şaşkınlığı büsbütün artıyordu. Akşamüstü başrahip büyük bir ustalıkla yorgunluktan bitmiş taklidi yapan Niccolo'ya yaklaştı. "Acaba bu akşam lütfedip yemeği benimle birlikte yer misiniz? Baş başa?" Niccolo'nun yüzü kocaman bir gülüşle aydınlandı.

Ve ondan sonra gelsin tereyağı ve sarımsak içinde yüzen tombul ravyoliler, kızartmalar, kümes hayvanları, sosisler, dil üstünde lezzet patlaması yaratan kırmızı mürekkep yoğunluğunda şaraplar!... Niccolo'ya daha konforlu bir oda verildi. Bin bir özürle odanın tarikatın önde gelenlerinden biri tarafından henüz boşaltıldığı açıklaması yapıldı. Tarikatın dini meclis toplantıları süredursun, Niccolo artık günlerini inanılmaz yumuşaklıktaki kocaman kuş tüyü yatağa gömülmüş, kitap okuyarak geçiriyordu.

Günün birinde görev tamamlandı. Daha doğrusu Niccolo'nun işi daha fazla uzatamayacağını anladı. Keşişlerin numara yaptığını hissetmeye başlamış olmalarından korkuyordu. Guicciardini'ye yolladığı

mektuplar skandal denebilecek gözlemlerle doluydu. Yardımsever keşişler bunlardan birini okuyacak olsalar şoka girebilirlerdi. İş sonunda Floransa elçisine sıkı bir dayak çekmeye kadar varabilirdi. Mektuplar Niccolo'yu o kadar eğlendirmişti ki, Floransa'ya dönerken Modena'ya uğramaya ve Sinyor Francesco Guicciardini ile yüz yüze görüşmeye karar verdi. Kararı son derece isabetliydi, çünkü Modena'ya birkaç kilometre kala şiddetli bir böbrek taşı ağrısı başladı ve bu ağrı ve sızılarla zaten yola devam edemeyecekti.

Francesco Guicciardini tıknaz, uysal bir adamdı. Kocaman bir kafası, etli bir yüzü vardı. Yüzü çene diyebileceğimiz herhangi bir çıkıntı yapmadan doğrudan boynuyla birleşiyordu. Bakışlarında bazılarının yılların acı tecrübeleri ve tanıklıklarıyla edindiği o yumuşak ve affedici ifade vardı. Ama bu ifade Francesco Guicciardini'de doğuştandı.

Mümkün olduğu kadar az hareket ediyor, ettiğinde de dikkatli ve düşünerek adım atıyordu. Elleri pamuk gibi ve çok zarifti. Konuşurken onları babacan ve halinden memnun bir tavırla, adeta şefkatle göbeğinin üstüne koyuyordu. Hazırcevaplık ve hinlik isteyen en zekice, kurnazca gözlemleri, en can yakıcı iğnelemeleri akıllara durgunluk veren bir kayıtsızlıkla yapabilirdi. Karısının ölüm haberini, Roma İmparatorluğu'nun çöküşünü, kıyametin yaklaştığını ve İsa'nın dirilişini aynı ölçüde kayıtsızlıkla karşılayacak tipte bir adamdı.

Kahvaltı masasında karşılıklı oturuyorlardı. Francesco gümüş yumurtalıktaki haşlanmış yumurtasını yavaşça çevirip kenarlarına vurdu. Kabuğu özenle kırdı ve içini zarif bir gümüş kaşıkla yokladı. Kenarına önden ve arkadan bele kadar inen bol tüylü, kalın, beyaz kürk geçirilmiş koyu bordo bir robdöşambr giymişti. Bu haliyle vurduğu kürk hayvanlarını omuzlamış usta bir avcıyı andırıyordu.

Niccolo'nun aralıklı olarak yan tarafına saplanan ağrıları geçtiğinden beri, iki arkadaş İtalya'nın fırtınalı yakın tarihini tartışmakla meşguldüler. Değişimler, günün içler acısı hali, İtalya'nın başına gelen bütün bu felaketlerin nedenleri konusunda tam bir fikir birliği içindeydiler. Ne var ki iş çözüme geldiğinde yolları kesin bir çizgiyle ayrılıyordu. Meslektaş olmanın ve eşit zekâ düzeylerinin doğurduğu yakınlıkla birbirlerine soyadlarıyla hitap etmeye başlamışlardı.

Guicciardini yumurtasıyla oynamaya devam ederek, "Senin sorunun şu Machiavelli," dedi. "Hayat hikâyen, senin hayatının hikâyesi değil. Şu lanet olası cumhuriyetinin iniş çıkışlarının hikâyesi."

"Bir yere kadar öyle denebilir," diye itiraf etti Niccolo. "Dersimi yeni öğreniyorum."

"Yeni öğreniyorsun demek," diye burun büktü adam. "Kaç yaşındasın sen Machiavelli?"

"Bu ay elli iki oluyorum."

"Elli iki yaşındasın ve bu dünyanın nasıl hakkından gelineceğini yeni anlıyorsun öyle mi? Senin gibi zeki biri için büyük başarı doğrusu!"

"Ben daima cumhuriyetin çıkarını kendiminkinin önünde tutmuşumdur."

"Anlasana Machiavelli, yanıldığın nokta da bu zaten! Her neyse, senin şu iç karartıcı cumhuriyetin bir zaman devre dışı kalacak belli ki. Yakın gelecekte bir seçim yapma durumun olmayacak."

"Öyle gibi," dedi Niccolo itiraz etmeden.

"Ama kafandaki o ses hiç susmuyor değil mi? Vıdı vıdı konuşup duruyor. Cumhuriyetin dirilişi! Örnek alınacak eski Romalılar! Sana bir şey söyleyeyim mi; şu eski Romalıları fazla gözünde büyütüyorsun sen."

"Guicciardini, sen tutku, bağlılık, cesaret ve erdem nedir asla anlamayacaksın."

"Aman ne iyi! Yoksa bunlar benim aleyhime olur. Papa Hazretleri çok mu cesur ve erdemli yani? Günümüzde Floransa'da bir avuç cesur adam varsa kafamı keserim ben. Hayır, Machiavelli, o yiğitlik çağları çok eskilerde kaldı. Korkarım yiğitlik çoktan öldü."

Niccolo, "Yalnızca uykuya yatmış olmasın?" dedi muzırca.

"Hiç vaz geçmeyeceksin değil mi? Machiavelli, bununla yaşamaya alış. Bak şu haline! Elli iki yaşındasın ve hâlâ on beş yaşında delikanlı rüyaları görüyorsun! İnat ve diretme konusunda ders olarak okutulsan yeridir. Kıyafetlerinle bile. Hâlâ eski tip *lucco* giyiyorsun. Eski Romalıların ulusal togasından yola çıkıp bunu adeta yeni Roma Cumhuriyeti yurttaşlığının simgesi kılmışsın!"

Niccolo ciddileşti. "Sen istediğin yakıştırmayı yap ama *lucco* saygı uyandıran bir giysidir."

"Daha hoş bir şeyler giymelisin. Bunun gibi." Guicciardini omuzlarını süsleyen muhteşem postları sevgiyle okşadı.

"Benim o kadar bol param yok," dedi Niccolo utanarak.

"Kimin kabahati?"

"Sen doğuştan zenginsin Guicciardini."

"Öyle kalmaya da kararlıyım. Ya sen? Çalışma hayatı içinde mutlaka kara günler için bir kenara para koymanı sağlayacak fırsatların olmuştur."

"Ben hep dürüst oldum."

"Bunun dürüstlükle ne ilgisi var? Git hazineyi soy ya da rüşvet al demiyorum ki. Örnek vereyim. Şu Soderini'ye görevden el çektirilmesi işinde son derece acemice davranmışsın."

"Acemice mi?"

"Acemice ya. İlk huzursuzluk işaretleri ortaya çıktığında ona ne akıl verdin?"

"Düşmanlarını hapse attırmasını, dik durmasını ve savaşmasını öğütledim."

"O da son ana kadar bunları yapmaktan kaçındı. Piero hiçbir zaman kendine güvenen bir adam olmadı. Ben olsam çok daha uzlaşmacı bir yaklaşım benimserdim. Bigi ile anlaşırdım. O günlerde herkes uzlaşmanın bir yolunu buluyordu çünkü. Soderini çok daha önce şanına yaraşır bir biçimde giderdi. İtişip kakışma olmaz, malına mülküne bir zarar gelmezdi. Sen de onunla birlikte sürgüne gider, rahat ve mutlu bir hayat sürerdin."

"Ben asla Floransa'dan uzak yaşayamam."

"Geç onu bir kalem. Sarhoş içlenişi!"

Niccolo gücenmişti. "Ben bu kente âşığım Guicciardini. Bundan da hiç utanmıyorum. Ben sonuna kadar Soderini'ye sadık kaldım."

"Ben de sadık kaldım. Ama bir yere kadar. Başıma gelecekleri gördüm ve önlemimi aldım. Cumhuriyetin yükseliş döneminde onun için çalıştım. Cumhuriyet düşüşe geçince de—iyi mi oldu kötü mü, ondan da emin değilim ya—Medicilere yanaştım. Şimdi onların hesabına çalışıyorum."

"Sonunda ben de aynı yolun yolcusu oldum," dedi Niccolo.

"Ama benim çok daha iyi bir işim var," dedi Guicciardini gülerek. "Ayrıca beni aldatamazsın Machiavelli. Sen aslında onlara hizmet etmiyorsun, öyle değil mi? Sen hayali cumhuriyetin için çalışıyorsun, Floransa'yla ilgili fantezi vizyonun için. Çünkü gerçek Floransa şu an için onların elinde. Sen geçici bir ateşkes yapmışsın. Yalan mı?"

"Ne desen haklısın, Guicciardini. Ne desen haklısın." Niccolo birden nasıl korkunç bir tehlike atlattığını hatırladı. Her şeyi yüzüstü bırakıp Soderini'nin sözde komplo çağrısına uyarak Roma'ya yollanmasına ramak kalmıştı.

"Aptalca işlere girişmeden önce şu öğüdümü kafana yaz. O cumhuriyet rüyalarını unut. Eğer gerçekleşirse, yeniden kurulursa, var gücünle hizmetini sunarsın. O arada sen kendi çıkarını gözet. Yoksa kimse seni düşünmez, emin ol. Ağzını sıkı tut. Kendini kurtardıktan sonra—ki sanırım o yoldasın artık—sen de benim yaptığımı yaparsın."

"Yani?"

"Arkana yaslanıp olup bitenleri seyredersin."

"Hepsi bu mu?"

"Not da alırsın belki. Daha sonra yazıya dökmek için."

Niccolo arkadaşını yarı şaşkın yarı gülümseyerek süzüyordu. "Francesco Guicciardini, sen var ya, sen ruhsuz bir adamsın ."

Şişko aristokrat, sarkık üst dudağına bulaşmış yumurta sarılarını parmağıyla silerek, "Sağ ol," dedi. "Bunu katı ve önyargısız yanıma iltifat kabul ediyorum. Gelelim yaptığın şu tarih yazma işine. Onu konuşalım biraz. Biliyor musun, ben de bir zamanlar Floransa tarihini yazmaya kalkmıştım."

"Bitirmedin mi?"

"Yok canım. Çok karışık bir işti. Öğrenmek istediğim şu. Bana öyle geliyor ki sen tarihsel tarafsızlık konusunda sıkıntı yaşayabilirsin."

"Tarafsızlık diye bir şey yoktur."

"Bak o konuda uyuştuğumuza memnun oldum. Ama benim kafamdaki çok daha somut bir problem. Sana bu tarihi yazdıranlar, Mediciler. Ama sen onları 'özgürlük düşmanı' olarak niteliyorsun. Bu tanım sana ait öyle değil mi?"

"Yani?"

"O coşkun cumhuriyet aşkını patronlarının çıkarlarıyla nasıl bağdaştıracaksın? Yani ceplerinden para verip yazdırdıkları bir çalışmada kötülenmek istemeyeceklerdir herhalde." Ortaya attığı bilmece Guicciardini'yi bayağı keyiflendirmişti.

"Kolayı var," dedi Niccolo kurnazca. "Yazdığım tarihi dilediğim yerde başlatma ve bitirme özgürlüğüne sahibim. Ben de tam Muhteşem Lorenzo'nun iktidara geldiği noktada sonlandırmaya karar verdim."

"Doğrusu harika, Machiavelli. Adam olmaya başladın. Nihayet!" Konuşmanın konusu Niccolo'nun yaptığı çalışmanın ana hatlarına kaydı. İki arkadaş Floransa'nın geçmişini altından kalkılabilir anlamlı bölümlere ayırmaya uğraşırken bir ulak geldi ve o günkü mektupları getirdi.

"Ah, görev beni çağırıyor," dedi dertsiz Guicciardini mektup destesini elden geçirmeye başlayarak.

"Bana bir şey gelmiş mi?" diye sordu Niccolo.

"Şimdilik yok." Francesco mektupları açmaya koyuldu. Her birine şöyle bir bakıp konusuna göre masanın üstündeki destelerden birine ekliyordu. Niccolo ise armut soymakla meşguldü.

"Vah vah," dedi Guicciardini esnemesini engellemeye çalışarak.

"Ne olmuş?"

"Anlaşılan Papa Leo'nun vadesi dolmuş."

"Ne diyorsun!" Niccolo ayağa fırladı. Aynı anda zihninde otuz bin şeytan faaliyete geçti. Papa öldüyse Floransa ve İtalya'da iktidar hesapları aniden değişmiş demekti. Buna bağlı olarak Fransa ve İspanya krallarıyla imparatorun pozisyonları da değişirdi. Evet, Medicilerin de elbette. Bu durumda işler karışmış demekti. Her şey olabilirdi. Niccolo, "Görmüyor musun Guicciardini, bu her şeyi değiştirir," diye atıldı.

Birden düşünceli bir ifadeye bürünmüş görünen Papalık valisi "Sanırım öyle," dedi boynunu saran kürkleri okşayarak. "Galiba kendime yeni bir iş bulmam gerekecek."

Roma'dan kısa süre önce dönen Giovan Battista della Palla, "Adrian Dedel," diye anons etti. Luigi Alamanni ve Zanobi Buondelmonte genizden gargara yapar gibi sesler çıkararak bir ağızdan bağırdılar: "Dedel! Dedel! Dedel!" Grubun yetişkinleri olan Cosimino ve Niccolo, daha ağırbaşlı davranıyorlardı ama genç yurttaşları izlerken büyük keyif aldıkları belliydi.

"Papa olarak kendi adını kullanmaya devam edecekmiş. Papa VI. Adrian!"

"Umutsuz Papa Adrian!" dedi Luigi. "Papa Leo aslan olmak istiyordu. Papa Julius ve Papa Alexander fatih ve imparator tarzını benimsediler. Papa Adrian hangi kılığa girecek acaba?"

"Bir Tanrı adamı, Kilise'nin mütevazı hizmetkârı ve bir dini reform taraftarı." Herkes kahkahadan kırıldı. Böyle Papa olur muydu? Hepsi bir ağızdan konuşmaya başladı.

"Kaç çocuğu varmış?"

"Bir tane bile yok!"

"Demek Utrechtli." Zanobi kendince Hollandalı ağzı yaparak kentin adını Uuuuuutrecht diye telaffuz etti.

"Hollandalı bir papa. Hiç duyulmuş şey mi?"

"İngiliz Wolsey'in de papa olmak istediği söylenmişti."

"Hollandalı! İngiliz! Bunlar papanın İtalyan olması gerektiğini bilmiyorlar mı? Sonraki talipler nereden çıkacak, Polonya'dan mı?"

"Papa Leo düşünceli davransaydı da yerine erkek varis bıraksaydı."

"Ne günlere kaldık. Papalığı satın alacak tek İtalyan bile kalmamış."

"Hollandalı tek kelime İtalyanca bilmiyormuş."

"Latincesi de o kadar berbat ki, o da anlaşılmıyor zaten."

"Romalılar ne düşünüyor?"

"Küplere binmiş durumdalar. Ondan nefret ediyorlar. Bundan böyle geçit töreni, şölen, sirk, eğlence yok. Papa idareli gitmek istiyormuş."

"Tutumlu ve çocuksuz bir Papa! Kıyamet yakın mı acaba?"

"Vatikan'daki dairelerde yaşayan bütün şair, müzisyen, maskara ve cüceleri tahliye ettirmiş. Hepsini kışkışlamış."

"Fahişeleri de! Kutsal Papalık için ne kara bir gün!"

"Danışmanlarının saçma sapan, telaffuzu imkânsız isimleri var. Vincl, Trinkvoort, Kurtius. Hepsi Hollandalı."

Gençler Papa'nın çevresine topladığı yeni yabancı kişiliklere nezaketsiz beyitler düzerlerken Niccolo, Cosimino'ya yanaştı. Kaşık kadar kalmış sakat adamcağız zor nefes almasına rağmen hâlâ cin gibi bakıyordu. "Bizim buradaki kardinal ne olacak Cosimino? Papa öldü. Bu durumda o ne yapacak?"

"Sağduyu ne gerektiriyorsa onu yapıyor, Niccolo. Sanırım kademeli olarak iktidarı devretmenin ve yeniden bir tür cumhuriyet yönetimi kurulmasının hazırlığı içinde."

"Bunu inanarak mı söylüyorsun?"

"Artık ardında Papa'nın gücü olmadığına göre geri adım atması gerekiyor. Senden sonra kaç kez bizim Bahçeler'e geldiğini biliyor musun?"

"Biliyorum. Luigi anlattı."

"Bizi can kulağıyla dinliyor. Bizim gençlere sorular soruyor, onlardan fikir alıyor. Yargılarını pek beğeniyor. Onların gençlik heyecanına saygı duyuyor."

"Yani onun gerçekten değişimden yana olduğuna inanıyorsun, öyle mi?"

"Gerçeği kabul edelim Niccolo. O hiçbir zaman ailenin diğer fertleri kadar kötü olmadı. Gayet sağduyulu davrandı. Kente büyük hizmet verdi. Parasını, yani bizim paramızı, süslü saraylara ve pahalı mimarlara dökeceğine Arno'nun taşmasını önleyecek o kanalı açtırdı. Bence daima kentin çıkarına işler yaptı."

Niccolo, "Onlar ne diyor peki?" diye sordu coşkulu gençleri göstererek.

"Müthiş hevesliler. Luigi, kardinalin ricası üstüne halk tarafından seçilmiş yönetimler konusunda bir bilimsel inceleme hazırladı." Cosimino bu noktada kıs kıs güldü. "Yazdıkları senin çalışmalarına ne kadar benziyor anlatamam."

Cosimino devam etti. "Büyük işler başarmak istiyorlar, Niccolo. Yönü ve anlamı buldular. Bir iş başarmak, bir eser inşa etmek istiyor-

lar. Sana teşekkür borçlular. Onlara öncülük eden, yol gösteren sen oldun."

Niccolo, Cosimino'nun bu yorumunu derin bir memnuniyetle karşıladı. Bayrağı uzatmıştı. Onlar da alıyorlardı. Oğulları. Manevi mirasçıları. Gençliğin ateşiyle biraz küstahça ama tutkuyla, sadakatle, umutla dolu taşıp coşarak... Keşke dünyaya boş vermiş bıkkın Francesco Guicciardini onları görebilseydi. Hoş, görse de anlar mıydı? O hiç bu tür hisler duymuş muydu?

Yaz gelince Niccolo, Floransa tarihi üzerine hazırladığı dev eseri üstünde çalışmak için kır evine döndü. Hava yumuşaktı. Günleri huzur içinde araştırma yaparak ve yazarak geçiyordu. Akşamları serin oluyordu. Ara sıra çıkan esintinin keyfine varmak için küçük villanın önünde oturuyor, yakıcı güneş batar batmaz ortalığı saran o mis kokulu nemli havayı içine çekiyordu.

Acı vermekle birlikte onu heyecana salan geçmişle, git gide daha ümit beslediği gelecek arasında, dünyayla üstünkörü bir barış imzalamıştı. Çizelgeler halinde düzenleyip açıklamaya çalıştığı Floransa tarihinin dönemleriyle boğuşurken, şahsi kayıplarını ve yaşadığı trajedileri düşünüp dertlenecek zamanı olmuyordu. Hiç değilse uyanıkken.

Üstünde yakası kalkık hafif, bol bir keten gömlek ve ince bir külot -pantolonla, yola bakarak oturmak hoşuna gidiyordu. Gelip geçen yolcuların kim oldukları ve nereye gittikleri konusunda tahminde bulunmayı eğlence haline getirmişti. Arada kulağına gelen seslerden hangi dili konuştuklarını, ya da Floransalı değillerse, hangi İtalyanca lehçesine mahkûm olduklarını saptayabiliyordu. Mehtaplı gecedeki karanlık siluetlerinden geçenlerin din adamı, çiftçi, kentli ya da asker mi olduğunu çıkarmak zor değildi. Ya da bir Hollandalı. Yol, kendilerinden biri olan Papa'yı kutlamak için Roma'ya giden Hollandalılarla kaynıyordu. Çoğu, soyup soğana çevrildikten sonra gerisin geri eve dönecek olan kendi halinde hacılardı. Yolcular arasında uyanıklar da vardı tabii. Bunlar, Papa VI. Adrian'ın beklenmedik bir biçimde Papa seçilmesini fırsat bilip paralı bir mevki kapmak için Roma'nın yolunu tutmuş olanlardı.

Bir gece Floransa yönünden koşarak yaklaşan birinin ayak seslerini duydu. Henüz görünürde kimseler yoktu ama gelenin yayan yolculuk etmesi Niccolo'nun tuhafına gitmişti. Acelesi olan, daima at üstünde yola çıkardı. Roma yolunda koşarak gidene pek rastlanmazdı. Hele de gece vakti. Bir ara yolcunun tökezleyip yere düştüğünü, sonra to-

parlanıp yeniden koşmaya devam ettiğini işitti. Birden ne olduğunu anlamadan karaltı üstüne doğru geldi. Niccolo kendini yana atmasaydı, adam onu çarpıp yere devirecekti.

"Aman Tanrım! Ne oluyor? Bu da nesi? Kimsin sen? Gökten mi düştün?" Niccolo şaşkınlıkla ağzına geleni söylüyordu.

Adam güçlükle soluk alarak, "Benim ben, Zanobi," dedi hırıltıyla. Niccolo gelenin yabancı olmadığını anlayınca rahatladı.

"Ben... ben... konuşamıyorum..."

Niccolo, "Farkındayım," dedi tatlılıkla. "Biraz dinlen, sonra anlatırsın."

Zanobi'nin ciğerleri yanıyor, midesi kasılıyordu. Güçlükle eve doğru koşup duvara tutundu ve kusmaya başladı. Niccolo adamın soluğunun düzelmesini, kendini toplamasını bekledi.

"Zanobi, ne oldu sana, delirdin mi?"

"Zor kaçtım. Floransa'dan buraya kadar koştum."

"On iki kilometreyi koşarak mı geldin? Niye ama? Neden kaçıyorsun?"

"Askerler! Beni tutuklamaya geldiler!" Hâlâ doğru dürüst soluk alamıyordu. "Luigi'yi yakaladılar. Jacopo'yu da."

"Tutuklamak mı? Niye ama?" Niccolo mehtapta Zanobi'nin toz ve tere bulanmış çocuksu yüzünde tam bir dehşet ifadesi gördü.

"Niccolo, biz... biz..." Durakladı.

"Siz ne?" Niccolo şimdi panik içindeydi.

"Biz kardinale komplo kurduk. Onu öldürecektik."

"Aman Tanrım!"

47

Luthercilerin Sesleri Yükseliyor ve Roma'da Niccolo'yu Şaşkına Çeviren Eskiz

LUİGİ ALAMANNİ, İŞKENCE ÇARKINA yedi tur dayandıktan sonra komployu itiraf etti. O zamana kadar iki kolu da çıkmıştı zaten. Jacopo da Diacceto ile ikisi 7 Haziran 1522'de sabaha karşı kafaları kesilmek suretiyle idam edildiler. Issız avluda cellatlarından başka kimse olmasa da idealist iki genç adam Kardinal'e özel bir kin gütmediklerini, bunu, tıpkı Brütüs gibi özgürlük aşkından ve tiranlığa olan nefretlerinden yaptıklarını tekrarladılar.

Komplo Roma'da bulunan Giovan Battista della Palla'nın Luigi Alamanni'ye gönderdiği bir kuryenin yolda durdurulmasıyla ortaya çıkmıştı. Kuryedeki belgelerde bütün işbirlikçilerin isimleri yazılıydı. Toplam on dört kişilerdi. Hepsi gençti. Hepsi de Cosimino Ruccellai'nin himayesinde Niccolo Machivaelli'nin akıl hocalığı yaptığı Orti Oricellari grubunun üyeleriydi.

Tutuklamaların ardından Orti grubu dağıtıldı. Birçoğu sürgüne gönderildi. Cosimino üzüntü dolu birkaç ay geçirdi. Sağlığı git gide bozuluyordu. Sonunda yıllardır onu yaşatan tek eğlenceyi kaybetmenin acısına dayanamayarak keder içinde öldü. Bu arada ateşli genç cumhuriyetçilerle Giovan Battista della Palla yoluyla ilişki kuran ve komplonun ardındaki isim olan Piero Soderini de hayata gözlerini yumdu. Zanobi Buondelmonte, Niccolo'nun yardımıyla önce Venedik'e, oradan Fransa'ya kaçtı. Floransa'da cumhuriyetçi reformlardan söz edilmez oldu. Halkın özgürlüğü fikri rafa kalktı. Muhtemel düşmanlarını saf dışı etmeyi başaran Kardinal dé Medici kenti iyice kıskacına aldı.

Bir kez daha hayal kırıklığına uğrayan Niccolo yeniden kır evine kapandı. Olup bitenlerin büyük ölçüde kendi suçu olduğunu biliyor, bu yükün altında eziliyordu. Onları böyle coşturan kendisiydi. Kahramanlık hikâyeleriyle, Brütüs ve Cassius'la, özgürlük adına birbiri ardına indirilen hançer darbeleriyle onların hayal güçlerini ateşleyen oydu. İçlerinden ikisi öldürülmüştü. İşkence görmüş, kafaları uçurulmadan önce parça parça edilmişlerdi. Geri kalanların hepsi ülke-

yi terk etmişti. Verdiği dersler, yaptığı beyin yıkamalar, şehitlik, cinayet, sürgün ve masum gençlerin mahvıyla sonuçlanmıştı. Bu acı gerçeği aklından çıkarmadan, oyalanmak için asırlar önce yaşamış kadim dostlarına geri döndü.

Floransa tarihini kaleme aldığı o iki yıl boyunca tam anlamıyla kendini dış dünyaya kapattı. O elini eteğini çekti diye olaylar dinmedi elbette. Papalık tacını giyişinden dokuz ay sonra iyi niyetle işe girişen ama ömrü vefa etmeyen Hollandalı Papa VI. Adrian öldü. Romalılar buna o kadar sevindiler ki, doktorunun evini bayraklar ve çelenklerle donatıp geceler boyu neşeyle sokaklarda dans ettiler.

Bunu izleyen papalık seçimi çok çekişmeli geçti. Tarihin en uzun süren oylaması sonunda yeni papa seçildi. Ne yazık ki bu kişi, ileride Katolik Kilisesi'ne, İtalya'ya ve kendine felaket getirecek olan, Papa Leo adına Floransa'yı yönetmiş, onun birinci kuzeni Kardinal Giulio dé Medici'den başkası değildi. Merhametsiz Kardinal Medici'nin kendine ılımlı, uysal, hoşgörülü anlamına gelen Papa VII. Clement adını verişinde bir alay mı gizliydi acaba?

Bu gelişme ne zamandır akbaba gibi İtalya'nın üstüne üşüşmek için fırsat kollayan büyük güçleri cesaretlendirdi. Almanya'da yeni bir imparator başa gelmişti. Eski imparator Maximilian olmadık hayaller peşinde koşan yetersiz bir yöneticiydi. Yeni imparatorun kumaşı farklıydı. Avusturya Arşidüküydü. Son derece hırslı bir yapıya sahip olan V. Karl dağınık Alman devletçiklerini bir birlik altında toplamayı başardı. Evlilik bağlarını ustaca kullanarak Hollanda'yı, İspanya'yı ve Napoli Krallığı'nı egemenliği altına aldı. Bu durum İtalya için kritik bir önem taşıyordu. İtalya artık güneyde İspanya'nın, kuzeyde Almanya'nın ayrı ayrı gözdağına muhatap olmayacaktı. Bu iki güç artık birbirine karşı kullanılamazdı. İkisi tek bir krallık, daha doğrusu bir imparatorluk bünyesinde birleşmiş, iki kıskaçlı tek bir pençe halini almıştı. V. Karl (Şarlken) Charlemagne'dan (Şarlman'dan) sonra ilk kez Kutsal Roma -Cermen İmparatoru unvanına göz dikmişti ve bu boş bir rüya, bir temenni değildi.

Şarlken'in yolundaki tek engel Fransa'ydı. Papa Clement hemen kendisini bu imparator özentisi ürkütücü adamdan koruması için Fransa'ya başvurdu. Ama Kuzey İtalya'daki Pavia Muharebesi'nde Fransa bozguna uğradı ve Fransa Kralı I. Francois esir düştü. Artık İmparator Şarlken ve Roma arasında hiçbir engel kalmamıştı.

Durumu karıştıran başka unsurlar olmasa ve Clement daha kararlı davransa kuşkusuz imparatorla iyi ilişkiler kurmayı başarabilirdi. En

azından rüşvetle durumu kurtarırdı. Ama başka etkenler söz konusuydu. Şarlken'in ordusunda hakkından gelinmesi zor, farklı bir grup vardı. Bunlar susturulmaları ve zapt edilmeleri zor adamlardı. Başlarında amansız Georg von Fundesberg'in olduğu düşünülürse hiç şakaları olmadığı açıktı.

Kimdi bu zapt edilmez elemanlar? Asi keşiş Martin Luther'in takipçileri. Papa sonunda usanç verici Luther'i aforoz etmiş ve zihninden silip atmıştı. Ama Luther vaazlarına devam ediyor, Roma'da Kilise'nin değersiz, bunamış ve kötü niyetli papalar yüzünden düştüğü acınacak durumu kınıyordu. Birtakım haklı noktalara dayanarak Kilise'nin Mesih-Karşıtı'nın eline düştüğünü ileri sürüyordu. Kilise'yi kim kurtaracaktı?

1525 yılının başlarında Alman ordusunun en korkulan ve en saygı duyulan kolu olan *Landsknechte*(1) birlikleri o kurtarıcı darbeyi indirmeye hazırlandılar. Von Fundesberg'in deyişiyle "Papa'ya asla unutamayacağı bir ders vermek için" mızraklarını sivriltiyorlardı.

Almanya'da Luthercilerin öğütücü çarkları gıcırdayarak dönmeye başlarken, Niccolo da yazdığı Floransa tarihine son noktayı koydu. Bu o zamana kadar konusunda yazılmış en kapsamlı ve en kışkırtıcı eserdi. Onu biçimleyen araştırma ve inceleme ruhu Avrupa tarih yazımında yepyeni bir aşamaydı. Birçok bakımdan övgüye layık bir eser yaratmış olmasına karşın Niccolo ücreti tahsil etmekte zorlanıyordu. Ödemeyi sormak üzere Signoria'ya yazdığı mektuplara bir cevap alamamıştı. İşi ona veren kardinal artık Papa'ydı ve bin bir tehdit altında Roma'da ikamet ediyordu. Niccolo sonunda bezgin bir halde Floransa'nın yolunu tuttu. Belki Mediciler küçücük bir vaadi yerine getirmekte bir mahzur görmezlerdi.

Yolda bir çeşme başında durdu. Yüzüne bir avuç soğuk su çarptı ve git gide daha rahatsız edici olmaya başlayan sindirim sistemi sorunu için doktorunun verdiği kocaman mavi haplardan iki adet yuttu. Yaşlanan bedenine sık sık saplanan böbrektaşı ağrıları yetmezmiş gibi, her zaman hassas olan midesi de büsbütün rahatsızlık veren, güvenilmez bir hal almıştı. İleride karaciğerinin ve böbreklerinin de başına iş açmasından korkuyordu. Büyüklüğü neredeyse güvercin yumurtası kadar olan hapları yutar yutmaz bir rahatlama hissetti. Tıp bilimine sonsuz güven duyuyordu.

---

(1) *Landsknechte:* 15-16. yüzyıllarda, adları 'Toprağın Hizmetkârları' anlamına gelen Alman ve İsviçreli paralı askerler grubu.

Hayat bu; gün olur, Medici ailesi kadar doğurgan bir soy bile kurumaya yüz tutar. Bazen onlar kadar üretken fertler bile, evrensel Katolik Kilisesi'ni ve kuzey İtalya'nın büyük bölümünü yönetmeye yetecek döl veremez olur. 1525'te durum aynen böyleydi. Eldeki iki Medici piçi İppolito ve Alessandro, Medici ölçülerine göre bile yönetici koltuğuna oturmak için yaşça çok küçüktüler. Bu nedenle Clement'in sadık bir destekçisi olan Cortonalı Kardinal Silvio Passerini saltanat vekili ilan edilmiş ve kendisine onlar adına yönetim yetkisi tanınmıştı. Medici Papa talimatlarını uygulasın diye Passerini'yi Floransa'da bıraktı. İşte Niccolo'nun para işini konuşmaya gittiği kişi de bu Silvio Passerini'ydi.

Uzun süre bekletildi. Aslında canı hiç sıkılmadı. Son günlerde Signoria'nın koridorlarında eğlence sıkıntısı çekilmiyordu. Etraf şaşırtıcı hatta egzotik denebilecek kıyafetler içinde koşuşturan insanlardan geçilmiyordu. Niccolo bin sayfayı aşkın sekiz defterden oluşan kalın müsveddesini yanına koyup seyre daldı. Ön tarafı sarı süspansuarlı kırmızı pantolonlar giymiş iki oğlan bağıra çağıra 'baykuşcuk' anlamına gelen *civettino* oynuyorlardı. Bu oyuna hakkını verebilmek için sağlam refleksler, sağlam bir göz, çalım atma ve darbeyi savuşturma yeteneği gerekiyordu. Amaç, rakibin boş bir anını bulup tokadı basmaktı. Rakiplerin arasında kol boyu mesafe olması kuralı oyuncuların hareketlerini kısıtlıyordu. Bir önceki raundu kaybeden, sağ ayağını sımsıkı yere bastı. Rakibi sol ayağını onun üstüne koydu. Çalımlar, savuşturmalar ve tokatlama faslı başladı. Uzun kollu olmak bu sporda bayağı avantaj sağlıyordu.

Niccolo'nun önündeki dövüşçülerden biri rakibinin yüzünü ve kulaklarını sıkı bir biçimde tokatlamaya koyuldu. Gür siyah saçlı ve daha küçük olanı kendini bırakmış hiç oralı olmuyordu. Bu aptalca oyun tokatlar ve canı yananın çıkardığı küçük baykuş ulumalarıyla sürdü ve ağır başlı devlet binasının duvarlarında yankılanan zafer çığlığıyla sonlandı. "Pek hoştu," diye düşündü Niccolo alayla. "Sirk gibi."

Niccolo nihayet bir zamanlar sıklıkla buyur edildiği ofisler bölümüne alındı. "Evet?" dedi Passerini.

Ona daha uygun bir isim olamazdı. "Serçecik" anlamına gelen adıyla Passerini gerçekten de kuşa benziyordu. Küçük dar kafası öne doğru uzayıp ufak bir gaga burun ve incecik dudaklarla son buluyordu. Çene ve alın yoktu. Kısa boyluydu ama o kadar şişmandı ki bedeni bordo cübbesini tamamen doldurmuştu.

"Kimsiniz?" diye sordu kuş cıvıltısı gibi sesiyle. "Arzunuz nedir?"

Niccolo geliş nedenini açıkladı ve ağır müsveddeyi Passerini'nin cilalı masasına koydu.

"Benim ne yapmamı istiyorsunuz?" Kalın müsveddeye sanki hayvan leşiymiş gibi iğrenerek baktı.

"Anlaşma kapsamında karşılığında vaat edilen ücreti almak istiyorum Ekselansları. "Niccolo anlaşmayı uzattı. Kardinal kâğıdı inceledi.

"Bu benim imzam değil."

Niccolo dudağını ısırdı ve dilinin ucuna kadar gelen küfürleri yuttu. Para isterken kibar davranmanın işe yaradığı hatırladı. "Floransa devleti adına benimle bu anlaşmayı yapan, önceki Kardinal Medici'dir. Siz de onun atanmış yasal—bu kelimeyi söylemek Niccolo'ya hayli zor gelmişti—temsilcisi olduğunuzdan, anlaşma koşullarının yerine getirilmesi için size başvurdum."

"Ne diye beni rahatsız ettiniz ki? Roma'ya gidip bunu Papa'ya verin. Siparişi veren o. İstiyorsa parasını ödesin."

"Ekselansları, Roma'ya gitmek zorunda kalmayacağımı umdum. Bunu Floransa'da hallederiz diye düşündüm. Yaşlanıyorum. Yolculuklar beni çok yormaya başladı."

"Bu benim sorunum değil. Benim bu şeyi teslim alma yetkim yok. Başka yol göremiyorum. Roma'ya gideceksiniz çaresiz."

Niccolo, Passerini'nin parasal ya da politik nedenlerle işi yokuşa sürmek istediği belliydi. "Bence burada bir çözüm bulabiliriz. Eğer siz Papa'ya yazıp..."

"Papa'nın işi başından aşkın."

"Ekselanslarının bu konuda danışabileceği bir başka makam yok mudur?"

Passerini'nin yüzünde gerginlik yansıtan belli belirsiz bir gülüş belirdi. "Pekâlâ. Maden ısrar ediyorsunuz..." Sonra dönüp arka tarafa doğru haykırdı: "Sekreter! Sekreter!"

Bir kapı açılıp kapandı ve Michelozzi telaşla içeri dalı. Niccolo'yu görünce şaşırmıştı ama hemen sıcak bir gülüş takınmayı ihmal etmedi. "Buyurun Ekselansları?" Yerlere kadar eğilip selam verdi. Niccolo bir an onun kardinalin önünde diz çökeceğini sandı.

"Bu beyefendinin elinde Kardinal Medici zamanından kalma bir anlaşma var. Bizim gereğini yerine getirmemizi istiyor. Benim bu konuda yetkim olmadığımı söyledim ama ısrar etti. Lütfen gidip saygıdeğer efendiler İppolito ve Alessandro'yu bulur musunuz? Eminim onlar beyefendinin sorununu çözebilirler."

Michelozzi tam çıkacakken kardinal onu durdurdu: "Ha, Sekreter,

bize biraz da gül suyu getir olur mu? Burası bugün bana sıkıntı verdi. İçimiz açılır hiç değilse."

Michelozzi az sonra gülsuyuyla döndü. Peşinde az önce koridorda *civettino* maçı yapıp birbirleriyle boğuşan iki oğlan vardı. Demek Medici piçleri bunlardı. Kırmızı pantolonlu, sarı süspansuarlı yeni yetmeler!

"Alessandro," diye seslendi Kardinal. Diğerinden daha küçük olan gür saçlısı öne çıktı. Kalın dudakları, bir İspanyolu bile rahatsız edecek kadar esmer bir teni vardı. "Alessandro, şuna bir göz at." Passerini oğlana Niccolo'nun anlaşmasını uzattı. "Baban bu konuda sana bir talimat vermiş miydi?"

Niccolo, Papa Clement'in evlilik dışı oğlunun kâğıdı inceleyişini seyretti. Söylentilerin doğru olduğu anlaşılıyordu. Şimdiki Papa'nın henüz Giulio dé Medici olduğu zamanlarda Afrikalı bir esir kızı kendisine cariye yapmıştı.

"Eee?" dedi oğlan biraz salakça bir bakışla.

Kardinal sordu: "Bu... öhm... pek iç karartıcı görünen Floransa tarihi yığınına 100 florin ödenmesine imza vermek ister misiniz?"

"Yüz florin mi? Elbette hayır! Babam bize tutumlu olmamızı öğütledi."

Kardinal oğlanların büyüğüne döndü. "Ya sen İppolito?"

"Ben de Alessandro'yu destekliyorum."

Kardinal Niccolo'ya dönerek, "Gördünüz işte," dedi. "Burada yapabileceğiniz hiçbir şey yok. Medici ailesinin genç efendileri ricanızı geri çevirdiler. Dilerseniz Roma'ya gidip Papa'ya dilekçe verebilirsiniz. Size iyi günler bayım."

Dilekçe! Niccolo sert adımlarla salondan çıkarken öfkeden kuduruyordu. Dilekçe vermesi gerekmezdi. Elinde anlaşma vardı. O bir dilenci değildi! Bir tarihçiydi! Ve on beş yaşında iki piç ona hakkını ödemeyi reddetmişlerdi!

Michelozzi koşarak arkasından geldi. Elini arkadaşının omzuna koyarak, "Niccolo," dedi, "Çok üzgünüm. İşler burada başka türlü yürüyor artık. Signoria eskisi gibi değil."

"Devleti bu iki çocuk mu yönetiyor?"

"Hayır, başta kardinal var. Kararlarına ciddiyet kazandırmak için Medici adını kullanmak istediğinde onlara başvuruyor."

"Ya sen? Ya Kançılarya?"

"Bana gülsuyu servisi yaptırıyor. Arada da metresine mektup yazdırıyor."

"Zor günler geçiriyor olmalısın Michelozzi. Bütün kent zor bir dönemden geçiyor."

Birbirlerine bakarak başlarını salladılar. "Şimdi ne yapacaksın Niccolo?"

"Galiba Roma'ya gitmem gerekecek. Nasıl olsa yaşlı bir adamım artık, vaktim bol." O bunları söylerken Medicilerin patırtıcı yeni kuşağı Kardinal'in odasından dışarı uğradı.

"Sekreter!" diye seslendi Alessandro neşeli bir sesle.

"Sekreter, hizmetlerinize ihtiyacımız var," diye devam etti İppolito. "Kardinal ikindiden itibaren sizi bizim hizmetimize verdi. Ziyafet düzenliyoruz. Davetiye yazmak gerekiyor." Niccolo, İkinci Kançılarya sekreteri Michelozzi'yi son gördüğünde Papa'nın oğlu Alessandro onu sevgiyle, oyun oynar gibi kulağından tutmuş koridor boyunca sürüklüyordu.

Niccolo yollara düşmeden önce eski dostu Francesco Vettori'ye defalarca mektup yazıp akıl danıştı. Vettori önce Roma'ya gelmesini salık verdi. Sonra tekrar yazıp gelmemesini öğütledi. Niccolo, Vettori'nin samimi davranıp davranmadığından, sağlıklı düşünüp düşünemediğinden emin olamamıştı. Sonunda biraz çaresizlik, biraz da parasızlıktan, o yolu göze almaya karar verdi. Kaybedecek hiçbir şeyi yoktu ama çok şey kazanma ihtimali mevcuttu.

Uzun yol Niccolo'nun tahmininden daha yıpratıcı çıktı. Günlerce eyer üstünde oturmaktan böbrekleri ağrımaya başlamıştı. Mavi haplar can acısını biraz hafifletiyordu ama Roma'ya vardığında yorgun, bitkin, moralsiz üstelik kabızdı. Kentin girişi tıpkı eskiden hatırladığı gibi kasvetli, bakımsız ve sefil bir haldeydi. Ne var ki Vatikan'a yaklaştıkça Hıristiyanlık dünyasından kente akan para ve ihtirasın kanıtları ortaya çıkmaya başladı. Papa Julius ve X. Leo'nun inşaat projelerine büyük para harcadığı görülüyordu. Rüşvet ve yolsuzlukla köşeyi dönmüş birçok kardinal ve din adamı da aynı yoldan ilerlemişti. Geniş yollar ve caddeler açtırıp iki yanını klasik tarzın inceliğini yansıtan yüksek saraylarla süslemişlerdi.

Niccolo değişiklikleri heyecansız, kayıtsız bir tavırla inceledi. Korktuğu başına gelmişti. Kentin hayaletleri ona şimdiki halkından çok daha gerçekmiş gibi geliyordu. Tanıdık sokaklardan geçerken kulaklarında onun kahkahası yankılandı. Gülüşünü, saçlarını geri atışını hatırladı. Kendinden emin, soğukkanlı haliyle bu insan kaynayan hareketli sokaklardan çıkıp karşısına dikilecek gibiydi. Bu onun kentiy-

di, Giuditta'nın kenti... Niccolo onunla Floransa'da, kır evinde, hatta Ferrara'da bile yaşamıştı ama hayali yalnızca Roma'da karşısına dikilmişti. Burada her yerdekinden çok daha delirtici bir gerçekliği vardı. Burada anılar daha etkili, daha derinlikli, daha karmaşık ve daha kaçınılmazdı. Niccolo sık sık yanından esmer güzeli bir kadın geçtiği hissine kapılıyordu. Bazen bir benzetiş ya da boş bir umutla heyecanlanıyor, sonra silkinip kendini toparlıyordu.

Papa ile görüşebilmek için bütün gün Floransa elçiliğinde uğraştı durdu. O salondan bu salona, o ofisten bu ofise girdi çıktı. Kilometrelerce uzuyormuş hissi veren freskleri, frizleri, ölmüş ya da yaşayan büyüklerin heykellerini seyredecek bol zaman buldu. Bekliyor, kapı açılıyor, biri ona girmesini işaret ediyordu. Sonra ağır defterleri yüklenip bir başka süslü, gösterişli kapıya yollanıyor, bu defa orada beklemeye başlıyordu. Sabah saatleri böyle geçti.

"Machiavelli?"

Niccolo ayağa fırladı.

Teşrifatçı, "Papa hazretleri gelişinize memnun oldu," diye haber verdi. Hiç değilse temiz bir Floransa aksanıyla konuşuyordu.

"Güzel," dedi Niccolo. Biraz yorgun ve gergindi ama hiç değilse maceranın sonuna yaklaşmış olduğuna seviniyordu. "Hemen görüşebilir miyim? Sabahtan beri buradayım."

"Papa Hazretleri tarihçeyi bitirmenize de memnun oldu. Onu bana teslim edebileceğinizi söyledi."

"Ne? Ben ta Floransa'dan kalkıp geldim. Kendisiyle yüz yüze görüşmek istiyorum."

"Zamanı gelince elbette görürsünüz. Ama şimdilik çalışmanızı bana teslim etmek zorundasınız. Papa Hazretleri vakit ayırıp incelediğinde size haber verilecek."

"Haber mi verilecek? Ne kadar sürer bu?"

"Eğer Roma'da görülecek başka işiniz yoksa buralarda oyalanmayın derim ben. Sırf bunun için yani. Zaman alabilir. Papa Hazretleri Floransa'da size nasıl ulaşılacağını biliyordur sanırım."

Niccolo öfkeden çılgına dönmüştü ve öfkesini açıklayacak kelime bulmakta zorlanıyordu.. "İki yıl kan ter içinde çalış... ta Floransa'dan kalk gel..." diye homurdandı.

Teşrifatçı onu sıkılmış bir tavırla, biraz da acıyarak süzdü. "Kitabı bırakacak mısınız, yoksa alıp gidecek misiniz?"

Niccolo bir kez daha kendini tuttu. Kalın müsveddeyi adama uzattı. Teşrifatçı birdenbire sert bir dönüş yaptı. Yürüyüp elindekini arka ta-

rafta duvara oyulmuş nişteki rafa bıraktı. Rafın üstü aynı tip dev ciltlerle doluydu. Niccolo orada iki yüzden fazla eser bulunduğunu tahmin etti.

Niccolo gitmeye hazırlandı. Artık hafiften topallamaya başlamıştı. Kendini iyice umutsuzluğa kaptırmak üzereydi. Tam o sırada arkasında bir gürültü koptu. Muhtemelen ardında saygıdeğer papanın dinlenmekte olduğu ağır, oymalı kapılardan biri aralanarak, yer cücesine benzer bir adam itiş kakış dışarı çıkarıldı. Adam sert bir biçimde mermer zemine çarptı ama top gibi zıplayıp kalktı. Öfkeden kudurmuş gibi koca kapıları yumruklamaya başladı. Dazlak, asabi, bakımsız biriydi. Ona keçi veya şeytan havası veren uzun, çatallı bir sakalı vardı. Papa'ya verip veriştiriyordu. Papa'nın sahiden de tartışmalı olan soyuna, kimliği bilinmeyen ya da çoktan unutulmuş annesine çamur atıyordu. Ne var ki tiradını Floransa İtalyancasıyla yapacak kadar zevk sahibi biriydi. Niccolo Roma'yı o ara Floransalıların basmış olduğunu düşündü. Düş kırıklığına uğramış Floransalılar.

Birkaç dakika sonra yer cücesinin öfkesi diner gibi oldu. Daha az hoplayıp zıplıyordu. Kıpkırmızı bir yüzle yumruklarını sıkarak kapıya son bir tekme daha attı. Bacağını öyle şiddetle savurmuştu ki sandaleti ayağından fırlayıp gitti. Niccolo'ya döndü. Kaşlarını çatarak, "Ne var, ne bakıyorsun öyle?" diye çıkıştı.

"Sen... Buonarotti değil misin? Michelangelo?"

Adam gözlerini kısarak karşısındaki adamı süzdü sonra yüz hatları gevşeyiverdi. "Machiavelli! Niccolo! Ne hoş rastlantı!" Kucaklaştılar. Tanıştıkları günden sonra sekreter ve heykeltıraş aralıklı olarak görüşmüşlerdi. Soderini Floransa devleti adına Michelangelo'ya birçok sipariş vermiş, ayrıntıları Niccolo halletmişti.

Durum gayet açık olsa da Niccolo, "Papa Hazretleri'nin yanından mı geliyorsun?" diye sordu

"Piç!" diye burnundan soludu Michelangelo. "Nankör piç! İnsana uşak muamelesi yapıyorlar. Bu Medicilere iş yapmanın ne demek olduğunu bir bilsen!"

"İşin ilginç tarafı, çok iyi biliyorum!" dedi Niccolo.

"Adamı rehin alıyorlar!"

"Ellerinde esirden başka bir şey değiliz!" Kınama ve beddua sağanağı benzer cümlelerle devam etti. Floransalı iki meteliksiz dahi yüzde yüz fikir birliği içinde, Vatikan'dan güneş ışığıyla yıkanan San Pietro Meydanı'na çıktılar. Karşılaştıkları adaletsizlikleri uzun uzun anlattılar. Yana yakıla nankörlükten söz ettiler.

Michelangelo, "Gel de çık işin içinden," dedi. "Bugünlerde ya Medicilere çalışacaksın ya da boş oturacaksın."

"Sen çalışmayı seçtin anlaşılan."

"Ne yapayım? Önce beni taş ocağının başına koydular. Mermerin iyisinden anlıyorum ve zarar vermeden kesebiliyorum diye. Sonunda damarı bulduk ama o kadar uzak bir yerdeydi ki çıkaramadık. Bunun üzerine Papa, 'Yol yapın,' diye emir verdi. O zaman yol mühendisi oldum. İstediğim mermer bloklara tam kavuştum derken, onları zemin döşemesi olarak kullanmasınlar mı! Düşünebiliyor musun? Kutsala saygısızlık bu! Yeri İsa'nın bedeni ve kanıyla kaplamakla aynı şey!"

Küçük adam susmak bilmiyordu. Niccolo onun doğasında var olan sınırsız sövüp sayma enerjisine hayrandı. Nihayet kendi gibi sinirlenmekte haklı olan birini daha bulmuştu.

Michelangelo'nun tiradında bir boşluk yakaladığı an, "Ya Papa?" diye sordu.

"En beterleri o çıktı. Lorenzo en iyileriydi. Küçük Lorenzo değil, Muhteşem Lorenzo. Küçük Lorenzo hayvanın tekiydi. Ama Medici soyu yıllar geçtikçe sulanıyor galiba. Git gide daha kötü ve daha kısa ömürlü oluyorlar."

"Son kuşakla tanıştın mı?" diye sordu Niccolo. "Papa'nın oğluyla?"

"Melezi mi soruyorsun?" dedi Michelangelo. "Onda çok marifet var gibi geliyor bana. Bakalım o Floransa için ne gibi büyük işler başaracak? Senin benim gibi ustalara kendini nasıl beğendirecek?"

"*Non vedo l'ora*—Sabırsızlıkla bekliyorum," dedi Niccolo sanatçıya katılarak.

Birlikte öfkelerini boşaltıp rahatladıktan sonra Michelangelo Niccolo'yu arka taraftaki atölyesine davet etti. Yarısı oyulmuş kocaman taş blokların bulunduğu karmakarışık bir avludan geçtiler. Sessiz heykellerin mermerde şekillenip, hayata adım atmalarında gizemli, hatta kutsal bir yan vardı. Güçlü bir kol, adaleli bir bacak, hareket halinde bir beden biçim kazanmaya başlıyor, canlı bir varlık kendini o kımıltısız soğuk maddeden koparıp doğmaya çabalıyordu.

İçerde Niccolo'yu çam kokusunu hatırlatan terebentinin tatlı rayihası karşıladı. Ortalık kıyamet yeri gibiydi: Aletler, fırçalar, boya kapları... Heykel parçaları, kopmuş taş bacaklar, kırık taş kafalar... Dev çizim masalarının üstüne yığılı kâğıt destelerinin boyu otuz santimi aşıyordu. Duvarlardan ve tavan kirişlerinden devasa pelür kâğıtlar, kartonlar sarkıyordu. Bunlar freskoları boyama işi öncesinde çalışıl-

mış eskizlerdi. İnsan ölçülerinde ya da daha büyük boyutlarda çizilmiş, eğilen, kıvranan, kimi coşkulu, kimi acılar içinde, hareket halinde canlı bedenlerin eskizleriydi bunlar... Niccolo ne yana baksa kara kalem, boya ve taşa hapsedilmiş hayatın gözdağı verir gibi kabaran o büyük dalgasını, o ham enerjiyi ve duyguyu görebiliyordu. Hem coşturucu, hem de ürkütücüydü bu. İnsana otuz bin hayaletle ya da sessiz, deli şeytanlarla aynı odaya kapatılmış hissi veriyordu.

"Şarap getireyim," dedi Michelangelo. "Kendine bir yer bul."

Niccolo bir köşeye ilişirken, "Bundan sonra ne yapmak fikrindesin?" diye sordu.

"Floransa'ya dönüp Medici heykelleri yapacağım. Başka ne yapayım? Ölümsüzlük kazanmayı bekleyen çok Medici var hâlâ. Biri de küçük Lorenzo."

"Onun da mı heykelini yapacaksın?" diye sordu Niccolo memnun olmamış gibi. Lorenzo'nun kendisine yaptığı işkenceyi hatırladı.

"Ya Medicilere çalışacaksın ya da boş oturacaksın. Papanın onayından geçen eskizi bir görmelisin. Eğer yaparsam ve heykel uzun ömürlü olursa sonraki kuşaklar Lorenzo'nun bir tür Yunan tanrısı olduğunu sanacaklar. Çünkü sipariş aynen böyle verildi, Yunan tanrısına benzesin diye. Sen onu tanırdın değil mi?"

"Göğsü içine çökmüş, sıska, çarpık dişli, duygusuz biri."

"Al benden de o kadar. Gelgelelim heykelinin güçlü kalın bacakları, ağaç gövdesi gibi sağlam bir bedeni olacak. Herkül gibi de güçlü. Yüz ifadesini hiç sorma. Onda da Süleyman'ın bilgeliği var."

"Şaka ediyorsun."

"İpek mendiline kan tüküren sıska bir veremlinin heykelini yapacak olsam bana para verirler mi sanıyorsun?"

"Sanatçıyı himaye etmek dedikleri bu olsa gerek," diye iç geçirdi Niccolo.

"Dinle, içecek hiçbir şey kalmamış. Çıkıp alacağım. Hemen dönerim."

Ne var ki Michelangelo'nun çıkmasıyla dönmesi bir oldu. "Sende para var mı?... Ben... ben..."

Niccolo sırıttı. Adama bir madeni teklik uzattı.

"Çabuk dön!"

Tuhaf ortamın efendisi çıkıp gidince Niccolo hayaletlerle baş başa kaldı. Canlıydılar. Loş kiliselerin duvarlarındaki kanı çekilmiş aziz resimlerine benzemiyorlardı. Derinlikleri, enerjileri, onları sarıp sarmalayan bir öfke vardı. Niccolo hayret uyandıran sakinlerini bir bir izle-

yerek bu insan bahçesini dolaşmaya koyuldu. Heykeli yapılmış olanlar arasında İncil'in ve eski Roma'nın önemli kişileri de vardı. Kendi kendine gülümsedi. Onun sevgili kadim dostları.

Duvara asılı eskizlerden birinin önünde durdu. Sarı kâğıt üstünde birkaç cesur karakalem darbesinden başka bir şey olmasa da, Michelangelo çizdiklerinin içine hayat üflemeyi biliyordu. Lucrezia'ya tecavüz sahnesinin eskizine baktı. Kadın gaddar Tarquin'in elinden kurtulmak için çaresizce çırpınıyordu. Adam gözlerinde hayvani bir zevkle onun üstüne çullanmıştı. Boynunda ve kollarında dışarı uğramış damarları görmek mümkündü. Lucrezia'nın yüzü ayrıntılı yansıtılmamıştı ama birkaç çizgide bile dehşeti okumak mümkündü. O yüzde Niccolo'nun dikkatini çeken bir şey daha vardı ama ne olduğunu çıkaramıyordu. Kapıldığı tuhaf duygudan kurtulmak için silkindi. Bu adamın eserlerinde insanın içine korku salan bir yan vardı.

Niccolo eserleri incelemeye devam etti. Lucrezia'dan sonra bir *Pietà*—çarmıhtan indirilmiş İsa'yı kollarına almış Meryem—çalışması ile ilgili eskizler vardı. Michelangelo sağlık fışkıran canlı bedenler kadar ölü bedenleri de büyük bir beceriyle çizebiliyordu. O tam anlamıyla bir yaşam ve ölüm ustasıydı.

Ah hayır, olamaz!

Niccolo hayretle Meryem Ana'ya baktı, sonra öbürüne, sonra bir başkasına... Titremeye başladı. Hiç şüphe yoktu, gördüğüne inanmak zorundaydı ama bu hal nasıl açıklanabilirdi? Akıllara durgunluk veren bir durumdu bu. Niccolo'nun dili tutulmuştu. İnme inmişti sanki. Büyülenmiş gibiydi. Hayal mi görüyordu? Yoksa deliliğin eşiğine mi gelmişti? Soluk alamıyordu. Gözleri Lucrezia'dan Meryem Ana'ya, Meryem Ana'dan Meryem Ana'ya, Meryem Ana'dan gene Lucrezia'ya çılgınca gidip geliyordu. Hepsinin yüzü aynıydı. Ve bu yüz hayali bir Lucrezia ya da Meryem yüzü değildi. Bildiği, tanıdığı bir yüzdü. Yanaklarından aşağı yaşlar süzülüyordu.

Gözleri ona yüzün kime ait oluğunu söylerken, inanılmaz gerçek kalbini paramparça etti. Bu yüz, Giuditta'nın yüzüydü!

48

Bir Ressamın Modeli, Bir Piyango Bileti ve Büyük Mavi Haplar

MİCHELANGELO, AZ SONRA bir testi şarapla döndüğünde konuğunu bazı eski eskizlerinin önünde, olduğu yere çakılmış halde buldu. Başı bir çizimden öbürüne çevriliyor, dudakları oynuyor ama ağzından tek kelime çıkmıyordu.

Michelangelo, "Eserlerime tapınmayı bitirince gel de bir kadeh bir şeyler içelim," dedi. Sonra masanın üstünde küçük bir yer açıp iki kupa çıkardı.

"Hey Machiavelli?"

Niccolo ressamın döndüğünü fark etmemiş gibi o garip pandomimayı sürdürüyordu. Michelangelo iyice meraka kapılarak tıkış tıkış atölyede kendine yol açtı. Niccolo'nun yanına gidip omzuna dokundu. Niccolo birden beklenmedik bir biçimde dönüp ressamın yakasına yapıştı. "Kim o?" diye bağırdı adamı sarsarak.

Michelangelo büyük bir şaşkınlık içinde, "Bir Meryem Ana işte," dedi. "Meryem Ana diye çizmiştim."

"Hayır," diye haykırdı Niccolo. "Modeli soruyorum ben!"

"Modelin kim olduğunu nereden bileyim? İsimlerini sormam ki. Sorsam da hatırlamam zaten. İsa aşkına Machiavelli, bırak şu yakamı!"

Niccolo kendine gelir gibi olup, korkmuş ev sahibinin yakasını bıraktı. "Bu eskizleri ne zaman yaptın?" diye sordu. Michelangelo böyle bir soruyu bu kadar dokunaklı bir sesle sormasına şaşırmıştı.

"Çok uzun zaman oldu. Tam olarak hatırlamıyorum."

"Ne kadar oldu?" diye kükredi Niccolo bu defa. "Hatırlamaya çalış! Ne zaman çizdin?"

"Bir yıl önceydi sanırım." Michelangelo, Niccolo gene yakasına yapışır korkusuyla bir adım geriledi.

"Bir yıl mı?" Bu cevap Niccolo'nun aklını başından iyice almış gibiydi. "Onu nerede buldun? Nerede? Bilmem gerek!"

"Trinita dei Monti'de. Kilisenin önündeki basamaklarda. Orada

hep bir alay fahişe ve güzel oğlan ressam modeli olmak için iş bekler. Ne oldu ki?"

Michalengelo soruyu sorduğuyla kaldı. Niccolo çoktan fırlayıp çıkmıştı. Koşuyordu ve sağ tarafına feci bir sancı saplanmıştı. Sol eliyle üstüne bastırıp koşmaya devam etti. Ayaklarına dolanmasın diye sağ eliyle beyefendilere özgü uzun kıyafetinin eteklerine sıkıca yapışmıştı. Via del Corso boyunca koştu. Burada sık sık at yarışları düzenlenirdi. Ayrıca karnaval sırasında geleneksel bir koşu yapılır, Yahudi cemaati arasından seçtikleri yaşlıları çırılçıplak Testaccio tepesinin eteğine kadar koştururlardı. Niccolo da o yaşlı ve isteksiz koşucuların duyduğu çaresizlikle, aynı acılar içinde koşuyordu. İçi dışına çıkmıştı. Ciğerleri isyandaydı. Ama nasılsa bacakları hareket ediyordu. Alnından su gibi ter akıyordu. Sonunda bir dakikalık bir mola verdi. Başını çeşmeli bir havuzun durgun suyuna daldırdı. Soluğu yerine gelince de kana kana su içti. Sonra kararlı bir biçimde koşmaya devam etti. İyice topallıyordu. Buna pek koşmak denemezdi. Kendini sürüklüyordu adeta.

Kilisenin önündeki kocaman geniş meydan, onu çılgına çeviren duygulardan habersiz bir insan kalabalığıyla doluydu. Kimi güneşin altında basamaklara serilmişti. Kimi gruplar halinde gülüşüp sohbet ediyordu. Niccolo delirmiş gibi aralarından geçti. Roma'nın delisi boldu. Kimse dönüp ona bakmadı bile.

Birkaç kuruş kazanmak için Roma'nın ressam ve heykeltıraşlarına poz veren güzel insanlar işte bu meydanda iş bekliyorlardı. Erkekler güçlü kuvvetli ve yakışıklı, kadınlar alımlıydı. Daha fazlasını veren bulunur umuduyla teklifler karşısında fazla hevesli görünmemeye özen gösteriyorlardı. Niccolo deliler gibi bir gruptan diğerine koştu. Nerede uzun siyah saçlar görse o tarafa seğirtiyordu. Kaç kez kuzguni saçlı güzelleri tutup kendine çevirdi. Kadınlar ondan korkmamakla birlikte rahatsız oluyor, ters ters bakıp başlarını sallayarak önlerine dönüyorlardı.

Niccolo meydanı karış karış taradı. Hemen herkesin yüzüne tek tek baktı. Nihayet yorgunluktan kilisenin önündeki basamaklara çöktü. Ruhu da, bedeni de alev alevdi. Dinlenmezse ölecekti. Elinden geldiğince sakinleşmeye çalışıp yeniden işe koyuldu. Oturduğu yerden geleni gideni gözleyerek, küçük grupları, avare dolaşanları incelemeyi sürdürdü. Sonuç sıfırdı. Kararını vermişti. Giuditta gelene kadar ya da kıyamet kopana kadar meydanda oturacaktı. Hangisi önce davranırsa!...

Biri omzuna dokundu. Dalmış kalabalığı taramakla meşgul olan Niccolo sıçradı. "Birkaç liret kazanmak ister misin?" Üstü başı boya le-

kesi içinde dişsiz biri karşısında dikilmiş sırıtıyordu. "Cehenneme atılmış lanetlileri sahneleyen bir büyük tablo yapıyorum. Umudunu yitirmiş adamlara ihtiyacım var." Niccolo ressama öyle bir bakış fırlattı ki adam tehlikeli bir silah ya da kuduz köpek görmüş gibi yavaşça, ihtiyatla, hatta biraz da özür diler gibi geri çekildi.

İnsanlar geliyor, gidiyor, yerine yenileri geliyordu. Niccolo'nun umutları bir yeşeriyor, bir soluyordu. Zamanla bu yaptığının delilik olup olmadığını sorgulamaya başladı. Mantığın şafağı sökmek üzereydi belli ki. Roma'da bulunduğu süre içinde defalarca yüreği ağzına gelmiş, Giuditta'yı gördüğünü sanmıştı. Hepsi de hayaldi. Göz aldanmasıydı. Boş temennilerdi. Giuditta öleli on iki yıl oluyordu. Peki ama ya Michelangelo'nun resimleri?

Kendinden şüphelenmeye başladı. Yorgun, tükenmiş duyuları ona oyun ediyor olabilirdi. Ağır bir düş kırıklığı yaşıyordu. Çöküyordu. Bunlar bunama işaretleriydi belki de. Çaresizlik içinde Michelangelo'nun atölyesine dönmeye karar verdi. Resimlere bir kez daha bakacaktı. Belki de yanılmıştı. Önce ressamdan kabalığı için özür dileyecek, sonra onu konuşturmaya çalışıp modelle ilgili başka bir şey hatırlayıp hatırlamadığını öğrenecekti. Niccolo ellerini yüzüne götürdü. Parmaklarını ağrıyan gözlerine bastırdı. Sonra gözlerini açtı. Ve onu karşısında buldu.

Dalgın bir hali vardı. Zaman onu yumuşatmış ama güzelliğini çalamamıştı. Birkaç kadınla ayaküstü sohbet ediyordu. Dimdikti. Ama bu duruşunda gençliğin kibrinden ya da yaşsız bir fahişenin isyan dolu kalça kırışından eser yoktu. Bir kadın vakarıyla, bir... bir Meryem Ana vakarı ve kederiyle duruyordu. Tıpkı Michelangelo'nun çizdiği gibi.

Kadın döndü. Zarif bir dönüştü bu. Hafifçe tebessüm etti. Hüzünlü, hafif bir tebessümdü bu. Ama Niccolo'ya kutsalmış hissi verdi. Kadın birinin ona seslendiğini duymuştu. Başını uzatıp sesin geldiği tarafa baktı. Sonra o tarafa doğru yürümeye başladı. İşte o sırada gözüne iki büklüm basamaklara çökmüş sefil, perişan biri takıldı.

Şaşkınlığının Niccolo'nun eksizleri keşfettiği an yaşadığından aşağı kalır yeri yoktu. Niccolo onun yüzüne hücum eden birbirine zıt duygu dalgalarını seyre koyuldu. Sonra gözyaşları geldi; kesik cümleler, inanmayış, itirazlar. Sonra dünyanın geri kalanı kayboldu. Büyülü bir el dokunmuşçasına koca Roma'da, hatta yeryüzünde yalnızca ikisi kaldılar. Hareket ettiklerinin farkında bile olmadan birbirlerine uzandılar. Bu delice, imkânsız düşün gerçek olduğuna kanıt bulmak ister gibi dokunmanın güvencesine sığındılar.

O gün onların neler konuştuğunu kim bilebilir? Hatta konuşup konuşmadıklarını? Ayakları onları nereye sürükledi? Ebedi Kent'in hangi sokaklarından geçtiklerinin farkında mıydılar? Dante'nin izinde Empireo'ya—gökkubbenin en üst noktası—minicik güneşi ve sabit yıldızları seyredecekleri bir yere doğru yolculuk ettiklerini biliyorlar mıydı? Onları mest edip körleştiren, uzaklarda kayıp giden gökcisimlerinin ışığı değil, onları döndüren ve yörüngede tutan o güç, güneşi ve diğer yıldızları hareket ettiren o aşktı. Ozan yenilgiyi kabul ederken ne demişti: *"A l'alta fantasia qui manco possa*—Yolu yok o yüce fanteziyi tanımlamanın."

Nihayet mutluluk ülkesinden ayrılıp yeniden yeryüzüne indiklerinde, bir başka deyişle onları bitkin düşüren o delilik hali geçtiğinde, Niccolo kendini kadının aydınlık yüzüne dokunurken buldu. Yüzdeki her hattın üstünde, uzun burunda, dolgun dudaklarda sevgiyle oyalanıyor, gerçek olduklarına inanmak ister gibi hepsine ayrı ayrı dokunuyordu. Hep aynı cümleyi mırıldanıyordu: "Öldüğünü sanıyordum... Öldüğünü sanıyordum..."

"Şşşşş." Kadının parmağını Niccolo'nun dudaklarına değdi. Niccolo sustu. Sihirli dünya onları bir kez daha yuttu.

Açıklamalara geldiğinde sabah olmuştu. "Neden gittin?" diye sordu Niccolo.

"Senin öldüğünü sandım."

"Öldüğümü kim söyledi?"

"Michelozzi."

"Ben senin hapiste olduğunu sanıyordum."

"Hapisteydim."

"Peki nasıl çıktın?"

"Michelozzi sayesinde."

Bu böyle sürdü gitti. Örtüşen hikâyelerin en kritik noktalarında, her beklenmedik olayda aynı isim ortaya çıkıyordu: Michelozzi. Niccolo ve Giuditta konuşarak arapsaçını çözmeye çalışırlarken bir gerçeğin farkına varmışlardı. Her nedense onların ayrılmalarını tezgâhlayan kişi de Michelozzi idi.

"Ama sonuçta senin hayatını kurtarmış," dedi Niccolo aklı karışmış bir halde. "Seni hapisten çıkardığına göre."

"Evet, üstelik saklanmama yardım etti," diye doğruladı Giuditta.

"Hem bunları yapıyor, hem de bana senin öldüğünü söylüyor."

"Çünkü ben onu bırakıp kaçtım."

"Niye kaçıyorsun? Madem hayatını kurtarmış."

Giuditta bir an tereddüt etti, sonra cesaretini toplayıp, "Çünkü bana tecavüz etmeye kalktı," dedi.

Demek ki İkinci Kançılarya sekreteri Sinyor Michelozzi ile uzun bir konuşma yapmak gerekecekti. Ama şimdi sırası değildi. Onca yılın ardından kötü ve huzursuz eden bir konu çıktı mı, iki sevgili bir an önce ondan uzaklaşıp kozalarına, pervasız aşklarına, birbirlerinin kucağına dönmek istiyorlardı.

Âşıkların mutluluğunu bölmek acımasızlık olacak ama asla ayrımcılık yapmayan kader, darbesini indirmeden önce kimin hazır olduğuna bakmaz ki... Çarkı acımasızca döner durur... Kavuşmalarından bir hafta kadar sonra Niccolo ve Giuditta uzaktan gelen acı bir haykırışla uyandılar. Ne olduğunu anlayamadıkları tiz ve ısrarlı ses son derece ürkütücüydü. Az sonra buna yeni haykırışlar eklendi. Bir anda bütün kentte yankılanan, uğradığı her evi sarsıp paniğe boğan duyuru sonunda kulaklarına net olarak ulaştı: "Veba!... Veba!..."

Vebanın yıkımından korunmanın tek yolu, o size ulaşmadan kaçmaktı. Niccolo ve Giuditta binlerce kişi gibi derhal Roma'yı terk etme hazırlıklarına giriştiler. Niccolo kendini koruma içgüdüsüyle tıbba, mucizelere, belki de her ikisine birden sığınarak, o tehlikeli sokaklara çıkmadan önce kocaman mavi haplarından iki adet yuttu. Etraf yüzlerine çiçek demetleri veya ot tutamları bastırmış insanlarla doluydu. Bu aromatik tılsımların arasından soluk alarak ciğerlerine hoş, tatlı bir hava çekmeyi, kokuşmuş mikropların vücutlarına girmesini önlemeyi amaçlıyorlardı.

Niccolo koşup atını getirdi. Giuditta'yı terkisine aldı. İkinci bir at bulamamışlardı. Roma'daki atların fiyatları bir anda uçmuştu. Nal sesleriyle inleyen tek yönlü trafiğe karıştılar. Herkes kentten kaçıyordu. Sokaklar şimdiden ceset yığınlarıyla dolmaya başlamıştı.

Çaresiz Hastalıklar Hastanesi'nin bulunduğu küçük meydandan geçerlerken Giuditta, "Niccolo, şuraya bak!" diye bağırdı. Meydan aileleri tarafından getirilen, ölmek üzere olan hastalarla doluydu. Dost, akraba vicdanını rahatlatmak için hastasını getirip buraya bırakıyordu. "Evde elimizden hiçbir şey gelmiyor... En doğrusu hastaneye getirmek diye düşündük..." Hastalar özensizce oraya bir yere atılıyor, ortalık yerde can çekişmeye terk ediliyorlardı. Aralarında koşturan garip kılıklı biri vardı. Erkekten çok dev bir kuşu andırıyordu. Siyah eldivenli, siyah başlıklı, kocaman sarı gagalı bir kuşu...

Niccolo ve Giuditta birkaç dakikalığına kalabalıktan ayrılıp seyret-

mek için bir kenarda durdular. Kuş lanetlenmişlerin cehennem ıstırabını dindirmek için kâh ateşli alınları bezle siliyor, kâh kompres yapıyor, kâh acılı çıbanlara neşter atıyordu. Herkese yetişemiyordu. Bu imkânsızdı. Elinden ancak bu kadarı geliyordu. Callimaco at üstünde kendisini seyreden dostlarını görünce doğruldu. Kıvranan bedenler ve lanetlilerin iniltileri arasında çaresizce dikilip durdu. Kocaman koruyucu maskesini çıkarmadan onlara el salladı. Hüzünlü bir el sallayıştı bu, son bir veda. Sonra yeniden bitmez tükenmez nafile çabalarına geri döndü.

Niccolo atını gidecekleri yöne çevirirken, "Onu özleyeceğim," dedi Giuditta. "Ona çok şey borçluyum."

"Ya öyle mi?" Niccolo'nun sesinde hafif bir kıskançlık seziliyordu.

"Sen hapisteymişsin. Ben öldüğünü sanıyordum. Kentten kaçıncaya kadar beni Callimaco sakladı."

"Birlikte çalıştığınız o atölyede sakladığını söyleme sakın."

"Hayır, bu çok aptalca olurdu. Michelozzi'nin ilk bakacağı yer orasıydı."

"Henüz bana Michelozzi'nin iğrenç saldırısından nasıl kaçtığını anlatmadın."

"Michelozzi gelip beni hapisten çıkardı. Ona minnettardım."

"Oysa bana hücrende köpekler tarafından parçalandığını anlattı. Hepsini uydurmuş."

"Tamamen değil. Doğru, köpekler bir kadını parçaladı ama o ben değildim. Suç ortağı Pasiphae idi."

"Faustina mı? Onun suç ortağı mıymış?"

"Adı her neyse. İkisi birlikte hücreme geldiler. İşkence çarkında senin kollarını bacaklarını ayırdıklarını söylediler. Beni de köpeklere parçalatmayı planlıyorlardı. Hepsi kadının başı altından çıkmıştı. Onu ve Don Micheletto'yu zehirlemeye çalıştığımız için bizden intikam alıyordu."

"Micheletto'nun kızı olduğunu açıkladı mı sana?"

"Her şeyi anlattı. Susmak bilmiyordu. Michelozzi'nin baştan beri ona yardım edişini, Mediciler ve Don Micheletto ile birlik oluşunu en ince ayrıntısına varana kadar anlattı. Don Micheletto'ya Roma'da tuzak kurduğumu haber veren de Michelozzi olmuş."

Niccolo dişlerini sıkarak küfrü bastı.

"Pasiphae marifetleriyle böbürlenip duruyordu. Cırtlak sesiyle benimle alay ediyordu. Birden Michelozzi beklenmedik bir hareket yaptı. Muhafızlara çıkmak istediğini bildirmek için kapıyı vurdu. Kapı açı-

lır açılmaz koluma yapışıp beni koridora sürükledi. Kadını da gerisin geri hücreye itip kapıyı üstüne kapattı."

"Ya muhafızlar?"

"Bu işte birliktiler sanırım. Ben şok içindeydim. Michelozzi sesimi çıkarmamamı, daha sonra her şeyi açıklayacağını söyledi. Beni hapisten kurtarması böyle oldu işte."

"Peki ama neden?"

"Belki inanmakta güçlük çekeceksin ama sanırım Michelozzi bana âşıktı, Niccolo. Bana çok iyi davranıyordu. Önceleri tabii. Beni evine götürdü. Seni zindandan kurtarmak için elinden geleni yaptığını anlattı. Pasiphae'nin yalnızca bir piyon olduğunu, baştan beri ona numara yaptığını, onunla birlikmiş gibi görünüp düşmandan bilgi topladığını söyledi."

"Kadının başına gelecekleri de anlattı mı?"

"Signoria'nın onun hapsedilmesi istediğini belirtti. Büyük bir olasılıkla onu bir süre içerde tutacaklar, sorgulayacaklar, sonra da hapisten çıkarıp sürgüne yollayacaklardı. Birkaç gün kimselere görünmeden onun evinde kalmamın iyi olacağını, kadının sürgün haberini aldıktan sonra çıkabileceğimi söyledi."

"Kadını serbest bıraktılar o halde, öyle mi?"

"İşte Sinyor Michelozzi'yle ilgili şüphelerim o ara oluştu. Bir gece adamın biri geldi. İkisi baş başa çalışma odasına kapandılar. Akşamları Michelozzi'nin geleni gideni çok oluyordu. Ben o gece tesadüfen bitişik odadaydım. Belki senden bir haber vardır diye kulak kabarttım. Yabancı 'Artık kadından yana bir sıkıntın kalmadı. Bütün parası senin oldu.' dedi. Michelozzi emin olup olmadığını sordu. Adam da 'Gözlerimle gördüm.' diye anlattı. 'Tek bileğinden asılmıştı. Köpekler onu paramparça etmişlerdi. İşin tuhaf yanı köpekler de ölmüştü. Gözleri dışarı uğramış, şişip kalmışlardı.'"

Niccolo uzun bir ıslık koyuverdi. Zehirci kadının intikamı müthiş olmuştu.

Giuditta devam etti. "Birkaç gün sonra biz yemek yerken bir ulak geldi. Senin ölüm haberini getirmişti. Soluk soluğaydı. Gayet üzgün bir tavırla acı haberi verdi. Michelozzi neredeyse ağlayacaktı."

"Ya sen?"

Giuditta, "Ben o kadar çok şey görmüştüm ki, dökecek yaşım kalmamıştı," dedi ama sesi pek inandırıcı değildi.

"Michelozzi çaresizlik içinde beni teselli etmeye girişti. Birkaç gün sonra ona orada ayrılmak istediğimi bildirdim. Pasiphae tehlikesini

göze almaya hazır olduğumu söyledim. Michelozzi bir süre daha kalmam için ısrar etti. Bir dosta ihtiyaç duyduğunu söyledi. Sonra bana samimi davranmaya başladı. Masada yanıma sokuldu. Soluğunu yüzümde hissediyordum. Elime ya da omzuma dokunmak için gereksiz bahaneler buluyordu."

"Seninle sevişmek istediği belli."

"Gene de ürkek davranıyordu. Ta ki ben yakınlaşma isteğini açıkça reddedene kadar."

"Sonra ne oldu?"

"Beni odaya kilitledi. Ben inadı sürdürünce tehdide başladı. Beni yeniden hapse attıracağını söyledi. Seni aşağılamaya başladı. Senden 'Bizim hayali geniş Machiavellimiz' diye söz ediyordu. Söylediklerinin birçoğu doğruydu aslında."

"Ne gibi?"

"Başın bulutlarda gezdiğini, olmayacak rüyaların peşinden koştuğunu söylüyordu."

Niccolo yüzünü buruşturdu.

"Doğru olmayan şeyler de söyledi. Senden iki kat cesur olduğunu iddia etti. Senin daima şanslı olduğunu, oysa kendisinin sahip olduğu her şeyi hesap kitap yaparak, çalışıp didinerek elde ettiğini anlattı. Bir ara o kadar ileri gitti ki, senin, işinden olmamak için Soderini ile yatağa girdiğini bile ima etti."

"Pislik herif!"

"Michelozzi acınacak biriydi bence. İtirazlarımı duyunca bekleyeceğini söyledi. Dediğine göre artık senin olan her şeye o sahipti."

"Yani?"

"Kardinal Medici ona senin eski işini vaat etmişti. Şimdi de senin kadınına da sahip olmak istiyordu. Beni ilk gördüğü anda âşık olduğunu itiraf etti."

"Sen de ona inandın öyle mi?"

"Bu gayet açıktı. Seni delicesine kıskanıyordu. Senin aptalın biri olduğunu, kadın ruhundan anlamadığını söyledi. Dediğine göre beni hiç umursamadan gidip o milislerinle uğraşman, fantezi işler peşinde koşman onu deli edermiş."

"Sen de onun gibi mi düşünüyordun?"

Giuditta soruyu duymazlıktan geldi. "Beni mutlu edeceğini söylüyor, ona bir şans vermemi istiyordu."

"Madem öldüğümü sanıyordun, neden ona bu şansı vermedin?"

"Niccolo, adamın deli olduğu gün gibi açıktı."

"Hepsi bu mu?"

"Ne söylememi istiyorsun? Yaşadığım sürece senden başkasını sevmeyeceğime, ölene dek sana sadık kalacağıma yemin ettiğimi mi?"

"Bu hoşuma giderdi doğrusu."

"Sevgilim, belki de içimde tortusu kalmış bazı duygular yüzünden böyle davranmışımdır, bilemiyorum."

Niccolo biraz rahatladı. "Sonra neler oldu?"

"Beni bir türlü razı edemeyince bir gece üstüme saldırdı. Bana zorla sahip olmak istedi. Ben de bir punduna getirip kaçtım."

"Nasıl?"

"Hayalarının olması gereken yere doğru bir tekme savurdum."

"Ne yani, yok muydu?"

"İsmail'in oğulları olarak sizin kullandığınız anlamda hayır! Her neyse, anahtarları kaptım, onu içeri kilitledim ve kaçtım."

"Nereye?"

"Senin evine gitmek istemedim. Callimaco'yu bulup ona her şeyi anlattım. O da beni Burelle denen bir yere götürdü."

"Neredeymiş burası?"

"Eski Roma amfitiyatrosunun bulunduğu yerde. O bölge mağaralarla, yeraltı tünelleriyle dolu. Eskiden vahşi hayvanları ve gladyatörleri orada tutarlarmış."

"Callimaco orayı nereden biliyormuş?" diye sordu Niccolo. "Ben hiç duymadım."

"Callimaco'nun orayı bilmesinin nedeni, içerisinin fahişe kaynaması. Bilirsin o bu tür yerleri keşfetmeye meraklıdır. Neyse, beni oraya sakladıktan sonra şüphe çekmemek için atölyeye döndü. Nitekim gelip onu sorguya çekmişler ve beni sormuşlar. Callimaco beni sakladığı yerin de gözetlendiğinden kuşkulanıyordu. Birkaç gün sonra ortalık yatışınca kaçtık."

Artık Roma'nın dışındaydılar. At tepelerin eteklerine doğru koşarken Giuditta, Niccolo'ya daha sıkı sarıldı. Bir süre sessizlik içinde yol aldılar. İki sevgili birbirlerine kavuşmak için, bir mucize eseri ölülerin dünyasından çıkıp gelmişlerdi. Giuditta ona öyle sıkı sarılmıştı ki eyerin üstünde adeta tek vücut olmuş gibiydiler.

"Nereye gidiyoruz Niccolo?"

"Floransa'dan başka nereye gidebiliriz ki?"

"Ben Floransa'ya dönmek istemiyorum. Henüz değil. Biraz daha benimle ol istiyorum. Dönersek seni gene benden alırlar diye korkuyorum."

"Bu bir daha olmayacak. Sana söz veriyorum."

"Biliyorum. Olsun, gene de bir süre için değişik bir yere gitmeyi arzuluyorum. Yalnız sen ve ben."

"Nereye gitmek isterdin?"

"Büyülü bir yere. Rüyamız biraz daha sürsün diye."

"Konstantinopolis nasıl?"

"Çok uzak. Oraya gidecek param yok. Sende de olmadığına eminim."

"Başka bir öneri?"

"Venedik'i görmüş müydün?"

Önce kuzeye, sonra doğuya, Venedik'e yöneldiler. O çağda bile ona "*La Serenissima*—En Huzurlu Kent" diyorlardı; denize kıyısındaki, kentlerin en huzurlusu.

Suyolu taşımacılığı dendiğinde Niccolo'nun aklına daima altı düz sallar ve Arno üstünde çalışan hafif kayıklar gelirdi. Okyanus aşan daha büyük tekneler de görmüştü ama bu kadar çok gemiyi ilk kez bir arada görüyordu. Venedik kadırgalar, kalyonlar, baştarda denen büyük kadırgalar, karaka denen üç-dört direkli büyük kalyonlar ve karavelalarla doluydu. Ne yana baksanız bir gemi direği ormanıyla karşılaşıyordunuz. Direklerde Hıristiyan âleminin bütün devletlerinin bayraklarını görmek mümkündü. Hatta Osmanlı padişahının hilali bile denizden gelen tuzlu esintide neşeyle dalgalanıyordu.

Dev deniz ticareti imparatorluğunun üç direklileri kıymetli safran ve ipek yüküyle ada şehrin çevresinde vızır vızır dolanıyorlardı. Venedik, tarihi boyunca İtalyan yarımadasına büyük ölçüde sırt çevirmiş, ilgi ve dikkatini denizlerde ve denizaşırı ülkelerde yoğunlaştırmıştı. Buradan Adriyatik ve Akdeniz yoluyla Doğu'ya ulaşım kolay olduğundan, Venedik, yarımada içindeki İtalyan şehir devletlerinden çok daha egzotik bir yer olup çıkmıştı. Kemer ve kubbelerindeki Osmanlı ya da Mağribî havası hemen göze çarpıyordu. Şapka modasında bile sarık esintileri görülebilirdi.

Hepsi bir yana, sıradışılığının zirvesi, kentin suyun üstünde inşa edilmiş olmasıydı. Venedik köprülerle birbirine bağlanan adacıklar üstüne oturmuştu ve baştan sona kanalların meydana getirdiği zarif bir ağla örülüydü. Egzotik harikalar diyarına ulaşmanın tek yolu ana karadan bir tekneye binmekti. Giuditta bu su cennetine adım attığı ilk andan itibaren çevresini saran alışılmamış güzelliğe âşık olmuştu. Niccolo biraz daha çekimserdi. İlk günü s ve z gibi sessiz harflerin ağız-

da kıstırılıp sürtünmeli olarak telaffuz edildiği tekdüze Venedik aksanıyla alay ederek geçirdi.

Bir meyhaneye oturdular. İçerisini baştan çıkarıcı bir balık kokusu sarmıştı. Kızarmış balık, ızgara balık, haşlama balık, buğulama balık!... Servise çıkmış tabaklar pavurya, iri karides ve ıstakoz doluydu. Müşteri masalarını iri mersin balıklarından minik yılanbalıklarına kadar her büyüklükte balık süslüyordu.

Niccolo, "Ben mürekkep balığı denemek istiyorum," dedi. Giuditta da ona katıldı. Meyhaneci Niccolo'nun seçimini pek beğenmemiş olmalı ki, o sinir Venedik aksanıyla müessesesini, aşçısını, sunulan balıkları, son olarak da Venedik'i uzun uzun övdü. Sonra da kalamar hazırlanana kadar oyalanmaları için masaya bir sürahi dolusu Prosecco —köpüklü beyaz şarap—bırakıp gitti.

Suratını asan Floransalı, "Bana göre fazla tatlı," diye hüküm verdi.

Giuditta önce ciddiyetle, "Toskana şarabı kadar güzel değil elbette," deyip sonra da kahkahayı bastı.

Niccolo espriyi anlamadan, "Kesinlikle öyle," dedi.

"Niccolo, hâlâ Venedik'in sevdiğin bir yanını bulamadın mı?"

"Havası ağırsa, etraf nem ve küf kokuyorsa benim suçum mu?"

"O denizin kokusu. Tuzun kokusu."

"Ben tuzu burnumun içinde değil etin, sebzenin üstünde severim."

"Kanallar harika değil mi peki? Şu akşam ışıklarını yansıtışlarına bir bak. Sular pırıl pırıl. Denize açılan sihirli bir ülkede gibiyim."

"Ben de dünyanın en büyük açık kanalizasyonuna düşmüş gibi oldum. Suyun üstünde neler yüzüyor gördün mü? Kedi, köpek leşleri, her tür pislik..."

"Gözünden de hiçbir şey kaçmıyor."

Konuşmaları meyhanecinin gelişiyle kesildi. Adam tam ortaya kara bir pelteyle dolu bir çanak bıraktı.

Niccolo dehşetle adama baktı.

"Bu nedir?"

"Mürekkep balığı."

"Bildiğim kadarıyla mürekkep balığı beyazdır," dedi Niccolo ciddiyetle. "Bu simsiyah."

"Ah, evet," dedi Venedikli daima açıklamaya ve memnun etmeye hazır tavrıyla. "Bu mürekkepbalığı kendi mürekkebinde pişirilmiştir. Yoğunluğunu ve lezzetini bundan alır. Lütfen deneyin Sinyor, anlayacaksınız." Böyle diyerek Niccolo ve Giuditta'nın tabağına kepçeyle o hâlâ dumanı tüten kara bulamaçtan boşalttı.

Önündekini ilk tadan, kavalyesinden çok daha serüvenci olan Giuditta oldu. Yüzü birden aydınlandı. "Nefis! Niccolo hemen dene!"

Niccolo soğuk suya dalmadan önce ısıyı ayağıyla kontrol eden yüzücü gibi temkinli bir tavırla kaşığın ucunu yemeğe soktu. Bulduğu en küçük parçayı dilinin üstüne yerleştirdi. Yüzünü hafifçe buruşturdu.

"Evet?"

"Lezzetli ama çiğnerken rahatsız oldum. Manzarası da hoş değil. Zaten pek de aç değilim. Midem rahatsız."

"Hadi Niccolo, yedikçe iştahın açılacak."

"Gözüme yenecek bir şey gibi görünmüyor. Gri-siyah bir şey. Ben o renkte şeyler yemem. Sanki, şeyin... şeyin... dibinden çıkarılmış..."

"Yeter artık Niccolo. Eğer yemeyeceksen, benim iştahımı da kaçırma. Bence ağız sulandırıcı bir yemek."

Niccolo tabağındakileri şöyle bir iteledi. Siyah et parçalarından birkaç tane daha bulup midesine yollamayı başardı. Yemekten kalkmadan önce iki mavi hap daha yuttu. Midesinden o kara çamur geçecekse bunlara ihtiyacı olacaktı.

Dışarı çıkınca San Marco Meydanı'na yürüdüler. Giuditta yeni cansız mankenlere bir göz atmak istiyordu. Bu mankenler sık sık değişirdi. Bu insan boyundaki mankenlerin üstünde Venedik'in mevsimlik kadın modası sunuluyordu. Dünya modasının öncüsü Venedik kadınıydı. Giuditta bir alay hanımla birlikte cansız mankenlerin önünde "ahhh, hiii" sesleri çıkararak kendinden geçti. Kıyafetlerde parlak renkler, cesur kesimler göze çarpıyordu. Venedik'in her şeyinde olduğu gibi modasında da egzotik bir dokunuş vardı. Niccolo bu tip kadın konularına hiç ilgi duymadığından San Marco Katedrali'ni seyre daldı. Biraz daha inceleyecek olursa bunda Floransa Katedrali'nin ihtişamı ve yüceliği olmadığına kanaat getirecekti.

"Psst, sen! Hey! Buraya bak Sinyor!" Kir pas içinde bir grup perişan dilenci dikkatini çekmeye çalışıyordu. Niccolo onları görmezlikten geldi. Pençe gibi bir el uzanıp pelerinine yapıştı.

"Ne istiyorsun? Hiç param yok."

"Sen şanslı bir adama benziyorsun. Şansını bir denesene." Koluna yapışan, kocakarının biriydi. Elinde bir bilet koçanı sallıyordu.

"Ne?"

"Piyangoya katıl. Kazanabilirsin. Belki zengin olursun."

Niccolo buna çok güldü. Kocakarı ona biraz daha sokuldu. Sır verirmiş gibi, "Şu bileti al. Piyango buna vuracak," diye fısıldadı. "İstiyor musun? Sen talihli bir adama benziyorsun."

"Buna mı çıkacak? Nereden biliyorsun?"

"Ben bilirim," dedi kocakarı gözlerinde gizemli bir parıltıyla.

"Deli kadının biri daha," diye düşündü Niccolo. Gene de bir tatsızlık çıkmadan pelerinine yapışan elden kurtulmak için bileti almaya razı oldu. "Biletler kaça?"

"İki liret."

Niccolo bozuklukları bulup kadına uzattı. Kocakarı ona kuşkuyla baktı. "Bunlar Venedik parası değil. Sende Venedik parası yok mu?"

Niccolo kadının istediğini bulmak için cebini iyice karıştırmak zorunda kaldı. "Al bakalım."

Kocakarı Niccolo'ya bir defter uzattı. "Şuraya adını soyadını yaz." Niccolo laf olsun diye adını ve nerede kaldıklarını not düştü. Kadın biletin yarısını yırtıp ona verdi. Niccolo'nun yazdıklarına göz atarak, "Bu senin ismin mi?" diye sordu.

"Beğenmedin mi yoksa?"

"Venedikli adı değil bu," dedi kadın kuşkuyla. "Yabancı bir isim."

"Ben Floransalıyım," dedi Niccolo.

Kadın bu açıklamayı pek önemsemedi. Gözleri parlayarak, "Önemli değil, piyango o bilete vuracak. Bu sözümü unutma," dedi.

Giuditta, "Neler oluyor burada?" diyerek yanlarına geldi.

"Az önce bir piyango bileti aldım. Sıradan bir bilet değil. Piyango buna vuracak. Yakında zengin oluyorum."

"Zengin olduğunda bana şu elbiselerden birini alır mısın?"

"Dile benden ne dilersen güvercinim."

"Şimdi ne yapacağız?" diye sordu Giuditta. "Vakit henüz erken."

"Ben bir şeyler atıştırmak istiyorum. Karnım acıktı."

"Hani miden rahatsızdı?" diye sordu Giuditta Niccolo'nun karnını dürterek. "Hani canın yemek istemiyordu?"

"Belki hafif bir şey iyi gelir. Bir çorba örneğin..." Bunun üstüne başka bir lokantaya gittiler. Venedik'in spesiyalitelerinden olan mürekkep balığı yahnisini görmezden gelip iki porsiyon haşlama şalgam garnitürlü soğanlı ciğer istediler. Bu "hafif" yemeği bolca kırmızı Bardolino ile mideye indirdiler.

Giuditta ve Niccolo ertesi sabah geç saatlere kadar uyudular. Nasıl olsa yiyip içip gezmekten başka yapacak işleri yoktu. Venedik'e pek büyülü bir yan göremeyen Niccolo için günün en zevkli tarafı yatakta keyif çatmaktı. Ertesi sabah kapı şiddetle yumruklanarak uyandırılınca kan beynine sıçradı.

"Defol git," diye homurdandı yarı uykulu.

Kapı tekrar vuruldu. "Kapıyı açın."

Niccolo kılını kıpırdatmadı. Bunun üzerine kapı omuzlanarak açıldı. "Machiavelli?"

"Ne istiyorsunuz? Defolun buradan."

"Siz Machiavelli misiniz?"

"Öyleysem bile size ne, buraya izinsiz girmeye ne hakkınız..."

"Sizi Belediye'ye götürmek için emir aldık."

"Niye? Ben bir şey yapmadım."

"Bal gibi yapmışsınız," dedi içeri giren iki adamdan biri. İkisi de yarı resmi yarı sivil bir tür üniforma giymişlerdi. Niccolo'nun sinirleri iyice gerilmişti.

"Hemen giyinin ve bizimle gelin."

"Ben hiçbir yere gitmiyorum," dedi Niccolo inatla.

"Siz bilirsiniz," dedi adamlardan biri omuz silkerek. "Ama piyango bana vurmuş olsa, ben koşarak giderdim."

"Ne?" Niccolo az kalsın yataktan fırlayacaktı ama çıplak olduğunu hatırlayınca utanıp vazgeçti. "Yoksa piyangonun bana çıktığını mı söylemek istiyorsunuz?"

"Topu topu üç bin duka," dedi adam sıradan bir sayı söylermiş gibi.

"Üç bin duka," diye tekrarladı Niccolo kendi kendine. Bir ıslık çalıp şaşkın halde kendini yatağa bıraktı. Kançılaryada hizmet verdiği on beş yıl içinde eline geçen para toplasa 3.000 duka etmezdi.

Giuditta'ya döndü. "Hâlâ o elbiselerden istiyor musun?"

"Evet," dedi kadın hafifçe utanarak. "Ama hangi modeli alacağıma karar veremiyorum."

"Boş ver," dedi Niccolo. "Üzme canını. Her modelden bir tane al."

Niccolo keyfinden kabına sığamıyordu. San Casciano'ya dönüp yazın kalan kısmını orada geçirdiler. O neşeli halinin verdiği ilhamla oturup bir komedi yazdı. Oyun Floransa'da sahnelendi. O kadar büyük bir başarı kazandı ki, ünü bir anda bütün İtalya'ya yayıldı. Niccolo'nun dostu Francesco Guicciardini oyunun Romagna ve Venedik'te de sergilenmesine aracılık etti. Niccolo'ya oyun siparişleri yağıyordu. Venedik piyangosu ve oyunların geliri sayesinde Niccolo'nun cebi ilk kez para görüyordu. Vergilerini ödedi. Kredi borçlarını temizledi. Çılgınca bir mutluluk yaşıyordu. Ömrünün sonuna dek aynen bu şekilde yanında Giuditta'sı, cebinde Venedik dukaları, komedi yazmayı sürdürebilirdi. Bir erkek bu dünyada daha ne isterdi?

"Yeni bir oyun mu?" diye sordu Giuditta. "Bakabilir miyim?"

"Hayır," dedi Niccolo atılıp yazdığı kâğıdı eliyle örtmeye çalışarak. "Yalnızca bir mektup."

"Kime? Hem ne diye benden saklıyorsun?"

"Önemli değil. Senden sakladığım falan da yok. Guicciardini'ye yazıyorum."

"Sakın bir başka kadına olmasın?"

"Saçmalama."

"O halde izin ver de ne yazdığını göreyim."

"Önemli değil dedim. Bana inanmıyor musun?"

"Hani birbirimize hiç gizlimiz saklımız olmayacaktı?"

"Bunun gizlilikle ne ilgisi var?"

"O halde görmeme izin ver," dedi Giuditta hınzırca.

Niccolo suçlu bir tavırla gülümseyerek kâğıdı uzattı. Guiditta bir solukta okudu: "Sana şu anda yalnızca yirmi beş adet gönderebiliyorum. Ama tarifini veririm. Sonrasını kendin yaparsın. Ben çok faydasını gördüm doğrusu. Akşam yemeğinden sonra bir tane alarak başla. Yeterli olursa ne âlâ, olmazsa iki ya da üç tane daha alabilirsin. Beşe kadar yolu var ama ben iki taneden fazla almıyorum. Hem baş ağrısı, hem de mide için bire bir..."

"Niccolo, nedir bu saçmalık? Ona şu şarlatanın verdiği mavi haplardan yollamayacaksın umarım."

"Ne yapayım, kendi istedi. Hazımsızlıktan fena halde şikâyetçi."

"Nerede şu meşhur tarif?"

"Burada," dedi Niccolo kuzu gibi.

Giuditta kâğıt parçasını hışımla kaptı. "Bir dirhem kakule... safran... Nedir bu? Tavuk kızartması tarifine benziyor."

"Çok etkili," dedi Niccolo kaçamak bir tavırla.

"Yavşanotu, pinpinella, bu da neyin nesiyse..." diye okumaya devam etti Giuditta kıymetli reçeteden. "Ah, etken madde bu olmalı. Ermeni ağacı kabuğu! Niccolo, ne zaman adam olacaksın sen? O hapların hiçbir işe yaramadıklarını söyledim sana."

"Sen öyle zannet."

"Ben tıp öğrenimi gördüm. Ne dediğimi biliyorum."

"Mağribî tıbbı."

"Mağribî bir doktor asla böyle bir reçete yazmaz... İlaçmış gibi verilen işe yaramaz şeyler bunlar. Bunlara boşuna para döküyorsun."

"Ne dersen de. Bana iyi geliyor."

Giuditta dik kafalı oğluna laf anlatamayan bir anne edasıyla başını salladı. "Ne istiyorsan yap Niccolo. İkiniz de o koca mavi hapları yut-

maya devam edin. Umarım dünyayı kurtarana kadar yaşamanızı sağlar bu haplar..." Gülerek odadan çıktı.

Niccolo yazmaya devam edip tartışmalı hapların tarifini kâğıda döktü. Ayrıca son oyununda geçen, Guicciardini'nin anlamadığı bazı sözcük ve deyimlerin anlamlarını da mektuba ilave etti. Kentin tarihi kadar eski bir aileden gelen, bu kadar okumuş, bu kadar zeki bir adamın sokakta adım başı kullanılan bu sıradan kelimeler karşısında afallayışını aklı almıyordu. Bunlar yoldan geçen sokak çocuklarının, fahişelerin, yankesicilerin bile bildiği sözcüklerdi. Ama bir dakika; öyle ya, Francesco Guicciardini bunları nereden bilecekti? Onun bu tür insanlarla, bu tür ortamlarla işi yoktu ki. Yazması bitince "Niccolo Machiavelli" diye imzasını atıp altına da ekledi: "Tarih ve komedi yazarı".

Guicciardini ile mektuplaşması yaz boyu sürdü. Ama kısa bir zaman sonra yazışmaların içeriği tamamen değişecekti. Eğlenceli komedi sohbetlerinin ve hazım reçetelerinin yerini ciddi konuların alması na az kalmıştı. Daha Niccolo mavi hapların reçetesini kâğıda dökerken Almanya'nın dağlarına, vadilerine bir garip sessizlik çöküvermişti. Tirol bölgesinde işlerini bitiren Luthercilerin çarkı sonunda durmuştu. Doğrucu, öfkeli, karşıt görüşlü von Fundesberg sonunda topladığı dev ordunun başına geçmişti. Papa'yı asıp, topraklarının parasını askerlerine dağıtmaya yeminliydi. Bir saat boyunca kudurmuşa benzeyen askerin tezahüratını, daha çok da dinmeyen nefretlerini kusmalarını bekledikten sonra von Fundesberg orduya harekât emri verdi.

49

Yaltakçıya İçki

Geliyor.

—SAVONAROLA

HER İŞ BİTTİĞİNDE Giuditta ortalıktan çekildi. Sofra hazırdı. Rossoli sürahisi tıpkı bir zamanlar Don Micheletto'ya hazırlandığı gibi sehpanın üstüne konmuştu. Ne var ki bu seferki şeref konuğu Michelozzi'ydi.

Niccolo sakin bir ruh hali içinde neredeyse keyifle konuğun gelmesini bekliyordu. Onu büyük bir kibarlıkla içeri aldı. Sofraya buyur etti. Acımsı-tatlımsı hafif bir iştah açıcı ikram etti.

"Pek de iyi görünmüyorsun Michelozzi. Biraz yıpranmış gibisin."

"İştendir."

"Kançılaryada seni hâlâ koşturup duruyorlar mı yoksa?"

"Kançılarya mı? Oraya artık uğradığım bile yok. Bütün gün Medici Sarayı'nın işlerini kovalıyorum."

"Passerini'nin emrinde misin hâlâ?"

"O artık elini hiçbir şeye sürmüyor. Ha, arada bir aklına yeni bir vergi geldiği ya da halktan para sızdırmak için yeni bir yol bulduğu oluyor tabii. Hepsi o kadar. Onu pek gördüğüm yok zaten."

"Peki seni bu kadar meşgul eden nedir?"

"Şu Medici veletleri. Tanrım, Niccolo, peşlerinden koşayım derken tam anlamıyla bir bebek bakıcısı olup çıktım."

"Genç efendilerinden 'şu' diye söz etmemelisin. Kimden peydahlandıkları tartışılır olsa bile. Her şey bir yana, onlar Floransa'nın geleceğini temsil ediyorlar öyle değil mi?"

"Ne gelecek ama," dedi Michelozzi somurtarak.

"Böyle köklü bir aileye hizmet vermek büyük şeref olsa gerek diye düşünüyorum. Hele de Papa'nın oğlu Alessandro ile ilgileniyorsan."

"O İppolito'dan da beter. Papa'nın oğlu diye aklına eseni yapabileceğini sanıyor. Son zamanlarda geceleri dışarı çıkıp heykellerin kafalarını koparmaya merak sardı. Ertesi gün kenti dolaşıp öfkeli mal sa-

hiplerini sakinleştirmek, zararı ödemek, ortalığı toparlamak zorunda kalıyorum."

"Daha kötüsü de olabilirdi."

"Bundan kötüsü olur mu? Son birkaç haftadır yeni bir eğlence buldular. Kadın kılığına girip aynı at üstünde sokaklarda dolaşıyor, gelip geçene öteberi fırlatıyor, arkalarından küfürler savuruyorlar. Dahası var. Artık beraber yatmaya başlamışlar."

"Daha neler."

"Her gece. Üstelik bunun pek öyle masumca bir birliktelik olduğunu da sanmıyorum. Anlarsın ya."

"Ah şu Mediciler yok mu," dedi Niccolo. "Tanrı Floransa'ya daha düzgün bir yönetici silsilesi yollasaydı olmaz mıydı?"

"Bari alenen ahlaksızlık etmeselerdi. Hayatımı cehenneme çevirdiler. Böyle devam ederlerse çevrelerindeki her şeyi yerle bir edecekler. Burası ne zamandır huzursuz Niccolo."

"Clement'in papalığı devam ettiği sürece korkmalarına gerek yok. Babası Aziz Petrus'un tahtındayken küçük Alessandro'nun sırtı yere gelmez. Clement henüz genç bir adam sayılır Michelozzi. Senin iş böyle sürüp gideceğe benziyor."

"İş de iş olsa," dedi Michelozzi bıkkınlıkla. "Aldığım para mesaimin yarısını bile karşılamaz."

"Hah işte," dedi Niccolo gülerek. "İkinci Kançılarya'da sekreter olmanın ne anlama geldiğini anlamışsındır artık."

Niccolo çorba, kuzu, salata ve tatlı boyunca konuğuna takılmayı sürdürdü. "Bak şu halimize. İkimiz de yaşlandık. Bizden iş çıkmaz artık. Bu hallere düşeceğimiz akla gelir miydi? Hoş, sen hâlâ mevki sahibisin."

"O dediğin rezillikten başka bir şey değil. Seninle yer değiştirmeye hazırım Niccolo."

"Değiştirdin zaten," dedi Niccolo. "Unutma senden önceki sekreter bendim."

"Ne güzel günlermiş onlar," diye iç geçirdi Michelozzi.

Niccolo fırsatı kaçırmayıp sohbetin akışını geçmişe çevirdi. "Roma'da birlikte geçirdiğimiz günleri hatırlıyor musun?"

"Sen, ben, Callimaco ve ..." Michelozzi cümlesini bitirmeden sustu.

"Evet, bir de o," dedi Niccolo hüzünle.

"Hâlâ onu düşündüğün oluyor mu?" diye sordu Michelozzi.

"Olan olmuş bir kere," dedi Niccolo. "Ben hep pratik biri olmaya gayret etmişimdir. Bugüne ve yarına bakıyorum artık. Ama geçmişten ders almayı da asla ihmal etmem."

"Gene de eskiyi kolay unutamıyor insan."

Niccolo geçmiş günlere dönerek, "Hatırlar mısın, birlikte Cumhuriyet'i kurtaracaktık," dedi. "Sen ve ben, ikimiz. Sen Roma'dan, ben buradan."

Michelozzi başını sallayıp konuyu değiştirdi: "Roma dedin de, oradan ayrıldığım günden beri bir daha o kadar leziz bir ilkbahar kuzusu yemedim. O lezzetin sırrı neydi hatırlıyor musun?"

"Ah, sana söylemeyi unuttum, Roma'dan bir aşçı kız getirdim."

"Şaka gibi değil mi? Senin gibi aslına sadık birinin Romalı bir aşçı çalıştırması. Hatırladığım kadarıyla Roma yemeklerine hep burun kıvırırdın."

Niccolo kıkırdadı. "Onunla tanışmak ister misin? Aşçımı çok... nasıl diyeyim, ilginç bulacağına eminim. Bence öyle. Anla işte." Yüzünde hınzırca bir gülüş vardı.

Niccolo onun imasını ve sinsi gülüşünü hemen yakaladı. "Genç bir hanımı geri çevirdiğim hiç olmamıştır. Bakarsın ben de onu... ilginç bulurum."

Niccolo küçük çıngırağı salladı. Michelozzi sırıtarak koltuğuna yaslanıp bekledi. İnsanın dostu gibi var mıydı? İlginç bir Romalı aşçı kız. İyi bir yemeği noktalamak için ne muhteşem bir öneri. Ne müthiş bir konukseverlik. Niccolo gerçekten de muhteşem bir ev sahibiydi. Bu konuda hakkını teslim etmek gerekirdi. Eskiden onu ahmağın teki olarak görürdü ama iş konukseverliğe gelince...

Giuditta ciddi bir yüzle içeri girdi. Michelozzi'ye gelince... Aptal biri değildi. Hemen tuzağa düşürüldüğünü anlamıştı. Fırlayıp kapıya doğru atıldı.

"Kapı kilitli Michelozzi," dedi Niccolo sakin bir sesle. "Dışarıda Sinyor Francesco Guicciardini'nin iki silahlı adamı nöbet tutuyor. Bir tatsızlık çıkarsa hemen müdahale edecekler."

Michelozzi panik içinde sırtını kapıya verip öylece kaldı. "Gel Michelozzi gel, yerine otur. Sana ilginç bir akşam vaat etmedim mi ben?"

Michelozzi, Giuditta'ya yaklaşmamak için adeta cadı ya da vampirden kaçar gibi geniş bir yay çizerek yeniden masaya yaklaştı. Yerine oturduğunda Niccolo, "Şimdi açık konuşabiliriz artık Michelozzi," dedi. "Birbirimizi kandırmadan."

"Niccolo, ben..."

"İçecek bir şey alır mıydın? Biraz telaşlanmış gibisin. Seni sakinleştirebilecek bir şey?"

Michelozzi olur anlamında bir şeyler geveledi. Giuditta, Rossoli

sürahisine uzandı. Kırmızı yapışkan sıvıdan bir kadeh doldurup Michelozzi'nin önüne koydu.

"Afiyet olsun," dedi Niccolo o iyi ev sahibi tavrıyla.

"Sen... içmeyecek misin?"

"Ben mi? Yo hayır. Bana yaramıyor. Midem rahatsız biliyorsun."

Michelozzi gözünü kadehe dikti. Midesi bulandı. Aklına kötü şeyler geliyordu.

Giuditta ilk kez konuştu. "Bana da yaramıyor," dedi buz gibi bir sesle. "Ama senin hoşuna gidecektir Michelozzi. İç hadi."

Michelozzi köşeye sıkıştırılmış eziyet gören bir fare gibi bir ona, bir Niccolo'ya bakıyordu. İçkiyi ona zorla içirecek halleri yoktu ya. Ama ya içirirlerse? Niccolo kapıya yaklaşıp önceden kararlaştırıldığı gibi tıklatarak işaret verdi. İçeri asık yüzlü, kütük gibi bir nöbetçi girdi. "Bize yardım et," dedi Niccolo. Adam ne yapacağını biliyordu. Mızrağını eğdi ve parlak ucunu Michelozzi'nin yumuşak ensesine dokundurdu.

"Hepsini iç Michelozzi!" Adamın elleri o kadar titriyordu ki kadehi iki eliyle tutmak zorunda kaldı. İçkinin bir kısmı çene kenarlarından aşağı süzüldü.

"Bak ne yaptın! Üstüne döktün çoğunu. Giuditta ona bir kadeh daha doldur. Bu ona yetmemiştir."

Giuditta eli hiç titremeden kadehi doldurup, "Şarap sürahisini beğendin mi Michelozzi?" diye sordu. "Bunu yıllar önce Don Micheletto'yu yemeğe davet ettiğimizde almıştım." Don Micheletto'ya yapılan atıf onun içindeki birkaç parça umut kırıntısını da silip kaderini perçinledi. İkinci kadehi de yutmayı başardığında Niccolo gülümsedi.

"Evet Michelozzi, tahminen birkaç saatlik ömrün kaldı. Konuşalım mı? İstersen baştan başlayalım."

Michelozzi koltuğuna yığıldı kaldı. Nasıl olsa ölüme mahkûmdu. İtiraf etmekten başka çaresi yoktu.

Niccolo sorgulamayı başlattı. "Don Micheletto'yu zehirleme girişimimiz başarılı olamayınca..." Durup bir soluk aldı. "O zamanlar çok saf ve tecrübesizmişiz öyle değil mi? Ama gördüğün gibi o acemilik devri geride kaldı. Her neyse, sevgili Don, Roma'ya kaçtı. Giuditta da onun peşine düştü. Bunları hatırlıyor olmalısın dostum. Onu Floransa elçiliğine yolladım. Yardım istemesi için. Onu sana yolladım Michelozzi."

"Sandığın gibi değil."

"Doğrusu nedir o halde?" diye araya girdi Giuditta. "Don Micheletto komployu önceden haber aldı. Elinden şans eseri kurtuldum. Onu kim uyarmış olabilir Michelozzi?"

Niccolo gerçeği su yüzüne çıkarmak için kılı kırk yaran bir tarihçinin sistematik yöntemi ve sabrıyla devam etti. "Önce bana bunu Kardinal Soderini'nin yaptığını söyledin öyle değil mi? Sonra hikâyeni değiştirdin. Bütün elçiliğin casus kaynadığını söyledin. Kardinal bunu herhangi birine söylemiş olabilirdi. Ama o aslında suçsuzdu, öyle değil mi? Don Micheletto'ya haberi veren sendin. Casus sendin Michelozzi."

"Ben yalnızca Kardinal dé Medici'ye Don Micheletto'nun iyiliği için onu kentten yollamasını, aleyhinde bir komplo hazırlandığını söyledim. Hepsi bu."

"Kardinalden haberi alan Don Micheletto işi bizzat halletmek istedi öyle değil mi? Düşün Michelozzi, bir ev dolusu masum kadın. Don Micheletto hepsini öldürdü. Onların kanına giren sensin."

"Ben kimsenin canı yansın istemedim," diye söylendi Michelozzi zayıf bir sesle.

"Ne soylu bir düşünce!" dedi Niccolo kabaca. Sonra birdenbire, "Ne zamandan beri Medicilerin casusuydun?" diye sordu.

"Roma'da görevlendirildiğimden beri. Kardinal Soderini, Medicilerin çevresine sızıp ne tezgâhlar çevirdiklerini bilmenin faydalı olacağını düşünüyordu."

"Yani Kardinal Soderini bir canavar yarattı öyle mi?"

"Önce bütün sadakatimle ona rapor veriyordum. Ama işlerin değişmeye başladığını gördüm. Mediciler geri dönmek için zemin yokluyorlardı..."

"Sadakatin gözlerimi yaşarttı. Hatırlar mısın, bir zamanlar sabahlara kadar tartışır, olabileceklere karşı cumhuriyeti korumanın yollarını arardık. O günleri unutmadın değil mi Michelozzi? Nasıl da ateşliydin. Meğer yalanmış hepsi."

Michelozzi alayla söylendi. "Halbuki cumhuriyete bağlılık sana çok yaradı Niccolo. Hele şu son on yılını düşünürsek."

"Sen kendine bak Sinyor Michelozzi. Medicilere hizmet edeyim derken ne hallere düştün. İki küçük piçin yaltakçısı oldun."

"Benim onlara hizmet ettiğim falan yok. Sadece kendime çalışırım."

"O halde haberin olsun, patronunla vedalaşmak üzeresin," diye alay etti Niccolo. "Peki ama bunca ihanet, bunca entrika niye?"

"Sana söyledim. Ben hep kendim için çalıştım. Benim seninki gibi sırtımı dayayabileceğim biri yoktu." Michelozzi'nin sesinde bir acılık oturmuştu. "Ben de her dönemeçte çıkarlarımı kovalayan bir gonfalonyer olsun isterdim. Ama beni kollayan kimse yoktu. Cumhuriyetmiş, Medicilermiş, hah! Hepsinin canı cehenneme!"

"Ya dostların Michelozzi? Ya bizler?" diye atıldı Giuditta. "Biz sana güvendik ama sen bize ihanet ettin."

"İhanet mi ettim?" Michelozzi ona döndü. "Asıl siz kendi kendinize ihanet ettiniz. Siz iki hayalperestten başka bir şey değildiniz. Sen, Giuditta! Seni ondan kurtarmaya çalıştım. Sana rahat bir hayat verebilirdim. Fırsat eline geçtiğinde benimle kalmalıydın."

"Niye? Bir yaltakçının metresi olayım diye mi?"

Deyim Michelozzi'yi çıldırtmaya yetti. "Ben Niccolo'dan çok daha uzun süre yüksek mevkilerde kalmayı başardım. On beş yıl daha gözden düşmeden hizmet ettim."

"Öyle ya, açıkgözlülüğün sayesinde bana on beş yıl fark attın. Peki bu sana ne kazandırdı? Bak şimdi ne haldesin."

Michelozzi yavaştan zorla içirilen içkinin etkisini hissetmeye başlıyordu. Midesi alt üst olmuştu. Bağırsakları yanıyordu. Niccolo onu sabırlı bir merakla süzüyordu. "Zaman daralıyor Michelozzi. Senden öğrenmek istediğim tek bir şey kaldı. Şu 'bahçe' konusu."

"Seni oraya götürmemi Kardinal istedi. Böylece gözümüz senin ve diğer çıbanbaşlarının üstüne olacaktı."

"O çıbanbaşlarının bir bölümü artık yaşamıyor Michelozzi."

"Kardinali öldürmek için komplo hazırlamışlar. Kendi sonlarını kendileri hazırladı."

"Kardinalin bundan nasıl haberi oldu?"

"Bunu gayet iyi biliyor olmalısın. Bilgiler bir ulağın üstünden çıktı."

"O ulağın yolunu kesmek nereden akıllarına geldi peki? O gece üstünde bu belgeleri taşıyacağını nereden biliyorlardı? Onları yemleyen kim Michelozzi?"

Michelozzi başını öne eğip sustu. O gece ilk kez Niccolo'nun sesi duygulu bir tona büründü: "Luigi Alamanni öldü, Michelozzi. Jacopo da Diacceto da öldü. Diğerlerinin şansı varmış ki sürgüne gönderildiler. Organize ettiğin katliamdan kurtuldular böylece."

Niccolo soluğu tükenmiş bir halde arkasına yaslandı. Giuditta ona hafif bir baş işareti yaptı. "Pekâlâ Michelozzi artık defol git buradan," diye mırıldandı Niccolo yorgun bir sesle.

Michelozzi hayretle başını kaldırdı. Kulaklarına inanamıyordu. "Ne?"

"Çık git dedim sana. Burada daha fazla kalıp yemek salonumu kirletmeni istemiyorum. Defol git ve sokaklarda bir köpek gibi öl."

"Elveda Michelozzi," dedi Giuditta asla bağışlamayacağını anlatan buz gibi bir sesle.

Michelozzi'nin karnındaki patlama Sinyor Francesco Guicciardini'den ödünç alınmış iki azman nöbetçi tarafından sokağa atıldığı an meydana geldi. O kadar şiddetliydi ki, iki büklüm kaldırım taşlarının üstüne yığıldı. Bağırsakları sesler çıkararak boşalırken tortop oldu. Karnı bıçaklarla delik deşik ediliyor gibiydi. Kendini iyice kasıp dişlerini sıktı ve zehirleyenlerin evinin tam önünde, yanan alnını ıslak kaldırım taşlarına dayayarak ölümü bekledi. Ama o gece ölüm bir türlü gelmedi. Çünkü Rossoli'nin içinde etkili bir müshilden başka bir şey yoktu.

"Ben hâlâ keşke onu zehirleseydik diye düşünüyorum Niccolo."

"O kadar zavallı ki bunu bile hak etmiyor," dedi Niccolo iri bir dilim kızarmış ekmeği çıtırdatarak yerken.

"Yani doğrusunu yaptık öyle mi?"

"Şüphesiz. Ondan öğreneceğimizi öğrendik. Ayrıca intikamımızı da aldık. Biraz gülünç bir yöntemdi ama neyse."

"Sonradan başımıza bela olmasın?"

"Ne yapabilir ki? Michelozzi iktidarsız. Hadım edilmiş. Husyeleri yok. Üstelik sen de kendi kulaklarınla duydun, o yalnızca kendine çalışıyor. Peşimize düşmekle eline ne geçecek?"

"Öcünü alacak. Başka ne olsun? Seni hapse attırabilir."

"Sanmam. Michelozzi'nin nüfuz sahibi olduğu günler çok geride kaldı. Baksana artık getir götür işlerine baktığını, dadılık yaptığını kendisi itiraf etti."

"Ama hâlâ Kardinal Passerini'nin gözü kulağı, öyle değil mi?"

"Passerini haftalardır halk önüne çıkmaktan kaçınıyor. Medici Sarayı'na kapanmış kimselere görünmüyor."

"Ona ne olur dersin?"

"Hangisine? Michelozzi'ye mi, Kardinal'e mi?"

"Michelozzi'ye."

"Bugünkü yönetim bir şekilde kötüye giderse Michelozzi için tehlike çanları çalacak demektir. Onun yerinde olsam bir olay patlak verdiği anda tabanları yağlayıp kenti terk ederdim."

"Niccolo yoksa bildiğin bir şey mi var? Kulağına bir şeyler mi çalındı?"

"Bir şey duymana gerek yok. İnsanların yüzüne bak anlarsın. Yabancı, üstelik de Cortonalı diye Passerini'den nefret ediyorlar. Ayrıca Papa'nın adamı olduğu için diş biliyorlar. Husyeleri olmadığı için de nefret ediyorlar ondan. Ona 'Hadım' adını takmışlar."

"Anlaşıldı, peki Hadım'ın şansı ne?"

"Papa koltuğunda oturduğu sürece o da yerinde kalacaktır."

"Papa'nın şansı ne peki?"

"Onu kimse bilemez. Lutherciler mızraklarını takırdatıp kafasını kesme tehdidinde bulunuyorlar. Guicciardini'nin dediğine göre Brescia tarafından İtalya'ya girmişler. Güneye doğru ilerliyorlarmış."

"Papa hiçbir önlem almıyor mu peki?"

"Her zamanki gibi işi rüşvetle çözmeye çalışıyor. Ama bu defa parası yetmeyecek sanırım."

"Desene savaş çıkacak."

"Olabilir. Belli olmaz."

"Ya Floransa?"

"İşin o kısmı da meçhul. Biz Roma'ya giden yolun tam ortasındayız. Papa'nın topraklarına dahiliz. Biz de saldırıya uğrayabiliriz."

"Bu dediğin olursa sen ne yapacaksın?"

"Ben mi? Hiçbir şey. Sana o işleri noktaladığımı söyledim. Oyunlarımı yazmaya devam edeceğim."

"Sırf oyun mu yazıyorsun sahiden?"

"Yemin ederim. Son yazdığıma göz atmak ister misin? Şimdiden bayağı yol aldım."

"Ben gördüğümü bilirim. Sen bolca mektup yazıp duruyorsun. Hem de sayfalar dolusu uzun mektuplar."

"Guicciardini'ye yazıyorum. Bana akıl danışıyor. Bir dostumun dünyevi işler konusunda onca yıllık tecrübemden faydalanması hoşuma gidiyor.

"Neymiş o işler?"

"Ordular, ateşkesler, papalar, imparatorlar, bu gibi şeyler."

"Hâlâ için için gene o işlere bulaşmak arzusundasın, öyle değil mi?"

"Sana söyledim. Ben yaşlı ve mutlu bir adamım artık. O sayfayı çoktan kapattım. Savaş, devrim gibi ciddi konularla zevk için ilgileniyorum. Elimde değil. Bazıları kelebekleri, kuşları seyreder. Kimi madeni para ve eski el yazmaları toplamaya meraklıdır. Ben de devletlerin ve imparatorlukların doğuşlarını ve çöküşlerini seyrediyorum."

"Sırf eğlence olsun diye, öyle mi?"

"Bundan daha büyük eğlence olur mu? Şimdi izin ver de kahvaltımı bitireyim."

"Bitir. Sonra nehir boyunda yürüyüşe çık. Zaten döndüğünde öğle vakti olmuş olur. Sen ikindi uykusundan kalkınca beraberce şöyle bir geziniriz. Sıra akşam yemeğime gelir."

"Harikulade, öyle değil mi?" Niccolo sevdiği kadına gülümseyerek ekmek ve meyveden oluşan kahvaltısına devam etti. Daha sonra Giuditta her gün yaptığı gibi aşağı inip büyük kapıları açtı. Bir ulak Niccolo'ya kucak dolusu mektup getirdi. Giuditta mutfağa dönüp hepsini Niccolo'nun önüne yığdı.

"İşe bak, Venedik'ten bile gelmiş," dedi Niccolo lokmasını çiğnerken. Mektubu açıp aceleyle göz attı. "Vay canına! Venedik'teki Floransalı tüccarlar onlara yeni bir komedi göndermem için yalvarıyorlar."

"Bravo sana Üstat!"

"Sana demedim mi, ben artık komedi yazarı Niccolo Machiavelli olup çıktım."

"Biliyorum sevgilim," dedi Giuditta onu alnına zarif bir öpücük kondurarak. "Bugün ben de seninle çıkmak istiyorum. Almam gereken şeyler var. Gidip giyineyim. Beni bekler misin?"

"Elbette. Acele etme. Ben mektuplara göz atar, sonra da burayı toplarım. Hazır olunca haber ver." Keyif içinde tekrar kahvaltısına ve mektuplarına daldı.

Giuditta yirmi dakika sonra geri geldiğinde Niccolo'yu hâlâ masanın başında mektuplardan birini dikkatle okur buldu. Komedi yazarının yüzü kaygılıydı.

"Kötü haber mi?"

Cevap gelmedi.

"Niccolo, bir sorun mu var?" Giuditta'nın bu kez daha yüksek çıktı.

"Ha, ne? Hayır. Mektup Guicciardini'den."

"Haplar eline ulaşmış mı?"

"Ha... evet... evet ulaşmış. Çok iyi gelmiş."

"Demek ki orduların ilerleyişiyle, imparatorlukların yükseliş ve çöküşleriyle ilgili bir sorun var."

"Almanlar yaklaşıyorlar."

"Onu biliyoruz zaten."

"Öyle." Niccolo duraksadı. "Giucciardini bir saldırı karşısında Floransa'nın kendini savunmak zorunda olduğu konusunda Papa'yı ikna etmiş. Bu durumda..."

"Bu durumda..."

"Hazırlık çalışmalarını yürütecek birini arıyorlar. Francesco bu işi benim üstlenmemi istiyor."

"Ona ne cevap vereceksin?"

"Sence ne demeliyim?"

"Artık işi komediye döktüğünü söyleyebilirsin."

Bir saat sonra eski komedi yazarı, yıpranmış çantasına attığı birkaç gerekli eşyayla keskin mart rüzgârında yola düşmüş, yaşından beklenmeyen bir enerjiyle Bolonya'ya doğru at sürüyordu.

Papa X. Leo'nun ölümünden ve Hollandalı Dedel'in kısa papalık döneminden sonra Francesco Guicciardini, Medici kökenli yeni Papa VII. Clement'e bağlı olarak Romagna bölgesindeki bütün papalık devletlerinin valisi olmuştu. Papa Almanların istila tehdidini öğrenince Urbino Dükü komutasında her zamanki toplama paralı asker ordusunu harekete geçirmiş, diplomatik yolların tükenmesi ve barbar güruhu defetmek zorunda kalınması halinde devreye girmeleri için onları İtalya'nın kuzeyine yollamıştı. Ordu Bolonya'da konuşlandırılmış. Papalık vekili olan ve şimdi bir de askeri sorumluluk taşıyan Guicciardini komuta merkezini burada kurmuştu.

Bolonya çevresinde konuşlandırılan o disiplinsiz, çok uluslu kalabalığa, yüreklere heyecan salan "Papalık Ordusu" adı bahşedilmişti. Niccolo uzun zamandır bu tablodan uzak kalmış olsa da ordugâhın sesleri ve görüntüleri ona çok tanıdık geliyor, içine hüzün salıyordu. İtalya ve Avrupa'nın dört bir yanından gelmiş serkeş paralı askerlerin nara ve küfürleri, kumar ve bahis kavgaları, sarhoş şarkıları, hepsi çok bildik seslerdi.

Niccolo Papalık vekilini geniş bir alana yayılmış ordugâhın tam ortasında küçük bir otağa yerleşmiş buldu. Son zamanlarda kendisine yağdırılan askeri nişan ve unvanlara rağmen, Francesco Guicciardini rahatını feda edip sıradan bir askeri çadırda kalabilecek biri değildi. Niccolo hiç bekletilmeden Giucciardini'nin çalıştığı odaya alındığında ilk gördüğü koca bir kürk yığını oldu. Neden sonra, koyu renk kürk yaka ve kürk şapkanın altında Francesco'nun her dem sakin ve yumuşak ifadeli yüzünü seçti. Akşam serinliğine karşı ocakta gürül gürül bir ateş yakılmıştı. İçerisi son derece sıcak ve boğucuydu. Buna rağmen kötücül akşam esintilerini asla hafife almayan Francesco tepeden tırnağa kürklere bürünmüştü.

"Selam ey Vali!" dedi Niccolo. Sonra şakayla karışık, "Yoksa Presidente mi diyeyim sana? Ya da Komutan?"

O kıyafetle ayıyı andıran adam, "Ekselansları desen yeter," diye karşılık verdi.

"Sen keşke kardinal olsaydın Francesco. Sende o kalıp var."

"Ama heves yok. Bilirsin ben ruhban sınıfının politikaya karışmasına muhalif biri olarak ün kazanmış biriyim."

"Haksız bir şöhret bence," dedi Niccolo bir koltuğa kurularak. "Anlat bakalım neler oluyor?"

"İşler öyle bir arapsaçına döndü ki başarı şansımız konusunda hiç iyimser değilim."

"'Şansımız' derken?"

"Papa'yı, Floransa'yı kastediyorum... Niccolo işler içinden çıkılmaz bir hal aldı. Ben bile işimden olabilirim."

"O kadar feci yani."

"Tahmininden çok daha beter." Guicciardini durumu açıklarken arada tombul elleri iki şişko beyaz fare gibi usulca dışarı çıkıyor, telaşla masadaki dokümanların arasına dolaşıp onları düzenliyor, sonra tekrar göden kayboluyordu.

"Ateş püsküren Almanlarla, nefretlerinin konusu olan Papa'nın arasını bulma işi bana kaldı. Biliyorsun kardinalken sevilip büyük saygı gören Clement papa olunca gözden düştü. Kimse onu ciddiye almıyor. Kararsızlığı ve yaklaşan istila karşısında apışıp kalması tam bir skandal ve yüzkarası olarak niteleniyor. Üstelik durum kötüleştikçe daha korkakça ve alçakça davranmaya başladı."

"Francesco, ordunun komutası sende mi?"

"Hayır, ben Papalık temsilcisi ve danışmanım. Papa'ya bilgi verip, görüş beyan edeceğim. Papa'nın emirlerini de Urbino Dükü'ne ileteceğim. Asıl komutan o."

"Nasıl bir adamdır?"

"Dük mü? Korkağın biri. Belki de bir hain. Bilirsin bu adamları."

"Savaşa girecek mi?"

"Sanmam. Zaten Papa savaş emri vermekten kaçınıyor. Almanlarla anlaşmaya çalışıyor. Biz de bekliyoruz işte."

"Almanlar şu anda neredeler?"

"Kuzeyde. Buraya epeyce uzaktalar. Ama geliyorlar."

"Hiçbir şekilde ateşkese ikna edilemezler mi? Para zoruyla örneğin?"

"İmparator ateşkese razı. Ama bu adamlar imparatora kulak asmıyorlar ki. Bunlar von Fundesberg komutasındaki dini muhalifler. Niyetleri bozuk."

Doğrusu Papa'nın kaderini hiç mi hiç umursamayan Niccolo nihayet kafasını kurcalayan asıl soruyu sordu. "Floransa'nın durumu nedir peki?"

"Tek derdim Papa ve Katolik Kilisesi değil ki. Başımda bir de Floransa var. Bu yüzden seni çağırttım."

"Benden istediğin nedir?"

"Kıyamet kopacakmış gibi hazırlık yapman. Buradaki ordunun yenileceğini ya da dağıtılacağını farz et. Almanların Roma öncesi Floransa üstüne yürüyüp saldıracaklarını düşün. Dışarıdan hiçbir yardım alamayacağını varsay."

"Bunların hepsi de iç karartıcı faraziyeler."

"Öyle ama olacağı bu. Bunu benim gibi sen de bal gibi biliyorsun."

"Elde bir savunma bütçesi var mı?"

"Toplanmakta olan bir para var. Ama kimse bununla ne yapmak gerektiğine karar veremiyor. Papa bunu barış anlaşması için kullanmak istiyor."

"Delilik bu!"

"Öyle ama gel de onu ikna et bakalım. Diplomasiye, ayrıca İmparator Şarlken'in iyi niyetli olduğuna ve şerefli davranacağına sarsılmaz bir inancı var. İşte durum bu Machiavelli. Şimdi Floransa'ya dön ve savaş hazırlığına giriş."

Niccolo itiraz eder gibi başını salladı. "Para yok. Dışarıdan destek yok. Papa işbirliğine yanaşmıyor. Durum umutsuz."

"Ne diye seni buralara çağırdık sanıyorsun ihtiyar?"

"Ne kadar vaktimiz var?"

"Bir, bilemedin iki ay."

"Aman Tanrım, ne diyorsun Francesco?"

"Görevi kabul ediyor musun?"

Kurt diplomatın yüzü adeta şeytani bir hazla gerildi: "Hemen bu gece dönsem iyi olur. Kaybedecek zaman yok."

Bol tüylü hayvan azmanı gülümsedi.

Niccolo'nun üstlendiği görev tam tahmin ettiği gibi yoğun çaba gerektiren çetin bir işti. Artık resmi bir unvanı vardı: *Proveditore delle Mura* yani Surlar Müfettişi... Emrine bir de kâtip verilmişti. Alabildiği destek bu kadardı.

Niccolo görülmemiş bir enerjiyle kentin savunma sisteminin ayrıntılı bir incelemesine girişti. Pisa günlerinden tanıdığı, Lombardiya'da istihkâm surları hakkında araştırmalar yapmış olan eski dostu Antonio di San Gallo'yu çağırdı. Soluk almadan çalışıyordu. Yemek ve uyku geçmişin anılarına karışmış, adeta unutulmuştu. Doğrusu ya, o ara Niccolo tek doğru dürüst yardımı tabiat anadan gördü. Şiddetli sağanaklar ve mevsim sonuna kalmış zamansız kar fırtınaları, dar geçitlerden Alpler'i aşmaya çalışan Alman çapulcularının ilerlemesini güçleş-

tiriyordu. O kaçınılmaz hesaplaşma günü kötü hava şartları nedeniyle ertelenip duruyordu.

Niccolo akşamın geç saatlerinde yukarı çıktığında fena öksürüyordu. Giuditta gene öğüt vermeye hazırlandı ama dediklerinin bir kulaktan girip öbüründen çıkacağını gayet iyi biliyordu. "Öksürürken çıkardığın şu sesleri duyuyor musun? Veremliden farkın yok. Niccolo kendine bu kadar yüklenmekten vazgeç."

Niccolo hemen lafı onu ağzına tıktı: "Bir şeyim yok. Ben iyiyim. Ciğerlerim sapasağlam. Bütün gün toz yuttum. O yüzen böyle kötü öksürüyorum." Dediğini kanıtlamak için pelerinine şöyle bir vurunca sahiden de küçük bir toz bulutu havalandı. "Gördün mü bak!"

"Bugün gene o surların üstünde mi süründün yoksa?"

"Gözden geçirilmeleri gerekiyordu. Yapılan işi birinin denetlemesi gerek."

"Bir gün oralardan düşeceksin."

"Karnıma bir Alman mızrağı yemekten iyidir."

"Midenden söz açılmışken, durumu nasıl?

"Daha iyiyim."

"Bir şey yemek ister misin?"

"Çok yorgunum. Uyumak istiyorum. Bugüne dek Papa'ya onlarca mektup yazıp tavsiyelerimi ayrıntılı bir biçimde sundum. Kaç kez işlerin devamı için bir miktar para göndersinler diye yalvardım. Bugün bana gele gele ne geldi biliyor musun? Para yerine istihkâm surlarıyla ilgili kendi planları!"

"Ne yapmak istiyor?"

"Surları bütün San Miniato Tepesi'ni içine alacak şekilde genişletmek istiyor! Bu iş yıllar sürer. Gerekçesi de nedir biliyor musun? Bu yolla kente 80.000 florin değerinde yeni toprak kazandırılabiliyormuş. Hemen cevap yazdım. Ondan önce acele bir şeyler yapmazsak elimizdeki kenti de kaybetmek üzere olduğumuzu belirttim! Düşünebiliyor musun? Adam gayrimenkul spekülasyonuyla meşgul."

Giuditta, "Sakin ol sevgilim," dedi cilveli bir sesle. "Guicciardini de mi çaresiz?"

"Papa'nın inadını kırmaya çalışıyor ama henüz yapabildiği bir şey yok."

"Ya Passerini?"

"Ah Serçecik yuvasına gizlendi. Medici Sarayı'ndan dışarı çıkmıyor. Her nasılsa oranın duvarlarını güçlendirecek parayı buldu."

"Peki sen ne olacaksın benim zavallı sevgilim?"

"Giuditta, kafam ne halde bir bilsen. Kale, kule, hendek ve bin türlü istihkâm işi düşünmekten..." Niccolo masaya yığıldı kaldı.

Giuditta, "Zavallı sevgilim..." diye mırıldandı başını okşayarak. Niccolo çoktan uyumuştu.

Yaz geldi geçti. Papa bocalıyordu. Floransa surlarına henüz el sürülmemişti. Niccolo son olarak Milano yakınlarında Cremona'da konuşlanmış olan Papalık ordusunun kampına yollandı. Guicciardini nafile bir çabayla ordunun dağılmasını önlemeye çalışıyordu. Ne var ki birlik ruhu yavaş yavaş kayboluyordu. Komutanlar kuduz köpekler gibi birbirlerinin boğazına sarılmaya başlamışlardı.

Kasımda Almanlar Brescia'dan İtalya'ya girdiler. Papa yaklaşan düşman kalabalığı karşısında Papalık Ordusu'na saldırı değil iki kez ricat emri verdi. Guicciardini ikisine de boyun eğdi. Papa hâlâ diplomatik bir yol bulunabileceğinden emindi ve İmparatorluk birlikleriyle çarpışmak istemiyordu.

Floransa'da tam bir kaos yaşanıyordu. Yönetim başsız kalmış gibiydi. Sözde karar mercii Papa'ydı ama o da ne yapacağını bilemiyordu. Passerini kendini Medici Sarayı'na gömmüştü. Sekizler Konseyi ve Seksenler Konseyi vardı ama bu kurullarda da her kafadan bir ses çıkmakta olup fikir birliğine varmaktan uzaktılar. Konsey üyelerinin uyanık olanları kenti çoktan terk etmişti. Savunma için kimse kılını kıpırdatmıyordu. Panik içindeki kentliler kasım ve şubatta olmak üzere iki kez Niccolo Machivalli'yi yardım istemesi için Guicciardini'ye gönderdiler.

Hava o kadar soğuktu ki Floransa'nın kuzeyindeki dağlar ve tepelerde toprak dahil bütün yollar buz tutmuştu. İğne gibi batan rüzgâr ve arada bastıran kar biniciyi biraz zorlasa da at sert zeminde daha kolay ve hızlı yol alabiliyordu. Gelgelelim Niccolo tepelerden ovaya indiğinde bir çamur deniziyle karşılaştı. Sert rüzgâra dayanıyordu ama balçık zemin yüzünden hızlı ilerlemek mümkün değildi. Bunlar kış yolculuğunun azizlikleriydi. Ancak bir seçim yapması gerekirse Niccolo ılıman mevsimde bata çıka çamurda gitmeyi, tepelerin adamın ciğerine işleyen soğuğunda yol almaya tercih ediyordu. Tabii yağmura yakalanmazsa! Yağmur dağ rüzgârı gibi canını yakmıyordu ama üstündeki kat kat yün giysiler bir kez ıslandı mı, emdikleri buz gibi nem asla kaybolmuyordu. Niccolo o kadar üşümüştü ki, titremesinin geçmesi için ateşin başında bir saat oturup bolca brendi yuvarlaması gerekti. Yaşlı kemikleri ısındıkça yeniden hayat buluyordu. Sıskası çıkmış kargaburunlu yorgun diplomat neden sonra aldırmaz tavırlı, ağırkanlı dostuy-

la Floransa'yı yaklaşan kıyametten korumak için ne yapılabileceğini tartışmaya oturabildi.

"Demek hiçbir savunma önlemi uygulamaya konulamadı, öyle mi?"

"Sürekli bir pazarlık ve kararsızlık, hepsi bu. Ben en kısa zamanda en az parayla ne yapılabilecekse hepsini ayrıntılı olarak planladım. Esas olarak mevzileri güçlendirmeyi öngördüm. Yeni surlar yapmak son derece gereksizdi. Ama işe girişecek para yoktu. Nihayet biraz para bulduğumda bu kez işçi bulmakla görevli yerel yöneticiler adam toparlayamadılar. Güç bela işgücünü oluşturduğumda bu defa para suyunu çekmişti. İşler bu minvalde sürdü gitti."

"Sevgili Floransa halkı şu anda neyle meşgul?"

"Avuç açmış dua ediyorlar. Bir yandan da kiliselerin altınını, gümüşünü eritiyorlar."

"Neden?"

"Bulabilirlerse paralı asker tutmak için. Varsa silah almak için. En kötüsünün başa gelmesi halinde el konulan varlıkları geri almak için."

"'Vah köle İtalya...'" dedi Guicciardini Dante'nin *İlahi Komedyası*'ndan alıntıyla.

"Gördün mü Francesco, şimdi milislerimiz olsaydı, eğitimli ve silahlı bir yurttaş gücüne sahip olsaydık, bu durumlara düşmezdik."

"Floransa'da hiç mi silah ve asker kalmadı sahi?"

"Ne kadar asker varsa hepsi Hadım'la birlikte Medici Sarayı'nda. Silah ve cephane de öyle."

"Ama onun kılını kıpırdattığı yok öyle mi?"

"Aynen öyle."

"Sen ne yapmak istiyorsun?" diye sordu Guicciardini.

"Tek umudumuz, eğer becerebilirsek, fırtınanın yıkıcı darbesini Floransa dışında bir yere yöneltmek. Almanlar şu anda neredeler?"

"Burnumuzun dibinde. Berrak bir günde damdan görebilirsin. Hoş bu berbat yerde berrak gün olduğu da yok ya."

"Asker sayısı hakkında fikrin var mı?"

"Tahminimce otuz bin kişi."

"Otuz bin mi?" diye bağırdı Niccolo dehşet içinde. "Ben on iki bin diye düşünmüştüm. Bilemedin on beş bin."

"İlk başta öyleydi. Dağlardan önce küçük bir ırmak halinde aşağılara aktılar, küçük bir sapkınlar ırmağı... Sonra dini muhaliflerden oluşan başka kollarla birleştiler. Akarsu büyüdü ve güçlendi. Şimdi geçtiği yeri temize havale eden koca bir nehir halindeler."

"Askerleri ne durumda?"

"Senden daha beter durumdalar," diye karşılık verdi Guicciardini. "Üşümüş, ıslak, perişan. Topları yok, paraları yok, yiyecekleri yok. Casuslarımdan birini kamplarında yakalamışlar. İlk yaptıkları ne olmuş biliyor musun? Çizmelerini çıkarıp almışlar. Oradaki güruhun çoğu yalınayak. Hepsi soğuktan titriyor."

"Bu onların savunma güçlerini azaltır."

"Ya da çok daha tehlikeli kılar. Çaresiz kalmış yaralı bir hayvan, üstelik karnı da açsa korkunç bir düşman olabilir. Şu anda onları tek ayakta tutan, inançları... Papa'yı öldürmek ve Vatikan'ı talan etmek gibi bir dünyevi amaç güdüyorlar."

"Tepelerine inme imkânın var mı?"

"Neyle?" diye iç geçirdi Guicciardini. "Ordum dağınık bir halde. Her komutan başka bir yöne gitti. En fazla beş bin adam toplayabilirim. Onların da o aç Luthercilerden daha iyi durumda olacaklarını söyleyemem. Silah yok. Bu durumda bizimki muharebe değil yumruk yumruğa döğüş olur ancak. Üstelik Papa asla saldırı emri vermeyecektir. Verse bile Urbino Dükü'nün o emre uyacağını iç sanmam."

Niccolo küfrü bastı.

Guicciardini arkasına yaslanıp babacan bir tavırla, "Ve sen benden yardım istemeye geldin," dedi.

Her ikisi de sessizlik içinde durumu değerlendirirken yeni haberler geldi. Yüksek nitelikli topları ve silahlarıyla tüm Avrupa'ya ün salmış Ferrara Dükü krize müdahaleyi uygun görerek, "Luthercilere", ihtiyaç duydukları tüm silah ve cephaneyi sağlamaya karar vermişti.

Bu defa Dante'den, "Vah köle İtalya!" dizesini okuyan, Niccolo'ydu.

Guicciardini hiç istifini bozmadan son durumu bir daha gözden geçirdikten sonra, "Şu an elimizden daha fazlası gelmiyor," dedi. "Bari yemek yiyelim, ne dersin?"

Papa'nın Romagna bölgesindeki çıkarlarını hiçbir zaman yürekten desteklememiş olan Ferrara Dükü nihayet Papalığın kuzey İtalya'daki baskısının sonlanabileceğini düşünüyordu. Bu işin hakkından gelmek barbar ordularına düşecekse de, ne yapalım, Tanrı'nın işine karışılmazdı. Bir hafta içinde İtalya'nın en güçlü ve ileri teknoloji ürünü topları Luthercilerin emrine verildi. İkinci hafta yürüyüşe geçtiler.

Guicciardini'nin iç kavgalarla boğuşan ordusu şekilden şekle giriyordu. Her yeni düzen bir öncekinden daha etkisizdi. Ordunun tehdit oluşturacak bir gücü kalmamıştı. O günlerde Roma'dan haber geldi. Papa İmparator'un temsilcisiyle ateşkes imzalamıştı. Ateşkes şarta bağlanmıştı. Bunlar Papa için son derece aşağılayıcı, yüz kızartıcı şart-

lardı. Papalık büyük miktarda toprak verecek, ayrıca yüklü bir savaş tazminatı ödeyecekti. Pazarlıkta Papa'nın eli çok zayıftı. Bu arada jest olsun diye savunma için Roma'da topladığı otuz bin askeri de dağıttı.

"Sence bitti mi artık?" diye sordu Guicciardini fincandaki ılık sütü yudumlayarak.

Niccolo kendi kendine hafifçe tebessüm etti. Ancak gülüşün tam ortasında yüzü buruştu. Acıyla iki büklüm oldu. Elleri midesine gitti. Bastırdı. Sancı birkaç saniye sonra kayboldu.

"Ne oldu?"

"Bilmem. Bir şey yok. Gazdır. Sindirim sisteminin gazabı. Belki yediğim bir şey dokunmuştur."

"Şimdi iyi misin sahiden?"

"Birazdan düzelirim." Niccolo elini cebine atıp hap kutusunu çıkardı. Kutu boştu. "Lanet olsun!"

Guicciardini masada tuzluğun yanında duran işlemeli gümüş kutuya uzandı ve içinden bir avuç dolusu kuş yumurtası büyüklüğünde mavi hap aldı.

Niccolo teşekkür ederek derdinin devasını kaptı. Kocaman haplar gırtlağından zor geçti. Arka arkaya dört hap yuttu. Gırtlak çıkıntısının oynamasından zorlandığı belli oluyordu. O iş bitince rengi yerine geldi. Bir dakika sonra Guicciardini ile, Martin Luther'in on beş kilometre ötede konuşlanmış intikamcı lejyonlarıyla nasıl başa çıkacakları konusunda tartışmaya hazırdı.

Papa ordusuna ricat emri vermişti ama Machiavelli de, Guicciardini de bunu pek akıllıca bulmuyordu. Tam en doğru kararın şimdilik kararları ertelemek olduğunu düşünürlerken, ulağın biri soluk soluğa, kapıyı dahi vurmadan içeri daldı. Guicciardini bu saygısızlıktan basbayağı rahatsız olmuştu. Ulağa öyle bir bakış baktı ki adam utancından olduğu yere çakılıp kaldı. Nihayet, "Ne var?" diye mırıldandı küçümser bir bakışla.

Ulağın üstü başı perişandı. Göğsü hızla inip kalkarak, "Alman kampından geliyorum," dedi.

Guicciardini istifini bozmayıp raporu beklerken Niccolo koltuğundan fırladı.

"Von Frundsberg... Von Frundsberg... adamlarını topladı. Onlara ateşkesin şartlarını okumaya başladı. Onlara her birinin yüzlerce duka alacağını anlattı... Adamlar homurdandılar... Komutan nutuk çekmeye başladı... Askerin huzursuzluğu arttı. Sonra birdenbire hepsi baltalı kargılarını onun üstüne fırlatmaya başladılar."

Guicciardini, "Umarım eski Luthercileri sağduyuya davet etmeyi başarmıştır," dedi.

"O da bunun için uğraşıyordu ama birden bir kriz geldi. Çenesi kenetlendi. Kaskatı kesildi ve yere yıkıldı. Alıp götürdüler. Yaşıyor ama..."

"Ölseydi keşke," dedi Guicciardini. "Ya askerler?"

"Mızrakları havada 'Doğru Roma'ya' diye haykırıyor, 'Mesih-Karşıtı' na ölüm! Papa'yı asın' diye bağırıyorlar. Ordugâhta kıyamet kopuyor."

"Yani yürüyüşe geçmek üzereler, öyle mi?"

"Yürürler mi, koşarlar mı, yoksa sürünerek mi giderler bilemem ama Roma'ya saldırmaya kararlılar."

"Başlarında bir komutan yok mu?"

"Bourbon Dükü Charles var. Ama onun da gırtlağına mızrak dayadılar. Roma'ya kadar komuta etmesine izin verdiler. Yanlış bir adım attığı ya da barışa yanaştığı takdirde başına ne geleceğini belli."

Guicciardini, Niccolo'ya döndü. "Senin her zaman avukatlığını yaptığın halk yönetimi bu mu? Yığınların yönetimi? Halkın iradesi? Bütün bunlar? Lutherci dostlarımız bu konuda bizden önde gidiyorlar."

Niccolo atılan taşı anlamazdan geldi. "Lutherciler kapımıza dayandılar. Bu gerçeği görmezden gelemeyiz."

"Papalık Ordusu bu durumda ne yapmalı dersin?"

"Onları geri çekebilir misin?"

"Yerine getirecekleri tek emir bu olacaktır zaten," dedi Guicciardini.

"Papa da aynı şeyi istiyor, öyle değil mi?"

"Evet, emri böyle."

"Bu durumda o Urbino alçağını çağır gelsin, adamlarına ricat emri versin."

"Beni şaşırttın Machiavelli. Senden son kez kahramanca, fedakârca bir direniş beklerdim."

"Hâlâ da olabilir ama burada değil, Papa'yı kurtarmak için değil."

"Yani?"

"Papa'nın isteği uyarınca ordu geri çekilirse biz yalnızca emredileni yapmış oluruz, öyle değil mi?"

"Bu gayet açık."

"Ama emir ordunun ne yönde çekileceğine bir açıklık getirmiyor."

"Ricat ricattır. Yollarından çekildikten sonra fark etmez. Papa'nın yaptığı ateşkese güveni var. Bizim korumamıza muhtaç değil."

"Benim teklifim şu. Floransa yönünde geri çekilelim. Bu mümkün, öyle değil mi? Orduyu kentin tam önünde konuşlandırırız. Sonuçta nereye ordugâh kuracağımız fark eder mi?"

Guicciardini başını sallayarak onayladı. "Ne demek istediğini anlıyorum."

Niccolo devam etti. "Eğer Lutherciler Papa'yı asmayı kafalarına koymuşlarsa yolda durup Floransa'yı talan etmekle vakit harcamayacaklardır. Hele de karşılarında iyi kötü bir ordu duruyorsa."

"Doğru, belaya bulaşmak istemeyeceklerdir."

"Çünkü daha büyük bir işin peşindeler."

"Öyle ya," dedi Guicciardini. "Papa hazretleriyle halletmeleri gereken dini sorunlar var. Umarım fazla canını sıkmazlar. Bizden günah gitti, biz vakitlice kendisini uyardık."

Papalık Ordusu güney ve batı yönünde çekildi. Guicciardini askerleri kabaca Floransa yönünde geri çekmeyi başardı. Çok başlı Luthercilik canavarı güney ve doğu yönünde Roma'ya doğru ilerleyişini sürdürdü. Kan kokusu çoktan binlerce burun deliğinden içeri sızmıştı. Toskana'dan geçip giderlerken yağma olayları yalnızca yiyecekle sınırlı kaldı. Başını kaldırıp Floransa yönüne bakan pek olmadı.

Artık başsız olduklarından serseri bir güruh halinde yol alıyorlardı. Emir komuta zinciri çoktan kopmuştu. Ne var ki disiplin bozulup yorgunluk arttıkça, askerin bu kötü amaçlı seferi sonlandırma şevki büsbütün kamçılanıyordu. Adeta mistik bir vizyonun peşinde, kıyamete benzer bir son yaratmak hevesiyle kendilerini zorla sürüklüyorlardı. Orta İtalya'nın dağlarındaki kar yığınları ve toprak kaymaları bile ilerlemelerini engelleyemiyordu. Geliyorlardı. Yağmurlar ve dağlardan gümbürdeyerek akan ırmaklar, onları durdurmak ne kelime, yavaşlatmaktan bile uzaktı. El ele tutuşup uzun zincirler oluşturuyorlardı. Tanrı'nın unuttuğu o tehlikeli yol boyunca sıralanmış sel yataklarına, derin çukurlara düşmemek, kayalardan aşağı yuvarlanmamak için birbirlerine asılıp tutunarak ilerliyorlardı.

50

Ayaktakımından Kıyamet Orduları ve Floransa'nın Yeniden Doğuşu

SONRADAN OLAYLARI DEĞERLENDİREN titiz tarihçiler, 1527'de Roma'nın yeni barbar orduları tarafından yağmalanmasının, İtalyan Rönesansı olarak bilinen o büyük sanatsal ve entelektüel çağlayışın sonu olduğuna işaret etmişlerdir. Ama o ara tarih çağlarının başlangıcı ve bitişiyle ilgilenecek durumda olmayan ve kıyametin tam ortasında kalan Romalılar için o günler tam anlamıyla dünyanın sonuydu.

Lutherciler vecizelere konu olmuş çekirge sürüsü gibi kutsal kente hücum ettiler ve tıpkı İncil'de anlatılan çekirge istilası felaketinde olduğu gibi arkalarında korkunç bir yıkım bıraktılar. Ordu 5 Mayıs'ta aç ve perişan bir halde Roma kapılarına dayandı. Tereddüdünün kurbanı olan ve yaklaşan Lutherci güruhun, sözde yetkililerin yaptığı anlaşmayı tanımadığını kavramakta geç kalan Papa Clement bir düzine kardinal ve üç bin kadar kaçakla Sant'Angelo Kalesi'ne kapandı. Burası surlarla çevrili kentin içinde yer alan ayrı bir kaleydi. Roma imparatorları döneminde mozole olarak yapılmış, daha sonra sık sık yeni duvarlarla takviye edilmişti. Papa ve maiyetindekiler antik çağlardan kalma geçit vermez duvarların ardına kapağı atınca asma köprüyü kaldırıp kentle ilişkilerini kestiler. İsa'nın temsilcisi Papa, yani o İyi Çoban, kuzu sürüsünü kurtlara terk etmişti.

Roma halkı kendi başının çaresine bakmak zorundaydı. Papa, düşmanı bizzat davet etmese de halkını kaderine terk ederek hepsinin sonunu hazırlamış oluyordu. Halk yaklaşan kıyametten korunabilmek için onca yokluk içinde kendince önlemler almaya girişti. İleri görüşlü olanlar malı mülkü düşünmeden kentten kaçtılar. Bunu başaramayanlar ya da gitmek istemeyenler kapılarına pencerelerine kilit vurdular. Savunma için silah niyetine kullanılabilecek ne varsa toparlayıp evlerinin üst katlarına saklandılar ve olacaklara hazırlandılar. Saldırıya birkaç gün kala zehir fiyatları astronomik ölücüde yükselmiş, arz talebi karşılayamaz olmuştu.

6 Mayıs sabahı Tiber vadisine öyle yoğun bir sis çökmüştü ki, savunanlar da saldıranlar da kimin ne yaptığını göremiyorlardı. Sis kalktığında güçlü İtalyan toplarını kullanan Lutherciler duvarlarda iki gedik açmış, saldırı başlamıştı. İlk sivil kayıplar Santo Spirito bölgesinden geldi. Bir hastane basılıp talan edilmiş, bütün hastalar katledilmişti. Tam karşısındaki yetimhane de aynı kaderi paylaştı. Bir hafta sürecek, dine imana sığmayan feci bir yıkım başlamıştı. Ganimete ve kana doyan işgalciler nihayet yedinci gün durup bir soluk aldılar.

Romalı yurttaşların kendilerini, ailelerini ve mülklerini korumak için umutsuzca çırpınışları da işe yaramadı. İşkence altında, bütün kıymetli eşyalarından, kızlarından, karılarından vazgeçmek zorunda kaldılar. Sabırsız askerler hayallerindeki ödüllere ve incik boncuğa bir an önce sahip olabilmek için kestirmeden gidiyorlar, yüzük için parmak, bilezik için kol, küpe için kulak kesiyorlardı. Genç yaşlı pek çok kadın işgalci Luthercilerin erkeklik organlarına ya da kılıçlarına teslim olma konusunda tercih yapmak zorunda bırakıldı. Çoğu kılıcı seçti. Pencereden atlayarak intihar etmek salgın halini almıştı.

Bu katliam ve tecavüzler bir hafta boyunca hız kesmeden devam etti. İnsanlar bu azgınlığa boyun eğmek zorunda kaldılar. Ne var ki halkın yaşadıkları, Luthercilerin asıl hedefi olan ruhban sınıfının başına gelenler yanında hiç kalırdı. Bir araya toplanan keşiş, rahip, piskopos ve rahibelere eziyetin her türlüsü yapıldı. Onlara yapılan zulmü tarifte sözcükler yetersiz kalır. Kilisenin prensleri sayılan kardinaller özellikle feci işkenceler altında inletildiler. Kiliseler mezbahaya, manastırlar geneleve döndü. Mihraplar kanlı, rezilce şölenlerin sofrası olup sonra da genç rahibelerin ve keşişlerin bekâretinin ortaya ödül olarak konduğu kumar masalarına dönüştürüldü. Ayinlerle alay edildi. Rahipler çıplak olarak bu aşağılık gösterilere katılmaya zorlandı. Keyiften coşmuş barbarların en büyük eğlencelerinden biri de bağırtarak zorla komünyon parmaklığına sürükledikleri domuzlara ve eşeklere ekmekle şarap vermekti. Kutsal rahip cübbeleri katillerin, hırsızların sırtlarındaydı. Kutsal kâseler aşağılık sarhoşların eline geçmişti. Kutsal varlıklar ilk kez bu kadar sistematik ve toptan bir yıkıma uğratılıyordu.

Roma yaşantısında, öfkeli *Landsknechte* birliklerinin kılıcının, mızrağının, kamasının ve meşalesinin deşmediği hiçbir köşe kalmamıştı. Mezarlar bile açılıp yağmalandı. Kudurmuş istilacıların giremediği evler ateşe verildi. Ev halkının can havliyle kendilerini pencerelerden aşağı atışları barbarların alay konusu oldu. Meryem Ana ve aziz resmi yapmış olan ressamlara işkence edildi. Bir üniversite hocasına,

hazırlamak için bir ömür verdiği ve henüz tamamladığı Büyük Plinius eleştiri taslağının acımasızca yakılışı zorla seyrettirildi.

Öfke dinmeye başladığında on bin kişi ölmüş ve gömülemeden ortalıkta kalmıştı. Sokaklar cesetlerin yığıldığı, oluk gibi kanın aktığı açık kanalizasyonlar halindeydi. Harabeye dönmüş Kutsal Kent'in her yerinde, ceset ya da ceset parçası çekeleyip götüren köpekler ve çeşitli leş yiyiciler görmek mümkündü.

Dine sığmayan bu korkunç olay her şeyden önce Avrupa'da Hıristiyan Kilisesi birliğinin sonunu açık seçik ilan ediyordu. Böylece, doğmakta olan ulus-devletler ve imparatorlukların kendi içlerinde ve aralarında, dini fanatizm bayrağı altında 'coşku ve inançla' asırlar boyu sürüp gidecek olan savaşların ve kanlı zulmün yolu açılmış oluyordu. Vatikan'da *Stanze* denilen Rafael Odaları'nda bulunan bir fresk bu dağılmaya sessizce tanıklık ediyordu. Rafaello'nun *Atina Okulu* adlı bu eseri, uyum ve uzlaşma üstüne yüksek Rönesans ideallerinin simgelenişiydi. Sanatçı alegorik figürler kullanmak yoluyla pagan felsefesi ve Hıristiyan öğretisinin buluşmasını ve bağdaşmasını resmetmişti. Ama Martin Luther diye biri çıkmış, kusursuz uyumun, felsefi sentez ve barışın yansıtıldığı o sahneyi mızraklayıvermişti.

İş işten geçtikten sonra Papa tarafından acil olarak imdada çağırılan Papalık Ordusu, çılgına dönmüş Luthercilerle arasında uygun bir mesafe bırakmaya özen göstererek güneye doğru yürüyüşe geçmişti. Çatışma tehlikesi kesin olarak ortadan kalkınca Urbino Dükü büyük bir afra tafrayla komutayı almış, sonra da orduyu Roma ile Floransa arasında yarı yolda durdurmuştu. Bu utanç verici seferde, dükün boşboğazlıklarını ve böbürlenmelerini dinlemekten bıkan Guicciardini ve Niccolo da vardı. Komutan saldırıya geçecek en uygun anı beklediğini söylüyordu. Her gün acı haberler geliyordu. Roma ele geçirilmiş ve yerle bir edilmişti. Papa Sant'Angelo Kalesi'ne hapsedilmişti. Her şeyi kaybetmişlerdi.

Bir zaman sonra Papa kaçıp bilinmeyen bir yerde saklanacak, astronomik bir fidye ödendikten ve şahsı, Kilise ve İtalya'nın tümü adına yabancı bir imparatora teslim bayrağını çektikten sonra Aziz Petrus'un Tahtı'na geri dönmesine izin verilecekti. Sıtması ve öldürücü sıcağıyla yaz yaklaşırken Luthercilerin Roma'daki yıkımı da hız kesecekti. Verdikleri hasarın bir getirisi olarak, sokakları dolduran cesetler yüzünden veba hortlayacak ve nihayetinde hepsinin darmadağın bir halde kentten kaçmasına yol açacaktı.

Ama Roma'nın yağmalanışını izleyen günlerde henüz bunların hiçbiri ufukta yoktu. Etrafa büyük bir korku egemendi. En yaygın kaygı da, Romalı kanına doyamayan Lutherci ordusunun hızını alamayıp aç gözünü Orta İtalya'nın diğer besili kentlerine dikme olasılığıydı. Bunlardan pek azı onlara direnebilecek güce sahipti. Tam bu sırada, gayet iyi bilindiği gibi, bu kentlerin en zayıflardan olan Floransa'da beklenmedik ama o derecede şaşırtıcı ve önemli olaylar meydana geldi. Niccolo ilk haberleri, henüz Papalık Ordusu'nun Civitavecchia'daki ordugâhındayken aldı. O ara Roma'dan gelen haberler vahimden inanılmaza doğru gelişen bir nitelik kazanmıştı. Anlatılanları dinlemek mide istiyordu. Niccolo orada olup bitenleri izlemekten çoktan vazgeçmişti. Kimse güneyden gelen habercilerin çevresinde toplanmıyor, aksine gördüler mi vebalıymış gibi kaçışıyorlardı. Artık kimse bir şey duymak istemiyordu. Kimse ayrıntıları merak etmiyordu. Bir gün kuzeyden bir haberci geldi. Hiç de bezgin ve moralsiz bir hali yoktu. Aksine şapkasını sallayıp avaz avaz bağırarak fırtına gibi bir giriş yaptı.

Niccolo, yüzünden düşen bin parça, bir yandan elindeki küçük bıçakla bir tahta parçasını oyarken, bir yandan da bu dünyada malın mülkün ne kadar boş olduğunu düşünmeye dalmıştı. Haberleri duyunca yıldırım çarpmışa döndü. Fırlayıp yorgun habercinin atından inmesine yardım etti. Biraz daha ayrıntı istedi. Tatmin olunca haberciyi Guicciardini'nin komuta merkezine sürükledi. Adamı kederli Guicciardini'nin karşısına dikip büyük bir heyecanla, "Anlat ona!" diye bağırdı. "Hadi, bana anlattıklarını ona da tekrarla!"

Adam, "İsyan çıktı. Floransa'da," dedi, soluk soluğa. "Halk kendini savunmak için silah istiyordu. İşler karıştı. Signoria'yı kuşattılar. Passerini paniğe kapıldı ve o iki Medici piçini alıp kaçtı."

Guicciardini'nin o kayıtsız hali uçup gitti. Ayağa fırladı. "Ve..."

"Ve çoğunluğun arzusu uyarınca yeni bir hükümet kuruldu. Bir cumhuriyet hükümeti!"

Guicciardini'nin haberin önemini kavraması bir dakika bile sürmedi. Niccolo'ya döndü. "Hâlâ ne duruyorsun orada? Gidiyoruz!"

Niccolo keyif ve zevkten ulumaya benzer bir nara attı. "Halka özgürlük!" diye bağırdı. Bunu bir kez daha söyleyebildiği için derin bir mutluluk duyuyordu. "Halka özgürlük. Atları eyerleyin!"

Guicciardini ona hayretle bakakaldı. Daha bir saat geçmeden yola koyulmuşlardı. Niccolo kabına sığamıyor, sevincini dağa taşa dökmek istiyordu. Bıkıp usanmadan yanlarından geçen her meraklıya haberi veriyordu. Bağıra çağıra eski cumhuriyet şarkıları söylüyordu.

Kemik ağrılarından, tutulmalardan ve hazımsızlıktan eser kalmamıştı. Öte yandan fazla belli etmemekle birlikte Guicciardini de bir an önce Floransa'ya varmak istiyordu.

"Beni şaşırttın Francesco. Geri dönmeye bu kadar hevesli olduğunu bilmiyordum. Yeni cumhuriyet için çalışmaya can atıyor gibisin."

Guicciardini arkadaşını o her zamanki bıkkın, üşengeç tavrıyla süzdü. "Alay mı ediyorsun Machiavelli? Cumhuriyet için çalışacağımı da nereden çıkardın? Ben yalnızca bir felaket yaşanmadan varmak için acele ediyorum."

"Kastettiğin kanlı bir katliam mı?"

"Ben halktan bir alay başıbozuğun malımı mülkümü yağmalamasından söz ediyorum."

Niccolo ve Sinyor Francesco Guicciardini Floransa'ya vardığında halk hâlâ sokaklarda dans ediyordu. Gösteriler yüzünden ilerlemekte zorluk çeken Guicciardini çoğunluğun yönetimine verip veriştirdikten sonra bir an önce kendi işleriyle ilgilenmek üzere ayrıldı. Niccolo ise atıyla sokaklarda, meydanlarda amaçsızca gezinerek yeniden doğan cumhuriyetin seslerini ve görüntülerini sindirmeye koyuldu. Çanlar susmak bilmiyor, bayraklar ılık mayıs esintisinde dalgalanıyordu. Her yerde coşku dolu bir yenileniş göze çarpıyordu. İskeleler dikiliyor, işçiler ellerinde çekiçlerle binaların duvarlarına tırmanıyor, bir sürü duvarı ve kuleyi süsleyen Medici armalarını söküyorlardı. Duvarcılar çekiçleriyle armalardaki topları tuz buz ediyor, on beş yıldır bunların altında saklı kalmış Cumhuriyet'in kırmızı ve beyazı yeniden ortaya çıkıyordu. Her darbe aşağıdakilerin tezahüratıyla karşılanıyordu. Yeniden gün ışığına çıkan her kırmızı haç bir zafer ve kurtuluş işareti olarak selamlanıyordu.

İçi içine sığmasa da Niccolo yan tarafına saplanan inatçı ağrının farkındaydı. Eve gidip dinlenmesinin akıllıca olacağını düşündü. Gelecek günler ve haftalar için güç toplamalıydı. Yapılacak çok iş vardı.

Zafere ulaşmakla birlikte hırpalanıp yorgun düşmüş bir kahraman gibi başı önünde evinin dış kapısından geçip avluya girdi. Son aylarda ruhen ve fiziksel olarak çok yıprandığını hissediyordu. Soğuk kış, bol yağmurlu bahar, asker hayatı ve kötü beslenme bünyesini zayıflatmıştı. Hele Civitavecchia'daki son iki hafta hepsinden kötüydü. Çevredeki bataklıklardan kopup gelen rüzgârdaki sıtma kokusunu adeta duyabiliyordunuz. Eve dönüş yolculuğu sırasında da çok zorlanmıştı. Atları mahmuzlayıp onca yolu iki günde tamamlamışlardı. Niccolo yol bo-

yu Guicciardini ölçülerinde şişman bir adamın nasıl olup da at üstünde hiçbir çökme ve yorgunluk emaresi göstermeden rahatlıkla gidebildiğine şaşmıştı. İçinden, "O tombul yumuşak bedende en azından birkaç çelik sırık saklanmış olmalı," diye geçirmişti.

Guiditta pencereden onun yaşlı bir adam gibi ağır ağır, kaskatı bir halde attan inişini izledi. Belli ki Niccolo'nın eyeri çıkaracak hali bile kalmamıştı. Ama içeri girdiğinde gözleri genç bir adamın ateşiyle ışıl ışıl yanıyordu.

"Nihayet evime döndüm," dedi. "On beş yıl sonra ilk kez sahiden döndüm. Floransa, gene eski Floransa artık."

Giuditta ona sarıldığında kalın binici kıyafetlerinin altında sırf kemik kalmış olduğunu hissetti. Niccolo gözüne zayıflamış, ufalmış görünüyordu. Onu bir koltuğa oturttu. Çizmelerini çıkardı. Bir sürahi şarap getirdi. Giuditta önce kaygılanmıştı ama şarap Niccolo'nun neşesini yerine getirdi. Birkaç dakika sonra masaya abanmış, heyecan içinde konuşmaya dalmıştı. Cumhuriyet yeniden kurulduğuna göre başarılması gereken yeni işler vardı.

"Cumhuriyet biraz beklesin bakalım," diye itiraz etti Giuditta. "Feci görünüyorsun. Kendine hiç bakmamışsın Niccolo."

"Haplarımı hiç ihmal etmedim."

"Aman şu hapların yok mu," diye söylendi Giuditta. "Sana hemen yiyecek bir şeyler hazırlayayım."

"Şimdi değil. Bitkinim. Biraz uyuyayım. Sonra yeriz."

Giuditta saatler sonra yatak odasına çıktığında onu giyinik olarak derin uykuda buldu. Uykusunda gülümsüyordu. Fazla kıpırdatmamaya çalışarak soyup üstüne keten çarşafı örttü. Niccolo gece hiç uyanmadı. Ertesi gün gözlerini araladığında vakit neredeyse öğlen olmuştu.

Giuditta onun ayaklandığını duyunca nasıl olduğunu görmek için yukarı çıktı. Niccolo'nun sesi oturağın bulunduğu odacıktan yükseldi. "Kendime geldim sayılır."

"O halde yıkan, giyin ve aşağı in. Neredeyse öğle oldu."

Yarım saat sonra Niccolo'dan ses çıkmayınca Giuditta meraklanıp yukarı çıktı. Niccolo hâlâ gecelik entarisiyleydi. Pencerenin yanında durmuş dikkatle oturağa eğilmişti. İçeriğini inceliyordu! Hazım konusunda daima takıntılı davranmıştı ama bu kadarı artık işi abartmak oluyordu. Koca adamın küçük bir oğlan çocuğundan farkı yoktu.

"Şu haline bak Niccolo!" diye söylendi Giuditta. "Ne yaptığını sanıyorsun sen?"

Niccolo suçüstü yakalanmış gibi ona baktı.

"Eski Romalıların yaptığı gibi oturak falı mı bakıyorsun? Kâhinliğe mi merak sardın?"

"Onun gibi bir şey," dedi Niccolo.

"Sahi mi? Ne gördün peki? İşaretler ne diyor?"

"İşaretler iyi değil Giuditta," dedi Niccolo ciddi bir yüzle. "Burada bol miktarda siyah kan var."

Gördüğü kanı kötüye yorup dehşetli ürken Niccolo bir sonraki hafta Giuditta'nın başlattığı beslenme ve dinlenme programına harfi harfine uydu. Gün geçtikçe güç topladığını fark ediyordu. Birkaç gün sonra, dikkatle gözleyip başında nöbet tuttuğu oturaktaki korkutucu işaretler de yok oldu. Hele çevresi yeni cumhuriyetin enerjik ruhuyla sarılmışken evde zorla oturtulmaya daha fazla dayanamayan Niccolo halkın arasında karışmaya karar verdi. Signoria Meydanı'ndan geçerken durup Papa'nın temsili kuklasını yakan coşkulu bir grubu seyre daldı. Çirkin kukla, Papa'ya pek benzememekle birlikte kâğıt hamurundan yapılma taç bire bir aynıydı.

Arkasından tanıdık bir ses yükseldi. "Büyüklere saygısızlık etmiyorlar mı, ne dersiniz?"

"Sayın Guicciardini!"

"Sayın Machiavelli. Siz kalabalıkla aynı görüştesiniz sanırım."

"Nasıl olmam? Ya siz?"

"Ortalık durulana kadar beni sürgüne gönderiyorlar. Anlaşılan bizim gibi Medicilere hizmet etmiş olanlara fazla sevgi duyulmuyor."

"Ya malın mülkün?"

"Palazzomun cephesinde biraz hasar var ama pek önemli değil. Kenti terk edersem mülkiyetimde kalmasına rıza gösterdiler."

"Buna pek şaşmadım," dedi Niccolo memnunlukla. "Peki nereye gideceksin Francesco?"

"Güneye. Papa'yı salıvermelerini bekleyeceğim."

"Ya asarlarsa?"

"Sanmam. Canlısı ölüsünden daha fazla işlerine yarar. Ama dediğin gibi asarlarsa..." Guicciardini durdu, sonra aldırmaz bir tavırla devam etti. "Ne yapalım, yerine yenisi gelir."

"Giden papanın yerine hep yenisi gelecek, öyle değil mi Francesco?" diye gülümsedi Niccolo.

"Başka yolu var mı?" dedi Guicciardini aldırmazlıkla. "Her şekilde şimdi bana halkın deyişiyle 'sürgünün acı ekmeği'ni yemek düşüyor."

"Nedense ağzının tadı pek bozulmayacakmış gibi bir hissim var."

"Umarım haklısındır. Sürgüne giden bir adamın hiç değilse ağzının tadı bozulmasın. Eh, hoşça kal Niccolo. Tekrar görüşene dek."

"Arrivederci."

"Ha, Niccolo, bu arada bu güruhun içinde yeni olumlu gelişmeler olursa, bana bir haber uçurur musun?"

"Elbette Francesco, elbette. Sana güzel haberler yollayacağım."

Heybetli aristokrat yürüyerek meydanı geçip uzaklaşırken Niccolo arkasından baktı. Hâlâ kalabalığa karışmamaya özen gösteriyordu. Hâlâ halka tepeden bakıyordu. Hâlâ kentin hak sahibi efendisi olduğuna inanıyordu. Guicciardini tam yan sokaklardan birine sapmıştı ki, Niccolo'nun gözüne sırtındaki yüküyle kalabalığa dalıp çıkan, ufak tefek, öfkeli bir ihtiyar ilişti. Michelangelo'ydu bu!

Onu yakalamak için koştu. Yanına vardığında ressamın her zamanki gibi burnundan solduğunu gördü. "*Salve,* Michelangelo! Selam!"

"Machiavelli, sen buralarda mısın," dedi adam heyecansızca.

"Karşındayım işte."

"Beni Roma'da öylece bırakıp kayboldun. Ne oldu?"

"Sonsuza dek kaybettiğini sandığım birini yeniden buldum. Uzun hikâye. Sonra anlatırım sana. Sen neden Floransa'ya döndün peki?"

"İş yüzünden. Başka ne olabilir?"

"Hâlâ Medici heykelleri mi yapıyorsun?" dedi Niccolo hınzırca.

"Medici haykelleri şu ara para etmiyor," dedi sanatçı muzipçe.

"Etmiyor, öyle ya. Peki şimdi ne işle meşgulsün?"

"Öncelikle, bununla," dedi küçük adam taşıdığı yükü işaret ederek. Uzun silindir biçimli nesneyi çuval bezine sarıp omzuna vurmuştu.

"Ne var içinde?"

"Bir kol."

"İğrençsin."

"Sen bütün sanatçıların mezar hırsızlığı yaptığını bilmez misin?" dedi ressam gözleri parlayarak. "Dur da göstereyim." Kolun sarılı olduğu çuval bezini açmaya koyuldu.

Niccolo'nun beti benzi solmuştu. İtiraz edecek oldu ama çok geç kalmıştı. Ressam, "Bak," dedi kopuk kolu göstererek.

Neyse ki durum Niccolo'nun korktuğu gibi çıkmadı. Kol taştandı. Michelangelo yaptığı şakaya bayılmıştı. "Devrim, Davut heykelime hiç de nazik davranmamış. Halk eline geçeni Signoria'dan aşağı fırlatırken tahta bir sıra ya da onun gibi bir şey heykelin koluna çarpıp yarısını kırmış. Şimdi onu onarmam gerek."

"Tabii emeğinin karşılığını alacaksın," dedi Niccolo şakayla.

"Tabii," dedi Michelangelo. "Hangimiz bedava çalışırız?"

"Artık Floransa'da mı kalacaksın?"

"Yeni yönetimden sipariş aldım. Çok önemli bir iş."

Niccolo tahmin yürüttü. "Ne yapacaksın? Kanatlı zafer heykeli? Kör adalet?"

"Hepsinden daha iyi," dedi Michelangelo. "Pek tarzım sayılmaz ama kentin duvarlarını güçlendirilmiş bir biçimde yeniden inşa edeceğim."

"Demek ki o sert kabuğunun altında Cumhuriyet'e karşı yumuşak duygular besliyorsun sen."

"Ben de senin gibi Floransalıyım."

"Öylesin elbette, "dedi Niccolo. "Öylesin Michelangelo."

Niccolo güç bela Signoria'ya ulaştığında bir grup coşkulu, kararlı genç adam çevresini sarıverdi. "Zanobi! Francesco! Giovan Battista! Hepiniz dönmüşsünüz!"

"Haberleri alır almaz atları son hız koşturduk," dedi Zanobi. "Dönmek çok güzel Üstat!" Hepsi birbirlerine sarıldılar. Hoca ve öğrencileri yeniden kavuşmuşlardı. "Dönmek çok güzel."

Meyhane yolunda Zanobi ve arkadaşları heyecanla anlatıp durdular. Haberler birikmişti. Hepsinin anlatacağı pek çok şey vardı. Her yeni bilgi yaşlı akıl hocasını bir kez daha heyecanlandırıp mutlu ediyordu: Hükümet Soderini dönemindeki çizgide kurulmuştu... Boş konsey salonları yakında halkın seçtiği temsilcilerle dolacaktı... Bebek cumhuriyetin savunması için milis ordusu yeniden kurulacaktı...

Bunlar Niccolo'nun hep hayalini kurduğu gelişmelerdi. Hayatı boyunca bu umutlarla yaşamış ve ömrünü bu yolda çalışarak harcamıştı. Evet, bunlar onun hayalleriydi. Özgür ve bağımsız Floransa. Eski Orti grubunun yeniden buluştuğu o gün kutlanacak çok şey vardı. İçki ve eğlenceyle gecen uzun saatlerden sonra akşama doğru Zanobi tatsız haberi verdi. "Michelozzi'ye olanları duydunuz değil mi?"

Niccolo cümlesini bitirtmedi. Michelozzi'yi unutmuştu. "Ne oldu? Bence o çoktan Serçecik ve Medici piçleriyle güvenli bir yere kapağı atmıştır."

"Hayır, Mediciler yanlarına kimseyi almadan geceyarısı habersizce tüydüler. Yakalanıp mahkemeye çıkarılırlar diye ödleri kopuyordu."

"Michelozzi onlarla gitmedi mi?"

"Onu Medici Sarayı'nda bulmuşlar. Saten, altın ve mücevherlerle donanmış, Medicilere özgü bir şıklık içindeymiş. Tam bir Medici soylusu gibi giyinmiş ve kendini öylece asmış."

Niccolo o gece bütün vicdanı rahat olanlar gibi rahat bir uyku uyudu. Onca yıl süren keşmekeş, oradan oraya sürükleniş ve umutsuzluğun ardından her şey yerine oturmuştu. Michelozzi'nin hazin sonu bile adaletin yerini bulduğunun işaretiydi. O da "otuz gümüş para"nın[1] peşinden gitmişti. Onları cebine atıp keyfini sürmüştü. Sonunda bunun bedelinin ne olduğunu anlamış olmalıydı.

Niccolo uyumakta olan Giuditta'ya sokulup burnunun ucunu, hafifçe parfümlenmiş saçlarının arasından ensesine değdirdi. Usulca öptü. Kollarıyla sarıp sıktı. Sevgilisi, her şeyi.

Ertesi sabah son derece keyifli uyandı. Öyle bir açlık duyuyordu ki gündüzleri uyguladığı rejimi bozup tütsülenmiş domuz budundan kalınca birkaç dilimi mideye indirdi. Peynir yedi. Tereyağı yedi. Tatlı çöreklerden yedi. Armut yedi. Bunların yanında biraz sulandırılmış şarap içti. Yedikçe yiyesi geliyordu. Tam domuz kanıyla yapılan kara sosise uzanırken Giuditta onu engelledi. "Hey, dur bakalım, ne bu iştah? Neredeyse çatlayıp öleceksin."

Niccolo itiraz etti ama ağzı dolu olduğu için ne dediği anlaşılamadı.

"Ben artık kır evine gitmek istiyorum Niccolo," dedi Giuditta. "Özledim. Burası artık sıkmaya başladı beni. Huzursuzum."

Niccolo çenesini bez peçetesiyle silerek, "Daha değil," dedi. "Etraf çok hareketli. Kentte yapılacak çok iş var. Ayrıca..."

"Ayrıca ne?"

"Ayrıca On'lu Savaş Konseyi ve milisler yeniden kuruldu. On'lar gene bir sekreter arayacaklar. Ayrıca milislerin yeniden yapılanışını denetleyecek bir gözetmen gerekecek. Bu işler tecrübe ister." Niccolo'nun sesi imalıydı.

"Bak sen! Tecrübe ister demek."

"Ayrıca İkinci Kançılarya'da kançılarlık pozisyonu şu an açık. Michelozzi'nin..."

"Peki o zaman temmuzda gider miyiz?"

"Olabilir," dedi Niccolo söz vermekten kaçınarak.

Giuditta pes etmiş gibi içini çekti. "Yıllar önce söylemiştim. Sen cumhuriyetini benden çok seviyorsun."

"Saçmalama."

Zanobi Buondelmonte taze haberlerle çıkageldiğinde hâlâ bu konuyu tartışıyorlardı. Zanobi heyecan içinde elini kolunu sallayarak bir so-

(1) Otuz gümüş para: Yahuda otuz gümüş para karşılığında İsa'yı ele vermiş.

lukta olup biteni anlattı. "... ve Floransa'nın yeni gonfalonyeri Niccolo Capponi oldu!"

"Babasını tanırdım." Gülümsedi. Yarı yaşında birinin gonfalonyer olması hoşuna gitmişti. Ah gençlik, sen yok musun!

"Her şey eskisi gibi olacak Üstat. Milislerin kuruluş talimatnamesini bile gördüm. Sizin yirmi yıl önceki modelinizden yararlanmışlar. Yararlanmışlar demek yanlış olur aslında, bire bir kopyalamışlar. Eski dosyaları gördüm. El yazınızı tanıdım."

Niccolo sevincini gizleyemedi. Yeniden Milislerin Machivellisi oluvermişti. Fikirlerine bir şans daha tanınıyordu. Üstelik bu kez aynı hatalar tekrarlanmayacaktı. Bu defa her şey doğru düzgün yapılacaktı. Artık Don Michelettolar, komutanlara rüşvet vermeler, öldürücü talimler yoktu... Niccolo'nun zihni şimdiden yeni planlar, projeler ve tasarılarla doluvermişti.

Zanobi eski hocasını seyrediyordu. O mutlu çehrenin ardında düşünce çarklarının dönüşünü duyuyor gibiydi. "Niccolo, bir şey daha var." Bu defa gözlerini, ovuşturup durduğu ellerine dikti.

"Sözü On'ların atayacağı yeni sekretere mi getireceksin yoksa?"

"On'lar Konseyi bir sekreter atadılar Niccolo." Zanobi dudağını ısırdı. "Bu mevkiye Francesco Tarugi'yi getirdiler."

Sessizlik. "Francesco Tarugi mi?" Niccolo şaşkınlık içinde ismi heceledi. "Francesco Tarugi de kim?"

"İyi biri. Genç ama yetenekli... Ve ilkeli. Onu seversiniz."

"Ben çok yaşlıyım, öyle değil mi?"

Zanobi irkildi. Ellerini şimdi daha hızlı ovuşturuyordu.

"Üstat, sizin adınız da zikredildi ama..."

"Ama ne?..."

"...ama yeni konseyin birçok üyesi sizin... son birkaç yıldır..." Zanobi durakladı, yutkundu ve devam etti. "... kısa süre önce kovdukları tiranların hizmetinde olduğunuzu iddia ettiler."

Niccolo'nun gözleri irileşti. "Ben mi tiranlara hizmet etmişim?"

Zanobi onun daha fazla açıklama yapmasını engellemek ister gibi atıldı. "Medicilerle ilişkiniz yüzünden adınız lekelendiğini, size güvenilemeyeceğini söylediler. Sizin özgürlük ve Cumhuriyet için potansiyel bir tehlike olduğunuzu ileri sürdüler."

Niccolo'nun ağzı oynuyor ama sesi çıkmıyordu. Bu söylenenler saçmalığın daniskasıydı. Özgürlük düşmanı! Cumhuriyet düşmanı! Bütün ömrünü bu uğurda harcamışken! Bütün ömrünü!

"Michelozzi ile olan ilişkiniz de şüpheli bulundu. Orti grubuna

onun casusu olarak girmiş olmanızdan, bizden bilgi alıp kardinale iletiğinizden bile kuşkulanıyorlar." Zanobi çaresizlik içindeydi. Bunları söylerken büyük üzüntü duyduğu belli oluyordu.

Medici casusu! Hepsi bir yana, bu olacak şey miydi? Niccolo düşündükçe kendisine yöneltilen suçlamaların ne kadar gülünç, mantıksız, abuk sabuk, saçma, yersiz ve hatalı olduğunu görüyordu. İnce dudakları o her zamanki iğneleyici, hınzır, alaycı tavrıyla tebessüm eder gibi kıvrıldı. Sonra da gülmeye başladı. Komedi yazarı Niccolo Machiavelli bile bu kadar müthiş bir kara mizah içeren bir kurmacanın üstesinden gelemezdi. Niccolo gülüyordu. İçi boşalır gibi gülüyordu.

Üstadın güldüğünü görünce Zanobi de hafifçe gülümseme cesareti buldu. Acaba adamcağızın aklına bir zarar gelmiş olabilir miydi? Ama hayır, Niccolo'nun gözlerindeki o şeytani coşkuyu iyi tanırdı. Az sonra ikisi birlikte kahkahadan kırılıyorlardı. Bu saçmalık karşısında gözlerinden yaşlar akıtarak, tıkanırcasına, yerlere yatarak, ölecek gibi gülüyorlardı. Sonra Niccolo birden kasıldı ve iki büklüm oldu. Zanobi koşup onu tutana kadar yere yuvarlandı.

Niccolo tam olarak kendine gelmeden önce bile karnına saplanıp duran sancıları hissediyordu. Nihayet gözlerini araladı. Dişlerini kenetlemiş olduğunu fark etti. Yatağında yatıyordu. Giuditta başındaydı. "Bana ne oldu?"

"Kriz geçirdin. Merak etme. Dinlen. Al, şunu iç, uyumana yardımcı olur."

"Benim... haplarım..."

"Haplarına gerek yok," diye söylendi Giuditta yumuşak ama kararlı bir sesle. "Bunu iç ve uyu. İyi olacaksın."

Ama Niccolo iyileşmedi. Ertesi gün yataktan hiç kalkamadı. Sonraki gün ancak ilacını ve Giuditta'nın getirdiği et suyunu içecek kadar doğrulabildi. Sersemlemiş, uyuşmuş bir hali vardı. Aklını başına getiren tek şey, midesine bıçak gibi saplanan sancılar, Giuditta'nın iksirlerinin bile bütünüyle dindiremediği öldürücü ağrılardı.

Acı hafiflediğinde Niccolo onun aslında kaybolmadığını gayet iyi biliyordu. Yalnızca duyularının uyuşturulduğunun, ama bedeninin tükenmekte olduğunun farkındaydı. Ağrı hâlâ oradaydı. Niccolo onu duymuyordu, o kadar. Giuditta'dan bir rahip çağırmasını istedi.

Niccolo gözlerini açtı. Yüzü hafif bir tebessümle aydınlandı. "Ben bir rahip istedim. Sen Pagolo'yu bulup getirmişsin."

"Senin bu rahip sınıfına karşıt tavrından bıktım," dedi Pagolo. "Ben de en az diğerleri kadar iyiyimdir."

"Ya da kötü."

Giuditta onları baş başa bırakıp çekilince Niccolo, "Pagolo," dedi. "Şu küçük dolaba git. En üst çekmecede benim haplarım olacak. Onları ver bana."

Pagolo dediğini yaptı.

"Su."

"Bu içtiklerinin bir faydası var mı?"

"Zararı yok."

"Evet, Niccolo, anlat bakalım derdini."

"Görmüyor musun, ölmek üzereyim. Günah çıkarmak istiyorum."

"Niccolo, beni sahiden şaşırttın. Sen? Günah çıkarmak istiyorsun? Nedir bu birdenbire dine ve kiliseye sığınma arzusu?"

"Bir zararı var mı?"

Bunun üzerine Pagolo sağ elini kaldırdı. *"In nomine Patris et Filii et Spiritus Sanctus..."*(1)

Saatler boyu Niccolo'nun bilinci bir açılıp bir kapandı. Zanobi ve pek çok tanıdık onu ziyarete geldi. Niccolo onları uğurlarken, tıpkı Savonarola'nın idamdan önceki gece onu gönderirken yaptığı gibi kendi kendine alçak sesle gülüyordu. Görev sürdürülecekti. Meşale bir sonraki kuşağa devredilmişti. O sözünü tutmuştu. Ötesi kendinden sonra gelenlere kalıyordu.

"Giuditta..."

"Buradayım Niccolo,"

"Ben... seninleyken... ben asla..."

"Yorulma."

"Sana daha çok zaman ayırmak isterdim. Üzgünüm... işler böyle..."

"Bilmez miyim Niccolo. İnsan işe güce dalıp gider, hayat böyledir."

"İsterdim ki... inan bana... her şey yoluna girdiğinde... O kadar haksızlık ettim ki..."

"Önemli değil Niccolo. Unut bunları."

"Sahi mi? Kızgın değilsin, öyle mi?..."

"Evet, her şey yolunda. Hiçbir sorun yok."

O gün ilerleyen saatlerde, onca afete, felakete göğüs germiş olan Niccolo Machiavelli kendiyle, Giuditta ile, dünyayla ve Tanrı'sıyla barışık olarak huzur içinde öldü. Uğruna emek verdiği her şey gerçekleşmişti. Nihayet. Her şey.

---

(1) Baba, Oğul ve Kutsal Ruh adına...

❀

Pagolo ve Giuditta mutfakta oturmuş alçak sesle havadan sudan sohbet ediyorlardı.

"Durup dinlenmeden çalıştı, öyle değil mi?" diye sordu Pagolo.

"Son nefesine kadar. Son saatlerinde bile Cumhuriyet, barbarlar ve verdiği bir sözden bahsedip durdu."

"Mutlu muydu?"

"Sanırım. Her şeyin gelip geçici olduğunu söyledi. Her şeyin. Son sözü bu oldu."

"Bu onun takıntısıydı. Bundan asla kaçamadı. Oysa sana birkaç tatlı söz etmesini beklerdim."

"Etti. Kendince. Beni ihmal ettiği için pişmanlık duyduğunu söyledi. Ama olaylar kontrolden çıkmıştı. Zaman hiçbir şeye yetmiyordu. Yapılması gereken çok önemli işler vardı."

"Daha da ileri gidip, bir daha dünya gelse başka türlü davranacağını filan mı söyledi yoksa?"

"Kim inanır?" dedi Giuditta içini çekerek. "Neyse, artık huzura kavuştu. Takıntısından kurtuldu."

"O kadar emin olma."

"Ne demek bu?"

Pagolo onu ihtiyatla süzdü. "Sanırım sana anlatabilirim. Bu kısmı günah çıkarma faslına girmez."

"Neden söz ediyorsun sen?"

"Niccolo bana dün gece bir düş gördüğünü anlattı. Düşünde öldüğünü görmüş. Bir melek ruhunu almaya gelmiş. Melek onu alıp perişan giyimli, yoksul, aç, ama mutlu ve huzurlu bakan bir insan kalabalığının arasından geçirmiş. Niccolo meleğe, 'Kim bunlar?' diye sormuş. Melek, 'Bunlar Cennet'teki kutsanmış ruhlar,' diye karşılık vermiş ve ona bir yazı göstermiş. Yazı, 'Yoksullara ne mutlu ki ruhları cennetin krallığındadır,' diyormuş.

"Sonra bu kalabalık silinip yok olmuş ve yerini çok daha kalabalık bir grup almış. Tartışıyor, kavga ediyor, bağırıp çağrışıyorlarmış. Niccolo 'Ya bunlar kim?' diye sormuş. Melek, 'Tanımadın mı?' demiş. 'Platon, Seneca, Plutarkhos. Tacitus. Titus Livius. Bütün Yunanlılar ve Romalılar. Bütün pagan filozoflar. Sonsuza dek lanetlenmiş ruhlar.'

"Niccolo düşünde sormuş: 'Ne yapıyorlar peki?'

'Aralarında tartışıyorlar.'

' Konu nedir?'

'Paganların tartışmakta pek usta oldukları konular: Felsefe, politika ve tarih.'

"Sonra her iki grup aynı anda belirmiş. Kuzular ve keçiler, kutsanmışlar sağda, lanetliler soldaymış. Melek sormuş, 'Evet, senin seçimin hangisi?'"

Pagolo sustu.

Giuditta, "Niccolo'nun tercihi ne olmuş?" diye atıldı. "Düşünde yani..."

"Sence ne olmuştur? Niccolo düşünde öbür tarafa gitmeden önce kutsanmışlara son bir kez baktığını söyledi. Fra Girolamo'yı da orada Cennet'teki ruhların arasında görmüş. Ona el sallıyormuş. Yüzünde Niccolo'yu anladığını ve çoktan affettiğini ifade eden bir tebessüm varmış. Sonra Niccolo sevgili Romalılarının arasına karışmak ve sonsuza dek sürecek o ateşli tartışmalarına katılmak üzere dönüp gitmiş."

Giuditta gülümseyip başını sallamakla yetindi. Hava kararmak üzereydi. Bir zaman sonra rahibe dönüp, "Pagolo," dedi. "Şu Fra Girolamo dediğin kişi. Kimdi o?"

"Ah, bu çok eski bir hikâye," dedi Pagolo. "Sen nereden bileceksin? Girolamo bir zamanlar Niccolo'nun dostuydu. Bir sapkın. Delinin biri işte."

Ünlü *Prens/Hükümdar* kitabının yazarı olan ve günümüzde hâlâ tartışılan siyasal düşünce akımı Makyavelizm'e adını veren Niccolo Machiavelli (Makyavel), Rönesans dönemi Floransa'sının en önemli isimlerinden biridir.

Bu kitapta alışılagelenden farklı bir şekilde ele alınan Machiavelli, zindanlara atılmasına, işkencelere uğramasına ve sürgünlere gönderilmesine rağmen her koşulda amansız bir tiranlık düşmanı, özgürlük savaşçısı ve "cumhuriyet" âşığı kimliğinden yaşamı boyunca asla ödün vermeyen biri olarak karşımıza çıkıyor.

Roman, İtalyan kent devletlerinin sürekli birbiriyle çatışma ve rekabet içinde olduğu Ortaçağ'da, savaş ve uzlaşmanın, kahramanlık ve dönekliğin, vefasızlık ve ihanetin kol gezdiği kaos ortamında geçiyor... Floransa'nın ünlü Medicileri, her türlü alçaklıkla hatta ensestle bile suçlanan İspanyol asıllı Papa Borgia ailesi, Leonardo da Vinci ve Michelangelo gibi büyük sanat ustaları, yakılarak ölüme mahkûm edilen din adamı Girolamo Savonarola, renkli ve bir o kadar da sarsıcı öyküleriyle bu kitapta bir macera romanı akıcılığıyla bir araya geliyor.

Kitabın yazarı JOSEPH MARKULIN bir Ortaçağ ve Rönesans Dönemi uzmanıdır. İtalyan dili ve karşılaştırmalı edebiyat alanlarında öğretim görevlisi olarak çalışmış olan Markulin'in Dante'den Fellini'ye kadar birçok ünlü kişilik hakkında yayınları bulunmaktadır.

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1606-3

9 789751 416063 ₺39,00